RVPERTI ABBATIS MONASTERII TVITIENSIS ORDINIS SANCTI BENEDICTI, THEOLOGI ANTIQVI, OPERA DVO,

vt egregia ſanè, ita diu deſiderata, multoq́ue labore perquiſita, ac ſumptu haud ita modico excuſſa.

IN MATTHEVM DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS. LIBRI. XIII.

DE GLORIFICATIONE TRINITATIS ET PROCESSIONE SPIRITVS SANCTI. LIBRI IX.

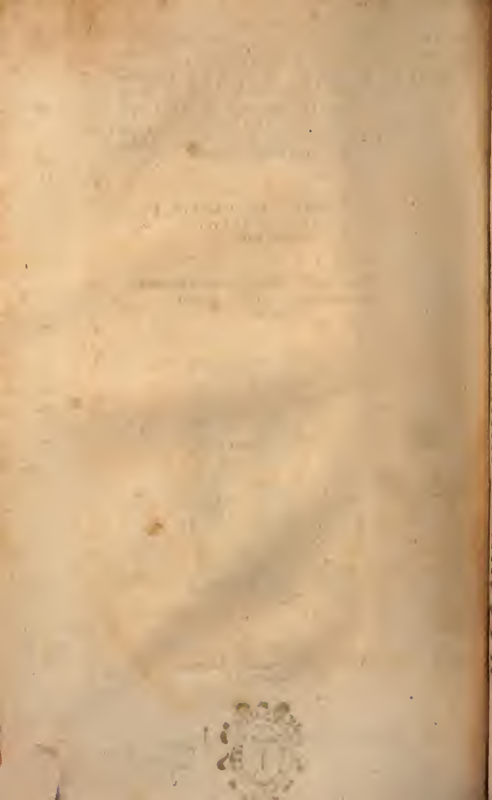




COLONIAE.
Apud Hęredes Arnoldi Birckmanni.
Anno Salutis. 1 5 6 7.







ACIPE HIC LECTOR CANDIDISSIME

COMPENDIOSVM INDICEM BREVEMQVE SVMMAM OMNIVM FERME eorum, quæ digniora nobis notatu uisa sunt. Quæ ut studiosissimo cuique quantocius offerrentur, diuisimus unamquanque paginam in quatuor partes, designatas per has quatuor literas, A,B,C,D, ita ut A principium, B medium superius, C medium inferius, D finem paginæ demonstret. Fruere igitur hoc nostro labore, multoq; magis subsequentibus ipsius Ruperti libris, sacro paracleti munere nobis omnibus diuinitus dedicatis.

B.

C.

Chusai

Ioannes Ba-

L.

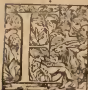
M.

Q.

Sermo

Finis Indicis.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS SVPER MATTHEVM
PROLOGVS.



Xigis à me ô philochriste Cuno. venerabilis quondam Abbas cœnobij Sigeburgensis, nunc autem præsul ecclesię Ratisponensis, nouum condere opus De gloria & honore filij hominis, constituti super opera manuum patris, siue sedentis ad dexteram maiestatis in excelsis, vt omnia subijciantur ei, & huiusce operis ædificiũ construere super euangelij fundamentum, euangelij secundum Mattheum. O quàm optabile mihi est, & tibi esse dicis, vt quoniam nouissimum, te monitore & penè præceptore, nuper edidi opus de victoria verbi Dei, scribere nunc merear digne de gloria & honore (ut iam dictum est) filij hominis, propter spem repositam in veritate eiusdem dei & hominis, dicentis: Ex verbis tuis iustificaberis. Tute scis, quam impatienter hactenus te hoc exigentem audierim, quam asper & penè intractabilis econtra fuerim. Vnde hoc? Videlicet ex multis causis. Multis nanque modis me non minus quam te angustat cura domus Domini, quæ credita est mihi. Præterea non facile est homini peccatori os suum aperire & attrahere spiritum, cum sit hoc illorum dumtaxat, qui desiderant mandata Domini. Adde quod ipse nosti, quod audisti & vidisti, quia scripta mea sic plerique legunt, vt insidientur mihi: vnde & contingit eis illud, quod hic idem filius hominis glorificandus & honorandus dixit: Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Poteram ego iam hic in capite sermonis, illi, quem bene nosti respondere iuxta quod meruit: qui, quoniam non simplici oculo legit, ambulauit in tenebris, & ita offendit, vt semetipsum non solum inuidum, verumetiam demonstraret satis imperitum. Maledictis, quæ in me concitauit, non iniustum elogium scripto redderetur, sed mihi vindicta, & ego retribuam, dicit Dominus. Cum Semei filius Gera, filij Iemini, maledictione pessima malediceret Dauid mittens lapides aduersus eum, terramque spargens, dimittite eum, ait Dauid, vt maledicat, si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna. Dixi causas, quæ beneuolum circa scripturas sacras perturbant animum. Sic turbæ præcedentes atque sequentes volentem Iesum quis esset, & currentem ad videndum impediebant Zachæum, statura pusillum. Sic Pharisæi murmurabant, propterea quod diuertisset Iesus ad hunc ipsum futurum apostolum & euangelistam Mattheum, id est, donatum. At ille perseuerans, magnum fecit ei conuiuium in domo sua. Similiter quisquis de supernis spirituali donatus est gratia, perseuerantiam habens inter turbas curarum, inter detractiones inuidorum, currere debet ad videndum Iesum, ad contemplandum saluatorem suum, vt in domo pectoris sui suscipiat eum, faciatque illi, si plus non potest, saltem boni ac fidelis sermonis conuiuium, quia sermo bonus super datum optimum. Igitur adsit ipse qui ad hunc hominem publicanum vidit, & videndo apostolum atque euangelistam fecit, & tunc demum quod exigis, mihique esse optabile sensi, conabor assequi, proposita spe supernę consolationis.

Hebr. 1. Matth. 12. Exactor operis. Cuno. Psal. 118. Matth. 6. Vindicta Deo committenda. Deute. 32. Roma. 12. 2. Reg. 16. Exemplũ Zachęi & Matthæi. Luc. 19. Matth. 9.

RVPER.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS

DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS. LIBER PRIMVS.



LIBER GENERATIONIS IESV CHRISTI FILII DAVID, FILII ABRAHAM. Liber iste, liber cœlestis est & ecõtra, liber generationis Adã, liber terrenus est, de quo sic scriptum est: Hic est liber generationis Adam in die qua creauit Deus hominem, ad similitudinem Dei fecit illum, masculum & fœminam creauit eos, & benedixit illis, & vocauit nomen eorum Adam, in die quo creati sunt. Sicut primus ille homo de terra, terrenus: nouissimus vero iste de cœlo, cœlestis: ita liber ille generationis Adam, liber terrenus: & iste liber generationis Iesu Christi, liber est cœlestis. In illo libro terreno omnes reprobi scripti sunt, iuxta illud Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra scribentur. In isto scripti sunt omnes electi, quibus ipse Dominus: Gaudete inquit, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Et omnes quidem, tam electi quàm reprobi, in terra siue terreno libro conscripti fuerunt, ex peccato primi illius hominis, in quo omnes peccauerunt: sed per iustitiam nouissimi huius hominis, omnes electi transcripti sunt in libro vitæ, libro generationis Iesu Christi, per quẽ iustificati sunt. Quomodo in isto tali libro transcripti sunt? Nimirum credendo in hunc Iesum Christum, quemadmodum de primo patrum generationis huius Abraham scriptum est. Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. In quo enim credidit deo vt iustificaretur, nisi in promissione seminis, quod est hic idem Iesus Christus? Dixerat enim illi Deus, Suspice cœlum & numera stellas si potes: sic erit semen tuum. Et in hac promissione fuerat egressus de terra & de cognatione sua. In semine tuo benedicentur omnes gentes, quod Christus est. Cum igitur audis, Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham, Abraham genuit Isaac &c. ne paruum tibi facias librum hunc, non illud solum attendas, quod Abraham secundum carnem genuit Isaac, & Isaac secundum carnem genuit Iacob, similiterq; de cæteris: sed hoc potius, quod & Abraham secundum promissionem genuit Isaac, & Isaac secundum promissionem genuit Iacob. Hoc nanque animaduerso, prolixus liber & grandis pagina per singulas fere genituras apparet, dum promissionis verbum in memoria repositum, recogitare facit quid & qualiter ad illos patres sanctos Deus locutus est.

Duplex liber. vnius terrenus in Adã alter cœlestis in Christo.
Gene. 5.
1. Corin. 15.
Hiere. 17.
Lucæ. 10.
Rom. 5.
Per fidem transcribimur in librum vitæ.
Gen. 15.
Roma 5.
Liber generationis secundum promissionem.

Iam hic considerandum est de hoc ipso generationis libro, quòd ita terminatus est: Iacob autem genuit Ioseph. Nonne illam potuisset lineam sequi, qua perueniret ad eum, qui Mariam secundum carnẽ genuit, nisi potiorem illam æstimaret genituram, quæ est fidei siue promissionis, quæ est auditio siue obseruatio verbi Dei? Siquidem & ipse Dominus hoc attestatur, nosq; cognoscere vult, qui, vbi extollens quędam mulier vocem de turba, dixit beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti, Quinimo, ait, Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Et alibi: Quicunq; enim fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus & frater & soror & mater est. Felices itaq; quorum etsi caro patres siue generationem Iesu Christi nõ contingit, anima tamen audiendo & custodiendo verbum Dei, mater facta est eiusdem Iesu Christi: felicissimi vero, qui vtroq; modo patres siue parentes fuere tanti filij, quorum notissimi sunt hi duo magni patriarchæ, quorum nomina sic insigniter enunciantur in capite libri huius filij Dauid, filij Abraham. Et de genitura quidem carnis veritas nostra assertione non indiget, quod secundum illam beata virgo Maria ipsorum filia sit vel fuerit: de illa vero, qua secundum fidem siue obseruationem verbi Dei quælibet anima fit mater eiusdem Iesu Christi, non superfluum est memorare, quomodo illorum filia fuerit: videlicet habendo fidem, habendo humilitatẽ, facta est filia Abrahã filia Dauid. habuit enim fidem, quæ angelo, sibi inaudita cunctis seculis Euangelizanti, imò Deo, cui Abraham crediderat, loquenti sibi per angelum, velociter credidit. Habuit humilitatem, quæ audiens & credens sese fieri matrem Domini, ancillam professa est: Ecce inquiens, ancilla Domini, secundum similitudinem patrum suorum, iam dictorum. Abraham atq; Dauid: quorum quanta fuerit humilitas, ex ipsorum verbis palàm innotescit. Deniq; pater eius Abraham, dum Deus cum ipso, & ipse cum Deo sermocinaretur, &, amicus haberetur inter cætera dixit: Quia semel cœpi, loquar ad Dominum meum, cum sim puluis & cinis. Porrò Dauid cum esset vnctus Rex electione Domini, & Saul persequeretur eũ: Quem persequeris, ait Rex Israel? quem persequeris? Canem mortuum & pullicem vnum. Iam deniq; intus docuerat eos Deus inuisibilis, qui ex eis nasciturus erat homo visibilis, mitis & humilis, sicut dicturus erat ipse: Discite à me quia mitis sum & humilis corde: similemq; sibi matrem præparauerat, quæ veraciter diceret, Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.

Christi parentes secundum fidem.
Lucæ 11.
Matth. 12.
Dauid & Abraham præcipui parentes.
Maria filia Dauid & Abrahę tam carne quam fide.
Lucæ. 1.
Humilitas Abrahæ et Dauid.
Gene. 18.
1. Reg. 24.
Matth. 11.
Lucæ. 1.

Considera nunc initium hoc siue caput Euangelij, quantis vel qualibus titulis illustratum sit Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham. Quatuor insignia sunt notissima gloriæ & honoris huius filij hominis, quia Deus est et homo, rex & sacerdos. Si rite consideres, nihil horum hic tacitum est. Nam ipso nomine, quod est Iesus, id est saluator, cuius nominis siue vocabuli causa est, quia saluat à peccatis, dicente angelo ad Ioseph: Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum: ex ipso, inquam, nomine, quòd est Iesus, ex ipsa causa nominis, quæ est saluare à peccatis, quod facere est solius Dei, Deus esse asseritur, Deus verus esse cognoscitur. Porrò sequenti nomine, quod est Christus, & interpretatur vnctus, predicatur vnctus Rex, vnctus sacerdos, rex & sacerdos, qui patribus suis iure successit, patri regi, patri sacerdoti, regi Da-

Quatuor insignia maxima gloriæ & honoris filij hominis
Matth. 1.
Abrahã sacerdos fuit
Gene. 22.

uit, Abrahę sacerdoti quod prędicat hic titulus rutilans, et taliter enuncians, filij Dauid, filij Abraham.
Rex namque Dauid, sacerdos Abraham fuit: quippe qui obediens & fidelis, filium suũ Deo in holocau-
stum obtulit. Primogenitus quippe fuit Tharę Patris sui: & secundum morẽ, quo primogeniti vsq; ad
id temporis sacerdotes fuisse traduntur, ipse sacerdos fuit, & post illum Isaac: sed hæc primogenita E-
sau propter gulam perdidit. Horum patrum siue patriarcharũ, qui vtique homines fuerunt, iste filius
Psalm. 86. & ipse homo est, siue filius hominis, quia veram de carne illorũ carnem assumpsit. Sunt igitur quatuor
Gene. 49. (vt iam dictum est) insignia pręsenti titulo spectanda: quia Deus est & homo, rex atq; sacerdos. Hic ho
mo & in Sion natus est, & ipse fundauit eam altissimus. Iste sacerdos semetipsum obtulit, & sacrificatus
est tanq̃ vitulus. Iste rex tanq̃ leo siue catulus leonis, ad prędam ascendit, apertis in morte sua dormiẽs
oculis, & spoliato inferno surrexit à mortuis. Hic Deus, vt aquila volans, super omnes cœlos ascendit.
Quatuor Secundũ quatuor ista naturæ vel officij sui noia, quatuor nobis sacramẽta pietatis necessario credenda
sacramẽta proposuit, scilicet incarnationis siue natiuitatis, passionis, resurrectionis, ascensionis. quorũ nullũ Chri
pietatis no stiano ignorare licuit vnq̃ aut licebit. Ex istis cognoscitur Iesus Christus qualis sit, scilicet verè bonus, &
bis necessa verè fortis: quia tanquam bonus propter nos homo fieri, & passionem subire voluit: & tanq̃ vere
ria. fortis, victa morte, resurrexit & in cœlum ascendit. Et quia talis exinde cognoscitur, ecce quatuor
Quatuor vnius animalis facies intuemur, vbi Ezechiel propheta loquitur: Similitudo vultus animalium, vultus
Euangeli- eorum facies hominis & facies leonis, facies vituli & facies aquilæ desuper. Nam licet quatuor anima-
stæ secun- lia dixerit, in primis tamen animal vnum vult intelligi, quemadmodum longè infra, cùm dixisset, Faci-
dum qua- es vna facies Cherub. & facies secunda facies hominis, & in tertia facies leonis, & in quarta facies aqui-
tuor facies læ, ipsum est (ait) animal quod videram iuxta fluminẽ Chobar. Animal vnum, vnus est Iesus Christus:
animaliũ. Quatuor facies siue quatuor animalia, quatuor iam dicta sunt vnius eiusdemque Iesu Christi sacra-
Ezech. 1. 10 menta. Facies istæ fulgent super iustos, quia Iesus Christus videt eos, sicut scriptum est: Oculi domini
Psalm 33. super iustos. & videndo illo conformes facit sibi, siue cuilibet ex istis faciebus suis, multo efficacius
Math 9. quam specular penetrat. suamque in illo imaginem format. Vidit iustum beatum Matthęum, sicut ip-
se de semetipso. Cùm, inquit, transiret Iesus, vidit hominem sedẽtem in theloneo, nomine Matthæum.
vidit, inquam, istum sol verus, & in speculari pectoris eius faciem formauit hominis: vidit alium & in
illo figurauit faciem suam, faciem leonis: vidit alium, & in illo expressit faciem aquilæ volantis. Isti
Testimoni sunt quatuor euangelistæ, qui secundariè quatuor animalia dicuntur. Nam prima quatuor quæ iam
um Dauid dicta sunt, sacramenta, quatuor facies sunt, & animal vnum est Iesus Christus. Dauid hunc hominem
de ijs qua- siue hominis mysteria, hominis inquam & sacerdotis, regis & dei sacramenta mirabiliter ore prophe-
tuor ani- tico simul cum psalterio decachordo cecinit, calamoque conscripsit, & ipsa quatuor vocabula, deum,
malibus hominem, regem, sacerdotem, pariter expressit. Exempli gratia: Homo natus est in ea, & ipse fundauit
seu sacra- eam altissimus, illic hominem enunciauit. Ascendit deus in iubilatione, illic deum hanc ipsam perso-
mentis. nam nuncupauit, nam qui descendit, ipse est & qui ascendit, Ego autẽ constitutus sum Rex ab eo super
Psal. 6. 46. Sion montem sanctum eius. Item Domine, saluum fac regem. Domine, in virtute tua lætabitur rex. Et
Ioan 3. alibi. Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est rex gloriæ. Illic regem pronunciauit. Iurauit
Psal 2 19. dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech illic sa-
20. 23. 109. cerdotem edixit. Itidem sacramenta siue mysteria hominis siue seminis Abrahæ, dei siue volantis a-
Cur Da- quilæ, sacerdotis siue vituli, regis siue leonis: sacramenta, inquam, siue mysteria incarnationis vel nati-
uid pręp- uitatis, passionis, resurrexionis & ascensionis eiusdem Iesu Christi filij sui, prophetico (vt iam dictum
ponitur Abra est) & corde concepit, & ore peperit anima huius beati Dauid, cunctisque venturis post se seculis legen
hæ. da vel canenda conscripsit. Hoc Abraham non fecit, licet propheta fuerit, quippe qui nec literas ha-
Exo. 24. 32 buit. Primus namque Moses longè post illum, scribente digito dei, literas accepit. Rectè igitur, licet A-
braham fuerit anterior quàm Dauid, non dixit Euangelista, Iesu Christi filij Abraham, filij Dauid: sed
ordinem pręposterans, filij Dauid, inquit, filij Abraham. Præterea & illud sciendum, quia cùm isti duo
sint partes, ad quos eiusdem Iesu Christi promissio facta est, verbum eiusdem promissionis ad Dauid
non parum auctum est. Nam ad Abraham dictum est: In semine tuo benedicentur omnes gentes. ad
Gene. 22. Dauid. De fructu ventris tui ponam super sedem meam. Plus est esse regem seminis Abrahæ, quam es-
Psalm. 131. se semen Abrahæ. Vnde rectè dixerim, quia verbum promissionis non parum auctum est ad Dauid.
Sed & hoc inferam, quia plus est esse patriarcham, regem, prophetam atq; psalmistam, quod fuit vel
est Dauid, quàm esse tantummodo patriarcham & prophetam, quod fuit vel est Abraham. Ita per om-
nia rationabiliter diuinus euangelista prouidit, vt dicere mallet, filij Dauid, filij Abraham, quam filij
Abraham, filij Dauid. His in titulo latius premissis, nunc in ipsum generationis librum pergendum
Isaac & Ia- est. *Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob.* De vtroque cùm dicit, genuit, perpulchrum est
cob filij p- subintelligere, quem in promissione accepit, & in sacerdotem deo sacrauit. Quę pars decoris siue geni-
missionis. turę decentis, maximè decet librum generationis Iesu Christi, quia videlicet, quemadmodum Aposto-
Roma. 9. lus dicit, Non qui filij carnis, hi filij dei: sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine. Quomo-
do Isaac quem genuit Abraham, & Iacob quem genuit Isaac, non filij carnis, sed filij sunt promissio-
nis? Videlicet, quia non solummodo susceperunt hęreditatem paternæ fidei, verùm etiam non tam vsu
naturæ, quam dono gratiæ prouenit hoc ipsum quod geniti sunt. Denique & Abraham sterilem con-
Gene. 25. iugem Saram, & Isaac sterilem habuit Rebeccam. Deprecatus est (ait scriptura) Isaac dominum pro
vxore sua, eò quod esset sterilis. Qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ. Et Isaac quidem fili-
um suum

um suum Iacob sacerdotem verbo sacrauit, indutum vestibus Esau valde bonis, quas Rebecca apud se
habebat domi in quibus ille cũ esset primogenitus secundum morẽ (de quo iam supra dictũ est) debu-
erat sacerdotio fungi: ipse autem, videlicet Isaac vt verbo consecraretur vel benediceretur à Patre, o-
pus non erat quia cum fuisset oblatus in holocaustum domino, in typum huius filij venturi Iesu Chris-
ti, extunc plusquam sacerdos erat, id est, non tantum sacerdos, verum & hostia. De eo quod iam dixi,
quia & Abrahã Isaac, & Isaac Iacob in promissione accepit. Apostolus ita scribit: Promissionis enim
verbum hoc est: Secundum hoc tempus veniam, & erit Saræ filius. Non solum autem, sed & Rebecca,
&c vsque ad id. Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori, sicut scrip- Rom. 9.
tum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui. *Iacob autem genuit Iudam & fratres eius.* In generatione
Iudæ & fratrum eius cessauit mos ille antiquus, quo (vt iam dictum est) eatenus primogeniti sacer- Cessatio sa
dotio fungebantur. Ruben quippe qui erat primogenitus, ipse peccauit: & propterea benedictionem cerdotii in
sacerdotalem non promeruit, imò diminutionem acquisiuit. Effusus es (inquit pater) sicut aqua, non generatio-
crescas, quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius. Nec vero ita cessauit prior ille mos ne Iudæ.
sacerdotij, vt saltem iunior quisquam ex illis fratribus sacerdotio fungeretur, velut idem iunior Iacob Gen. 49.
amoto Esau: sed & ipsum sacerdotium omnino cessauit, quam diu in Aegypto fuerunt, vbi vendide-
rant Ioseph fratrem suum, vsque dum vociferantibus illis ad Dominum & dicentibus: Eamus & sa- Exodi 5.
crificemus domino, surgeret sacerdos Aaron frater Mosi, de tribu Leui. Tribum illam tulit dominus Filij Leui
pro cunctis primogenitis filiorum Israel: fueruntque filij Leui interim sacerdotes & ministri sicut vicarij pro cun-
pro cunctis primogenitis, donec veniret primogenitus iste filius hominis, sacerdos, gloriæ & honoris, ctis primo
suumque amoris vicarijs susciperet sacerdotium. Quod innuens diuinus euangelista, cum dixisset de genitis.
Maria, quam vtique virginem concepisse narrauerat. Et peperit filium suum, continuo non otiose ad- Matth. 1.
didit, primogenitum, vt sub intelligat prudens auditor, & idcirco sacerdotem dignum, in quem dic- Luc. 2.
tum est: Iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melch Psal 109.
isedech. Quis autem ordo Melchisedech fuit, nisi offerre sacrificium panis & vini iure primogeniti? Ordo Mel
Primogenitus namque fuit Noe, vt doctissimi perhibent, idem, qui alio nomine dictus est Sem. Quæ chisedech.
ergo fuerunt primogenita, quæ data sunt Ioseph? Sic enim in paralip. scriptum est: Ruben quippe fuit 1. Para. 5.
primogenitus Israel, sed cum violasset thorum patris sui, data sunt primogenita eius filiis Ioseph, filii Primoge-
Israel, & non est reputatus in primogenitum. Quæ, inquam, fuerunt primogenita quę data sunt filiis nita data fi
Ioseph? Nimirum non ipsum sacerdotium, quo nullus eorum (vt iam dictum est) in Aegypto functus lijs Ioseph
fuisse legitur, sed illa pars vnà, quam dixit ad eundem Ioseph filium suum, benedicens filijs eius, & con- Gene. 48
stituens Ephraim ante Manassen: En ego morior, & erit deus vobiscum, reducetque vos ad terram
patrum vestrorum. Do tibi partem vnam extra fratres tuos. quam tuli de manu Amorræi in gladio
& arcu meo. Partis illius euangelista meminit, cum dicit. Venit Iesus in ciuitatem Samarię, quæ dicitur
Sychar, iuxta predium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Ergo vsque ad tempora illa vtrumque pri- Ioan. 4.
mogenitis veniebat, & honor sacerdotii, & extra fratres suos possessionis vnà pars. Et quidem bene-
dixit eum Iacob benedictionibus dulcissimis, ita concludens: Fiant in capite Ioseph & in vertice Nazarei
inter fratres suos. Sed quia nihil tale de illo scriptum est, quale est, ædificare altare domino, & inuoca- Gene. 49
care nomen domini quod fecisse patres, Abraham, Isaac, & Iacob, scriptura patenter astruit, decimas-
quę & hostias offerre, quod votum primus Iacob domino vouit, palàm constat, quia sacerdotium pri- Gene. 12
mogenitorum (sicut iam dictum est) in Iacob cessauit, & interim filij Leui primogenitorum fuere vi- 26. 35 38
carij, donec veniret iste primogenitus & vnigenitus virginis, primogenitus & vnigenitus dei. Quo-
niam intentio præsentis operis iuxta propositum tendit ad gloriam & honorem filij hominis, & qua-
tuor facies (de quibus iam supra dictum est) insignia summa sunt eiusdẽ gloriæ & honoris, non præ- Cur facies
terire libet, quia iàm hic in benedictionibus Iudæ, prima sese offert facies illius animalis, facies leonis. leonis pri-
Nam vt Ioannes ait in Apocalypsi, animal primum simile leoni. Et quidem Ezechiel prius enunciat mo appo-
faciem leonis, sed illam esse: vel non esse faciem primam, nequaquam dicit, vbi sic ait: Similitudo vul- nitur.
tus eorum, facies hominis & facies leonis, facies bouis & facies aquilæ. Sed & alibi prius neque homi- Apoca 4
nis, neque leonis, sed vituli faciem dicit: Facies vna, facies Cherub, id est, bouis siue vituli: & facies secun Ezech. 1.
da, facies hominis: & in tertia facies leonis &c. Cum ergo solus Ioannes faciem primam dicit faciem le-
onis, constat quia non secundum ordinem, quo celebrata sunt sacramenta incarnationis, passionis, re- Ibid. 10
surrectionis & ascensionis Iesu Christi, sed secundum ordinem scripturę Mosi taliter exprimit: Et ani-
mal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem homi- Apo. 4
nis, & quartũ animal simile aquilæ volanti. Nam ecce primo loco facies leonis: Catulus leonis Iuda,
ad prædam fili mi ascendisti. Requiescens accubuisti vt leo, & quasi leęna. Ecce autem facies secunda, Gene. 49
facies vituli, quemadmodum dicit: Et secundum animal simile vitulo, Si sacerdos peccauerit delinque
re faciens populum, vel si omnis turba Israel ignorauerit, & per imperitiam fecerit quod contra do- Leuit. 4
mini mandatum est, offeret pro peccato vitulum immaculatum domino &c. quæ miro modo & ordi
ne verè sacro & mystico figurant sacramentum passionis Iesu Christi: cuius sanguis secundum quod
ritus ille significat, emundauit conscientiam nostram (ait Apostolus) ab operibus mortuis. Porrò faci- Hebræ. 9
es tertia facies hominis, sufficienter exprimitur in Deute. his verbis: Prophetam de gente tua & de fra- Deute. 18
tribus tuis, sicut me, suscitabit tibi dñs deus tuus &c. Cũ enim dicit, sicut me, nihil illi deesse testatur de
veritate naturę humanæ. Faciem quartam, faciem aquilæ volantis, patènter habemus in verbis istis Deute. 32

Lex Mosi de Christo — cantici Deuteronomij: Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit
alas suas, & assumpsit eos, atque portauit in humeris suis. Planè ad gloriam spectat & honorem filij
hominis Iesu Christi, q̃d non solū prophetæ & psalmi, de quibus iam supra dictū est, verumetiā pri-
Lucæ. 24. — mus ipse Moses, quatuor hęc scripsit sacramenta pietatis quorū sine fide homo non viuit, quorū ex no
titia cognoscitur bonitas & fortitudo talis hominis, tāti dei, talis regis, tanti pōtificis. Quę nō ignorans
Gene. 38. — ipse, quoniā necesse est, inquit, impleri oīa quæ scripta sunt in lege Mosi & ꝓphetis & psalmis de me.
Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar. Nota Historia est, quòd Thamar nurus fuerit Iudæ, &
quòd ex ea genuerit Phares & Zara, nesciens quod esset nurus sua, quæ dum concepisset hos geminos,
nunciatum est Iudæ, Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur vterus eius intumescere. Et ille: Pro-
ducite inqt, eam vt comburatur. Nec morarē cognoscens, Iustior me est, quia nō tradidi eam Sela filio
meo. Quis aūt nesciat, q̃ ex illa fornicatione nati sunt Iudæi, imò & tota ferè nobilitas Iudaici generis,
Iudæi ex fornicatione nati. — vniuersa progenies regalis? Quid igitur Iudæi, oībus hominibus molesti cū molesti essent Deo ac Dño
nostro iactitabant, dicentes, Semen Abrahæ sumus, nos ex fornicatione non sumus nati? Et ille quidē:
Scio, inquit, quia filij Abrahæ estis. non tamen dixit, scio quia ex fornicatione nati non estis. Nam reuera
Ioan. 8. — fornicata est Thamar, quæ concepit eos. & istud cōmemorando poterat confutare superbos, nisi quòd
2. Corin. 6. — prior ipse facere debuit, quod docet per Apostolum suum, dicentem: Nemini dantes vllam offensionē.
Porrò nebula fornicationis illius, non solum non obscurat gloriæ & honoris filij hominis claritatem,
Quatuor mulieres in genealogia Christi reprehensibiles. — verumetiā illustrat bonitatis eius dignationem, quia sicut pro peccatoribus homo fieri, ita de peccatri
cibus nasci dignatus est. Hanc eius gratiam Euangelista non parui pendens, nosq; eam agnoscere volens,
solas eiusmodi mulieres assumit in hac genealogia saluatoris, quales scriptura reprehendit, Thamar
& Rachab, Ruth & Bethsabe. Nam Salmon (ait) genuit Booz de Rachab, q̃ constat fuisse meretricem,
& de ruinis Hierico saluatam esse per fidem Booz genuit Obed ex Ruth, quā constat fuisse Moabitidē.
In qua mirabile contigit illud, q̃ compugnantibus inter se duabus legis diuinę sententijs, ipsa in salutem
Io. uæ. 2. — euasit. Nam lex dicit: Ammonites & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt Ec-
Ruth Moabitis. — clesiam Dñi in æternum, quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via, quando egressi estis
de Aegypto & quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriæ, vt maledice-
Deut. 23. — ret tibi. Item lex dicit: Si fuerit mortuus vir absq; liberis, vxorem defuncti frater eius vel propinquus
Deute. 25. — accipiet, & suscitabit semen fratris sui. Itaq; lex ipsa quæ damnabat eam, qm̄ Moabitis erat, suffraga-
batur illi vt acciperet eam Booz, quoniā vxor propinqui fuerat: & taliter non solum intrauit ecclesiam
domini, verumetiam principalem obtinet memoriam in Ecclesia Dñi, ita vt semen quod ex ea suscitatū
est, statim secunda generatione generaret Dauid, principem & regem Ecclesiæ Dñi. Si quidem Obed
ex ea generatus genuit Iesse autem genuit Dauid regem. Et Booz quidem non solum excusatus, verum
Necessitas excusat. — etiam iustificatus est, ducendo vxorem Moabitidem. etenim lex (vt iam dictum est) iustificat eum. Atil-
lum qui prior duxerat illam, non lex iustificat sed necessitas excusat, scilicet fames, quæ facta fuerat, &
Ruth. 1. — propter quam (vt scriptura refert) abijt homo de Bethleem Iuda, vt peregrinaretur in regione Moa-
bitide cum vxore sua ac duobus liberis. Ipse vocabatur Elimelech, & vxor eius Noemi, & de duobus
filijs, alter vocabatur Maalon, & alter Chelion. Qui acceperunt vxores Moabitidas, quarū vnā voca-
batur Orpha, altera Ruth: manseruntq; ibi decem annis, & ambo mortui sunt. Cęterum, nisi necessitas
illos excusasset, nec ipsi vxores ducere debuissent Moabitidas, nec Booz lege teneretur, vel cæterorum
aliquis vt eam acciperet iure propinqui. E contra sicut peccatrices, & alienigenas propter fidem lex Dei
assumpsit, & euangelista hic nominare dignum duxit, ita quosdā domesticos seminis propter impietatē
Tres reges a linea Christi succisi. — remouit atq; reiecit. Ait enim: Ioram autem genuit Oziam Tres de medio succidit, videlicet Oziam, Io
as & Amasiam. Quam ob causam? Nimirum propter impijssimam Athaliam matrem suam, cuius im-
itati sunt homicidia, occidendo prophetas Dñi, sicut illa & mater eius Iezabel in Samaria. Et quidem
Manesses quoq; multum sanguinem iustum fudit: veruntamē reseruatus est, quia pœnitentiam egit. Et
4. Reg. 11. — hoc reuera multum attinet ad intentionem euangelistę, de qua supra dictum est, quia nisi potiorem illā
2. Para. 22. — æstimaret genituram, quæ est fidei vel promissionis, quæ est auditio siue obseruatio verbi Dei, q̃ illam
4. Reg. 21. — quæ est carnis, poterat genealogiam sic texere, vt patrem illū contingeret, qui beatam Mariam secundū
2. Para. 33. — carnem genuit. Qualem em̄ locum habere deberent inter parentes carnis Dñi, hi sub quibus nec saltem
loqui licuit prophetis verbi Dñi? Denique prophetam Dñi, quia fuit ausus loqui in nomine Dñi, prophe-
2. Para. 24. — tam & sacerdotem Zachariam filiū Ioiadæ sacerdotis. Ioas interfecit, & non est recordatus misericor-
diæ, quam fecerat Ioida pater illius secū, sed interfecit filium eius. Post hunc Amasias prophetæ dicenti
Ibid. 25. — sibi à Dño, cur adorasti Deos q non liberauerunt populum suum de manu tua, respondit: Num consili-
arius regis es? Quiesce, ne interficiā te. Et quidem cæteri quoq; præter Dauid & Ezechiā & Iosiam, oēs
peccauerunt, veruntamen sub illis prophetare licuit prophetis, q̃d pertinebat ad huiusmodi genealogiā,
Esa. 26. — quorum vnus dicit: A timore tuo Dñe concepimus & peperimus spiritum salutis tuæ fecimus super
terram: atq; idcirco isti soli de memoria pręsenti, de libro generationis Iesu Christi repulsi sunt, qui ver-
Gene. 28. — bum audire vel præcones verbi Dei viuere passi non sunt. *Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de*
Scala Iacob generatio Christi asser. esse. — *qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.* Ecce scala illa quæ in somno Iacob apparuit, quando parentibus
obediens ibat in Syriam, vt de sua cognatione acciperet vxorem Ecce, inquam scala stans sup terram,
& cacumen illius tangens cœlum; & Dñs innixus scale, qui dixit ad eum Ego sum Dñs Deus Abraham
patris tui, & Deus Isaac, &c. Licet & alius secundū mortalē intellectum possit illius scalæ sensus vtilis,
nihilominus

nihilominus tñ ſcala illa, iſta eſt generatio Ieſu Chriſti: & latera ſcalæ, ſummi patres vel principes ſunt
huius generationis. Abraham atq; Dauid, ad quos promiſsio facta eſt, cum iuramento eius qui repro-
miſit. Supremus ſcalæ gradus, cui dominus innixus eſt, iſte eſt beatus Ioſeph vir Mariæ, de qua Ieſus
qui vocatur Chriſtus, natus eſt. Quomodo iſte Deus & Dñs huic innixus eſt? vtiq; tanquam tutori pu-
pillus, quippe qui in hoc mundo ſine patre natus eſt, Ita innixus eſt huic beato Ioſeph, vt eſſet infantulo
iſte pater optimus, vt huius ſolatio paterno puer cũ virgine puerpera ſuſtentaretur. *Omnes ergo gene-*
rationes ab Abraham vſq; ad Dauid generationes quatuordecim. & à Dauid vſq; ad transmigrationem Baby- Non ſine
lonis, generationes quatuordecim. & à transmigratiõe Babylonis vſq; ad Chriſtũ, generationes quatuordecim. pondere
Quid ſibi vult tam diligens generationum computatio, tam diligenter facta quaſi per complexionem verborum
ſiue concluſionẽ computationis diuiſio? Nũ fruſtra vel ſine rationis pondere taliter digeſſit vel com- loquitur
plexus eſt generationes euangeliſta diuinus, in quo vel per quem ſine dubio ſpiritus ſanctus locutus eſt Matthęus
quippe qui cũ publicanus fuerit, & homo ſine literis, non ab homine neq; per hominem, ſed per ſpiritũ 2. Petri. 1.
ſanctum doctus eſt, vt ſcriberet. Sine dubio quicquid loquitur pondus habet, & hoc ipſum quod nunc Matth. 9.
ait, vim ſenſus continet, quã nõ præterire libet. Arbitramur enim, imò & experimento didicimus, ple- Galat. 1.
roſq; mirari, cur benignitas Dei promiſſionem ſuã implere, ſ. incarnationem filij ſui, verbi ſui, mundo
exhibere tã diu diſtulerit. Nimirum qui paratus ſtudet eſſe vel cupit rationẽ reddere omni poſcenti de
iuſtitia fidelis Dei, qui repromiſit, ecce per iſtas τεσσαρεσκαιδεκάδας ſubtiliter animaduertere poteſt, 2. Petri. 1.
illud magis eſſe mirandum, in gloriã & laudem iuſti, & vt iam dictũ eſt, fidelis Dei, quod immutabilis
præſtitit, & ſtabilis in promiſſo vel propoſito ſuo permãſit, cũ ab illis quibus promiſerat multipliciter,
& nimis grauiter offenſus fuerit. Offenſiones illas numerus iſte quatuordecim generationũ triplicatus
ſubtiliter inſinuat. Quærat igitur aliquis: Cur Deus tam diu Chriſtum ſuum diſtulit? Cur nõ primis Quæſtio
parentibus, quibus promiſerat, continuo dedit? Cur nõ ſtatim vel in breui de aliquo illorum beata vir- Pſal. 88.
go nata eſt, quę Chriſtum conciperet & pareret? Hoc enĩ deſiderabat ille, qui cum mitteretur ad Phara- Exo. 4.
onem. Obſecro (inquit) Dñe, mitte quem miſſurus es. Et continuo ſequitur: Iratus Dñs in Moyſen ait:
Aron frater tuus Leuites, ſcio quod eloquens ſit, &c. Ac ſi diceret: Me dicente, obſecro Dñe mitte quẽ
miſſurus es, Dñs iratus erat: & idcirco de eo quod obſecrabat, nec ſaltem reſponſum vllum dedit, ſed a- Gen. 37.
lia dixit: Et quam ob cauſam Dñs iratus erat? Videlicet propter peccatum domus Abrahæ, Iſaac, & Ia- Reſponſio
cob, quibus promiſerat, quia filij Iacob fratrẽ ſuum Ioſeph, per inuidiam in ſeruum vendiderant, & ille Nume. 14.
quatuordecim annis ſeruierat. Cũ enim ſedecim eſſet annorum tunc vẽditus eſt, & quando eductus de
carcere ſtetit in conſpectu regis pharaonis, triginta annorum erat. Itaq; ſicut quodã loco iuſtus iudex,
id eſt, Dñs dicit: iuxta numerum dierum quadraginta quibus conſideraſtis terram, annus prò die impu-
tabitur, & quadraginta annis recipietis iniquitates veſtras, ita & illic iuſtum eſſe arbitremur iudiciũ, vt
diceret: Iuxta numerum quatuordecim annorum, quibus ſeruiuit vænundatus Ioſeph, generatio pro
anno imputabitur, & quatuordecim generationibus ſemen, quod promiſit patribus veſtris, differetur,
quod eſt Chriſtus. Igitur ab Abraham (inquit) vſq; ad Dauid generationes quatuordecim, ſubauditur,
& Chriſtus nõ venit, & eo vſq; diſtulit eum iratus Dñs, vnde & Moyſes loco ſupradicto congemuit.
Porrò, Dauid in quem generationes quatuordecim terminatę ſunt, cum iã & ipſe promiſſionẽ accepiſſet Peccatum
eandẽ cum iuramento Dñi, peccauit & ipſe non minus quã priores illi. Vriam Aethæum percuſſit gla- Dauid.
dio, & vxorem illius tulit, & interfecit eum gladio filiorum Ammõ. Itaq; nõ minus ſuper hoc iraſci de- 2. Reg. 11.
buit Dominus, quam dudum fuerat iratus, & idcirco à Dauid vſq; ad tranſmigrationẽ Babylonis ait,
generationes quatuordecim, & Chriſtus non venit. Porrò in tranſmigratione Babylonis quæ pœ- Peccata re
na fuit, tranſmigratis illis, non minoris erat peccati vel criminis, quod reges Iuda maximeq; Manaſſes, gum Iuda.
ſanguinem innoxium fuderant multum, donec implerent Hieruſalem vſq; ad eos abſq; peccatis ſuis, 4. Reg 21.
quibus peccare fecerunt Iudam, vt facerent malum coram Dño, Igitur & à tranſmigratione Babylonis, Matth. 2.
ait, vſq; ad Chriſtum generationes quatuordecim ſubauditur, & tunc poſt tot generationes idem Chri-
ſtus venit. Et quidem tunc temporis funeſtus Herodes multo ſanguine terrã cruentabat: ſed impietas
eius generi Abrahæ vel ſemini Dauid imputari non debebat, vt propter illũ Chriſtus differretur, quip- Vir Marię
pe qui nõ Iudæus, ſed alienigena erat, vtpote patre Idumæo, & matre ortus Arabica *Iacob (inquit) ge-* Ioſeph.
nuit Ioſeph Virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus. Virum Mariæ cum dicit, magnum Deute. 22.
& verum nomen beato Ioſeph attribuit, quia ſi eſt vir Marię, eſt & pater Dñi. An non & lex hoc edicit,
quod ea quæ deſponſata eſt, iam vxor ſit? Si puellam (inquit) virginem deſponderit vir, & inuenerit e-
am aliquis in ciuitate, & concubuerit cum ea, educes vtrumq; ad portã ciuitatis illius, & lapidibus ob-
ruentur. Puella, quia non clamauit, cum eſſet in ciuitate: vir, qui humiliauit vxorem proximi ſui. Ergo
vir Mariæ Ioſeph, & ipſa vxor illius. Proinde nec iſte inepte dixit: Ioſeph virum Mariæ, nec alius Euan-
geliſta mentitus eſt, patrem illum eius, qui ex ea natus eſt, Chriſti appellando: Et erat (inquiens) pater e- Luc. 2.
ius & mater mirantes ſuper his quę dicebantur de illo. Non ſolum autem euangeliſta Ioſeph virum
Mariæ dixit, verum etiam prior angelus, quod æqui pollens eſt, Mariam coniugem Ioſeph enuntiauit: Coniugiũ
Ioſeph (inquit) filij Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. O coniugium verum, & cœleſte, in-
ſanctum, coniugium cœleſte, non terrenum? Quomodo enim vel in quo coniugati fuerunt? Nimi- ter Ioſeph
rum in eo, quod vnus ſpiritus & vnà fides erat in eis, ſola illic deſinit corruptio carnis. Propterea ve- & Mariã.
riſſimè dixit Apoſtolus: Quia primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cœlo cœleſtis, non 1. Cor. 15.

quod iste Iesus Christus, qui ex Maria natus est, de cœlo cum carne venerit, & per Mariam quasi per fistulam transierit, sicut quidam dixerunt heretici, sed quod coniugum vita siue coniunctio, tota fuerit cœlestis, & spiritus sanctus ambor coniugalis amor, quorum vtrq; conuersatio erat in cœlis, in am-
Pateruum bobus præsidens, coniugem viri huius fidei commiserit, & de carne virginis hominem formans paterno viro huic eius qui nascebatur, in fantis amorem potius infuderit. Omnes ergo generationes,
Quęstio ab Abraham vsq; ad Dauid, generationes quatuordecim, &c. vt supra. Quomodo per hominis scalam
Gene.28 angeli Dei ascenderunt & descenderunt? Iam enim supra diximus: quia scala quàm vidit Iacob in somnis stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlum angelos quoq; Dei ascendentes & descendentes per eam & Dñm innixum scalæ, mysterium fuit incarnationis huius Iesu Christi, & Ioseph, cu-
Responsio ius cura paterna Dñs de Maria natus, indiguit, gradum illum scalæ fuisse, cui videbatur inniti. Quid ergo significabat, quod angeli quoq; Dei ascendebant, & descendebant per eam? Nimirum vt subintelligas illud quod nõ dubidum est quia vnus idemq; qui de Maria natus est, vno eodemq; tempore, quan-
1.Petri.1 do natus est, & angelis maior, & angelis erat minor. Ascendentes ergo, vidit angelos, id est, Deũ habere supra se, in quem desiderant prospicere, quod reuera est ascendere: descendentes vidit eosdem, id est,
Psal.8. minorẽ considerare quàm se, hominem vnum & eundem, quemadmodum Psalmus dicit. Minuisti eũ
Lucæ.22. paulo minus ab angelis. An non erat descendere, tanquam ad minorem siue inferiorem, id quod refert euangelium quia dum factus in agonia, prolixius oraret, apparuit illi angelus de cœlo cõfortans eum?
Psal.8. Veruntamen eo modo iam non descendunt, non minorem aspiciunt, ex quo resurgente illo à mortuis, & ascendente in cœlum factum est ꝙ itidem præscriptum fuerat: gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Hic nec illud pręterire libet, quod apud beatum Iob de
Quid est extrahere Leuiathan hamo. Iob. 40. diabolo Dñs loquitur: An extrahere poteris Leuiathan hamo? Et fune ligabis linguam eius? Item: In oculis eius quasi hamo capiet eũ. Hæc nanq; generatio Iesu Christi, ab Abraham vsq; ad Ioseph virũ Mariæ, de qua Iesus, qui vocatur Christus, natus est, quasi longa piscantis linea est, cui videlicet lineæ ferreus hamus subligatus carne adoperitur, ob hoc vt piscis, edulio prouocatus ꝙ foris pater, ferro seipsum strangulet, ꝙ intus latet. Diuinitas Iesu Christi quasi ferrum diabolo extitit, & hęc ex Maria veram assũmendo carnis naturã, ibi fortitudinem suam abscondit, sine dubio futurum sciens, quod ille homicida ab initio carnem suã morte appetiturus foret, & ita quasi ferro quod intus latebat captus atq; ex-
Generatio Christi secundum Lucam. tractus, foras mitteretur, sicut factũ esse credidimus, propter quod & loquimur. Et ista quidem secundum Matthæum genealogia Iesu Christi, linea est eiusmodi illa verò secundum Lucam, sursum ascendens, textura genealogiæ, plexioris, reuera quasi circulus extitit. ita vt nihil rectius, quã eiusdem generationis excursum putemus posse intelligi in verbis illis, quę itidem ad beatum Iob Dñs dicit: Nunquid pones circulum in naribus eius? & armilla perforabis maxillã eius? Quid enim? Nonne cum sic incipit:
Ibidem. Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, vt putabatur, filius Ioseph, qui fuit Heli. & sic finit,
Lucæ.3. qui fuit Adam, qui fuit Dei, nonne (inquam) initium & finem coniunxit, & circulum fecit? Cum enim vno ductu linea sic flectitur vt eius initium & finis coniungantur: nonne circulus, verbi gratia, qualis est armilla, formatur? Ecce Iesus Christus, de quo sic incepit: Et ipse Iesus incipiens quasi annorum triginta vt putabatur, filius Ioseph: Deus & homo est. Incepit autem ab homine, & in Deo ductus sui finem fecit. Nonne igitur quasi lineã, siue virgam longè subtilem siue subtiliter longam auream, siue ferream, à Iesu Christo incepit, & in Iesum Christum reduxit, dicendo qui fuit Adam, qui fuit Dei, cum
Insulatio contra diabolum vnus idemq; Iesus Christus, Deus & homo sit, nec alterius plasma fuerit Adam quam huius Dei? Verum igitur ò diabole iste est circulus, quem Deus in naribus tuis posuit: ista est armilla, qua maxillã tuam perforauit. Iunxit se initium fini, id est, Deus homini, & ita hæc. s. initium & finis occurrerunt sibi in vtero virginis, vt nares tuas transfixas teneret firmiter circulus inflexibilis, & maxillã tuam voracẽ perforaret armilla talis armilla gloriæ & honoris, vnde nunc vsq; fatius traheris, & quod auide momorderas, retinere non valens, per maxillæ foramen emittis. Vbi vel quando hæc initij atq; finis coniunctio facta sit, & idem Lucas vberius scribit, & iste breuius eloquitur, cum dicit: *Christi autem generatio sic erat: Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est in utero, habens de spiritu sancto.* Hic amplius splendet iste liber generationis, & in hoc tota est vtilitas libri, omni legenti, vel audienti credere, quia Christi generatio sic erat, quia de spiritu sancto Maria virgo priusquam conuenirent conceperat. Quàm dissimilis generatio hæc generationibus cęteris, generationibus quam-
Septẽ matres steriles in scripturis uis rectorum, vt fuit Abraham? vt fuit Isaac? vt fuit Iacob? vt fuit Dauid? Et quidem fuerit aliqua similitudo generationis, quia patres isti omnes steriles habuere coniuges, vnde & qui generati sunt, in plerisq; factis suis typum gesserunt huius Iesu Cristi, qui verè natus est de vtero sterili Quid enim tam sterile, quam virginitas? Septem matres fuisse steriles, sacra scriptura memorat Saram & Rebeccam, Ra-
Iuda.3. chel, & eam quæ peperit Sampson, Annam matrem Samuelis Bethsabe, quæ fuit mater Salomonis,
1.Regũ.1. vxor Vriæ Aethæi, & Elizabeth quæ peperit præcursorem Domini. Qui ex istis nati fuerũt, magni fu-
2.Regũ.11. erunt, & in plerisque (vt iam dictum est) factis suis admirabiles quasdam similitudines Domini prætu-
Lucæ.1. lerunt de virginitate nasci turi, quæ naturaliter sterilis est, & non parit, videlicet Isaac & Iacob, Ioseph & Sampson, Samuel & Salomon. Ioanne, qui septimus extitit, maior inter natos mulierum non surre-
Matth.11. xit, quiq; ipsum Dominum non tam factis suis, vt cæteri, significauit, quam digito demonstrauit. Octa-
Ioann.1. ua sterilis, id est, virginitas, de cognata sua sterili Elizabeth proximum accepit, testimonium quia non erit (inquit angelus) impossibile apud Deum omne verbum. Fuerit itaq; aliqua (vt iam dictum est)

similitudo

similitudo in illis veruntamen rationabiliter hic Euangelista dicat: Christi autem generatio sic erat: Luc. 1.
Quod est dicere: Cuiusque cæterorum generatio sic fuit, vt nullus eorum generaretur aliter, nisi conue- Generatio
nientibus viro, & muliere, sicut naturæ vsus est, Christi autem generatio sic erat, vt antequam vir & Christi lon
mulier conuenirent, inueniretur mulier in vtero habens. Hoc est illud mirabile & inauditum, quod ge ab aliis
Hieremias præuidens: & faciet (inquit) Dñs nouum super terram, mulier circundabit virum. Perspe- differt.
cto hucusque hoc libro generationis Iesu Christi, magnum & euidens ostium apertum est. ad contem- Hiere. 13.
plandas per ordinem facies quatuor vnius animalis, quod videram (inquit Ezechiel) iuxta flumen
Chobar, ita videlicet, vt contemplatio hæc summa sit nostri propositi, quod insinuat titulus præfixus
huic operi, de gloria & honore filij hominis Nam idem Ezechiel, cum dixisset, & gloria Dei Israel erat Ezech. 1. 10
super eam, videlicet portam domus Dñi orientalis, protinus significans quam diceret gloriam Dñi,
ipsum est (ait) animal quod vidi subter Deum Israel iuxta fluuium Chobar, quatuor vultus vni, &c.
Iam ex hoc capitulo facies hominis, qualis, quàm pulchra, quàm gloriosa sit, debet animaduerti, cum
Euangelista dicit. Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequàm conuenirent, inuenta est, in
vtero habens de spiritu sancto Ex hoc (inquam) capitulo. & deinceps vsque ad passionis eius seriem, quę
(vt superius iam dictum est) facies est vituli, considerare libet pulchritudinem faciei huius, faciei homi
nis, quantum se ipse ostendere dignabitur: cui corde & ore clamamus ostende faciem tuam, & salui Psal. 79.
erimus. Quanta est hæc faciei huius, faciei hominis pulchritudo, quod inuenta est mater eius in vtero Facies ho-
habens de spiritu sancto? Magnus hic honor generis humani, quod homo nostræ naturæ, nostræ con minis in
ditionis, passibilis atque mortalis, incarnatus, vel conceptus est de spiritu sancto, id est, non de semine Christo de
virili, sed de virtute, & operatione sancti spiritus. Rectè ergo facies ista, tantæ pulchritudinis conscia, cus gene-
dicit in Canticis Canticorum: Ego flos campi, & lilium conuallium, id est, honor humani generis, & ris huma-
decus parentum humilium. Tantam pulchritudinem, tantæ claritatis margaritam, iam tunc oculis ni.
inuidis, propalari non expediebat. Ibi enim erat, qui dicere habebat: Nolite mittere margaritas vestras Cant. 2.
ante porcos, ne fortè conculcent eas, & conuersi, elidant vos. Etenim, vt de cæteris interim taceam, Consilium
qualis tunc erat porcus Herodes? Quales erant porci omnes eius funesti satellites? Nonne ergo fuisset spiritus
hoc margaritam valde splendidam ante porcos mittere virginem pregnantem siue parientem de se- sancti in
metipsa prædicare, vnde haberet in vtero. s. de spiritu sancto? Fieret enim inquisitio vnde concepisset, desponsa-
vel à quo impregnata esset, si virum non habens peperisset. Igitur laudi deputandum est eius, de quo tione Ma-
in vtero habebat. s. spiritus sancti, spiritus consilij, quod mater eius desponsata erat, quia verè secun- riæ.
dum hoc ipsum nomen vel præconium quod dicitur & est spiritus consilij, dignum se fecit, digne pro Matth 7.
uidit, vt illa desponsaretur, & per hanc occasionem ab omni quæstione liberaretur. Sponsus vel nomen
sponsi cœlestibus nuptijs secretum fecit: ianuas cubiculi clausas custodiuit: ita vt non foris omnino
pateret transeuntibus lux claritatis, quæ intus erat, nisi quantum per subtiles radios ex rimis siue fe-
nestris obliquis significari non postulabat. Idcirco erat desponsata. idcirco illam sponsum habere spiri
tui sancto complacuerat, vt quomodo falsus fuit Saul, cum vngeretur rex Dauid, ita falleretur Hero-
des siue habitans in Herode diabolus, in hoc sacramento regis & Domini, filij Dei, filij Dauid. incar-
nati siue nascentis ex vtero virginis. Qualiter falsus fuit Saul cum vngeretur rex Dauid? Cum diceret 1. Reg. 16.
Samuel quomodo vadam? audiet enim Saul, & interficiet me. Vitulum (ait Dñs) de armento tolles in
manu tua, & dices: Ad immolandum Domino veni. Nimirum iuxta hanc similitudinem spiritus Dñi
spiritus consilij, ita ordinauerit, ac si diceret in secretis suis. Virum vnum de populo accipiat virgo
hęc, & sit ei desponsata, vt dum conceperit, & pepererit dicat, quia virum duxi, quia nuptias celebraui,
atque ita sicut Samuelem tunc liberauit immolatio vituli, quasi ob causam nullam aliam venisset in Be-
thleem, ita virginem hanc ab omni quæstione liberet existimatio carnalis commercij, quasi nihil
aliud in ea natum sit, quam quod solet in coniugio vel de coniugio nasci, veruntamen hoc prius Ioseph
nesciuit, sed post Angelo in somnis Euangelizante didicit, *Ioseph (inquit) fili Dauid noli timere, acci-
pere Mariam coniugem tuam: Quod enim in ea natum est de spiritu sancto est.* Timebat enim eam accipe-
re, nolebat eam traducere, sed volebat occulte dimittere. Hæc ille cogitabat cum esset iustus, ait Euan
gelista Et reuera hoc erat iusti hominis, nec tantum iusti, verumetiam pij, quod hinc timebat consentire Ioseph vir
peccatis alienis, & inde abhorrebat vti permisso vel seueritate legis dicentis: Quod si non est in puella iustus & pi
inuenta virginitas, ejcient eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent viri ciuitatis eius, us.
& morietur, quoniam nefas fecit in Israel, vt fornicaretur in domo patris sui, & auferas malum de Deuter. 22.
medio tui. Neutrum horum facere. s. neque traducere, neque in iudicium voluit producere. Hoc vnum
prælegit, hoc maluit, videlicet occulte dimittere eam, quod ad perfectam pertinet iustitiam. Hic
percontari libet: Quare timorē eiusmodi Deus illi euenire permisit? Quare non peruenit? Quare hunc Quæstio.
ipsum angelum, quem tandem missurus erat, non misit antea, tunc. s. quando misit ad virginem, quę ei
desponsata erat? Videlicet, vt tentaretur, & manifestum fieret tam sanctis angelis, q̃ nobis hominibus Responsio
de ipso, quod esset iustus, & talis, qui digne sic deberet appellari, Ioseph fili Dauid. Sic etenim idem pa-
ter eius Dauid, maluit exulare, quam vti permisso legis dicentis: Diliges amicum tuum, & odio habe- Leuit. 19.
bis inimicum tuum. Tradiderat Dñs in manu eius Saul odientem, & persequentem & nunc (ait Abi- Matth. 5.
sai) perfodiam eum lancea in terra semel, & secundo opus non erit. Ait ille: Viuit Dominus, quia nisi 1. Reg. 26.
Dominus percusserit eum aut dies eius venerit vt moriatur, aut in prælium descendēs perierit, propi-
tius mihi sit Dñs, ne extendam manum meam in Christum Dñi. Et post hæc surrexit Dauid, & abijt ad

Achis regem Geth,& habitauit cum Achis in Geth. Quomodo iſte iuſtus Ioſeph occulte dimittere eam voluit, quàm habebat deſponſatam, niſi proficiſceretur in regionem aliquam, ſicut fecit ille Dauid:& ſicut propter aduerſos caſus fecerunt plerique alij? Amplius autem ex eo filius Dauid tam inſigniter, ta-

Ioſeph fili us Dauid

li in re, tali in tempore, Dignus fuit appellari, dicēte Angelo, Ioſeph fili Dauid: quia fidē habuit eandem quam habuit pater eius fidelis Dauid: Quippe qui prius inaudita credidit, videlicet quod ipſa, quæ conceperat, virgo eſſet: ſecundum verba hęc eiuſdē angeli, quod eñ in ea natū eſt, de ſpiritu ſancto eſt, &c. Nam promiſsionis ſiue repromiſsionis, in qua credendo pater Abrahā iuſtificatus, & amicus Dei appellatus eſt, conſummatio eſt hic ſermo angeli, quē in ſomnis accepit, & ſtatim obediuit Deo, credu-

Spiritus ſā ctus primum ab angelo ſic dictus

lus, puellæ beneuolus, eatenus vir iuſtus, exinde iuſtiſsimus. Spiritus ſanctus maxime ex hoc facto ſuo nominatur, quia quod in ea natum eſt (ait angelus) de ſpiritu ſancto eſt. Antehac ſpiritus Dei, ſiue ſpūs Dñi dicebatur, nec facile in omni ſerie veteris inſtrumēti, reperies hoc inſigne vocabulum. ſ. ſpiritum ſanctum pter quod Dauid: & ſpiritū ſanctū tuum ne auferas, inquit à me. Nec ipſe, ſic abſolute ſpiritū ſanctum dixit, ſed tuum addidit, ſicut in cæteris ſcripturis legalibus, ſiue propheticis, nuſquā abſolute

Pſalm. 50

ſpiritus ſanctus, ſed relatiue ſcribitur (vt iam dictum eſt) ſpiritus Dei, ſiue ſpiritus Dñi. Ab hoc loco ferè primum ſonuit in auribus noſtris, hoc reuerendum & inſigne vocabulum, proprium atque abſolutū, ſpiritus ſanctus: vbi angelus, & ad Mariam, ſpiritus ſanctus (ait) ſuperueniet in te, & ad Ioſeph, quod

Lucæ. 1
Matth. 1

enim in ea natum eſt (inquit) de ſpiritu ſancto eſt. Quam ob cauſam? niſi quia (quod cum magna reuerentia cogitandum eſt) maximè ex hoc opere, quod in Maria operatus eſt, clarum hic ſpiritus Dñi, quod

Quęſtio

verè ſanctus ſit. Quærat aliquis: Cum & pater ſpiritus, & filius ſpiritus, & pater ſanctus, & filius ſanctus ſit, quàm ob cauſam vocabulum hoc, quod eſt ſpiritus ſanctus, proprium aſcribitur perſonæ hu-

Reſponſio

ic, & ſola hæc perſona ſic vocari debuit? Ad hęc inquam. Nimirum, quia tota perſonæ huius operatio, non aliud niſi ſanctificatio eſt. Hæc operationum diſtinctio diligenter animaduertenda eſt, quia Deus omne quod factū eſt, per filium fecit, & omne quod ſanctum eſt, per ſpiritū ſuum ſanctificauit. Quid

Sctificatio propria ſpiritui ſancto

enim eſt ſpiritus eius, niſi amor eius? Et quomodo creatura quæcunque rationalis aliter, niſi amando creatorē, potuit vnquā vel poteſt ſanctificari? Igit̄ quāuis et pater (vt iam dictū eſt) ſpiritus, & filius ſpiritus, & pater ſanctus & filius ſanctus ſit, rectè tamen hæc ſola perſona ſpiritus ſanctus debuit nuncupari, cuius operatio ꝓpria, creaturæ ſanctificatio eſt, ſine q̄ nec angelus ſanctus, nec homo ſanctus eſt, quē nō habēs angelus diabolus eſt quē nō habēs homo, Antichriſtus vel membrū diaboli eſt. Huius ſanctificationis ſummā eſſe nemo q eſt neſciat id ꝙ in beata Maria natū eſt, imò & principiū eiuſdē operationis, id eſt, ſanctificationis illa conceptio eſt. Denique ipſa eſt prima, in q̄ iſte ſpiritus illo cum dato ſuperuenit, ꝓpter ꝙ & dicitur ſpiritus ſanctus, ꝙ videlicet datū, remiſsio eſt peccatorū. Et quidē ante illam

Duplex datum ſpiritus ſancti
1. Corin. 12.

ſup multos venit hic idem ſpiritus Dñi ſed alio dato quod eſt gratiarum diuiſio. Duo quippe ſpiritus huius data ſunt, alterum ꝙ eſt remiſsio peccatorum, alterum ꝙ iam dictum eſt. ſ. diuerſarum diuiſio gratiarum, de quo Apoſtolus: Alij quidam (inquit) per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ, alteri fides, alij gratia ſanitatum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum: huiuſmodi gratias ante beatam Mariam plurēs habuerunt, & nonnulli, ex his qui habuerunt, non ſancti fuerunt, exempli gratia, vt Saul & Balaam. Datū

Ioannes. 7
Maria datū ſpiritus ſancti in remiſsionē peccatorū prima accepit.

aliud, quod eſt remiſsio peccatorum, ſpiritus Dñi diſtulit in Chriſti aduentum: Et de hoc eſt dictū illud. Nondum enim erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. Datum hoc, beata Maria prima omnium mortalium accepit in ipſa hora conceptionis, dicente angelo: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. Et reuera, vt omnino ſanctum eſſet, ꝙ ex ea naſceretur, oportebat ipſam ſanctificari, id eſt, emundari ab omni peccato, tam actuali ꝙ maius erat. ſ. originali. Nec verò ſolum hoc tunc accepit ſpiritus datum, quod eſt remiſsio peccatorum, verumetiam illud alterum, quod eſt diuiſio gratiarum, videlicet ita vt operationem virtutum omnimodam, maximeque fidem & prophetiam, ſiue omnem haberet propheticam gratiam, Nam ipſa eſt prophetiſſa illa, de qua dicebat Eſaias: Et acceſsi ad prophetiſſam, &

Eſa. 8.
Maria prophetiſſa

concepit, & peperit filium. Præmiſerat autem: Et dixit Dominus ad me: Sume tibi librum grandem & ſcribe in eo ſtylo hominis, velociter ſpolia detrahe, cito prædare. Et adhibui mihi teſtes fideles, Vriam ſacerdotem & Zachariā filium Barachiæ. Quis erat ille liber grandis, quem vt ſumeret, & ſtylo hominis in eo ſcriberet, dominum ſibi aſſerit, & adhibitis teſtibus, acceſsi (inquit) ad prophetiſſam, & concepit, & peperit? Quis (inquam) erat liber ille grandis, niſi vniuerſa ſcriptura ſancta, quanta vſque ad tempus illud conſcripta fuerat à Moyſe & prophetis? Hunc librum ſumere fuit illi, & in eo ſcribere ſtilo hominis, propheticam accipere gratiam, & portionem ſuam ſcribere de aduentu Chriſti Filij Dei, taliter vt ab homine poſſet legi & intelligi. Et quid erat illi hoc facto accedere ad prophetiſſam, quæ concepit, & peperit, niſi ab iſta beata virgine illum cognoſci, & ſicut cæteras ſcripturas, ita & librum Eſaiæ mente eius compræhendi, docente illam repentina illuminatione ſuperuenientis in eam ſpiritus

Teſtes Vrias & Zacharias.

ſancti? Inde gratulatur quod taliter ad hanc prophetiſſam acceſſerit, & quod huius rei teſtes habeat Vriam ſacerdotem, &c. Zachariam filium Barachiæ, id eſt, omnes credentes de vtroque populo, gentili atque Iudaico. Vrias nanque, quod interpretatur lux mea Deus, Ipſe eſt anterior populus ſilicet, Iudaicus, cui ſoli quondam notus erat Deus, vnde & dicere poterat, lux mea Deus. Zacharias verò, quod interpretata memor Domini, ipſe eſt poſterior populus videlicet gentilis, qui nunc eſt memor Domini, quia quod ille populus expectabat futurum, iſte nouit ac meminit iam eſſe factum ſcilicet

quod

quod hęc prophetissa, conceperit & peperit filium. Vterq; populus hodie testis est illi, quod in illo libro grandi veritatem scripserit. Igitur vtrumq; spiritus datum simul, accepit hęc beata virgo Maria, prophetarum prophetissa & hæc est gratia plena, iuxta salutationem angeli dicentis: Aue gratia plena, quia videlicet dum suscepit, vel concepit verbum Dei, verbum domini, simul accepit vtrumq; spiritus Dei datum. Secundo loco Ioannes amicus sponsi, præcursor domini vtroq; eiusdem spiritus dato meruit participari ex vtero matris suæ, sicut prædixerat idem angelus qui ad beatam Mariam locutus est: Et spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suę. quod videlicet tunc mater eius pręsensit, quando exclamans voce magna, & ipsa spiritu sancto repleta: Ecce enim (inquit) vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo, Vnde sicut veraciter huic beatæ virgini dixit angelus, gratia plena, ita verissimè dñs de illo dixit: Inter natos mulierum maior non surrexit. De plenitudine gratiæ, qua dictum est: Aue gratia plena, primus ille accepit, & eodem spiritu sanctificati sunt, & hęc mater dñi, & ille amicus domini, Et extunc qui prius dicebatur spiritus dei, vel spiritus Dñi spiritus sanctus cœpit altius enuntiari, primum ex ore Angeli, & deinde ex omni Euangelio Christi. quod vocabulum venerabilius sonare non dubito omni habetur aures audiendi, licet & hoc nomen, spiritus dei, spiritus domini, satis & multum venerabile sit, Rationem nominis spiritus sancti quam diximus. s. remissionem peccatorũ, ipse angelus protinus euidenter exponit, cum dicit: *Pariet autem filium, & uocabis nomen eius Iesum. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Quàm nouũ nomen est spiritus sanctus. tam noua est hæc ratio nominis, ipse enim saluũ faciet populũ suũ à peccatis eorũ Nusquã enim in lege aut prophetis remissio peccatorũ (quod datum est spiritus sancti præcipuũ) verbis enunciatur tam manifestis. Quam aliã siue meliorẽ quærere debemus nouitatẽ, in verbis illis sancti & veri dictis: Qui vicerit, faciã illum columnam in tẽplo dei mei, & foras non egredietur amplius, & scribam super eum nomẽ dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Hierusalẽ, quæ descendit de cælo à deo meo, & nomẽ meum nouũ: siue in illis apud Ezechielem promissis Domini: Et dabo cor nouum & spiritũ nouum ponam in medio vestri. Quæcunq; vel quantacunq; dicantur ad sanctam nouitatẽ pertinentiã, summa omnium est remissio peccatorũ, quę hinc habet initium vbi dixit angelus. Ipse enim saluum faciet populũ suum à peccatis eorũ. Nihilominus & hoc nomen filius Dei, siue filius altissimi, nouum est: Sicut enim iam de nomine spiritus sancti dictũ est, ita & de isto nomine perpendere vel reminisci non otiosum est, quia non facile quisquã hoc reperiet in veteribus scripturis legalibus. siue propheticis. Denique sicut qui in lege siue prophetis dicebatur spiritus Dei siue spiritus Domini, nunc ex Euangelio prædicatur spiritus sanctus, ita qui in illis scripturis dicebatur verbum Dei, siue verbũ Domini, nunc dicitur filius Dei, ex quo sic angelus prenuntiauit, ideoq; & quod nascetur ex te sanctũ, vocabitur filius Dei Itemq; hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Erat plane in principio erat de patris corde natus hic filius, hic Deus: sed erat filius occultus, Deus absconditus, dicebatq; interdum de futuro tale quid. Dominus dixit ad me filius meus es tu, postula à me, & cetera, sed vulgo non audiebatur, palàm non loquebatur, neq; cognoscebatur. Et idcirco confessio nominis eius, non eo iure, quo nunc exigitur, ab hominibus exigebatur. Ex quo is, qui erat ex Deo genitus, factus est nostræ naturæ filius, ex co tam huius filij quàm eius, de quo conceptus est spiritus sancti, à nobis confessio iure exigitur, sicut & patris, cuius & hic filius, & iste est spiritus sanctus, vt non dicamus tantum, sicut prius, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, sed quod clarius est, Deus pater, Deus filius, Deus spiritus sanctus in quo viuimus, mouemur, & sumus. Solenne est, & illud hic perpendere cum, dicit: Pariet aũt filium, qa beata Maria cœlũ illud est, de quo fuerat p̃scriptum: Et ianuas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, Si enim cuiuslibet iusti aĩa cœlum est, quanto magis hæc singularis Dei habitatio vel sedes? Quot aũt vel quæ sunt ianuæ huius cœli, quas Dñs Deus aperuit? Duæ, altera mentis altera ventris. Ianuam mentis Deus aperuit, quia beata hæc credidit quæ dicta sunt ei: Ianuam ventris aperuit, quia sine viro virgo concepit, virgo peperit, & post partum virgo permansit. Quis enim alius, nisi Deus ianuam ventris sic aperiret, vt & pareret, & virgo permaneret? Hinc est illud apud prophetam Ezechielem: Et conuertit me ad viam portę sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad orientem: & erat clausa. Et dixit Dñs ad me Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transiet per eã, quoniam Dñs Deus Israel ingredietur per eam, eritq; clausa principi: Princeps ipse sedebit in ea, vt comedat panem coram Dño. Per viam vestibuli portæ ingredietur, & per viam eius egredietur. Notũ est ecclesiasticæ fidei celebre, & vsitatũ est in laudibus Christi, & sanctorum patrũ scriptis, qa hæc porta clausa mater est incorrupta, clausa principi, id est, ad honorem principis Iesu Christi, q videlicet princeps in ea sedit, quippe q à die conceptionis, in sacri ventris hospitio nouẽ mensibus habitauit, & per viam vestibuli, id est, per auditũ fidei ingressus ita per viam eius egressus est Deus & homo, vnus idem q; Dñs deus Israel, vt per eã vir nõ transiret, id est, neq; in concipiẽdo sese insereret, neq; nascituro viã aperiret. Sed ad prioris prophetię capitulum reuertamur. Ianuas cœli aperuit & pluit illis mañá ad manducandum. & panẽ cœli dedit eis panem Angelorum manducauit homo, Iudæi putauerunt psalmistam hoc dixisse de mãna illo transitorio, q̊d patres eorum manducauerunt in deserto. Cũ enim curiose agentes, & otiose viuere volẽtes, dixissent: Quod ergo tu facis signũ, vt videamus, & credamus tibi? qd operaris? Patres nostri manducauerũt manna in deserto. continuo subiunxerunt: Sicut scriptũ est. Panẽ de cœlo dedit eis manducare. Verum ita putando vel sentiendo multũ errabant, si tali cibo viuere existimabant etiã angelos, qm̃ continuo sequitur: Panẽ Angelorum manducauit homo. Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico vobis,

[Margin notes, top to bottom:]
Ioannes Baptista
Luce, 1.
Matth. 11.
Spiritus sanctus nomen venerabilius est quàm spiritus Dei.
Nomen nouum.
Apo. 5.
Ezech. 30.
Filius altissimi nomẽ nouum.
Psalm. 2.
Nunc maior quam olim exigitur confessio trinitatis.
Acto. 17.
Maria cœlum dicitur.
Psalm. 77.
Duę ianuę huius cœli
Exec. 44.
Porta clausa principi
Panis cœli verus, non manna patrum, sed Christus est.
Psal. 77.
Exodi. 16.
Ioann. 6.

vobis, non Moyses dedit vobis panẽ de cælo, sed pater meus dat vobis panẽ de cœlo verũ. Et sensus est:
Panem illum, de quo scriptum est illud, quod mihi obijcitis: Panem de cœlo dedit eis manducare, non
preterito tempore datũ est, nec Moyses dedit, sed presenti tẽpore pater meus dat vobis. Etenim ego sum
panis viuus & verus, q de cœlo descendi, & de isto tempore dixit spiritus in Dauid, panẽ Angelorum
manducauit homo, quamuis verbo sit vsus preteriti temporis, dicẽdo, mãducauit sicut mos est frequẽs
prophetis, futura nuntiare verbis preteriti temporis. Igitur quando factum est, q dixit angelus, pariet
autem filium, & vocabis nomen eius Iesum, tunc ianuas cœli dñs aperuit, & pluit nobis manna ad mã-
Similitudo conceptionis Christi ad manna. ducandum, panem cœli, panem angelorum. Secundum similitudinẽ illius facti, quod ita scriptum est:
Mane quoq; ros iacuit per circuitum castrorum, cumq; operuisset superficiem terræ, apparuit in soli-
tudine minutum, appellauitq; (ait scriptura) domus Israel nomen eius Man, secũdum similitudinem in
q̃ illius signi factum est hic. Spiritus sanctus superuenit in beatam virginem, qui in sanctis scripturis
per rorem solet significari. Et hoc fuit vtiq; rorem iacere in solitudine, visceribus infundi virginis so-
Exodi. 16. litariæ, nulliq; viro peruiæ. Ille vterum virgineum cœlitus irrorauit, non de sua substantia, sed de
naturali humore ipsius incorruptæ carnis. In quo mira & magna distantia est, ab omni conceptu vni-
uersæ carnis, quia vim sementinam sacri corporis, non vir extrinsecus accedens, sed spiritus sanctus
intus operans, excitauit. Tunc in eadem solitudine apparere minutum, hoc fuit adesse in eodem secreto
verbum subtilissimum atque fortissimum, quod eidem se humori miscuit tanquam coagulum, vnde
Luce, 1. sicut filij Israel dixerunt ad inuicem, manhu, ita nos & multo magis nos dicamus quid est hoc? Dica-
mus etiam propter hoc. Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui, quia videlicet
mulier omnis concipiens, de amore viri concipit: tu sola de amore dei, id est de spiritu sancto concepi-
sti. Hoc appellamus nos domus Israel man, gustusq; eius nobis quasi simile cum melle, quo epulamur
quotidie, tam auditu cœlestis doctrinæ, quam perceptione sacræ eucharistiç. *Hoc autem totum factum*
est, ut adimpleretur, quod dictum per prophetam dicentem: Ecce *uirgo in utero habebit, & pariet filium & uo-*
Esai. 7. *cabitur nomen eius Emanuel, quod est interpretatum nobiscum* Deus. Dictum hoc propheticum. quis non
Testimonium Esaiæ verbis modicum virtute multum. audiuit, quis non intellexit? Vbicunque predicatum est euangelium libri huius generationis Iesu Chri-
sti, prędicatum est etiam hoc insigne præconium, recitatumque competens hoc testimonium veritatis.
noctumque factum est. & in vsu habitum paruulis quoque ecclesię catholicæ filijs. Noli aũt ô lector
siue auditor præsentis euangelij, noli hoc tantillum respicere quod calamus hic expressit, de propheta
grandi, de vate magno & nobili. Ecce virgo in vtero habebit, siue concipiet, & pariet filium, & voca-
bitur nomen eius Emmanuel, licet hoc tantillum de illo scripserit. Non scripti quantitatem, sed
scribentis perpendi intentionem, & scito, quia dum tantillum scribit, ad legendum ea quę sequuntur te
mittit. Quasi ianuam pulchrę domus apperuit, & admota lucerna, quid sit intus, familiariter significa
uit. Quid enim intus est? Quid vides? Trinam vocationem siue vocabuli positionem vides huius filij,
de quo dictum est hic per angelum, pariet autem filium & vocabis nomen eius Iesum. Primo, illic di-
Esai. 8. 9. ctum est. Et vocabitur nomen eius Emmanuel. Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum
& eligere bonum. Secundo, ibidem dictũ est: Voca nomen eius, accelera spolia detrahere, festina præ-
dari. Tertio, indem dictum est. & vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, deus fortis, pater
futuri seculi princeps pacis, Igitur verè diuinus & spiritu sancto euangelista illuminatus, lucẽ introrsus
in propheticam veritatem breuĩ quidem dicto iniecit, sed latam & longã domum eiusdem propheti-
Luce 24. cę veritatis illustrauit. Cum multa scripta sint in lege, & prophetis, & psalmis de puero hoc, quod &
ipse sciens, quoniã oportet, inquit impleri oĩa quæ scripta sunt in lege & prophetis, & psalmis de me,
sciendum quod apud nullũ prophetarum, in nullo psalmorũ, nusq̃ in tota lege, ita vt hic apud Esaiam
Emmanuel. designatur ex nomine. Vnde animaduertendum, quia sanctus euangelista non segniter elegit, qui hoc
testimonium propheticum præcęteris in causa pręsenti assumere maluit. De nomine Emanuel, q̃m
hoc interpretatur, nobiscũ deus q̃ interpretationẽ apponere nõ superflue curauit, idem sentimus q de
Ioann. 1. illo dicto alterius euangelistę: & verbũ caro factũ est & habitauit in nobis. hoc tale vocabulũ & huiccen-
sus pulchre nobis aperit, quid mysterij contineat illud, quod vbi (sicut supra meminimus) appellauit
Domus Israel nomen cibi siue panis, quem Dominus dedit, man, quod erat quasi semen coriandri
Exodi. 16. album, ita subiunctum est, gustusq; eius quasi simile cum melle. Quid enim est iuxta mysterium su-
Quid simila cũ melle humanitas cum diuinitate. pradictum simila cum melle, nisi caro huius Emanuel cum diuinitate? Qualis est gustus, vbi talis Em-
manuel videtur? Etenim visio eius, & sanctorum angelorum & omnium beatorum spirituum siue
hominum vitalis est cibus, & immortalis indeficiens gustus, quod nos & si credimus, & vtcunque
scimus, tamen impossibile est scire sicut est, donec videndo manducemus, atq; ita manducando experi-
Ordo pulcher in nominibus filij Dei. amur, quia verè est simila cum melle, id est, vera & munda est humanitas, cum dulci & suaui diuinita-
te. Et vide huius & cæterorum nominum quam pulcher & quàm rationabilis ordo sit, quem dudum
in alio quodam opere ita breuiter me annotasse memini. Primum, Emanuel, id est, nobiscum Deus
pro causa videlicet quæ prima est in ordine, quia habitauit in nobis Deus homo factus. Secundum
accelera spolia detrahere, festina prædari, ea videlicet pro causa, quia moriendo fortem armatum di-
abolum superauit, & spolia distribuit. Tertium, quia admirabilis videlicet, quia surrexit à mortuis &
ascendens in cœlum, gloria & honore coronatus, sedet à dextris Dei. Quartum, consiliarius ex eo sci-
licet quod dans paracletum sanctum Apostolis suis, consilium habuit cum eodem spiritu consilij, de re-
pellendis Iudæis, & vocandis gentibus. Quintũ, Deus quia eunde omni mundo verè adoratur vt Deus.

Sextum

Sextum, fortis, quia verè fortis in iudicio, quo expectatur, apparebit. Septimum pater futuri seculi, quia Roma. 5.
nimirum peracto iudicio non iam vt dominus seruorum, sed vt pater filiorum regnabit. Octauum, Ephe. 2.
princeps pacis, quia reuera laudabitur in æternum, & grates habebit vt autor pacis, qua Deo sumus re-
conciliati per mortem eius, qui eramus inimici. *Exurgens autem Ioseph à somno, fecit sicut præcepit an-* Psalm. 10.
gelus Domini, & accepit coniugem suam, & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum Scripturæ
& vocabit nomen eius Iesum Pluit super peccatores laqueos, ait spiritus sanctus in psalmo, statimq; sub- hæreticis
iungit, ignis, sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum Et est sensus: Dñs cuius palpebræ in- in laqueũ
terrogant, id est, probant filios hominum, taliter suã condidit scripturã, per q̃ illaqueentur peccatores, sunt.
q̃ diligendo iniquitatẽ oderunt aĩam suã, quorum curiositas velut ignis quorum expositio qua scriptu-
ras peruersè exponunt, veluti sulphur, quorum verbositas in disputando, velut spiritus est procellarũ, &
ista omnia sunt in præsenti pars calicis eorum, alia verò pars reseruatur eis in futurum Ex his fuit impu- Eluidius
rus Eluidius, cuius aduersus blasphemias virginitatem beatæ mariæ insigni epistola defendit vir illu- contra per
stris beatus Hieronymus. Illum, quoniam erat peccator & iniquitatem diligebat, hoc dictum Euange- petuã vir-
gelistæ, & non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum, sic illaqueauit, vt diceret: ginitatem
Donec siue vsq;, aduerbium, certum tempus significat, quo completo, fiat id, quod vsq; ad illud tem- Mariæ.
poris quod præscriptum est non fiebat, velut in præsenti. & non cognoscebat eam donec peperit filiũ.
Apparet ergo inquit, cognitam esse post partum, cuius cognitionem filij tantum generatio deferebat.
Deinde nisus est approbari primogenitum non posse dici, nisi eum qui habeat & fratres, sicut vnige-
nitus ille vocatur, qui parentibus solus est filius, & illos qui in Euangelio memorantur fratres Domi-
ni, genitos fuisse ex matre Domini & Ioseph, post generationem Iesu Christi, procaci & hæretica lin- Cõfutatio
gua contendit. Monstrum illud, scilicet Eluidium totus orbis execretur, sicut execratus est, atq; suffi- Eluidij.
cienter confutauit iam dictus vir, catholicus atq; orthodoxus dicens inter cætera: Tu dicis Mariam vir-
ginem non mansisse: ego mihi plus vindico, etiam ipsum Ioseph virginẽ fuisse per Mariam, vt ex vir-
ginali coniugio virgo filius nasceretur. Si enim in virum sanctum fornicatio non cadit, & aliam eum
vxorem habuisse non scribitur, Mariæ autem, quam putatus est habuisse, custos fuit potius quàm ma-
ritus, relinquitur virginem cum mansisse cum Maria, qui pater Domini meruit appellari. Igitur
natus est Christus, & in natiuitate eius fidelis & verax comprobatus est ipse qui promisit Deus. Gratu- Psal. 144.
lamur omnes dicentes cum Psalmista: Fidelis dominus in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus Psal 32.
operibus suis. Item: Quia rectum est verbũ Domini, & omnia opera eius in fide. Quotquot enim pro- 2. Corint. 1.
missiones Dei sunt, ait Apostolus, in illo est. Ideo & per ipsum dicimus: Amen Deo ad gloriam vestrã.
Verè ad gloriam vestram quodammodo superatus est Deus licet fortior, & vicit volentem vinci fortis
colluctator noster per fidem pater Iacob Quòd dicimus ita scriptum est. Cumq; maturè surrexisset Ia- Gene. 32.
cob, & transductis omnibus remansisset solus, ecce vir luctabatur cum eo vsq; mane qui cùm videret Luctatio
quod eum superare non posset, tetigit neruum femoris eius, & statim emarcuit. Dixitq; ad eum: Di- Iacob cum
mitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Et ille: Si con- Deo.
tra Deum, inquit, fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis? Et benedixit ei in eodem lo-
co. Dixitq; Iacob: Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Iuxta magnum & mirũ
illud præsagium factum est, nascente Iesu Christo, & victor inuentus est homo, siue genus Iacob, pro- Exodi. 23.
missum exigens à Deo, & quasi iure superatus est Deus, promissi sui debitor. Num praua fuit aut
ignora est colluctatio? Nonne talẽ ex eo cognosci potest quod ait ad Mosen, cerno quod populus iste
duræ ceruicis sit, dimitte me vt irascatur furor meus contra eos & deleam eos? Ibi nanq; fortis fuit & Osee. 12.
inualuit Moses eodem modo, quo pater eius Iacob loco vel tempore iam dicto, de quo & in Osea tali-
ter scriptum est: In fortitudine sua directus est, cum angelo, & inualuit ad angelum, & confortatus est,
fleuit & rogauit eum, in Bethel inuenit eum, & ibi locutus est nobiscum. Hinc manifestum est, qualis lu-
cta illa fuerit, quia fleuit & rogauit eum. Secundum illud præsagium futurum erat & factum est, vt Quomo-
iratus Deus, quia sæpe fuit offensus & iratus multis eorum adinuentionibus, minaretur quod recede- do homo
ret, imo & genus Iacob disperderet atq; deleret, & nunquàm defuerunt in populo illo homines, quam- inualescit
uis pauci, in quibus esset fortitudo, id est, fides Iacob, luctans & inualescens ad fortitudinẽ Dei, & quo- ad Deum.
dammodo dicens, non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Talium quisq; fleuit & rogauit eum, & hoc
fuit inualescere, & fortem esse contra Deum. Hic ille Moses, de quo iam exemplum prælibatum est, Exodi. 32.
fortiter luctabatur stans in confractione, id est, in nimia mentis humiliatiõe in cõspectu eius: cũ diceret
illo, dimitte me, ipse orabat Dñm Deum suũ dicẽtes? Cur Dñe irascitur furor tuus contra populũ tuũ?
Recordare Abraham Isaac & Israel seruorũ tuorũ, quibus iurasti per temetipsum, &c. Sic multoties
idem Moses fleuit & rogauit eũ, sic Dauid fleuit & rogauit eũ, sic & alij plures fleuerunt & rogauerũt
eũ, quorum fletũ & rogatum per ordinem narrare nimis longũ est. Quid multa? Contra Deũ fortis fuit Gene. 23.
Iacob, nec dimisit eũ nisi benediceret, & benedixit ei in eodẽ loco. Et itidẽ contra Deũ siue contra iram Generati-
dei fortis fuit progenies eiusdem Iacob, nec dimisit eũ, nisi daret Christum suũ, qui est oĩm gentium bene- onum cõ-
dictio. Tunc tetigit neruũ femoris Iacob vbi benedixit eum, & statim emarcuit. Quid est hoc, nisi quia putatio p-
sic rationabiliter futurum erat, vt postq̃ promissio compleretur, postq̃ hic Iesus Christus nasceretur, iam pter futu-
extunc omnis apud Deũ genealogiarũ vetus diligentia pro nihilo, imò & pro stultitia vel fabulis habe- rum Chri-
retur? Sciendum quippe, q̃ omnis tam diligenter facta in lege tribuum ac familiarũ siue generationũ, stum facta
domorum atq; cognationum distinctio, verbi gratia, q̃ dictum est de filijs Iuda per generationes & est.
familias,

familias, ac domos, & cognationes suas, tot erant millia, maximeq; illud quod iussum est, vt vnusquisq;
Numeri. 1. & vltimo. de tribu ac familia sua duceret vxorẽ, in vnũ & solum omnino Christũ tendebat, propter veritatẽ Dei, ad consummandas promissiones patrum, vt dum veniret, dum nasceretur, non incertum sciri posset, aut dici ad gloriam & ad laudem iusti & fidelis Dei, quia sicut promisit & iurauit, sic & fecit benedictione qua benedicentur omnes gentes mittendo de semine Abrahæ, de tribu Iuda, de stirpe seu de domo ac
Nec vana est genealogiarũ quæstio. familia Dauid. Postquam ergo venit, postquam natus est, quæ cura de illo femore, de illa tribuum, generationum, familiarum, domorum atq; cognationum diuisione, seu supputatione? Imò pro extrema stultitia totum illud reputandum est: Stultas inquit Apostolus quæstiones, & genealogias & contentiones, & pugnas legis deuita, sunt enim inutiles & vanæ. Igitur omnium genealogiarum fi-
Titum 3. nis iste sit, quod idem Apostolus ait: Paulus Seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in E-
Roma. 1. uangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in scripturis sanctis, de filio suo, qui factus
Gene. 49. est ei ex semine Dauid secundum carnem. Quod si ex semine Dauid, ergo & ex tribu Iuda, vt confirmetur veritas Dei, dicentis per os patriarchæ Iacob. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Quod si ex tribu Iuda, ergo
Gene. 22. ex semine Abrahæ, ad quem primum dictum est: Et in semine tuo benedicentur omnes gentes. Iam
Fœmur Iacob emarcuit. de cetero femur Iacob marcidum fit, sicut vere est. Nam reuera emarcuit, ita vt iam neq; Rex, neq; Dux, neq; Propheta, neq; Sacerdos possit inde separari, & omnino vigor, siue viror eiusmodi sic defecit in illo, vt sit infidelis, imò & infideli deterior, qui spem habet in carne eiusdem populi, recepturus Antichristum, sub nomine Christi.

LIBRI PRIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS.

LIBER SECVNDVS.



Psalm. 18. LORIAM Dei, gloriam, quam prædicare intendimus, & honorem filij hominis enarraturi erant quidam cœli, iuxta illud propheticum: Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manum eius annunciant firmamentum. Eius gloriæ & honoris principium illud est, vnde hactenus sermo habitus est, scilicet, quia in sole posuit tabernaculum suum & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Quod expositione iam non indiget, quia quod sit tanquam sponsum processisse de thalamo suo, paruuli quoq; audierunt, infantes elocuti sunt, qui de illius sponsi virginalibus nuptijs nati, imò renati sunt, & adoptionis filio-
Roma. 8. rum Dei spiritum acceperunt. Nihilominus & hoc fere omnibus notum est,
Cœli vocales, Apostoli. quod cœli illi, qui gloriam hanc enarraturi erant, Apostoli fuerunt cœli vocales, cœli eloquentes: quia non sunt loquelæ neq; sermones, quorum non audiantur voces eorum. in omnem terram exiuit sonus eorum & in fines orbis terræ verba eorum. Quorsum istud? videlicet ad concilij diuini pulcherrimæq; dispositionis laudem atq; admirationem, quia futuram postmodum talium cœlorum enarrationem, talisq; firmamenti annunciationem & auditum siue ob auditionem gentium quæ crediture erant per voces eorundem cœlorum continuo præsignauit vbi natus est Christus in his quæ confestim narrat
CAP. II. Euangelista diuinus. *Cum ergo (inquit) natus esset Iesus in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Hierosolimam dicentes: ubi est qui natus est rex Iudeorum? Vidimus enim stellam eius in oriente & venimus adorare eum.* Nonne iam tunc cœli gloriã istam enarrauerunt? Vtiq; enarrauerunt
Præfiguratio in Magis. & alios cœlos, de quibus iam dictum est, enarraturos esse significauerunt, Et sicut tunc Magi, id est, sapientes vtiq; gentiles, claritatem siue illustrationem istius cœli inanimati, scilicet stellã cognoscentes atq; sequentes, venerunt dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudeorum? sic futurum erat vt gentes illuminationem cœlorum, rationalium, id est, Apostolorum, videlicet donum spiritus sancti, quod acceperant, intelligentes venirent & pœnitentiam sibi ad vitam donari postularent. Item sicut tunc Hero-
Matth. 23. des propter Magos seu Magorum inquisitionem turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo, & quæsiuit puerum ad perdendum eum: sic futurum erat, vt gentibus Euangelium Iesu Christi suscipientibus, eadem ciuitas Hierusalem, totumq; regnum Iudaicum, seditionibus turbatum conaretur funditus exterminare prædicationem Apostolorum & ipsum quodammodo occidere Christũ, occidendo & crucifigendo, flagellando, & de ciuitate in ciuitatem persequendo, plerosq; ex prophetis & sapientibus & scribis, quos ille misit. Nihilominus, sicut tunc dictum est Ioseph: Surge & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & sic fecit Ioseph secedens cum puero & matre eius in Aegyptum sic futurum erat, vt loquens in Apostolis suis Christus diceret, vobis quidem oportebat primum loqui verbum Dei, sed quomodo repulistis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad

timur ad gentes. Itidem sicut defuncto Herode, rursus consurgens accepit puerum & matrem eius, Acto.13.
monitus ab angelo & venit in terram Israel, sic futurum est, quod Apostolus ait: quia cū plenitudo gen-
tiū subintrauerit, tunc omnis Israel saluus fiet. Sed vt ad inceptum reuertamur quid pertinuit ad istā
gloriam Dei signum eiusmodi. Vidimus, aiunt, stellam eius in oriente? Ad hæc, inquam. Multū ad rem Rom.11.
tale signum pertinuit, si rite recorderis. quia quando pepigit dominus cum Abraham fœdus, à quo li-
ber generationis Iesu Christi cœptus est, & ad quem beati seminis repromissio facta est, tunc etiam edu- Fœdus dei
xit eum foras, & ait illi: Suspice cœlum & numera stellas, si potes. Ac deinceps: Sic erit semen tuum. In cum Abra
die illo, ait scriptura, pepigit dominus fœdus cum Abraham dicens: Semini tuo dabo terram hanc &c. ham.
Hinc Apostolus: Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius. Nō dicit & seminibus, quasi in mul- Gene.15.
tis, sed quasi in vno, & semini tuo qui est Christus, Hic vnus est propter quem omnia, & per quem om- Galat.3.
nia, qui multos filios in illam gloriā adducere veniebat. Vt sicut, in cœlo stellæ innumerabiles sunt, sic Hebrę.2.
essent splendidi & incommutabiles per ipsum, atq; vt compleretur quod fidelis & verax promisit: sic
erit semen tuum. Rectè igitur non qualecunq; signum, sed nouum sydus cœli dederunt, videlicet pro- Gene. 12
pter eiusmodi promissum quodammodo dicentes nobis: Laudate & cōgratulamini, quia fœdus, quod Cur stella
pepigit deus cum Abraham non fecit irritum: impleuit quod promisit: suspice stellas, sic erit semē tuū. Magis ap-
Hoc angeli scientes, eadem nocte primi glorificauerunt eum, quorū grandis exercitus & magna fuit paruit.
multitudo laudantium & dicentium: Gloria in altissimis deo, qui etiam congratulantes nobis, subiun-
xerunt: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Illud quoq; ad rem pertinuit. quod euangelista cū Lucæ.2
dixisset: Cum ergo natus esset Iesus in Bethleem Iudæ, statim & locū natiuitatis & tempus expressit di-
cendo in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis. Quàm ad rem hoc pertinuit? Nimirum ad veritatē eius- Tempus
dem dei, qui per os patriarchæ Iacob taliter prælocutus est; Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux & locus
de femore eius, donec veniat qui mittendus est quiq; sicut Abrahæ ita & Bethleemitæ Dauid promi- natiuitatis
sit atq; iurauit, hunc Iesum Christum de semine eius nasci. Non ante debebat auferri sceptrum & dux de Christi an-
Iuda, donec iste veniret, alióquin fidelis & verax non appareret deus, qui in patriarchis & prophetis lo- tea prędi-
cutus est, quiq; in patriarcha memorato tempus fere præfiniuit, & in propheta, videlicet Michea, locū cta sunt.
præsignauit: Et tu, inquit, Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: Ex te enim Gene. 49
exiet dux qui regat populum meum Israel. Nonne sceptrum ablatum erat de Iuda, & dux de femoribus Mich.5.
eius defecerat cum regnaret Herodes patre Idumæo, & matre ortus Arabica? Igitur dicendo in Beth-
leem Iudę in diebus Herodis, scienter argumenta prebuit veritatis, breuiter & sufficienter edicens, sic
oportuisse fieri, id est, tunc temporis debuisse nasci Christū, quo tempore narrauerat eum esse natum,
& illum debere natiuitatis esse locum propter veritatem Dei & confirmandas voces prophetarum,
fuerat autem conceptus in ciuitate Galileę, cui nomen Nazareth. Quamcunq; ob causam in illa ciuitate Cæsar Au
Galileæ tunc fuerint vel habitauerint Ioseph & Maria, cū essent de domo Dauid nihilominus vt nas- gustus fa-
ceretur Iesus in Bethleē Iuda, Deus miro prouidit modo, videlicet propheticæ veritate famulante Ro- mulatus ē
mano imperio, Deniq; Cæsar Augustus hoc modo famulatus est illi, vt & auferret sceptrū & ducem prophetiæ
de Iuda dando regnum Iudęæ Herodi alienigenæ. Antonio suffragante, vnde & hic dicitur, in diebus de Christo
Herodis regis, & edictum proponeret, vt describeretur vniuersus orbis: que causa effecit, vt ascenderet Lucæ.2.
Ioseph cum Maria desponsata sibi vxore prægnante, in Bethleem ciuitatem Dauid, eo quod esset de fa-
milia & domo Dauid, Sic miro modo famulatū est natiuitati Iesu Christi & propheticæ veritati, tam
Romanum imperium nesciēis, quam cœlum inanimatū sentiens Romanū, inquā, imperium, tale edi-
ctum proponendo, cœlū autem, tale signum, id est, nouā stellam proferendo. Vnde prophet cum illud Nume. 24
impletum est. Orietur stella ex Iacob & exurget homo de Israel. Locum ipsum Magi, licet diuinitus Magi cur
inspirati, nescierunt quippe qui non in Bethleē, sed primum Hierosolymam venerunt dicentes: Vbi est in Hierusa
qui natus est rex Iudęorum? Magis in sublimi quā in humili loco, magis in regia ciuitate quam in vico lem quęsie
mediocri, magis in turba diuitū quam in silentio pauperum nasci posse, & querendum esse putauerūt runt Chri-
regem Iudęorum, Itaq; Hierosolmā venerunt, sed hoc tale erat, ac si paruū nō attendentes virgultum, stum.
ad excelsa suspicerent ligna syluarum. Dixerat autem spiritus sanctus per prophetā: Excelsi statura suc Esa.10.
cidentur, & sublimes humiliabūtur, & subuertentur condensa saltus eius ferro. & Libanus cum excelsis
cadet. Et egredietur virga de radice Iesse. & flos de radice eius ascendet. &c Et est sensus: Inter su- perbos
erūt iurgia, contra semetipsos dimicabunt & cadent: quod tunc maxime factum est, quando He-
rodes homicida, imò & paricida ad omnem Dauidicæ stirpis odorem sæuiens & contra omne re-
gium genus dentibus stridens, nec vxori pepercit, nec socero, qui erant regij generis, & proprios
quoque filios crudeliter morte damnauit. Vane furebat, frustra insaniebat diabolus in illa sua se-
curi, in qua secabat: quia non de excelsis cedris aut robustris quercubus, sed de gracili virga, quæ
inter arbusta latebat, flos erat ascensurus, id est non de superbis & purpuratis diuitibus, sed de humi-
li virgine, qualis in plebe vix cognosci posset, Christus erat nasciturus, Hoc illi videlicet Magi, nescie-
runt, Et quidem poterat facere Deus in primis, quod fecit postmodum, vt scilicet venientes illos ab o-
riente, continuo stella quam viderant antecederet, vsq; dum veniens staret supra vbi erat puer: sed di-
latio hęc vtilis erat, ut interim qui de cœlo acceperant signum, audirent etiam de scriptura testimonij Mistica
firmamentū. q̄d ęquè nunc prodest nobis, propter quos est scriptum, vt profuit illis propter quos tunc munera
fuit recitarum. Quid tandem de muneribus dicendum, quæ illi obtulerunt? Auditum & celebre fa- Magorū.
ctum est in vniuerso orbe gaudium ipsorum. *Quia videntes stellam antecedentem se, quam viderant*

in oriente, & stantem supra domum ubi erat puer, gauisi sunt gaudio magno ualde, & intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum: & apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrham. Verè cœlitus inspirati, verè cœlesti magisterio docti, veramque & cœlestem habentes materiam gaudendi. Quid, inquam, hic dicẽdum, nisi quia prophetæ ipsi & prophetica ipsorum munera fuerunt. Veritatem & mansuetudinem & gloriam & honorem protestati sunt, veritatem assumptæ carnis, mansuetudinem, id est, humilitatem passionis, gloriam regni, & honorem diuinitatis, vnius eiusdemque Iesu Christi. Quatuor facies vni erant, ait propheta, facies hominis, facies leonis, facies vituli, & facies aquilæ volantis. Quatuor istas facies quatuor constat esse sacramenta, quæ nescire non licet homini Christianæ professionis, scilicet incarnationem, passionem, resurrectionem atque ascensionem eiusdem Iesu Christi, quarum circa inspectionem facierum tota versatur intentio præsentis opusculi. Faciem vnam ex his, videlicet faciem hominis præsentem inuenerunt, quam & procidentes adorauerunt, cæteras mysticis muneribus mirabiliter præsignauerunt. Myrrha faciem vituli, id est, sacramentum passionis, qua ipse sacrificandus atque mixtura myrrhæ & aloes condiendũ erat in sepultura corpus eius. Aurũ faciem leonis, id est, gloriã resurrectionis per quã caro, quam ex nobis mortalem susceperat, tantũ meliorata est, quantò aurum puluere seu limo terræ, pulchrius atque pretiosius est. Thure faciem aquilæ volantis, id est, sublimitatem ascensionis, & consessionem ad dexteram patris, ex qua dato hominibus spiritu sancto, cognitus est quod deus sit idem filius dei, cui sacrificium incẽsi legitimũ iure debeat offerri, æque vt patri, & sancto spiritui. Eiusmodi myrrham tota quidẽ illi offert sancta ecclesia, dum credens & confitens, q̃d verè passus, mortuus & sepultus fuerit, vitiorũ in se mala propter eum mortificat, maximè autem exercitus martyrum, qui gustu mortis amaro passioni eius cõmunicauerunt. Item thus eiusmodi, tota quidem illi offert ecclesia, credens & cõfitens, quia verè deus est, & omnis in eo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat: maximè autem sanctorum ordo sacerdotũ, qui propter eum cœlibem ducentes vitã, semper altari præsto sunt, offerre illi incensum dignum & omne sanctũ iugiter exequi sacri altaris eius ministerium. Idẽ aurum eiusmodi tota quidem illi offert ecclesia, credens & confitens, quia surrexit, & immortaliter regnat qui mortalis & mortuus fuerat, maximè aũt regum & principum potentia diuitumque fidelium opulentia, qui ad construendas nomini eius ecclesias, aurum & argentum illi fideliter obtulerunt, dominumque eius, qui cum diues esset, propter nos pauper factus est, largis donarijs ditauerunt, iuxta illud propheticum, quod iam secundum literam, quàm secundum spiritum verissimum est Et viuet, id est, resurget, & dabitur ei de auro Arabiæ: Reges Tharsis & insulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent. Rectè igitur munera hæc ore sacro euangelista magnificauit, & sic magnificè enuntiauit, vt dicturus, obtulerunt ei munera, permitteret, & apertis thesauris suis. Nam verè thesauri fuerunt, & thesauri merentur appellari, non iam fistaria seu thecæ qualescunque, quibus clausæ portari poterant species eiusmodi, q̃ corda ipsa offerentium, quorum ex abundantia poterat minime inuisibiliter proferri causæ iam sanctæ, quas ecclesia sancta in illis speciebus visibilibus venerabiliter intelligit. Nihilominus & gaudium illorum sic magnificauit, vt non contentus dixisse, gauisi sunt gaudio magno, adderet valde, quia reuera valde gauisi sunt, gaudio magno gauisi sunt, & gaudium eorum fuit in spiritu sancto, qui & iucunditatẽ & exultationem thesaurizauit super eos quibus nihil defuit de plenitudine scientiæ vel fidei, quæ à nobis exigitur diuina sanctarum scripturarũ lectione instructis, quòd comprobatur ex ipsorum muneribus bene consideratis. Et vide, quanta sit distantia in modis discendi, quantum distet inter eruditionẽ illius qui per angelum siue per hominẽ & illius qui per solã spiritus sancti reuelationẽ meretur erudiri. Pastores itaque Iudæi, quippe qui in regione eadẽ erant vigilãtes, & custodientes vigilias noctis supra gregẽ suum, nõ per hominem, sed (quod natus est) per angelũ, natum sibi esse saluatorem Christum dominũ didicerunt. & tamen nõ adeo docti siue eruditi fuerunt, vt procidentes addorarent, aut munera offerrent, sed tantũmodo venerunt & cognouerunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc, & reuersi sunt glorificãtes & laudantes Deum. Isti primitiæ gentium, neque per hominem docti, neque per angelum, sed per spiritũ sanctum, modo de quo iam dictum est, laudẽ perfecerunt, & tres homines, tribus partibus orbis, Asiæ, Europæ atque Aphricæ fidei vel confessionis atque adorationis exemplar existere meruerunt. Interea decet reuerenter intueri, quàm veraciter sancta scriptura dixerit de isto tali filio hominis: Minuisti eum paulo minus ab angelis. Denique vt factus erat ex muliere, factus sub lege, ita & factus est sub legibus naturæ, sub legibus infantiæ nihil pro semetipso visibiliter agens, nihil hominibus per semetipsum loquens, patronos habere dignatus angelos, qui agerent pro puero loquerẽtur pro infantulo, & hoc dumtaxat in somnis, qui non precellentior est modus visionis. Ante & post minoratione talis filij, manifeste visos esse angelos legimus hominibus seruis & ancillis huius dñi interim autem dum minor est, nõ manifeste, sed in somnis, vbi descenderat in vterum virginis, angelus domini in somnis apparuit Ioseph dicens. Ioseph filij, Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam: in somnis nihilominus eidem beato Ioseph: Surge, inquit, & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegiptum. In somnis itidem surge & accipe puerum & matrem eius, & vade in terram Israel. in somnis rursus, dum timeret in Iudæam ire, eò quòd Archelaus regnaret pro Herode patre suo, admonitus secessit in partes Galilææ. *Sic & magi isti in somnis acceperunt responsum ne redirent ad Herodem, & per aliam uiam reuersi sunt in regionem suam.* Ita quasi dedignentur manifeste loqui, loquũtur in somnis sancti angeli, seruis dñi sui nõ dedignãtes, sed pro voluntate eiusdẽ dñi sui scripturam verita-

Quatuor facies vnius Christi.
Ezech. 10.
Ioan. 19.
Quomodo munera illa offert ecclesia.
Coloss. 2.
2. Cori. 8.
Psalm. 71.
Munera illa thesauri dicta sunt.
Magi spiritu sancto edocti
Lucæ. 2.
Infantia Christi.
Psal. 8
Galat. 4.
Cur in somnis tunc angelus apparebat, & non manifeste.

ris honorantes, vt seipsos non tantum seruis dñi sui, verumetiã ipso dño suo sciant & recognoscãt esse
maiores, cuius videlicet maioritatis nouissimum illic fuit indiciũ siue testimoniũ, vbi eidem dño in pa-
ssione agonizanti apparuit angelus de cœlo cõfortans eum. Legimus quidem angelos ministrasse illi, Lucæ.22.
cum adhuc esset minor angelis, sicut scriptum est, reliquit eum tentator & accesserunt angeli & mi- Matt. 4.
nistrabãt ei: sed illud huic sensui nõ valde repugnat, cũ Heliæ semel & item angelus eo modo ministra- Ministeria
uerit. Prostrauerat se Helias & obdormierat in vmbra iuniperi, & ecce angelus dñi tetigit eum, & dixit il- angelorũ.
li: Surge, comede. Respexit & ecce ad caput suum subcineritius panis & vas aquę. Comedit ergo & bi- 3.Regũ.19.
bit, & rursus obdormiuit. Reuersusq; est angelus dñi secundo, & similiter fecit. Quomodo Heliæ mi-
nistrauit angelus, vt deinde ieiunaret quadraginta diebus & quadraginta noctibus, qd mirum si eodẽ
modo ministrauerunt angeli huic filio hois, cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta nocti-
bus? Hęc idcirco dicta sunt, qa valere nobis debent ad cognitionem cœlestis disciplinæ, ad veneratiõnẽ
magistri huius qui dicit, & discite à me quia mitis sum & humilis corde: qui sicut natura vel humana
conditione, ita & ipso vsu naturæ dignatus est angelis suis minor existere, iuxta quod ipse testificatus est Matth.11.
dicens, quia filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Quid porrò ipsa mater? Nunquid non Matth. 20.
saltem ipsa loquebatur, aut loqui poterat? Imo ipsam valde illud decebat, quod alius euangelista semel
& secundo memorat dicens: Maria autem conseruabat omnia verba hæc in corde suo. Tempus tacendi
ait Salomon, & tempus loquendi. Discretionem eiusmodi virgo sapiens & prudens non ignorauit. Cur Maria
Inde collaudans eam spõsus, qd vtiq; fuit illi deus, & pater domini nostri Iesu Christi, cui concepit & pe tacebat tũc
perit, dicit in Canticis. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus, Deniquę Luc.2.
hoc quidem sponsus Christus dei filius, conuenienter dicit sponsæ suę ecclesiæ, sed hoc ipsum non mi- Eccle.3.
nus cõgrue dicat persona dei patris, dilectę sibi beatæ Mariæ, statim subiungens. Emissiones tuæ, para-
disus malorum Punicorum, cum pomorum fructibus. Etiam hoc premiserat: Fauus distillãs labia tua
sponsa, mel & lac sub lingua tua. Quandiu filius hominis manere debuit minoratus paulo minus ab an-
gelis, fere tandiu fuit beatæ virgini tempus tacendi, & tandiu tacuit, tandiu in silentio fuit, velut hortus Canti.4.
conclusus: Hortus, inquã, cõclusus, fons signatus quo accedere, cuius secretũ audire nullus meretur nisi
cognitus, nullus cui talis hortus, talisq; iste fons, clausurã vel signaculũ oris sui, aperire indignũ arbitrare-
tur. Vbi autem gloria & honore coronatus est filius hominis resurgendo & in cœlũ ascendendo, vbi
sedet ad dexteram patris, extunc eidem beatæ virgini fuit tempus loquendi, & hoc amicis, id est, sanctis Quãdo fu
apostolis, & talia loquendi, qualia prius portare nõ potuissent: quod sciens ipse filius hominis, dixerat it Marię tẽ
quodam loco: Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Vbi venit spiritus ve- pus loquen
ritatis, primus quidẽ & princeps ipse illos omnẽ veritatem docuit: sed & ipsa beata virgo testimonium di.
suæ vocis adhibuit, & taliter locuta est auribus fidelibus, vt proinde rectè dicat dilectus eius deus. Fauus Iohan.16.
distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua: Emissiones tuę paradisus malorũ punicorum, cum pomo-
rum fructibus, Cyprus cũ nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomum, cum vniuersis lignis Libani,
myrrha & aloe cum omnibus primis vnguentis. Fons hortorũ, puteus aquarũ viuentiũ, quæ fluũt im- Christus
petu de Libano. Igitur deus dei filius, homo vel filius hominis factus, & ita paulo minus ab angelis im per omnia
minutus, somniantibus magis & beato Ioseph nutricio eius, vigilantibus autẽ angelis in custodia eius, fratribus
Herodis homicidę malitiã elusit, & in Aegyptũ fugit, eratq; ibi vsq; ad obitũ Herodis. Vt quid hoc? assimila-
Vt adimpleretur (ait euangelista) quod dictũ est à domino per prophetã dicentẽ: Ex Aegypto uocaui filiũ meũ. tus, excep-
Puta dixisse illum, vt per omnia fratribus assimilaretur, iuxta quod Apostolus loquitur: Nusquam ta peccati
enim angelos apprehendit. Vnde debuit per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret & fidelis participati
pontifex ad deũ, vt repropitiaret delicta populi. In eo enim in quo passus est ipse tentatus, potens est eis one.
qui tentantur auxiliari. Quis enim filius, quis est de cunctis fratribus eius, quem nõ ex Aegypto voca- Heb.2.
uerit deus? Nouit sanctorũ fides, & in ore fidelis ecclesiæ frequentissimũ est, quia cunctis filijs dei mun-
dus iste, in quo, quandiu sumus in corpore, ait Apostolus, peregrinamur à deo, Aegyptus est, & hoc in
illa parte mundi, quæ vulgo vocatur Aegyptus, figuratum est, qualiter vocet deus omnem filium ex 2.cor.5.
Aegypto huius mundi, id est, de tenebris in admirabile lumen suum, per illud, quod, sicut sacra nar-
rat historia, populum illum, qui in Aegypto seruiuit carneo Pharaoni, vocauit deus exinde tam admi-
rabili ordine in terram promissionis. Præter hanc vniuersalem peregrinationem, quam vniuersi pere- 1.Petri.2.
grinamur in Aegypto huius seculi, propter preuaricationẽ Adæ, in quo omnes peccauerunt, ait Apo-
stolus, hoc illi plus habuerunt, quod in illa Aegypto peregrinati sunt, & carneo Pharaoni in luto & la- Roma.5.
tere seruierunt propter peccatum proprium, quia vendiderant illuc in seruum Ioseph fratrem suum. Exod.5.
Ergo quia debuit filius iste vnigenitus per omnia fratribus assimilari, excepta duntaxat participatione
peccati, oportuit illum fugere, & in illa Aegypto peregrinari, & ita incipiendo, taliter totum peragere
cursum vitæ præsentis, in tentationibus suis, vt veram in semetipso præsentaret similitudinem vtrius-
que peregrinationis nec nõ & vtriusq; vel vocationis, vel reuersionis fratrũ suorũ, qui sunt omnes ele- Gene.37.
cti. i. & illius, qua, & illi filij Israel in Aegypto peregrinati, & exinde vocati sunt, & huius, qua omnes Hebræ.2.
in Aegypto huius seculi peregrinamur, & hinc quia filij sunt, quotidie vocantur. Igitur vt adimplere- Cur in ægi
tur (ait) quod dictũ est à domino per prophetam dicentẽ: Ex Aegypto vocaui filium meũ, id est, vt ad- ptũ fugere
similaretur per omnia fratribus, & pro illorũ similitudine per omnia tentaretur absque peccato, quia debuit Cri
ad veram promissionis terram vocati vel vocandi sunt, oportuit illum in Aegyptum fugere, & illic stus.
peregrinari, peccatum nec originale habentẽ, propter quod exul in hoc mundo esse deberet, vt sumus

nos omnes, nec actuale, propter quod in illa Aegypto peregrinaretur, vt peregrinatus est propter domesticum (de quo iam dictum est) peccatum populus ille, de quo ipse secundum carnem natus est vbi seruiuit exul ille, qui post eam quę ad Abraham facta est, promissionem primus persecutionem pertulit. s. Ioseph, & deinde Iacob, & omnis domus eius intrauit, illic exulando, iste passionum vel tentationum suarum initium sumpsit. Ille populus Israel ex illa Aegypto vocatus, mare transiuit, & deinde in deserto quadraginta annis tentatus est, quia dominum tentauit. Iste puer Israel, sicut propheta dixit: Quia puer Israel est, & ego dilexi eum, vocans ex Aegypto postmodū, quali oportuit modo mare trāsiuit, id est, baptizatus est baptismo Ioannis, statimque ductus est in desertum à spiritu, non quadraginta annis tentauit, sed tentatus est quadraginta diebus. Inde ille populus Israel nō ante, sed postquā tentationibus exercitatus fuit, terrā repromissionis introiuit: iste puer Israel, nō ante, sed postquā tentationes superauit, regnū dei appropinquare predicauit, & ecce regnum dei intra vos est, inqt. Itaque assimilatus erat fratribus illis. i. electis prioris populi, sed nec dū assimilationis perfectio vel finis. Ventū est ad aliam Aegyptū cuius illa terra Aegypti fuit exemplū. Quę est illa Aegyptus, nisi infernus? Illic detinebatur captiuus fratrū eius. i. sanctorum populus, quos omnes statim transduxit per mare rubrū. i. per sanguinis & aquæ decurrentis ex latere suo sacramentū, & inimicos eorum. i. peccatum eorum operuit mare illud & vsque nunc operit inimicos nostros, qui eodem sacro baptizati sumus. Nonne ergo per omnia fratribus assimilatus est, vt debuit, vt eos assimilaret sibi, qui ad frēs suos per multas tētationes vsque ad infernū descendit, vt eos faceret cōhæredes & cōparticipes sui. Eorū omnium quę pertulit, principium fuit illud, quod in Aegyptum fugit, & idcirco cōpetenter euangelista meminit illius testimonij, & retulit ad eum. Vt adimpleretur (inquiēs) quod dictum est à dño per prophetā dicentem Ex Aegypto vocaui filium meū. Ad summum, qm̄ non illic vbi narrauit dixisse angelū: Surge, & accipe puerum & matrē eius & vade in terrā Israel, quod & fecit Ioseph: sed vbi narrauit, quia consurgens accepit puerum & matrē eius nocte, & secessit in Aegyptum, illic assumpsit hoc testimonium propheticū. Ex Aegypto vocaui filiū meum. Quid si ipsam Iudæam propter præsecutiones Aegyptias, siue ipsam Hierusalem appellari voluit Aegyptum? Scriptū est enim in Apocalypsi: Et corpora eorum ponent in platea ciuitatis magnę, quę vocatur spiritualiter Sodoma & Aegyptus, vbi & dñs eorū crucifixus est. Et ad ipsam Hierusalē loquitur dñs per prophetam: Et nunc quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquā turbidam? Plura sunt exempla homini quam vt præsenti loco possint cuncta conscribi, per quæ cōprobari, queat illa terrena Hierusalē, & Sodoma & Aegyptus, & populus Iudaicus iure & Aegyptus, & Chananæus, siue Cethæus magis, quā Israel fuerit appellatus. Quare autem loco præsenti Iudæam siue Hierusalē illam magis Aegyptū quam Sodomam siue Chanaan placeat appellari? Videlicet propter similitudinē præsentis peccati, quia turbatus est Herodes, & oīs Hierosolyma cum illo, quoniā audierat in Bethleē natū esse regem Iudæorum. *Et mittens, occidit omnes pueros qui erant in ea, & in omnibus finibus eius.* Nonne hoc simile est illi, quod præcepit obstetricibus Aegypti, dicēs: Quando obstetricabitis Hebręas, & partus tēpus aduenerit, si masculus fuerit, interficite illū, si fœmina, reseruate. Itemque populo suo: Quicquid masculini sexus natū fuerit, in flumen proijcite, quicquid fœminei reseruate? Nimirum, & hic in Herode, & illic in Pharaone vnus erat diabolus, in vtroque vnus idemque bacchabatur malignitatis spiritus. Illic idcirco necari volens omnes masculos, vt non esset semen, vnde secundum promissionē, quæ ad Abraham dicta fuerat, Christus nasceretur: hic aūt idcirco pueros omnes occidere properans in Bethleem, & in omnibus finibus eius, vt dum omnes occiderentur, non euaderet ille qui solus timebatur. Igitur non absurdum, imò rationabile est & verum, si dicas, tunc ex Aegypto vocatum esse filium istū, quando fugit Ioseph puerum deferens ad illam, quā scripturæ autoritas spiritualiter & Sodomam vocat, & Aegyptū, & idcirco Euangelistam rectè nō tunc, quādo reuersus est in terrā Israel, sed tunc qm̄ secessit in Aegyptum, dixisse adimpletū hoc propheticum, ex Aegypto vocaui filium meum, vt sit sensus: De manu Herodis eripui eū, & de manu omnium qui quærebant animā eius, qui verè Aegyptij fuerunt. Difficile & nimis longum est, ea quę apud prophetā Oseę præcedunt, & ea quæ sequuntur hoc dictum. Et ex Aegypto vocaui filium meum, discutere & tractare, vt manifeste constet, quod pertineant ad tēpus & rem pro qua sumptum est ad testimonium veritatis euangelicæ. Proinde his omissis, videndū est & illud quod deinde subiungit: *Tunc (inquit) adimpletum est quod dictum est per Hieremiam prophetam, dicētem: Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* Hoc aliter apud Hieremiam scriptum est. Hæc dicit dominus: Vox in excelso audita est lamentationis, fletus & luctus Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari, quia non sunt. Paucisque interpositis, quæ pertinent ad consolationē lamentantis siue plorantis, causam illā satis euidenter dicit, propter quam pueros iuxta veritatem euangelij funestus Herodes occidit. Quia creabit dominus nouū super terram, fœmina circundabit virum, id est, non deforis semen admittet, sed intus de spiritu sancto concipiet, & pariet filium. Nunquid vero propter istum quem fœmina circundedit virum, propter istum qui de virgine natus est regem Iudæorum, soli infantes illi in Bethleem & in omnibus finibus eius occisi sunt? Imò innumera in orbe terrarum milia martyrum, sed illi primitiæ fuerunt, quos omnes Rachel, id est, mater ecclæsia, nunc vsque deflet, & non vult consolari, quia non sunt, donec resurgant, & immortaliter cum illo viuant qui est, quemadmodum dicit: Ego sum qui sum. Quare autem talis mater. i. ecclesia, præsenti loco nominari debuit Rachel? Videlicet quia mater illius, qui primus à tempore promissionis persecutionem propter iustitiam passus est. In seruum quippe

venum-

Marginal notes: Euocatio eius ex Aegypto. | Osee. 11. | Matt. 4. | Luc. 17. | Aegyptus spiritualiter infernus. | Iudęa & Hierusalē est, spiritualiter Aegyptus & Sodoma. | Apo. 11. | Hiere. 2. | Herodes similis Pharaoni. | Matth. 2 | Exo. 1. | Hierem. 31 | Rachel plorās mater ecclesia | Exo. 3.

venundatus est Ioseph, humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransiuit anima eius: mater (inquam) illius, dicta est Rachel. Itaq; & mater ecclesia siue omnis anima, quæcunque Christiano persecutionem propter iustitiam patienti compatitur, recte apud prophetam istum dicitur Rachel, & omnis ille, quicunq; persecutionem propter iustitiam patitur, recte nihilominus apud alium prophetã, videlicet Amos dicitur Ioseph. Sicut Dauid (inquit) putauerunt se habere vasa cantici, bibentes in phialis vinũ, & optimo vnguẽto delibuti, & nihil patiebantur super contritione Ioseph. Non dixit, nihil patiebantur super contritione fratris, sed positus est pro fratre Ioseph, vt quilibet frater siue matris ecclesiæ filius, proprio significaretur eius nomine, cuius ex fratribus fama præclara est, vel in malis quæ pendit, vel in bonis quæ rependit. Et hoc miro decore dixit, videlicet quia (vt supra dictũ est) primus iste à tempore promissionis contritionẽ, id est, persecutionem propter iustitiã passus est, ita vt ferrum animã eius pertransiret. Porro, ista mater qualiter & ploret & consolari nolit, melius sentiri potest per experimentum, quam per solum lectionis auditũ. Quid enim? Nonne ploratus eiusmodi dulcior est omni consolatione præsentis seculi? Dicit namq; ille quisquis est, qui ploratum hunc, quam sit dulcis, expertus est: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est deus tuus.

[Psal. 104. Ois p[er]secutionẽ patiens, p[ro]pter iustitiã, Ioseph dicit. Amos. 6. Ploratus bonus & dulcis. Psal. 41.]

Sed dicit aliquis: Si bonum est matri huic filios suos plorare, si optimum est consolari nolle siue consolationem renuere, quomodo ploranti dominus ibidem apud eundem prophetam verba consolationis ingerit, & eam à ploratu compescit? Vbi enim dixit: Vox in excelso audita est lamentationis, fletus & luctus Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt, continuo sequitur: Hæc dicit dominus: Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis, quia est merces operi tuo, ait dominus, & reuertentur à terra inimici tui, & est spes nouissimis tuis, ait dñs & reuertentur filij tui ad terminos suos. Quomodo & dominus eam consolatur, & ipsa consolari nõ vult? Si bonus (vt iam dictũ est) illius est ploratus, quomodo dicitur ei: Quiescat vox tua à ploratu? Ad hæc inquam: Non vnus idẽ quæ est ploratus ille, cuius vox in excelso audita est, & ille cuius vocẽ deus audire non vult, dicens: Quiescat vox tua à ploratu. Ploratus namq; alius est veniens ex spiritu dei, & alius veniens ex spiritu huius seculi. Huius Apostolus: Quæ enim secundum deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur, seculi autem tristitia mortem operatur. Non multis opus est. nam qualem ploratum interdicat dominus, dicens. Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis, ipse in eo de Apostolo determinat, cum dicit: Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt nõ contristemini sicut & cæteri qui spem non habent. Denique & quod huc subiunxit consolando, quia est spes nouissimis tuis, & reuertentur filij ad terminos suos, idem est quod ibidem subiungit in Apostolo: Si enim credimus, quod Iesus mortuus est, & resurrexit, ita & deus eos qui dormierunt per Iesum adducet cum eo, &c. vsque ad id, Itaque consolamini inuicem in verbis istis: Ploratũ alium, ploratum siue luctum tristitiæ, quę est secundum deum, non solum non interdicit, verumetiã beatificat idem dominus: Beati (inquiens) qui lugent, quoniã ipsi consolabuntur. Igitur & laudabiliter plorat, & laudabiliter consolationẽ renuit Rachel, & cur ita faciat, causam rationabiliter habet, videlicet quia non sunt, id est, quia nondum ad immutabilitatem filij eius peruenerunt, de qua videlicet immutabilitate in psalmo dictum est: Hierusalem, quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Quamuis in cœlo sint animæ sanctorum, nondum est illis idipsum, quia videlicet adhuc in puluere dormiunt corpora ipsorum, adhuc in hoc seculo peregrinatur pars ipsorum, adhuc nascituri sunt quia pertineant ad numerũ ipsorum. Quando (sicut in propheta dominus dicit) filij quos plorat Rachel, reuertentur ad terminos suos, id est, quando deus (sicut ipse in Apostolo loquitur) eos qui dormierunt per Iesum, adducet cũ eo, tunc erit idipsum, tunc consolabitur mater super filijs quia sunt, quia tunc videbunt sicuti est, eũ qui dicit: Ego sum qui sum.

[Quæstio. Hiere. 31. Responsio. 2. Corin. 7. 1. Thes. 4. Matth. 5. Psal. 121. Hiere. 31. 1. Thes. 4. I. Ioan. 1. Exod. 2.]

Defuncto autem Herode, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph, &c. *vsq; ad id, & admonitus in somnis secesit in partes Galilææ. Et ueniens habitauit in ciuitate quæ uocatur Nazareth, ut adimpleretur quod dictum est per prophetas: Quoniam Nazaræus uocabitur.* Cum cætera satis per se clareant, illud solum quæstione indiget, cur cum dixisset, & habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth, causam hanc subiunxit: Vt adimpleretur quod dictum est per prophetas: Quoniam Nazeręus vocabitur. Quid enim? Nisi habitasset vel nutritus fuisset in ciuitate, quę vocatur Nazareth, non esset Nazaręus, id est, deo consecratus? Ad hæc inquam: Esset quidem, esset plane Nazaręus, hoc est, consecratus, siue Nazaræus, id est sanctus, sed non ita vocaretur. Oportebat autem illum ita vocari, quoniam ita per prophetas spiritus sanctus prænunciauit, quod sanctus, imo & sanctus sanctorũ ipse sit. Exempli gratia: Væ (inquit Esaias) genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam filijs sceleratis. Dereliquerunt dñm. blasphemauerunt sanctum Israel, abalienati retrorsum. Item: Ipsi autẽ ad iracundiam prouocauerunt, & afflixerunt spiritum sancti eius. Et ad Danielem angelus loquitur: Vt consumetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & vngatur sanctus sanctorum. Ipsum quoque verbum hębraicum Nazaræus, quod hic Euangelista posuit, de prophetis siue prophetijs reseruatum accipimus: Benedictiones patris tui confortatæ sunt (ait propheta & patriarcha Iacob) benedictionibus patrum eius, donec veniret desiderium collium æternorum, quod sine dubio Christus est, desiderium angelorum, & sanctorum omnium, in eum prospicere desiderantiũ, cuius typum gesserat ille Ioseph in eo, quod in seruum væ- nundatus, & post carceris angustias, dominus siue princeps terræ Aegypti factus est. Statimque subiungit: Fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos. Possumus & hoc di-

[Quæstio. Responsio. Esa. 1. Esa 63. Dani. 9. Christus Nazaræus. Gene. 49. 1. Petri. 1.]

Ge.41.49. cere, quod iuxta hebraicam veritatem in Esaia scriptum fit: Exiet virga de radice Iesse, & Nazaræus de radice eius ascendet. Moyses quoque cum legem Nazaræi scribit, dicens inter cætera Tunc radet Nazaræus ante ostium tabernaculi fœderis cæsariem consecrationis suæ, & subinde: Post hæc potest bibere

Esai.11. Nazaræus vinum &c, quo nisi in Christum tendit? Alioqui nisi cuncta quæ ibi dicuntur, referri debe-

Num.9. ant secundum spiritum viuificantē ad spiritualia sacramenta huius vere consecrati & vere sancti, quæ vtilitas in litera huiusmodi? Oportebat inquam (vt iam dictū est) illum ita vocari, quoniam ita ipsus sanctus per prophetas prænunciauit. Et quare hoc prænuntiauit? Videlicet, quia necessarium est ad æter-

Esa 53. nam salutē omni credenti, scire & confiteri, quod solus iste sanctus sit, quod peccatū nō fecerit, nec in-

1. Pet.2. uentus sit dolus in ore eius, & ita sanctus, ita sine peccato, vt etiam tollat & tollere possit peccata mūdi. Igitur vt materia daretur tanti nominis, vt quod erat, hoc diceretur. f. Nazaræus siue Nazarenus,

Titulus Christi in cruce Ioan. 19. id est, consecratus siue sanctus, digne factum est, quod admonitus in somnis Ioseph secessit in partes Galilææ. & habitauit in ciuitate quæ vocatur Nazareth. Hinc namque occasione accepta, imo agente spiritu dei, qui etiam malis bene nouit vti, Pilatus famosum & præclarum illum titulum, Hebraice, Græce, & Latine, super crucem eius scripsit: Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Huius tituli non parua spiritui sancto cura vel prouidentia fuit, ne corrumperetur à pontificibus Iudæorum, dicentibus ad Pilatum: Noli scribere, Rex Iudeorum, sed quia ipse dixit, Rex sum Iudæorum. Quis enim nisi spiritus dei, maligni illius animam stare fecit, vt responderet eis: Quod scripsi, scripsi? Ibi namque seruus malus propheticis quorundā psalmorum bene seruiuit titulis. f. quinquagesimiquinti, quinquagesimisexti, quinquagesimiseptimi, quinquagesimioctaui. & quinquagesiminoni, qui videlicet tituli fere omnino hominis sunt. In finē ne corrumpas, ipsi Dauid, in tituli inscriptione. Nomen Nazareni in illo titulo & si cæteri euangelistæ prætererunt, At Ioannes aquilino peruidens oculo, quod multum pertineret ad nomen crucifixi, vt vere saluatoris (quod est Iesus) & vt vere regis, quod ei pro crimine asscribebatur, ita & vere sancti, quod est Nazarenus, nō prætermisit, totum que nobis perscripsit titulū, Iesus Nazarenus rex

Nazareus vocabitur Iudeorum. Ad summum memoriter illud tenendum, quod Euangelista, cum dixisset, habitauit in ciuitate Nazareth, non ita causam apposuit, vt diceret, vt adimpleretur, quod dictum est per prophetas, quia Nazaræus erit, sed quoniam Nazaræus vocabitur. Siquidem nō inde sanctus erat, vel est, quia habitauit in Nazareth, imo quia de spū sancto conceptus est, sed hoc effecit inhabitatio ciuitatis illius, qui competenter secundam sanctimoniam suam vocatur Nazaræus siue Nazarenus, & sic eum vocat oīs lingua, Hebræorum, Græcorum atque Latinorum, nec solummodo hominem, verum etiam angelorū malorum pariter & bonorum, hoīm piorum pariter & impiorum Et quod magis mireris mali angeli, siue maligni

Marc.1. spūs, per eius præsentiā torti, primi hoc nomine illum vocasse leguntur: Quid nobis & tibi Iesu Naza-

Marc.16. rene? Venisti ante tempus perdere nos Porro, angeli boni gratulantes in resurrectione eius, non istud solemniter prædicauerunt: Nolite expauescere Iesum quæritis Nazarenū crucifixū, Surrexit, non est hic. Homines impij, non solus Pilatus, vbi titulum scripsit supra memoratum, verum etiā illi, qui comprehenderunt eum, confessi one sua prouexerunt, vimque vocabuli eiusdē protinus experti sunt. Interrogati namque ab eo, quem quæritis, responderunt ei semel & iterū, Iesum Nazarenum, & eo dicente, ego sum,

Ioh. 18. abierunt retrorsum, & ceciderunt In terram Hoc ordine processit iste gloriosus, & honore dignus fili-

Processus gratis Chri us hominis, vsque ad annū ætatis tricesimum, iuxta quod Psalmista prædixerat Intende prospere procede & regna. Quem videlicet ordinē non recogitantes, imo recognare aut requirere nolentes pharisei, &

Psal.44. idcirco voluntarie errantes, quippe quos excæcauerat malitia ipsorum, dixerunt quodā loco ad Nicodemū, qui nocte venerat ad eum. Nunquid & tu Galilæus es? Scrutare scripturas, & vide quia prophe-

Ioh.7. ta à Galilęa nō surgit. Dixerat enim ille: Nunquid lex nostra iudicat hominē, nisi audierit ab ipso prius, & cognouerit, quod faciat? De turba quoque cum propter sermones eius alij dicerent: Hic est vere propheta, alij Christus, quidam dicebant: Nunquidā Galilæa Christus venit? Nonne scriptura dicit, quia ex semine Dauid, & de Bethleē castello, vbi erat Dauid, venit Christus? Quasi vero fieri non possit vt ali-

1.Regū.1. quando factū non sit, vt inde alio loco natus quispiam, in alio nutriatur. Imo & si in Galilæa, vbi fuerat conceptus, fuisset etiā natus, nihilominus veraciter de Bethleem castello venisset Christus, quā Bethleemitis de domo & familia Dauid, erat mater eius. Alioqui mentitur scriptura, Ephratæū, id est, Bethleemitem fuisse dicens Helchanan patrē Samuelis, qui fuit dux populi in reuersione à Babylonica captiuitate. Quia ob hoc dictus est Zorobabel, quia natus est in Babylone, de Iudæa non erit, neque alij quicunque nati sunt illic per septuaginta annos captiuitatis. Hæc aduersus improbitatem illorum, qui quasi ædificantes lapidem hunc reprobauerunt, vnde & de peccato suo inexcusabiles sunt quia si voluissent, cito scire potuissent, quod nos iuniores scimus, & prædicamus, quia quamuis in Nazaret nutri-

Ioh.16. tus fuerit, nihilominus de Bethleem castello venit, vbi erat Dauid, nec quomodocunque venit, sed ibi natus fuit. Propheticis libenter immoramur testimonijs, quoniam illa sunt quæ maxime operantur ad clarificationem filij hominis, cuius gloriā & honorem prędicare præsens opus intendit. Quod nō nesciens ipse cum dixisset, adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, continuo sub-

Matheus ex theolonio vocatus est. iunxit: Cum aūt venerit ille spiritus veritatis, docebit vos oēm veritatē. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Omnia quæcunque habet pater, mea sunt. Propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Ex illis erat iste Matthęus, quondā publicanus, & idcirco nondū poterant portare cuncta illa, quæ de scripturis habebat eis dicere, quia erant homines sine literis & idiotæ. Factum est quod promisit, venit spiritus veritatis post resurrectionem & ascensionem eius, & docuit eos

omnem

omnem veritatem, sicut apparet iam ex istis que iam hic posuit, propheticis quinque testimonijs quam ex alijs quibus & iste & cæteri Euangelistæ valde conuenienter vtuntur, in causis locisque opportunis. Hoc erat quod dixit, quia de meo accepit, & annunciabit vobis, quia videlicet suum est omne scripturarum sacramentum, sua sunt, huius filij hominis sunt, & in ipsum tendunt omnia quæ habet pater, subauditur, in thesauris legis, & Prophetarum, & Psalmorum. Quoties aliquid eorum rectè intelligimus, quod vtique fit per spiritum veritatis, toties fit quod promisit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. atque ita clarificatur ipse in cordibus nostris, dum per testimonia scripturarum, quę non possunt solui, cognoscitur, id esse quod est, verus scilicet filius Dei verus quoque filius hominis. Quomodo autem potuisset decenter vel congrue fieri vt solus ipse, cum esset inter homines, paruus & humilis, solus (inquam) velut primus testimonium sibi ferret ipse tantæ magnitudinis? Si prodiret in turbas, si veniret in cœtum Pharisęorum & scribarum, quibus vt erat magnum superbiæ supercilium, sic nihilominus magnum erat inuidię tormentum, & diceret eis: Ecce ego quem scripsit Moyses in lege, & Prophetæ, ecce ego Messias, creditis in Deum, & in me credite, quomodo consequentur diceret nobis, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde? Profectò sic illum procedere non decebat, qui est ipsa sapientia, sed nec filiorum sapientię quenquam decet, vt ipse primus gratiã prędicet, qualiscunque sibi fuerit collata, decebat ipsum, cuius hæc sententia est, Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me, dare operã, vt omnis auferetur occasio scandali, illis dumtaxat qui non libenter vellent scandalizari, vt maxime volebãt scribę & Pharisęi. Idcirco factum est, & reuera fieri oportebat, id quod hactenus enarratis, Euangelista continuo subiungit: *In diebus autem illis uenit Ioannes Baptista, prædicans in deserto Iudææ & dicens: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Hic enim qui dictus est per Prophetam Esaiam, dicentẽ: Vox clamantis in deserto, parate uiam Domini, rectas facite semitas eius. Ipse autem Ioannes habebat uestimentum de pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos eius. Esca autem eius erat locustæ & mel syluestre. Tunc exiebat ad eum Hierosolyma & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur in Iordane ab eo confitentes peccata sua.* Iste ergo Ioannes homo magnus, pro ipsa magnitudine sui, multũ debet humiliati filij hominis, quippe qui, ꝓpter indigentiam eiusdẽ, pauperis & egeni ꝓpter nos facti propter nos testimonio magno indigentis, tam magnus & talis venit, qui testimonium ꝑhibens dignus esset audiri, imò non posset contemni. Qualis enim vel q̃ magnus est Propheta hic, de cuius magnitudine, ꝓphetauerũt alij prophetę magni & sancti, teste ipso qui ipsos propheras misit. Hic est enim (ait) de q̃ scriptum est: Ecce mitto angelum meũ ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Nam scriptũ est in Malachia Prophetia, quod ipse magnifice confirmans, taliter de eodem pronuntiabit: Amen dico vobis non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Et ipse Ioannes non nimis vltroneus, imò nimis discussus, & nimis improbe pulsatus ab Inquirentibus. Ego (inquit) vox clamantis in deserto, dirigite viam Dñi, sicut dixit Esaias propheta, cuius & hic Euangelista præsenti loco meminit, & Euangelistæ cęteri. Quando venit iste angelus, ista vox clamantis, tã magnifice venit, vt conceptus vtero senectutis & sterili Gabriele archangelo pręnunriante, spiritu suo repleretur adhuc ex vtero matris suę tantis natiuitatem eius comitantibus signis, vt timerent omnes vicini, & super omnia montana Iudeæ diuulgarentur hæc & ponerent omnes qui audierant in corde suo dicentes: Quid putas puer iste erit? Etenim manus Dñi erat cum illo. Sed fortaßis hæc documenta magnitudinis eius nos quidẽ scimus, quia legimus. Illi autem qui tunc erant pręsentes, quoniam à deserto venit, nesciebant aut obliti fuerant à longe præterita, quia tricesimus annus erat. Ad hoc sciendum, quia propter hoc illis non minus reuerendus erat, imò & hoc maximè reuerentiam illi augebat, quia veniebat ignotus, quia cum hominibus non fuerat conuersatio eius. Inde erat quod Helias esse putabatur, & quod eo maius est, existimabat populus & cogitabant omnes in cordibus suis de illo, ne forte ipse esset Christus. Horum omnium, quæ magnitudinem eius indicant, hic Euangelista primum hoc posuit: Hic est enim qui dictus est per Esaiã Prophetam, dicentem Vox clamantis in deserto, &c. Magnum hoc est pręconium Ioannis, quia est vox. Non dicitur vocalis siue vocem habens, sed vox, sicut ipse confessus est, dicens: Ego vox clamantis in deserto. Et vox vtique altius vox est. Cuius ergo Ioannes est vox? Vtique clamantis. Et quis est clamãs, nisi ille, cuius omnis vita, omne tempus, quo hic in carne deguit, clamor siue inclamatio fuit? Hinc enim Apostolus dicit: Qui in diebus carnis suę preces supplicationesque ad eũ qui posset illũ à morte saluũ facere, cũ clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Huius ita clamantis Ioannes prima vox fuit. Humilitas quippe vocem non habebat, sed in ciuitate Nazareth secum habitabat, & annus ætatis eius iam tricesimus incipiebat. Hoc est quod dicere molitur, quia sicut verbum cuiusque nostrũ clara vel sonora voce indiget, vt melius audiatur, ita verbum dei caro factum est, testificante Ioanne indiguit, vt homines minus in eo scandalizarentur, quod & factum est. Non solum enim apud simplices verũ etiam apud inuidentes, & voluntarium scandalum patientes, autoritas Ioannis caulam eius præsepe defendit, vt illic, cum dicerent ei, in qua potestate hæc facis? Respondens, dixit eis: Interrogabo vos & ego vnum sermonem, quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam, in qua potestate hæc faceo. Baptismus Ioannis vnde erat? E cœlo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se dicentes: Si dixerimus, de cœlo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habebant Ioannem sicut Prophetam. Et respondentes Iesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis, & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio. Nec verò illa tm̃ tempora siue illius tpis aut

Confeßio secretorũ
Matth. 11.
CAP. III.
Malach. 3.
Matth. 13.
Lucæ. 3.
Esa. 10.
Lucæ. 1.
Ioannes vox clamãtis in deserto.
Ioan. 16.
Hebrę. 3.
Chr̃us indiguit voce Ioannes
Matth. 21.
Testis chr̃i

Testis Christus necessariꝰ Ioannes. Ioan 1.

Lucas & Daniel cõcordant de aduentu Christi. Lucæ.3. Dani.7.

gentis homines attendere quis debet, sed omnes gentes, siue nationes vsq; ad finẽ seculi, quia quocunq; & quamdiu prædicatur Christi aduentus, adest hic idẽ testis Ioãnes, & testificans, digito suo confirmat, quia Christus alius nõ fuit, nec est, nec erit nisi is qui putabatur filius Ioseph. Hoc valuit magnitudo siue autoritas illius amici & testis, vt reciperent tunc filium saltem pauci, saltem duodecim, incipientes ab ista voce, qua dixit: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et si non plures illum recepissent, receperunt aũt etiam alij nonnulli, sufficere poterant huic sancto Israeliti ad propagandam gentem spiritualem tot spiritulaes filij, quot secundũ carnem filios primus Israel pater eius habuit. Lucas Euangelista pulcherrimi prudens autor eloquij, hunc aduentum huius Ioannis taliter edicit. Anno quintodecimo imperij Tyberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha autẽ Galilææ Herode. Philippo aũt fratre eius tetrarcha, Itureę & Trachoniditis regionis, & Lysania Abilinæ tetrarcha, sub principibꝰ sacerdotũ Anna & Caipha, factũ est verbũ Domini super Ioannẽ Zachariæ filiũ in deserto. Et venit in omnẽ regionem Iordanis &c. Quàm pulchre narratio hæc illi Propheticæ Danielis visioni concordat: Aspiciebã in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis atq; mirabilis & fortis nimis, dentes ferreos habens magnos, comedens atq; comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans. Et subinde: Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce in nubibus cœli, quasi filius hominis veniebat, & vsq; ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ seruient ei Potestas eius potestas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.

Regnum Iudæorum à Romanis comminutum.

Quid enim erat videre illam talem bestiam, non solum comedentem sed etiam conmminuentem, nisi quod hic pulchre commemorat Romanum imperium, non solum vt cæteras gentes, Iudæorum regum suę ditioni subdidisse, verumetiam in tetrarchias comminuisse? Vt enim Iudaici regni comminueret potentiam, propter nimiam gentis illius insolentiam, idcirco in tetrarchas illud, id est, in quatuor principes dissipauit, videlicet Pontium Pilatum, Herodem, Philippum, & Lysaniam. Nec verò solummodo regnum, verumetiam sacerdotij principatum, in duos .s. Annam & Caipham, diuidendo comminuit. Futurum autem erat, vt reliqua pedibus suis conculcaret, quod tunc fecit, quando gentem & locum tulit, & eos qui bello superfuerunt, in captiuitatem dispersit.

Initium veniendi à baptismo Ioannis.

Nunc igitur leuemus oculos nostros, oculos mentis, & prospectũ fidei, quia quod illic Propheta videbat in visu noctis venientẽ in nubibus, quasi filium hominis, dum comedisset atq; cõminuisset illa bestia terribilis atq; mirabilis & fortis nimis, hoc est, quod hic narrant Euangelistæ, venisse & manifestum esse in Israel hunc verè filium hominis, & initium veniendi fecisse à baptismo Ioannis, dum regnum Iudaicæ gentis sibi subdidisset. & in tetrarchias (vt iam dictum est) comminuisset magna potentia Romani imperij.

Acto.10.

Incipiens enim (ait Petrus Apostolus) post baptismum, quod prædicauit Ioannes, Iesum à Nazareth, quomodo vnxit eum Deus spiritu sancto & virtute, &c. vsq; quia ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum: huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum. Initium ergo faciendi veniens à Baptismo Ioannis, qui latuerat eatenus, habitans cum parentibus Nazareth, & subditus illis, quousq; processit? Vsq; ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & ipse est (ait Petrus, vt iam dictum est) qui constitutus est à Deo

Psal.8.

iudex viuorum & mortuorum, & sicut ait Dauid: Gloria & honore coronauit eum, & constituit eum super opera manuũ suarum, omnia subiecit sub pedibus eius. Hoc est, vnde præsenti opere loqui propositum est, ad gloriam & honorem filij hominis, cui sermo bonus est super datum optimum, quẽ & ipse

Cant.8.

exoptans dicit ad dilectam animam: Quæ habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuã.

Luc.3.

Factum est verbum Dñi (ait iam dictus Euangelista Lucas) super Ioannem Zachariæ filium in deserto, & idem Ioannes apud alium euangelistam, quid ad se dictum fuerit, vel ad quid verbum Dñi super se factum fuerit, prædicat hoc modo: Et ego nesciebam eum, sed vt manefestaretur in Israel, propterea

Ioann.1.

veni ego in aqua baptizans. Item: Et ego nesciebam eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem, & manentẽ in eo, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Hoc ex præteritis, quæ scriptura narrat euangelica, satis euidenter constat, quia Ioannes nesciebat eum, videlicet eo modo, quo inuicem sciuntur, vel sciri possunt facies hominum, qui vel pariter commanent, vel aliquando mutuos sibi aspectus præbuerunt. Iesus nanque adhuc infantulus necdum biennis, fugerat in Aegyptum, & Ioannes puer, nesciens quot annorum, veruntamen in teneris annis secesserat in desertum. Ergo secundum faciem nesciebat eum, licet secundum spiritum scire potuerit eum iam aduenisse, quo agente exultauit in gaudio, clausus in vtero Matris suæ. Sed vt manifestaretur (ait) in Israel, Propterea veni ego in aqua baptizans, subauditur & prædicans, quod hic Matthæus primus exprimens: Venit (ait) Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudęæ, & dicens: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Hæc eius prædicatio viam parauit, vt manifestaretur in Israel iste filius hominis, & apparere in nubibus cœli, perueniturus (vt supra memoratum est) vsque

Esa.60. Acto.1.

ad antiquum dierum, id est, eligeret sibi Apostolos, de quibus dictum est per Prophetam: Qui sunt isti qui vt nubes volant? Testes illos habiturus, & videntibus illis ascensurus in cœlum, & cum illorum testimonio prædicandus per mundum vniuersum.

Regna terrarum rapina fuerunt.

Et notandum, quod primus iste præcursor Domini nomine expresso prædicat regnum cœlorum, sciendumq; solum & vnicum regnum cœlorum, regnum esse legitimum rapinam autem fuisse omnia regna terrarum, præter solam sedem Dauid, quæ huius regni cœlorum præparatoria fuit. Regina terrarũ, illa dicimus, quę absq; Deo fuerunt, & sine spe

regni

regni cœlorum pertransierunt, quorum maxima erant capita leęna & vrsus, pardus, & illa sine nomi-
ne quarta bestia, quas videlicet bestias Dauel vidit in visione supra memorata, per quas intelligimus Dani. 7.
quatuor principalia regna, quorũ primum, regnum Babiloniorum, populum Dei captiuauit: secun-
dum regnum Persarum & Medorum, agente Aman superbissimo populum eundem funditus delere
voluit. Tertium, regnum Græcorum, mala in eodẽ populo gessit illa, quæ Machabęorum narrant
libri. Quartum, regnum Romanorum, & ipsum filium hominis, tradentibus eum Pontio Pilato Iu-
dæis, & martyres eius vsque ad tempora Constantini crudeliter occidit. Quod illic post bestias illas da- Ibidem.
tum siue dandum esse vidit Daniel regnum filio hominis dictumq; est ad eum, suscipient autem regnũ
sancti Dei altissimi, & obtinebunt regnum vsq; in seculum & seculum seculorum, hoc est regnum q̃d
prędicãs Ioannes, pręmittit, pœnitentiam agite, & tunc demum causam subnectit, appropinquabit enim
regnum cœlorum. Hic iam nec illud pretereundum quod hoc sit propheticæ gratię singulare præconi-
um, vbicunq; legeris vel audieris ad quẽpiam factum esse verbum Dñi, & hunc prophetas sanctos esse
vel dici, quia factum est ad eos verbum Dñi. Nouissimus olim illorũ iste est Ioannes, super quem scribit
Euangelista factum esse verbum Dñi, vt veniret prędicans & baptizans, & sic manifestaretur in Israel Lucæ. 3.
filius hominis. Primus autem omnium fuit pater Abrahã, de quo sic scriptum est: Factus est sermo Dñi
ad Abraham per visionem, dicens: Noli timere Abraham, ego protector tuus sum. & subinde: statim ꝑ Gene. 15.
sermo Dñi factus est ad eum, dicens: Non erit hic hęres tuus, sed qui egredietur de vtero tuo, ipsum ha-
bebis hæredẽ, &c. quibus vtiq; verbis promittebatur aduẽtus eiusdẽ filij hoĩs. Igitur cũ dicit hic, In die-
bus illis venit Ioannes Baptista subaudiendum est, in testimonium. Sic enim alius Euangelista sublimi- Ioannes
ter enuntiauit, præmittens, fuit homo missus à Deo, cui nomẽ erat Ioãnes, statimq; subiungens, hic ve- venit in te-
nit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent ꝑ illum. Nec verum so- stimoniũ
lummodo ex deserto in oẽm regionem Iordanis, verum & ex matris vtero in lucem vitæ præsentis in Iohan. 1.
testimonium venit, idcirco senibus iustis datus est, idcirco sterili vtero conceptus, idcirco adhuc ex vte-
ro matris suæ spiritu sancto repletus est, idcirco cum gaudio multorum & admiratione plurimorum
natus est, idcirco duce spiritu sancto in desertum à seculo fugit & vitam angelicã duxit. omnemq; or-
dinem vitę irreprehensibilẽ gessit, victu atq; vestitu venerabilis, & oĩ sanctitate mirabilis, vt esset ido-
neus testis. & oĩbus his modis in testimonium venit. Sacerdos erat, & patri sacerdoti succedere iure de-
bebat, sed vetera sacerdotij veteris insignia respuens, legemq; cærimonias in diebus suis esse finiendam
optime sciens solum prælegit prædicare & in semetipso dedicare pœnitentiã, que sacerdotalis officij Lucæ. 2.
pars optima est. Nouerat quippe, sicut beatus ille & iustus Simeon, nouerat (inq̃) & responsum accepe
rat ab eodem spiritu sancto, qui hominem talem, pulchrum gratiæ suæ vehiculũ parauerat, non visu-
rum se mortem, nisi prius videret Christum Dñm, & illum regni cœlorũ regem quærendum sibi esse,
non per ostensionem siue promissionẽ aulicæ purpurę, sed per prædicationẽ austere pœnitentiæ. Nam Ioann. 1.
vt manifestaretur (ait) in Israel propterea veni ego in aqua baptizans, & prędicans baptismũ pœniten- Chrũs sus-
tiæ. Dicit aliquis, Non poterat alio modo fieri, vt manifestaretur in Israel, nisi prædicando pœnitenti- cepit pœ-
am? Ad hæc inquam, Poterat quidem, sed omniũ modorum, quibus hoc fieri poterat, iste modus erat nitentiam
optimus, & pro re magis congruus, magisq; necessarius. Quid enim? Nonne adhoc venerat filiꝰ hoĩs, pro pecca-
nonne ad hoc natus erat agnus Dei, vt pœnitentiã susciperet pro peccatis totius generis humani. & vt tis nostris.
pœnitentiã incipiens à ieiunio quadraginta dierũ, perseueraret agendo illam in laboribus plurimis, vsq;
ad mortem, mortem aũt crucis? Nonne illa morte à Dño factum est illud, & est mirabile in oculis no- Psal. 117.
stris, quod cum lapis ille reprobatus esset, cum foras ciuitatem proiectus ille filius hominis in cruce pen Ioh. 19.
deret, iamq; spiritũ emisisset, patefactũ est latus eius militis lancea, & continuo exiuit sanguis & aqua?
Hoc fuit, hoc est baptisma ipsius, de quo dixit ipse iam dudum baptismate Ioannis baptizatus: Ego ha- Luc. 12.
beo baptismo baptizari, & quomodo coartor vsq; dum perficiatur? Illo baptismate nos baptizandi era-
mus, & baptizati sumus. Hinc Apostolus: Quicunq; enim, ait, baptizati sumus in Christo Iesu, in morte Roma. 6.
ipsius baptizati sumus. Modus ergo manifestationis hic erat optimus & valde congruus, vt gloriã hu
militas præcederet, humilitatem gloria sequeretur, atq; illic præmonstraretur, quali cum fructu sus- Prouer. 15.
ceptam pœnitentiam foret consummaturus. Humilitas quippe fuit, quod venit Dominus ad baptisma
serui, & inter peccatores pœnitentiam suscipientes, qui peccatum non fecerat, baptismũ pœnitentię sus
cepit. Quæ vel qualis humilitatem gloria continuo secuta est? Ecce (*inquit*) *aperti sunt ei cœli, & vidit
spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venietem super se.* Et ecce vox de cœlo dicens: *Hic est filius me-
us dilectus, in quo mihi bene complacuit.* Hoc & miraculum gloriosum, & maioris fuit gloriæ signum.
Similiter namque humilitatem mortis, quæ (vt iam dictum est) pœnitentiæ propter nos susceptæ con-
summatio fuit, secutura erat gloria resurectionis, qua effulgente, nimirum aperti sunt ei cœli & ipse
in cœlum ascendit, & grana spiritus sancti, non iam super eum, sed super credentes in eum & baptiza-
tos in nomine eius descendit. Aliàs autem & verè super eum descendit, quoniam ipse est caput, &
ipsi sunt corpus eius, super quos spiritus sanctus descendit, nec ob aliud super eos descendit, nisi quia Ephe. 3.
Christus ipse est in eis, quemadmodum Apostolus dicit habitare Christum per fidem in cordibus no- Vis pro-
stris. Vnde autem hunc Ioanni, vt tam cito cognosceret eum, diceretque venienti ad se illud me- phetica in
morabile ex humili corde, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me. Dixit enim secundum Ioh. Bap-
Ioannem, vt supra memoratum est, dixit (inquam) semel & iterum, & ego nesciebam eum. Vnde ergo tista.
tam cito cognouit eum? Ad hæc breuiter respondendum, quia per vim prophetici spiritus cogno-

uit eum, vtiq; volentem cognosci, quia iam tempus aderat cognoscendi eum. De illa vi prophætici spi-
1. Cor. 14. ritus loquitur Apostolus: Si omnes prophetent, intret aũt quis infidelis vel idiota cõuincitur ab omni-
bus, diiudicatur ab omnibus, etiam occulta cordis eius manifesta fiunt, & ita cadens in faciẽ, adorabit
Deum, pronuntians q̃ vere Deus in vobis sit. Hoc in laudem propheticæ gratiæ dicit, quod illi occul-
ta cordis alterius manifesta fiūt. Erat aũt Ioannes propheta, iamq; ex vtero matris suę gratiam prophe-
ticam acceperat, spiritu ꝓphetico repletus fuerat. Sed vt & hoc inseram, quod aliud verbum Dñi fact-
um fuerat, vt Lucas meminit, super Ioannẽ Zachariæ filium in deserto, nisi ipsum, quod caro factum
fuerat, ex Mariæ virginis vtero? Ergo ne verbum quod factum fuerat super eum, vt veniret, & assum-
ptum hominem siue carnem, quam assumpserat, manifestaret ille in Israel, non ostenderet illi cito quẽ
querebat, & propter quẽ, vt manifestaretur, obediens verbo aduenerat? Igitur quum ista sit vis prophe-
Ibidem. tici spiritus, vt iam dictum est, manifesta facere occulta cordis, etiam nolentis, quanto magis manifesta
fieri debuerunt Ioanni occulta cordis Dñi Iesu, præsertim volentis, vt nõ ex facie mentem, sed (quod
Matth. 3. mirabilius est) ex mente cognosceret eius faciem? Et ille quidẽ quisquis est, cuius occulta cordis ita ma-
Ioann. 1. nifesta fiunt, cadẽs in faciẽ (ait Apostolus) adorabit Deũ, pronuntians quod vere Deus in vobis sit, Do-
minus autẽ Iesus, cuius non est adorare, sed adorari, quo debuit modo, gratiam illam, gratiã prophe-
ticam honorauit, cui manifesta facta fuerant occulta cordis sui, quatenus Ioannes dicere posset, ego à
te debeo baptizari, siue illud secundum Ioannem: Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi. Et quomo-
Matth. 11. do gratiã illam honorauit? Videlicet pronuntiando quod vere Deus vere spiritus sanctus, vere spiritus
Esa. 40. propheticus, & plus quam propheticus, esset in mente Ioannis. Dixit enim vbi oportunũ fuit: Sed quid
existis in desertum videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus quam prophetã. Hic est enim de quo
scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui pręparabit viam tuam ante te. Amẽ di-
vbi bapti- co vobis, inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista, &c vsq. Et si vultis recipere, ipse est
zatus est Helias qui venturus est. Qui habet aures audiendi, audiat. Vbi verò factum est eidem Ioanni quod di-
Ioannes a xit: Ego debeo à te baptizari? Oportet namq; verum & statera rationis esse ponderatum, quod tali in
Christo? in tempore, talem ob causam, tali tantoq; filio hominis dixit propheta veritatis, homo tanti meriti ange-
cruce. lus tã magni præconij. Vbi ergo factum est ei? Vbi baptizatus est ab illo, qui ad baptismum eius veni-
ebat, filio hominis? Illic nimirum, vbi peccata mundi tulit idẽ agnus Dei, quem digito demonstrauit. vbi
hoc? Profecto vbi agnus ipse immolatus est, & nostros sanguine suo postes sacrauit, & Pharaonẽ cum
Exodi. 12. suis Aegyptijs ita flagellauit, vt vinceret, qui victus non fuerat decẽ præceptorũ legalium plagis mag-
nis, Pharaonem non carneum, sed spiritualem, scilicet diabolum principem tenebrarum. Vbi tradunt
Coloss. 2. illum palàm confidenter affigens cruci & mare magnum, mare rubrum, scilicet sanguinem & aquam
de latere suo lancea percussus emisit. Ibi factum est Ioanni quod sperabat & sciebat, dicens: Ego à te de-
beo baptizari, nec soli Ioanni, verum etiam sanctis & electis omnibus, qui expectabant eum ab origine
Psal. 33. mundi. Et quidem scire poterat, quod ex vtero matris suæ sanctus esset, quippe qui spiritu sancto ad-
huc ex vtero matris suæ repletus est, sed quia erat illi Dñs, sicut scriptum est: Iuxta est Dominus his qui
tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabitur, quia (inquam) iuxta illi erat Dominus, & deprope
sciebat in contritione cordis & in humilitate spiritus, quod dominus solus sine peccato esset de virgine
Nulli sua natus: ipse autem, quamuis magno munere sacratus, tamen de commixtione maris & fœminæ fuisset
sanctitas procreatus, sanctitatem illam quasi nescire voluit, nec sibi sufficere indicauit. nisi pro eo funderetur
sufficit ad sanguinis illius agni, quem videbat, cui loquebatur, agni solius sancti, solius immaculati. Et reuera nisi
regnum mare illud inimicos nostros operuisset, nisi sanguis ille fusus fuisset, & aqua illa inundasset, sanguis re-
cœlorum demptionis & aqua emundationis, neq; huic, neq; illi, cui ante hunc dictum est, priusquam te forma-
Hierem. 1. rem in vtero, noui te, & antequam exires de ventre, sanctificaui te, neq; aliquem sanctorũ sanctitas vlla
Psal. 10. sufficisset, quicũq; dicti sunt sancti, vt Aarõ, de quo Psalmista dicit: Et irritauerunt Moysen in castris,
Aaron sanctum Domini. Sunt enim plures modi, quibus quidlibet sanctum dici, consueuit, ne cum
Lucæ. 2. sanctũ audieris, statim perfectum & ab omni putes esse peccato liberũ. Scriptũ quippe est in legi Moysi,
Exodi. 13. quia omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domini vocabitur. Sanctifica mihi, ait Domi-
Deute. 15. nus, omne primogenitum, quod aperit vuluam in filijs Israel, tam de hominibus quã de iumentis, mea
Numer. 6. enim sunt omnia. Et in lege Nazaręi scriptum est: Sanctus enim erit, crescente cæsariæ capitis eius.
Ioannes Omnes dies separationis suæ, sanctus erit Domino. Et Ioannes quidem istis quoq; modis sanctus fuit,
primoge- vtpote primogenitus, ante quem sterilis mater nullum genuit, idemq; Nazaræus, vti angelus locutus
nitus & est, vinũ & siceram non bibet. Sed nunquid omnis eiusmodi sanctus, qui inde sanctus est quod primo-
Nazaręus. genitus, immunis à peccato existimabitur? aut nunquid Nazaręus, quoniam siceram & vinum non bi-
Luc. 1. bit, & nouacula super caput eius non ascendit, siue Samson, siue alius quis eiusmodi, ideo consumma-
tæ sanctitas erit? Verumtàmen secundum illum sanctitatis modum, que infusio sancti spiritus
operatur, Ioanne sanctior inter natos mulierum nemo quidem surrexit, sed nihilominus sancti sancto-
Matth. 11. rum Iesu Christi baptismate id est sanguinis effusione vel eius morte indiguit, & idcirco veraci hu-
militate dixit: Ego à te debeo baptizari. Nunc vide hunc sanctum, hunc primogenitum, hunc Naza-
Ioannis & ræum, quantum deceat sic esse vestitum (vt euangelista refert) dicens: *Ipse autem Ioannes habe-*
Heliæ ve- *bat vestimentum de pilis camelorum* & laudari à Domino, dicente: Quid existis in desertum vide-
stitus re hominem mollibus vestitum? vbi subauditur non, & sequitur: Ecce qui mollibus vestiuntur, in
domibus regum sunt. Vere talis habitus decebat eum vestimentum de pilis camelorũ & zona pellicea
circa

circa lumbos eius, ficut & Heliam, de quo itidē scriptum est: Vir pilosus & zona pellicea accinctus renibus. Tales enim vtriusq; fuerunt mores, & zelus austerus, talis ꝑ vita, qui nō indulgebat sibi, vt esset remissior, fluentibusq; delicijs luxuriaretur. Hoc de isto confestim scriptura præsens testatur, quia non molliter pectoribus blandiebatur. Dixit enim Videns multos Pharisæorum & Saducæorum venientes ad baptismū suum. *Progenies viperarum, quis ostendit vobis fugere à uentura ira? Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ, & ne uelitis dicere intra uos, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Ecce verè hominem non mollibus vestitum, quippe cuius sermo pilis camelorū, quibus vestitus erat, multò est asperior vnde & non potuit esse in domibus regum, imò in domo regis Herodis & reginæ Herodiadis decollatus est, ꝑpter sermones eiusmodi, sermones veritatis, quibus ipse non mollis, peccatorum molles auriculas & adulationis auidas arguendo nimis offendit. Apud Lucam sensus qdem & verba ipsa penè sunt eadem, nisi q; hic manifestius designat propter quos maximè sic inceperit, Progenies siue genemina viperarum, videlicet propter Pharisęos & Saducæos, qui erant hęretici Iudeorum. Nam pharisæi ex Hebræo in Latinum interpretantur diuisi, eo q; traditionum & obseruationum, quas illi deuteroses vocabant, iustitiā præferebant, vnde & diuisi vocabantur à populo, quasi per iustitiam. Saducæi interpretantur iusti. Vendicabant enim sibi q; non erant. Corporis resurrectionē negabāt, & aiam cum corpore interire prædicabāt. Hi quinq; tantum libros legis recipiebant, prophætarum vaticinia respuentes. Igitur cum dicit Lucas. Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant vt baptizarentur ab ipso genimina viperarum: hic aūt pręmisso, *tunc exibat ad eum, Hierosolyma & omnis Iudæa & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua.* tunc demum sic incipit: *Videns autem multos Pharisæorum & Saducæorum uenientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies uiperarū.* constat q; pariter quidem totam, sed nō æqualiter totam gentem malitiæ sæuientis arguit, q; scilicet inuicem inuidendo & inuicem mordendo, Iudæi forent ab inuicē consumendi, maximè aūt Pharisæi & Sadducæi futuri essent autores vel causa sibimet tanti mali & iræ superuenturæ, Vt pro miraculo debeat esse rarus quisq;, qui illā sciret vel posset effugere. Nec verò ita denotauit eos solus vel primus. Si quidē prior Moyses inter cætera dixit: Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Nunquid minus est dicere, fel draconū siue venenum aspidum, q̄ progenies siue genimina viperarum? Et illos quidem Pharisæos, quibus hæc & cætera dixit, putaremus sic venisse ad eum, vt vellent percipere baptismum, quoniam sic Euangelista dicit, videns aūt multos pharisæorum & Saducæorum venientes ad baptismum suum, sed repugnat illud quod alius euangelista magis illos insinuat venisse ad insidiandum. Miserunt (ait) Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes & leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum, tu quis es? Cumq; interrogantibus tandē respondisset ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Dñi, sicut dixit Esaias prophæta, post hanc illius responsionem statim subintulit: Et qui missi fuerāt, erant ex Phariséis. Hoc dicto, deinde sequitur, & interrogauerunt eum & dixerunt ei. Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neq; Helias neq; prophæta? Per hoc melius intelligitur istud quod ait Matthæus: Videns multos Pharisæorum & Sadducæorum venientes ad baptismum suum, scilicet quia venerant, non vt ipsi baptizarentur, sed vt baptizantem calumniarentur, præsertim cū & alius Euangelista dicat: Et omnis populus audiens & publicani, iustificauerunt Deum, baptizati baptismo Ioannis: Pharisæi aūt & legisperiti consilium Dei spreuerunt in semenpsis, non baptizati ab eo. Quod erat illud vel quale Dei consilium, q; Pharisæi spreuerunt? Nimirum pœnitentiā agere & dignos pœnitentiæ fructus facere. At illi scilicet Pharisæi, considerabant in se tamq; iusti & aspernabantur cæteros, sicut attestatur locis opportunis veritas Euangelij. Vnde apud Lucam diligenter animaduertendum, quia interrogabant turbæ dicentes, quid ergo faciemus? interrogabant publicani venientes vt baptizarentur, & dicebant magister, quid faciemus? interrogabant & milites dicentes, quid faciemus & nos? Turbæ interrogabant, publicani interrogabant, milites quoq; interrogabant dicentes, quid faciemus? Pharisæi verò nusq̄ interrogasse leguntur & dixisse, quid faciemus? claret igitur quod vel quale consilium Dei, quomodo cōsilium Dei spreuerint pharisęi, nō baptizati baptismo Ioannis, quia videlicet erant superbi, confidentes in se tanq; iusti, suam iustitiā statuere volentes, & iustitię Dei non subiecti, vnde & magno supercilio magistrū pietatis, filiumq; patris misericordiarum Iesum Christum redarguisse leguntur, dicēdo discipulis eius, quare manducat magister vester cum publicanis & peccatoribus? Porrò quē tu erudieris Dñe & de lege tua docueris eum, illa desiderat, vt sciat pœnitentiā agere, desiderat vt possit dignos pœnitentiæ fructus facere. Ille scit, ille confitetur q; iustitia nulla sit, q; omnis ex operibus iustitia vana sit, nisi testimōium habeat ex fide huius filij hoīs Iesu Christi, cuius sanguis cū aqua fluens de latere eius, vt superius dictū est, nisi iustos oēs emundasset, immundę & sordidę essent oēs iustitię, iuxta illam veridicā confessionem iusti & iustificandi prophetæ Esaiæ: Et facti sumus vt immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ. At illi falso iusti, & verè pctōres, ne istam cognoscerent iustitiam, scutum sui cordis habebant patrē suæ carnis, Abraham, quasi caro Abrahæ, quonīā de illa ꝑfluxerant, sufficere posset eis ad iustitiam. Proinde cūm dixisset: Facite ergo fructū dignū pœnitentiæ, subiunxit atq; ait: Et ne velitis dicere vos patrē habemus Abrahā. Dico enim vobis, quoniā potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Iam enim securis ad radices arborū posita est. Omnis ergo arbor q; non facit fructū bonū excidetur

4. Reg. 1.

Hæretici Iudæorum

Luc. 3.

Progenies viperarū

Deute. 32.

Pharisæi non baptizabantur à Ioanne Baptista. Ioan. 1.

Luc. 7. Pharisæi iusti apud se ipsos, consilium dei spreuerunt, Lucæ 3.

Roma. 10. Matth. 9. Psal. 93.

Esa. 64. vana gloriatio de carne Abrahæ

& in

& in ignem mittetur. Hæc eo dicente, oportune reminiſcimur ſermonis illi prophetici ex ore Hieremię:
Hiere.17. Maledictus vir qui cōfidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, vt à Domino recedat cor eius.
Erit enim quaſi miricæ in deſerto, & non videbit cum venerit bonum, ſed habitabit in ſiccitate in de-
ſerto, in terra ſalſuginis & inhabitabili. Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fidu-
tia eius, & erit tanquam lignum quod tranſplantatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſu-
as, & non timebit cum venerit æſtus. Et erit folium eius viride, & in tempore ſiccitatis non erit ſolici-
Iudæi confidebant in homine tum, nec aliquando deſinet facere fructum. Quid (quæſo) aliud eſt velle dicere intra ſemetipſos, Pa-
trem habemus Abraham, ſiue pater noſter Abraham eſt, & hoc aduerſus Dominum, niſi confidere in
homine, & ponere carnem brachium ſuum, vt à Domino recedat cor eorum? Nam veraciter vt à Do-
mino corde recederent, imò vt Dominum in ſermone caperent idcirco nonnunquam dixiſſe leguntur,
Pater noſter Abraham eſt, & illud: Nos ex fornicatione non ſumus nati: Itemq; Semen Abrahæ ſumus.
Ioh.8.9. Et, Nos aūt Moyſi diſcipuli ſumus. Nōne hoc eſt confidere in homine & ponere carnē brachium ſuū,
fiducia Moyſi et carnis Abrahę, ſpernere conſiliū Dei, et gloriari cōtra filiū dei, q ſola et vnica eſt glo-
ria Abrahę, ſiue Moyſi, qua remota, inglorius eſt Moyſes, Abrahāq; nō tuſi puluis et cinis? Ne ergo veli-
Cunctis agenda eſt pœnitentia tis (ait) ita dicere intra vos. Maledictus eñ quiſquis ille eſt, q in carne cōtra cōſiliū Dei gloriatur, vt non
faciat dignos pœnitentiæ fructus. Maledictus eſt ille ſicut Chanaan, de quo dixit pater ipſius hanc ſen-
tentiam maledictionis, Seruus ſeruorum erit fratribus ſuis. Etenim ille talis eidem Canaan ſimilis eſt,
Cananæus & non Iudæus eſt. Hæc enim dicit Dominus ad Hieruſalem apud Ezechielem. Radix tua &
Gene.9. generatio tua de terra Canaan. Pater tuus Amorręus, & mater tua Cethęa, ille (inquam) non quaſi oli-
Ezech. 16. ua eſt fructifera in domo Domini, ſed quaſi miricę in deſerto, in terra ſalſuginis & inhabitabili, quæ
videlicet arbor ex amaritudine nominata eſt, guſtus enim eius nimis amarus eſt, & hæc in ſolitudine &
ſaxoſa humo naſcitur. Iam (inquit) ſecuris ad radicem eiuſmodi arborum poſita eſt vt qui fructum bo-
num non facit, excidatur & in ignem mittatur, ſiue illa oliua, ſiue mirica ſit. Etenim etiam ſi de radice
bonæ oliuæ creuerit, ſiue oleaſter aut mirica ſit, exciderunt propter ſterilitatem, propter incredulitatē.
Inde Apoſtolus. Si enim (inquit) Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. vide
Roma 11. ergo bonitatem & ſeueritatem Dei in eos quidem qui ceciderunt ſeueritatem, in te autem bonitatem,
ſi permanſeris in bonitate, alioqui & tu incideris. Hoc de inuiſibili exciſione dixit, qua proijcitur incre-
Duplex exciſio Iudęorum. dulus à regno Dei, ſecuri exctus diuini iudicij. Veruntamē & alia exciſio illorum propter quos vel qui-
bus dicebat, & ne velitis dicere intra vos patrem habemus Abraham, &c. videlicet illa, qua corporali-
ter quoq; excidendi erant & extirpandi de terra ſua, ſecuri viſibili, ſcilicet manu Romana. Hinc Pſal-
miſta prædixerat (Quaſi in ſylua lignorum ſecuribus exciderunt ianuas eius inidipſum, in ſecuri & aſcia
Pſalm. 73. deiecerunt eam, incenderunt igni ſanctuariū tuum, &c. Quid porro eſt quod ait, Dico enim vobis quo-
niam potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ? Quos vel quales videbat ſiue digito de-
Lapides, Gentiles monſtrabat lapides? Non enim ſolummodo dixit de lapidibus, ſed ſignanter ait, de lapidibus iſtis quo
videlicet pronomine ſolemus vti, quum digito demonſtramus vel demonſtrare poſſumus ipſas res,
de quibus nobis ſermo eſt. Et quidem ſenſus verus eſt, per lapides recte intelligi homines gentiles, la-
pidea ſimulachra colentes de quibus & nos fuimus vel ſumus in filios Abrahæ ſuſcitati per fidem Ieſu
Chriſti, ſed non leguntur tunc adfuiſſe vel veniſſe ad Ioannem in Iordanem eiuſmodi lapides eiuſmo-
Lapides iſti, prophetæ & apoſtoli. di homines. Quos ergo videbat vel demonſtrabat in Iordane lapides? Putas ne illos, quos de Iordane
tulit, & quos in medio Iordanis Ioſue alueo Dño iubēte poſuit? Elige (inquit Dominus) duodecim vi-
ros ſingulos per ſingulas tribus, & præcipe eis, vt tollant de medio Iordanis alueo, vbi ſteterunt ſacer-
dotum pedes, duodecim duriſsimos lapides quos ponetis in loco caſtrorum, vbi fixeritis hac nocte
Ioſue.4. tentoria. Fecerūt autem filij Iſrael ſicut eis præceperat Ioſue portātes de medio Iordanis alueò duode-
cim lapides, vt ei Dominus imperarat, iuxta numerum filiorum Iſrael, uſq; ad locum in quo caſtra-
mētati ſunt, vbiq; poſuerunt eos. Alios quoque duodecim lapides poſuit Ioſue in medio Iordanis alueo
vbi ſteterunt ſacerdotes qui portabant arcam fœderis, & ſunt ibi vſq; in præſentem diem, de hoc & de
1.Corū. 10. cæteris conſtat autoritate apoſtoli, quia omnia in figura contingebant illis. Quod cum ita ſit, nōne ſpi-
ritualiter nobis lapides illi, prophetæ ſunt & apoſtoli, lapides viui, lapides magni, qui fidem noſtram
velut fundamentum portant, neceſſariamq; nobis factus & dictis operum Domini memoriam ſemper
Ioſue.4. ſuſcitant? Nam de illis lapidibus cur ſic à Domino pręceptum & ſic eſt factum? Quando (inquit) inter-
rogauerint vos filij veſtri cras dicentes, quid ſibi volunt iſti lapides, reſpondebitis eis. Defecerūt aquę
Iordanis ante arcam fœderis Domini Dei noſtri, cum tranſiret eum, Idcirco poſiti ſunt lapides iſti in
1.Corū. 10. monumentum filiorum Iſrael vſq; in æternum. Nihil verius, quam lapides iſtos, ſcilicet prophetas &
Apoſtolos, qui ſignificabantur per lapides illos, in monumentum nobis vſq; in æternum eſſe poſitos.
Si Veraciter dixit Apoſtolus Chriſti, petra autem erat Chriſtus, cum de petra inanimata, de qua popu
lus biberat, fuiſſet locutus, quomodo non veraciter dicat præcurſor, Chriſti. lapides iſti quos Ioſue Do-
mino iubente pro monumento poſuit, prophetæ ſunt & Apoſtoli: quorum alios, videlicet prophetas,
Caro Abrahæ ſine fide nihil prodeſt. olim poſuit: alios ſcilicet apoſtolos, ſine dubio continuo poſiturus eſt? Et prophetæ quidem, quia pro-
fundiora vel obſcuriora ſacramenta continent, quaſi in medio Iordanis alueo ſub aquis latent. apoſto-
li verò, quia nuda & aperta facie ſaluatoris opera teſtantur, quaſi in Galgala poſiti, quod interpretatur
reuelatio, ſemper ſub dio conſpectibus omnium patent. Igitur ne cœperitis, ait, dicere intra vos, Pa-
trem habemus Abrahā, dico eni vobis, quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. i.

ne ar

ne argumentemini vos pœnitentia vel pœnitentiæ fructibus non indigere,siue regnum cœlorum vo-
bis hæreditarium esse,quoniam secundum carnem estis filij Abrahæ,quia profecto sola caro Abrahæ
ad consequendum regnum cælorum,non magis valet quã isti lapides,imo cum de carne Abrahæ mul-
ti sunt filij diaboli: per verbum illorũ,quorum in figura positi sunt lapides isti,multi nascentur,qui vere
sint filij Abrahæ,vere filij dei.Nam fides est,quæ sola facit filios Abrahæ,caro autem sola non prodest
quicquam, & talium quisquæ virorum benedictus est, iuxta prophetã supra memoratum, quia con-
fidit non in homine, sed in domino in quo confisus est & Abraham non deus, sed homo, quia non po-
nit carnẽ Abrahę brachium suum, vt à domino recedat cor eius,sed dñs est fiducia eius, & idcirco non Hiere.17.
erit, quasi miricæ in deserto, neq; habitabit in siccitate in terra salsuginis & inhabitabili, sed erit quasi
lignũ quo transplantatur super aquas, & quod ad humorẽ mittit radices suas, vt dignos pœnitentiæ
fructus facere non desinat. Interea cum hæc & his similia, quæ ceteri Euangelistæ nõ tacent, loque- Non eadẽ
retur turbis,hic amantissimus pręcursor domini, non ignorabat propheticã habens scientiã, qui non Iohãnis &
esset illi tempori vel officio destinatus. quo predicandũ erat cunctis gentibus, qui ex vtero virginis su- apostolorũ
pra naturam hominis natus esset ipse quem præcurrebat mediator Dei & hominum,homo Iesus Chri- pdicatio
stus.Hoc vt erat verè instructus spiritu humilitatis,confitetur humiliter,suæq; reputat indignitati dũ,
præmittens:*Ego quidem uos baptizo in aqua in pœnitentiã,qui autem post me uenturus est, fortior me est.*
subiungit continuo: *cuius non sum dignus calceamenta portare,ipse uos baptizabit in spiritu sancto.* Per
calceamenta quippe cum sint ex corijs mortuorum animalium significatur humanitas eiusdem filij Psal.107.
hominis Iesu Christi,in qua erat mortalis & passibilis. Vnde est illud:In Idumæã extendam calceamẽ-
tum meum.i.notum faciã gentibus incarnationis meæ sacramentum Hoc per apostolos erat faciendũ,
Ipse autem Iohannes non erat victurus vsq; ad illud tempus, quo apostoli taliter calceamenta domi- Ioan. 1.
ni portauerunt.i. publice predicare cœperunt,natum esse de virgine deum & hominem Iesum Christũ, Matt. 1.
quia verbum erat in principio deus apud deum.& verbum caro factum est, & sicut angelus locutus est
ad Ioseph, quod in beata virgine natum est,de spiritu sancto est.Igitur cum dicit, qui autem post me
venturus est,fortior me est,cuius non sum dignus calceamenta portare, promptũ est animaduer-
tere,quam libenter homini officium subiret,quanta cum dilectione gloriam istam filij dei, filij homi-
nis,cum illis cœlis annuntiare & enarrare pergeret. Et ipse quidem de seipso ita sentiendo, ita indig-
num semetipsum iudicando,regulã custodiebat veræ humilitatis, quia nõ considerabat quod ipse so- Psalm. 18.
lus esset precursor domini,imo & angelus domini,sicut de ipso in Malachia spiritus propheticus præ- Humilitas
dixit,sed illud considerabat, quod illi futuri essent cœli,qui(sicut iam dictũ est)calceamenta portando Iohãnis Ba-
Iesu Christi,enarrarent eiusdem gloriam dei.Hæc est regula, quã Amplius breuiter perscribit ad Phi- ptistæ.
lippenses his verbis: Nihil per contentionem,neq; per inanem gloriam,sed in humilitate superiores sibi Malach.3.
inuicem arbitrantes. Non quæ sua sunt singuli considerantes,sed ea quæ aliorum.Ipse(inquam)ita iu-
dicando,ita non quæ sua,sed quæ aliorum erant, considerando: & superiores sibi futuros apostolos Philip.2.
arbitrando,regulam custodiebat sanctę & veræ humilitatis,semetipsum deprimens, tanquam minor
esset omnibus illis.Sed nunquid ita iudicabat dominus iudicij? Nequaquam,sed, Amen dico vobis, ait,
non surrexit inter natos mulierum maior Iohanne Baptista. Ergo & nullus omnium illa domini cal- Matth.11.
ceamenta portantium,illam domini de vtero virginis incarnationem suo tempore publicam predica-
tione sequentibus signis predicantium, maior te est ô Iohannes Baptista. Porro fortitudinem quam Marc.16.
intendit dicendo: Qui autem post me venturus est,fortior me est, miro modo non quidem exprimit,
quoniam exprimi non potest & ineffabilis est, sed parumper significat, ita dicendo: *Cuius uentilabrum
in manu sua,& premundabit aream suam,& congregabit triticum suum in horreum,paleas autem comburet* Fortitudo
igni inextinguibili. Quanta(quæso)est fortitudo ista, ventilabrum suum habere in manu sua? Non e- Christi
nim saltem ita dixit cuius ventilabrum in manu dei.Simile illud est,quod in Esaia legimus, cuius impe- Esa.9.
rium super humerum eius,siue, Et factus est principatus super humerum eius. Neq; iste dicit, cuius
ventilabrum in manu dei,neq; ille dixit,imperium eius siue principatus eius factus est super humerum
dei,sed vt animaduertas ipsum in sua fortitudine sufficientem esse sibi,& iste,cuius ventilabrũ in manu
sua,dicit.& ille principatum eius super humerum eius factum esse asserit.Neq; ita dicit iste,& præmũ-
dabit aream domini,& congregabit in horreum triticum domini siue dei,sed aream suam permunda-
bit,& triticum (inquit) suum congregabit,Ergo dominus est areæ,& possessor est totius tritici,& deus
fortissimus ipse est, cuius ventilabrum est, & cui ad ventilandum ipsa manus sua sufficit, sicut hume-
rus suus ad imperium siue principatũ tenendum satis est,satisq; valet absq; impendijs alienis.Igitur de-
us est,deus(inquam)& dominus omnipotens ipse est qui auxilio nullius indiget. Quid dicemus for- Superbi vt
tibus? quid dicemus superbis? Nimirum quia palea ipsi sunt humiles autem & qui timent dominũ,ipsi palea a vẽ-
sunt triticum,verbum autem domini,verbum incarnatum,verbũ plenarie manens,& inhabitans in pe- to auferen-
ctore, & spirans de ore huius filij hominis,pro similitudine illis est,& erit venti vehementis, quod tam tur.
facile,imo & multo facilius reprobos & superbos omnes exterminabit,quam vehemens aura siue ven-
tus quemlibet fortis paleam de area cuiuspiam eliminare possit. Omnes eos(ait ipse dñs per prophetã) Esa.57.
auferet ventus,tollet aura. Quos eos, nisi omnes fortes fortitudine fallaci, de quibus & ita præmisit,
cum clamaueris,liberent te congregati tui? Præmiserat etiam & ipsis. effudisti libamen, obtulisti sa-
crificium. Ergo omnes eos(subauditur,male fortes)visibiles seu inuisibiles,auferet(ait) ventus, tollet Esa.40.
aura,& ita dicendo,magnam diuinitatis fortitudinem, & magnã econtra omnis creaturę infirmitatẽ Iob.4.

esse designat. Mulra sunt in scripturis dicta homini, secundum similitudinẽ sufflantis, exiccatũ est fœnũ,
& cecidit flos, quia spiritus dei sufflauit in eo, & in Iob, vidi (ait Eliphar Themanites) eos qui operan-
tur iniquitatẽ & seminant dolores, & metunt eos, flante deo perisse. & spiritum irę eius esse consump-
tos. Et his similia, per quę hoc intendit sanctus sacræ scripturæ spiritus, vt facilitatem diuinę omnipo-
tentiæ cognoscamus, quod multum facile sit ei, deijcere cito, quicquid contra fortitudinem eius forti-
Esa. 57. ter stare videbatur. Ibidem quoq; apud Esaiam, vbi premiserat quod iam dictũ est, & omnes eos au-
feret ventus, tollet aura, postmodum subiunxit: Quia spiritus meus à facie mea egredietur & flatus ego
faciã. Frequens est lectio, sed experimentum in vita presenti valde rarum, vt experiatur quispiã, quẽ di-
uinitas ad experiendũ admittere dignatur, tangendo pectus siue labia eius in momento, siue in ictu o-
culi, taliter afficiatur tactu sensibili, quem beatus papa Gregorius ibi vult intelligi, vbi ad Heliam lo-
quens dominus dicit: Et post spiritũ commotio, Non in commotione dominus. Et post commotionem
3. Reg. 19. ignis, Non in igne dominus. Et post ignem sibilus aurę tenuis, & ibi dñs. Et quidem subtilitas diuini-
tatis, omnem, non solum corporis, verum etiam animæ sensum excedit: sed cum vult: non tantum ani-
mam, verumetiam corpus tactu suo sensibiliter afficit. Qui videlicet tactus, dum vult, suauis, & dum
vult, valde est terribilis, ita vt quisquis illũ sensit, iam pene nõ sit illi opus verbis edoceri, quæ vere deus
fortissimus spirituum sit, nec penitus ignorat, licet omnino effari non possis, qualis ille sit tremor, quo
maiestatem domini tremere dicuntur etiam sancti angeli.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS DE GLORIA ET HONORE FI-LII HOMINIS, LIBER III.



Mnes sitientes (ait spiritus sanctus) venite ad aquas, & qui non habetis argen-
tum properate, emite & comedite. Aquæ præsenti loco scripturę sunt quibus
Esa. 55. spiritualium continentur mysteria gratiarum, sicut & illic, Bibe aquã de cister-
na tua, & fluenta putei tui. Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas
Prouer. 5. diuide. Aquæ istę aquæ domini sunt, & quicunque emerit eas, eius fiunt, nec
domini esse desinunt. Quid rogo est, quę cũ omnes sitientes inuitauerit ad ho-
mini aquas, illos maxime inuitat ad emendum, quę non habent argentum? Ait
enim Et qui nõ habetis argentũ, properate, emite. Certe in omni negotiatione
Emere aquas sapiẽtie absq; argẽto quid est. terrena magis illi solent inuitari ad emendũ, qui habent vel habere videntur
argẽtum. Hæc autẽ negotiatio tota cœlestis, tota spiritualis est. Quid ergo est argentũ nõ habere, nisi in
philosophia seculari, siue prudentia eloquij non confidere? Talibus nanq; non habentibus eiusmodi
argentũ, ipsa humilis conscientia magnũ est, emptionis pretium. Talis erat Moyses, cum diceret ad de-
Exo. 4. um: Obsecro dñe, non sum eloquens ab heri & nudiustertius, & ex quo locutus es ad seruum tuum, im-
peditioris & tardioris linguæ sum? Et in parabolis sapiens loquitur? Stultissimus sum virorum, &
Prouer. 30 sapientia hominũ non est mecũ? Nõ didici sapientiã, & nõ noui sanctorũ scientiã. Quid igitur ô æmu-
Contra æmulos & detractores. le subsannas? Quid obtrectator me laceras? Fateor quia caragetas tuos audiui, omnes sapientes & pru
dentes eloquij mystici, & omnino nullas habeo diuitias argenti eiusmodi, & si quid percepi de seculari-
bus philosophis, non sunt mihi pro diuitijs, siue pro nummis argenteis. Sed nunquid ob hoc mihi ab
aquis istis erat desperandũ? imo magis sperandũ, quoniã inter oẽs scientes, illos quę non habent argen-
tum audio maxime inuitari ad emendum. Subsanna quantũ vis, licet scripta mea nõ nisi insidiando le-
gere velis, & si libet etiam illud dic: Quomodo hic literas scit cũ non didicerit? Si enim cũ illo, in quẽ
Ioh. 7. hoc dictũ est, participes fuerimus opprobrij, erimus etiam glorię & honoris. Proinde dissimulanda est
presens amaricatio ventris, ex comestione libri, quem qui deuorauit, erat, inquit, in ore meo tanquam
Apoca. 10. mel dulce, & cum deuorassem tũ amaricatus est venter meus & innere cœpto peragendum est in ope-
re dei, in intentione quã significauit titulus prę scriptus operi, de gloria & honore filij hominis. Ego qui-
Lucæ. 7. dẽ, *ait Ioannes, baptizo te in aqua*. Quã vel qualẽ habet rationẽ baptizari siue baptizare in aqua? Consiliũ
dei erat in aqua baptizari, sicut alius euãgelista significans, pharisęi aũt, inquit, & legisperiti cõsiliũ dei
Rom. 11. spreuerunt in semetipsis, nũ baptizati baptismo Ioannis. Quid ergo habet rationis tale consiliũ dei, quod
nobis scire prosit? Sunt quidẽ inconprehensibilia iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius, vt Apostolus
Prouer. 23 ait, sed hæc & his similia non nos prohibent ne simus laudatores, aut ne velimus habere scientiã viarũ
1. Cori. 13. dei, verum hoc tantum, ne simus nimij scrutatores maiestatis. Quam ergo rationem habeat tale consi-
lium dei quęrimus, non scrutando nimium, sed laudare optando maiestatẽ dei, & sicut cætera ex par-
Consilium dei, homines baptizari in aqua. te scimus & ex parte prophetamus. ita de isto quoq; gratulemur, quod non quidem ad perfectũ cog-
noscimus, sed ex parte aliquid sublucet, quo delectemur. Quid illud est? Nimirum, quia tali consilio
bene disposuit deus, vt ad ordinem suum creatura humana reduceretur. Fuerat quippe homo supra se
nimis elatus, quoniã voluit esse sicut deus. secundũ illud falsum serpentis susuriũ, comedite & eritis si-
cut dij, scientes bonũ & malũ. Illũ primi hominis tumorẽ, multi ex eo progeniti homines imitati, deos
Gene. 3. sese appellari voluerunt. Et nonnulli quidẽ ex eis post mortẽ suã stulto errore hominũ pro dijs habiti
sunt, ille autem Cæsar Augustus, cuius tempore natus est iste filius Iesus Christus, viuens quoq; pro deo
haberi

haberi non timuit. Vnde adulando illi Flaccus dicit: Præsenti tibi maturos largimur honores, iuran-
dasq; tuum per nomen ponimus aras. Hæc prima fuit altitudo cordis nostri, vt vellent esse homines si- Horatius 1
cut dij, & hoc est Adæ peccatum, in quo, ait Apostolus, omnes peccauerunt. Porro humana conditio, epist. lib. 2.
siue conditionis humanæ principiũ, non solum creatore deo, verumetiã creatura dei inferius est, & vt epist. 1.
manifestius dictũ sit, non solũ deo, verumetiã aquæ elemento. Formauit eñ deus hominẽ de limo ter- Roma. 5.
ræ, quod videlicet elementum elemento aquæ inferius est et erat, & sub eo latebat. donec diceret deus:
Congregarentur aquæ quę sub cælo sunt in locũ vnũ, & appareat arida. Multũ ergo terra intumuerat, Gene. 1.
ordinemq; excesserat, vbi homo terrenus altissimo similis esse concupierat. Reducendus erat ad ordinẽ, &
docendus, vt sciret confiteri cuius esset conditionis, atq; in testimoniũ eiusdem confessionis submerge-
retur elemento aquę, quo grauius atq; segnius elementũ terra est, vnde homo principiũ sumpsit, & q̃d
(sicut iam dictũ est) totum in initio sub aquis latuit. Grande haber momentũ in ratione iustitiæ condi-
tionis huius meminisse, & abrenunciando superbiæ diabolicæ, sub aqua corpus deprimere, ac deinceps
memoria tenere, quod deus propter superbiã dixit homini, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Gene. 3.
Proinde diligenter animaduertendũ est, quod. *Cum uenisset Iesus à Galilæa in Iordanẽ ad Ioannẽ, ut bapti-
zaretur ab eo, & Ioannes prohiberet eum, dicens, ego à te debeo baptizari, & tu uenis ad me, respondens ipse,
dixit ei: Sine modo. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam.* Nam verè mitis & humilis corde conside- Decet nos
rabat, quod quamuis sanctus sanctorũ esset, nullumq; omnino peccatũ haberet, tamẽ de terra sumptum implere o-
corpus haberet, quodq; ad iustitiã pertineret, vt humiliatis remediũ, propter quod docendum venerat, mnem iu-
ipse in semetipso demonstraret, submittendo aquis, quam assumpserat carnem nostram quæ se ad si- stitiam.
militudinem creatoris omnium, extollere affectauerat in Adam, & sic ait, decet nos implere omnem
iustitiam. Respiciebat Ioannes quod de spiritu sancto conceptus fuerat & hoc illi ad plenam sufficere
iustitiam, non inaniter æstimabat. At ille nõ quidem contradixit. Ioanni, dicenti: Ego à te debeo bapti-
zari, sed nihilominus vt esset plena humiliatis satisfactio, corporis quoq; habitu in semetipso significa-
re voluit, quod longe sit homo inferior deo, subdendo aquis corpus suum, quod secundũ materiã ter- Psal. 62.
renam habet fundamentum quo aquæ superiores sunt & initio fuerunt. Quicunq; in hoc non imita-
tur eũ, vt volentes descendant pœnam recipient, vt nolentes descendant. Scriptum est enim: Introibunt
in inferiora terræ. Spreuerunt consilium dei, sed non vacabit eis spernere iudiciũ dei. Iam erat hoc te-
stimoniũ vnum testimoniũ aquæ, quod verè esset mitis & humilis corde: Accessit autem & alius testis Ioan. 1.
eiusdem mansuetudinis, scilicet species columbæ. *Vidit enim spiritum dei descendentem sicut columbam, &* Gloria filij
uenientem super se. Et ego (inquit Ioannes) vidi & testimonium perhibui, quia hic est filius dei. Splendi- hominis.
da gloria, & gloriosus honor filij dei, filij hominis, quod dum se submittit aquis, aperiuntur ei cœli, &
spiritus sanctus visibili specie super eum descendit, voce simul audita de cœlo. *Hic est filius meus dilec-
tus, in quo mihi bene complacui.* Veruntamen in his omnibus non iam consummata gloria, imo gloriæ Luc. 12.
initium fuit, cuius vtiq; finis postmodũ huic initio futurus erat similis, ita vt baptizatus illo baptismo,
de quo dixit, ego baptismo habeo baptizari, & q̃uo coarctor vsq; dum perficiatur: confestim ascenderet Psal. 109.
de sepulchro ascensu resurrectionis, & aperirentur ei cœli, vt intraret in gloriam suam, atq; inde spiri-
tum sanctũ mitteret discipulis suis, dicente sibi patre: sede à dextris meis. Verè igitur ait, sic enim decet Roma. 4.
nos implere omnem iustitiam, quia secundum similitudinẽ illorum quæ illic gerebantur, futurum erat Ioh. 3.
postmodum, vt moreretur propter delicta nostra, & resurgeret propter iustificationẽ nostrã. Quam- Cur in Ior
uis in alijs quibuslibet aquis hoc idem mysterium potuisset celebrari, verbi gratia: in Enon iuxta Salin, dane volu
vbi Ioannes postea baptizasse legitur, quia aquę multæ illic erant, tamen magis placet magisq; delectat it baptiza
factũ hoc esse in aquis Iordanicis. Quam ob causam? Videlicet quia signum siue figura horum olim in ri Chrũs.
eis fieri permiserat aquis. Nam fluuius ille, scilicet Iordanis, ex eo cœpit esse memorabilis, quod mortuo
Moyse & succedente Iosue, diuisis aquis transitũ filijs Israel per alueum suum prębuit sacerdotibus, qui
portabant arcam fœderis dñi stantibus super siccam humũ in medio Iordanis. Portaueruntq;, ait scri- Iosue. 4.
ptura, filij Israel de medio Iordanis alueo duodecim lapides, vt dominus imperarat, iuxta numerũ filio-
rum Israel vsq; ad locum in quo castrametati sunt, ibiq; posuerunt eos. Alios quoq; duodecim lapides
posuit Iosue in medio Iordanis alueo, vbi steterant sacerdotes qui portabant arcam fœderis, & sunt ibi
vsq; in pręsentem diẽ. Lapides illos bis duodenos, prophetas intelligimus & apostolos. Omnes pro- Matt. 11.
phetæ (inquit dominus) & lex, vsq; ad Ioannẽ prophetauerunt. Bene ergo duodecim lapides in medio
Iordanis alueo positi sunt: positi (inquam) non transpositi, neq; Iordanẽ transierunt, quoniã prophetæ
non nisi vsq; ad baptismũ Ioannis prophetauerunt, aut prophetare debuerunt, Christũ esse venturum. Acto. 10.
Porro à baptismo Ioannis incipiens, duodecim apostolos elegit, & non perdidit ex eis quenquam, &
pręcepit nobis, ait Petrus) postquã resurrexit à mortuis predicare populo & testificari, quia ipse esset,
qui constitutus est à deo iudex viuorum & mortuorum, huic omnes prophetæ testimoniũ perhibent.
Bene ergo duodecim lapides alios portauerunt, de medio Iordanis, vsq; ad locum in quo castrametati
sunt, ibiq; posuerunt eos. Iosue, quod interpretatur saluator, qui Moysi successit, & filios Israel in terrã Iosue typũ
promissionis introduxit, quod Moyses non fecit, ipse est iste filius hominis, qui Mosaicæ lege euange- Christi ges
lium succedere iussit, & per illud credentibus in se regnum cœlorum aperuit. Sacerdotes, qui stabant sit.
in medio Iordanis, vt omnia complerentur, & donec festinans populus transiret, nulli melius intelli-
guntur quàm hic idem filius hominis primus sacerdos noui, & Ioannes vltimus sacerdos veteris sa-

 cerdotij,

cerdotij, siue legis & prophetarum finis. Igitur, quamuis, vt iam dictum est, in alijs quibuslibet aquis Baptizatus dominus baptismo Ioannis, sacramentum designare potuisset baptismi sui, iure magis placet, & ad honorem scripturae magis pertinet, quod baptizatus, & baptismo illo manifestatus est in aquis Iordanicis. Hic illud pulchrè occurrit, quod Apostolus, cum dixisset, nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à deo tanquam Aaron, subiungit atque ait: Sic & Christus non semetipsum clarificauit vt pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum, filius meus es tu, &c. Denique illa praedicatione poenitentiae, & baptismo Ioannis vocatus & clarificatus est à deo filius hominis Iesus Christus vt pontifex fieret tanquam Aaron, id est, iuxta quod praefiguratum est in Aaron. Aaron quippe non nisi prius aqua lotus, sacerdotio fungi iussus est, & vestimenta suscepit sacerdotalia, scilicet feminalia linea, subuculam lineam, baltheumque & tunicam, Superhumerale, & Rationale, Cydarim quoque, & in fronte laminam sacrae venerationis, habentem inscriptum tetragrammaton, ineffabile nomen dei, quod octauum decus pontificis, maxime illam designat ecclesiam & honorem, de quo loquimur, filij hominis, de quo Apostolus ait: Propter quod & deus illum exaltauit, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, &c. De alijs indumentis, quid gloriae, quid honoris singula mystice significent, perscribere, praesentis non est negotij, nisi hoc solum, quia quod primum, siue in initio consecrationis suae, sacerdos Aaron iussus est aqua lauari, in figura contigit illi, huius summi & veri sacerdotis, quae in initio suae functionis, siue sacerdotij sui, habebat baptizari baptismo Ioannis, & caetera quidem veteris illius sacerdotij ministeria, figurae vel vmbrae fuerunt, mysteriorum coelestis & veri huius sacerdotij, sed ex magna parte similitudo deficit. Ille namque & caeteri sacerdotes, quia morte prohibebantur permanere, habebant quotidie necessitatem, quemadmodum sacerdotes prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi. Hic autem eiusmodi necessitatem non habuit, sed semel hoc fecit, offerendo se non pro suis, sed pro populi delictis. Inchoatio sacrificij siue oblationis, qua semetipsum obtulit, ieiunium fuit quod continuo ieiunauit, & cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus postea esuriit. Ita namque incipiens agere poenitentiam non pro suis, vt iam dictum est, sed pro populi delictis, laborare non desijt, operans opus salutis, in omnibus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Verè ergo fidelis & verax deus, impleuit quod locutus est. Timebat olim populus audire vocem domini dei, & vltra, inquit, non audiam vocem domini dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar, & ait dominus Moysi: Bene omnia sunt locuti: Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia quae praecepero illi. Hunc prophetam esse iustum filium hominis, certum est. Quomodo hunc populus ille petiuit, aut petere sciuit? Cum enim dixisset Moyses prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi dominus deus tuus, ipsum audies, subiunxit atque ait. Vt petisti à domino deo tuo in Oreb, quando contio congregata est. Non inuenimus aliter petisse populum, nisi ita vt scriptura refert. Cunctus autem populus videbat voces & lampades, & sonitum buccinae, montemque fumantem, & perterriti ac pauore concussi, steterunt procul dicentes Moysi: Loquere tu nobis, & audiemus. Non loquatur nobis dominus, ne fortè moriamur. Si ergo verba haec populi pro petitione deus accepit, huius prophetarum domini tanquam populus ita petere, vt petierat ipse Moyses obsecro domine mitte quem missurus es, quid nisi abundantiam intelligere debemus gratiae exaudientis, qui vbi & humiliter petitur, superabundanter dare consueuit? Hinc enim Apostolus dicit: Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter, quam petimus aut intelligimus, secundum virtutem, quae operatur in nobis, ipsi gloria in ecclesia, & in Christo Iesu in omnes generationes seculi seculorum, amen. Fidelis, inquam, & verax deus, hic impleuit, quod illic locutus est, & hoc testatur columba, imo spiritus dei, quem vidit descendentem sicut columbam, & venientem super se vidit, & Ioannes sicut alius euangelista testatur, ait, & ego vidi. & testimonium perhibui, quia hic est filius dei. Quàm dissimiles species hic atque illic: Hic species columbae: illic voces & lampades siue maximus ignis, & mons fumans, & sonitus buccinae. Proinde non leuiter attendendum, quod apud alium euangelistam Baptista Ioannes cum dixisset, ego baptizo in aqua, subiunxit, medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis, &c. Puta illum respexisse ad iam dictam promissionem dicentis ad Moysen, prophetam suscitabo illis de medio fratrum suorum, similem tui, & idcirco dixisse, medius autem vestrum stetit, quem vos non scitis, vt ita subintelligas, ac si dixerit: Ille, cuius fortitudinem sustinere non potuit populus, significatam sibi per speciem ignis, & dixit ad Moysen, vltra non audiam vocem domini dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar: loquere tu nobis & audiemus, non loquatur nobis dominus ne fortè moriamur. Ille, inquam, abscondita fortitudine zeli ignei, similis factus Moysi, id est, homo verus vt Moyses fuit, medius vestrum stat, tolerabilis atque affabilis, mitis & humilis sicut columba, non sicut ignis & nunc talis de medio vestrum suscitatus vobis, vt & loquatur vobis dominus, & non magis moriamini, quam si Moyses loqueretur vobis, si hunc audire vultis. Nam si audire nolueritis, & illic dictum est, ego vltor existam, & hic dico vobis quia ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Nusquam sacra canonica refert scriptura quod in per aliquem sanctorum, siue in aliquibus operibus suis spiritus sanctus, spiritus domini, tale praesentiae suae signum dederit. Quis alius nisi spiritus iste domini per Moysen operatus est in exitu filiorum Israel de terra Aegypti? Denique hoc non soli confessi sunt Magi, dicendo, digitus dei est hic, verum etiam Esaias ita declamando dicit: Vbi est qui eduxit eos de mari, cum pastoribus gregis

suis

Marginal notes (in order, left margin): Hebr. 5. — Aaron quoque typum Christi gessit. — Exo. 29. — Leuit. 8. — Philip. 2. — Sacerdotium Christi, praestantius quam Aaron. — Heb. 10. — Luc. 4. — Deute. 18. — Propheta pro Moyse suscitatus Christus — Exod. 20. — Exodi. 4. — Ephe. 3. — Ioan. 1. — Fortitudo dei per speciem ignis designata. — Ioh. 1. — Deute. 18. — Matt. 3. — Spiritus sanctus in specie ignis — Exodi. 8. — Esa. 63.

sui? Vbi est qui posuit in medio eius spiritum sancti sui? Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio maiestatis suæ, qui scidit aquas ante eos, vt faceret sibi nomen sempiternum, qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem, quasi animal in campo descendens? Spiritus domini ductor eius fuit. Ergo per Moysen operatus est iste spiritus in exitu Israel de terra Aegypti, & vbi quinquagesimo die, præsentiæ vel operationis suæ signum dare voluit, non species columbæ, sed species ignis apparuit, ita vt diceret populus id quod iam supra dictum est, & ignem hunc maximum amplius nō videbo, ne moriar. Item vbi post resurrectionem huius filij hominis, quinquagesimo die super discipulos eius venit, & presentiæ suæ signum dare voluit, non species columbæ apparuit, sed apparuerunt illis dispertitæ linguæ, tanquam ignis. Item, qui tollere solebat Heliam, sine dubio erat iste spiritus domini, vnde & Abdias, cumq; recessero à te, inquit, spiritus domini asportabit te in locum quem ego ignoro, & vbi gratiæ, quam Heliæ contulerat, signum dare voluit, non species columbæ, sed species ignis apparuit. Cum enim pergerent, & incedentes sermocinarentur, videlicet Helias & Helisæus, ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrumq;, & ascendit Helias per turbinem in cœlum. Neq; hic, neq; illic ipsa spiritus sancti substanna visa est mortalibus, aut videri potuit, sed vbi & quomodo voluit, competens operationis vel presentiæ suæ signum dedit, ita vt nusquam super ipsum dominum in specie ignis, nunquam super aliquem sanctorum in specie columbæ visus sit. Quare? Videlicet quia diuina natura, quæ vel cuius plenitudo in isto filio hominis Iesu Christo corporaliter inhabitat, satis per semetipsam feruida est, iuxta illud: Etenim deus noster ignis consumens est, & idcirco nobis expediebat vt fortitudinem eius pietas temperaret, & hæc congrue per speciem columbæ significata est. Porro nostra, id est, humana natura per semetipsam tepida, imo & nimis frigida est, iuxta illud: Et quia superabundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum, & idcirco expediebat, homines dei zelo bono calefieri, qui videlicet zelus congrue significatus est per speciem ignis. Nullo libentius modo illud intellexerim, quod & Ioannes apud Lucam dicit. *Ipse uos baptizabit in spiritu sancto & igni.* Et Esaias: Si abluerit, inquit, dominus sordem filiarum Sion, & sanguinem eius lauerit de medio eius in spiritu iudicij & spiritu ardoris: quam vt duo data spiritus sancti, duabus dictionibus istis putem significari. in spiritu sancto & igni, siue in spiritu iudicij & spiritu ardoris. Iste namque vnus idemquæ dominus & spiritus sanctus est & ignis, vnus idemq; & spiritus iudicij & spiritus ardoris: iudicij (inquam) id est, discretionis. quia fidelem ab infideli discernens, remissionem peccatorum per fidem tribuit, quod est datum primum: ardoris autem, quia purgatum à peccatis hominem, deinde boni zeli igne accendit, quod est datum secundū. Vtroq; dato perficitur atq; consummatur baptismus Christi, cum aqua quç de latere eius exiuit: & idcirco Ioannes, cum de semetipso dixisset: Ego baptizo vos in aqua: continuo, vt declararet quāto melior baptismo suo foret baptismus Christi: ipse (inquit) vos baptizabit in spiritu sancto & igni. Hanc Ioannis, imo suam vel patris promissionem ipse dominus ante passionem suam confirmare solebat apostolis suis, sicut & post resurrectionē suā eum commemorasse Lucas hoc modo describit. Et conuescens præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederēt, sed expectarent promissionem patris: quam audistis (inquit) per os meum, quia Ioannes quidem baptizauit aqua. vos aūt baptizabimini spiritu sancto non post multos hos dies. Iam quidem partem illius promissionis id est, primum acceperant spiritus sancti datum quod est remissio peccatorum: quia stans in medio illorum, qua die resurrexit, insufflauit & dixit: accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & tamen conuescens præcepit eis, vt expectarent promissionem patris, quia videlicet restat secundum eiusdem spiritus sancti datum, de quo & postmodum dixit, sed accipietis virtutem superuenientis spiritus sancti in vos, &c. Sicut solus de spiritu sancto conceptus est, ita solus hic in spiritu sancto baptizat: nam Ioannes adhuc quidem ex vtero matris suç, spiritu sancto repletus est, sed non de spiritu sancto conceptus est, & idcirco in spiritu sancto baptizare non potuit, sed cum cæteris sanctis, gratiam spiritus sancti de plenitudine huius accepit, sicut ipse quodam loco testatur, & de Plenitudine eius nos omnes accipimus. Quid tandem sibi vult, vel quam ob causam de cœlo venit vox dicentis, hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit? Quid (inquam) nisi hoc idem, quod spiritus dei sicut columba descendens & veniens super eum, & hoc idem quod verbum factum, vt Lucas meminit, super Ioannem Zachariæ filium: Ad hoc deniq; & verbum domini super Ioannem factum est, ad hoc spiritus sanctus descendit, ad hoc vox patris de cœlo audita est vt sufficiens legitimumquæ perficeretur testimonium super isto, quod Christus esset, quod filius dei esset, non alius, sed iste pauper, iste Iesus à Nazareth, iste qui putabatur filius Ioseph. In testimonium veritatis huius hoc totum factum est, vt secundum legem diuinam stabile fieret testimonium, quia scriptum est in lege: In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. Hinc Ioannes Euangelista dicit: Et tres sunt qui testimonium dant in cœlo: Pater. & verbum, & spiritus sanctus. Persona patris ex voce, quæ de cœlo venit, audita est: persona spiritus sancti, cœlis apertis, sicut columba descendit, persona verbi præsens quidē adderat in carne, sed silebat, neq; illa hora qua loquebatur testimoniū sui: licet quodā loco dicat, ego sum qui testimoniū perhibeo de meipso: In Ioanne autē testimoniū perhibebat, quia super Ioannē, sicut iam dictum est, propter hoc perhibendū testimoniū, verbum domini factum fuerat. Horum trium attendens testimonium ipse, aduersarijs suis dicebat: Si ego testimonium perhibeo de me: vbi subintelligendum est, sicut solent homines de semetipsis testimonium perhibere & per inanem gloriam semetipsos commendare: testimonium meum non est verum. Alius est qui testimonium perhibet de

Marginal notes: 2. Reg. 18. — 4. Reg. 2. — Coloss. 2. — Deute. 4. — Heb. 12. — Matt. 24. — Leuit. 3. — Esai. 4. — Baptizare in spū sctō & igne qd est — Acto. 1. — Ioan. 20. — Ioan. 1. — Lucæ. 3. — Testimoniū de Iesu à tota trinitate. — Deuter. 19. — 1. Ioan. 5. — Ioan. 8. — Ioan. 5.

hibet de me, & scio quia verum est testimoniũ quod perhibet de me. Vos misistis ad Ioannem, & testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio, ego autem habeo testimonium maius Ioanne. Hæc & cætera aduersus malitiosam illorum inuidentiam dixit, qui accipere nolentes & se scire dissimulantes testimonium dei, qui in testificando nõ potest falli, & cuius testimonium ex manifestis operibus poterat cognosci, miserunt ad Ioannem hominẽ, quem sperabant posse falli, at ille non falsus est, sed testimonium perhibuit veritati. Tunc vtiq; miserunt ad eum, sperando eum posse falli & agere, volendo vt posset falli, quando facta est quæstio ex discipulis Ioannis, cum eis scilicet Iudæis de purificatione, & venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat & omnes veniunt ad eum. Idcirco namq; sic interferunt, vt inuidiæ aut zeli flamma vreret animam Ioannis, atque ita conformatus illis, id est, inuidens fastus cum inuidis, diceret aliquid quod esset contrariũ veritati. At ille testimoniũ perhibuit veritati: non potest, inquiens, homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datũ de cœlo, & cætera, vsque, qui crediderit in filium, habet vitam æternam, qui autem incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira dei manet super eum. Magnitudo testimonij, & ex specie columbæ, & ex eo quod cum dixisset pater, tu es filius meus dilectus, addidit, in quo mihi bene complacui, reuerenter debet agnosci: Nam species columbæ, id est, spiritus sanctus, descendens & manens super eum in specie columbæ hoc testificatur, quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, sicut columba totum quiddam est, cui pars corporis nulla deest. Et hoc dictum, in quo mihi bene complacui, hoc testificatur, quia talis hic filius sola & vnica dei patris gloria est, & vere in isto solo gloriatur cunctorum mirabilium bonorumque omnium mirabilis operator deus, quia tale nihil fecit, quale est iste filius, secundum diuinitatem increatus, secundum humanitatem creatus & factus. Cum nondum esset homo factus, erat, vt nunc est, imago dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ, & in ipso, ait Apostolus, condita sunt vniuersa in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates. Omnia per ipsum & in ipso creata sunt & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Vbi homo factus est, extunc ipse est, ait idem Apostolus, caput corporis ecclesiæ, qui est principiũ, primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primatum tenens, quia in ipso complacuit, omnem plenitudinẽ diuinitatis corporaliter habitare, & per eum reconciliari omnia in ipso, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris sunt, siue quæ in cœlis. Rectè igitur pater gloriosus & hic dicit, in quo mihi bene complacui, & eundem in psalmo gloriã tuã appellat, dicens ad eum: Exurge gloria mea

Iesus tentatus à Iudæis per discipulos Ioannis.

Ioan. 3.

Coloss. 1.

Chrũs gloria & deliciæ patris

Colos. 1.

Psal. 107.

CAP. IIII. De manifestatione eius, hactenùs pro posse dictum est. Manifestatus autem, quo vel quali ordine procedere incepit? *Tunc Iesus, ait euangelista, ductus est in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo, & cum ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit.* Ecce quale, quam pulchrũ medicantis diuinitatis consilium, vt duceret hunc secundum hominem in desertum ad ieiunandum, & ad tolerantiam tentationum, & non iam in paradisum ad manducandum, vbi posuerat hominem primum. Dubitatum est super hoc à quibusdam, propter hoc quod subditur: Assumpsit eum diabolus in sanctã ciuitatem. Et rursum: Assumpsit eum in montem excelsum. Sed vere, & absque vlla quæstione conuenienter accipitur, vt à sancto spiritu in desertum ductus credatur, vt illic eum, suus spiritus duceret, vbi hunc ad tentandum malignus spiritus inueniret, & eisdem modis à secundo homine vinceretur, quibus primum hominem se vicisse gloriabatur. Contra primum quippe hominem parentem nostrum in tribus se tentationibus erexit quia hunc videlicet, gula, vana gloria, auaritia tentauit, & tentando superauit: sed eisdem modis vt iam dictum est, secundo homini tentato succubuit. Igitur ipse Dñs Deus, qui tulit hominem, quem formauerat, & posuit eum in paradiso voluptatis, vt operaretur & custodiret illum præcepitque ei dicens, ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas permisitque eum tentari, vt manifesta fierent & angelis & omnibus superuenturis seculis quæ erant in corde eius, ipse hunc hominem secundum, quem de ventre virgineo formauerat, tulit, siue, vt alius euangelista scripsit, expulit in desertum, expulit, inquam, tanquam reum, & illius primi hominis portantem reatum, quia ipse posuit in eo iniquitates omnium nostrum, vt inciperet vapulare ieiunando quicquid in illo vno comedente peccauerunt. Perpulchram est collationem facere illius primi hominis & secundi, in eo quod ille positus fuit in loco amœnitatis & satietatis, & excepto vno ligno appositæ sunt ei omnes deliciæ paradisi & tamen in illa tali & tanta satietate, de gula in vno tentatus tam facile succubuit. Hic autem expulsus est in locum horroris & vastæ solitudinis & quadraginta dierum ieiunium impositum est ei, quo peracto esuriit, & tamen in illa esurie de necessario pane tentatus, tentationi non succubuit, vt viriliter demonstraret insidiatori per miracula sua, quod esset filius dei, vnde postmodum plenius dicendum erit. Perpulchra, inquam, vt iam dictum est, collatio ex comparatione huius secundi & illius primi hominis verumtamen quoniam non solum illud originale peccatum, verumetiam actuales Deus posuit in eo iniquitates omnium nostrum, & ipse puer ille est, de quo propheta prædixerat, quia puer Israel est, & ego dilexi eum, & ex Aegypto vocaui filium meum, cuius prophetici præconij præsens euangelista superius meminit, liberius latius explanare sacramentum hoc tentationum, quas pro nobis puer iste subiniit & quia tres fuerunt tentationes, singularum causas siue rationes, per ordinem de sacris proferre scripturis. Igitur vocatus ex Aegypto puer Israel, filius Dei, Dominus Iesus, postquam habitauit Nazareth, vbi & nutritus est, & postquam aquas baptismi transiuit, ductus est in desertum à spiritu & cum ieiunasset

Iesus ductus est à suo spũ in desertum

Gene. 2.

Marc. 1.

Esa. 53.

Collatio primi & secũdi Adæ

Osee. 11.

nasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, tentatus ipse, & fidelis inuentus est in tribus tentationibus, vt patrum suorum, filiorum Israel, totidem & easdem tentationes euacuaret atque deleret: qui educti de terra Aegypti, postquam aquas maris rubri trasierunt, quadraginta annis per desertum circunducti sunt, & tentati sunt, quia tentauerunt & infideles inuenti sunt. Easdem & totidem fuisse tentationes illorum quas & quod puer iste iam dictus sustinuit, puer Israel quem ego dilexi, ait in propheta Dominus, ex ordine per scripturã demonstrandum est. Prima fuit tentatio de panibus, sicut scriptum est. Et murmurauit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen & Aaron in solitudine: Dixeruntque ad eos filij Israel: Vtinam mortui essemus per manum Domini in terra Aegypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panes in saturitate. Cur eduxistis nos in desertum istud, vt occideretis omnem multitudinem fame. Dixit autem Dominus ad Moysen: Ecce ego pluam vobis panes de coelo, &c. Tentatio fuit hęc non fideliũ, sed infidelium, non quia panem petierunt, sed quia male & absque fide petierunt. Hinc est illud, saluo sacratiore intellectu, & tentauerunt Deũ in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis, & male locuti sunt de Deo, Dixerunt: Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? Nunquid panem poterit dare aut parare mensam populo suo? Quia sic tentauerunt, idcirco tentati sunt in eo ipso, in quo tentauerunt. Cum enim dixisset Dominus: Ecce ego pluam vobis panes de cœlo, egrediatur populus & colligat quæ sufficiant per singulos dies, subiunxit atque ait: vt tentem eum, vtrum ambulet in lege mea an non. Die autem sexta parent quod inferant, & sit duplum quam colligere solebant per singulos dies. Quod cum fecissent, duobus modis comprobatũ est quod in lege Dei non ambularent, quia cum dictũ esset eis, nullus relinquat ex eo in mane, non audierunt, sed dimiserunt quidam ex eis vsque mane & scatere cœpit vermibus atque computruit. Item cum dictum esset eis, sabbatum domini est, idcirco non inuenietur, nihilominus ingressi sunt vt colligerent, & non inuenerunt. Dixit autem dominus: Vsquequo non vultis custodire mandata mea, & legem meam? Sic insipiens populus ille per hoc vitium, scilicet per gulæ intemperantiam deliquit, & si recte consideres, pestis ista scilicet vitium gulæ permaxima est vexatio generis humani, ex qua suboriuntur plurima sęua atque mortifera vitia carnis, & hæc iniquitas accidit ex radice peccati, quo primus homo, de quo supra dictum est, vetitum lignum momordit. Quomodo iste puer Israel noster in hoc vitium in semetipso puniuit & emendauit? Primum quadraginta diebus, & quadraginta noctibus ieiunauit, & deinde cum esuriret, comedere noluit ad suggestionem tentatoris. Quadraginta, inquam, diebus, & quadraginta noctibus ieiunauit, & vlterius siue diutius ieiunando illum affligi, nimiæ fuisset seueritatis. Dicit enim sacra lex, cui per omnia deus homo factus obedire dignatus est: Sin autem iudices eum, qui peccauit, dignum viderint plagis, prosternent & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit & plagarum modus, ita duntaxat vt quadragenarium numerum non excedat, ne fœde laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. Vnus idemque puer iste iã predictus, scilicet Christus & iudex erat & quasi reus, & coram iudicante diuinitate sibimet insita vera humanitas eius prostrata, ieiuniorum plagis verberabatur, non quia peccauerat, sed quia peccata gulæ nostrę super se susceperat. Vlterius non debebit extendi ieiunium, quia, sicut iam dictum est, sacra iubebat lex, vt plagarum modus quadragenarium non excederet numerum. Itaque humilitatem flagellati iam debuit gloria sequi, non gloria inanis, sed gloria vera, gloria dei. Inanis gloria fuisset, si secundum suggestionem tentatoris fecisset, dicentis. *Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant.* Forte etiam putas, quia gloriam suam manifestauisset, si ad eius dictum lapides facti fuissent panes, sicut in eo gloriam suam postmodum manifestauit, quod ad eius nutum aqua in vinum conuersa est: sed non ita est. Vbi enim hoc fecit initium signorum, & sic manifestauit gloriam suam, non gloria fuit inanis, sed gloria cum fructu, quem videlicet fructum protinus euangelista præsentat dicens. & crediderunt in eum discipuli eius. Nunquid crederet in eum tentator insidiosus, aduersarius antiquus, si lapides conuertisset in panes? Dicit aliquis: Nobis ad fidem vel ad cognoscendam dei gloriam profuisset, qui legeremus si ita factum fuisset. Imò magis hoc nobis ad gloriam dei prodest quod legimus, quia testimonium suæ diuinitatis dei filius diabolo communicare dedignatus, hoc potius respondit. *Scriptum est: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei.* Et remoto diabolo à participatione, siue presentia refectionis, accesserunt angeli & ministrabant ei. Scriptum est autem taliter in hoc libro Deuteronomij, Adduxit te dominus deus tuus quadraginta annis per desertum, vt affligeret te atque tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo versabantur, quia non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod egreditur ex ore dei. Secunda tentatio fuit afflictio sitis & penuria aquæ, de qua sic scriptum est: Igitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Syn per mansiones suas, iuxta sermonem domini, castrametata est in Raphidim Vbi non erat aqua ad bibendum populo. Qui iurgatus contra Mosen, ait, Da nobis aquam vt bibamus, & cętera, vsque & vocauit nomen loci illius tentatio propter iurgium filiorum Israel, & quia tentauerunt dominũ dicentes, est ne dominus in nobis, an non? Ita miro modo populus & tentabat & tentabatur, & idcirco quia tentabat, iusto iudicio tentabatur. Nã quod populũ tentaret dominus, Moses loco supradicto testatur, vt affligeret te, inquiens, atque tentaret dominus deus tuus & nota fierent, quæ in tuo animo versabantur. Quod autem ibi quoque populus dominum tentauerit hoc dicto satis innuit, & vocauit nomen loci illius tentatio, quia tentauerunt dominum dicentes, est ne dominus in nobis, an non? Super hac re, id est, super penuria aquæ, non tantum semel, verumetiam & alia vice tentauit & tentatus est & in illam tentationem Moses quoque

Tres tẽtationes Chri contra tres tẽtationes in deserto.

Exodi. 16.

Psal. 77.

Exodi. 16.

Vitiũ gulę sæua pestis

Cur nõ vltra quadraginta dies Chrũs ieiunauit.

Deute. 25.

Gloria Christi vera non inanis.

Ioan. 2.

Deute. 8.

Tentatio secunda in siti.

Exo. 17.

Nume. 20.

& Aaron inciderunt, ita vt dicerent: Audite rebelles & increduli: Num de petra hac vobis aquam po-
terimus eijcere? Dixitq; dominus ad eos: Quia non credidiſtis mihi, vt ſanctificaretis me, coram filijs
Iſrael, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. Hoc fuit curioſitatis vitium, quia tenta-
uerunt dominum dicentes, eſtne dominus in nobis, an non? Quomodo hic ſæpedictus puer Iſrael
ſuper hoc vitio tentatus eſt. *Aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſupra pinnaculum*
templi, & dixit ei: Si filius dei es, mitte te deorſum: Scriptum eſt enim: Quia angelis ſuis mandauit de te, & in
manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Ait illi Ieſus: Scriptum eſt: Non tentabis dominũ
Deute. 6. *deum tuum* Hoc itidem ſicut & primum reſponſum, ſcriptum eſt in libro Deuteronomij: Non tentabis
Exod. 17. ait Moſes, dominum deum tuum ſtatimq; ſubiungit, ſicut tentaſti in loco tentationis: qui videlicet lo-
cus non alius intelligendus eſt, niſi ille iam dictus, de quo ait & vocauit nomẽ loci illius tentatio, qui-
tentauerunt dominum dicentes, eſt ne dominus in nobis, an non Sanè quod hic dicit, ſcriptum eſt:
Deus non Non tentabis dominum deum tuum, & poſtmodum, ſcriptum eſt, ait, dominum deum tuum adora-
debet dici bis, & illi ſoli ſeruies non ſic accipiendum eſt, tanquam ipſe diabolum corrigere voluerit, & ſic eum
deus aut docere, ac ſi diceret: O diabole, noli me tentare dominum deum tuum, quia ſcriptura tibi contradicit,
dñs diabo & ab hoc te compeſcere intendit, tu mihi dicis: Hęc omnia tibi dabo ſi cadens adoraueris me, ſed tu po-
li. tius me dominum deum tuum adorare debes, quia ſcriptura dicit tibi: Dominum deum tuum adora-
bis, & illi ſoli ſeruies. Hoc vel ſuſpicari nimis abſurdum eſt Nunquid enim deus aut dei filius, diabo-
li deus aut dominus vocari dignatur? Abſit hoc: Magnæ namq; eſt gratiæ dominum deum creato-
Heb. 11. rem omnium velle cuiuſpiam vocari deum. Hinc Apoſtolus cum de fide patrũ multa fuiſſet præclare
locutus: fide, inquiens, qui vocatur Abraham obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hære-
ditatem, & exijt neſciens quo iret, &c. Interea ſic intulit: Ideo nõ confunditur deus vocari eorum deus,
parauit enim illis ciuitatem. Si nec diaboli confunditur vocari deus aut dñs quæ gratia vel quæ beati-
tudo reſonat in hoc dicto de patribus, ideo non confunditur deus, vocari eorum deus? Cum igitur di-
cit diabolo, ſcriptum eſt, dominum deum tuũ adorabis, & illi ſoli ſeruies, cum, inquam, dicit, ſcriptum
Tertia ten eſt, ſubaudiendum eſt homini, quia reuera non diabolo, ſed homini ſcriptũ eſt, quicquid loquitur aut
tatio in vi præcipit lex. Eſt ergo ſenſus: Nec ego homo, nec quiſquam alius homo, tibi aurem præbere debet, vt
tulo con- dominum deum ſuum tentet, ſiue vt cadens ô diabole te adoret, ſed audire debet vocem ſcripturæ di-
flatili. centis, non tentabis, & ſolum dominũ deum tuũ adorabis. Tertia tentatio fuit illius populi, qui quo-
Deute. 6. niam tentauerunt, iure debebat tentari, vbi Aaron quoq; tentationem incidit, vt contra hoc dictum
legis faceret: Dominũ deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Nam ſicut puer aliquando voluntati
ſuæ dimittitur, vt remoto magiſtro ſiue pædagogo pateat ex occaſione licentię, quale ſit ſtudium eius:
Exodi. 32. ita dimiſſus ſibi eſt idem populus, aſcendente Mose in montem vbi & fuit quadraginta diebus & qua-
draginta noctibus, & non fuerat præfinitum quando foret reuerſurus: Tunc illud contigit quod
ſcriptura refert: Videns autem populus, quod morã faceret deſcendendi de monte Moſes, congrega-
tus aduerſus Aaron ait. Surge, fac nobis deos qui nos pręcedant. Moſi enim huic viro qui nos eduxit
de terra Aegypti, ignoramus quid acciderit. Tunc reuera populus cecidit, & in forma vituli diabolum
Cur Chrs adorauit, & quis nõ audiuit, quis legendo admirari non potuit, quã pertinax, quam pronus in illo tali
ſoli m ex caſu ſuo ſemper fuerit. Sed venit hic alter Iſrael, qui legẽ ſolus impleret, qui cuncta faceret præcepta
Deute. hic iuſtitiæ quæ præcepit lex. Vnde notandum, quia cuncta, quibus tentatorem repulit, teſtimonia tantum
allegauit de Deuteronomio ſumit, quod videlicet Deuteronomium quod dicitur hoc eſt, id eſt, ſecunda lex, ſi-
Oſee. 11. cut & ipſe alter ſiue ſecundus Iſrael dicitur & eſt, iuxta illud propheticum (cuius & hic euangeliſta me-
Adde. poſt minit, & nos in locis ſuis tractauimus) teſtimonium, quia puer Iſrael eſt, & ego dilexi eum, & ex Ae-
gypto vocaui filium meum. Ergo iſte alter ſiue ſecundus eſt Iſrael, poſt illum Iſraelem patrem duode-
cim tribuum qui primitus in Aegyptum deſcendit, & multitudinem Iſraeliticam quæ inde aſcendit: &
Deute. 10. hæc ſecunda lex huic maxime poſita eſt. Nam illi præuaricatori populo Iſrael poſita eſt lex cærimonia-
rum carnalium, quarum circa ritum cæteri verſantur Moſi libri. In iſto libro Deuteronomij. id eſt, ſe-
cundæ legis, ferè nihil de cærimonijs agitur, ſed cuncta ſunt præcepta iuſtitiæ, pręcepta charitatis: &
cuncta ferè ad perſonam numeri ſingularis familiariter dicuntur, ea quæ ſpiritualia continent myſte-
ria vitæ & ſalutis & ſic Iſrael compellatur quaſi vnus homo, quia hic verè futurus erat vnus homo,
qui fideliter & perfectè cuncta perſolueret, quęcunq; deo debebat homo, & hic eſt verus Iſrael verè di-
rectus cum deo. Exempli gratia: Et nunc Iſrael quid dominus deus tuus petit à te, niſi vt timeas do-
minum deum tuum & ambules in vijs eius, & diligas eum, ac ſeruias domino deo tuo, in toto corde
tuo, & in tota anima tua, cuſtodiasq; mandata domini, & cærimonias eius quas ego hodie precipio, vt
bene ſit tibi. Hęc & his ſimilia, quę tam familiariter & ſic dicuntur quaſi vni, iſte vnus bene audiuit, &
bene impleuit, eaſdemq; tentationes, in quibus ille prior Iſrael, id eſt, populus Iſrael, pro parte repro-
borum inuentus eſt infidelis, & etiam pro parte electorum repertus eſt vix parumper fidelis: eaſdem,
Quæſtio inquam, iſte ſuſtinens, inuentus eſt fidelis, ſic præſens teſtatur locus euangelij, vnde & completa eſt
illi fides conuentionis, quam innuens, cum dixiſſet, vt cuſtodias quæ ego hodie præcipio, pronnus ad-
didit, vt bene ſit tibi. Porrò illa oſtenſio diaboli qualis putas extitit? Qualiter omnia regna mundi &
gloriam eorum, homini diabolus ſimul oſtendere potuit, &, vt ait Lucas, in momento temporis? Ne-
quę enim natura rerum ſiue oculorum hoc admittit, vt de monte quolibet, quantumuis excelſo,
cuncta terræ regna regnorumquę omnium gloria ſimul & in momento poſſit ab homine perſpici.
Nihil

Nihil tale vspiam sacra scriptura gestum meminit, quin quod beatus papa Gregorius de vno vitæ venerabilis viro, nomine & gratia Benedicto, refert, quia dum quiescentibus fratribus in stans vigiliis nocturne orationis tempora præuenisset, ad fenestram stans & omnipotentem dominum deprecans, subito vidit fusam lucem desuper cunctas noctis tenebras effugasse, tantoque splendore clarescere, vt diem vinceret lux illa, quæ inter tenebras radiasset. Mira autem valde res in hac speculatione secuta est, quia sicut post ipse narrauit, omnis etiam mundus, velut sub vno solis radio collectus ante oculos eius adductus est. Verùm illa res admirationem habet aliam, quia (sicut iam dictum est) animæ videnti creatorem angusta est omnis creatura, & quod ante illius sancti oculos collectus fuisse mundus dicitur, hoc egit cum homine omnipotens deus, & non cœlum & terra contracta est, sed videntis animus dilatatus est, qui in deo raptus, videre sine difficultate potuit omne quod infra deum est. Cum hæc dicit, addens etiam hæc, in illa ergo luce, quæ exterioribus oculis fulsit, lux interior in mente fuit qui videntis animũ, quia ad superiora rapuit, ei quam angusta essent omnia inferiora monstrauit, cum, inquam, hæc dicit palam astruit, quia prospectus ille mentis magis quam oculorum fuit. Illud mirantes veneramur, quod egit cum homine omnipotens deus. de isto verò quid dicemus, quod circa hominẽ deum dei filium tentator egit diabolus? Si qua vobis scriptura narraret similiter eũ fecisse circa quẽlibet hominum, vt in momento temporis mundum illi ostenderet vniuersum, non dubitaremus dicere, ostensionem spiritualis nequitiæ visumque fuisse phantasticum. Nunquid & hunc hominem, quem explorabat vtrum esset filius dei, per suas phantasias diabolus est ausus aggredi? Animus fidelis hoc vel cogitare perhorrescit. Sed ne abhorrescas, quia quanto maior tentatoris iniuria, tanto gloriosior victoris patientia. Confer phantasias eiusmodi cum phantasiis quas patimur, quoties tentamur omni quod in mundo est, ex concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Quotus quisque nostrum est, qui non in tentatione qualicunque concupiscentiæ lenocinio mulceatur, forte etiam inuitus? Nec mirum, nam nos phantasias intus patimur, eiusmodi autem phantasiæ, quæ de foris veniunt vel foris fiunt, aliquando non solum non delectant, verumetiam sensibus corporis molestæ sunt: & si à tentatore huic filio hominis adductæ sunt, indubitanter absque peccato eius, & accesserunt & recesserunt, vt dicas cum Apostolo, tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. *Cum aũt audisset Iesus quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilæã, & relicta ciuitate Nazareth, uenit & habitauit in Capharnaum maritimam in finibus Zabulon & Neptalim, ut adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam: Terra Zabulon & terra Neptalim, uia maris trans Iordanem Galilææ gentium: Populus qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam, & sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. Exinde cœpit Iesus prædicare & dicere: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.* Quandiu Ioannes prædicauit, nequaquam Iesus publicæ predicationis officium subiit, sed postquam in traditione eius clausum est os prophetarum & legis, omnes enim prophetæ & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt, tunc demum id quod prophetatum fuerat successit, id est, euangelium Christi effulsit. Fecerat quidem aliqua, iamque habebat discipulos, & docebat eos, sicut euangelista Ioannes latius meminit, feceratque signa multa coram discipulis suis, quorum fuit initium, quod aquas in vinum vertit & de quibus idem euangelista dicit, quia cum esset Hierosolymis in pascha, in die festo, multi crediderunt in nomine eius, ex quibus Nicodemus, nemo enim, inquit, potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit deus cum eo: & nondum missus fuerat in carcerem Ioannes, sed (sicut iam dictũ est) nequaquam publicum prædicandi officium subierat, neque ipsos discipulos, qui ad eũ venire & audire cœperant, ad hoc vocauerat, vt relictis omnibus ipsum sequerentur. Ab eo præsens euangelista narrationem suam inchoat, quod in Galilæam Iesus secessit, prætermittens, cum autem audisset, quod Iohannes traditus esset. Præter sensum supradictũ, hoc etiam in hac temporis designatione considerandum est, quod exemplo suo docuit, sicut per apostolum suum dicturus erat, nemini dandam vllam esse offensionem, quia videlicet offendebantur qui offendi volebant, scilicet maximè pharisæi, qui spernebant consilium dei, non baptizati baptismo Ioannis, & hoc optabant æstimari, quod inter Iesum & Ioannem, & inter discipulos eorum per contentionem & per inanem gloriam fiere aliquid. Hinc est illud apud euangelistam Ioannem: Facta est ergo quæstio ex discipulis Ioannis cum Iudæis de purificatione, & venerũt ad Ioannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. Item post aliqua: Vt ergo cognouit Iesus, quia audierunt pharisæi, quia Iesus plures discipulos facit, & baptizat, quam Ioannes: quanquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius. Vtrumque ergo rationabiliter obseruatũ est in eo, quod non nisi postquam Ioannis traditus est prædicare cœpit Iesus, scilicet vt & ordinatè legi & prophetis, quorum Ioannes finis erat, euangelium succederet & inquantum fieri poterat quod ex ipso erat, nemini vllam offensionem daret. Quæ autem causa fuerit, vt secedens in Galilæam tam cito relicta ciuitate Nazareth, veniret & habitaret in Capharnaum, Lucas manifestius enarrat. Dicebant enim illi: Nonne hic est filius Ioseph, & repleti sunt, ait, omnes in synagoga ira, & surrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt eum vsque ad supercilium montis, supra quẽ ciuitas illorũ erat ædificata, vt præcipitarent illum. Ipse autẽ transiens per mediũ illorũ ibat, & descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ, ibique docebat. Hoc ita factum est, vt adimpleretur, ait, quod dictum est per Esaiam prophetam: Terra Zabulon & terra Neptalim, &c. Hoc taliter per prophetam dictum est. Primo tempore alleuiata est terra Zabulon, & terra Neptalim, &

Grego. in dialo lib. 2. cap. 35.

Responsio

1. Ioh. 2.

Heb. 4.

Esai. 9.

Christus ante carcerem Ioãnis nõ predicauit publice.

Matth. 11.

Ioan. 2. 3.

2. Cori. 6.

Lucæ. 7.

Ioan. 3.

Ioan. 4.

Lucæ. 4.

Cur Iesus potius i Capharnaum q̃ in Nazareth habitauit.

Esa. 9.

nouissimo

nouissimo aggrauata est via maris trans Iordanem. Quid est quod sumptũ testimoniũ non ad integrũ

Questio

scripsit. Duas namq; omisit partes præcipuas, primo tempore alleuiata est & nouissimo aggrauata est. Quid, inquam, est, quod istas partes omisit? Videlicet, quia non erat hoc in intentione, seu voluntate

Responsio

prędicantis & euangelizantis, vt primo tẽpore alleuiata terra illa, nouissimo aggrauaret, id est, vt pręsentis Domini prędicatione, & miraculis illustrata Iudæa, tandẽ assumpti in cœlũ euangeliũ repelleret, & vitæ æternæ indignam se iudicaret. Futurum quidem erat, & idcirco Esaias, reuelante spiritu prophetico, prædixerat quia sic futurum erat: verumtamen non ea, Dominus intentione illud prædicare cœpit, vt nouissimo tempore, id est, consummatis omnibus salutis nostrę sacramentis, Iudęa cor suum aggrauaret ac repelleret verbum fidei. Testes sunt illæ lachrimæ, testis illa lamentatio videntis ciuitatem & flentis super eam, quia voluntatis eius non fuit, quod illa taliter cor suum aggrauauit, quod

Luc. 19.

tempus visitationis suæ cognoscere noluit. Hoc solum erat in intentione prædicantis, illuminare, vt Zacharias quoq; cecinit, his qui sedebant in tenebris & in vmbra mortis ad dirigendos pedes nostros

Lucæ. 1.

in viam pacis. Recte igitur prouidus euangelista solum hoc in intentione eius fuisse significauit, dicendo, vt impleretur quod dictum est per Esaiam prophetam, &c. Terram Zabulon & Neptalim, viam maris trans Iordanem Propheticus spiritus opportune in tanta re declamauit, quia videlicet non nihil pertinuit ad fœlicitatem nuntij tam boni, nominare locum, vnde primò auditum fuerit, quod omnes sancti tanta expectabant attentione, quantam insinuare contendit in eodem propheta mirabilis eloquentia sanctę sapientię, dicendo: Et eleuate signum ad populos, ecce Dominus auditum fecit ab extre-

Esa. 62.

mis terrę. Puta, vel ipsum Ioãnem, qui tunc traditus erat mox, vt postmodum decollatus est, ad inferos properando signum eleuasse ad omnes sanctos, qui hunc expectabant ab origine mundi in tenebris & in vmbra mortis, & dixisse: Ecce Dominus auditum fecit à terra Zabulon, & à terra Neptalim,

Testimonia euangelij amplificanda sunt.

& à via maris trans Iordanem Galilęæ, id est, secus mare Galilææ. Sicut alio iam loco dictum est non solum illud tantillum, quod euangelista de prophetlcis pręscribit testimonijs, respicere debet lector studiosus, siue auditor attentus, verumetiam illa, quæ assumptis adherent capitulis, quæ præcedunt siue quæ sequuntur, velut si domui, quæ forte per industriam absq; fenestris subobscura facta est, lucerna intromissa videre debeas qualis sit intus, qualis sit situs in medio vel in circuitu eius, & quidem sicut euangelistæ, quoniam breuitate opus erat, amplitudinem testimoniorum vel scribere non vacauit, ita & nobis, quia forte fastidiosum fieret opus, non vacat cuncta prosequi, quæ ipse breui significatione illustrauit: verumtamen in aliqua parte eorum, libet hac aliquantisper immorari. Præmisso, populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, subinde idem propheta inter cætera dicit. Iugum enim oneris eius & virgam humeri eius & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Paruulus enim natus est nobis, filius datus est nobis. Onus siue iugũ oneris eius, scilicet populi qui am-

Esa. 9.

bulabat vel sedebat in tenebris, peccatũ erat, virga humeri eius, peccati erat, exactor eius diabolus erat: sceptrum exactoris illius, ius vel principatus mortis erat. Quomodo hæc Domine superasti? Nimirũ

Addo, per nouo genere prælij, sicut in die Madian, id est, secundum mysticam similitudinem prælij, quo (sicut ha-

na seu reatus, aut simile quid

bemus in libro Iudicum) dux Gedeon cum trecentis viris superauit Madian. Non enim sic in illo die pugnatum est, sicut antè vel post pugnauerunt cæteri duces, iudices & reges Israel: sed diuisis trecentis viris in partes tres, dedit tubas in manibus eorum, lagenasq; vacuas ac lampades in medio lagena-

Iudi. 7.

rum. Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis, & hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades & dextris sonantes tubas, clamaueruntq;, gladius domini & Gedeonis. Omnia itaq; castra turbata sunt, immisit dñs gladium in omnibus castris, & mutua sese detruncabant. Prædixerat autem eis Gedeon. Quod me facere videritis, hoc facite. Secundum similitudinem

Ante natũ Christũ ferro pugnare licuit, nũc nõ ita.

illius prælij pugnare debere à tempore euangelicæ prędicationis, & regnum exactoris diaboli superandum esse propheta prædixit. Quam ob causam? Paruulus enĩ inquit, natus est nobis, filius datus est nobis. Antequã paruulus iste nasceretur nobis, antequam filius iste daretur nobis, non solum licitum, verumetiam laudabile erat, regibus, sacerdotibus, prophetis, patriarchis, ferro dimicare & sanguine præliari, sicut fecit Dauid, sicut fecerunt insignes Machabæi contra gentes quæ contendebant exterminium facere Israeliticæ gentis, agente spiritu diaboli, vt exinaniretur verbum promissionis, vt non esset vnde paruulus iste nasceretur nobis, sicut patribus primòq; fideli Abrahæ fidelis deus repromisit. At nunc, quoniam paruulus iam natus est nobis, quoniam filius datus est nobis, paruulus siue filius admirabilis, consiliarius, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis, quid opus est materialibus

Gene. 22.

armis? Quid periculi est in hoc, si extirpetur arbor, quoniam fructus omnis assumptus est, & tuto repositus loco? Mutetur modus prælij & pugnetur sicut pugnatum est in diebus Madian. Sint lampa-

Quid lagenæ & tubę mysticę.

des in lagenis fragilibus, in vasis fictilibus, id est, dona grauarum cœlestium in corporum mortalium membris corruptibilibus, sint & tubæ verbi dei, quarum sonitu hostes visibiles & inuisibiles terreantur. Lagenæ in sinistris, tubæ habeantur in manibus dextris, id est in minore corpora, in maiore verbũ dei predicandum habeatur, cura vel diligentia. Quid si corporum fragiles hydriæ confringantur? Nimirum tunc amplius flammabit miraculorum clarissima luce, & martyres pretiosa morte coro-

Lege. flammabunt.

nati, eo inde fortius preliabuntur. Fecit hoc primus ille Gedeon secundum literam, & quod me facere videritis, ait, hoc facite: fecit hoc primus iste filius hominis secundum spiritum, & hoc est, ait, præ-

Iudi. 7.

ceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos, maiorem hac dilectionem nemo habet, vt ani-

Ioan. 15.

mam suam ponat quis pro amicis suis. Quoniam ergo sic pugnandum erat, quoniam materialis

gladius

gladius iam necessarius non erat, videamus quales sibi milites, siue militiæ duces elegit. *Ambulans iux-
ta mare Galilææ, uidit duos fratres, Simonem qui uocatur Petrus & Andream fratrem eius, mittentes rete
in mare, erant enim piscatores, & ait illis: Venite post me, & faciam uos fieri piscatores hominum.* At illi con-
tinuo relictis retibus, *sequuti sunt eum: & procedens inde, uidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioan-
nem fratrem eius in naui, cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua, & uocauit eos. Illi autem statim re-
lictis retibus & patre, sequuti sunt eum.* Sicut sol visu suo, specularia non solũ videt, verumetiã suam in il-
lis imaginem format, & imago eius ex ipsis relucet: ita quodammodo verus iste sol vidit Petrũ & An-
dream, Iacobum & Ioannem, simplices & tenebrarũ partem nullã habentes, & idcirco lux ab eis com-
prehensa est, imago veræ huius lucis in eorũ cordibus per fidem formata est. Ista virtus tenebrarũ non
fuit ad comprehendendum, sed obtusa corda gerentes, repulerunt. Exempli gratia, ita vt dicerent: Vn-
de huic hæc omnia: & quæ est sapientia quæ data est illi, & virtutes quæ per manus eius efficiuntur?
Nonne iste est faber, filius Mariæ, frater Iacobi & Ioseph & Iudæ & Simonis, & non poterat, ait euan-
gelista Marcus, ibi virtutem vllam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit, & mira-
batur propter incredulitatem illorum. Et quales istos inuenit, aut vidit, quorũ cordis puritatem, & lu-
cidam fidem penetrauit? Mittentes rete in mare, vidit eos, siue retia sua reficientes, erant enim piscato-
res. Quare autem pauperes potius quàm diuites deus elegit, Imo quos elegit ante constitutionẽ mun-
di, quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, quos vocare, iustificare & mag-
nificare proposuerat quare pauperes in hoc mundo nasci vel fieri voluit? Nimirum propter eruditio-
nem ipsorum, quia videlicet conscientia paupertatis grande est instrumentum, & valens documentum,
vt creatura teneat vel cognoscat id, quod coram creatore perpulchrum & valde iustum est, scilicet or-
dinem suum. Quem vel qualem ordinem suum? Profecto illum, quem Apostolus magno clamore,
grandi exclamatione, nobis intimare nititur dicens: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientię dei, quã
incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum domini?
Aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit ei, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ip-
sum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula seculorum, Amen. Iste est ordo legitimus, ordo neces-
sarius, vt creatori creatura subijciatur, sciendo & confitendo, quia ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt
omnia quæcunque bona beatus homo vel sanctus habet angelus, & ad huius sanctæ rei cognitionem
siue commonitionẽ multum valet, vt iam dictũ est, memoria retentus priscæ paupertatis caminus, de
quali & filij Israel vocati sunt, & in quali Petrus & cæteri apostoli homines sine literis & idiotę, & prę-
terea censu pauperes inuenti sunt. Quid multa? Nimirũ quanto plura sancti dona dei precepturi erant,
tanto maioris conscientia paupertatis indiguerunt, vt eadem dona portarent stabiles & firmi, fundati
in spiritum humilitatis. Nam domini sunt cardines terræ, pro quo in Hebræo scriptum est, vt ait bea-
tus Hieronymus, afflicti terræ, & posuit super eos orbem. Afflictio hæc humilitas est, quæ ad portan-
dum orbẽ constantes eos facit & fortes. Denique quod facit in corporibus, siue rebus corporalibus, vt ali-
ud tardius, aliud citius moueatur, flante vento seu mouente manu: hoc facit in mentibus humilitatis
virtus, vt succedentibus prosperis spiritualibus, non extollatur animus pristinæ paupertatis seu cuius-
libet infelicitatis sibi conscius. Orbis, quem super huiusmodi afflictos dominus posuit, ecclesia ipsius
est, quam illis regendã commisit. Hinc est illud quod huic Simoni Petro dixit: Et ego dico tibi, quia tu
es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiã meam. Super petrã fidei, quam confessus est Petrus,
ecclesiam suã ædificauit, eamque regendã illi cæterisque apostolis, eorumque similibus commisit. Quid tan-
dem de mutatione nominis dicemus, quam (vt supra iam dictum est) & alius euangelista scripsit mani-
festius, & iste non omnino tacuit, dicendo, Simonem qui vocatur Petrus. Quæ causa vel ratio fuit mu-
tationis huius? Nunquid enim otiose, id est, sine causa, sine ratione mutaret vocabulum hominis sapi-
entia dei Iesus Christus? Dum de vno quærimus, alterius quoque recordemur. Qui enim dixit huic, tu es
Simon filius Ioanna, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus, ipse idem quondam dixerat
cuidam alteri: Quod nomen est tibi? Illo respondente, Iacob, ait ille: Nequaquam, inquit, Iacob appel-
labitur nomen tuum, sed Israel. Pręter duos istos, quorũ alter in veteri, alter in nouo testamento no-
tissimus est, alios in sanctis non inuenimus scripturis, quorum deus vocabula commutauerit: licet qui-
busdam posuerit, vt Isaac: alijs adauxerit vel minuerit, vt Abrahã & Sarai, hunc Abraham & illam vo-
cando Saram. Quæ igitur causa vel ratio fuit, in istis mutandorum nominum? Arbitrari licet, quod
in ambobus mutationis nominum causa fuerit, instans mutatio rerum. In illo priore, cui dictum est,
nequaquam Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel, mutandarum sententia rerum fuit hæc. Quo-
niam si contra deum fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis? Nam contra homines prę-
ualere, quid aliud est, quam homines interficere? Ex tunc genus Iacob siue Israel non solummodo per-
missum verumetiam pręceptum habuit peccatores occidere, & in primis Chananęos, quos iuste terra
debuit euomere. Exempli gratia: Vade, inquit dominus ad Saul, & percute Amalech, & demo-
lire vniuersa eius: Non parcas ei, sed interfice à viro vsque ad mulierem, & paruulum atque lactentem:
Hoc non tantummodo permissum, verumetiã vsqueadeo fuit præceptum, vt cum ille pepercisset, di-
ceret dominus ad Samuel: Pœnitet me, quod constituerim Saul regem, quia dereliquit me, & ver-
ba mea opere non impleuit. Ab initio autem non ita fuit, sed omnis qui occiderit Cain, ait idem
dominus, septuplum punietur. Quomodo respondit dominus dicentibus sibi, quid ergo Moyses
mandauit

Simplicitas primorũ apostolorum.

Matth. 13.

Marc. 6.

Quæstio

Roma. 8.

Responsio

Rom. 11.

In omnibus nos humiliari oportet.

1. Regũ. 2.

Cardines terræ, apli

Matt. 16.

Cur Petro mutatum nomen.

Ioh. 1.

Gene. 32.

Cur Iacob dictus est Israel.

Leuit. 20.

1. Reg. 15.

Gene. 4.

Matt. 19.

mendauit, dare libellum repudij, & dimittere vxorem: fere similiter respondendum est, si quæras, quid dominus homines mandauit interfici, dicendo, quanto magis contra homines prçualebis? Respondens ait: Quoniam Moses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras. Ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicunque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. In isto Posteriore mutandarum sententia rerum hæc est: Conuerte gladium tuum in locum suum. Exemerat enim gladium suū & percutiens seruum principis sacerdotum, amputauit auriculā eius. Si ergo quæras, vt iam dictum est, quid dominus mandauit, peccatores interfici: & quid dixit, quanto magis contra homines præualebis: fere similiter respondendum est, vt de libello repudij, quoniam dominus ad duritiam cordis hoc mandauit fieri, ab initio autem non sic fuit. Quorum ad duritiam cordis? Nimirum hominum talium, quales fuerunt Amalechitæ siue Chananæi, & cæteri, quorum diabolus cor obdurauit, vt non solum seruirent creaturæ potius quam creatori, verumetiam vnicum cultorem creatoris populum Israel conarentur omnibus modis aut facere conformem sibi, aut omnino extirpare radicem gentis eiusdem, vt non esset vnde compleretur benedictio, quam deus Abrahæ repromisit, quamque exigebat ille Iacob dicendo, non dimittam te, nisi benedixeris mihi: & audiuit, quoniam contra homines præualebis. Propter eiusmodi duritiam cordis mandauit dominus peccatores interfici, & qui hoc fecerunt, iudices Israel, & patriarcha Dauid, & preclari laudantur Machabæi. Ab initio autem non sic fuit, sed quicunque occiderit Cain, septuplum punietur, ait dominus. Et nunc idem loquitur ad istum, cuius mutauerat vocabulum, significans (vt iam dictum est) mutationē rerum Conuerte gladium tuum in locū suum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt, subauditur, nisi pœnitentiam egerint, & apud alium euangelistam, dicentibus apostolis, domine, ecce gladij duo hic, dixit eis: Satis est. Item: Sinite vsque huc. Quod prudens auditor sic intelligere debet, ac si diceret, Gladijs materialibus iam satis factum est, & in illis huc vsque necessario pugnatum est, ob defensionem carnis, de qua me Iesum Christum oportebat nasci: iam finite gladios eiusmodi, & pugnate nouo genere prçlij, sicut pugnatum est in die Madiam, id est, sicut significatum est illic, vbi Gedeon superauit Madiam. De illo prelio iam superius dictum est. *Et circuibat Iesus totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & predicans euangelium regni, & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo, & abijt opinio eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes male habentes, varijs languoribus, & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant & lunaticos & paralyticos, & curauit eos, & secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilea & Decapoli & Hierosolymis & Iudæa & trans Iordanem.* Opera huiusmodi opera pietatis, quorum hæc initia fuerunt, portendebat signum illud, siue significatio præsentiæ spiritus sancti, quæ super eum apparuit, scilicet species columbæ, quę nimirum auis naturaliter mitis est, & septem habet insignia pietatis, quę numerare solent Physici, quia sine felle est, & gemitum pro cantu habet & in foraminibus petræ siue cauerna macerie nidificare solet, & nihil viuū comedit, & grana candidiora eligit, & pullos alienos nutrit, & iuxta fluenta plenissima residens, insidiosum prçuidet atque effugit accipitrem. Omnium pietatis operum, quæ per hæc septem columbæ naturalia bona significantur initia fuerunt hæc, quæ hoc loco narrantur, septem comprehensa dictionibus quæ sunt, sanare omnem languorem, & omnem infirmitatem, & omnes male habentes, varijs languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos & paralyticos. Itidē qui secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa & Decapoli & Hierosolymis & Iudæa & trans Iordanem, initium fuit populorum siue gentium multarum, quæ habebant ad illum concurrere, iuxta illud Esaiæ: Ergentes, quæ te non nouerunt, ad te current, propter dominum deum tuum & sanctum Israel, quia glorificauit te: Et in hoc initio finem vel consummationem propositi sui meditabatur incarnata sapientia dei, vnde adhuc plenius dicendum erit.

Vsus gladij cur apostolis prohibitus. Matth. 26.

Gene. 32.

Matt. 26.

Luc. 22.

Iudi. 7.

Opera pietatis per columbā prefigurata.

Esa. 55.

LIBRI TERTII FINIS.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. IIII.

Canti. 5. Christi studia in scripturis, vt eas adimpleret.



Cclesia in Canticis dilecti sui pulchritudinem prædicans, dicit inter cætera: Oculi eius sicut columbę super riuos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima. Quid est hoc dicere, nisi qui studia eius quamdiu in terra visus est & cum hominibus conuersatus est, sacra semper intendebant scripturæ, sicut in psalmo primo predictum fuerat, sed in lege domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Eiusmodi studia eius spiritum sanctum decuit ita significare, vt descenderet super eum in specie columbæ, quia in eo requieuerunt omnes spirituales gratiæ, & anima eius apertis cunctarum gratiarum oculis, residebat iuxta fluenta plenissima, id est, cunctas contemplabatur, vt adimplere-

adimpleret veritatis ſcripturas, quicquid de ipſo in lege Moſi, & prophetis, & pſalmis ſcriptum fue-
rat: & quod cum magna reuerentia cogitandum nobis eſt, ſecundum diſpoſitionẽ rerum quas me-
ditabatur, habitum vel actiones ſuas diſponebat exterius. Hinc eſt id quod poſt ea, quæ ſupra dicta CAP. V.
ſunt, continuo ſequitur. *Videns autem turbas, aſcendit in montem: & cum ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſ-
cipuli eius, & aperiens os ſuum, docebat eos, dicens: Beati pauperes ſpiritu, quoniã ipſorum eſt regnũ cœlorũ.*
Futurum quippe erat, nec ipſum latebat, & hoc ſine dubio meditabatur, imò & (ſicut quodam loco
dixit) artabatur vſque dum perficeretur, & vt aſcenderet in cœlum, & ibi ſederet ad dexteram maie-
ſtatis in excelſis, iuxta illud: Aſcendens in cœlum, captiuam duxit captiuitatem, ſiue illud: Dixit domi- Luc. 12.
nus domino meo, ſede à dextris. Pulchre autem, quia aſcenſurus erat in altitudinem cœli, ipſe in mõ- Ephe. 4.
tem, id eſt, excelſum terræ locum, aſcendit, quem vel Thabor vel quemlibet alium in Galilæa mon- Pſal. 109.
tem excelſum oportet intelligi, quia poſtquam finiuit ſermones ſuos, ſtatim ſequitur. Cum autem in-
troiſſet Capharnaum. In montem eiuſmodi, videns turbas, aſcendit, quia futurum erat, vt viſis tur-
bis, aſcenderet (ſicut iam dictum eſt) in altitudinem cœli. Quid enim fecit hic tota vita ſua, niſi qui Quõ Chri
vidit turbas? Vidit planè, vidit turbas generis humani, & non quomodocunq; vidit, ſed ita vt miſe- ſtus vidit
riarum noſtrarum caperet experimentum, iuxta illud: Quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum, turbas,
id eſt, ipſe ſuſcepit, & in ſemetipſo expertus eſt, quia fragile eſt mortale corpus noſtrum. Ita vidit, vt Pſal. 102.
miſeretur, ita miſertus eſt, vt miſerias noſtras conſolaretur, id eſt, beatitudinem ſalutis æternæ per
paſsionem & mortem ſuam nobis operaretur. Hoc facto, iamq; ſedente eo ad dexteram patris, acceſ-
ſuri erant ad eum diſcipuli eius, videlicet acceſſu mentis, & profectu fidei, perſeuerando in ſpe pro- Acto. 1.
miſsi quod promiſerat eis, & expectando promiſsionẽ patris, quam audiſtis (inquit) per os meũ, &c.
Pulchre igitur ſic factum, & ſic dictum eſt, & cum ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius. Itidem
futurum erat, vt illic ſedens ad dexteram patris, magis ac magis aperiret illis ſenſum, vt intelligerent Lucæ. 24.
ſcripturas, videlicet docendo illos omnem veritatem per ſpiritũ ſanctum quem dedit illis ſicut pro- Ioan. 16.
miſerat. Eius rei congrua ſignificatio eſt in eo, quod hic ait Euangeliſta: Et aperiens os ſuum doce- Os dñi ſa-
bat eos, &c. Nunc iam literæ vel ſermonis huius ſeriem ingrediamur. Aperiens (inquit) os ſuum, cra ſcriptu
docebat eos, dicens: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Huiuſmodi lo- ra eſt.
cutio ſiue dictio, aperiens os ſuum, in ſecularibus literis pro vitio ducitur, & pleonaſmos, id eſt, ad-
iectio vnius verbi ſuperuacua dicitur, vt illic: Sic ore locuta eſt. Neque enim quiſquam loquitur ni-
ſi ore, nec aliter loqui poteſt, niſi aperiat os ſuum. Porrò, in ſacris literis, & maximè hic, nequaquam
adiectio ſuperuacua eſt, ſed multum ad negotium pertinent, ſi illud os domini cogites, quod Euan-
geliſtam diuinum attendiſſe decet. Quod eſt illud os domini, niſi ſcripturæ per quas nobis loquitur
ſpiritus domini? Iſtæ clauſę fuerant, clauſę (inquam) & ſignatę pro ratione temporis erant, & vt clau- Os dñi Iu-
derent eas ipſi qui ſcripſerunt, præceptum domini habebant. Exempli gratia: Tu autem Daniel clau- dęis erat
de ſermones, ſigna librum, vſque ad tempus ſtatutum. Et ad Eſaiam: Liga teſtimonium, ſigna legẽ clauſum.
in diſcipulis meis. Quomodo vel quibus ſcripturæ Chriſtum prænuntiantes, clauſę erant? Vtiq; ſpi- Dani. 12.
ritualia ſic annuntiando, vt carnalia ſonare viderentur, illis precipue, quorum carni ſubditus & ter-
renis cupiditatibus deditus erat animus. Exempli gratia: Et dominabitur à mari vſq; ad mare & da-
bitur de auro Arabię. Hæc & his ſimilia Iudæi legentes auream & gemmatam Hieruſalem terrenã, Pſal. 17.
regnante Meſsia, ſe habituros ſperantes, beatos putabant eſſe diuites, cęteriſq; rebus vel modis proſ-
peratos, quibus mundus iſte vtcunque gaudet. Clauſum ergo erat os domini, id eſt, ſcriptura, quæ eſt os
domini, nec niſi docente ipſo, poterat eiuſmodi os aperiri. In aperiendo quid primum dixit? *Beati
pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati mites, quoniam ipſi poßidebunt terram.
Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſatura-
buntur. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Beati mundo corde, quoniam ipſi de-
um videbunt. Beati pacifici, quoniam filij dei uocabuntur. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſti-
tiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.* Hoc primum cecinit canticum beatitudinis cithara glori-
oſa, cithara ſonora & dulcis, cui tota erat, & eſt inſita muſica patris, vniuerſa ſapientia dei, qui & di-
cebat ad eum iamdudum in propheta: Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara. Octo chor- Pſa. 56. 107
dis antiquitus citharę fiebant, & quæ per primam, eadem vox reſonabat per octauam, ſecundum
muſicæ naturalem vim, quia tantum ſeptem ſunt diſcrimina vocum, & octaua vox eadem quæ pri-
ma eſt, quod cantoribus peritis, id eſt, muſicis, non incognitum eſt, & quod non minime delectat in
iſta beatitudinum cantilena, quæ prima, eadem octaua ſententia eſt, quoniã ipſorum eſt regnum cœ-
lorum. Celeberrima eſt apud doctores ferè omnes decantatio hæc octo beatitudinum, nec opus eſt
ſuperaddere quicquam ad ipſorum tractatum, niſi hoc ſolum, vt oſtendamus, quia ſicut cætera do- Beati pau-
minus noſter, ita & hoc ſecundum certam locutus eſt autoritatẽ ſcripturarum. Nam quod pauperes peres ſpu.
ſpiritu vero beati ſint, vel quẽ ipſorum ſit regnum cœlorum? Abraham, Iſaac, & Iacob pro exemplo Hebrę. 11.
vel teſtimonio ſunt, qui pauperes ſpiritu fuerunt, ſicut enarrat ſacrę hiſtoriæ textus, & memorat
Apoſtolus. Confitentes (inquit) quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. Qui enim hæc dicunt,
ſignificant ſe patriam inquirere, & ſiquidẽ illius meminiſſent, de qua exierant, habebant vtique tem-
pus reuertendi, nunc autem meliorem appetunt, id eſt, cœleſtem. Nonne hęc eſt paupertas ſpiritus, nõ

Beati mites appetere patriam in terris, & humiliter expectare repositam in cœlis in manu dei. Ideo (inquit) non confunditur vocari eorum deus. Parauit enim illis ciuitatem. Quid aliud est illa ciuitas, nisi regnum cœlorum? Quod mites verè beati sint, & quo ipsi possideant terram, Moyses pro exemplo vel testimonio est, de quo veridica dicit scriptura: Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines
Numer.12. qui morabantur in terra: simulque Iosue & Caleb, qui tanquam mites non detraxerunt terræ, quam
Ibidē.13.14 lustrauerant per quadraginta dies, sicut detraxerunt immites alij, qui exasperauerunt dominum, & idcirco non possiderunt eam, sed pleni alio spiritu laudauerunt, & idcirco possederunt eam. Non quidem Moyses possedit terram, ad quam ingrediebatur Israel possidendam, terram trans Iordanē,
Psal 26.141 terram Chanaan, sed possedit & possidet terram viuentium, quam solam in spiritu Psalmista suspirans: Credo (inquit) videre bona domini in terra viuentium, Portio mea in terra viuentium. In hoc
Nume. 27. ipso qui terram illam Chanaan non possedit, mitis fuit, id est semetipsum non defendit, quod est mitis animi. Nam dicente sibi domino, qui in illam terram non intraret, propter illud quod acciderat ad aquas contradictionis, continuo respondit: Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem qui sit super multitudinem hanc, ne sit populus domini, sicut oues sine Pastore. Et in sua quidem causa mitis fuit, in causa vero dei qualis fuerit, testatur zelus, quo zelatus est pro reatu Vituli, &
Exod 32. hiatus terræ, qui Dathan & Abiron absorbuit, cùm ille dixisset ad Dominum, ne respicias sacrificia
Numer.16. eorum. Quod lugētes verè beati sint & qui ipsi consolabuntur, testantur gesta iudicum, qui post Mo-
Beati, qui lugent ysen & Iosue fuerunt vsque ad Samuel, quorum luctum atque clamorem, quo clamauerunt ad Dominum, confitentes quod propter peccata sua traditi fuissent, & toties traderentur in manus gentiū, gloriosæ consolationes subsequutæ sunt. Primus luctus illorum temporum, loco quoque nomen de-
Iudi.2. dit, sicut scriptum est: Ascenditque Angelus Domini de Galgala ad locum flentium. Cur (inquit) hoc fecistis? Cumque loqueretur Angelus Domini ad omnes filios Israel, eleuauerunt vocem suam, & fleuerunt, & vocatum est nomen loci illius flentium siue lachrymarum. Luctus vltimus luctus fuit Samuel, qui lugebat Saulem, sicut scriptum est. Pœnitet me (ait Dominus) qui constituerim Saul Re-
1.Regū. 15. gem, quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit. Contristatusque est Samuel, & clamauit ad Dominum tota nocte, & subinde: Veruntamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat, quod constituisset eum Regem. Dixitque Dominus ad Samuelem: Vsquequo tu luges Saul, &c. Consolationes, quibus illi lugentes consolati sunt, tam gloriosæ fuerunt, vt illi, quorum per manus Dominus clamantes ad se consolatus est, vocarentur etiam saluatores, vtpote saluatoris vnici, saluato-
Iudi.3 ris venturi quandam vicem & typum gerentes, salute temporali saluando Israel, Vltimus Samuel lu-
1.Regū.16. gendo talem consolationē consecutus est, vt missus à Domino vngeret Dauid Regem, & salutis temporalis ducem, & salutis æternæ fontem, siue originem, id est, patrem saluatoris Christi, nominatum
Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. post Abraham secundum carnem, Quod esurientes & sitientes iustitiam beati sint, quod ipsi saturabuntur, pro exemplo vel testimonio sunt prophetæ, vel filij prophetarum, & quique timentes Dominum, qui sub regibus Israel, sub Achab & Iezabel, & cæteris, qui prophetas Domini occiderunt, & altaria suffoderunt, per loca deserta diffugientes & latitantes, egestate & fame afflicti sunt, quorum
3.Reg.19 Helias est notissimus, qui propter minas Iezabel fugitans, ambulauit in fortitudine vnius cibi qua-
Heb.2 draginta diebus & quadraginta noctibus, de quibus & Apostolus ingemiscens loquitur: Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus, & in speluncis, & in cauernis terræ, Verè ergo beati, de quibus ita veraciter annunciatur, dignus enim non erat mundus. Esuriebant & sitiebant corporali esurie & corporali siti, propter iustitiam esuriebant. & sitiebant spirituali esurie & spirituali siti ipsam iustitiā, id est Christum quem expectabant. Etenim quid faceret esuriens & sitiens, in eum qui tolleret sibi panem
3.Reg. 18 vnicum, vel potū necessarium? Vtique si posset occideret eum. Similes huic existimauit sacerdotes & prophetas Baal Helias vnus vel nonstimus esurientium & sitientium iustitiam id est, Christum, Et idcirco occidit ex eis quadringentos & quinquaginta viros in die vna, quia quantum in ipsis erat, indignum faciebāt populum Israel cui secundum promissionem, quæ ad patres facta est, conferretur vel
4.Reg.2 daretur Christus iustitia sempiterna. Hic vnus vel præcipuus ex illis postquam esuriuit & sitiuit mēte iustitiam, igneo curru raptus est, & translatus in locum, vbi non esuriat neque sitiat: vnde & pro argumento satis est, vt credas verùm esse, quod veritas loquitur, beatos esse esurientes & sitientes iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Quod misericordes verè beati sint, quoniam ipsi misericordiam
Beati misericordes consequentur. Abdias ille pro exemplo sit, qui misericors fuit, & misericordiam fecit cum illis, qui
Abd.as. esuriebant & sitiebant iustitiā, vt supra dictū est, fugientes persecutionē Regis Achab & impijssimæ Iezabel. Nunquid (ait ipse ad Heliam) non indicatum est tibi Domino meo, quid fecerim cum inter-
3.Reg.8 ficeret Iezabel Prophetas Domini, quod absconderim de Prophetis Domini centum viros, quinquagenos & quinquagenos in speluncis, pauerim eos Pane & Aqua? Dicitur hic fuisse tertius
4.Reg 1. ille princeps quinquagenarius, cui pepercit Helias dicenti: Homo dei, noli despicere animam meam, & animā seruorum tuorum qui mecum sunt. Ecce descendit Ignis de Cœlo, & deuorauit duos Principes quinquagenarios primos, & quinquagenos qui cum eis erant. Sed nunc obsecro, vt miserearis animæ meæ. Misericordiam consequutus est, quia misericors fuit, neque solummodo, sicut vtcunque misericordiam, verùm etiam gratiam magnam, videlicet propheticam, comple-

tumque

tumque est in eo illud per Salomonem dictum: Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur, de Prouer.22,
panibus enim suis dedit pauperi. Post modum enim relicto Ochoziæ regis ministerio, factus Heliæ
discipulus prophetauit: & hic ille esse perhibetur, qui in ordine duodecim prophetarum quartus est.
Ergo & ab eius exemplo verè constat, beatos esse misericordes, quoniam ipsi misericordiam conse-
quentur, itemque verum esse, quod alibi dictum est: Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, Matth.10.
mercedem Prophetæ accipiet. Quod mundi corde verè beati sint, quoniam ipsi deum videbunt, Beati mun
deinde Daniel & socij eius pro exemplo sunt. Studium eius vt esset mundo corde, ex eo cognoscimus do corde.
quod scriptum est: Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis, & de vino Danie.1.
potus eius, & rogauit eunuchorum præpositum, ne contaminaretur, & dixit: Tenta nos obsecro
seruos tuos diebus decem, &c. Pueris autem his dedit deus scientiam & disciplinam in omni verbo
& sapientia, Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum. Inter cætera, quæ vi-
dit ille mundo corde maximum atque pulcherrimum est, quod deum vidit, quomodo à mortali ho-
mine videri potuit. Aspiciebam (inquit) donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, vestimen- Dani.7.
tum eius quasi nix candidum, & capilli capitis eius, quasi lana munda. Aspiciebam. & ecce in nubibus
cœli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtu-
lerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem: & regnum, & omnes populi tribus & linguæ ipsi ser-
uient. Qui adhuc viuens & mortalis, sic propter munditiam cordis vidit deum, quomodo vel quam
feliciter post hanc vitam videt eum? Ergo in isto præsens testatur experimentum, beatos esse mun-
dos corde. quoniam ipsi Deum videbunt. Quod pacifici beati sint, quodque filij Dei vocentur & Beati paci-
sint ipsi qui hanc apertionem oris Domini viderunt, & hanc eius doctrinam præsentes audierunt, fici.
in semetipsis experti sunt. Nam ipsi sunt, & fuerunt primi pacifici, & ministri perfectæ pacis, vtique
pacis inter se & omnes homines. Quomodo inter se & omnes homines? Videlicet eo modo vt sicut
cætera omnia reliquerant, sequendo principem pacis, ita vt arma materialia, cuncta belli vasa, de
manibus illis excuteret idem princeps pacis, dicendo ad vnum vel primum ex eis Petrum: Conuerte
gladium tuum in locum suum, Nusquam omnino deinceps arma belli attrectauerunt. nisi gladium Matth.29.
illum, gladium spiritualem, qui est sermo Dei viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Ephe.6.
Beati illi hactenus nominati. scilicet, & pauperes spiritu, & mites, & lugentes, & esurientes, atque Hebræ.4.
sitientes, armis interdum bellicis vsi sunt, & nihilominus beati fuerunt vel sunt, quoniam secundum Tēpus bel-
tempus pro Domino zelabantur, & occidendo impios viam vitæ venturæ aperiebant, quæ est Chri- li fuit ante
stus, videlicet defendēdo arborem generis sui, ne pro voluntate diaboli penitus à gentibus extirpare- natū Chri-
tur, de qua nasciturus erat fructus, sicut iam plenius alio loco diximus. Tempus belli, dicit Ecclesi- stum.
astes, & tempus pacis. Tempus occidendi, & tempus sanandi. Tempus denique belli & tempus oc- Eccl.3.
cidendi tunc fuit, magisque expediebat occidere quam occidi, quando conabatur diabolus per impi-
os homines exterminare radicem, de qua venturum sperabatur semen, quod Christus est, incipiens
per Pharaonem, qui præcepit omni populo, dicens: Quicquid masculini sexus natum fuerit, in flumen Exod.1.
projicite: quicquid fœminei, reseruate. Tandemque Pharao alter quidem in persona, sed idem in ma-
litia persequens recedentem Israel. Euaginabo (inquit) gladium meum, interficiet eos manus mea. Exod.15.
Mitissimus quidem (vt supra iam dictum est) erat Moyses super omnes homines qui morabantur in Nume.15.
terra: sed tamen libenter extendit manum suam scueram super mare, vt reuertentur aquæ ad Aegyp- Exodi.14.
tios super currus & equites eorum, & pro hoc facto gloriosum Domino cantauit canticum, & ipse
pugnauit & vicit Amorræum & vltus est filios Israel de Madian. Cætera persequi nimis longum est. Num.21.31.
Hoc tamē erat demonstrandum, quod tunc & exinde vsquedum nascente Christo promissio imple-
retur, tempus belli & tempus erat occidendi, & qui bellauerunt & occiderunt, merito predicantur Tēpus pa-
in ecclesia Dei, maximè Dauid & inclyti Machabæi. Postquam autem natus est Christus, tempus cœ- cis post na
pit esse pacis, & tempus sanandi: quod ministerium priores susceperunt Apostoli, & ecce beati paci- tū Christū.
fici, quoniam filij Dei vocabuntur, ait, & vtique fratres mei. Vade (inquit) ad fratres meos, & dic eis: Ioann.20.
Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum. Quomodo pacis inter Deum & homines ministri
fuerunt? Missi à Christo resurgente à mortuis, & dicente, quod antea nusquā dixit, semel & iterum ac
tertio, secundum Ioannem pax vobis. Deus (aiunt) reconsiliauit nos sibi per Christum, & dedit no-
bis ministerium reconciliationis. Quoniamquidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, 2.Corin.5.
non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo
legatione fungimur, tanquam de exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo,
& multa his similia. Et nota, qui in ordine beatitudinum septimo loco sabbatismus pacis est. Octaua Octaua be
beatitudo quam dicit, beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est reg atitudo oēs
num Cœlorum: vniuersos complectitur, & pauperes spiritu, & mites, & lugentes, & esurientes, & si- alias in se
tientes iustitiam, & misericordes, & mundicordes, & pacificos: quia videlicet omnes persecutionem complecti
passi sunt, & patiuntur quicunque illos imitari volunt. Omnes enim (inquit Apostolus) qui piè vo- tur.
lunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patiuntur. Similiter promissio, quoniam ipsorum est reg- 2.Timo.3.
num cœlorum, quæ ipsa prima, & octaua est, cunctas interiores complectitur promissiones, quia
videlicet regnum cœlorum, & terra est quam mitibus promittit, quoniam ipsi possidebunt terram:
& consolatio, quam promittit lugentibus, dicendo, quoniam ipsi consolabuntur: & saturitas, quam
pollicetur esurientibus, & sitientibus iustitiam, dicens, quoniam ipsi saturabuntur: & misericordia,

quam spondet misericordibus, quoniam ipsi misericordiam consequentur: visio dei, quam promittit mundicordibus, quoniam ipsi deum videbunt. & gloria filiorum dei, quam pacificis pollicetur, dicendo, quoniam filij dei vocabuntur. In beatitudinibus istis & si discipulos suos, qui præsentes aderant, non præteriuit, sed eos quoque tetigit, maximè dicendo, beati pacifici: non tamen sic locutus est, aut ita dixit, vt enuntiaret eis, qualem ad gratiam siue gratiæ gradum prædestinati fuissent atque vocati, quia non ad secundā personā verba fecit, protinus autē in sequentibus facere incipit. *Beati estis, cum maledixerint vobis & psecuti vos fuerint, et dixerint omne malū aduersum vos mentientes propter me Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Si enim persecuti sunt* Prophetas *qui erant*

Matth. 23.

ante vos, Ecce de persona tertia facta conuersatione ad secundam, ad eos qui præsentes aderant, discipulos suos verba facit, eosque assimilat vel coæquat prophetis, quorum vtique magnum & gloriosum erat memoriale apud viuentes filios, quorum patres illos maledixerunt, & persecuti sunt, & plerosque ex eis etiam occiderunt. Magnificentia est summi gradus & honoris optimi in hoc dicto, sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos. Veruntamen pro magnificentia rei parum erat hoc dixisse, sic enim fecerunt prophetis. Sed adde quod protinus ait: *Vos estis sal terræ, Quod si sal euanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus, Vos estis lux mundi.* Quo pertinuit, sedendo in monte, statim post apertionem oris, in exordio tanti sermonis mentionem facere salis & lucis, taliter, vt diceret, vos estis sal, vos estis lux? Quo respexit, vel quales ad thesauros sapientiæ & scientiæ suos auditores præmittere voluit? Nimirum ad montem illum, imò ad legem sanctam & iustam & bonam, quam ipse olim dedit in monte Sinai, vbi lux quædam apparebat, sicut scriptum est: Iam aduenerat tertius dies, & mane inclaruerat, & ecce cœperunt

Exod. 19.

audiri tonitrua ac micare fulgura. Item: Cunctus autem populus videbat voces & lampades, &c. In-

Salis commēdatio in sacrificijs.

ter illius, quæ tunc data est, legis mysticæ sacramenta, diligentissime salem commendat, Quicquid (ait) obtuleris sacrificij, sale condies, ne auferes sal fœderis Domini Dei tui de sacrificio tuo, In omni oblatione offeres sal. Tertio, repetiuit in vno eodemque scripturæ loco commendationem salis, ne

Leui. 2.

forte primam aut secundam vicem non intellexeris, aut curæ non magnæ putes Deo esse mysterium salis. Cum igitur sedens in monte & dicturus, non veni legem soluere, sed adimplere, præmittit, vos estis sal, vos estis lux, vtique discipulos suos intelligere vult, sicut postea Spiritum Sanctum accipientes, & illuminati ab eo, sine dubio intellexerunt, quod ea quæ visa vel facta sunt in monte Synai, cognata fuerunt his, & ad rationem pertinuerunt horum, quæ facere incipiebat sedendo in monte, & do-

Vos estis lux mundi

cendo discipulos suos, quæque perfecturus erat sedendo in excelsis, ad dexteram maiestatis, & mittendo illis Spiritum Sanctum in linguis igneis, vnde & factum est, vt essent lux mundi, Vt nunc inte-

Exod. 19.

rim differam de rōne salis, profecto in eo quod dicit, vos estis lux mundi, hoc dat intelligi, quod ista lux mundi per fulgura & lampades illas designata fuerit, quæ tibi lucebant in medio fumi siue densissimæ nubis, sicut illic manifestè dictum est, quia cœperunt micare fulgura, & nubes densissima operire montē, itemque cunctus populus videbat voces & lampades, & sonitum buccinæ montemque fumantem. Fulgura & lampades in medio fumi, & densissimæ nubis, Apostoli fuerunt, doctrina lucentes, & miraculis coruscantes in medio Iudæorum. quos inuidiæ fumus excæcauit, & incredulitatis densissima nubes operuit. Sed iam per ordinem literam sequentes, sermonem hunc ipso duce ingrediamur, qui locutus est: Cum dixisset, si enim persecuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante vos, continuo quasi quærerent beati illi, quibus inter maledicta & persecutiones gaudendum, atque exultandum decernebat, quoniam merces vestra (inquit) magna est in cœlis, & dicerent quid sumus, & quis finis erit eorum, qui Prophetas ante nos persecuti sunt, & nos persequentur, dixit eis: Vos estis sal terræ, Breuiter dixit, sed in breuitate dicti grandis est sensus, & rationis magna vis. Non dixit tantummodo, vos estis sal, quo dicto sola poterat significari bene vtentium commoditas, sed dixit sal terræ,

Vos estis sal terræ.

quo dicto quid portendit, nisi vastationem hostilis terræ? Legimus enim vrbes quasdam ira victorum sale seminatas, vt nullum in ipsis germen oriretur. Sic ergo accipiendum est, ac si diceret: Omnis Sanguis iustus, qui effusus est super terram, à Sanguine Abel iusti, confluens cum Sanguine vestro, quos persequentur sicut persecuti sunt Prophetas ante vos, sic erit generationi isti tanquam semina-

Matth. 23.

tio salis, vt sit sterilis, & nullius boni ferax germinis, sicut ciuitas ira victorum sale seminata, sterilis fit & inhabitalis. Hoc aduersus illos, qui salem in terra sua seminare potius, quam in cibum sumere, id est, doctrinam Apostolicam persequi, & quantum in ipsis fuit maluerunt adnihilare, quam venerari & suscipere, indignos se iudicantes vitæ æternæ, præuaricatores legis sanctæ dicentis Quicquid

Leuit. 2.

obtuleris sacrificij sale condies, nec auferes sal fœderis Domini Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal. Huius præcepti, quod ne paruum aut paruipendendum putes, scriptura triplicauit, & sic sublimiter extulit, vt diceret, sal fœderis Domini Dei tui, præuaricatores futuri erant Iudæi, contemnendo, imò & persequendo Doctrinam Euangelicam, quæ per istos vel cum istis inci-

Sal doctrina euangelica.

piebat administrari. Quomodo sal superfluos siue nocituros humores carnium desiccat & à putredine purificat, sic Apostolica Doctrina necessaria decalogi præcepta, cunctaque iustitiæ legalis instituta, desiccatis carnalibus cæremonijs, purificare habebat. & vbiquè terrarum consilio castitatis salire credentium corpora, quatenus non putrescerent, aut vsquequaque putenti corrumperentur luxuria.

luxuria O quantas salierunt puerorum quoque aut puellarum turmas, ita vt carnes eorum omninò
desiccarentur, & vsque ad decrepitam senectutem, vsque ad finem vitæ incorruptæ perseuerarent
atque durarent imputribiles continentia, & sani virginali pudicitia, Secundo, post Apostolos meri-
ti vel gratiæ loco viri Apostolici, patres orthodoxi & doctores catholici sal dicuntur & sunt atq; lux
mundi: quia videlicet sapienter atque fideliter tractando atque retractando sacram legis & Prophe-
tarũ scripturã, quicquid in ea, quasi carnaliter sonat, ita sermone mũdo condiũt, vt spiritualiter sapi
at, & quod erat clausum, patescat, quod obscurum & tenebrosum videbatur, clarum & lucidum fiat.
Magna igitur dignitas, magna in hoc dicto gloria, vos estis sal. Sed audi quid sequitur: Quod si sal — Ne quis su
euanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltra, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab homini- — perbiat sci-
bus. Noli ergo altum sapere, sed time, ô tu omnis qui te ad ordinem illorum pertingere confidis, qui- — entia aut e
bus dictum est, vos estis sal, conscius tibi sermonis sapientiæ vel scientiæ, qui forte tibi super alios a- — loquio.
bundat. Nonnunquam enim accidit, vt euanesceret sal, nonnunquam accidit, vt scientiam quis ha- — Roma. 11.
bens, abuteretur ea in superbia. & per mentis elationem loqueretur scientiæ vel conscientiæ suæ con-
traria, sciens veritatem, dum alteri inuidet, & alteri cędere, qui forte prior locutus est, aut cui iuniori
reuelatum est, quod melius est, damnum suum putat, & quasi tormento grauatur, quia superbus & — 1. Cori. 14.
eleuatus est. Taliter niti, hoc est veritatem in iniustitia detinere, hoc est, veritatem Dei commutare in
mendatium, hoc est verbum dicere contra Spiritum Sanctum. Et hoc fuit peccatum Pharisæorum,
quando dixerunt: Hic non ejicit Dæmones, nisi in Beelzebub principe Dæmoniorum, ita per inuidi- — Roma. 1.
am loquentes, cum scirent, quod in digito Dei, id est, in spiritu Dei ejiceret Dæmones. Hoc pecca- — Math. 12.
tum Arrij, peccatum hoc omnium Hæresiarcharum fuit, quoscumque remedio pœnitentiæ Spiritus — Luce. 11.
Sanctus indignos iudicauit, quia cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias e- — Peccatum
gerunt, secuti sub nomine Christianos peccatore antiquos, peccatores paganos, qui commutarunt (ait — hæresiar-
Apostolus) veritatem Dei in mendacium. & coluerunt, & seruierunt creaturæ potius quam creatori, — charum.
qui est benedictus in secula. Amen. Vbicunque taliter acciderit, vbi Doctor vel Magister secundum
talium exemplum desipuerit, dicito, quia sal euanuit. vbi autem taliter euanuerit, in quo salietur? — Roma. 11.
Quo doctore alio emendabitur? Vere nullo, & frustra effundes sermonem, quia non est ibi auditus. — Tit. 3.
Eum qui eiusmodi est, Hæreticum hominem post primam & secundam admonitionem (ait Aposto-
lus) deuita, sciens, quia subuersus est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. Ad nihilum
valet vltra (ait Dominus) nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus, Et idcirco talium pa-
tres ac prędecessores Pharisæos foras misit, non solum à regno Dei, verumetiam à regno loci terreni. &
templi manufacti, quia non erat vnde saliretur, quod euanuerat sal infatuatum, quia dicebant & di-
cere non sinebant verbum contra Spiritum Sanctum, id est, quia non per ignorantiam negabant, sed
per inuidiam blasphemabant eum, qui venerat, Iesum Christum, Nunc enim (ait) & viderunt & ode- — Ioann. 15.
runt & me & patrem meum. Secundo similiter gratiæ vel meriti loco dictum sibi non dubitent, — Lux illumi
vos estis lux mundi, quicunque habendo scientiam Dei, sic lucent. & adeo sunt illuminati, vt alijs lu- — nata du-
cere & alios illuminare possint. Vna est lux non illuminata, sed illuminans, lux naturaliter lucens, non — plex est.
vnde luceret ex accidenti dono habens, & idcirco vel proinde lux vera, sicut habemus apud alium E-
uangelistam, erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quæ & il-
luminando hoc effecit, vt veraciter dicere posset istis, vos estis lux mundi. Ad illam lucem veram — Ioann. 1.
quæ illuminat lucis huius quæ illuminata est, nulla comparatio, quam sit aliqua similitudo. Porro
ad istos, qui sic illuminati sunt, vt alios verbo doctrinæ illuminare possint, eorum qui illuminati
sunt quidem, sed illam facultatem non habent, vt alios illuminare & erudire possint, talis est compa- — Dani. 12.
ratio, quasi si stellis comparetur splendor firmamenti. Sic enim de istis ad Danielem dictum est: Qui
autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, qua-
si stellæ in perpetuas æternitates. Quid porro sibi vult, quod præmisso, vos estis lux mundi, continuo
subiungit: *Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub
modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt: sic luceat lux uestra coram hominibus,
ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est.* Quid nisi humilitatem contin
git, & humilitati respondet eorum, qui tali sunt nomine digni, vt lux mundi nominentur & sint? De
nique talium quisque paruulus est in oculis suis, latere vult, quia dignum se aspectibus hominum, — Non po-
aut hominem esse non arbitratur, & vix animaduertere audet, quod altissimus, quamuis omnia vi- — test ciuitas
dens, eum scire vel videre dignetur. Et quàm magna, quàm ampla ciuitas, quam is, quem cœlum & — abscondi.
cœli cœlorum capere non possunt, Deus inhabitat? Et quo in monte, nisi in altitudine cœli, ciuitas hu- — 3. Regũ. 8.
iusmodi posita est, iuxta illud: Nostra autem conuersatio in cœlis est? Non potest abscondi, non pati- — Philip. 3.
tur ordo vel ratio iudicij seu consilij diuini, vt abscondatur & incognita sit, quæ ad hoc ædificata est, — Canti. 4.
& ad hoc mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium, vt omnes qui inter aduersarios peri- — Non debet
clitãtur, qui inter Iudæos, paganos, atq; Hæreticos, pro fide agonizantur, recurrere sciãt ad ciuitatẽ — lucerna po
hanc, & in ea communiri, de ea sumptis sententijs armari, vt habeant vnde animam, pro qua illis res — ni sub mo-
est, possint. Ecce alia similitudo: Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super — dio.
candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt, Iuxta hanc similitudinem, quibus dixi: Vos estis — Acto. 2.
lux mundi non idcirco illuminati estis, non idcirco sapientiæ & scientiæ Dei claritatẽ accepistis (quod

fieri nunc incipit, perficietur autem, quando accipietis donum superuenientis Spiritus Sancti in vos, linguis apparentibus igneis) vt sub silentio tegamini, vel abscondamini, perpetuis contenti latibulis, nec vos nec aliqui illorum, qui ante vos habuerunt, vel post vos habituri sunt gratiam eiusmodi, vt per eorum ministerium Deus mundo innotescere possit, Etiam si quislibet eorum in speluncis & in cauernis terræ delitescere voluit, & ad tempus delituit, nihilominus tamen, vbi causa poposcit, foris prodijt in publicum, Deo iubente vel ordinante venit, vt ei cui prædestinatus, ad quod fuerat

Ioann. 5. vocatus, insistens officio, beneficium lucis, cuius erat particeps, plurimis impartiretur. Exempli

Ioann Bap gratia: Ioannes lucerna ardens & lucens in deserto latere voluit, & illic à teneris annis vsque ad

diu latuit, annum ferme tricesimum hominibus incognitus, vitam suam detriuit. Nonne interim lucerna qua-

prius quã si sub modio latuit? Sed profecto lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mun-

luceret. dum, de quo habebat Ioannes vt lucerna existeret, quod & ipse profitetur, dicendo, & de plenitudine

Ioann. 1. eius nos omnes accepimus, non idcirco illum sic illumina erat, non idcirco de Spiritu Sancto adhuc

Lucæ 1. ex vtero matris suæ repleuerat, vt illic soli si aut viueret soli sibi sub modio vitæ eremeticæ, lucem bonæ conscientiæ taciturnus insumeret. Vbi patri eius cœlestis nuntius natiuitatem eius euangelizauit, nomen quoque & vitæ seriem gerendæ ordine deprompsit, nihil tale denunciauit, sed hoc quod erat in proposito Dei venerabiliter pronuntiauit. Ipse (inquiens) præibit ante illum in Spiritu & virtute Heliæ, parare Domino plebem perfectam, id est, cum zelo iustitiæ redarguendo & corripiendo peccatores prædicare pœnitentiam. Illud deserti latibulum sponte subijt, istud publicæ prædicationis officium obedienter suscepit ab eo, quem dicit: Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, &c. Igitur verbis & exemplis diuinæ autoritatis perdoce-

Ioann. 1. Cãdelabrũ ecclesiã ali quam denotat. mur, vt sciamus quia deus cuicunque sapientiæ vel scientiæ suæ lucidam gratiam dat, idcirco vtique dat, vt super candelabrum aliquod ponatur eiusmodi lucerna, quatenus luceat omnibus, qui in domo sunt, & plures lucrifaciat. Aliquod autem candelabrum ideo dixi, quia iuxta Ioannis Apocalypsim septem sunt candelabra aurea, quorum in medio filius hominis deambulat, & septem candelabra (in-

Apoca. 1. quit) septẽ ecclesiæ sunt. Porro, septenario numero, quo significari solet vniuersitas vniuersas intelligimus, quas per orbẽ terrarũ Christus habet ecclesias, & hoc vnque vult, vt qui dono ipsius Apostolica præpollet fide & scientia non discrepante vita, nec ipse negligatur, vel contemnatur alieno, neque ipse proprio refugiat iudicio, quin ponatur super candelabrum, & in domo Dei luceat verbo & exemplo, memor per omnia dicti huius: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Hoc etenim dicto, & inanis gloria propellitur, & vtilitas multorum desideratur, cum ea iubetur esse intentio bene operantis coram hominibus, vt non ipse, qui operari videtur, sed Deus qui per eum operatur: Deus pater luminum à quo est om-

1. Cor 12. ne datum optimum, & omne descendit donum perfectum, laudetur & glorificetur. His præmis-

Iaco. 1. sis, in exordio sermonis, per quę præparari esse poterant, vt ad audiendum existerent attenti, dociles ac beneuoli, ingreditur ampla spatia profundi sermonis cœlestis magister, & dicit: *Nolite putare quia ueni soluere Legem aut Prophetas. Non ueni soluere, sed adimplere.* Postquam enuntiauit alijs, cuius fo-

Humilis & magna pro fessio Chri sti de seipso rent dignitatis, & sic minores suos, discipulos suos honorauit, vt diceret eis, vos estis sal terræ, vos estis lux mundi, de semetipso quoque quid deberet sperari, quàm humiliter significare voluit, & hoc sciri non inaniter idoneum duxit. Nam magnum est quod de semetipso dicit, legem adimplere veni, sed magnitudinem rei, ne iactantiam sermo redolere videtur, pulcherrime temperauit modum docendi, dum in prima fronte excusationem præmittere, & iustam sui met æstimationem quodammodo flagitare curauit, dicendo: Nolite putare quoniam veni soluere Legem aut Prophetas. Profecto si solam legem posuisset ita, Nolite putare quoniam veni soluere legem, & tunc demum dixisset. Non veni soluere, sed adimplere, magnum (vt iam dictum est) hoc esset, & longe plus quam aliquis hominum de semetipso vnquam potuit dicere veraciter. Cum autem addit, & Prophetas, & de vtrique, scilicet Lege & Prophetis, dicit quod hęc adimplere venerit, rogo quantum est. Nonne æquipollens est, ac si diceret, cuncta in me adimplebuntur Sacramẽta Legis & Prophetarum, etenim cuncta q̃ de me scripta sunt? Sed (vt iam dictum est) magnitudinem rei suauiorem audientibus efficit modus locutionis, similiter & in eo quod protinus subiungit *Amen quippe dico uobis, donec transeat cœlum & terra, iota unum aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.* Quanto suauius ac reuerentius, sonat taliter dictum, donec omnia fiant, quam si ita diceret, donec omnia compleam? Quæ omnia?

1. Cor. 7. Videlicet quæcunque loquuntur Lex & Prophetæ. Non (inquit) præteribit iota, vnum aut vnus apex

2. Petri, 3. donec omnia fiant. Et quousque vel quanto tempore fient? donec transeat cœlum & terra, id est, vs-

Hebr 7. que ad consummationem seculi, vsque in diem iudicij, quando præterеunte siue iam præterita, quæ

Legis præcepta quædã bona, q̃dam non bona. nunc est, figura mundi, erit terra noua & cœli noui. Quid ergo est quod Apostolus dicit, reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatẽ eius & inutilitatẽ, quoniã hic ait ipse Dominus, Iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege donec omnia fiant? Ad hęc sciendum, quia nonnulla est distantia rerum, quæ significantur nomine legis. Ne longum in respondendo funem traham, aliud est legem dedisse Deum pro beneplacito suo, quod fecit ante reatum vituli, aliud legem imposuisse non sine animaduersione vel seuero iudicio, post reatum vel in ipso reatu vituli. Hic

iam

iam verba eiusdem domini ad prophetā Ezechiel memoranda sunt. Eieci eos, inquit, de terra Aegypti, & eduxi in desertum, & dedi eis præcepta mea, & iudicia mea ostendi eis, quæ faciat homo & viuat in eis. Et irritauerunt me domus Israel in deserto, &c. vsq; & post idola patrum suorum fuerunt oculi eorum. Statimq; sequitur, Ergo & ego dedi eis præcepta nō bona, & iudicia in quibus non viuent, & populi eos in muneribus suis. Præcepta & iudicia, quę faciat homo & viuat in eis, se illis dedisse vel ostendisse dicit: præcepta videlicet, non habebis deos alienos coram me, non facies tibi sculptile, & cætera verba decalogi. Iudicia vero si emeris seruum Hebræum, sex annis seruiet tibi, in septimo egredietur liber gratis, & cætera quæ Moses plebi omnia narrauit & scripsit, ita concludens: Hic est sanguis fœderis, quod pepigit dominus vobiscum super cunctis sermonibus suis. Postquam autē fecerunt vitulum, & sicut apud prophetam iam dictum habemus, post idola patrum suorum fuerunt oculi eorum (vbi intelligendū est vituli peccatū, quod fecerunt secundū morē Aegyptiū sicut patres eorum) præcepta nō bona, & iudicia in quibus non viuent, quę sese illis dedisse dicit illa sunt de quibus fere totus exstitit liber Leuitici. Verbi gratia, de mundis & immundis animalibus comedendis & non comedendis, de lepræ contaminatione & leprosi emundatione, & cæteris eiusmodi, in quibus, sine dubio vita non consistit, sicut nec in sacrificijs carnis & sanguinis, taurorum & hircorum & arietum siue agnorum, de quibus & apud Hieremiam deus ipse dicit: Holocaustomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes, quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocaustomatum & victimarum, sed hoc verbum pręcepi eis, dicens, audite vocē meam, & ero vobis deus, & vos eritis mihi populus. Cum igitur hic dominus dicit, Iota vnū aut vnus apex non præteribit à lege: illic autē Apostolus ait. Reprobatio fit mandati præcedentis propter suā infirmitatem & inutilitatē, operæpretium est scire hanc distinctionē legis, vt hic intelligas præcepta bona & iudicia, quæ faciat homo & viuat in eis, illic autē pręcepta non bona, & iudicia in quibus nō viuēt, de quibus ibidē Apostolus: Nihil enim, ait, ad perfectū adduxit lex. Et alibi: Vmbram enim habēs lex futurorū bonorū, non ipsam imaginē rerū per singulos annos ijsdē ipsis hostijs, quas offerunt indesinenter, nunquam potest perfectos facere. Et multa in hunc modum.

> Ezech. 20. — Exo. 20. 21. — Exo. 24. 32 — Le. 11. 13. 14 — Hier. 7. — Cōcordantia inter verba Cristi & Pauli de lege — Heb. 7. 10.

Cæterum etsi secundum literam lex siue mandatū eiusmodi infirmum erat & inutile, propter quod & reprobatio eius facta est, attamen his qui secundum Spiritum sentiunt, qualium habuerit vmbram futurorum bonorum, notum ac perspicuum est, quia nec de lege eiusmodi quicquam præterijt aut præteribit, quin iam cuncta fere in Christo vel per Christum adimpleta sint, & quod residuum est, nunc adimpleatur, & ad implendum sit vsque in finē seculi. Veruntamen loco præcedenti cum dicit, iota vnum aut vnus apex non pręteribit à lege, maxime legem præceptorum & iudiciorū illorū oportet intelligi, quę (vt supra dictum est) primum dedit vel ostendit eis, vt apud Ezechielem dicit, nequaquam irritarent eum, id est, ante reatū vituli. Nam de huiusmodi tractat in sequentibus, incipiēdo sic. *Qui ergo soluerit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno cœlorum. Qui autem fecerit & docuerit hic magnus uocabitur in regno cœlorum.* Inprimis in quatuor diuisiones totum sermonem distinguere libet, nimirum secundum quatuor virtutes principales, quas ethnici nominare quidem potuerunt, sed non secundum cœlestem vel spiritualem ipsarum dignitatem cognoscere meruerunt, scilicet iustitiam, temperantiam, fortitudinem, prudentiam. Prima distinctionis huiusce diuisio siue pars hic incipit. vbi ait. *Dico enim uobis, quia nisi abundauerit iustitia uestra plus quam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum* Et illic finitur vbi dicitur, Estote ergo perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. totaq; huius partis series ad perfectionem tendit iustitiæ, iuxta propositum dicentis, quod iam pertractum est, Non veni legem soluere, sed adimplere. Secunda inchoatur ab eo, quod protinus ait, Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis, & illic terminatur vbi dicit, nolite ergo soliciti esse in crastinum, sufficit diei malitia sua & tota hæc tendit ad virtutem temperantię, & maxime vt temperetur ab appetitu inanis gloriæ, & deinde à ventris vel corporis solicitudine, simulque à seruitio mammonæ. Tertia ab eo quod ait, Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, vsque ad id, intrate per angustam portam, quam angusta porta & arcta via, quę ducit ad vitam: sine dubio tendenti ad regnum cœlorum demonstrat habere fortitudinem perseuerantem, perseuerantiam fortem. Quarta ab eo quod ait, attendite à falsis prophetis, vsque ad finem sermonis, indubitanter auditorem ad prudentiam adducit, & informat Christianum, vt prudens ac prouidus sit. In singulis partibus isti ex opposito virtutem, scribas & pharisæos cunctis virtutibus vacuos acerrime culpat, & nominibus quadrifariam diuersis denotat. Nam prima quidem parte sermonis, manifestis eos nominibus scribas & pharisæos nuncupat, dicendo: Nisi abundauerit iustitia vestra plus quam scribarum & pharisæorum. In secunda semel & iterum ac tertio hypocritas, insuper ethnicos quoque vocat, dicendo: Noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt, & cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, & orantes autem nolite multum loqui sicut ethnici, & cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Et quidem de gentibus quoque fuerunt & sunt hypocritę, quos & pręsens sermo damnat intemperantiæ, quoniam adeo sunt festini ad mercedem suam, vt malint perdere sempiternam, quæ differtur, quam carere temporali, id est, laude hominum, quæ præsens habeatur. Sed omnium maximi hypocritarum, omnisque hypocriseos erant

> Ezech. 20. — Tractatus de 4. virtutibus. — Scribæ & pharisęi cūctis virtutibus vacui.

magiſtri ſcribæ & phariſæi, & maximè contra illos præſentem ſaluator ſermonem dirigit. Similiter in tertia diuiſionis huius parte, dum dicit, Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, omnes quidem de quacunque gente ſint, tali appellatione illos denotat, quorum fœda eſt fortitudo, mordere ſcilicet more canum, & irruere more porcorum ad conculcandum & diſrumpendum, ſed talium quoque maximè ſcribæ & phariſæi fuerunt. Nihilominus in quarta illorum, quos denotat dicendo, Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces: illorum, inquam, ſcilicet falſorum prophetarum ſcribæ & phariſęi maximi fuerunt. Itaque virtutibus, quarum ſingulas in ſingulis huius ſermonis diuiſionibus ſublucere perſpeximus, ſcilicet iuſtitia, temperantia, fortitudine, prudentia, penitus vacui demonſtrantur, per hęc nomina, quibus in ſingulis earundem partium denotantur, quia videlicet ſcribarum & phariſęorum nulla eſt vera iuſtitia: hypocritarum, quales erant ijdem, nulla eſt à recipienda mercede ſua temperantia: porcorum margaritas conculcantium, & homines diſrumpentium, quales ipſimet erant, nulla eſt fortitudo vera falſorum prophetarum, imò luporum ſub ouina pelle latentium, nulla eſt prudentia, nam quæ illorum putatur prudentia, malitia eſt. His prælibatis, iam velut magno & euidenti oſtio pulcherrimi ſermonis aperto, ipſo duce qui aperuit, introrſus incedendum eſt. *Qui ergo ſoluerit unum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus uocabitur in regno cœlorum.* Ergo quoniam (inquit) non ſolum non veni ſoluere legem, verumetiam adimplere veni, meum eſt facere iudicium, ſententiámque dicere ſuper eos, qui non ſolummodo non adimplent, verumetiam ſoluunt. Quinam illi ſunt vel erant tunc? Vtique ſcribę & phariſæi, quos continuo per totum ſermonis huius textũ, alijs quoque euangelij locis vehementer tangit. Quę autẽ ſunt mandata iſta minima, quæ quaſi digitum intendens, dicit vnum de mandatis iſtis minimis? Nimirum iſta qui ſubiecta ſunt: *Audiſtis quia dictum eſt. Non mœchaberis, &c.* Ergo ne iſta ſunt minima? Vtique minima. Alioqui quid opus erat adimplere ea, quemadmodum dicit non veni ſoluere, ſed adimplere, ſi erant grandia & ſufficientia? In quo autem vel inquantum minima ſint commodius in ſubſequentibus dicetur. Quid autem eſt, magiſtrũ eiuſmodi minimum vocari in regno cœlorum. Vtique non intrare in regnum cœlorum. Sequitur enim: Dico enim vobis, quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quam ſcribarum & phariſęorum, non intrabitis in regnum cælorum. Quàm vere minimus eſt, qui de alto cadit, & epiſcopatum ſuum perdit. Fiant, inquit pſalmiſta, dies eius pauci, & epiſcopatum eius accipiat alter. Hoc primum Iudas proditor pertulit, cuius apoſtolatum alter accepit, & poſt illum ſcribę & phariſęi, quorum ille, ſicut dux in conprehendendo Ieſum, ita & exemplar fuit in perdendo epiſcopatum, & in ſuſpendendo vel ſtrangulando ſemetipſum. *Sicut enim ille* abiens laqueo ſemetipſum ſuſpendit, & apoſtolatum ſiue epiſcopatum eius (vt iam dictum eſt) alter accepit: ita cœtus phariſaicus, cunctúſque populus Iudaicus perſuaſus & ab illis & à pontificibus, propria ſeſe ſententia damnauit, clamando, Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros. Et pontificatum ſiue ſacerdotium eius populus alter, populus Chriſtianus accepit. Et ſicut ille triginta argenteos ſanguinis pretium retulit, ita & huic cuilibet, qui nõ eſt aduerſario conſentiens, poſt pauca dicitur hic: non exies inde donec reddas nouiſsimum quadrantem. Igitur cum dicit, minimus vocabitur in regno cœlorum, ſic accipiendum eſt, minimus, tanquam improperium maximum, vt minimus idem ſit quod contemptibilis, iuxta illud in viſione Abdię, vbi cum dixiſſet ad Edom, Ecce paruulum te dedi in gentibus, ſtatim ſubiunxit, Contemptibilis tu es valde. *Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur in regno cœlorum.* Quid fecerit & docuerit? Nunquid vnum de mandatis iſtis minimis? Non ſic vtique, non ſic. *Si* enim qui totam legem obſeruat, offendit autem in vno, factus eſt omnium reus: quanto magis qui facit vel obſeruat vnum, forte autem offendit in alijs omnibus. Proinde ergo dicendo, qui autem fecerit & docuerit, nec vnum de minimis, nec vnum de magnis mandatis iſtis expreſsè dicit: ſed contentus dixiſſe, qui fecerit & docuerit, quaſi manum vel digitum mitis & humilis corde reducens in ſemetipſum. Hic, ait, magnus vocabitur in regno cœlorum. Hoc enim & huic ſimilia de ſemetipſo profitetur, non iactanter, ſed (ſicut ait Apoſtolus) ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt. Et quidem fecerunt & docuerunt quam plures, qualium optimi fuerunt beati illi auditores dicentes: Vos eſtis lux mundi, luceat lux veſtra coram hominibus, &c. ſed non adeo fecerunt, non adeo ſtabiles vel aſsidui ſiue inuariabiles in faciendo fuerunt, vt de facto ſuo magnificari omnino debuerint, ſi abſque miſericordia vocarentur ad iudicium. Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum. Hic vnus & ſolus eſt, qui integre fecit & integre docuit per ſemetipſum, per illos autem, quantũ fuerat gratiæ ſuæ conplacitũ. Et proinde magni quidem illi quoque vocantur ſiue vocabuntur in regno cœlorũ, ſed eorũ magnitudo ad huius magnitudinẽ non attingit, quã ſignificat in ſermone iſto toties dicendo: Dictum eſt antiquis, ego autem dico vobis. Inter magnum iſtum qui fecit & docuit, & illum minimum qui ſoluit & docuit, medij ſunt, & ille qui fecit & non docuit, quia ſcientiam ſiue facultatem docendi non habuit, & ille qui nec fecit nec docuit, forte quia tempus faciendi nõ habuit. De omnibus his magnus, iſte iudicabit, ita vt minimus ille, qui ſoluit & docuit, nõ intret in regnũ cœlorũ, quamuis videbatur ſibi eſſe filius regni: ille autem qui nec fecit nec docuit, quia nec potuit nec

ſciuit

Mandata iſta minima.

Minimus vocabitur in reg. cœ.

Pſal. 108.

Acto. 1.

Matth. 27.

Abdiæ. 1.

Iaco. 2.

Qui fecerit & docuerit.

2. Timo. 2.

Aliq medij inter faciẽtem & nõ facientem.

sciuit, per gratiam sit nonnullus in regno cœlorum, qualem considerans Apostolus: Ei vero, inquit,
qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam, &c.
Ille qui fecit & non docuit, videlicet omnis qui in populo fuit auditor, & non potuit esse doctor,
locum vel ordinem suum in eodem regno cœlorum habebit, nonnihil differentē ab illis qui fecerunt
& docuerunt: qualtum primi fuerunt apostoli, & his quoq; magnus iste (vt iam dictum est) longè
præerit. Ex illa suæ magnitudinis autoritate protinus ait. Dico *enim uobis, quia nisi abundauerit iusti-*
tia uestra plus quam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum Ergo scribæ & phari-
sæi non intrabunt in regnum cœlorum, & hoc dico vobis (ait) tanquam magnus. tanquam regni cœ-
lorum arbiter, veluti ille cuius dictum in potestate, cuius in dicto potestas summa est. Et quare scribæ
& pharisæi non intrabunt in regnum cœlorum? Videlicet, quia non abundat, imò deficit & nulla est Scribæ &
iustitia illorum. Quid enim, si manibus suis me non occidunt? *Audistis quia dictum est antiquis, Non* pha occide
occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio. Et hoc dictū siue præceptū se non transgredi fingunt, dū runt Chri-
suis me manibus non occidunt. Ego *autē dico uobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio* stum.
Quæris quare? Videlicet quia ira voluntas occidendi est. Et quoniam occidere vult, rectè iam ho-
micida esse iudicatur, iuxta illud, Omnis qui odit fratrē suum, homicida est. Non enim qualemcunq; 1. Ioan. 3.
iram, Verbi gratia, repentinū calentis animi motum leuiter surgentem, leniter nihilominus residentē,
hic intelligere debemus: sed iram eiusmodi, quali scribitur iratus fuisse Cain: Iratusquæ est Cain (ait
scriptura) vehementer, & cecidit vultus eius. Dixitquæ Dominus ad eum: Quare iratus es, & cur Gene. 4.
concidit facies tua? Sic namque iratus est, vt occidere cogitaret. Qui similiter irascitur, quisquis ille
est, reus erit iudicio, subauditur duntaxat diuino: quia videlicet humano necdum teneri potest ho-
micida iudicio, latet enim homines odium quod in corde est, scriptura dicente: Homo videt in facie, 1. Reg. 16.
deus autem in corde. Quod si odium, quod prius latebat, signo aliquo proditum fuerit, iam non so-
lum diuino, verum etiam humano reus erit iudicio. Ait ergo. *Qui autem dixerit fratri suo Racha, reus*
erit concilio. Concilium namque conuentus est hominum ad iudicandum, eorum, qui de peccatis agē- Qui dixe-
di siue iudicandi ecclesiasticum sortiti sunt ministerium. Racha enim nonnulli dixerunt esse vocem rit frater,
non significantem aliquid, sed indignantis animi motum exprimentem. Has interiectiones gram- scilicet,
matici vocant partes orationis significantes commoti animi effectum, velut cum dicitur à dolente, Racha.
heu, vel ab irascente hem. Alij dixerunt hoc verbum propriè esse hebraicum. Racha enim dicitur in-
anis aut vacuus, quem nos possumus vulgata iniuria, absque cerebro nuncupare. Igitur qui dixerit
fratri suo, Racha, id est, qui odium intus in corde conceptum, tali signo vocis vel oris sui prodiderit
hominibus, quale est Racha, vt non dubium sit, certisque testibus argui possit qui fratrem tuū oderit,
reus erit concilio. Legitimumq; fiet super eum iudicium ab hominibus, ita vt etiam ab altari domini Qui dixe-
iure amoueatur, donec & satisfaciat deo, & reconcilietur fratri suo *Qui autē dixerit, fatue, reus erit* rit fatue.
gehennæ ignis. Insultantes malis alienis, solent dicere, fatue. Exempli gratia: Iuliano apud Persas inte-
rempto, dum nunciatus fuisset eius interitus in vrbe Antiochia, putantes cuncti habentes festiuitatē,
& non solum in ecclesiis & sepulturis martirum, sed etiam in theatris exultantes, & victoriam Christi Ephe. 3.
predicantes, cōmuniter clamabāt omnes: Maximè fatue, vbi sunt vaticinia? Vicit deus & Christus eius,
verum sic illi rectè insultauerint & rectè dixerint, vtpote non fratri, quinimo hosti & inimico acer-
rimo, fratris nostri, fratris optimi Iesu Christi, de cuius fide procedit omnis fraternitas siue paternı-
tas vnlis, quæ in cœlo & in terra nominatur. Fratri autem taliter insultare, taliter dicere, fatue, pecca-
tum est nimis grande, vtpote testimonium cordis obdurati, quod habeat odium insatiabile. Igitur iu- 2. Reg. 16.
sta sententia dicentis, reus erit gehennę ignis, & subaudiendum est, nisi pœnitentiam egerit. Ad hunc
peccati modum pertinuit illa maledictio Semei, quando regem Dauid fugientem à facie, filij sui Ab-
solon, flentem & operto capite nudisque pedibus incedentem maledicebat, dicens: Egredere vir san-
guinum & vir Belial, ecce premunt te mala, quoniam vir sanguinum es. & ita gradiebatur, maledi- Amos. 6.
cens, & mittens lapides aduersus eum, terramq; spargens. Scribæ & pharisæi præ cunctis homini-
bus maligni, & (vt propheta prędixit) in diem malum separati. sic irati sunt fratri suo. sic dixerunt
fratri suo racha, sic dixerunt fatue, filij gehennæ, rei gehennalis incendij, cum nihilominus in se con- Psa. 34. 68.
fiderent tanquam iusti. Non occiderunt fratrem suum manibus suis, sed irati sunt fratri suo, qui di-
cit in psalmo, & odio habuerunt me gratis. Irati sunt ei nimis odio implacabili, non aliam ob causam, Sapiæ. 2.
nisi quam sapientia testatur eos dixisse, quoniam contrarius est operibus nostris. Vniuersa ecclesiæ Gene. 4.
schola legit & concinit, longoq; vsu iam detriuit, quia qui iratus est Cain vehementer, & concidit
vultus eius, cum non aliam haberet causam, nisi quia opera ipsius maligna. fratris autem eius iusta
erant. typus fuit huius odij, quo hunc fratrem suum secundum carnē Iesum Christum oderunt scribę
& pharisæi, non aliam ob causam, nisi quia huius bona, ipsorum autem mala erant opera. & auaritiā
eorum in doctrina sua redarguebat. Nonne pro huiusmodi odio rei iam erant iudicio? Addiderunt
autem huic peccato, vt non tantum illum haberent odio in corde suo, verumetiam dicerent Racha Matt. 13.
eidem fratri suo, scilicet omne verbum malum quodcunque suggerere potuit hostilis indignatio. Ioan. 10.
Exempli gratia: Nonne hic est filius fabri? Et alibi: Dæmonium habet, & insanit, quid eum auditis?
Et multa his similia. Et si nihil plus fecissent aut dixissent, nomine rei iam fuissent non solum iu-
dicio

dico diuino, verumetiam ecclesię concilio? Propterea quippe sententiam haberet in eos omne patri-
Esa. 5. archarum & prophetarum concilium, vt dicerent, vę his qui dicunt bonum malum. Addiderunt
Matth. 27. etiam adhuc, vt insultarent ei in ipsius passione, & subsannarent in ipsa morte, quod erat (vt supra
demonstratum est) dicere fatue. Cum enim moreretur frater ille, qui dicit in psalmo. Quasi proxi-
Psal. 34. mum, quasi fratrem nostrum, sic complacebam, pręteriuntes blasphemabant eum, mouentes capi-
Matth. 27. ta sua, & dicentes: Vah qui destruit templum dei, & in triduo illud reædificat. Salua temetipsum. An-
tea quoq; cum cœpissent eum, sic illudebant ei tanquam fatuo, sic deridebant eum tanquam fatuum,
cędendo colaphis, & dicendo, Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit. Inter hæc omnia
videbantur sibi aut videri volebant iusti, & non transgressores legis dicentis, Non occides: quum di-
Exo. 20. cerent, Nobis non licet interficere quenquam, & non occiderent eum manibus suis, sic iusti, sic inte-
Ioan. 18. gri factores legis, vt non saltem introire vellent in pretorium gentilis hominis, vt non contamina-
rentur, ait euangelista, sed manducarent pascha. Rectè igitur & verè dixit, quia nisi abundauerit iu-
stitia vestra plus quam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum, id est, nisi
non solum manus vestras contineatis ab occidendo, verumetiam liberetis animũ vestrum ab ira vel
odio, & (quod plus est) os vestrum ab indignationis quolibet sono, & (quod abundantius est) lingu-
Differẽtia inter iudiciũ dei & hominis. am vestram ab insultando fratri cuilibet, in quocunq; fuerit malo. Quid tandem distat inter iudi-
cium, quod dictum est antiquis, qui autem occiderit, reus erit iudicio, & iudicium istud quod hic au-
dimus, Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio? Non enim nul-
la debet esse distantia iudicij, vbi tanta distantia est reatus iudicandi, quanta hic intelligitur inter ho-
micidiũ quod perpetratum est manibus, & homicidium, quod vt fieri possit, animo vel cogitatione
versatur. De homicidio quod perpetratur actu, iudicat homo lege constitutus: de homicidio, quod
non est opere peractum, sed vt fiat, mente tractatur, solus iudicat deus, saltem per legem naturalem,
quæ in cordibus scripta est, quæ est huiusmodi, quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Hoc iudicium
Gene. 4. primo in Cain sancitum est, qui cum iratus fuisset vehementer, dixit dominus ad eum. Quare iratus
es, & cur concidit facies tua? &c. Illud autem iudicium, vbi homicidij manifestum est opus, sic iudicat
homo, vt se habet causę modus, quemadmodum lex loquitur: Qui (inquit) percusserit hominẽ, volens
Exo. 21. eum occidere, morte moriatur. Qui autẽ non est insidiatus, sed deus illũ tradidit in manus eius, &c.
quæ prosequi longum est. Quid igitur superest consilij? Iudicium audiuimus, quia cuius ira in tantũ
progressa est, vt diceret fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis, qui videlicet gehenna iam non tan-
tummodo iudiciũ, sed extrema iudicij sententia est. Nunquid hoc tempore, dum in euangelio prędi-
catur iudiciũ, misericordiæ vnquã obliuiscitur euangelium? Non vtiq; sed semper & vbiq; antequam
terminetur iudicium, misericordiæ porrigit manũ, quęrendæ indulgentiæ prębet consilium. Hinc est
illud, quod protinus subsequitur. *Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater*
tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuũ ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, &
tunc ueniens offeres munus tuum. Sicut cætera, ita istud quoq; sic sibi putet consuli omnis peccator siue
reus homicidalis odij, quacunq; ex gente vel natione sit, vt sciat primũ esse in intentione sermonis hu-
ius Iudæorum siue scribarũ & pharisęorũ cœtum, quoniam ad illos, imò & contra illos totus ille ferè
hic sermo habitus est, sicut ex ipsa serie cognosci promptum est. O igitur collegiũ malum, conciliũ
malignantium scribarum & pharisæorum, pontificum & seniorum: si vis, potest recordari, quia fra-
Munera Iudæorũ frustra fiunt. ter tuus habet aliquid aduersum te, frater quẽ odio habuisti gratis, cui multa indignanter exprobrãdo
dixisti Racha, multum crudeliter insultando dixisti, fatue. Quid munus tuum ad altare contendis of-
ferre? Nunquid nescis? nunquid non audisti? Dicit enim in propheta deus: Non est mihi voluntas in
vobis, & munus non suscipiã de manu vestra, & alibi: Ne afferatis vltra sacrificiũ frustra. Calendas
vestras & solemnitates vestras odiuit anima mea. Cũ extenderitis manus vestras, auertã oculos meos à
Malach. 1. vobis: & cum multiplicaueritis orationes, nõ exaudiam. Quam ob causam? Manus enim vestræ ple-
Esa. 1. nę sanguine sunt. Hoc est quod nunc dicit, quia frater tuus habet aliquid aduersum te. Si ergo huius
recordatus fueris & munus instanter offerre cupis, relinque munus tuum ante altare, & vade prius
reconciliari huic fratri tuo, videlicet secundũ consiliũ Petri quoq; apostoli, dicentis: Pœnitentiã agite,
& baptizetur vnusquisq; vestrũ in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorũ vestrorũ: hoc enim
Acto. 2. est reconciliari fratri huic. Hoc facto, tunc veniens offeres munus tuum, munus sanctum, sacri-
Sacrificiũ verũ corporis & sang. Christi. ficium verum, non sicut carnes taurorum, sanguinem hircorum aut vitulorum: sed ipsum fratris eius-
dem, cui reconciliatus es, corpus viuificum, sanguinem verum, sacrificium sanctum & immacula-
tum. Quotus ex illo scribarum & pharisæorum concilio vel ordine superciliofo atque odij pleno,
recepturus erat istud humilitatis consilium, istud gratiæ consulentis beneplacitum? Et quidem re-
cepturi erant aliqui, quamuis pauci, vt auditis Petri cæterorumque sermonibus apostolorum, re-
conciliantur fratri huic, baptizati in nomini eius: sed inter ipsos quanta diuisio, quanta fuit dissen-
Acto. 15. 21. sio, sicut Actuum apostolorum liber testatur, maximè de relinquendo siue immutando munere vel
ritu, quo antea munus offerebatur? Sequitur ergo. *Esto consentiens aduersario tuo cito, dum es in*
uia cum eo ne forte tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris.
Amen dico tibi, non exies inde donec reddas nouissimum quadrantem. Huic dicto Apostolus con-
sonans: Qua propter, ait, sicut dicit spiritus sanctus, hodie si vocem eius audieritis, nolite obdu-

rare corda vestra &c. Quibus permissis, longam & optimam ingreditur disputationem de relinquẽ-
do (sicut iam dictum est) prisco munere, & offerendo meliore, sic inter cætera dicens: Reprobatio Heb. 5.
quidem fit precedentis mandati, propter infirmitatẽ eius & inutilitatem. Denique aduersarius eorum, Psal. 94.
qui erant eiusmodi, sermo fuit euangelij & omnis prędicator euangelicæ veritatis, potestatem ha-
bens, non consentientem sibi tradere iudici, & non solum iudici, verumetiam malo ministro, sub Heb. 7.
pręsentia vel iudicio iudicis, quemadmodum vnus illorum iam memoratus Apostolus ad Co-
rinthios dicit: Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iudicaui vt præsens eum qui sic
operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi congregans vobis & meo spiritu cũ virtute Do- 1. Corin. 5.
mini Iesu, tradere huiusmodi satanæ in interitum carnis. Et ad Timotheum scribit: Ex quibus est Hy-
menæus & Alexander, quos tradidi satanæ, vt discant non blasphemare. Et quid mirum, si sermo dei 1. Timo. 1.
vel qui his sermonis dei minister in euangelio, dicatur peccatoris maximeque Iudæi siue scribæ & phari-
sæi rebellis & increduli aduersarius, cum inimicus autoritate prophetica dictus sit eiusdem ipse deus
vel dei spiritus? Ipsi autem (inquit Esaias) ad iracundiam prouocauerunt, & afflixerunt spiritum san- Esai. 63.
cti eius, & conuersus est eis in inimicum, & ipse debellauit eos. Et Hieremias lamentando loquitur:
Factus est dominus velut inimicus, præcipitauit Israel, pręcipitauit omnia mœnia eius. Itemque ait: Threno. 2.
Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmauit dexteram suam quasi hostis. Igitur ô scriba literæ
occidentis, ô pharisæe magni supercilij refuga spiritus viuificantis, ô Iudæe declamator manifestæ Apostro-
circumcisionis, cum sacerdotibus & pontificibus tuis carnarijs atque sanguinarijs, noli obdurare cor phe in Iu-
tuum, sed esto consentiens aduersario huic, sermoni huic gratiæ & veritatis, & linguæ eius & ori ei- dæos.
us, in quo tibi cœpit aduersari linguæ apostolicę, ori euangelicæ predicationis ne forte excutiendo
puluerẽ pedũ suorum in te, tradat te iudici illi qui per Mosen dixit: Qui autẽ verba eius quę loquetur
in nomine meo, audire noluerit, ego vltor existã. Iudex & vltor ille ministrũ, habet ministrũ inquã & Deute. 18.
seruũ de quo ad Iob loquitur: Nunquid feriet tecũ pactum & accipies eum seruũ sempiternũ? Ille ser-
uus, ille minister, si traditus ei fueris, mittet te in carcerẽ, in inferiorẽ infernũ. Quandiu illic eris? Amẽ Iob. 40.
dico tibi, nõ exies inde donec reddas nouissimũ quadrantem. Tu triginta argenteos appendisti pretiũ
sanguinis eius, & donec eos reddas vsque ad nouissimũ quadrantẽ, nõ inde exies. Quando autẽ totũ red Matt. 16.
dere poteris? Nunquid in carcere illo argẽteos illos, quos tu proditori dedisti & proditor tibi retulit, Zach. 11.
tecũ habebis, ita vt rependere possis? Nunquid & quadrantes & trientes & vncias siue libras quoque inte-
gras ibi trutinare vacabit, de thesauris quos hic tibi thesaurizasti? Non vtique nõ ille thesaurus tuus, sed so-
lũ peccatũ & pœna peccati te sequetur illuc. Ne timueris (inquit psalmista) cũ diues factus fuerit homo,
& cum multiplicata fuerit gloria domus eius, quoniã cũ interierit, non sumet omnia, neque descendet Psal. 48.
cum eo gloria eius. Ergo non exies inde, donec reddas vsque ad nouissimum quadrantẽ, id est, non in-
de exies in æternum. Quadrans habet duo minuta. Veruntamen in rationibus ponderum, quas aliqui Donec red
ftæ in vsu habentes etiam scripserunt, quadrans tres vncias habet, vnica verò duodecimas pars assis nouiss. qd
est. Porro assis totum quiddam est, siue libra, siue quippiam aliud, quod in duodecim partes ęquas
diuidendum est. Proinde notandum quia non dixit, donec reddas vsque ad quadrantem, sed vs-
que ad nouissimum quadrantem, vt per quadrantem nouissimum intelligas de minutissimis, qua- Luc. 12.
le apud illos dicitur chalcus siue siciliquis, in quę extrema & vnicæ & vnciarum particulę diuidun Auaritia
tur. Nam & apud alium euangelistam ita scriptum est: Dico tibi, non exies inde, donec etiam nouis- Iudęorum
simum minutum reddas. Non solum autem supradictos argenteos pretium sanguinis fraterni ô
infelix & inreconciliate negociator, à te putes in illo carcere exigendos, verumetiam predam vniuer- Matt. 21.
sam quam fecisti tanta insania tanta cupiditate lucrandi, vt ipsam domum dei, quę domus orationis Ioan. 2.
vocari & esse debuit, speluncam faceres latronum. Et proinde quia frater iste contra tuam disputa- Gene. 37.
bat auaritiam, implacabile aduersus eum mente conciperes odium. Ab initio quo patres tui vigin-
ti argenteis vendiderunt fratrem suum Ioseph, vsque nunc auaritię morbo languidus incessisti, &
hucusque processisti, vt disputantem (sicut iam dictum est) fratrem istum interficeres, ita vt in
pretium sanguinis triginta argenteos dares & reciperes. Totam tantorum malorum exactionem
potuisses euadere breui & compendio à reconciliatione, & amica voce confessionis lucrari remissi-
onem vniuersi delicti. Secundo loco frater tibi est omnis qui tecum vnum eundemque deum co- 2. Cor. 1.
lit, & benedicit deum & patrem Domini nostri Iesu Christi, patrem misericordiarum & deum to-
tius consolationis. Si fratri eiusmodi iratus es, si dixisti racha, si dixisti fatue, etiam pro illo reus 1. Ioan. 3.
es gehennæ ignis, vtpote homicida, sicut testatur apostolus Ioannes, quia omnis qui odit fra-
trem suum homicida est. Si ergo offers munus tuum ad altare, siue orationum siue quamlibet ob- Lego, est
lationem, festina secundum pręsens consilium auferre huiusmodi fermentum: quia & secun-
dum sanctam ac mysticam legem fermentatum malitiæ & nequitię. Fortè vel ipse frater quem Math. 18.
odisti, siue alius quis, solus sciens quod pecces, irascendo fratri vel odiendo fratrem, corripit te
inter te & ipsum solum, & quia corripit, quodammodo tibi aduersarius est, & aduersari non de-
sinit, adhibendo alium secum si solum eum audire noluisti, dicendo etiam ecclesiæ, si nec duos
audire voluisti, iam ex eo tibi cauendum est, ne aduersarius tradat te iudici, id est, ne fias ei sicut
ethnicus & publicanus, si nec ecclesiam audire volueris. Nam hoc est sine dubio tradere iudici,
reputare cum his qui foris sunt, de quibus Dominus iudicabit. Quid enim mihi, ait Aposto-

1.Cori. 5. lus, de his qui foris sunt iudicare? Nonne de his qui intus sunt, vos iudicatis? Nam eos qui foris sunt deus iudicabit. Porrò frater quisquis ille est, cui iratus es, quem odisti, & per odium malo vel contumelioso verbo læsisti, non erit tibi difficilis reconciliationem flagitanti, propter illum qui dixit: Si peccauerit in te frater tuus, & conuersus pœnitentiam egerit, vel dixerit, pœnitet me, dimitte ei. Et
Lucæ.17. multa his similia. Veruntamen non propter hæc iniustus inuenitur in facto suo Dauid, ad quem ve-
Vindicta nit Semei, qui maledixerat ei, & prostratus dixit, Ne reputes mihi domine mi iniquitatem, ne memi-
Dauid cōtra Semei neris iniuriam serui tui. Agnosco enim seruus tuus peccatum meum, &c. Et tunc quidem dixit, non
iusta. morieris, iurauitque ei, sed postea cum appropinquassent dies, vt moreretur, dixit inter cætera filio suo
2.Reg.19. Salomoni: Habes quoque apud te Semei qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad
3 Reg.2. castra, vir autem sapiens es, & scies quæ facies ei, deducesque canos eius cum sanguine ad infernum?
Non (inquam) iniustus in hoc facto inuenitur Dauid, quia non verò corde reconciliationē quæsiuit Semei, non præ desiderio iustitiæ pœnituit, sed seruiliter metu pœnæ concidit, quia rex quem oderat in corde suo, cui pro fugienn maledixit, iterum salutatus in regno sedit. Mutauit vocem, non muta-
2.Reg.23. uit mentem. Hoc quoque innuit scriptura cum dicit, Ipse quoque, videlicet Banaias filius Ioiadæ, interfecit virum Aegyptium, virum digno spectaculo, habentem in manu hastam. Aegyptium moribus,
3.Reg.2. non genere, dixit illum Semei, & habentem in manu hastam, id est, datam in potestate sua propriæ motus sententiam, quam hoc modo dedit Salomon: Quacunque autem die egressus fueris & tran-
Exo.22. sieris torrentem Cedron, scito te interficiendum. Dixitque Semei: Bonus sermo. Itaque sic fecit Dauid, tanquam non suimet, sed dei & legis vindex, cuius hoc edictum est: Principi populi tui non ma-
Psal.8. ledices. Sic illum puniri iussit, vt nihilominus secure dicat, Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis.

LIBRI QVARTI FINIS.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. V.

Quæstio



Vm plurima dicta sint antiquis, & omnia comprehendantur vno nomine leges, quam dominus ipse, non veni (inquit) soluere legem, sed adimplere: rationem non frustra quærat aliquis, cur pauca de plurimis, id est, tantummodo sex dicta pro exemplo posuerit, vt appareret, quibus modis agenda forēt adimpleno, quam dixit: & cur ista potius quam cætera, hic assumpserit, talique ordine digesserit. Primum est, non occides: secundum, non mœchaberis: tertium, quicunque dimiserit vxorem suam, det illi libellum repudij: quartum, non peierabis: quintum, oculum pro oculo, & dentem pro dente: sextum, diliges proximum tuum, & odies inimicum tuum. Hæc

Responsio

(vt iam dixi) non frustra quærat aliquis, cur potius assumus, quam cætera, tali ordine digesserit, per singula subiungens, ego autem dico vobis? Ad hæc breuiter dicendum, quia quæ sub istis continentur dictis siue præceptis, ita sunt necessaria Christiano homini ad perfectionem iustitiæ tendenti, vt sine his perfectus esse non possit eadē perfectione, quam post eadem dicto diligenter commendans
Sex dicta legis, pro exēplo iustitiæ. tandem dicit: Estote & vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Hoc nanque primū est opus iustitiæ, esse vnanimes in fide, & fraterna dilectione. Quid aliud nobis intimare curauit dum præmisso, dictum est antiquis, non occides, adiecit, ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, &c. vsque, esto consentiens aduersario tuo? Post hoc initium iustitiæ, quid tam pulchrum, tam deo dignum, quam pro adipiscenda castitate laborare? Hoc planè vehementi intentione declamat, dum præmisso, dictum est antiquis, non mœchaberis, adiecit, ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, &c. vsque, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. Porrò, studium castitatis sic discrete erat exercendum, vt nullum ipsi naturæ generaret scandalum, id est, ne prædicatio castitatis occasio fieret adulterij, quod & Apostolus præcauens, his autem qui matrimonio vincti sunt, præcipio, non ego, sed dominus, vxorem à viro non discedere. Super hoc nimirū confestim nos instruit, dum præmisso dictum est, quicunque dimiserit vxorem suam, det illi libellum repudij, subiungit, ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa facit eam mœchari. Cum autem huc vsque Christianus profecerit, vt castitatis virtute præcinctus sit, confestim & ille iustitiæ successius eum delectare poterit, vt cunctis quoad potest sese eximat negotijs seculi. Hoc intendens, cum deinde dixisset, dictum est antiquis, non peierabis, adiecit, ego autem dico vobis, non iurare omnino, &c. Denique sine iuramentis quomodo tractari possint negotia seculi? Cum ergo dicit, non iurare omnino, liberum esse vult

vult ab omni seculari negotio. Profecto qui hanc susceperit partem consilij, consequenter & illud suscipiet, vt iniuriam non solum non facere, verumetiam pati propter deum velit. Mox itaque praemisso, dictum est, oculum pro oculo, & dentem pro dente, adiecit, ego autē dico vobis, non resistite malo, &c. Post hæc vnum adhuc necessarium est iustitiæ signaculū, quod protinus superponens, dictum est (ait) diliges proximum tuum, & odies inimicum tuum, ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his, qui vos oderunt, &c. quæ ita concludit: Estote & vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Nunc horum omnium series iuxta propositum siue inceptū diligentius percurrenda est. *Audistis quia dictum est antiquis, non mœchaberis. Ego autem dico uobis, quia omnis qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.* Quomodo supra homicidij, ita hic adulterij voluntas damnatur, etiam non sequente effectu. Videte namque mulierem ad concupiscendum eam, quid aliud est, nisi contemplari mulierem, habendo voluntatem adulterandi eam? Recte ergo, sicut qui irascitur fratri suo, vel qui odit fratrem suum, homicida est, & idcirco reus erit iudicio, ita qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam (inquit) mœchatus est eam in corde suo & idcirco nihilominus reus erit iudicio. Veruntamen adhuc parum est, eiusmodi visum continere, si vis in te veracem facere eum, qui hęc proloquens, dixit, non veni legem soluere, sed adimplere. Proinde audi quod sequitur adhuc, *Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proijce abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Etenim hic † sensus, Vt sis in castitate perfectus, non solum sinistrum oculum eruere, verumetiam dextrum debes proijcere abs te, si tamen scandalizat te, id est, non solum adulterini concubitus concupiscentiam fugere, verumetiam licitum amorem, licitam coniugij copulam soluere, & abijcere, si duntaxat tecum non consentit mulier habitare, aut si propter cohabitationem eius periculum tibi subeundum est vitæ vel salutis æternæ. Nam hoc modo reuera dexter oculus tuus scandalizat te, si vel te virum mulier, vel te mulierē vir coniux non patitur in fide Christi permanere. Huic fundamento fideliter insistens Apostolus, infidelis (ait) si discedit, discedat. Non est enim seruituti subiectus frater aut soror eiusmodi. Exempli gratia. Pone Iudæum siue Gentilem virum siue mulierem conuerti velle ad Christum, siue iam credidisse in Christum & de coniugali copula pati hominis scandalum, vt aut soluendum coniugium, aut fidei subeundum sit dispendium. Nonne huic incunctanter, & certissime dicas, expedit tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam? Sic & fratrum & liberorum atque affinium & propinquorum in causa hac nescire debemus affectum, imo truncare expedit homini portiones, ne dum volumus lucrifacere cæteros, ipsi in æternum pereamus. Vnde & de sacerdote magno dicitur, cuius anima cultui dei dedicata est. Super patre & matre & filijs non polluetur, id est, nullius affectum sciet, nisi eius, cuius cultui dedicatus est. *Dictum est autem: Quicunque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudij. Ego autem dico uobis, quia omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari. Et qui dimissam duxerit, adulterat.* Ne ergo nimium sis festinus, ô auditor euangelicæ pacis, ad eruendum oculum tuum dextrum, ne multum festines quasi propter euangeliū rumpere coniugij vinculum, quod supra diximus competenter significari per oculum dextrum. Dixit tibi supra, erue oculum tuum dextrum, si scandalizat te, & non dixit, erue oculum tuum dextrum ne forte scandalizet te. Vt manifestius fiat, quod dico, non tibi dicit euangelium, dimitte vxorem tuam, quam tecum Christiana fides inuenit, ne forte seducat te: sed dicit tibi, dimitte eam, si propter fidem odit te, & tecum non consentit habitare. Adiuuat sensum vestrum Apostolus ad cautelam necessariam, cum dicit: Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc quidē consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, & hic quidem consentit habitare cum illa, non dimittat virum, & subinde: Vnde enim scis mulier, si virum saluum facies? Aut vnde scis vir, si mulierem facies saluam? Fieri nanque potuit, & nonnunquam factum est, & nonnunquam futurum Apostolus scire poterat, vt per mulierem vir, & per virum mulier salua fieret. Rachel vero vxor Iacob per idololatriæ culpam penè perdita erat, quippe quæ & cum viro proficiscens, furata fuerat idola patris sui Laban, sed saluata est per virum dicentē paulo antequam moreretur, periclitata partu, Abijcite deos alienos, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra. Surgite, & ascendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare Deo, qui exaudiuit me in die tribulationis meæ, & fuit socius itineris mei: Dederunt ergo ei omnes Deos alienos quos habebant. At ille infodit eos subter Therebinthum, Ergo coruscante Christi Euangelio, ô tu quicunque coniugatus, quæcunque coniugata inuenta es comparem siue thori consortem ad fidem Christi præueniens, expecta: nec desperes quandoque sequi posse quamuis tardantem. Habes nanque non solum rationem, verumetiam exempla, cur de salute compatris desperare non debeas. Sanctificatus est enim vir infidelis, in muliere fideli, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem, videlicet, vt illa, quam dixi, Rachel. Sed hoc aliquando factum est, & adhuc fieri potest. Vna duntaxat causa est, propter quam dimittere liceat etiam inuitam, & tecum habitare consentientē, scilicet fornicatio, Sola enim causa ista te liberat, vt non iudiceris fecisse illam mœchari, cum alius eam duxerit, quia prius illa mœchata est, quā tu illā dimitteres, Lex quoque vbi dixit antiquis dare libellum repudij nō omnino de isto iudicio tacuit, quod scilicet & q dimisit & dimissam duxit, vterq; adulterij

Non mœchaberis.

addo † est

Quid est oculū dextrū proijcere.

1. Cori. 7.

Leuit. 21, Deute. 24.

Quomodo licet infidelē coniugem dimittere.

1. Corin. 7.

Gene. 31.

Gene. 35.

1. Cor. 7.

Euangeliū non admittit libellū repudij.

reus fuit. Quid ergo amplius hic dixit, quam dictum est antiquis? Videlicet quod in Euangelio causa
ista non recipienda sit, vt vxorē suam propter odium dimittat quis, nec aliam prorsus ob causam hoc
licitum sit, nisi ob illam, quam dixit, causam fornicationis, quæ sola cum interciderit, reatu mœchiæ
Matth. 19. non inuoluitur is qui dimisit. In posteriori parte huius euangelij plenius exponit saluator, quod Mo-
yses libellum repudij dari iusserit propter duritiam cordis maritorum, non discidium concedēs, sed
auferēs homicidium, Multo enim melius est, licet lugubrem, euenire discordiam, quam fundi sangui-
Leui. 19. nem per odium. *Iterum audistis, quia dictum est antiquis, non peierabis, Reddas autem Domino iuramenta
tua. Ego autem dico uobis, non iurare omnino, neque per cœlum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia
scabellum est pedum eius: neque per Hierosolymam, quia ciuitas est magni Regis, neque per caput tuum iura-
ueris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum. Sit tamen sermo uester, est est, non non.*
Non iurare omnino differt ab alijs dictis Domini. *Quod autem his abundantius est à malo est.* Sciendum hic in primis, quia dictum hoc Domini, non iura-
re omnino, nonnihil in rationibus nostris differt à cæteris dictis eiusdē Domini. Denique, vt non iras-
caris fratri, vt non videas mulierem ad concupiscendum eam, vt non dimittas vxorem excepta forni-
cationis causa, vt non resistas malo, quinimô percutiēti dexteram maxillam præbeas & alteram, vt be-
ne facias his qui oderunt te, & ores pro persequentibus & calumniantibus, nec litera nec Spiritus le-
Exod. 22. gis vsquam contradicit, At vero vt non iures omnino, non videtur lex in tuo reliquisse arbitrio. Dicit
enim: Si latet fur, Dominus domus, à quo sublatum est furto quippiam in custodiam sibi commenda-
Ibidem. tum, applicabitur ad Deos, id est, Sacerdotes, & iurabit quod non extenderit manum in rem proximi
sui, ad perpetrandam fraudem. Item: Si quis commēdauerit proximo suo quodcunque iumentum ad
custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum vel captum ab hostibus, nullusque hoc viderit, iusiu-
randum erit in medio, quod non extenderit manum ad rem proximi sui, suscipietque Dominus iura-
mentum, & ille reddere non cogetur. Quomodo ergo dicit nobis, non iurare omnino nisi ita dun-
taxat vt velit nos eorum, quæ occasionem siue etiam necessitatem præbēt iurandi, nihil proprium pos-
sidere in mundo? Et reuera hic est ordinatus ad perfectionem iustitiæ profectus, vt postquam erueris
abs te oculum dextrum eo modo, quo supra dictum est, totum deinde sequaris consilium, quod ho-
mini est: Si vis perfectus esse, vade & vende vniuersa quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere
Matth. 22. me. Cum enim hoc feceris, in tuo iam erit arbitrio, non iurare omnino. Quod deinde dicit, neque
Non iurandu est, neq per cœlum, ne. p. p terram, &c per cœlum, neque per terram, neque per ciuitatem Hierosolymam, neque per caput tuum iuraueris,
iam non solummodo consilium, verumetiam præceptum est, quia videlicet per elementa mundi iura-
re, omnino delictum est. Hanc per elementa iurandi pessimam consuetudinem semper habuere Iudæi
sicut Prophetalis eos sermo frequens arguit, vtpote creaturas resque carnales venerantes honore &
obsequio Dei. Qui enim iurat, profecto aut veneratur, aut diligit id quod iurat. Porro, hic vene-
rationem circa hæc habendam videtur augere cum dicit de cœlo, quia thronus Dei est, de terra, quia
scabellum est pedum eius de Hierosolyma, quia ciuitas est magni Regis, & idcirco per ista ne iuraue-
ris, inquit. Nunquid hoc sensu res istas magnificat, vt ad earundem rerum non sit ausu iurandi teme-
Exodi. 2. randa maiestas? Imô hæc iurisiurandi vocibus indigna iudicat. Solus enim Deus solus Creator est, per
Deuter. 6. quem iurandum sit, si necessitas iurare compellat. Ait enim lex: Et per nomen externorum Deorum
non iurabitis, nec audietur ex ore vestro. Item. Dominum Deum tuum timebis, & ei seruies, ipsi adhæ-
rebis, iurabisque in nomine illius. Et hoc quasi paruulis fuerat lege concessum, vt quomodo victimas
immolabant Deo, nec eas idolis immolarent, sic & iurare permitterentur in Deum, non quod rectè
hoc facerent, sed quod melius esset Deo id exhibere quam dæmonijs. Cum igitur dicit. neque per cœ-
lum iuraueris, & causa in istam subiungit, quia thronus Dei est, itemque de terra, quia scabellum est
pedum eius, idem est, ac si dicat, quia cœlum tanto minoris est eo per quem solum iurare concessum
est, quanto minoris est sedente sua sedes, itemque terra tanto minor illo est, quanto minoris est scabel-
lum eo cuius sub pedibus est. Similiter Hierosolyma, quæ, vt multum dicam, ciuitas magni Regis est,
Esa. 66. forte Dauid qui illam cœpit, aut Salomonis qui illam ampliauit, siue etiam Dei, propter fundatum in
ea templum Dei. Quid ergo per ista iuras, cum cœlum non Deus, sed tuo sensu scabellum pedum dei
sit, propter illud quod in Propheta dicit, cœlum mihi sedes est, & terra scabellum pedū meorum, cum
Hierosolyma non Deus, sed ciuitas sit Regis magni? De capite tuo quid dicam? Quid iuras per caput
Hebræ. 6. tuū, id est, per temetipsum, cum tu non feceris temetipsum? Illū nanque solū iurare decuit per semet-
ipsum, quem alius non fecit, quia maiorem se (ait Apostolus) per quem iuraret, non habuit. Hæc secun
dum tempus illud maxime contra Iudæos dixerit, qui per Angelos & vrbem Hierusalem, & templū,
& elementa iurantes, creaturas resque carnales venerabantur honore & obsequio Dei. Denique con-
sidera, quod hic saluator non per Deum iurare prohibuerit, sed per cœlum, & terram, & per Hieroso-
Sit sermo vester, est est, nō non lymam, & per caput tuum. Porro, euangelica veritas non recipit iuramentum, cum omnis sermo fi-
delis pro iureiurando sit. Dicit enim: Ego autem dico vobis, non iurare omnino, Sit autem sermo ve-
ster, est est, non non. Quod autem his abundantius est, à malo est, subauditur illius, cuius infirmitate
Gene. 21. seu duritia iurare coactus est. Exempli gratia: Vt is qui primus ex hominibus iurasse legitur Abraham
Quod enim iurauit à malo eius fuit, qui dixit: Iura ergo per Dominū, ne noceas mihi, & posteris meis
stirpique meæ, sed iuxta misericordiam, quam feci tibi, facias mihi & terræ, in qua conuersatus es ad-
uena.

uena. Rex enim erat ille, & nisi rogatus es ab eo iurasset Abraham, magis illi suspectus esse poterat.
Similiter quod Apostolus iurauit Corinthijs, si tamen nihil minus habet à iuramento quod dicit, De- 2.Cori.11.
us & pater Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in secula, scit quod non mentior, itemque
quotidie morior per vestram gloriam fratres, à malo fuit ipsorum, quos ipse culpans, ait: *Factus*
sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim debui à vobis commendari. Postquam consilium hoc se- 2.Cor.12.
qui cœperit Christianus homo, vt non iuret omnino, quod (sicut iam supra dictum est) tunc demum
obseruare poterit, si semetipsum expediat ab omni seculari negotio, quod iam sequitur secundum
propositum eius ad perfectionem iustitiæ tendentis, nisi hoc, vt nulli malum pro malo reddere ve-
lit, nec saltem resistere iniuriam facienti? Sequitur ergo: *Audistis quia dictum est, oculum pro oculo, &* Exod.21.
dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo. Sicut illud dictum antiquis, quicunque dimi- Deuter.8
serit vxorem suam, det illi libellum repudij, ita & istud, oculum pro oculo, dentem pro dente, non præ-
cipientis, sed concedentis siue permittentis fuit, videlicet ob duritiam cordis, cui nequaquam sufficit
æqua repensio, nec requiescit, nisi de pœna crudelitatis satiata fuerit. Ergo & in hoc est adimpletio le-
gis, dum non solum vicariam non reposcere docetur pœnam, verumetiam ad omnis iniuriæ vir ec-
clesiasticus formatur patientiam. *Si quis (ait) te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & al-*
teram. Et ei qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, remitte ei & pallium. Et quicunque
te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo. Qui petit à te, da ei. Et volenti mutuari à te, ne auertaris. Matth.11.
Verè propter homini doctrinam saluator quodam loco dicit: Venite ad me omnes qui laboratis &
onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, &
humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Etenim qui contra faciunt, qui percutientem
in maxillam quoad possunt, repercutiunt: qui pertinaci contentione agunt, ne vincantur ab eo qui
vult tollere tunicam vel pallium, nonne laborant? Nonne onerati sunt? E contra, qui præsens sequun-
tur consilium, nonne requiem etiam in præsenti seculo inueniunt? Iam fiet illud quod dicit, qui petit à 2.Corin.9.
te da ei, si hilariter fiat, quoniã (vt testatur Apostolus) hilarẽ datorem diligit Deus, quanta ibi iucun-
ditas? Quanta festiuitas? Veruntamẽ notandũ, quod nõ ita dixit, & qui petit à te, da ei quicquid petit. Acto.3.
Quis enim hoc semper facere potuit? Forte petit aurum, tu aurum non habes vel argentum. Propte-
rea dic illud, quod Petrus Apostolus dixit, dum claudus mendicans intenderet in eum, sperans ab eo
se aliquid accepturum: Argentum & Aurum non est mecum, quod habeo, hoc do tibi. Etenim si vo-
luntas prompta est (ait Apostolus Corinthijs) secundum id quod habet, accepta est, non secundum id 2.Cor.8.
quod non habet. Etsi non est aliud, sermo responsionis porrigatur bonus, quia scriptum est: Sermo Prouer.15.
bonus super datum optimum. Sciendum quia Dominus noster, qui hæc docet, in primis vel max- Christus quæ
imè fecit quæ docuit. Petenti dedit, imô non expectauit vt peteretur, sed vltro dedit plus quam pete- docuit ipse
re sciret aliquis. Quomodo cœpit? Scitis enim (ait idem Apostolus) gratiam Domini nostri Iesu Chri- in primis
sti, quoniam propter nos egenus factus est cum esset diues, vt illius inopia vos diuitẽs essetis. Ipse per- fecit.
cutienti maxillam præbuit non solum & alteram, verumetiam totum corpus, vt saturetur opprobrijs, 2.Cor.8.
sicut dictum fuerat per Prophetam Hieremiam: Ipse volenti cum eo contendere iudicio, videlicet Pi- Thre.3.
lato siue populo Iudaico, non respondit verbum, tollentique tunicam eius inconsutilem, & desuper Ioann.19.
contextam per totum, remisit & omne vestimentum; vt facerent quod scriptum est: Diuiserunt sibi
vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Porro, quod adhuc dicit, & quicunque Psal.21.
te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo, subauditur millia passuum, multo insignius quã
littera sonat, ipse paulo ante fecerat. Hic primo sciendum, quia mille passus sabbatizantem lex sacra Acto1.
concedit. Quod autem vel quale est, aut esse debet spiritualis viri sabbatum, nisi secreta, & quieta me-
ditatio rerum spiritualium? Nimirum eiusmodi sabbatum sabbatizabat ipse in deserto, quando ac- Matth.4.
cessit ad eũ tentator. Veraciter hoc fuit mille passus angariari, cum tentatore in illo tali sabbato alter- Luce.4.
cari. At ipse tantummodo mille passus angariari, id est, non tantummodo semel passus est tentari, sed
iuit cum illo alia duo, quia duas, præter priorem tentationes pertulit, assumptus ab illo in sanctam Bona anga-
ciuitatem, & ductus in montem excelsum valdè, & tunc dixit ei: Vade Satanas. Forte & tu ô anima riatio apo-
magni Apostoli, siue cuiuscunque viri Apostolici, sabbatizare vis. Exspoliasti te tunica tua, lauisti pe- stolorũ &
des tuos, & in cubiculo secretæ contemplationis sabbatizare vis. Sed ecce vox dilecti tui pulsantis: similium.
Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea. Hæc dicens: Vtique angariare te Canti.5.
vult mille passus, quod est sabbati iter, vt ante iam dictum est: Angariare (inquam) te vult, vt postpo-
sita quam elegeras solitariæ contemplationis requie surgas, illi aperire, vadas euangelium eius an-
nuntiare, & hoc in vna parte orbis terræ in Asia, vbi sita est Hierusalem siue Iudæa, vbi Euangelium
eius primum loqui oportebat. Vade cum illo alia duo millia passuum, id est, noli contẽtus esse in vna
Asia prædicare, sed & in Aphrica, & in Europa prædicando labora, laborando prædica Euangeli-
um, & hoc modo pulchre angariatus es, vadens cum illo non solum mille passus, sed & alia duo, fi-
untque tria millia passuum quia tres sunt partes orbis terrarum. Nunquid in homini angaria plus in- Date, & da-
iuriæ tu pro illo, quam ille pro te passus est? Illum quippe Deum & hominem Diabolus tentator, te bitur vobis
purum hominem angariauit ipse Deus saluator. Interea iustificare debemus Deum, & patrem Do- Psal.144.
mini nostri Iesu Christi, ipsumque filium qui hic loquitur nobis, & dum non accipimus quod ab ipso

petimus, nihilominus cum Psalmista dicere: Fidelis Dominus in omnibus verbis suis & sanctus in
Ioann. 16. omnibus operibus suis. Quid enim? Nunquid illud solum dixit: Amen amen dico vobis, si quid petie-
Luc. 11. ritis patrem in nomine meo, dabit vobis, petite & accipietis, petite & dabitur vobis? Nonne & hoc
Luc. 6. dixit: Date & dabitur vobis, & quod hic in præsenti loco habemus, qui petit à te ne auertaris? Volu-
mus audire, petite & dabitur vobis & dissimulamus, date & dabitur vobis. Profecto sicut apud Esa-
yam, vbi præmittens quærite iudicium, subuenite oppresso, &c. tunc demum subiungit, & venite &
Esa. 1. arguite me: ita & hic iurisperitus esse debebis, vt cum feceris quod dicit: Qui petit à te, da ei, & volē-
ti mutuare à te, ne auertaris, tunc demum venias & arguas eum, eo quod non acceperis, iuxta promi
ssum hoc, petite & accipietis. Adhuc vnum superest (ô Christiane) dictum, vel dicendum tibi. &
sex erant dicta Domini, & cum sex, quasi diebus dictorum homini bene operatus fueris, legemque
adimpleueris, tunc demum vir emeritus iure introire in requiem Domini, & sabbatismum filiorum
Dei, sabbatizare dignus sis. Quid est illud? *Audistis (inquit) quia dictum est: Diliges proximum tuum, &*
odies inimicum tuum. Ego *autem dico uobis: Diligite inimicos uestros, & benefacite his qui oderunt uos, &*
orate pro persequentibus & calumniantibus uos, ut sitis filij patris uestri, qui in cœlis est, qui solem suum ori
Acto 23. *ri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.* Poteras percutienti maxillam dextram, eti-
2. Timo. 4 am iratus præbere alterā, & dicere non (vt Apostolus) prænuntiando, percutiet te Dñs, sed imprecan-
do, percutiat te Dñs paries dealbate: poteras auferenti tunicam, etiam iratus remittere & palliū, & di
cere, nō, vt idē Apostolus, cōminando siue prænuntiando, reddet illi Dñs, sed maledicēdo siue impre-
cando reddat illi Dñs secundum opera eius vt non esset contra hoc legis mandatū adhuc minimū: Di
liges amicū tuum, neq; contra hoc legis permissum, & odies inimicū tuū. Porro, tendenti tibi ad gra-
dum optimum vt sis filius patris tui, qui in cœlis est, permissio vti nō conuenit, vt odio habeas inimicū
Quæstio tuum, imò expedit vt diligas eum iam, dum adhuc inimicus est, & pro illo ores. Quare ergo lex dixit,
& odies inimicum tuum? Nonne ipsa eiusdem vox est, cuius & Euangelium? Quare ergo iam diu di-
stulit dictum hoc tam benignum. Dilige inimicum tuum? Videlicet, quia hoc impossibile erat legi, &
Roma. 7. in hoc infirmabatur per carnem, sicut Apostolus ait: Quorum per carnem infirmabatur? Nimirum
Responsio eorum qui sub lege erant, quia carnales erant. Sicut ad duritiam cordis eorum permisit eis dare con-
iugibus libellos repudij, ita nihilominus ad duritiam cordis eorum & propter infirmitatem carnis
eorum alia quoque multa permisit, quorum de notissimis est hoc vnum, & odies inimicum tuum, si-
ue ita, propinquus occisi statim, vt homicidā apprehēderit, interficiet eum. Dicis itaque mihi: Nonne
Nume. 35. & hodie in hominibus eadem est iam duritia cordis quam infirmitas carnis? Est quidem, sed exem-
Cur Christi plum accessit, quod antiquis defuit. Debet plus valere doctrina, vbi docentem sua commendant ope-
anis minus ra. Audiri debet præceptum, quod præceptoris roborauit exemplum. Ecce filius Dei præceptor &
licet quā li- doctor de cœlo venit, quod præcipit, fecit, quod docet, opere ostendit. Dilexit inimicos, nam cum in-
cuit Iudæis imici essemus (ait Apostolus) reconciliauit nos Deo. In ipso mortis articulo pro persequentibus & ca-
Roma 5. lumniantibus se orauit pater (inquiens) ignosce illis. non enim sciunt quid faciunt, cunctisque credere
Luc. 23. volentibus reatum suæ mortis indulsit. Hoc exemplum doctrinam eius adiuuat, quod quia defuit
quando data est lex, erat ipsa lex infirma: simulque quia spiritum dilectionis dare non poterat, tale
quid illi efficere, & ad perfectionem cogere homines impossibile erat. Iste quia & perfectionis exem-
plum & dilectionis spiritum dedit, idcirco iam extunc verè à nobis imitationem exigit grandi propo-
sita spe, quæ cum venerit, profecto meritum omne excendit, vt simus filij Dei, fratres & cohæredes
Roma. 8. vnici filij Dei. Et in hoc dicto cum dicit, vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est, magna subinnu-
Differētia itur distantia filiorum multorum, & ipsius vnici filij Dei. Ille nanque, non vt esset filius Dei, sed quia
inter vnicū erat filius Dei, dilexit inimicos, secundum naturam suæ bonitatis: alij omnes, non quia sunt, sed vt
filiū dei, & sint filij Dei, diligant inimicos imitatione illius bonitatis, qui solem suum oriri facit super bonos &
multos fili malos, & pluit super iustos & iniustos. Hoc si sensu duplici intelligas, abundantius valet: Nam est qui
os dei. dem magnum bonitatis siue benignitatis eius experimentum, quod solem istum visibilem facit oriri
super bonos & malos, & pluuiam terræ necessariam pluit super iustos & iniustos, sed maius multo
est, quod solem iustitiæ, solem verum, Christum filium suum notum facit bonis & malis, tam qui ex
Iudæis quam qui ex gentibus sunt, & voluntaria prædicationis Euangelicæ pluuia cunctos irrigans,
cohortatur eos facere bonum fidei vel pœnitentiæ fructum. *Si enim diligitis eos tantum qui uos dili-*
gunt, quam mercedem habetis? Nonne & Publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres uestros tantū,
quid amplius facitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt? Estote ergo perfecti, sicut & pater uester cœlestis perfe-
Christi præ *ctus est.* Vbi opus laboriosius, vbi labor est operiosior, ibi vel inde merces maior, & corona adquiri-
cepta no- tur gloriosior. Porro, multi præcepta Dei, imbecillitate sua non sanctorum viribus, æstimantes, pu-
bis possibi- tant esse impossibilia quæ præcepta sunt, & dicunt sufficere virtutibus, non odisse inimicos cæterum
lia diligere plus esse, quàm humana natura patiatur. Non sunt impossibilia, sed possibile est obseruari
hæc omnia, quippe cum de iustis hominibus exempla nonnulla sunt, qui hæc obseruauerunt. Stepha-
Acto. 7 nus protomartyr deprecatus est pro lapidantibus inimicis, & Paulus optabat anathema esse pro per
Roma 9 secutoribus suis, Sed & ante exemplum huius filij Dei, cuius est dictum, quique fecit hoc ipsum,
dicens:

dicens :pater ignosce eis, quod enim faciūt, nesciūt. Dauid iniussus planxit Saulē, luxit Absalon, ambos persequentes, ambos ipsius animam quærentes. Iniussum Dauid idcirco dixi, quia lex non iusserat inimico parci, siue doleri de inimici. Euangelium autem, sicut in cæteris ante dictis, ita in isto suppler defectum legis. Dictum hoc, estote ergo & vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est, quantæ gratiæ sit, ex opposito magis elucet, scilicet, ex eo quod Serpens primis parentibus nostris dixit, suadens transgredi præceptum, comedite, & eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Malam viam quasi ad perfectionem ille sibilando susurrauit, bonam viam ad veram perfectionem iste demonstrando prædicauit. Estote(inquit) perfecti, estote non dico sicut Dij, sed sicut filij Dei. Estote (inquam) ita perfecti, secundum modum perfectionis, quo pater vester cœlestis perfectus est, id est, non odiendo amicum Dei, quod vt fieret, serpens suasit: sed diligendo etiam inimicos, cuius rei vobis exemplum præbet ipse pater cœlestis. Illius doctrina nequam, abduxit hominem ad omnimodam Dei dissimilitudinem. Hæc doctrina æqua conformabit vos ad eiusdem Dei similitudinem, vt fiat quod scriptum est, ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes. In hoc(inquit Apostolus Ioannes) manifesti sunt filij Dei & filij Diaboli. Nam filij Diaboli sunt, qui nec amicos diligunt: in hoc imitantes Diabolum, qui non dilexit, imò odio habuit creatorem suum, cum ille gratis & magnum & speciosum & sapientem, sicut apud Ezechielem testatur, fecisset, & in monte sancto Dei, id est, in cœlo, posuisset eum: persuasitque homini, vt neque fidem, neque dilectionem haberet erga eundem creatorem suum, suoque exemplo contemneret eum, habendo peruersum similitudinis, id est, diuinitatis, eius appetitum. Filij Dei sunt econtra, qui etiam inimicos diligunt, optando vt amici fiant, imitantes ipsum Deum, qui cum inimici essemus, vltro vobis obtulit reconciliationis gratiam, tanta dilectionis abundantia, vt proprio filio suo non parceret, sed pro nobis omnibus traderet eum. Ad huius imitationem suos filius Dei auditores inuitans, cum dixisset, estote & vos perfecti, protinus non quantitatem, sed qualitatem perfectionis proponens, addidit, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Quod est dicere: Sicut ille vos dilexit, cum essetis inimici, vt amicos faceret de inimicis, ita & vos diligite inimicos, dando operam, quoad potestis, vt conuertantur & efficiantur amici. His explicitis, protinus dicit: *Attendite, ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem uestrum qui in cœlis est.* Post illa quæ hactenus tractata sunt, dicta iustitiæ, dicta legis adimplendæ, secundum propositum dicentis, non veni soluere legem, sed adimplere, nunc aduersus intemperantiam loqui incipit, exhortando suos, & informando ad virtutem temperantiæ. Hoc ita facere incipit, vt attentos nos esse velit, dicendo, attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Venerabilis igitur & verè cœlestis temperantiæ virtus hic inchoatur prædicari, quam nescierunt, sicut & cæteras virtutes, Ethnici, id est, gentiles, philosophi inanes: qui nomina quidem earum circa res aniles declamauerunt, sed naturam vel dignitatem ignorauerunt & fundamentum, super quod eas ædificarent, non habuerunt. Ego(inquit) vobis supra dixi, luceat lux vestra coram hominibus, quod sine dubio est iustitiam facere coram hominibus: sed non dixi, vt videamini ab eis, quod esset, sine Deo velle sabbatizare siue gloriari: imò dixi, vt videntes opera vestra bona, glorificent patrem vestrum qui in cœlis est, quod est quærere gloriam Dei, & tendere in sabbatismum eius, vbi requiescit & ipse ab operibus suis. Alioquin si mercedem hic recipere festinatis, mercedem momentaneam, quæ in visu hominum, in laude vel fauore popularium, quam lenis, quam exilis est, mercedem(ait) non habebitis apud patrem vestrum qui in cœlis est. *Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in sinagogis & uicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico uobis, receperunt mercedem suam.* Ergo(inquit) quoniam mercedem non habebit, qui idcirco iustitiam suam facit coram hominibus, vt videatur ab eis, cum facis eleemosynam, &c. Operum bonorum ex radice dilectionis prodeuntium, primum vel præcipuum eleemosyna est, sequens oratio, deinde ieiunium. Paulo ante radicem dilectionis intus in corde plantatam, vel fixam esse volens, dixit, audistis quia dictum est, diliges proximum tuum & odies inimicum tuum, ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, &c. Si ergo fixa est, in corde radix dilectionis, bona est eleemosyna, bona oratio, bonum & vtile ieiunium: de quibus hic agit ipse plantator eiusdem dilectionis, quia fructus vitales sunt, & mercedem vitæ æternæ adquirunt. Possunt autem hæc eadem foras extrudi, absque radice dilectionis, sed tali prouentu omnis horum fructuum pulchritudo est hypocrysis. Interpretatur enim hypocrisis, deauratio, quod nomen latinum sic à nobis intelligitur vt res quælibet in superficie colore lucens aureo, sentiatur esse intus esse siue auro. Vt ergo vicinius dictum sit, ille hypocrita est qui eleemosynam quidem dat & orat & ieiunat, sed intus aurum dilectionis non habens, dupliciter ambulat, penetralibus siue interioribus fœtidis, superficie aurea. Eleemosyna, quæ non eiusmodi est, quæ non hypocrisis, id est, deauratio, sed tota aurea, tota ipsa aurum est, cuius vena seu venarum principium dilectio est, vnde aurum verum misericordiæ manu effodi solet, hæc preciosa est, hæc in cœlum ascendit, & ibi Regem Regum, Dominumque dominantium delectabiliter pascit, potusque illi est delectabilis, eumque velut vestimentum cooperit, sicut & ipse ore proprio testificabitur in die iudicij. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare & cętera, vsque quando fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

[Margin notes: Luc. 23 / 2. Regū. 1. / 2. Regū. 9 / Gene. 3. / Psal. 81. / 1. Ioann. 3 / Quomodo differūt filij diaboli à filijs dei / Ezec. 28. 31 / Gene. 3 / Roma. 5. 8 / CAP. VI. / Philosophi nō verè cognouerunt virtutes / Radix bonorū operum dilectio est / Matth. 25.]

Sex opera misericordiæ perducunt in sabbatum dñi.
Hebræ. 4.

Et notandum, quod huius gratiæ sex opera sunt, quandam habentia similitudinem sex dierum, quibus Deus mundum perfecit & omnia quæ in mundo sunt, in eo videlicet, quod & ipsa suum promeretur sabbatum, vt qui hæc fecerit, etiam ipse requiescat ab operibus suis, ait Apostolus, sicut & à suis Deus. Primum est, esuriui & dedistis mihi manducare: secundum, sitiui & dedistis mihi bibere: tertium, hospes eram & collegistis me: quartum, nudus & operuistis me: quintum, infirmus & visitastis me: sextum, in carcere eram & venistis ad me. Ingredientur enim in sabbatum, id est, in requiem Domini, qui hæc sunt operati, vocante ipso qui post sex dies in septimo requieuit, ac dicente: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Tali ac tanto illius sabbatismi bono, animam suam intemperans hypocrita defraudauit, quia faciens eleemosynam, tuba cecinit ante se, voluit videri in synagogis, voluit audiri in vicis, cupiuit ab hominibus honorari & hanc mercedem vanus ambiuit, vacuus recepit, inanis tulit. *Te autem* (inquit) *faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* Quid enim opus est sinistram adhiberi, vbi sola dextera sufficit? Quid opus est totum corpus moueri siue inquietari discurrendo, clamando, tuba canendo, cum sola manus dextera leui ductu sese porrigendo, plus fundere possit quam pauper petere ausus fuerit, plus ingerere quã tuum posse aut velle sit? Vtinam quieta manente sinistra tantum dare velis quantum porrigere valet priusquam lassetur aut deficiat protenta dextera, Idcirco sic facito, *Vt sit eleemosyna tua in abscondo* Olim in parabolis quoque sapientia dixerat: Munus absconditum extinguet iram, & donum in sinu indignationem maximam. Hæc est illa redditio Dei, quam protinus familiariter promittens, *Et pater tuus, inquit, qui uidet in abscondo reddet tibi.* Vnde pater tuus? Nimirum ex eo, quod non contentus es obseruare illud antiquis dictum, diliges amicum tuum, & odies inimicum tuum, sed ad illius dicti supplementum, si esuriuit inimicus tuus cibasti illum, si sitiuit dedisti illi potum, vt vinceres in bono malum, quæ totius eleemosynæ laudanda perfectio est. Inde est ille pater tuus, & tu tanti es patris filius, iuxta conditionem dicentis, benefacite his qui oderunt vos, vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est.

Prouer. 21

Vnde deus est pater noster.

Eadem de oratione, eadem de ieiunio ratio siue sententia est, cauendam scilicet esse in eis nequitiam hypocriseos, qua fermentabatur omnis iustitia scribarum & pharisæorum, & eleemosyna videlicet & oratio & ieiunium: quippe qui sicut eleemosynam facientes tuba canere ante se, ita & *in synagogis & in angulis platearum amant, inquit, stantes orare, ut uideantur ab hominibus.* Et cum ieiunant tristes fiunt, vt pareant hominibus ieiunantes. Vnam eandemque per singula iustus iudex depromit sententiam. *Amen dico uobis, receperunt mercedem suam.* Nunc iam quid dicat dignæ orationis formator & institutor pensandum est. *Orantes, inquit, nolite multum loqui sicut Ethnici. Putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur:* Nolite ergo *assimilari eis. Scit enim pater uester, quid opus sit uobis, antequam petatis eum.* Ethnicorum non paruum circa voces compositionesque verborum fuit studium, qualium maximi vel notissimi sunt inter Poetas Vergilius, inter historiographos Salustius, inter Oratores Marcus Tullius: Talium scripta si sanctis ac diuinis scripturis conferas ea maxime discernuntur distantia, quod apud illos res viles atque ignobiles vt pote terrenæ, & de cœlestibus siue spiritualibus nihil habentes, verbis ornantur: in sanctis autem scripturis non res verbis, imò verba rebus venerabiliter decorantur. Ibi verba conquisita† iusque sequentia rebus caducis maiestatem quandam afferre coguntur: hic autem res magnas, res diuinas sponte verba sequuntur, & quamuis pulchra sint, ita rerum maiestate operiuntur, vt nisi diligenter attendas, vix appareat eloquentia, quod præsens adsit, dominamque suam sapientiam libenter comitetur. Nolite ergo, inquit, assimilari eis, nolite putare, quemadmodum ipsi quod in multiloquio exaudiamini Deumque iudicem magis longa & eleganti oratione quam rerum veritate flectere aut vincere possitis, aut quod docilem facere siue docere Deum opus sit. Scit enim pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum.

Roma. 12
Sup ca. 5
Lego, vix q;

Consurgit in hoc loco quædam hæresis philosophorum quoque dogma peruersum, dicentium: Si nouit Deus quid oremus, & antequam petamus, scit quibus indigeamus, frustra scienti loquimur. Quibus breuiter respondendum est, nos non narratores esse, sed rogatores. Aliud est enim narrare ignoranti, aliud scientem petere. In illo iudicium est, hic obsequium. Ibi fideliter referimus, hic miserabiliter obsecramus. Plus adhuc dicendum & venerabiliter sentiendum est, quia speciosum hoc inter Deum & homines commercium, scilicet oratio non debet esse solummodo ad accipiendum, verumetiam ad occurrendum, scilicet vt beneficijs Dei venientibus, donis altissimi gratis affluentibus, solennem & religiosum oratio sancta præbeat occursum, iuxta illud Psalmistæ: Et mane oratio mea præueniet te. Exempli gratia Ecce ancilla Domini, ait Maria, fiat mihi secundum verbum tuum. Denique iam fiebat, iam ex ore Angeli verbum audierat & concipiebat: & tamen orando dixit, imprecando sibi clamauit clamore cordis inenarrabili, fiat mihi secundum verbum tuum. Hoc propemodum est tale, ac si personam dignam chorus excipiat, aut cœtus solennis procedens obuiam, non iam vt veniat, sed quia venit. Hinc est quod quotidie cibum tam spiritualem quam corporalem cum oratione percipimus, iamque habentes præ oculis aut prope tenentes in manibus panem dominicum vitæ æternæ, panem victualem necessarium huic temporali vitæ: nihilominus oramus & dicimus, panem nostrum quotidianum da nobis

Obiectio hæreticorũ
Solutio breuis & elegans de orãdo Deũ
Psal. 87.
Luc. 1.
Apta similitudo.

nobis hodie, quia videlicet benigna voluntas dei omnia tribuentis, similes optat sibi esse vultus interioris hominis accipientis: vt quod datur diuinæ charitatis beneficio, suscipiatur cum desiderio, desideriumque ipsum testatur oratio, socialiterque orationem subsequens gratiarum actio. Cum igitur dicit, scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum. non ociosum aut superfluum nos existimare vult orationis studium, sed vitare multiloquium, scientes quod & olim de Behemoth ad beatum Iob dixit, non parcam ei verbis potentibus, & ad deprecandum compositis.

Iob 41.

Quid si ex affectu diuinæ inspirationis oratio protendatur? Nunquid pro multiloquio reputabitur, & erit contra institutionem dicentis, orantes autem nolite multum loqui sicut ethnici: Nequaquam. Alioquin quid fiet de orationibus psalmisticis, id est, Psalmis pluribus modo locutionis oratorio vel deprecatorio currentibus, & non adeo breuibus, nec parum bene compositis? Taceo de multis orationibus ecclesiasticis, quas religiosus passim conuentus priuatim ruminare & publice personare consueuit, plerasque prolixas & luculento sermone à scholasticis compositas: de psalmis duntaxat nunc dico, quos esse compositos non dubitamus autore spiritu sancto, spiritu prophetico. Nunquid debebunt contemni pro hac autoritate dicentis, nolite multum loqui? Proinde diligenter animaduertendum est, qui non tantummodo dixit, nolite multum loqui, sed addidit, sicut ethnici: & sic intelligendum, ac si dixisset, nolite multum loqui, nisi forte affluant verba precum ex affectu diuinæ inspirationis.

Oratio longa cũ affectu laudabilis.

Ecce aliud: Scientia inflat, inquit Apostolus, subiungens, charitas autem ædificat. Nunquid hoc dicto scientiam condemnat? Non vtique, sed charitatem commendat, eamque socialiter cum scientia nobis inesse desiderat. Scientia namque sine charitate, verũ quidem est, quia inflat, est enim secularis scientia, cum charitate vero scientia multum ædificat, est enim donum dei cum sit spiritus scientiæ vnus de septem spiritibus domini, quintus in ordine, quem propheta taliter præscripsit. Spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientię & pietatis, & spiritus timoris domini. Itaque sicut scientiam non propter semetipsam, sed propter viduitatem quandã, dum sine charitate est, vituperat Apostolus dicens, scientia inflat: ita longam & facundam orationem dominus, non propter semetipsam vel propter suimet longitudinem reprobat, sed propter similem ignobilitatem, dum desiderium sanctum non habens, quilibet more ethnicorum verba multiplicat.

Similitudo
1. Corin. 8.
Esa. 11.

Nam si vtrunque adsit, non solum orantem iuuat, verum etiam audientem ędificat: vtque abundantius ædificet, pleraque oratio ecclesiæ musicæ dulcedinis suauitate condita est. Valet enim auditus musicæ dulcedinis psallendo atque orando ad mutandam siue excitandam in pectore nostro spiritus sancti gratiam, secundum Helisei prophetę exemplum, de quo taliter scriptum est in libro Regum: Viuit dominus exercituum, in cuius conspectu sto, ait ipse ad Ioram Regẽ Israel, qui si nõ vultum Iosophat regis Iudæ erubescerem, nec attendissem quidem te, nec respexissem. Nunc autem adducite mihi psaltẽ. Cumque caneret psaltes facta est super eum manus domini, & ait: Hæc dicit dominus: Facite in hoc alueo torrentis fossas & fossas &c. Non dubito plerosque esse, qui huius rei experimentum quantulumcunque assecuti sunt & secundum illud exemplum nonnunquam persenserint in auditu siue decantatione laudis siue orationis bene & morose cum musico modulamine sonantis, quid ipsorum viscera concuteret impetus spiritus sancti, inundans affectus diuinæ inspirationis, vis magna sanctæ compunctionis. Fit denique, nescio qua naturę vi, vt multo amplius afficiar audiendo sublimiter canentẽ ecclesiæ chorum cum multitudine sonorum.

Oratio musicalis plus afficit.

Exempli gratia: Illam orationem Mosi, obsecro dñe, dimitte peccata populi tui, itemque quod orauit idem Moses eundem dominum & dixit, si inueni gratiam in conspectu tuo ostende mihi teipsum manifeste, vt videam te, quam si simplicem eiusdem orationis literaturam, vt in libro historico scripta est, legam vel audiam. Quid igitur valet nobis hæc institutio breuitatis, qua nos informare volens, Sic ergo, inquit, vos orabitis? Hoc nimirum quod iactantiæ siue elationis vitium, quæ in multiloquio solet obrepere, per compendium siue breuitatem melius potest animus infirmus effugere. & preterea quia modus hic orationis, qui breuitati studet, cæteris modis facilior, cunctisque pusillis pariter atque maioribus magis accomodatus est.

Exod. 32.
Exod. 33.

Sunt namque tres orationis modi in quibus domino beneplacitum est, quartus illi omnino displicet. Primus modus est, cum oratio, ex affectu (sicut iam dictũ est) diuinæ inspirationis protenditur, sicut fiebat Annę, quæ in tantum multiplicabat præces, vt eam æstimaret Heli temulentam. Factum est, inquit scriptura, cũ illa multiplicaret præces corã domino, vt Heli obseruaret os eius. Porro Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia eius mouebantur, & vox penitus non audiebatur. Aestimauit ergo eam Heli temulentam, dixitque ei: Vsquequo ebria eris. Digere paulisper vinum quo mades. Secundum similitudinem illius, ecclesia de gentibus, quę dudũ sterilis deo erat, nunc autẽ peperit plurimos, preces corã domino bene multiplicat, & ex quo sic cœpit loqui, æstimauit eã temulentã Heli, scilicet vana sapientia veteris sacerdotij. Dixerunt enim, quia musto pleni sunt isti nescientes & deridentes gratiã quæ postea sterilẽ istam parere fecit.

Tres modi orãdi, deo placiti.
1. Reg. 1.
Acto. 2.

Secundus orationis modus, quem dominus loco pręsenti cõmendat, vt videlicet sciat orans quod non in clamosa voce, nõ in multiloquio, sed in contritione cordis dominus exaudiat: quodque oratio breuis & pura esse debeat, vt ista: Pater noster qui es in cœlis &c. Tertius modus est dũ nõ solũ sine clamosa voce, verumetiam absque motu labiorum quis orat intrinsecus oratione clausa sicut orabat Moses, quando persequente Pharaone dixit ad eum dominus. Quid clamas ad me? Nihil enim tunc ore loquebatur ad dominum, sed magnus clamor magnum erat desiderium. Hinc Psal-

mista

Exo. 14.
Psal. 9.

mista. Desideriũ pauperum exaudiuit dominus, præparationis cordis eorum audiuit auris tua. Quartus orationis modus omnino (vt iam dictum est) domino displicet, videlicet vbi multiloquiũ est absq; affecto diuinæ inspirationis, quem solum habent vel habere possunt hypocritæ, multum loquentes sicut ethnici, in synagogis & in angulis platearum stantes, vel stando orantes, & videri volentes, de tribus iam dictis modis orandi faciliorem modum tam pusillis quam maioribus, magis commodum vel aptum, scilicet breuiorem paucisq; verbis contentum, præscribit dicens. *Sic ergo vos orabitis: Pater noster qui es in cœlis sanctificetur nomen tuum, &c.* Hæc oratio forsitan discipulis Domini adhuc rudibus ob sui breuitatem insofficiens visa est. Nam sicut Lucas memorat, cum esset in loco quodam orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum: Domine doce nos orare, sicut & Ioannes docuit discipulos suos. Quale hoc erat discipulos Dñi rogare, vt sicut docuerat homo, Ioannes ita doceret orare, Ioannes enim homo erat. Vt autem sicut oportet, oremus, nemo docere potest, nisi solus Deus Hinc Apostolus: Nam quid oremus sicut oportet, nescimus, sed ipse spiritus postolat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Ergo quoniam doceri volebant, sicut homo hominem docere potest, sicut homines discipulos suos docere potuerat homo Ioannes, quid vel quomodo eis respondit? Cum oratis, inquit, dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum, panem nostrum quotidianũ da nobis hodie, & dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis, & ne nos inducas in tentationem. Si parum compositus vel insufficiens videbatur illis modus orationis, quæ secundum hunc Euangelistam Matthæum ipse vltro in monte docuit, & idcirco in loco alio rogauerunt se doceri, sicut Ioannes orare docuit, pulchrè nimirum illis compositionem siue longitudinem orationis non solum non auxit, verumetiam diminuit. Nam de septem petitionibus duas omisit, tertiam & vltimam, fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, sed libera nos à malo, & laudem breuissimam, quam hic in Matthæo præmisit, vti solenne est orationem à laude, inchoare, post primam appellationem, pater noster qui es in cœlis. Nec mora, vt magis ac magis notum sit oranti, qui cum Deo verba facit, quod non opus sit ei longo vel composito sermone fatigari. Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte & dicet illi, amice commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum. Nimirũ qui sic venit ad amici sui ostium, non sermonẽ affert longum præmeditatũ, diligenter compositũ siue accuratũ, sed & si tota nocte standum sibi & rogandum est, vnus idemq; sermo est, breuis est, & hoc idem repetit centies, resonatq; millies, amice commoda mihi tres panes. Secundũ hoc exemplũ, petite, inquit, & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis. Quid petimus? Quid quærimus? Spiritũ bonũ, ait: Si enim vos cum sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris, quanto magis pater vester de cœlo dabit spiritum bonũ petentibus se, subauditur qui doceat vos orare? Dixistis enim, domine doce nos orare, sicut & Ioannes docuit discipulos suos, ignorantes quia doctrina huiusmodi nõ est Ioannis siue alicuius hominis, sed solius spiritus boni, spiritus sancti. Proinde si compendiosum quæris iter ad cõsequendã orandi scientiã, nec ista secundũ Matthæũ breui, nec illa secundũ Lucã breuiori oratione adeo opus tibi erit, tantũmodo persistas rogans patrẽ, postulans amicũ, da mihi spiritũ bonũ, da mihi spiritũ sanctũ. Quẽcum ille dederit tibi, iam vere orandi scientiam habebis, & miro modo sic in oratione vehementer occupatus eris, vt verbũ aliquod proferre vix possis: quia nõ vacabit gemitu continuo iorũ præoccupante officium vocis. Hinc est illud: Nam quid oremus sicut oportet nescimus sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autẽ scrutatur corda, scit quid desideret spũs, quia secundum deum postulat pro sanctis. Igitur hanc orationem dominicã, partesq; eius, id est petitiones septem, quarũ prima est, sanctificetur nomẽ tuũ: vltima, sed libera nos à malo: sic rectè accipimus tanquam primæ scientiæ vel doctrinæ huius, qua ad orandũ sumus informari, elementa, quoniã veluti pueris hæc tradita sunt, cũ necdũ accepissent spm̃ paracletũ, dicentibus interdũ, dñe doce nos orare, sicut & Ioannes docuit discipulos suos. Etiã si fuerimus perfecti, ita, vt (sicut iã supra dictũ est) spiritus ille gemitibus inenarabilibus oret vel postulet pro nobis, nõ tamẽ oratio hæc oratio dominica, prima cunctarũ orationũ ab ore nostro cadere debet, ne videamur nobisipsis magni & orationis huius nõ indigentes, quæ quasi pueris, id est, incipientibus proposita sit, vt habeant aliquod initiũ dissimilitudinis, ab improbitate hypocritarũ, quorum tota oratio est multiloquiũ. Et quidem breuis & paruis apta est, sed & magnos delectare atque exercere potest, & in primis appellatio hæc, pater noster. Qui enim, cui dicimus pater noster? Nos quondam filij iræ, filij gehennæ, filij mortis, filij diaboli dicimus pater noster, patri misericordiarum, patri cœlestis patriæ, patri vitæ sempiternæ, patri domini nostri Iesu Christi, dei sibimet coæqualis & coæterni. Gratia huius vnici filij sic loquimur patri huic, ex quo sumus renati, quia male fueramus nati, & mirabili compendio mala sors nostra sic mutata est, qui effecti sumus filij dei, credendo in eum, qui cũ solus filius dei esset, naturæ nostræ particeps factus est, Gratiã istã miratur omnis creatura, prædicat per orbẽ sancta ecclesia, venerantur angeli, reuerentur archangeli, magnificant throni; glorificãt dominationes, laudant principatus, adorant potestates, benedicunt virtutes, desiderant in eã prospicere Cherubim atq; Seraphim. Admirationẽ tantæ gratiæ nos quoq; habere innuit laus ista quã breuis, qui es in cœlis. Quis enim docilis ad orandũ puer, docilis ad inuocandum patrem, non admiretur, quod iste pater cum in cœlis, id est, tantum in inuisibilibus qui nobis inuisibilia sunt possit videri, hic in isto seculo visibili, vbi cum non videt homo, nos

Quartus modus hypocritarũ.

Luc. 11.

Roma. 8.

Luc. 11.

pater noster, breuius apud Lucã quã apud Matthæum.

Ibidem.

Roma. 8.

Omnes tũ magni tũ parui, orare debent, pater noster.

Ephe. 2.

Roma. 6, Galat. 3.

1. Petri. 1.

Quis es in cœlis.

mo, nos genuit: quemadmodum apostolus Iacobus: Voluntarie enim, inquit, genuit nos verbo veritatis, vt simus initium aliquod creaturæ eius. Quamuis autem cœlorum nomine patria significetur inuisibilis, vbi sancti habitant angeli, & quo Christus quadragesimo post resurrectionem suam die, videntibus apostolis ascendit: nihilominus tamen cœli dicuntur & sunt supra memorati nouem ordines angelorum & in eiusmodi cœlis hic pater noster est, quod est beatitudo illorum: quia videlicet deum in illis esse, hoc est, permanere & non mutari, quemadmodũ dicit ad Mosen, ego sum qui sum, & huius essentiam inuariabilem in semetipsis semper habent, semper & abq; vllo fine beati & immortales habebunt, & immortaliter pascentur hoc summo bono, quo pleni sunt, quo pleni permanebunt. Hinc omnes Christiani, magni & parui diuites & pauperes, nobiles & plebei, domini & serui, reges & mendici, principes cum vulgo ignobili, omnes omnino absque vlla distinctione gentis siue conditionis, sexus & ætatis, ordinis vel officij, pater noster dicimus huic, & nemo nostrum dicit, pater mi. Vnus est filius primogenitus & vnigenitus, non vti nos gratię, sed solus naturæ filius, cui cõuenit dicere, pater mi, & dixit cum traderetur, mi pater si possibile est, transeat me calix iste, & pater noster nusquam legitur dixisse, Cur hoc? Videlicet quia dissimiliter illi & nobis deus pater est: illum genuit, non adoptauit. Tali appellatione præmissa, prima petitio hæc est. *sanctificetur nomen tuum.* Sanctum semper fuit & est nomen domini, veruntamen modus quidam est sanctificationis eius nobis vtilis, quem per prophetam hoc modo promisit: *Sanctificabo nomen meum magnum, dicit dominus, vt sciant omnes gentes, quia ego dominus cum sanctificatus fuero in vobis coram eis.* Protinus ac si quæreret aliquis, quomodo nomen tuum sanctificabis? ait: Tollam quippe vos de gentibus, & congregabo vos de vniuersis terris, & adducam vos in terram vestram, & effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri, & cætera: quibus vtiq; verbis gratia præsignatur baptismi Christi. Ergo tolli de gentibus, & congregari de vniuersis terris credentes in Christum, & baptizari eos in remissionem peccatorum, hoc sanctificari est nomen tuum ò deus pater omnium: quia sic sancti fiunt hi, super quos inuocatur nomen tuum. Etenim sanctificatio hęc reuera nominis tui sanctificatio est, quia non tam ipsis datur, quam tuo nomini, iuxta illud quod dictum est per Psalmistã: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Vt autem sanctificatio hæc in plures redundaret, primus ipse Christus sanctificatus est, eodem baptismo quo moriendo baptizatus est, sicut prædixerat, ego, inquiens, baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor vsq; dum perficiatur? Et sub ipso passionis articulo, cum dixisset orans ad patrem, sanctifica eos in veritate, subinde, & pro eis sanctifico, ait, meipsum, vt sint & ipsi sanctificati in veritate. Quid enim sanctificari ipsum sanctũ sanctorum, nisi sanctificari pro peccatis omnium, & auferri illi quas posuerat in eo deus iniquitates omnium nostrum? In illo sanctificationis actu, ò deus pater, sanctificatum est nomen tuum, quia per effusionem sanguinis & aquæ de latere eius sanctificati sunt, & remissionem acceperunt hi, super quos inuocatum erat nomen tuum. Igitur quod dicimus, sanctificetur nomen tuum, hoc dicere est, conuertantur gentes & remissionem peccatorum accipiant per nomen tuum, & omnium orationum qualscunq; offerimus siue pro catechuminis nostris, siue pro hæreticis & schismaticis, siue etiam pro perfidis Iudæis, & pro paganis nunc vsq; incredulis, vt conuertantur ad deum verum & viuum, & vnicum filium eius Iesum Christum, deum & dominum nostrum, summa hæc est, sanctificetur nomen tuum. Secunda petitio est. *Adueniat regnum tuum.* Quando hac oratione discipulos suos informabat, sicut baptismi sacramentum, quod nobis est sanctificatio nominis domini, necdum conditum fuerat, ita & regnum dei nondum venerat, sed appropinquabat, iuxta hoc euangelicæ predicationis initium, pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Ex eo namque regnum dei aduenit & intra nos est, ex quo princeps mundi huius foras missus est, quod per passionem & resurrectionem suam mox fore prænuncians. ecce enim, inquit, regnũ dei intra vos est. Eatenus mors regnabat. Quamuis lex subintrasset, nihilominus tamen peccatum tyrannizabat, quemadmodum Apostolus cum dixisset, sed regnauit mors ab Adam vsq; ad Mosen, &c. demum subintulit: Lex autem subintrauit, vt abundaret delictum. Quid ergo adhuc oramus, adueniat regnum tuum? Videlicet vt regi regni eius omnia sint subiecta, totumque compleatur illud, quod Psalmista cum dixisset, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarũ, addidit adhuc: Omnia subiecisti sub pedibus eius. Hinc Apostolus: Nunc autem, ait, necdũ videmus omnia subiecta ei, eum aũt qui modicum quam angeli minoratus est, videmus dominum Iesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum. Et alibi dicit: Deinde finis, cum tradiderit Christus regnum deo patri, cũ euacuauerit omnem principatum, & potestatem & virtutem, & dominationem. Oportet autem illũ regnare, donec ponat inimicos suos sub pedibus eius. Nouissima autem inimica destruetur mors. Igitur quamuis iam aduenerit, iamq; sit intra nos regnum dei, ex quo Christus propter passionem mortis gloria & honore coronatus est: nihilominus tamẽ adhuc oramus, adueniat regnum tuum, id est, nouissima destructione mortis perficiatur, nihilq; relinquatur illi non subiectũ, nullumq; remaneat scandalũ, iuxta quod alibi dicebat, Et colligent de regno eius omnia scandala. Tertia petitio *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.* Iuxta sensum iã dictũ fere superabundat, vnde & apud Lucã studio breuitatis

Iaco. 1.
Exod. 3.
Nos pater noster, christus, pater mi, dicere debuit.
Matt. 26.
Prima petitio, Sãctificetur nomen tuũ.
Ezech. 36.
Psal. 113.
Lucæ 12.
Ioann. 17.
Esa. 53.
Secũda petitio, Adueniat reg tuum.
Matth. 4.
Luc. 17.
Ioan. 12.
Rom. 5.
Psal. 8.
Hebræ. 2.
1. Cor. 17.

Matth.13. breuitatis prætermisit eam, vt supra iam dictum est. Quis enim regnat & non fit eius voluntas? Ve-
Tertia pe- rumtamen nonnihil interest, quia videlicet regnat super bonos & malos, super eos quoque qui dixe-
titio Fiat runt, nolumus hunc regnare super nos, quemadmodum in propheta dicit: Et regnabo super vos in
voluntas furore meo: in solis autem bonis & sanctis voluntas eius est. Hinc ad Hierusalem dicit: Non vocabe-
tua. ris vltra derelicta, & terra tua non vocabitur amplius desolata, sed vocabaris, voluntas mea in ea.
Luc.19. Econtra reprobis loquitur. Non est voluntas mihi in vobis. Rectè igitur cum dicimus, adueniat reg-
Ezech.20. num tuum, quoniam super aduersarios quoque suos regnabit, oramus, vt faciat ipse, quatenus no-
stra sit subiectio voluntaria, dicendo, fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. In cœlo namq; id est,
Esai.62. in beatis spiritibus, facta est & fit voluntas eius, nihilquæ illi repugnat, deiecto cum suis satellitibus
Malach.1. aduersario, qui idcirco cecidit, quia repugnabat rebellione voluntatis malæ, vnde & vocabatur dia-
bolus & satanas. Et si sunt plurimæ voluntates eius, quia plura sunt præcepta eius, vnde & in psalmo
Apoca.12. dicit: Sanctis qui in terra sunt eius, mirificaui omnes voluntates meas in eis. Hæc summa est voluntas
eius, vt viuamus, vt salui fiamus. Hinc ipse filius loquitur: Hæc est autem voluntas eius, qui misit me,
Psal.15. patris, vt omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die. Et rursum:
Hæc est autẽ voluntas patris mei, qui misit me, vt omnis qui videt filium & credit in eum, habeat vi-
Ioan.6. tam æternam. Quarta petitio. *Panem nostrum super substantialem da nobis hodie.* Hic quidem super-
substantialem, in Luca vero panem legimus quotidianum. Possumus superstantialẽ panem intellige-
Quarta pe- re, qui super omnes substantias sit, & vniuersas superet creaturas, qui & dicit: Ego sum panis viuus,
titio, Panẽ qui de cœlo descendi. Alij simpliciter putant secundum Apostoli dictum, habentes victum & vesti-
nostrũ &c. tum his contenti sumus, de præsenti tantum cibo sanctos curam gerere, vnde & in posterioribus sit
Ibidem. præceptum, nolite cogitare de crastino. Huiusmodi panem à deo petisse vel sperasse primus legitur
1.Timo.6. Iacob peregrè proficiscens: Si, inquit, fuerit dominus mecum, & custodierit in via per quam ambulo,
Matth.6. & dederit mihi panẽ ad edendum, &c. Alius est panis sermo dei, de quo Moses dicit: Non in solo pane
Triplex viuit homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore dei. Cuius defectũ comminatur per prophetã
panis. deus populo peccatori: Mittam, inquiens, vobis famem audiendi verbum dei. Tertius est panis, caro
Christi, quam nobis de sancto altari dat quemadmodum dixit: & panis quem ego dabo, caro mea est
Gene.28. pro mundi vita, Quidlibet horum trium cogites, dei donum est, nec alius quis præter eum dare po-
Deute 8. test. Si de pane victuali quæras, quis alius facit, vt eum terra producat? Si de pane spirituali quod est
Amos. 8. verbum dei, quomodo nisi per dei aspirationem datur? Quomodo, inquit Apostolus, prædicabunt,
nisi mittatur. Si de pane sacramenti, quis nisi deus facere potest, vt tibi ad vitam detur, & in remissi-
Ioann.6. onem peccatorum à te percipiatur? Igitur panem nostrum quotidianum da nobis hodie, sic dicat sa-
piens etiam rex, vt veraciter confiteatur, nec erubescat confiteri dicens: Ego autem mendicus sum &
Roma.10. pauper. Quinta petitio. *Et dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Qua-
liter nos, quorum multa sunt debita, dimittamus debitoribus nostris, ipse huius orationis autor ex-
Psal.39. emplo suo docuit, qui nulli quicquam debuit. Cum enim crucifigeretur, dicebat: Pater, dimitte illis.
Quinta pe- non enim sciunt quid faciunt. Sciebat enim inter eos esse nonnullos, nescientes quid facerent, eosquæ
titio, Et di- dicturos esse ad Petrum & ad reliquos apostolos. Quid faciemus viri fratres? Credituri erant ex illis
mitte no- plurimi, & dimissus est illis sanguis eius, secundum petitionem dicentis, pater dimitte illis. Similiter
bis. &c. optare debemus cunctis debitoribus nostris, & non quærere vltionem ex eis, & tunc ore libero, men-
Luc.21. te secura, dicere poterimus: Dimitte nobis sicut & nos dimittimus. Quid, si non nesciunt quid faci-
Acto.2. unt, sed inuidendo persequuntur nos & occidunt, maximè propter Christum? Nunquid exigitur à
nobis vt dimittamus eis, si volumus nobis debita nostra dimitti? Imo non solum inculpabiliter, ve-
Psal.78. rumetiam iuste clamamus id quod valde notum & vsitatum est, vindica domine sanguinem sancto-
rum tuorum qui effusus est, & redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum. Nonne his similia, imo
Hier.18. & fere grauiora, ipsa Christi persona loquitur in propheta: Fiant, inquit, vxores eorum absque libe-
ris & viduæ, & viri eorum interficiantur morte, & cætera quæ ita concludit: Ne propitieris iniquitati
eorum, & peccatum eorum à facie tua non deleatur. Fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore
furoris tui abutere eis. Debita pecuniæ seu quarumlibet rerum, quæ nobis iure debentur, vt dimitta-
mus debitoribus nostris, conuentio nos ista non cogit, nisi forte pro misericordia, si debitor attenu-
atus paupertate, reddere non possit. Siquidem & ipse dominus, quod iure sibi debetur vel quod ei se-
mel quispiam vouit, nequaquam dimittit, siue bonum siue malum sit, sed nec altero conmutari con-
cedit, imò dicit: Si quis mutauerit, & hoc quod mutatum est, & pro quo mutatũ est, sanctificabitur
Leui.27. domino & non redimetur. Sexta petitio. *Et ne nos inducas in tentationem.* Ergo ne deus inducere so-
Sexta peti- let in tentationẽ, vt dicamus ei, & ne nos inducas in tentationem? Non vtiq; in tentationẽ mali, tenta-
tio, Et ne tionẽ concupiscentiæ siue peccati. Nemo cum tentatur, ait Iacobus apostolus, dicat quia à deo tenta-
nos in. &c. tur. Deus enĩ intentator malorum est. Ipse autem neminẽ tentat. Vnusquisq; vero tentatur à concupis-
Iaco, 1. centia sua abstractus & illectus. Est alia tentatio, scilicet tribulatio, quæ ab hoc seculo multis infertur
modis, & eiusmodi tentatione deus sanctos suos tentare consueuit. Hinc est illud per sapientẽ dictum:
Sapiæ.3. Deus tentauit illos, tanquã aurũ in fornace probauit eos. Rectè & sapienter sic tentari, id est, tribula-
ri metuentes, & pauidi dicamus deo, rogemus patrem, & ne nos inducas in tentationem. Sed di-
cit aliquis:

cit aliquis: Nonne & gloriosum & optabile est in tribulatione tentatos & probatos coronari? Nonne ex huiusmodi tentationibus martyres sancti facti sunt gloriosi? Nonne ergo magis optare debemus tentationem? De tentatione quoque peccati si placet hic intelligi, non aliter intelligendũ est, & ne nos inducas in tentationem, nisi ac si diceretur, & ne nos permittas induci in tentationẽ. Septima petitio. *Sed libera nos à malo: Amen.* Hanc, vt superius iam dictum est secundũ Lucam sicut & tertiam illam: Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, studio breuitatis omisit, dum plenius inculcare vult eis, qui nondum intellexerant ex hac prima institutione, quod orantes non oporteret multum loqui. Et quidem vnum idemque videtur significare, & ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo: quoniam in tentationem non induci, id plane est à malo liberari: veruntamen magis vniuersale nomẽ est malum eorum quæ nocent, & naturæ vel saluti humanæ aduersa sunt. Nam, vt de cæteris taceam, mors ipsa malum est, & infernus malũ est, & diabolus malus est, à quo gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum nos liberet: Amen. Hoc signaculum orationis dominicæ interpretatur verè vel fideliter. Ecce hæc est oratio dominica, septem distincta partibus, id est, petitionibus, & ipsa est cunctarum exemplar orationum, vt quicquid à patre nostro deo petere volumus, hic probemus vtrũ deo placitum, vel ad salutem nostram sit idoneum quod postulamus. Nam si ab istarum qualibet petitionum petentis intentio discordat, nequaquam in nomine saluatoris postulat: & idcirco non arroget sibi sponsionem dicentis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Et in cunctis quidem petitionibus claret patris bonitas, in quinta autem quę est, & dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, bonitas simul & seueritas, quam protinus ita confirmat. *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & uobis pater uester cœlestis delicta uestra: si autem non dimiseritis hominibus, nec pater uester dimittet uobis peccata uestra.* Quàm bene bonitas & seueritas pij patris, & iusti iudicis per istam conditionem prouidit cunctis reconciliationem quæsituris, sicut ipse superius dictauit dicens, si ergo offers munus tuum ante altare, & recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & nunc veniens offeres munus tuum. Legimus hunc ipsum dominum, vbi præcepta & iudicia sua populo suo per Mosen proposuit, ita dicentem: Qui percusserit hominem volens eum occidere, morte moriatur. Qui autem non est insidiatus, sed deus illum tradidit in manus eius, constituã tibi locũ, quo fugere debeat, subauditur, ne propinquus occisi interficiat eum, quod alibi constituens plenius edicit. Quæ fortior vel magis munita ciuitas reis ad refugiendum esse potuit, quam ista coniunctio iustitiæ seu charitatis, si non dimiseritis, nec pater vester dimittet vobis? Quis enim patris huius filius esse volens, ciuitatis huiusce vectes & seras effringere audebit, & in eum vindicare qui in illam confugit, cupiendo reconciliari? Igitur quoniam dixerat superius, vade prius reconciliari, & ille poterat causari de difficultate reconciliationis, puta dixisse dominum, constituam tibi locum quo fugere debeas, id est, ponam conditionem de peccatis dimittendis, in quam timens incidere frater tuus, satisfactionem tuam suscipiat.

Septima petitio, sed libera nos à malo.

Pater noster, exemplar oim orationũ.

Ioan. 16.

Matt. 5.

Optima ciuitas refugij, dimittere fratri.

Exod. 21.

Nume. 35.

Matth. 5.

Exod. 21.

FINIS LIBRI QVINTI.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. VI.



Isericordiam & veritatem (ait Psalmista) diligit deus, gratiam & gloriam dabit dominus. Secundum hoc veridicum carmen hæc loquitur dei filius, quæ nunc tractauimus & tractamus. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, vt sit eleemosyna tua in absconso, & pater tuus qui videt in absconso, reddet tibi. Et: Tu autem cum orabis, intra in cubiculum, & clauso ostio, ora patrem tuum: & pater tuus qui videt in absconso, reddet tibi. Ibi misericordia, ibi veritas est, quã deus diligit. Et quid nisi gratiã & gloriã reddet tibi? Et contra simulatores & callidi prouocant irã dei, qualiũ videlicet maxime erant hypocritę illi, scribę, & pharisęi, contra quos dicit: Cum ergo facis eleemosynã, noli tuba canere ante te, sicut faciunt hypocritę. Et: Cũ oratis, non eritis sicut hypocritæ. In tribus hic operibus veritatẽ se diligere testat. Etenim tertiũ hoc est

Psal. 85.

Matt. 6.

Cum

Cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Exterminant enim facies suas, ut pareant hominibus ieiunantes. Amen dico uobis, quia receperunt mercedem suam. Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne uidearis hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscons, & pater tuus qui uidet in absconso reddet tibi.

Primus omnium ieiunauit Moyses.

Primus omnium ieiunasse legitur Moyses. Nam ex quo primus homo continentiæ legem transgressus est, non obaudiens vt ab vno se ligno contineret, nullus recogitasse legitur, vt per ieiunium faciem Domini vtcunque complacaret, quam ille per cibum vetitum inobediens offenderat. Nam ille iam dictus Moyses, iussus esse non legitur, vt ieiunaret, sed sponte ieiunauit, vt sermonem ex ore Dei procedentem, in quo viuit homo, accipere atque conscribere dignus existeret, Rursus

Deuter. 8. Exod. 23. Deuter. 9.

ieiunauit, vt dimissionem peccati populo impetraret quemadmodũ dicit ipse Moyses. Et procidi ante dominũ sicut prius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, panẽ non comedẽs, & aquã nõ bibẽs, propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra Dominũ, & eũ ad iracundiã prouocastis. Peccatum autẽ vestrũ quod feceratis, id est, vitulum arripiens, igne combussi. Est ergo ieiunium diuinæ autoritatis res, non quod Deus illud præceperit, aut digitus eius in tabulis scripserit, sed quia non sine virtute Dei mortalis homo quadraginta diebus & quadraginta noctibus semel & iterum ieiunare potuit, & ieiunando multum Deo appropinquauit, à quo primus homo manducando nimis longe recessit.

Causa ieiunandi bona & deo digna.

Causam vel intentionem ieiunandi Moyses & Helias & Daniel bonam, & Deo dignam habẽtes, gloriosum, & laudabile fecerũt ieiunium, videlicet hoc intendẽtes, hoc expectantes, vt mitteret Deus illud, quod Abrahæ promiserat semen, id est, Christum. Qui vbi venit, iam non fuit ieiunandum donec auferretur ab eis, quemadmodum ipse dixit Pharisæis, facientibus quæstionem, quare

Matth. 9.

discipuli eius non ieiunarent. Nunquid (ait) possunt filij sponsi lugere, quamdiu cum illis est Sponsus? Venient autẽ dies, cum auferetur ab eis Sponsus, & tũc ieiunabũt. Causã istã ieiunandi non habuerũt nec habẽt hypocritæ tristes, & tamen ieiunauerunt, & ieiunant frequenter, desiderium Christi non habentes, & mira vani cordis duritia nonnunquam plus ieiunando laborant, quam hi qui Christum & vitam æternam desiderant.

Exterminare demoliri

Verbum exterminant, aliud multum significat, quam vulgo intelligitur. Exterminatur quippe exul, qui mittitur extra terminos, Pro hoc ergo sermone, demoliuntur semper debemus accipere. Demolitur autem hypocrita faciem suam, vt tristiciam simulet, & animo forte lætante, luctum gestat in vultu.

Vnge caput tuum.

Quod deinde dicit, tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, iuxta ritum prouinciæ Palestinæ loquitur, vbi diebus festis solent vngere capita. Præcipit ergo, vt quando ieiunamus lætos nos & festiuos esse monstremus. Quid autem faciemus nos, quibus consuetudo non est nec fuit, diebus festis vngere capita? Quomodo faciemus id quod dicit: Tu autem cum ieiunas vnge caput tuum, ne videaris ab hominibus ieiunans? Ergo non superfluum est, anagogicum hic admittere sensum, vt vngere caput nostrum, hoc sit exhilarare cor quod est principale nostrum, & enim sicut de elemozyna, ita & de ieiunio recte dictum intelligitur. Hilarem enim datorem diligit Deus. Denique gaudere in Spiritu Sancto, hoc est vngi Oleo, quia Spiritus Sanctus Oleum di-

2. Cori. 9. Psal. 44.

citur, vt illic: Vnxit te Deus Deus tuus Oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Hoc autem gaudio tunc gaudere possumus in ieiunio, si conscientia nostra testimonium habet, quod inter ipsum ieiunium pascatur sponsi, qui ablatus est à nobis, sancto desiderio.

Ieiuniũ hypocritarũ triste

Zach. 7.

Gaudium istud hypocritæ non quærunt, & idcirco tristes hic dicuntur, illi autem nescierunt, de quibus Propheta Zacharias ita loquitur: Miserunt ad domum Dei Sarasar & Rogomelech, & viri qui erant cum eo ad deprecandum faciem Domini, vt diceret Sacerdotibus & Prophetis Domini. Nunquid flendum mihi est in mense quinto, vel sanctificare me debeo, sicut feci iam multis annis. Videlicet quia soluta erat captiuitas Babylonica, templumque manufactum reædificabatur, causam nullam putabant superesse, cur flere deberent aut ieiunare. Quasi vero sola captiuitas illa deflenda fuerit, & non potius vniuersalis captiuitas generis humani, quæ in Adam contigit: & quasi reædificatio templi illius manufacti: malorum omnium finis fuerit, & non potius templum futurum, templum dominici corporis, quod tandem fabricari, & deinde solui, & post triduum oportebat excitari, Propterea sic responderi debuit, & sic responsum est illis: Cum ieiunaretis, & plangeretis in quinto & septimo per hos septuaginta annos, nunquid ieiunium ieiunastis mihi? Et cum comedistis & bibistis, nunquid non vobis comedistis & vobismetipsis bibistis? Quod est dicere: Nonne hoc pacto non Dei, sed vestram gloriam quæritis, dum pro rebus temporalibus, quia desunt, siue vt affluant, lugetis & ieiunatis, & de regno dei, quod differatur, quod nondum venerit, non curatis? Non ita, sed ieiunium quarti & ieiunium quinti & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium, & lætitiam, & solennitates præclaras, vsquequo venient populi, & habitabunt in ciuitatibus multis, & apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium fimbriam viri Iudæi, &c, Quod hic in Euangelio dictum est ieiunanti caput vngere, & faciem lauare, hoc illic in Propheta dictum fuerat ieiunium in gaudium & lætitiam & solennitates præclaras esse debere.

Ieiunantiũ triplex distantia

Est igitur ieiunantium distantia triplex, dum ieiunant alij propter Dei regnum, quia differtur, & nondum venit eis per occultum diuinitatis consilium, iustumque iudicium, alij propter infaustam memoriam casuum aduersorum, qui circa res temporales acciderunt, alij propter humanæ laudis appetitum, vt glorificentur ab hominibus tanquam iusti, quia misera ambitione repleti sunt. Secundum distinctiones istas sequitur adhortans suos, & dicit: *Nolite thesaurizare vobis*

re nobis thesauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furant. Thesaurizate au-
tem nobis thesauros in cœlo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furan-
tur. Vbi est enim thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Nunquid enim thesaurizare id solummodo est, pe- Thesauri-
cuniam congregare? Imò & opera qualiacunque, seu bona seu mala facere, thesaurizare est. Nam zare quid
sicut qui bona agit, gloriam æternam thesaurizat, quapropter & de timente Dominum, scriptum est, est.
iucunditatem & exultationem thesaurizauit super eum, sic & qui mala agit, rectè iram dicitur the-
saurizare. Vnde & Apostolus: Tu autem (inquit) secundum duritiam tuam & cor impœnitens the- Eccl. 15.
saurizas tibi iram in die iræ. Maximè de bonis hic sentiendum est, videlicet de eleemosynis, orationi- Roma. 9.
bus & ieiunijs, quia de his hactenus sermo fuit. Deniq; qui ieiunantes, caput suum nõ vnxerunt, nec
faciem suam lauerunt hi sunt, quorum thesauros in terra thesaurizatos tinea vel ærugo demolita
est, quia videlicet valde tineosum caput est & æruginosa facies, vbi totus ieiunij fructus est, videri
& glorificari ab hominibus, dum propter tristitiam tristemque vultus maciem, hypocritæ ne-
quam sancti putantur. Econtra qui caput suum vnxerunt oleo supradicto, & faciem suam lauerunt.
iuxta illud. Hilarem enim datorem diligit Deus, qualium hilaritas est spes quæ in cœlo reposita est: 2. Cori. 9.
hi sunt quorum thesauros in cœlo thesaurizatos, nec tinea, nec ærugo demolitur, quia videlicet ari-
ditas tineæ nunquam contingit caput, quod in Spiritu Sancto delectatur. Ferè medij sunt, quo- Ieiunantes
rum ieiunij causa terrenum quidem habet fundamentum, sed non vsquequaque, non sicut causa medij inter
hypocritarum, sed simpliciter & pene pueriliter, sicut illi supra memorati, qui soluta captiuitate Ba- bonos &
bylonica dũ templũ reædificaretur, dixerũt: Nunquid flendum mihi est in die quinto vel sanctificare hypocritas
me debeo, sicut feci iam multis annis? Nam & qui eiusmodi sunt, non quidem habent rite ieiunandi sci- Zach. 7.
entiam, sed propter hoc non imputamus eis hypocritarum malitiam, quia videlicet aliud est, propter
damna rerum temporalium veraciter dolere, & absque fictione lugere: aliud, sine vlla mentis vel spi-
ritus contritione propter adipiscendam sanctitatis opinionem caput iniunctum, quasi circulum con
torquere, & sacco & cinere sternere Sic enim ieiunare etiam potuerunt crudeles homicidæ in ipsa cru
delitatis vel homidij meditatione, Exempli gratia: Prędicate ieiunium (inquit Iezabel) & sedere faci- 3. Regũ. 21.
te Naboth inter primos populi, & submittite duos viros filios Belial contra eum, & falsum dicant te-
stimonium, benedixit Naboth Deum & regem & educite eum, & lapidetur, sicq; moriatur. Aliud fuit Ibidem.
hoc, atque aliud, quod cum audisset Achab sermones Heliæ, scidit vestem suam, & operuit cilicio car- Ieiunium
nem suam, ieiunauitque & dormiuit in sacco, & ambulabat demisso capite, vt malum non inducere- Achab.
tur in diebus eius. Ibi Achab ieiunãdo non quidem hypocrita fuit, thesaurizans sibi aliquid, vt diceret
Dominus: Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducã malum in diebus eius, veruntamen hoc
ipsum in terra thesaurizauit, vbi fures effodiunt & furantur. Qualis vtiq; extitit Iehu, quia videlicet, 4. Regũ. 9.
quamuis iubente domino deleuerit domum illius, nõ tamẽ gloriæ domini sed suæ cupiditati studiuit, Cœlũ cœli
quippe cum regnaret, non fecit voluntatẽ domini, vt vitulos, quos fecit Hieroboam desereret. Quid locus spiri-
tandem thesaurizare in cœlo? Vel certe quod est illud cœlum, in quo nobis est thesaurizandum? Non tuum bea-
vtique cœlum æreum, neque illud quod secundo die factum est, sicut scriptum est: Dixitq; Deus: Fiat torum.
firmamentũ in medio aquarum, & vocauit deus firmamẽtum cœlũ: sed cœlum tertium, quod in prin- Gene. 1.
cipio factum est, sicut itidem scriptum est: In principio creauit deus cœlum & terrã, cœlũ inuisibile est,
inuisibilis patria spirituum beatorũ diciturq; cœlum cœli, quia videlicet comparatione eius terra est, Thesauri-
& hoc cœlũ, & quicquid videri potest oculis terrenis. Quomodo in illo cœlo debemus thesaurizare zantes in
thesauros? Nimirum idcirco ieiunãdo, & eleemosynas faciẽdo, cæterisq; modis omnibus lugẽdo, quia cœlo.
illuc abijt, & nondũ redijt sponsus, qui ablatus est nobis filijs suis, Causa ista cœlestis est, & proinde qui
hanc habet, rectè in cœlo thesaurizare dicitur, nimirum tuto in loco, quia fures ibi non effodiunt, nec
furãtur, neq; ærugo neq; tinea demolitur. Fuerũt ibi olim quidã fures, scilicet, diabolus & angeli eius, Fures olim
qui quasi effodientes diuinitatis honorẽ furari voluerunt, sed non valuerunt, imò quicquid honoris in cœlo.
vel pulchritudinis habebãt à creatore sibi collatũ, ærugo & tinea nequissimæ hypocriseos demolita est
quia (sicut illi per Prophetam exprobatur) in medio lapidum ignitorũ ambulauit perfectus in vijs suis Ezechi. 28.
quæ perfectio fuit hypocrisis, vt videretur esse quod non erat, altissimo similis, & illa hypocrisi æru-
ginatus, iam non splendidus angelus, sed teter est diabolus, tineosum vtique præferens caput. Eius-
modi fures ibi fuerunt, sed iam ibi non sunt, nec erunt, nec tineam siue æruginem admisit postea, nec Vbi thesau
admittet vnquam illud cœlum casu illorum purificatum. Illic thesaurizate (inquit) ac demum fa- rus tuus ibi
miliariter conscientiam cuiusque conueniens, vbi est enim (inquit) thesaurus tuus, ibi est & cor tuum & cor tuũ.
Quod dictum quale sit, ille aliquantisper intelligit per similitudinem sui, qui solicitudinem hominis
voti seu promissi, vel cuiuscunque debiti necessitate ductus vel commonitus, corde suo illuc sæpe re-
spicit, vbi nouit se reposuisse aliquid, per quod sese liberare possit. Et quis eum iure repellere possit, Homo per
quin thesaurum suum recipiat, cum voluerit, vel tempus fuerit? Porrò, in cœlo nulla vnquam iniuria bona ope-
fit, quin cum tẽpus fuerit, cor eius, id est, ipsemet admissus, accedat illuc, vt fruatur thesauris suis, quos ra redimi-
thesaurizauit illic. Et interim dum viuit, semper cor eius illic est, vbi in manus Domini commisit ac tur in die
pmisit qualiacunq; bona opera, per quę redimi possit in die iudicij. *Lucerna corporis tui est oculus tuus.* iudicij.
Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit totum

corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt. Etenim sensus iste est: Idcirco non dixi, sic vniuersaliter vobis omnibus facientibus eleemosynam, sit eleemosyna vestra in absconso. Et: Vos autem cum oratis, intrate in cubiculum, & clauso ostio, orate patrem vestrum. Et: Vos autem cum ieiunatis, vngite capita vestra, sed dixi singulariter: Te autem faciente eleemosynam, & cætera, quia videlicet non omnibus dico hoc, neque omnibus dicendum est hoc, sed tibi vni vel alteri similiter vni cuilibet, cuius oculus fortè infirmus est, cuius intentio nondum satis firma est. Etenim lucerna corporis tui est oculus tuus, & subaudire debes, quia secundum huius rei similitudinem, lucerna operis tui, est intentio tua. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit, & subintelligere debes, quia secundum rei huius similitudinem, si intentio tua fuerit absque hypocrisi, & absque nebula cuiuslibet miseræ vanitatis, tunc opus tuum totum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit: & similiter scire debes, quia si intentio tua fuerit in hypocrisi, totum opus tuum tenebrosum erit, siue ieiunium, siue oratio, siue eleemosyna sit. Si ergo lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Quod est dicere: Si opera bona, quæ facis coram hominibus, propter hypocrisim reproba sunt, ipsa opera mala quæ in occulto sunt, quale iudicium merentur? Proinde simplicem oculum, id est, intentionem bonam in corde habeas, & quomodo vis fac. Nam si fuerit simplex oculus eiusmodi, tunc profectò acceptum est Deo quod facis, siue cinere aspergas, siue oleo perungas caput tuum, dum ieiunas, siue longam, siue breuem orationem facias siue multis videntibus, siue nullo sciente pauperi eleemosynam porrigas. Hic autem oculus simplex, hæc intentio bona est, cupere vt homines opera tua videntes, glorificent patrem qui in cœlis est, sicut econtra nequam oculus, intentio mala est, ambire vt ab hominibus glorificeris, quo fit vt tenebrosum sit quodcunque facis, siue cinis, siue oleum in capite tuo sit, siue longa siue breuis oratio tua sit, siue publica siue occulta eleemosyna tua sit. Interim dum nondum purificatus est oculus, dum fieri potest, vt leui vento vel aura miseræ vanitatis intentio lædatur, facito (vt dixi) vt non videaris hominibus ieiunans, aut eleemosynas faciens, aut orans. *Nemo potest duobus* Dominis *seruire. Aut enim unum odio habebit & alterum diliget, aut unum sustinebit, & alterum contemnet.* Non potestis Deo *seruire & mammonæ. Ideo dico uobis, ne soliciti sitis animæ uestræ, quid manducetis, neque corpori uestro quid induamini.* Hactenus temperandum esse debuit à maligna superfluitate hypocritarum, quorum in ipsa temperantia ciborum grande est intemperantiæ vitium: nunc addit quod adhuc melius & perfectius est, vt hi, qui spiritualibus studijs idonei sunt, soluti ac liberi esse cupiant ab omni occupatione curarum secularium, ab
Luc.10. omni solicitudine rerum quoque venalium, iuxta illud: Martha Martha, solicita es, & turbaris erga plurima. Porrò vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Hoc ita incipit: Nemo potest duobus Dominis seruire. Aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget, aut vnum sustinebit, & alterum contemnet. Hanc generalem de Dominis sententiam quam veram esse ratio sponte concedit, idcirco præmisit, vt specialem opportune subinferret, eadem nixam veri-
Duobus hominibus idẽ seruire potest. ratis firmitate, non potestis Deo seruire & mammonæ. Sciendum quippe est, quod non idem sit, duobus Dominis, ac si dixisset, duobus hominibus siue duobus Regibus, aut potestatibus. Nam duobus hominibus duobus regibus siue potestatibus potest vnus homo seruire, quia possunt duo Reges, duo Principes sibimet concordes existere: vt fuerunt Salomon & Hiram Rex Tyri inuicem fœderati,
3.Reg.5. & ambobus seruire potuit artifex Hiram in ædificatione domus Domini, quem misit Rex Hiram
2.Paral.2. prudentem & scientissimum, qui nouerat operari in auro & argento & ære & ferro, marmore & lignis; purpura quoque & hyacintho & bysso & coccino & adinuenire prudenter quodcunque in
Duobus dominis nemo seruire potest. opere necessarium esset. Porrò, duobus Dominis neminem posse seruire, idcirco dictum est veraciter, quia dominatio superbiæ fastus est, & dualitas dominationis nunquam absque scissura contrarietatis esse potest. Vnus enim Dominus, vnus Deus est, cæteri qui dicuntur Dij vel Domini, putatiuè dicuntur, & non sunt. Attamen vsus obtinuit, vt in suo quisque iure Dominus dicatur & sit,
Ephe.4. vt exempli gratia, in suo regno Dominus & Rex dicebatur Rex Dauid. Duo Domini tunc ibi esse
2.Regũ.16. cœperunt, quia dominationis vnitas in dualitatem scissa est, quando filius eius Absalon dominationem contra eundem patrem suum arripuit. Vtrique duobus illis nemo seruire potuit. Aut enim vnum odio habuit, & alterum dilexit, vt (verbi gratia) ille Chusai, qui quoniam seruus erat bonus, bonum Dominum dilexit, & malum odio habuit, apud Absalon degens, & saluti Dauid miro atque amabili artificio consulens ac deseruiens. Aut vnum sustinuit, & alterum contempsit, vt ille Achytofel, qui vtique non dilexit Absalon, sed idcirco sustinuit eum, vt Dauid Dominum legitimum contemnere posset. Nunquid enim diligebat, aut diligere nouerat, qui talia quæ legimus, illi consilia dabat? Imò & de toto penè Israel ita sentiendum est, quod videlicet neque Absalon, neque Seba filium Bochri, neque Hieroboan, cæterosque Reges, quos habuit, dilexit, quippe quos toties occidit & mutauit: sed ob hoc tamen dominationem illorum sustinuit, vt contemnere posset legitimam dominationem domus Dauid, toties dicendo, vt scriptura meminit: Quæ pars nobis in Dauid, vel quæ
2.Regũ.20. hæreditas in filio Isai? Non ergo (ait) potestis Deo seruire & Mammonæ. Hi nanque sunt duo
3.Reg.12. Domini valde sibi contrarij, sicut veritas & mendacium, sicut iustum & iniquum, quia videlicet

Deus verus est Dominus, & hic solus iure dominatur. Mammon autem, id est, princeps huius mundi, falsus est Dominus, & inique dominatur, & omnino mentitur de omni gloria mundi, dicens, quia mihi hæc omnia tradita sunt, & cui volo, do illa: quia non ipse, sed solus excelsus dominatur in
regno hominum, sicut Nabuchodonosor dictum est cœlitus, & cuicunque voluerit, dat illud. Istis Matth. 4.
duobus Dominis nemo potest seruire, ambos istos nemo diligere, ambos istos nemo potest odio ha- Dani 4.
bere vel contemnere. Si enim Dominum verum diligit, falsum odio habet, vt supradictus Dauid,
qui in psalmo loquitur: Iniquitatem odio habui, legem autem tuam dilexi. Si autem falsum diligit, Psal. 118.
verum Dominum odit, vt Iudæi, de quibus saluator: Nunc autem (ait) & viderunt & oderunt, & me
& patrem meum, quique dicunt iuxta Esaiæ vaticinium: Percussimus fœdus cum morte, & cum Ioann 15.
inferno pepigimus pactum. Horrisonum est hoc, & ipso auditu nimis asperum, quempiam odisse Esa. 28.
Deum, & cum Diabolo & cum inferno pepigisse pactum, & hoc omnino est impiorum atque desperatorum. Porrò, vnum sustinere & alterum contemnere, & non solum sustinere Deum, contem- Exempla
nere autem Diabolum etiam electis interdum accidit, exempli gratia, vt ipsi iam dicto Dauid, de Dauid.
Aliquando enim ille Diabolum sustinuit, quem nunquam dilexit. Deum autem contempsit, tunc videlicet, quando tentatus est, & in Vriam peccauit. Quare ergo (inquit Dominus) contempsisti verbum Domini, vt faceres malum in conspectu meo? Quam ob rem non recedet gladius de domo tua vsque in sempiternum, eo quod despexeris me, &c. Bonum ergo Dominum ipse contempsit, malum sustinens Dominum propter emolumentum prauæ delectationis, qui & peregrinus dicitur illic, eo quod longe sit à ciuitate Dei. Quod enim dictum est illic per Nathan, quia diues parcens sumere de ouibus & de bobus suis, vt exhiberet conuiuium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ouem viri pauperis, parabolica locutio est, significans qualiter malum Dominum sustinuerit, bonum autem contempserit. Rursus vero idem Dauid, malum Dominum contemnens, vt in omnibus solitus contemne-
re fuit, præter illum sermonem Vriæ Ethæi, bonum Dominum sustinuit, subauditur corripientem, 2. Reg. 24.
eo quod numerasset populum, & dixit: Coarctor nimis, sed melius est vt incidam in manus Domini, 1. Para. 23.
multæ enim misericordiæ eius, quam in manus hominis. Quoniam ergo non potestis duobus Do- Solicitudo
minis istis seruire, ideo dico vobis, ideo suadeo vobis, à malo Domino scilicet à Mammona tam lon- rerũ tem-
ge recedere, vt ne saltem soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis neque corpori vestro quid indua- poralium
mini. Multos enim solicitudo ista scandalizauit, vt malum Dominum sustinerent, & bonum Domi- scandalizat
num contemnerent, & non ad horam tantum, sicut scandalizauit tentatio sanctum Dauid, sed vsque plerunque.
in finem, sicut Saulem qui ante illum fuit. Ille enim nimium solicitus de honore seculi, & de vita præsenti, malum Dominum non solum viuens inuitus sustinuit propter contemptum Domini, verum-
etiam in fine vitæ suæ volens subijt, consulendo Spiritum Phytonis, & comedendo vitulum, quem 1. Regũ. 28.
Phytonissa mulier apposuit. Alius plus, alius minus à curis huius seculi, à solicitudinibus huius vitæ Varia peri
scandalizatur. Est quidem licitum, & lege concessum, habere facultates, prouidere quod domui cula in di-
vel rei familiari necessarium est, inter filios ac nepotes, inter seruos & clientes curare, quod Domi- uitijs.
num vel patrem decet: sed hæc via periculosa est, ne forte dum quasi ex necessitate cœperis, ad hoc
peruenias, vt ex amore seruias Mammonæ, id est, diuitijs, & non tu † solus, sed illæ dominentur tibi Lego † illis
& dum putas ire fortiter contra ictum fluminis, victus cupiditatum seruus ad inferiora deuoluaris.
Forte dicis: Si istud perfectionis consilium secutus fuero, si omnibus quæ possideo venditis, & in
pauperes erogatis, te Christe secutus fuero, vnde esca? vnde vestimentum? Ad hæc inquam: *Nonne ani-* Matth. 19.
ma plus est quam esca, & corpus plus est quam vestimentum? Qui maiora præstitit, vtique & minora præstabit. *Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pa-ter vester cœlestis pascit illa. Nonne vos magis estis pluris illis?* Si ergo volatilia absque cura & ærumnis, Dei aluntur prouidentia, quæ hodie sunt, & cras non erunt, quorum anima mortalis est, cum esse
cessauerint, semper non erunt, quanto magis homines, quibus æternitas repromittitur, Dei reguntur
arbitrio? Nonne in psalmo cantatis: Saturabuntur ligna campi & cedri Libani, quas plantauit, Psal. 103.
illic passeres nidificabunt herodij domus dux est eorum? Nolite timere. Sub nominibus & verbis illis Herodius
de vobis Prophetia est, quod patri vestro cura sit de vobis, cum pauperes omnibus relictis, nullam Christus pa
habentes solicitudinem, quid manducare, aut quo indui debeatis, quasi passeres fueritis effecti, qui sseres. pau-
non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester cœlestis pascit eos, Magister peres Chri
enim vester vnus est Christus, & hic tanquam herodius, auis magna, & fortis ad deuincendum etiam sti in mona
Aquilam Reginam auium, quamuis in cœlum volauerit, nihilominus tamen vobiscum est omnibus sterijs.
diebus vsque ad consummationẽ seculi. Domus huius herodij, vita est Apostolica, quam ipse ma-
gister vester Christus extruxit. Si passeres esse cupitis, si relictis omnibus, hunc magistrum sequi vul- Matth. 28.
tis, domus eius præcedet volatum vestrum, clamans ad ligna campi, dicens ad cedros Libani, præcipiens potentibus & diuitibus huius seculi: Expandite ramos vestros, & suscipite passeres istos, effundite thesauros vestros, & pascite voluntarios pauperes istos. Nidificent apud vos passeres isti, construite cœnobia, fundate ecclesias, vbi habitent pauperes isti, vt vacet illis vespere & mane & meridie narrare, & annuntiare, & exaudiet Deus vocem eorum, tam pro vobis, quam pro semetipsis
clamantium atque exorantium. Quid ergo de esca vestra soliciti estis, & præ solicitudine huiusce rei Psal. 54.

tuæ relictis omnibus, sequi timeatis? Nonne vos magis pluris estis illis? Subauditur passeribus, quorū per similitudinē vos inuitaui ad sapientiam fidei. Homo quippe vnus ad imaginē Dei factus, plus est, plus valet apud Deū, multis & magnis bubalis aut bobus, ne dicam passeribus paruis. *Quis autem vestrum cogitans potest adijcere ad staturam suam cubitum unum?* Forte enim dicis: Passeres parui sunt, paruum habent corpusculum, & idcirco de modico pasci possunt: nos autem grandes sumus & idcirco pluribus & grandioribus alimentis indigemus. Dico autem: Quis vestrum cogitans potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? Noui enim vos, quia dum erubescit alter altero apparere breuior, extendit se quisquis ille vel illa fit, sed quantumcunque extendat, non potest adijcere ad staturā suam cubitum vnum: & multū est, si per extensionem possit adijcere palmum vnum. Cum ergo dicit, quis autem vestrum potest cogitās adijcere ad staturā suam cubitum vnum, & tu respondes nemo, siquidē nemo potest hoc facere cogitans, facit autem annos adijciens, & proficiens per naturam de infantia in iuuentutem perfectam, non cogitatione, sed posita à Deo lege naturæ, iterum argueris, quia qui te grandem fecit, & crescentem vltra quantitatem vel modulum passeris, ipse & escam tibi augere potest vltra quam necessarium sit. *Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri, quomodo crescunt, non laborant, neque nent. Dico autem uobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum ex istis.* Qui passeribus propter voluntariam paupertatem, & cœlestem conuersationem, ipsi lilijs cæterisque pulchris floribus similes dicuntur in scripturis propter castitatis pulchritudinem cæterarumque virtutum pulchram varietatem. Hinc † Esaias loquitur: Audite me diuini fructus, & quasi rosa plantata super riuos aquarum fructificate. Quasi Libanus odorem suauitatis habete, florete flores quasi lilium, & date odorem. Et in Canticis Christus dicit: Ego flos campi, & lilium conuallium. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Et multa in hunc modum. Congrue ergo dum victus atque vestitus interdicit solicitudinem, ad quorum mittit suos electos considerationem, scilicet passerum atque liliorum, quorum in antiquis scripturis diuina autoritas, asscripserat similitudinem Considerate (inquit) lilia agri, quomodo, &c. quæ ita concludit. *Si enim fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic uestit, quanto uos magis minimæ fidei?* Plane multo magis, & subaudiendum est, in regno Dei. Nam vt isto seculo sic vestiri velimus, pro stultitia reputatur, quia nec Salomon (inquit) in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis. Quid porrò sibi vult, quod tam acriter edicit, quanto magis vos minimæ fidei? Aut quid est esse minimæ fidei? Non enim leuiter aut negligenter attendendum est, quod & hic dicit, vos minimæ fidei, & alibi collaudat magnitudinem fidei, vt illic: O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti. Certos ergo terminos nosse cupiamus, quos cum attigerit fides, magna sit: cum nondū attigerit, parua vel minima sit. Ne longum in quærendo circuitum faciamus, promptū adest signaculum siue indicium magnæ fidei, vbi ad Nabuchodonosor regem dixerunt beati illi tres pueri, eadem hora mittendi in fornacē ignis ardētis. Ecce enim Deus, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis rex liberare. Quod si noluerit, notum sit tibi rex, quia Deos tuos non colimus, & statuam auream quam erexisti, non adoramus. In hoc quippe agnoscitur magnitudo fidei, fortitudo fidei, fortitudo fidelis animi, quod cum dixissent, potens est Deus eripere nos, addiderunt. Quid si noluerit, notum sit tibi rex, quia non colimus, non adoramus Deos tuos. Secundum quorum exemplum quicunque dicunt, potens est Deus, quem colimus, pascere nos, quoniam & passerēs pascit: potens Deus vestire nos, quoniam & fœnum, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, sic vestit, & adhuc adijciunt, quod si noluerit pascere vel vestire nos, nihilominus tibi ô mammon nequaquam seruiemus: imò relictis omnibus, ipsum sequemur, non soliciti quid manducemus, aut quid induamur: nimirū isti magnę sunt fidei, quia fides illorum in futurum seculum totam se extendit. Econtra, minimæ sunt fidei, quia scādalizantur, nisi à cunctis protegantur, vel defendantur aduersis, cunctisque fruantur prosperis, nec putant, quod de ipsis Deo cura sit, vel quod vlla sit prouidentia Dei. Et dixerunt (ait Psalmista) quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso? Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo obtinuerunt diuitias. Ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas, & fui flagellatus tota dies, & castigatio mea in matutinis. Tales quippe quoniam de victu vel vestitu nimium sunt soliciti, & murmurant nisi fuerint saturati: in ipsa professione perfectorum, qui relictis omnibus, Christum sequuntur, rectè dicuntur minimæ fidei, congruitque his illud quod quibusdam ad se venientibus ipse dixit: Amen amen dico vobis, quęritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus meis, & saturati estis. Certos igitur magnæ fidei, certos minimę fidei terminos inuenisse nos arbitramur: quia videlicet hæc dicit, & sentit simile quid illi dicto beati Iob: Etiam si occiderit me, in ipso sperabo. Hæc autem tale quid vt est hoc: Timeo & non possum exire de Aegypto, ne aquæ penuriam patiar & sinam in deserto. Magna res & vtilis est, quam nobis intimare molitur, & idcirco non semel dixisse contentus, iterum ac tertio repetit hoc ipsum dicens: Nolite *ergo soliciti esse dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater uester, quia his omnibus indigetis: Quærite ergo primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi. Sufficit*

dici malitia

Pauperes Christi, vt lilia agri.

† sapiens Eccl. 39.

Canti. 2.

Matth. 15.

Exemplū magnæ fidei.

Qui sunt minimę fidei.

Psal. 72.

Psal. 58.

Ioann. 6.

Iob. 13.

Exod. 17.

dici malitia sua. Quia valdè vtile est & necessarium hoc vnum, quod est sabbatizare vel requiescere in studio siue contemplatione verbi Dei, quæ optima pars est, quam (vt ait ipse Dominus) Maria elegit, idcirco (vt iam dictum est) non tantum semel, sed & iterum ac tertio sententiam repetiuit de abijciendo graui onere solicitudinis, quam venter indicit, & occasio, plerisque miseræ seruitutis, vt seruientes Mammonæ, Deo seruire non possint. Vbi secundo dicit, nolite soliciti esse, duas rationes continuo subiungit: Hæc enim omnia gentes inquirunt, scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Altera terrore compescit, altera plena est consolationis, Quid est enim dicere, hæc omnia gentes inquirunt, nisi ac si dicatur, eritis enim gentibus similes, quorum Deus venter est, si solicitudini huic, quam interdico, postpositis Deum? Cum enim dicit, hæc omnia gentes inquirunt, pariter subintelligendum est, & præter hoc seculum nihil amplius quærunt. Promptuaria eorum plena sunt (ait Psalmista) redundantia ex hoc in illud, non est ruina maceriæ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum, & beatum dixerunt populum cui hæc sunt. Hæc enim tanquam beatitudinem summam quærunt. Hæc ergo sententia velut iurgio nos percutit: & deinde, quoniam victu & vestitu indigemus, volens nos omnem solicitudinem nostram proijcere in eum, quoniam ipsi cura est de nobis, scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Scit (inquam) & benè scit. Quid enim ille nescit? Causam quoque ipse scit, propter quam euenit istud quod omnibus his indigetis. In paradiso erant patres nostri, sola innocentia benè vestiti, vt non indigebant pane, quo nunc in sudore vultus vestri vescimini, sufficienter solis impleti pomis paradisi. Præuaricati sunt oculis concupiscendo, & ore comedendo fructum ligni vetiti, & exunc omnibus his indigetis, victu ad repellendam famem, vestitu ad abigendum frigus & tegendam turpitudinem. Nunquid vero solummodo scit, quia indigetis, & non etiam vult, cum sit pater vester, ea prouidere quibus indigetis? Nunquid voluntas deest illi, nisi vos murmuraueritis, & murmurando compuleritis vt velit? Hæc enim paterna eius prouidentia testimonium habet ex alijs multis scripturarum locis, quod circa iustos, & perfectæ fidei viros semper adsit, & nunquam eos derelinquat, & ibi magis vtatur virtute sua, virtute inusitata, vbi humana sibi prouidere nullatenus potest industria. Exempli gratia, Heliam alibi Dominus per Angelum, alias rapaces quoque corui, alibi vidua de parua farinæ hydria pauit, & Helisæus paucos habens panes. Da, inquit ad puerum, populo vt comedat, & comederunt, & superfuit iuxta verbum Domini. Quærite ergo (ait) primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Quid est regnum Dei, nisi verbum Dei? Nam per quod facta sunt omnia, per ipsum verbum reguntur omnia, & in hoc seruire, vtique regnare est, Quoties ergo ad audiendum siue tractandum verbum Dei conuenimus, quoties lectiones sanctas legimus aut libenter audimus, & eas opere adimplere studemus, toties quærimus regnum Dei & iustitiam eius. Et hic quidem dum viuimus, quærimus & quærere possumus, inuenire autem ad plenum, nisi post hanc vitam non valemus. Thesaurus est hoc Dei regnum in agro absconditus, thesaurus in agro literæ legalis atque propheticæ, literæ magna ex parte parabolicæ siue ænigmaticæ, diligenter clausus atque signatus. Hunc thesaurum inuenire, est scripturas sacras intelligere, & præ gaudio thesauri omnia vendere & emere agrum, hoc est, præ delectatione cœlestium bonorum vel regni cœlorum, quale in sanctis scripturis promittitur, omnem solicitudinem abijcere secundum hoc præsens euangelicum consilium, solumque earundem amplecti studium scripturarum, vt semper homo sit expeditus ad verbum Dei tractandum siue audiendum, Hoc facite primum, & hæc omnia (inquit) adijcientur vobis. O quantos studium huiusmodi non solum vsque ad sufficientiam horum, scilicet victus & vestitus, verumetiam vsque ad amplissimos honores cito prouexit. Super salutem & omnem pulchritudinem (ait quidam) dilexi sapientiam, & proposui pro luce habere illam. Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa. Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibi. Sufficit dici malitia sua. Iam semel & iterum dixerat, nolite soliciti esse. Quid adhuc tertio repetit, nisi quia magnum est negotium quod intendit, & difficile valdèque operosum est, euellere de profundo cordis nostri hanc radicem amaritudinis, radicem cupiditatis? Et nota quam terribiliter hac tertia repetitione solicitudinem interdicit. Cum enim dixisset, nolite ergo soliciti esse in crastinum, protinus ait: Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi. Audiat hoc homo ille diues, vel quicunque similis eius, cui cum fructus vberes ager suus attulisset, cogitabat intra se, dicens: Quid faciam quod non habeo quo congregem fructus meos? & dixit: Hoc faciam, destruam horrea mea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi & bona mea, & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona, reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare, Multum ille de crastino solicitus erat, qui solicitudinem suam tam delectabiliter in annos plurimos extendebat. At vero crastinus dies, non futurum dico tempus breue aut longum, pro quo solet dici cras, vt illic, Et respondebit mihi cras iustitia mea, sed crastinus dies, vt vulgo dici solet, dies qui noctem proximam subsequitur secundum occasum & ortum solis, qui quotidianus est, solicitus erit sibi ipsi. Nam sequitur: Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te, quæ autem parasti, cuius erunt? Puta quod dixerit: Stulte, quid solicitus es, non dico in annos plurimos, sed in diem crastinum? Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi. Quod idem videtur esse, ac si dicatur illi: Crastinus dies alia solicitudine plenus erit, non tibi, sed sibiipsi, nec tibi concedet status diei crastini, diei mali, quicquam habere rationis, ne

Sabbatismus in contemplatione.
Luc. 10.
Philip. 3.
Psal. 143.
Causa cur his indigemus ex Adam est.
Gene. 3.
Dei prouidentia erga pauperes suos.
3. Re. 17. 19.
4. Regū. 4.
Quid est regnum Dei quærere.
Math. 13.
Sap. 7.
Fugiēda solicitudo diuitiarum.
Luc. 12.
Gene. 30.
Luc. 12.
Crastinus dies solicitus erit sibipsi.

Eccl.9. dicam ſolicitudinis, quia ſicut Eccleſiaſtes dicit, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia erunt apud infe-
ros, quo tu properas, hac nocte anima tua abs te repetita. Dira occupatio, quæ totum hominem ſic
Luc.16. innoluit, vt nec rationis, nec ſcientiæ, nec ſapientiæ ſolatium quærere vel admittere poſsit. Aliter:
Craſtinus dies, id eſt, ille qui craſtino die venit, ſolicitus erit vel eſſe poterit, ſiue in eo, vt habens Mo-
yſen & Prophetas, audiat illos, ſiue in eo, vt maiora ſibi facere cogitet horrea ſicut tu cogitaſti. Quod
ſi cogitauerit, dicetur & fiet illi, ſicut dictum eſt & factum illi, qui præceſsit, ſiue tibi ſiue alij. Stulte,
hac nocte repetunt animam tuam abs te, quæ autem paraſti, cuius erunt? Nam quotuſquiſque eſt
ſeruorum Mammonæ, qui non etiam pridie quam anima eius ab ipſo repetatur, & ſub ipſo ferè
Senſus anagogicus de craſtino. mortis articulo in annos plurimos malè perſeuerat ſolicitus? Cum multa his ſimilia de die craſti-
no poſsint dici, & à prioribus noſtris dicta ſint, ſenſus anagogicus magis placet, & expeditius proce-
dit. Nam iuxta anagogen dies craſtinus, dies malus & maledictus eſt, diei præſenti oppoſitus, diei
Pſal.94. quem benedixit Dominus, de quo in Dauid loquitur Spiritus Sanctus. Hodie ſi vocem eius audieri-
Heb.4. tis, cuius meminit Apoſtolus his verbis: Quapropter ſicut dicit ſpiritus ſanctus, Hodie ſi vocē eius au-
dieritis, nolite obdurare corda veſtra. Videte fratres, ne ſit in aliquo veſtrū cor malum incredulitatis,
diſcedendo à Deo viuo. ſed adhortamini voſmetipſos per ſingulos dies, donec hodie cognominatur,
dum dicitur. Hodie ſi eius vocem audieritis, Ac deinceps: Et quidem ab operibus ab inſtitutione mun-
di factis, dixit quodam loco de die ſeptimo ſic: Et requieuit Deus die ſeptimo ab omnibus operibus
ſuis. Et in iſto rurſum, Si introibunt in requiem meam. Quoniam ergo hi, quibus prioribus annun-
Dies craſtinus cui maledixit Iob mamon eſt. Iob.3. ciatum eſt, non introibunt propter incredulitatem, iterum determinat diem quendam, Hodie dicen-
do in Dauid, &c. Huic hodierno diei quem benedixit, & in quo requieſcit Deus, contrarius eſt dies
ille craſtinus, ſcilicet diabolus ſiue mammon, contra quem dixerat ſupra, nemo poteſt duobus Do-
minis ſeruire, non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. Nam quem alium diem putas eſſe diem illum,
quem maledicit ſanctus Iob? Aperuit enim os ſuum Iob, & maledixit diei ſuo, & locutus eſt: Pereat
dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, conceptus eſt homo. Dies ille vertatur in tenebras,
non requirat eum Deus deſuper, & non ſit in recordatione, & non illuſtretur lumine, &c. In illo
namque die naſcitur omnis homo, quia naſcitur in peccato, viuit in peccato, & moritur in peccato,
niſi viſitetur à die iſto, die hodierno, ſancto & benedicto, & ab hoc viſitatus ſiue illuſtratus, mutet
originem, renouet natiuitatem, vt natus in Adam, renaſcatur in Chriſto: mortuus peccato, viuat
Deo. Dicitur autem dies ille craſtinus, eo quod interueniente iniquitatis nocte, ab iſto die hodierno
ſit omnino ſeparatus. Porrò non verè eſt, ſed dicitur & videri vult ille dies, nam reuera nox eſt. Prop-
Solicitus in diem craſtinum. terea ſanctus ille maledicens, hoc vtrunque dixit: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum
eſt, conceptus eſt homo. Nunc iam dicendum, quomodo ſit vel non ſit ſolicitus quis in illum diem
craſtinum, quomodo ille dies ſibimetipſi ſit ſolicitus, & quomodo ſufficiat ei malitia eius. Nam hæc
tria dixit Dominus, nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum, craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibipſi, ſuf-
ficit enim diei malitia ſua. Solicitum eſſe in illum diem craſtinum, eſt ſeruire mammonæ, ſeruire cu-
piditatibus, diligere mundum & ea quæ in mundo ſunt. Quod idcirco rectè prohibetur, quia ſicut
profectò nemo poteſt vtrunque præſentem & craſtinum diem ſimul videre, ità nemo poteſt mun-
dum ſimul & Deum diligere, Deo ſeruire ſimul & Mammonæ. Quam ob cauſam? Craſtinus enim
(inquit) dies ſolicitus erit ſibipſi. Quid eſt, craſtinus dies ſolicitus erit ſibipſi? Nimirum Diabolus,
Mammon, ſiue Princeps huius mundi, nihil Deo de ſua ſolicitudine communicabit, nihil cum Deo
commune habebit. Et quidem ſi ita dixiſſet, ſolicitus eſt ſibipſi, id eſt, eſſe videretur, ſed futuro tem-
pore dictum, ſolicitus erit, hoc plus habet, quia ſempiternitatem innuit diuiſionis ſiue ſeparationis:
Philip.2. quia ſicut nunc eſt, ità ſemper & in æternum à Deo diuiſus & ſeparatus erit. & abſque vllo fine ſe-
orſum quæret quæ ſua ſunt, non quæ ſunt Dei, nec vlla vnquam reſpectione Deo cupiet rurſus con-
fœderari. Vnde hoc illi? Vnde tanta ſeparationis perſeuerantia? Ait: Sufficit diei malitia ſua. Quo-
Ezech.28. modo vel in quo ſufficit huic tali diei malitia ſua? Videlicet in eo, vt dicat, nullius egeo, Deus ego
Eſa.14. ſum, & in cathedra Dei ſedi. & ero ſimilis altiſsimo, & cętera his ſimilia. Igitur ſufficit (ait) diei ma-
2.Cor.3. litia ſua, id eſt, hoc ſuperbiæ videtur quod ſibi ſufficiat. Humilitas autem dicit Non quod ſufficientes
Pſal.16. ſimus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Et alibi: Satiabor cum
CAP. VII. apparuerit gloria tua. *Nolite iudicare, & non iudicemini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini:*
Leui.19. *& in qua menſura menſi fueritis, remetietur uobis* Non mandatum nouum eſt hoc, ſed mandatum ve-
tus, quod ab initio audiuimus. Nam per Moyſen dixerat hoc idem Dominus, Ne oderis fratrem tu-
um in corde tuo, ſed publice argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum Denique quod de iudicij
odio Dominus hic dixerit, nolite iudicare, vt non iudicemini, & cætera quę iam dicta ſunt, proti-
Quomodo arguendus eſt frater, nō ex odio, ſed ex dilectione. nus manifeſtat cum dicit per ſimilitudinem huiuſmodi. *Quid autem uides feſtucam in oculo fratris
tui. & trabem quæ in oculo tuo eſt non uides? aut quomodo dicis fratri tuo, ſine, eijciam feſtucam de ocu-
lo tuo, & ecce trabs eſt in oculo tuo? Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc uidebis eijce-
re feſtucam de oculo fratris tui.* Igitur quod dicit, nolite iudicare vt non iudicemini, hoc dicere eſt,
nolite in iudicando habere odium in cordibus veſtris. Nam vt omnino non iudicemus ſiue ar-
guamus vel corripiamus, & euangelica ſimul & legalis repugnat autoritas. Legalis, vt eodem ca-

pitulo

pitulo protinus cum dixisset, ne oderis fratrem tuum in corde tuo, subiunxit, sed publicæ argue eum, subauditur hac intentione, vt velis eum lucrari, quod non est odij, sed dilectionis. Euangelica, vt illic: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe adhuc vnum tecum vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si nec eos audierit, dic ecclesiæ. Simul & hoc euangelica suppleuit autoritas, quod in legali minus apparebat, quia videlicet legalis hoc tantum dixit, sed argue publicæ: euangelica verò perscripsit, quali ordine debeas ad hoc peruenire, vt arguas publicæ, siue dicas ecclesiæ peccatum quod non est publicæ admissum, sed te solo sciente.

Matth. 18.

Cauendum est ergo iudicium, quod ex odij radice procedit: & si non amore iustitiæ, at saltem metu vicissitudinis iustæ, quam protinus subiungit: In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Etenim si per odium non causæ, sed personæ iudicaueritis, iudicabimini & vos, iudicio non dilectionis, sed odij Dei, qui odit omnem odiosè iudicantem, imò & omnes odisti (inquit Psalmista) qui operantur iniquitatem. Veruntamen hæc & cætera ferè omnia maximè contra Scribas & Pharisæos hypocritas dicuntur, vt ab illorum similitudine quam longissimè recedant, qui discipuli veritatis esse volunt, & Christiano nomine censentur. Illi namque tunc temporis malè iudicabant, & iniqua mensura metiebantur, peccatores & publicanos condemnantes, & ipsum dominum reprehendentes, pro eo quod illos suscipiebat, seque coniungebat illis, & dicebant: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis, & his similia. Profectò ipsi potius erant iudicandi, quia peccatum illorum tanto maius erat peccato publicanorum & meretricum, quanto magnitudo trabis paruitate festucæ maior est, Proinde cuilibet eorum aptissimè dicit: Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Huic simile hoc est: Quid ignorantiam publicani detestaris, vt dicas, verbi gratia, Sed turba hæc quæ non nouit legem, maledicti sunt, non attendens odium quod in corde habes, quia vidisti & odisti & me & patrem meum? Non solum me vel patrem meum, verumetiam qualemcunque fratrem odisse, hoc est trabem in oculo habere. Quomodo ergo dicis fratri tuo, Sine, eijciam festucam de oculo tuo, & ecce trabs est in oculo tuo? Et fortè quod vides aut videre te putas in oculo fratris tui, non festuca, sed festucæ vmbra est: tu autem malè vides, & malè discernis, quia trabem in oculo tuo vides.

Psal. 5.
Scribę & pharisęi hic pręcipue reprehēduntur.
Matth. 9.
Ioan. 7.

Sed esto, vt veraciter festuca sit in oculo cuiuscunque fratris, festuca iræ repentinæ siue concupiscentiæ subito irruentis, sicut fuit in oculo Dauid, quando iratus propter maledicta Nabal, semetipsum vlcisci voluit, quando vxorem Vriæ Ethęi lauantem se de solario prospiciens, vidit & concupiuit. Tu cum sis quasi Semei, quomodo de eiusmodi festucis iudicare vel consilium dare poteris, aut istud conueniet tibi, tantam habenti in oculo tuo trabem odij, vt maledicens & lapides mittens, terramque spargens, dicas tale quid, vt est hoc, Egredere vir sanguinum & vir Belial, reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem quem effudisti. Nempe etiam si mitius loquaris, cum tua trabe inueterati odij, vt dicas tale quid, vt est hoc, Increpationem ergo ne reprobes Domini, quia ipse vulnerat & medetur, percutit & manus eius sanabunt, siue illud, Non ergo te superet ira, vt aliquem opprimas, nec multitudo † locorum inclinet te. Dicetur tibi Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui.

Festuca in oculo Dauid.
1. Reg. 25.
2. Re. 11. 16.
Trabs in oculo Semei.
Iob. 5. 36.
alias donorum.

Denique, quia sapiens Abigail, vxor Nabal insipientis & stulti, trabem eiusmodi non habuit in oculo suo, idcirco perspexit & perspicere potuit, qualiter eijceret festucam de oculo Dauid repente irati, quod & fecit ratione huiuscemodi: In me sit, ait, Domine mi hæc iniquitas, & cętera vsque. Cum ergo fecerit tibi Dominus Domino meo omnia quæ locutus est bona de te, non erit tibi hoc in singultum & in scrupulum cordis Domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te vltus fueris. Ille namque purgato statim oculo, id est, sedato iræ impetu, dixit ad Abigail: Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit te hodie in occursum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu quę prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem, & vlciscerer me manu mea. Vnde illa secundum nomen suum Abigail, quod interpretatur patris mei exultatio, memorabile exemplum esse debet omni animæ fideli, quatenus studeat paci, & reconciliet siue mitiget iratum quemcunque potest, ante effectum vel opus peccati, quod ira suggerit, quod studium reuera est patris altissimi. Item Propheta Nathan, quia trabem illam in oculo suo non habuit, idcirco perspexit & perspicere potuit, qualiter festucam peccati, quod per concupiscentiam commiserat Dauid in vxorem Vrię Ethęi, educeret de oculo eius, incipiendo ità quasi de alio loqueretur, & ad hoc illum suauiter perducendo, vt diceret ille pœnitens, peccaui Domino. Porrò supradictus Semei, quia magnā habebat in oculo suo trabem odij non solum non eduxit festucam, † quasi tunc erat in oculo Dauid, verumetiam zeli iusti longæuum siue diuturnum iniecit ignem, vt mox dormiturus cum patribus suis, diceret ad Salomonem filium suum: Quia descendit mihi in occursum cum transirem Iordanem, & iurauit ei per Dominum dicens non te interficiam gladio, tu noli eum pati esse innoxium. Vir autem sapiens es, & scies quę facias ei, deducesque canos eius cum sanguine ad infernum.

Abigail recte eiecit festucam de oculo Dauid.
1. Reg. 25.
Similiter & Nathan propheta.
2. Reg. 12.
Lego, quæ
3. Reg. 2.

FINIS LIBRI SEXTI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. VII.

Modus specialis, quo deus homini cõuenienter loquitur, Canti. 2. Ibidem.



Xperimento didici, sed hoc ipsum timens confiteor, confitens timeo, quia didici & expertus sum quippiam, licet exiguum, de modo quodam locutionis, qua dilectis sanctis & dilectis loqui solet animabus, sicut audiuimus in Canticis, dum quælibet illarum dicit: En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, & dilectus meus loquitur mihi Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Item hoc ipsum repetens, surge amica mea, speciosa mea, ita subiungit: Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis & facies tua decora. Et quæ me necessitas cogit istud confiteri, qui tale quid experimento didicerim? Existimo nonnulla, quia peccat aliquis, dum penè scandalizatur in me hoc ipsum qui scribo, qui scripturarum mysteria pertracto, præsumptioni reputans & vanæ gloriæ, & subsannando quæritans, quid opus sit vt scribam istis, quum sancti patres tam multi ante nos tam multa tamque sufficientia scripserunt. Quid igitur? Scribam ne etiam illud experimentum dilecti, quomodo dicat, Surge, propera: quomodo dicat, Sonet in auribus meis vox tua? Verè non ausim, sed hoc tibi ô amice, qui & ipse me ad scribendum sæpe hortaris, in aurem dicere non veritus sum, nec verebor, si iterum audire volueris. Cæteris dico & hoc dixisse satis sit, quia reuera etiam si tacere siue à scribendi studio cessare voluero, non valeo, & hoc non concedi mihi scio & bene sentio, & hoc gaudio. Veracem esse didici, si virtutem discretionis habuisset, amicum beati Iob, vbi dixit: Sed conceptum sermonem tenere quis possit? Et quidem conceptum sermonem superfluum siue malum non posse tenere, vitiosum est & stultum, iuxta illud sapientis, Sagitta infixa in femore canis, sic verbum in corde stulti: sed econtra conceptum sermonem bonum & necessarium non posse tenere, gloriosum, quemadmodum Hieremias tenere non valens, quum dixisset, Et factus est mihi sermo domini in opprobrium & in derisum tota die, & dixi, non recordabor eius, neque loquar in nomine ipsius, ita subiunxit: Et factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususque in ossibus meis, & defeci ferre non sustinens. Veruntamen quomodocunque volunt præsentes de nobis iudicent, futuri clementius iudicabunt. Dum enim viuimus (ait vir illustris Hieronymus) & vase fragili continemur, videntur amicorum prodesse studia, & nocere æmulorum opprobria. Postquam autem reuersa fuerit terra in terram suam, & tam nos qui scribimus, quam eos qui de nobis iudicant, pallida mors subtraxerit, & alia venerit generatio, primisque cadentibus foliis virens sylua succreuerit, tunc sine nominum dignitate sola iudicantur ingenia. Nec considerat qui lecturus est, cuius vel quale sit quod lecturus est, siue ille episcopus siue sit laicus, Imperator & Dominus, miles & seruus, aut in purpura aut serico aut in vilissimo panno iaceat, non bonorum diuersitate, sed operum merito iudicabitur. Nunc cœpta prosequamur. *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas uestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conuersi elidant uos.* In doctrina sua seruus Domini scientiam habens scripturarum, vnde & dicitur scriba doctus in regno cœlorum, magnam habere debet temperantiam, maximèque illi congruit attendere locum, tempus, personam. Nam si absque consideratione horum sermonem effundat intemperans doctor, immoderatus prædicator, sæpe contingit illi dare sanctum canibus, & mittere margaritas suas ante porcos. Nonne etiam plerosque illorum, qui margaritas, de quibus agitur, diligenter pro tempore & loco absconderunt, canes & porci, id est, homines immundi & proterui, iniuriose discusserunt ac perscrutati sunt, & conculcatis margaritis, ipsos diripuerunt? Multos enim occiderunt, quam plures persecuti sunt, non vt ipsi margaritas haberent, sed vt margaritæ ipsæ nusquam comparerent. Magnum cautelæ huius exemplum primus ipse, qui hæc loquitur, in facto suo præbuit: quia videlicet scripturam suam ita condidit, vt non ab omnibus vel à quibuscunque posset intelligi. Non ei sufficere visum est, quod labium, quod omnibus vnum erat, & sermones quos eosdem habebat omnis terra, confundit in constructione Babylonicæ turris, atque ita remouit omnes gentes à lectione scripturarum, quas erat traditurus vni scilicet Hebrææ genti. Nam & in illa Dei gente vnica, quæ legem accipiebat, cui credebantur eloquia Dei, non defuerunt nec defuturi erant porci vel canes huiusmodi, margaritis cœlestium sacramentorum indigni, & quibus omne sanctum non deberet dari, quod fieret vel factum esset, si nudo sermone absque figuris & ænigmatibus lex & Prophetæ fuissent elocuti. Proinde igitur talem scripturam condidit, quæ non facile posset intelligi quo tenderet, vel quale contineret mysterium regni Dei: & sicut ipse tunc fecit, ita docet cum dicit: Nolite sanctũ dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos. Quare? Ne fortè conculcent eas pedibus suis, & conuersi elidãt vos. Duplex causa est, videlicet ne & margaritis fiat iniuria, & nobis vitæ periculũ siue mortis occasio nostra indiscretio fiat. *Petite, & dabitur uobis: quærite, & inuenietis: pulsate.*

Autor iste nõ potuit non scribere sicut & Hieremias

Iob. 4. Eccle. 19. Hiere. 20.

Fiducia bonæ cõscientiæ autoris

Matt. 13.

Gene. 6.

Cur scriptura obscure tradita sit.

& aperietur

& aperietur uobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quaerit, inuenit: & pulsanti aperietur. Nihil ergo obest aut oberit sancto gregi humiliũ, quod porcis & canibus margaritæ absconditæ sunt, & quod propter canes omne sanctum intus repositum est. Nam qui habet clauim, imò qui ipse est clauis Dauid, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit, semper præsto est, qui & sicut nouit quibus vel qualibus claudendũ, ita & optime scit qualibus sit aperiendum, qualibus dandum. Petendo, quærendo & pulsando semetipsos manifestant hi qui digni sunt. Hic fortitudine opus est. Qua fortitudine? Illa nimirum vel simili illi, qua pater fortium Iacob cum angelo luctatus est, & victor existens, dicenti sibi, dimitte me, non dimittam te, ait, nisi benedixeris mihi. Et benedixit ei in eodem loco. Qualis ergo fuit illa fortitudo? Quid senserat ipse qui dixit, quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis? Nimirum fortitudo illa gemitus fuit inenarrabilis, fletus fuit Spiritus contribulati, & rogatus cordis contriti & humiliati, quo & Moses eundem Deum dicentem, Dimitte me, tenere potuit. Denique & hoc testatur Osee, imò & ipse Deus loquens in Osee, qui cum dixisset de illo, in vtero supplantauit fratrẽ suum, & in fortitudine sua directus est cum Angelo, & inualuit ad Angelum, & confortatus est, addidit dicens, fleuit & rogauit eum. Igitur humili fortitudine, forti humilitate hic opus est, vbi sanctum absconditum & in litera obfirmata clausæ tenẽtur margaritę sensuum cœlestium. Et sicut ille Iacob luctatus est cum illo Angelo, in quo sine dubio Deus erat, qui & victum se fatebatur: ita luctari debet verbi Dei amator cum sermone vel scriptura quæ est ex Deo, nec dimittere antequam vincat vinci volentem, sensumque comprehendat vnlem in litera latentem. Lucta enim pulcherrima est, tam diu perseuerare petendo donec inueniat pulsando, donec sibi aperiatur. Quantum sibi placeat huiusmodi lucta, quam veraciter vinci cupiat ipse, qui reluctari videtur, dum nõ citius aperit, nos animaduertere vult, cum protinus dicit: *Quis ex uobis homo, quem si petierit filius suus panẽ, nunquid lapidẽ dabit illi? aut si piscẽ petierit, nunquid serpentẽ porriget ei? Si ergo uos cum sitis mali, nostis bona data dare filijs uestris, quãto magis pater uester qui in cœlis est, dabit bona petẽtibus se?*

Apoc 3.

Fortitudo Iacob luctãtis cum Deo.

Gene. 32.

Exod. 30.

Osee. 12.

Argumentum hoc suam habet intentionem, nec dubium est, hanc esse, vt non simus filij diffidentiæ propter hoc, si pater vester petentibus dare & pulsantibus distulerit aperire. Non vult hoc pater, sed istud potius, vt vbi magis clausum est, ibi magis te exerceas, spemque tuam in exercitio robores ex ea consideratione quia pater est, & cum differt dare siue aperire, idcirco differt, vt experiaris quia nihil habes quod non acceperis, & non in teipso glorieris, tanquam sufficiens tibi sis, quę gloriatio fuit vel est maligni, sed cogites & loquaris secundum exemplum Apostoli, qui dixit: Fiduciam autem talẽ habemus, non quod sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Si ergo vos (inquit) cum sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris, quanto magis pater vester? Et qualis pater? Vtique bonus, & solus bonus, cuius comparatione vos omnes mali estis, & nihil boni, nisi ex accidentali dono eius habetis. Adam pater vtique malus, quippe qui & se & omnem potestatem suam morti addixit, hic tamen filio suo petenti panem, non daret lapidem: petenti piscem, non porrigeret serpentem. Herodes quidem, sub quo natus est hic ipse Dominus, qui hæc loquitur, filijs suis plus quam lapidem, scilicet mortiferum præbuit ensem, sed hoc non fecit petentibus panẽ aut piscem, imò (vt videbatur sibi) patri machinantibus mortem. Quanto magis (inquit) pater vester vobis ad intelligendam scripturã, quæ verè est panis, petentibus apertionẽ cordis, nequaquam econtrario faciet, vt cor obtusum & lapideum det vobis? Similiter si petieritis piscem, id est, si legentes volueritis cognoscere Christum, cuius sacramentum quodammodo ita latet in scriptura legali atque prophetica, siue piscis in aqua, nequaquam porriget vobis serpentem, inducendo vos in errorem & sensum à Christo, quem in scripturis pio quæritis desiderio, longe recedentem. Non est hoc suum, vt petentibus spiritum veritatis, spiritum det erroris. Apud alium euangelistam adhuc scriptum est: Aut si petierit ouum, nunquid porriget illi scorpionẽ? De hoc dicere delectat, quia sancti omnes antiqui, sicut panem verbi Dei, & sicut piscem, id est, Christum, petebant & quærebant, ita & ouum à patre misericordiarum desiderantissime postulabant, & prophetica oracula sine dubio dandum esse confirmabant. Quod vel quale ouum? Illud nimirum, cui Spiritus Sanctus obumbrare dignaretur, superueniens in illud in modum volucris ouo suo supersedentis, donec pullus in eo formetur. Sic enim futurum erat, & sic factum est. Spiritus Sanctus ô beata virgo Maria, superueniet in te, & virtus altissimi obumbrauit tibi, & ita concepisti & peperisti filium volucrem, id est, non terrenum, sed cœlestem, non carnalem, sed spiritualem, quamuis veram carnem & terrenum corpus habentem. Huiusmodi ouum petebant sine dubio priores filij maximè qui non solum fidem, verum etiam Prophetiam habebant tanti sacramenti. Exempli gratia, Qui (vt supra iam dictum est) luctabatur cum viro vsque mane, nec dimittam te, ait, nisi benedixeris mihi: sine dubio benedictione illa, vt de stirpe mea fiat illud nouum, vt obumbrante sancto spiritu fœmina circundet virum. Nos quoque dum de scripturis diligenter & desideranter quærimus testimonium, vt certo sciamus quod ita iam sit factum, profecto patrem petimus ouum, nec pater nobis porriget scorpionem, vt de beata virgine quicquam suspicemur quod sit contra veritatem, quod pertineat ad hæreticam prauitatem.

1. Cor. 4.

2. Cor. 3.

Matth. 16.

Patres mali, Adã & Herodes.

Deus, pater bonus.

Luce. 11.

Ouũ mysticum. beata virgo.

Luce. 1.

Gene. 32.

Hiere. 31.

Omnia ergo quaecunque uultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis, Haec est enim lex & Prophetae. Intrate per

trate per angustam portam, quia lata & spatiosa uia est quæ ducit ad perditionem. Et multi sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta & arcta uia, quæ ducit ad uitam, & pauci sunt qui inueniunt eam.
Ergo, inquit, quoniam in patre vestro promptum est bona petentibus dare, petite rationabiliter,
quærite sapienter, pulsate prudenter. In quo? In eo videlicet, vt quicunque vultis vt faciant vobis
homines, & vos faciatis eis. Si enim vos non dederitis, quo iure dabitur vobis? Si non dimiseritis,
Summa legis est Diliges proximum sicut teipsum. qua rectitudine dimittemini? Facite ergo vt dixi. Hæc est enim Lex & Prophetæ. Hæc tota est summa
illorum, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Hinc Apostolus, Qui enim diligit proximum, legem
impleuit: Nam non adulterabis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices, Non
concupisces, & si quod est aliud mandatũ in hoc verbo instauratur, Diliges proximũ tuũ sicut teipsum.
Plenitudo ergo legis est dilectio. Quàm laboriosum hoc est carni & sanguini? Hæc enim regula,
Roma. 13. Quodcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis, siue, Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris, vsque ad inimicũ hominẽ se extendit. Nonne tu vis, vt inimicus tuus si te inuenerit, parcat tibi, sicut
Hæc regula etiam ad inimicũ extẽditur diligendum, David pepercit Sauli? Ergo & vsque ad inimicum hæc regula se extendit, præsertim quia sapientia dicit,
& Apostolus meminit: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere. Et Dominus: Benefacite his qui vos oderunt. Quàm laboriosum (inquam) hoc est? Ait ergo: Intrate per angustam portam, Non negat esse laboriosum, qui hæc dicit, intrate per angustam, &c. Sed qualibus
angusta est hæc porta, & arcta hæc via? Vtique superbis & tumidis, qui multi fuerunt & sunt. Ta-
Prouer. 25 les per latam & spaciosam viam ierunt in perditionem. Nunquid mitibus & humilibus similiter
Roma. 12. hæc porta angusta & arcta est hæc via? Non vtique, sed sicut dicit eis. iugum enim meum suaue est,
Lucæ 6. & onus meum leue, ita veraciter dicat eisdem, porta mea via mea. & si incipientibus angusta videtur
& arcta, postmodum talis inuenitur, vt dicas, illud quod dicebat Psalmista, huius habens experi-
Humilibus nõ est via angusta. mentum: Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum. *Attendite à falsis Prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Hic prudentia opus est
prudentia spiritus, quæ vna est ex diuisionibus gratiarum, est enim discretio spirituum. Neque
enim absque gratia ista falsi Prophetæ cognosci possunt, quia duplices sunt, introrsum turpes, spe-
Matth. 11. ciosi pelle decora: intrinsecus lupi rapaces, extrinsecus quasi oues simplices, omnem humilitatem &
Psal. 118. mansuetudinem mentientes. Tales olim venerunt & venturi erant ad subuertendum, si fieri posset,
Prudentia donum spiritus. pariter & nouum testamentum. Vnde sumenda discretio siue discretionis huius certitudo? *A fructibus* inquit *eorum cognoscetis eos.* Fructus eorum opera sunt, Possunt enim cognosci & dijudicari ex
verbis suis. Hic (vt iam dictum est) prudentia opus est, quæ armata sit verbo Dei, & oculata oculis
1. Cor. 12. scientiæ scripturarum, quales laudantur in Canticis, quod sint sicut columbæ residentes super ri-
Canti. 5. uulos aquarum iuxta fluenta plenissima. Quicquid dicat quis, conferendum est cum scripturis,
quas non ab homine, neque per hominem, sed à Spiritu Sancto per reuelationem Iesu Christi accepe-
runt, vt loquerentur & scriberent homines sancti, & licet nos (ait Apostolus) aut Angelus de cœlo
euangelizet vobis præter id quod accepistis, anathema sit. & iterum anathema sit. Hoc dictum, hæc
Galat. 1. sententia similiter omnium illorum est, qui neque ab homine, neque per hominem acceperunt. sed
per Spiritum Sanctum, vnde & scripturæ illorum omnes solæ canonicæ dicuntur & sunt, Si quis (ait
Apoc. 28. Ioannes in calce suę Apocalypseos, & alij cuilibet Prophetarum & Apostolorum dixisse congrueret)
si quis, ait, adiecerit supra hæc, adijciet Deus supra illum plagas quæ scriptæ sunt in libro hoc. &
si quis diminuerit de verbis Prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ. Sed iam
ipsa Domini verba sequamur. A fructibus, inquit, eorum cognoscetis eos. *Nunquid colligunt de spinis uuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit. Mala autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere. Omnis arbor qui non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.* In his omnibus sensum quidem habemus euidentem, sed principalem quærimus intentionem. Boni auditoris officium est,
animaduertere cœlestis orator non solum quid dicat, verumetiam quid maximè intendat. Est
itaque hic sensus vel hæc intentio in istis verbis eius, Sicut discernere scitis lignum vnde ficum vel
vuam colligitis, quod spina vel tribulus aut mala arbor non sit: ita & me, cuius ex ore veritatem simul
Matth. 8. & opus veritatis accipietis. Exempli gratia, cum dico cuidam Centurioni, vade, & sicut credidisti
Ioann. 4. fiat tibi, itemque cuidam alij, vade, quia filius tuus viuit, cum dicam cuidam leproso, volo, mundare, &
Lucæ. 5. statim fit, & multa alia multo maiora his: me (inquam) per hæc discernite à falsis prophetis, quia non
potest vtrunque esse, vt & de corde meo confingendo, & falsum loquendo in nomine Domini, arbor
mala sim & fructus faciam tam bonos, vt vosipsi sentitis, quia multa bona opera operor in medio ve-
stri. Ecce loquor in nomine Domini, scilicet profitẽdo quod dominus nomẽ meũ sit, vel quod nõ sem
Deute. 18. per me, sed in me sit nomẽ Domini, teste Dño patre meo, patre Deo, cum dicit de me quodã loco sic:
Exod. 23. Obserua eum & audi vocem eius, nec contemnendũ putes, quia non dimittet cum peccaueris, & est
nomẽ meũ in illo. Sic, inquã, loquor in nomine Domini, vt profitear quod Dominus nomẽ meũ sit, &
quod de Prophetis ego Propheta magnus dominando prędicaturus sim, Dico enim: *Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit uoluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit regnũ cœlorũ. Multi enim dicent mihi in illa die Domine Domine, nonne in nomine tuo pro-*

phetauimus

phetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus: Et tunc confite-
bor illis, quia nunquã noui uos. Discedite à me qui operamini iniquitatẽ. Ergo & dominus & inuocantium
me dominum iudex ego sum, adeo tutus & dominationis meæ compos ipse, vt cauendum sit his, qui Assentatio
inuocant me dominum, ne indigni iudicentur à me, quẽ inuocant, ipsa huius nominis mei inuocatio- nis repulsę.
ne. Mira assentationis repulsio, qua plurimum delectari solent, maxime in initijs suis reges genti-
um, & qui dominantur eorum. Nam quotus quisq; tunc erat, qui iam sciret dicere illi, Domine domi- Ioann. 15.
ne, nisi forté qui curatione indigebant, & virtutem eius sentire incipiebant. At ipse de talibus non cu-
rans, quoniam in hoc natus erat, & ad hoc venerat in mundum, vt testimonium perhiberet veritati, Ioan. 8.
id est, sibimetipsi: ego enim sum (ait) qui testimonium perhibeo de meipso. & testimonium perhibet
de me, qui misit me pater, ita loquebatur, vt erat dignum se, scilicet, iam cum potestate magna & ma-
iestate. Vnde & postmodũ euangelista, admirabantur (inquit) turbę super doctrina eius. Erat enim Matt. 7.
docens eos, sicut potestatem non sicut scribæ eorum & pharisæi. Non (inquam) sicut scribæ & pha- Scribæ &
risęi, quia videlicet nõ eum delectabat assentatio vel adulatio hæc, vt vocaretur ab hominibus Rab- pharisęi suam nõ dei,
bi. Illi & similes eorum quicunq; alij, quam vel qualem in docendo habent potestatem? popularis gloriã quę
auræ serui, gloriosę cupiditati, qui totum curant de opinione sermonis sui, de profectu audientium rebant.
nihil. Veré impotes, veré nullam potestatem habentes, quos si laus ventosa perflauerit, tristes exte-
nuantur. Iste, qui lucrum solum quærit animarum, & claritatem ab hominibus non accipit, magi-
ster & exemplum omnium, qui non suam, sed dei gloriã quęrunt, facit prior ipse quod doceat, assen- Ioan. 5.
tationem tam præsentium, quam futurorum, repellens & dicens: Non omnis qui dicit mihi, Domi-
ne domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse in-
trabit in regnũ cœlorum. Pater eius vna est persona, quę in psalmo dicit de isto filio suo verbo suo: Duplex
Eructauit cor meum verbũ bonũ: nobis autẽ adoptionis filijs pater est vnus deus pater & filius & spi- modus lo-
ritus sanctus. Vnde animaduertendũ, quia fere vbicunq; absq; determinatione possessiui huius prono quendi de
minis meus vel mei, dicit pater vel patris, ea quæ loquitur minora sunt maiestate suæ diuinitatis, vt patre.
illic: Et sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio, quia pater maior me est. Vbi autem determinat, Psal. 44.
pater meus vel patris mei, non sine indicio loquitur diuinæ maiestatis, quemadmodum hic, sed qui Ioan. 14.
facit voluntatẽ patris mei, qui in cœlis est, subauditur, cum eo quod dicit mihi, Domine domine, ipse
intrabit in regnũ cœlorũ, addens adhuc: Multi dicent mihi in illa die, Domine domine, nonne in no-
mine tuo prophetauimus? &c, vt supra. Quã ob rem confitebor illis, quia nunquã noui vos: Discedite
à me qui operamini iniquitatẽ. Nimirũ, quia quod prophetauerunt, sibimet prophetauerunt id est, nõ
prophetando dei, sed suam gloriam, suumq; temporale commodũ quæsierunt, sicut Balaã qui cum Nume. 24.
bona & vera prophetasset, malum dedit consilium, nam ad suggestionẽ eius mulieres Madian dece-
perunt filios Israel in Beęlphegor. Similiter multi in nomine eius dæmonia eijcientes, siue de ho-
minibus exorcizando & babtizando, siue de aris & templis dedicando illa Deo vero, in quibus habita-
bat & colebatur dæmonum multitudo, & multas virtutes homini facientes, quæ videbantur quidem,
sed non erant veré virtutes, imò virtutũ simulationes, mercedem aliam quam Domini quæsierunt
& mercedem suam receperunt. Idcirco confitebor illis quia non noui vos. Confitebor (inquam) id est, Esai. 42.
dicam id quod prius cælaui, permittens illos sibi iustos videri, iuxta illud: Tacui, semper silui, patiens
fui, quasi parturiens loquar. *Omnis ergo qui audit uerba mea hæc, & facit ea, assimilabitur uiro, qui ædi-*
ficabit domum suam supra Petram. Et descendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt
in domum illam, & non cecidit, fundata enim erat supra Petram. Et omnis qui audit uerba mea hæc, & non
facit ea, similis est uiro stulto, qui ædificauit domum suam super harenam. Et descendit pluuia, & uenerunt
flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina eius magna. Formidabilis
confessio, quæ in illa die sic reuelabit vel conscientias fundamenta pseudoprophetarum & omnium
qui operantur iniquitatem, quemadmodum tempestas pluuiarum & inundatio fluminum, & flatus
ventorum irruentium, reuelant fundamenta domus, qui non supra petram, sed super dissolutam, &
fluxam fundata est harenam. Cadent enim & ruent ruina magna in turbine vocis huius: Discedite Matth. 25.
à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius, non quia audistis verba
mea, sed quia non fecistis ea. Domus autem illorum, qui audiendo & faciendo posuerunt fun-
damenta supra petram, firmiter stabit: neque enim hi qui à dextris erunt, cadent eundo cum sini-
stris in supplicium, imò ascendent in vitam æternam, ad percipiendum regnum sempiternum,
ab origine mundi sibi paratum. *Et factum est cum consummasset uerba hæc Iesus, admirabantur turbæ*
super doctrina eius. Erat enim docens eos, sicut potestatem habens, non sicut scribæ eorum & Pharisæi.
Qualem, quam vehementem dicit rationem admirationis illius, qua admirabantur turbæ su-
per doctrina eius. Erat enim (inquit) docens eos sicut potestatem habens, non sicut scribæ eo-
rum & pharisęi. Quidnam (rogo) est potestatem habere in docendo? Imò quid est potestatem non
habere in docendo? Nam ex hoc opposito melius cognoscitur, quid sit potestatem habere in do-
cendo. Ergo potestatem non habere in docendo, est bona loqui, & esse malos scribas & phari-
sæos, volendo placere hominibus, & adulando diuitibus, vt ex eis aliquid commodi adipiscantur.

Contra

Adultores & ita quę rentes, non habent potestatem in docendo. Ezech. 13.

Contra tales apud Ezechielem sermo propheticus hoc modo grauissime inuehitur. Hæc dicit dominus deus: Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis, ad capiendas animas. Cum caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum, & violabant me ad populum meum, propter pugillum hordei, & fragmen panis, vt interficerent animas quæ non viuunt, mentientes populo meo credenti mendacijs. Quid enim est viuificare animas quę non viuunt, & interficere animas quæ non moriuntur nisi iustificare impium, & condemnare pium pro mulieribus? Hoc namq; tale est, quale esset consuere puluillos sub omni cubitu manus, & facere ceruical sub capite vniuersæ ætatis, & hoc propter pugillum ordei & fragmen panis, id est, propter emolumentum vel commodũ temporale, vile nimis & exile comparatione detrimenti iustitiæ, quod sibi talis adulator peccati alieni scienter adquirunt. Num ergo hi tales in docendo potestatem habent? Imò serui seruorum, impotes & venales clientuli sunt. Iste magister vnus, magister verax,

Christus nulli prorsus adulatus est vnquam.

& viam dei in veritate docebat, qui inter cætera quę contra auaritiam illorum disputauit, adeo nulli vnquam adulatus est, vt in Hierosolyma, ciuitate magna & opulenta, nec saltem vnius noctis hospitiũ aliquando habuerit. *Cum autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ. Et ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens:* Domine, *si uis potes me mundare. Et extendens manum tetigit eum, dicens: Volo: Mundare.*

CAP. VIII

Et ante & post sermonem habitum in monte, valde multos narrat euangelista Dominum Iesum infirmos curasse, non exprimens singilatim, qualiter & quibus ab infirmitatibus fuerint liberati. Ante enim dixit: Et circuibat totam Galilæam docens in synagogis, & prædicans euangelium verbi, & obtulerunt ei omnes male habentes, varijs languoribus & tormentis comprehensos, & curauit eos.

Matth. 4.

Post sermonem vero facta de tribus narratione singilatim, scilicet, de isto leproso, & de puero Centurionis, & de socru Petri, rursum dicit: Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, & eijciebat spiritus verbo, & omnes male habentes curauit. Pauca ergo de multis conscripta sunt, sed secundum intentionem scribentis euangelistæ pro suscepto negotio sufficientia sunt.

Christus diuersimode curauit leprosum & puerum Centurionis.

Iste ergo gloriosus filius dei, honorabilis filius hominis, propterea de monte cœli descenderat in campum huius mundi, vt infirmitates, id est, peccata sanaret omnis hominis, Iudęi primum, & deinde gentilis. Curationẽ Iudęi meditabatur in emundatione leprosi, qui & Iudæus erat, propter quod & dixit ei, tanquam alumno legis. Vade, ostende te sacerdoti, & offer munus, quod pręcepit Moyses in testimonium illis. Porrò, curationem gentilis meditabatur in sanatione pueri Centurionis, qui & ipse gentilis erat. Propter quod & indignum se introitu domini iudicauit, & sicut Lucas meminit, seniores Iudæorũ quasi suffragium ferebant ei, dicentes, quia dignus est, vt hoc illi præstes, diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse ædificauit nobis.

Luc. 7.

Rectè igitur leproso, non solum, volo, vel solum, mundare, dixit, verum etiam manum extendit, eumq; tetigit: puerum autem Centurionis non tetegit, & nec saltem ad eum introiuit, quia videlicet Iudęum ita curauit, vt ex ipso carnem assumeret, & in medio eius habitaret, quod nimirum tangere fuit, ad gentiles autẽ per semetipsum non accessit, sed postquam totam salutem operatus est, & in cœlum ascendit, suos eis prædicatores misit.

Quos Iudæos curauit Christus.

Cum autem dicimus aut legimus prius Iudæum, id est, Iudaicum populum, per pręsentiam saluatoris esse curatum, non solos illos paucos attendimus, qui tunc in corpore inuenti, ante vel post passionem eius crediderunt, sed vniuersam populi illius electionem omnes qui iam à seculo migrauerant, à tempore promissionis quæ facta est ad Abraham, vsq; ad tempus illud: quia tunc saluati, & ab inferis educti sunt per ipsum, cuius venturi fidem habuerant.

Diuersa infirmitas Iudęi & Gentilis.

Proinde & ipsa infirmitatum diuersitas non negligenter pensanda est, quia videlicet ille ex Iudæis tantũmodo erat leprosus: puer autem Centurionis & paralyticus erat, & male torquebatur. Hoc enim secundum similitudinem illorum duorum hominum, plus mali populus gentilis, quam populus Iudaicus, quia possidebatur à diabolo, dæmonia colens pro deo, neq; enim notus illi erat deus, Iudæus autem tanquam ratione non priuatus, in ipsa lepra sua deum cognoscens, legi erat subditus.

Exo. 17. Leui. 13.

Cui enim grauius quam leproso lex dominabatur? Scribuntur fuisse graues manus Moysi, & reuera nulli magis quam leproso grauis fuit manus legis literalis. Quicunq; (ait) maculatus fuerit lepra, & separatus ad arbitrium sacerdotis, habebit vestimenta dissuta, & caput nudum, os veste contectum, contaminatum, ac sordidũ se clamabit omni tempore quo leprosus est & immundus, solus habitabit extra castra.

Leui. 15. Leuit. 21.

De ceteris quoq; immundicijs, scilicet, de fluxu seminis, & de menstruis est iudicum legis, sed & de alijs corporalibus maculis, videlicet si cæcus fuerit, si claudus, si paruo vel grandi vel torto naso, si fracto pede vel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginẽ in corpore vel herniosus: non accedet (inquit) offerre hostias domino nec panes deo suo.

Roma. 2.

Porrò de illo, qui male torquetur, id est, qui dęmoniosus est, vt erat puer iste Centurionis, nullum vsquam iudicium lex decreuit. Per omnia igitur congrue, sicut iam dictum est, per leprosum legis alumnum Iudaicus, & per gentilis hominis puerum gentilis populus, à suis curandus peccatis, significabatur: per gratiam huius filij hominis, qui in operibus suis exterioribus sine dubio salutem animarum, propter quam venerat, die ac nocte meditabatur salutem, & eorum qui sub lege erant, vt ille leprosus, & eorum qui sine lege erant, vt iste puer à proprio sensu captiuus.

Quęstio de relapsis in peccatũ post baptismum. Titi. 3.

Quid si vel Iudęus postquam à lepra pharisaica mundatus est, vel Gentilis postquam à dæmonio, id est, à cultura dęmonum liberatus est: quid (inquam) si vel ille vel iste per fidem Iesu Christi, per lauacrum regenerationis spiritus sancti saluus factus, iterum peccauerit?

Nunquid

Nunquid & postea saluari vel ad salutem reuocari poterit? Poterit planè, si dignos pœnitentiæ fructus fecerit. Filioli mei (inquit Ioannes Apostolus) hæc scribo vobis, vt non peccens. Sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Exemplum huius rei mysticum, diuinus Euangelista continuo subordinauit. Ait enim: *Et cum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum eius iacentem & febricitantem, & tetigit manum eius, & dimisit eam febris. Et surrexit, & ministrabat eis.* Quid enim Domus Petri, hominis vtique fidelis & fidei ardentis, nisi ecclesia est Dei viuentis? Ergo socrus Petri febricitans, anima est habens quidem fidem Christianam, sed alicuius peccati, seu vitij passione cum periculo vitæ laborans. Lucas Euangelista hoc etiam memorat, qui rogauerunt illum pro ea. Igitur socrus Petri, cuius in domum Dominus Iesus venerat, anima est, vt iam diximus, Christiana vel fidei domestica, quæ cum vitijs & peccatis febricitare cœperit, & penè spiritum vitæ amiserit, rogant fideles pro ea, & orando ab omnibus confirmatur charitas in ea. Præterea & hoc Lucas meminit, quia stans super illam imperauit febri, & dimisit illam. Matthæus, dicit quia tetigit manum eius, & dimisit eam febris. Lucas autem, vt iam dictum est, stans (inquit) super illam, imperauit febri, & dimisit illam. Vterque surgentis hoc exprimit opus, quia surrexit continuo, & ministrabat eis. videlicet Domino & Discipulis eius. Hinc breuiter dicendum, quia super febricitantem stare est, eiusmodi animam respectu timoris sui valde terribiliter concutere, iudicijsque futuri memoria conturbare, ita vt dicat: Conturbata sunt omnia ossa mea, & anima mea turbata est valde. Non enim sicut ante notitiam veritatis lactatur anima dulcibus gratiæ mammillis, vt creatorem suum cognoscat: non (inquam (ita, cum post veritatis agnitionem & susceptam fidem aliquid criminale peccauerit, rursus tam facilè prona Indulgentia sese illi Iesus, impendit, sed quasi desuper stantis terretur animaduersione iudicis verbi gratia dicentis: Qui peccauerit mihi, deleboeum de libro meo quem scripsi. Porrò iacentis manum tangere, est confortare & adiuuare volentem violentiæ peccati resistere. Quo enim alio modo quispiam liberaretur de corpore mortis huius? Denique eum vult, potest homo iacere & febricitare, vel qualemcunque passionem corpori suo adducere: sed vt de lecto surgat, eademque passione careat, non in sua voluntate, sed potius in medici positum est curatione. Similiter cum vult, potest sine lege viuere, id est, sine timore Dei mala securitate in peccatis iacere sed vt surgat, & animæ sanitatem recipiat, non in virtute sua, sed in sola positum est gratia liberatoris. Etiam si velle adiaceat, non inuenit bonum perficere, postquam malo volens tradidit se. Hinc est illud Apostoli, sub persona talium suspirantis. Condelector legi Dei, secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum. Igitur secundum mysterium, seueritatis quidem est, quod vt Lucas scribit, stetit super illam: adiuuantis autem siue liberantis gratiæ, quod (sicut ait hic Matthæus) tetigit manum eius. Porrò & apud illum & apud istum, sicut in cæteris, ità & in isto facto manifesta & rata est astipulatio veritatis, quia credendum est illi in sermonibus suis, quia sicut Dominus potestatem habens vitæ & mortis, siue vitæ & sanitatis, tantummodo steti & imperauit stetit & tetigit, & febris fugit. Interea, & hoc dicendum tibi, quicunque es vel esse cupis prudens auditor euangelij, ne ordinem requiras factorum in omnibus quæ ab Euangelistis conscripta sunt. Non enim ordinē intendunt rerum gestarum, siue temporibus describendis, quibus res gestæ sunt, sed prouisum singuli sequuntur cœleste mysterium, vipotè Animalia Spiritualia, quæ ante & retro oculis plena sunt. Nunquid enim ordo factorum apud hunc & apud Lucam tam diuersus esset, sicut perpendere potes, nisi causa mystica subesset? Imò sicut periti artifices, sicut optimi aurifices, dum quisque illorum vas quodcunque pretiosum, siue decoram regio capiti fabricare cupit coronam appositis sibi gemmis, non curat attendere de singulis, quo tempore vel quali prętio comparatæ fuerint, sed hoc solum intendit, qualiter auro superordinatæ, varietate sua melius placere possint intuentium oculis. Ita isti fidissimi fabricatores Euangelicæ veritatis, non tantū attendere debuerūt, quibus tēporibus vel quo tēporum ordine miracula gesta fuerint, quantum eorundem miraculorum qualitates, quæ sumpta de innumerabilibus gestis, & subordinata competentibus locis, sufficere possent ad splendorem veritatis, ferendumque suffragium gloriæ & honori huius filij hominis, quod sicut verus homo, ità & verus Deus sit. Hinc est illud in Psalmo: Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide prætioso. Quid est enim corona de lapide prętioso in capite, nisi scriptura hæc testimoniorum eius opifex diuinis illustrata miraculis, in initio prędicationis euangelicæ? Non igitur magnopere requiras in gestis ordinem temporum, vbi longè pulchriorum fulget ordo mysteriorum, de quo iam dictum est, & adhuc dicendum. Dictum quippe est, quia futurum erat, vt de populo Iudaico prius à lepra sua pars aliquantula, & deinde gentilis populus à phanatico errore suo curaretur: ac deinceps quisque iam fidelis, iam Christianus peccatis actualibus iterum oppressus, gratia miserentis Dei liberaretur. Secundum similitudines istorum, videlicet leprosi mundati, & pueri Centurionis à Dæmonio liberati, & socrus Simonis quam febricitantem, idem Dominus potenti imperio sanauit. Nonne

[Margin notes: Responsio 1. Ioan. 2. — Mysterii in febricitātē socru Petri & in eius curatione. Lucæ. 4. — Quid est stare super febricitantē. Psal. 6. — Exod. 32. — Roma. 2. 7. — Roma. 7. — Nō tam ordo quā mysterium in gestis Christi ab euangelista obseruatur. — Ezech. 1. 10. Apoca. 4. — Psal. 20. — 1. Ioan. 2.]

& hoc futurum erat, de hæreticis, quod factum est: sicut Ioannes Apostolus dixit: Ex nobis exierũt, sed
Luc. 4. non erant ex nobis. Sequitur ergo: *Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, eijciebat*
Dæmonia *uerbo spiritus, & omnes malè habentes, curauit.* Hoc ipsum Lucas scribens: Exibant autem (inquit) dæ-
quæ incre- monia à multis clamantia & dicentia quia tu es filius Dei. Et increpans, non sinebat ea loqui, quia scie-
pabat Iesus bant ipsum esse Christum. In præsenti facto manifestum magnumq; & euidens erat diuinitatis siue di-
hæreticos p̃ uinæ fortitudinis experimentum, quia sicut cætera, sic & istud in potestate faciebat, & hoc ad testimo-
figurabant nium pertinet veritatis, vt veraciter posset dicere: Opera quæ dedit mihi pater, vt perficiam ea, ipsa
Ioann. 5. testimonium perhibent de me. Porrò, iuxta mysterium iam præscriptum, spiritus vel dæmonia, quæ
verbo eijciebat, & quæ exibant à multis clamantia & dicentia, quia tu es filius Dei: Ipse autem incre-
pans non sinebat ea loqui, hæretici sunt vel fuerunt homines ficti simulatores & callidi, qualium pri
Acto. 8. mus in Actibus Apostolorum Simon extitit, qui & ipse credidit, sed fides vel confessio eius & simili-
um clamantium, tu es filius Dei, similis est confessioni dæmoniorum, quæ non sinebat loqui filius
Dei, quia non est speciosa fides vel confessio in ore, si dilectio non sit in corde. Quid autem est, quod
Esa. 53. cum dixisset euangelista, & omnes malè habentes curauit, statim subiunxit: *Vt adimpleretur quod di-*
ctum per Esaiam Prophetam, dicentem, Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes portauit. Denique
vbi hoc per Esaiam Prophetam dictum est, de passione eius sermo Propheticus erat, sicut manifestè
docent sequentia hæc. Et nos putauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo & humiliatum.
Christus æ- Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Disciplina pa-
grotatio- cis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus, &c. Et reuera hoc fuit illi infirmitates nostras ac-
nes nostras cipere, & ægrotationes portare, scilicet, vulnerari propter iniquitates nostras, & atteri propter sce-
portauit, lera nostra, flagellis cædi vsque ad liuorem sanctissimi corporis sui, & in similitudinem ouis siue ag-
ni ad occisionem duci, & in ipsa occisione cum sceleratis reputari: quæ omnia illo prophetiæ loco
conscripta sunt, de quo capitulum hoc euangelista sumpsit. Quid ergo est talis capituli præsens com-
memoratio, nisi pia & prudens tanti medici vel propositi eius consideratio? Nam quia propositum
eius hoc erat, vt peccata nostra portaret, quę verè infirmitates, verè sunt animarum nostrarum ægro-
tationes, valdè pium atque pulcherrimum fuit cordi huius Euangelistæ, considerare, scriptòque suo
nobis innuere, quia suum opus, quod est ægrotationes (vt iam dictum est) animarum portare siue sa-
nare, ab ægrotationibus corporum cœpit operari: vt prius ab illis, dum visibiliter curaret medicus
Ioan. 2. verus innotesceret, & tunc demum ad curandas ægrotationes animarum perueniret. Nam fecit qui-
dem initium signorum coram Discipulis suis, conuertendo aquas in vinum, sed hoc fuit publicum
prædicationis suæ officium, cum nec dum Ioannes suum impleuisset cursum. Postquam Ioannes
traditus est, tunc siue exinde ipse & predicare regnum Dei, & miracula facere cœpit Simoni, scilicet,
curare corporum infirmitates, & perinde (sicut iam dictum est) ad curationem animarum perueni-
retur. Et de potestate quidem huius filij hominis, potestate diuina huius Dei & hominis, & ea quæ
iam dicta, & ea quę adhuc sunt dicenda, magna & mystica experimenta siue testimonia sunt. Sed
quid sibi vult hęc interpositio, quam rebus gestis Euangelista taliter interposuit. *Videns autem (inquit*
Iesus) turbas multas circum se, iussit ire trans fretum. Et accedens unus Scriba, ait illi: Magister, sequar te
quocunque ieris. Et dicit ei Iesus; Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos: Filius autem hominis non
habet ubi caput suum reclinet. Alius autem de Discipulis, ait illi: Domine, permitte me primum ire, & sepe-
lire patrem meum. Iesus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Quid (in-
quam) hoc sibi vult, quod hęc dicta filij hominis ad duos homines tam diuersa, rebus gestis, id est,
mirabilibus eius interposuit? Nam hactenus potestatem eius euidenter demonstrauerat, quomodo
cum potestate dixisset ad leprosum, volo, mundare, quomodo dixisset Centurioni, vade, & sicut
credidisti fiat tibi, quomodo tactum siue imperium eius fugisset febris, quomodo spiritus verbi
eiecisset, & omnes malè habentes curauisset, inter quos exeuntia dęmonia, sicut Lucas meminit, in-
crepans, non sinebat ea loqui, & continuò dicturus est, quomodo surgens imperauit ventis & mari,
vt fieret tranquillitas, & obedierunt ei. Quid ergo dicemus? Planè si in his rebus gestis, rerum in ec-
clesia gerendarum processum, qualem exponere cœpimus diuinum euangelistam attendisse pręsentis,
Quinta æ- causam habes in promptu, cur hęc ad duos homines dicta tam diuersa præterire, vel tali loco in-
grotatio in serere voluerit. Futurum quippe erat vt curata animarum lepra in Iudæis, sedata in Gentibus
monasticis Dæmoniaca vexatione phanatici erroris, dum rursus in domo Petri, quę est ecclesia, curatur vitiorum
febris, & de ecclesia eliminantur Hęretici, spiritum malum habentes, & idcirco indigni loqui, de fi-
lio Dei. Futurum (inquam) & hoc erat, vt multi arriperent, aut suscipere viderentur propositum
perfectionis. Alij per improuidam præsumptionem, alij per timoratam deuotionem. Nimirum eo-
rum qui præsumptionem accessuri erant, exemplum est ille qui dixit, Magister sequar te quocunque
ieris: eorum autem qui cum timore vocati siue admoniti accedunt, ille qui ait: Domine, permitte me
primum ire, & sepelire patrem meum. Quantos putas in ecclesia fuisse vel esse, qui secundum horum
vtrorumque exemplaria diuersa diuersos exitus habuerunt, vel habent professionis suæ? Digne
igitur & hoc euangelista non prætereundum existimauit, vt deindè futuras in ecclesia seditiones pro-
spiceus

ſpiciens, ſiue ex falſis fratribus, ſiue ex manifeſtis aduerſarijs perſequentibus, ſubiungeret, dicens: Et aſcendente eo in nauiculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius, & ecce motus magnus factus eſt in mari, &c. Nunc eadem dicta perſpiciamus: Videns (inquit) turbas multas circum ſe iuſsit ire trans fretum. Sicut tunc turbas multas circum ſe videbat, ita & multitudines gentium oculis ſuæ diuinitatis, cui omnia præſentia ſunt, credituras in ſe fore præuidebat. Item quod venerabiliter aſpiciendum eſt, ſicut pleriſque credentium in ſe dicturus erat per Spiritum Sanctum, diffuſum in cordibus ipſorum, per inſpirationem ſancti deſiderij, in quo eſt faſtidium præſentium, & appetitus cœleſtium ſiue futurorum: ſicut (inquam) dicturus & ineffabili dictione ſua facturus erat, vt tranſirent vel relinquerent ſeculum, tumultumque effugerent curarum ſecularium (vt faciunt nunc hi qui cœnobialem ſiue ſolitariam vitam eligunt) ita tunc iuſsit ire trans fretum. Non dictum eſt, iuſsit turbis multis, quæ circum ſe erant, neque dictum eſt, iuſsit diſcipulis ſuis qui tunc admodum pauci erant, ſed dictum eſt ab Euangeliſta indiffinite, iuſsit ire trans fretum. Cur hoc? niſi quia iuſsio hæc iuxta ſenſum hunc myſticum non tam præceptum eſt quam conſilium? Sicut enim quodam loco dicentibus Diſcipulis eius, ſi ita cauſa eſt homini cum vxore, non expedit nubere, reſpondens ait: non omnes capiunt verbum iſtud, ac deinceps, qui poteſt (inquit) capere, capiat: ita de omni freto curarum ſecularium, quibus licito quidem fideles implicari poſſunt, ſed cum illis perfecti eſſe non poſſunt, prudenter aut diſcrete ſentiendum eſt, quod ſic quoſdam iuſſerit vel iubeat ire trans fretum, vt non tamen omnibus imponat neceſsitatem omnino relinquendi coniugium, curamque omnium rerum familiarium. Et taliter quidem transfretare, Chriſtum ſequi eſt.

Votū monaſticū cōſiliū eſt, non pceptū quia non omnibus imponitur.

Matt. 19.

Sed attende diligenter, quid vel quomodo fortis ille Scriba dixerit. Magiſter (inquit) ſequar te quocunque ieris. Primum ipſa appellatio inſuauis eſt, cum dicit, Magiſter, & non dicit, Domine: inſuauis (inquam) & ſine dilectione. Nam ſi ritè recolis, eorum appellatio, qui cum dilectione appellauerunt, talis erat vt dicerent, Domine. Exempli gratia: Vt appellatio Petri dicentis, Domine, ſi tu es, iube me venire ad te. Talis appellatio Magiſter ſiue Rabbi phariſaica extitit, quibus delectabile erat ſibi ſalutare, & ſic ſalutari, vocare & vocari ab hominibus Rabbi. Iudas impius ſic appellare potuit, vt cæteris ſingillatim dicentibus, nunquid ego ſum Domine, ille (vt erat cordis amari & perfidi) diceret, nunquid ego ſum Rabbi? Et quidem bonum & ſuaue eſt vtrunque dicere ſimul, Magiſter & Domine, vnde & dicit ipſe, vos vocatis me Magiſter & Domine, & benè dicitis, ſum etenim, ſed ſolum hoc dicere Magiſter ſiue Rabbi, & non dicere, Domine, cordis eſt longinqui, id eſt, remoti à familiaritate dilectionis.

Triplex appellatio, domine, magiſter ſeu Rabbi, magiſter & domine.

Matth. 14.

Matth. 23.

Matth. 26.

Ioan. 13.

Deindè quantæ eſt præſumptionis dicere vel dixiſſe Magiſtro & Domino huic, ſequar te quocunque ieris? Quis enim vnquam fuit qui ſequeretur eum quocunque iuit, vel cui diceret ipſe ore ſuo, ſequere me quocunque iero? Sed non mirum, Scriba enim fuit cuius ordinis homines de iuſtitia ſua valdè fuere præſumptuoſi, & gloriabundi: vnde & ab ipſo Domino ſæpe grauiter notati ſunt. Exempli gratia, cum dicit: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, omnia verò opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus, & his ſimilia. Quomodo ergo illi reſpondit? Nimirum vt debuit: Vulpes (inquit) foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.

Nimia præſumptio huius ſcribæ.

Matth. 23.

Quàm diſsimilis reſponſio hæc reſponſioni illi, qua poſtea Petro reſpondit, nimis adhuc forti, & confidenti plus quam oportuit. Nam qui dixerat, Domine, tecum paratus ſum, & in carcerem, & in mortem ire: itemque quare non poſſum te modo ſequi, animam meam pro te pono: reſpondit illi: Animam tuam pro me ponis? Amen amen dico tibi, non cantabit Gallus, donec me ter neges. Verè reſponſio diſsimilis, quia fuit illa corripientis, iſta autem eſt omnino reprobantis. Et rectè debuit eſſe diſsimilis, quia confidentia Petri, de radice dilectionis: huius autem præſumptio de ſuperbiæ & radice nequitiæ prodijt.

Diſsimilis reſpōſio ad Petrum & ad Scribā.

Matth. 26.

Ioan. 13.

Planè poterat dicere ſicut vulpes occulte cubant in foueis, & ſicut volucres cœli ſuauiter ſibi ſedent in nidulis, ita maligni ſpiritus propter malitiam vulpeculæ, propter elationem, volucres cœli iure nominandi, cuncta occupauerunt diuerſoria pectoris tui, & idcirco falſum loqueris, dicendo, ſequar te quocunque ieris. In quo dicto & dolus eſt & ſuperbia ſimul, dum & me fallere, & ambitione nimia cupis ſanctus videri: ſed ſanctæ diſcretionis, & temperantiæ Magiſter venerabilis, malignorum ſpirituum nomen tacuit, & rem nihilominus eandem ſatis edixit. Quanti hodieque ſunt, propter horum meminiſſe oportuit, quorum in cordibus, cum in ore ſanctam conuerſationem profiteantur maligni Spiritus ita cubant, ſicut vulpes in foueis, ſicut volucres in nidulis, & locus in eis non eſt vbi filius hominis caput ſuum reclinet? Simplices non ita Magiſter iſte & Dominus repellit, imò & quaſi vim faciens, ad ſe trahit. Sequitur enim:

Vulpes & volucres celi, maligni ſunt ſpus.

Alius autem de Diſcipulis ait illi: Domine, permitte me primum ire & ſepelire patrem meum. Ieſus autem ait illi: Sequere me, & dimitte ſepelire mortuos ſuos. In Deuteronomio Moyſes dicit, benedicens Leui. Qui dixit Patri ſuo & Matri ſuæ, neſcio vos: & fratris ſuis, ignoro vos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt, iudicia tua ô Iacob, & Legem tuam ô Iſrael. Hoc de perfectione dixit. Præmiſerat enim: Perfectio tua & doctrina tua viro ſancto tuo, quem probaſti in perfectione, & iudicaſti ad aquas contradictionis. Ergo iſte qui dixit, Domine, permitte me primum ire, & ſepelire patrem meum, aliquid minus à perfectione habebat, qui non dixerat patri ſuo, neſcio te, præſertim tali patri, propter quem didiceret ei Dominus cum ſuæ charitatis imperio, dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Non vtique talis erat

Deut. 33.

Apoſtolorū Iacobi & Ioannis perfectio.

pater huius, qualis extitit Iacobi & Ioannis pater Zebedæus, alioquin non diceretur mortuus à
mortuis sepeliendus. Attamen illi, scilicet, Iacobus & Ioannes, vocanti Domino vt sequerentur
eum, non dixerunt Domine, permitte nos primum ire, & sepelire patrem nostrum. Non igitur
Matth. 4. eiusdem perfectionis iste iam erat, cuius illi fuerunt in ipsa vocatione sua, qualem in Deuterono-
mio Moyses (vt iam dictum est) collaudat. Sed quid? Nimirum talis & talium exemplum fuerit,
quales hodieque nonnullos sumus experti, qui cum desiderent, perfecta conuersatione Christum
Dominum sequi, retrahuntur per affectum carnis, per affectum Patris & Matris, vel cuiuscun-
que propinquitatis, cuius dilectioni tunc demum sancta scriptura vel Dei charitas contradicit,
si propinqui illi Deo mortui sint, id est, si aduersentur viæ Domini. Adiuuantis igitur est gratiæ,
quod verbum incarnatum dicit infirmo, sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.
Proindè secundum hoc exemplum rectè dicas illi, cuius desiderium conuersionis cognoscis retar-
dari per affectum carnis. Verbi gratia: Per affectum patris secundum carnem viuentis, & idcirco
mortui, Relinque mortuos sepelire mortuos suos, tu autem vade, & annuntia regnum Dei. Quod
si & patrem innoxium, qualis iam dictus erat Zebedæus, relinquat alijs sepeliendum, vt sequatur
Christum, tunc multo magis cum Apostolis facit, scilicet, cum Iacobo & Ioanne, qui patrem Ze-
bedæum reliquerunt. *Et ascendente eo in nauiculam, secuti sunt eum Discipuli eius, & ecce motus magnus
factus est in mari, ita ut nauicula operiretur fluctibus. Ipse verò dormiebat. Et accesserunt, & suscitauerunt
eum, dicentes: Domine, salua nos, perimus. Et dicit eis: Quid timidi estis modicæ fidei? Tunc surgens im-
perauit uentis & mari, & facta est tranquillitas magna.* Vt cætera, sic & istud in potestate fecit hic
Filius hominis, vnde & continuo: *Admirantes dixerunt: Qualis est hic? quia uenti & mare obediunt ei.*
Differunt miracula Christi & Moysi. In hoc genere virtutum Moyses claruit, scilicet, vtendo elementorum officijs contra Pharaonem
in terra Aegypti, de hoc iam supra dictum est, quia signa quæ fecit, non eiusmodi erant vt ea quæ
maximè operatus est hic filius hominis. qui sicut prædictum fuerat per Esaiam, & hic Euange-
lista meminit, infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit, circa substantiam ho-
minis suarum beneficia virtutum maximè impendit incipiens à curatione corporum, vt deindè per-
ueniret ad curationem animarum. Nunquid verò non & in ista parte virtutis, scilicet, in imperan-
do elementis, & Moyse & omnibus virtutum operator maior est hic? Verè incomparabiliter ma-
Exod 7.8. ior. quia nullus eorum quicquam imperando fecit, nec ipse Moyses imperio vsus est, sed de pleni-
tudine alterius accepit, scilicet, Dei vel verbi eius de plenitudine (inquam) huius, de quo solo dictum
Exod 14. est, & dici debuit, quia imperauit: Non enim Moyses imperauit, sed ab hoc imperatum est illi dicen-
do, extende manum tuam super aquas Aegypti, & vertantur in sanguinem, extende manum tuam
super fluuios, & educ ranas super terram Aegypti, & post multa his similia tandem, inquit: Eleua
virgam tuam, & extende manum super mare, & diuide illud, vt egrediantur filij Israel in medio
mari per siccum, & rursum extende (ait) manum tuã super mare, vt reuertantur aquæ ad Aegyptios,
Ecclesiæ persecutiones in maris tempestate præfigurantur. super currus, & equites eorum. Cuncta hæc alienius imperio fecit. scilicet Dei, suo autem imperio
nihil. Homo enim, & non Deus erat. Hic solus suo imperio imperauit Ventis & Mari, Deus enim
erat, & obedierunt ei. Porrò, vt de mysterijs cœptum tenorem sequamur, pulchrè diuinus Euan-
gelista miraculum hoc tali ordine scripsit, quia videlicet post illa, quæ hactenus dicta sunt, futu-
rum & hoc erat in ecclesia, vt manifestæ persecutionis violentia per magnos principes in gentibus,
quasi per magnos ventorum motus in mari tempestas excitata detonaret, ipsamque ecclesiæ na-
uiculam, quasi dormiente Iesu, penè vsque ad periculum vitæ & salutis vehementer vexaret. Quid
1. Corin. 11. enim est dormire Iesum in nauicula? nisi subtrahi auxilium gratiæ adiuuantis ab ecclesia? Hoc
autem cum fit, ideo vtique fit, vt & qui probati sunt, manifesti fiant: & qui per prosperitatem fal-
li poterant, per aduersitatem instruantur: & qui in peccatis erant, purgentur: & multi martyres
coronentur. Igitur toties Dominus Iesus in nauicula quasi dormit, aut dormiuit, motusq; magnus
factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, quoties tardante illo per ordinatissimam dis-
positionem, & necessaria ad tempus subtrahente præsidia, diabolus ventorum huius seculi agitator
inquietus (qualis vtique ventus Nero fuit, aut funestus Decius, vel certè Diocletianus siue Maximi-
nus) persecutiones excitauit. & in mortes siue oppressiones sanctorum, mare, id est, multitudines gen-
tium per ipsorum leges & edicta commouit. Heu, quoties motu huiusmodi facto nauicula operta est
fluctibus? quoties persequentibus & occidentibus paganis crudelissimis, ecclesia sancta calamitati-
Psal. 43. bus oppressa est innumerabilis? Tunc nimirum accesserunt discipuli, & dormientem suscitauerunt
Ibidem. Iesum, inuocantes eundem saluatorem. Exempli gratia, dicendo illud Dauidicum. Exurge, quare ob-
Psal. 78. dormis Domine, exurge, & ne repellas in finem. Et rursum: Exurge domine adiuua nos & libera nos
Non permitti Iesus diu durare persecutionem. propter nomen tuum. Et alibi: Adiuua nos, ne fortè dicant in gentibus, vbi est Deus eorum. Debuit
autem semper & esse debet suscitatio ista suauis & dulcis, & non molesta, id est cum fide sine despe-
ratione, cum perseuerantia absque impatientia. Alioquin suscitantibus se ipse dicit: Quid timidi estis
modicæ fidei? Ac si patenter dicat: Nonne scriptum est. quia non relinquet Dominus virgam pecca-
torum super sortem iustorum. vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas, & quid est, non re-
Psal. 124. linquet, nisi diu durare non permittet? Recordamini priorum & nouissimorum Aegyptiorum atque
Assyriorum

Assyriorum siue Babyloniorum, Medorum atq; Persarum, cæterarumq; gentium Barbarorum, regumq; hominum impiorum, quicunq; virgam suam, id est, potentiam suam vel Dominiũ extenderũt atq; eleuauerunt super sortẽ iustorum, ad affligendos siue delendos illos, qui sorte, id est, gratuita electione misericordiæ ad vitam æternam prædestinati sunt. Nunquid diu durauerunt? Nunquid non hoc ipsum quod ad tempus præualere visi sunt, cooperatum est in bonũ iustis & diligentibus Deum? Quid ergo timidi estis? Num quia Nero Petrũ crucifigit & Paulum gladio cædit? Nolite timere, nolite timidi esse, sed in patientia vestra possidete animas vestras, quia non tam diu durabit virga hæc vt necessario extendant iusti, quasi auxilio destituti, ad iniquitatẽ manus suas: sed cito frangetur & in ignẽ mittetur vt ardeat. Tunc surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Dominum Iesum surgere, ventisq; & mari imperare, est pœnitentiam suam exercere siue excitare, scilicet ad adiuuandum electos & ad vindicandũ in reprobos, vt sæpe particulariter factum est, fiet autem vniuersaliter & semel, cum in nouissimo iudicio surrexerit, sicut in psalmo dictum est: Terra tremuit & quieuit, cum exurgeret in iudicio Deus. Præterito namq; pro futuro tẽpore vsus est, quod propheticis locutionibus familiare est, dicens: de cœlo audiũ fecisti iudiciũ, terra tremuit & quieuit, pro eo vt diceret, de cœlo veniens auditũ facies iudicium, subauditur dicendo, venite benedicti patris mei percipite regnum, &c. & tunc terra tremet & quiescet, id est, impij timebunt & sanctos persequi desinent. Tunc vtiq; contra vniuersos consurget, nunc aũt interdum in partes exurgit, & stat terribilis, vt sanctorum neces vindicet de aduersarijs & homicidis, vt verbi gratia, tũc exurrexerat & stabat, nimirum cõminans Iudæis, iamq; facturus excidium gentis & loci, quãdo Stephanus protomartyr intendens in cœlum dũ staret in concilio, vidẽs gloriã Dei & Iesum stantẽ à dextris Dei, ait: Eccè video cœlos apertos & filium hominis stantẽ à dextris Dei. Taliter & in alijs siue contra alios interdum surgente Dño post magnos motus, facta est tranquillitas, & pax ecclesiis reddita est. *Et cum uenissent trans fretum in regionẽ Gerasenorũ, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sæui nimis. ita ut nemo posset transire per uiam illã: Et ecce clamauerunt dicentes: Quid nobis & tibi Iesu fili Dei? Venisti huc ante tẽpus torquere nos. Erat aũt non longe ab illis grex porcorũ multorum pascens. Dæmones autem rogabant eum dicentes: Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorũ. Et ait illis: Ite. At illi exeuntes, abierunt in porcos. Et ecce impetu abijt totus grex per præceps in mare, & mortui sunt in aquis.* Quali vel quanta cum potestate gloriosus iste filius hominis hactenus dæmonia eiecisset, sicut Euangelista paulo ante dixit, quia eijciebat spũs verbo: ab isto claret maximè experimento & litera quidem in manifesto est, manifestè signãs, quia hic filius hominis Deus verax est, cuius præsentiã tremunt & ferre se non posse fatentur dæmonũ legiones, & solo eius nutu torri atq; exire compulsi tot maligni spũs rogant, vt quoniam exire coguntur, saltẽ in porcos intrare permittantur. Veruntamen vnũ est, quod non otiose quæritur, videlicet quomodo placuerit huic tã miti tamq; mansueto, qui nullũ ex semetipso iniuste lædi pateretur, iuxta illud: Non cõtendet neq; clamabit, nec audietur foris in plateis vox eius: quomodo, inquam, placuerit ei, vt porcos alienos daret vel mitteret spiritibus malignis, quatenus per præceps irent in mare & morerẽtur aquis? Hoc quicunq; requirit, scire debet, homines regionis illius tales fuisse, qui non solũ porcorũ suorum damna, verumetiam pœnas omnimodas deberent sustinere. Nã si ritè perpẽdas, sicut dixit. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis olim in cilicio & cinere pœnitentiã egissent: statimq; subiunxit: Veruntamen dico vobis. Tyro & & Sydoni remissius erit in die iudicij quã vobis. Sic & istis, videlicet Gerasenis, veraciter dicere potuit. Isti etenim non solũ non crediderunt, cum tantas virtutes vidissent, verumetiã rogauerunt eũ, vt discederet à finibus eorum. Discessit autem. & contigit eis, sicut & cæteris regionibus † scusi, secundũ similitudinẽ porcorũ ipsorum, qui à dæmonibus agitati, per præceps in mare abierunt & mortui sunt. Huius expositio mysterij iã ab ipso incipienda est exordio præsentis lectionis. Igitur venienti domino in regionem Gerasenorũ, occurrerunt duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes, sæui nimis: quia cum venissent in huius vitæ incolatũ, ad debellandũ principẽ huius mundi diabolum, duæ mortes generis humani, duce ipso peccati & mortis principe, aduersus eũ cucurrerunt. Quæ nã duæ illæ mortes sunt? Videlicet vna mors corporũ, & vna mors animarũ contra quas erat illi dimicandum. Vnde & benè illi duo & sæui nimis, & de monumẽtis exisse vel in monumẽtis habitasse dicuntur: quia videlicet & mors animarum sæua nimis est, & per mortẽ corporum in monumẽtorum habitationẽ deuenimus. Et illa quidem mors, quæ est animarũ occurrens nihil contra eum præualuit, quẽadmodum ipse dicit, Venit enim princeps mundi huius & in me nõ habet quicquã. Porrò illa mors, quæ est corporũ, ad tempus illi præualere permissa est, vt suscipiens vel admittẽs nostram simplam, euacuaret duplam. Quid autem verius eo, quod ait, sæui nimis, ita vt nemo posset transire per viam illã. Quis enim ex omni genere humano sæuitiã mortis intactus euasit? Omnes in Adam peccauerũt, ait Apostolus, & omnes in Adam moriuntur. Vbi peccauit Adam, protinus & ipse morte animæ mortuus est, & nos in ipso mortui sumus: & vbi dictum est ei, quia puluis es & in puluerẽ reuerteris, & ipse morti corporis, & cum illo nos addicti sumus. Verè igitur per viã illã nullus transire poterat, quia qui mortẽ non videret, & animam suam erueret de manu inferi, nullus erat. Sed venit iste, in quo nihil iuris vlla mors habuit, & quia per vnã videlicet corporis mortẽ iniuria facta est illi, iure sub illo mors vtraq; occubuit,

Luc. 21.
Imperare ventis quid sit.
Psal. 45.
Matth. 25.
Iesus exurgens in iudicio.
Acto. 7.
Potestas Christi contra dæmones,
Quæstio.
Esa. 41.
Matth. 12.
Responsio
Matth. 11.
Fortè, stultis.
Ioan. 14.
Roma. 5.
Gene. 3.

non sine magno tormẽto principis vtriusq; mortis & satellitũ eius, quas cũ illo foras misit. Sicut enim descensus eius ad inferos populo sanctorum desiderabilis, ita legionibus dæmonũ grauis fuit & intolerabilis. Dicebãt ergo: Quid nobis & tibi Iesu fili Dei? Venisti huc ante tẽpus torquere nos, Tempus il-
Iob.14. lud, quo se torquẽdos esse nouerunt, vlnmum erit iudiciũ, quãdo princeps eorũ cum ipsis, & ipsi cum
Mysteriũ principe suo, vidẽtibus cunctis (vt in Iob scriptum est) præcipitabuntur in ignẽ æternum. Quomodo
huius mira tandẽ impletum est in mysterio, quod significabatur in miraculo, scilicet in eo, quod grex porcorũ to-
culi, cõtra tus cum impetu per præceps in mare abijt, & mortui sunt in aquis? Ita nimirum, vt fieret quod ipse fi-
Iudęos por lius hominis sciẽs prælocutus est. Cum, inquit, immundus spiritus exierit ab homine, &c. vsq; tunc va
cis similes. dit & assumit septẽ alios spũs secum nequiores se, & ingressi habitãt ibi, & fiunt nouissima hominis il
Matth.12. lius peiora prioribus. Per vnum quippe hominẽ eiusmodi, Iudæos incredulos atq; blasphemos vult intelligi, qui nõ tam Iudæi quã Chananæi, nõ tã viuli æstimandi sunt quã porci. Ipsi nanq; de bono opere saluatoris peiores effecti, & inde per inuidiã mortui, quod ille vnã in semetipso & vtramq; in suis fidelibus mortẽ vicit, malignis sunt spiritibus traditi, & per furorẽ suum facto impetu, semetipsos in mari præcipitauerunt. Nimirum sæditiones excitando implacabiles, vt plurimi scriptores, & maximè
Iose. de bel Iosephus refert, in Romanũ irruerunt imperium, & mira insania, mirabili pertinacia victores omniũ
lo Iud. per gentium in suas neces. in excidium loci & gentis excitauerũt. Quid fuit ita furere, nisi porcos à mali-
septẽ libros gnis spiritibus agitatos, per pceps & cum impetu abire in mare? Si ergo perpendas siue respicias quid olim in Aegypto ante acceptã legẽ fuerint & quid nunc post aduentũ fecerint redemptoris aut receperint, rectè dicas, quia nouissima horum peiora sunt prioribus, & ita tã secundum animã quàm secundã corpus in omne miseriarũ profundum præcipitati sunt, vt porci illi quibus propter furias dæmonum
CAP.IX. nec suus, quamuis brutus, subesse poterat sensus. *Et ascendẽs in nauiculã, transfretauit & venit in ciuitatẽ suã. Et ecce offerebant ei paralyticũ, iacentẽ in lecto. Et uidens Iesus fidẽ illorũ, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et eccè quidã de scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat. Et cum uidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus uestris? Quid est facilius dicere, remittuntur tibi peccata, aut dicere, surge & ambula? Vt sciatis autem, quoniam filius hominis potestatẽ habet dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & uade in domum tuam. Et resurrexit, & abijt in domum suam. Videntes autem turbæ, timuerũt, & glorificauerũt Deum, qui dedit potestatẽ talem hominibus.* Potestatẽ filij hominis, quã ad honorẽ & gloriam ipsius considerare & cognoscere intendimus, ex mirabilibus eius factis & dictis ipsemet ore proprio hic enunciauit in re huiusmodi, in qua potissimum expediebat nobis potentẽ esse hunc Dñm, scilicet in remissionẽ peccatorum. Hoc catenus nõ dixerat, quod potestatẽ haberet dimittendi peccata, sapienti nimirum vsus prouidentia discretionis, quatenus nõ hoc ante diceret quã factis comprobaret: & ipsi spiritus, quos verbo eijciebat, torti confiterentur, ipsum esse. de quo
Mich.5. propheta prædixerat Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel. Quę enim illic in eodẽ propheta sequuntur, eorũ summa est, saluum facere populum suum à peccatis eorum. Postquã ergo præcedentibus factis comprobatũ fuit, quod ipse esset & credi deberet esse ille dux Israel, dux Messias, id est Christus, tunc demũ paralyticum curaturus: confide, ait, fili, remittuntur tibi peccata tua, vt dum tã præsentia miracula, quã antiqua prophetarum oracula, sermonẽ præsentis confirmãt, minus offendantur, qui absq; offensione doceri non possunt, tardi ad credendũ, imò & impatientes ad audiendũ. Nã erãt in hoc offendendi, & offendebantur offensione voluntaria, maximè scribæ & pharisæi, non veritatẽ quærentes, sed veritati inuidentes. Nam protinus vbi dixit, confide fili, remittuntur tibi peccata tua & eccè, inquit Euãgelista, quidã de scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat. Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Vidit enim cogitationes eorum, & dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? Fortassis & hoc dixerũt intra se, sed & de isto respondit eis sua ipsorum conscientia, & de illo virtus operis manifesta, sequente effectu iussionẽ dicentis, surge & ambula. Et vtrinq; conuicit incredulos, quod excusationẽ nõ habeant de peccato suo. Quid autem ad illã interrogationẽ respondẽdum erat, quid est facilius dicere, dimittuntur tibi peccata, aut dicere, surge & ambula: nisi facilius esse dicere, dimittuntur tibi peccata? Nã apud ipsum quidẽ filius hominis ita vnum sicut alterum facile erat, sed apud homines longè facilius est dicere, dimittuntur tibi peccata, quã ipsam peccatorum dimissionẽ comprobare testimonio virtutis qualis protinus est
Mysteriũ subsequuta. Secundum exemplũ hoc ferè quotidie fit in ciuitate Domini, scilicet in ecclesia, quæ vnq;
huius cura est ciuitas Domini, ciuitas regis magni, ad quã ipse transfretauit & venit, postquã (vt dictum est supra)
tionis para & mortis corporũ nostrorũ sæuitiã sedauit & mortis animarũ nostrarũ sæuũ imperiũ soluit. Nã quoti
lytici, in ec es facimus illud, quod Iacobus Apostolus dicit: Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesię &
clesia. orẽt super eũ, vnguẽtes eũ oleo sancto in nomine dñi, & oratio fidei saluabit infirmũ: & si in peccatis sit
Iaco.5. remittẽtur ei. Quoties, inquã, hoc facimus, paralyticum siue vndecunq; infirmũ dño offerimus, & sicut videns fidem illorum, dixit, remittuntur tibi peccata, ita & nunc oratio fidei saluat infirmum: & si in peccatis est, dimittuntur ei. Præterea iuxta sensum altiorem paralyticus tunc à Domino curatur,
Ephe.4. quando fit, vt is qui nihil operabatur, iam nunc operetur, quemadmodum dicit Apostolus: Qui furabatur, iam non furetur: Magis autem laboret operando manibus suis quod bonũ est, vt habeat vnde tribuat neces-

buat necessitatem patienti. Nam qui nihil operabatur, & aliena furabatur, nonne veram paralysin habebat in manibus? Similiter qui ad bonum & vtilem sermonem mutus erat, nonne veram in lingua paralysin habebat? Igitur cum circa huiusmodi sic operatur Dominus, siue per semetipsum tantum, siue ministris suis cooperantibus: vt qui taliter paralyticus erat, iam nunc & benè labor et operando manibus suis, & omnis sermo malus ex ore eius non procedat, vt ait continuo idem Apostolus, sed si quis bonus est ad ædificationem fidei vt det gratiam audientibus, merito turbæ glorificent Dominum, qui dedit potestatem talem hominibus.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. VIII.



Sapientia dei quę aperuisti os muti, & linguas infantium fecisti disertas: ego quondam mutus & infans, nunc autem ore aperto & lingua penè diserta te magnificans, tibiq; de auro tuo ac de gemmis tuis quandam quasi regiam glorię & honoris facere adorsus coronam, semper quidem multum, nunc autem maxime tua iuuari cupio dispositione, atq; opitulatione. Non enim nunc ita, vt hactenus, vni tantum intentus sum operi, neq; debitor vnius tantum debiti, sed circumuentus, quasi à duobus fœneratoribus magnis & auaris omittere non valeo quin ambobus satisfaciam, cupiens esse fidelis. Alter eorum est angelus, id est, præsul Agrippinensis Ecclesiæ, cui me, vt credo, tu per misericordissimam prouidentiam, in tempore persecutionis, tanquã patri filium adoptiuũ commisisti. alter vero, paterfamilias Domus tuæ, scilicet cœnobij Sigebergensis, cui nequeo dicere quantũ debitor sim. Hic mihi primus suaserat hoc opus ingredi, titulatũ de gloria & honore filij hominis, cũ ille alter, & maior amicus, vehementer studij nostri bona opinione siue experimento delectatus, iussit atq; rogauit, & vtroq; modo, scilicet iubendo atq; rogando compulit, quatenus in libros Regũ totum cor meũ cum tua, Domine, gratia conuerterem, & quantumcunq; possem, te adiuuante, magnum & (vt sibi videbatur) vtile opus inciperem, & de tuo adiutorio ad perficiendum nunquam desperarem. Quid ego inter istos animo penè diuiso facerem? Resultarem pertinaciter patri & pontifici? At ille non solum sic iubebat, verumetiam supplicabat aliquandiu recusanti, vt si no paruissem, mihi ipsi viderer pietati rebellis. Relinquerem hoc opus, quod iam incœperam, rogatu (vt iam dictum est) inferioris amici? At ille tanto circa istud angebatur sancti desiderij ardore, vt videns necessitatem meam, quod nõ possem maiori & digniori denegare, aspicientesq; hoc opus, quantum hactenus scriptum fuerat, diceret hoc solum. doleo super te, doleo super te, codicem aspiciens, quem ęgreferebat imperfectum remanere. Igitur necessitate compulsus, dimidium cordis mei vni, & dimidium cordis mei præbui alteri, totum autem, ô sapientia, tibi præbere optaui, dicenti, prębe fili cor tuũ mihi. Credens quippe & sciens omnia possibilia credenti, ecce ita me charitati impendi, vt vno eodemq; tempore circum sedentes duo calamum in mente mea tinguant notarij. Vnde fit, vt si quid bene dictum fuerit, tibi totum imputetur: si quid autem minus bene sonuerit, necessitati digne, condonetur. *Et cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in Thelonio, Mattheum nomine, & ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum* Hoc ad gloriam & honorem filij hominis pręedicandum atq; audiendum est, quia hunc hominem vidit, & tam efficaciter vidit vt veraciter conueniat huic dicere, tu Deus qui vidisti me. Quomodo enim vel quibus oculis vidit? Deniq; si de oculis humani capitis agitur, quibus vt homo erat oculatus, nunquid solum hunc hominem vidit? Imò & illos talibus oculis vidit, qui paulo supra rogabant eum, vt transiret à finibus eorum, sed & illos qui crucifixerunt eũ. Alij sunt oculi quibus istum vidit, oculi gratiarum: qui iuxta Zachariam in vno lapide, & iuxta Apocalypsim Iois in capite vnius septem agni sunt. Oculi isti nominibus suis nulli sunt aut esse debent incogniti, quę videlicet nomina sunt spiritus sapientiæ & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, & timoris Dñi. Istis oculis hunc hominem vidit, & cum videret eum exterioribus oculis per istos interiores oculos recognouit, quod esset vnus illorum, quos ante secula præsciuit & pręedestinauit. Itaq; videns eum, ait illi: Sequere me. Et surgẽs secutus est eum. Erat enim ipse Matthęus tanquam specular pręlucidum, eatenus conspectui solis nequaq̃ appositum, sed in tenebris reconditum, et sub tecto latens curarũ nimis secularium, vtpote thelonearius, de nauibus negotiatorijs cum clamore vel strepitu forensi, publicum exigens vectigal siue tributum. Vbi ergo vidit eum Iesus, vbi vidit eum salus & sol verus resplenduit ex aspectu eius, & quia vidit eum talis filius hominis, reddidit imaginem eius. & formata est in ipso

Sapi. 10.

Duo opera autoris eodem tẽpore absoluenda.

Prou. 23.

Quibus oculis vidit Iesus Matthæum.

Matth. 8.
Zach. 3.
Apoca. 5.
Esa. 11.

Qualis Matthęus antea fuit.
Ezech. 1. 10
Apoca. 4.

facies hominis. Alium quoq; vidit, & ex visu eius formata est in eo facies vituli. Vidit & aliam, & eo
vidente formata est in illo facies leonis. Vidit & alium, & videndo formauit in eo faciem aquilæ, vo-
Predestina lantis. Iste visus admirabilis, illa est gratia, quam admirans vas electionis Paulus, dicit: *Nam quos*
tio diuina. *præsciuit & prędestinauit conformes fieri Imaginis filij sui. Quos autem prædestinauit, hos & voca-*
Roma. 8. *uit. Et quos vocauit, hos & iustificauit. Quos autē iustificauit, hos & magnificauit.* Et ante tempora
quidem secularia præsciuit & prædestinauit, in tempore autem vocauit vnumquenq; in tempore suo,
Apoca. 3. vt nunc istum vocauit, & sequere me ait. Qui quam hilariter vocanti sese pręsentauerit, quam alacri-
ter siue amabiliter pulsanti ianuas cordis sui aperuerit, illa res deforis satis indicat, qui fecit ei conui-
uium magnum in Domo sua. Ergo præcipue in isto clarissimum est illius dicti dominici experimen-
tum, si quis audierit vocem meam & aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum & cœnabo cum illo, &
ipse mecum. Introiuit enim in domum eius, & cœnauit ipse primus cum illo corporale conuiuiū, &
deinde Matthæus cum eo cœnauit cœnam spiritualē. Hoc deniq; præsens scriptura probat, scriptura
euangelica, quia reuera cum Domino cœnauit, qui hanc primam noui testamenti scripturam tanquā
vere saturatus nobis ructauit. Hoc sacramentum pharisæi, neq; scientes, neq; scire volentes, discum-
bente Domino cum eo in Domo, cum multi quoq; publicani & peccatores discumberent cum Do-
mino Iesu & discipulis eius, dicebant. *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister uester?*
At ille sapienter ac nimis terribiliter ora illorum obstruxit, sapienter quidem dicendo. *Non est opus
ualentibus medico, sed male habentibus, euntes autē discite quid sit, quia misericordiā uolo & non sacrificiū.*
Iusti hic di Terribiliter autem subiungendo. *Non enim ueni uocare iustos, sed peccatores.* Hoc deniq; dicto seu ver-
cuntur su- bo terribiliter eos percussit, qui in se confidebant tanquam iusti. Quos enim hic dicit iustos, nisi su-
perbi, pec- perbos? Et quos dicit peccatores, nisi humiles? Væ talibus iustis, qui suo iudicio iusti sunt, at non dei:
catores, qui iusti volunt videri, cùm non sint. Econtra felices peccatores, qui suam iniustitiam recognoscunt,
qui sunt dei iustitiam esuriunt & sitiunt. Nam illos salus vocare non venit, propter istos de cœlis descendit, &
humiles. humiliauit semetipsum vsq; ad mortem, mortem autem crucis. *Tunc accesserunt ad eum discipuli Ioan-*
Philip. 2. *nis dicentes: Quare nos & pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? Et ait illis Ie-
sus: Nunquid possunt filij sponsi ieiunare, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur
ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.* Grauissima hęc atq; sapientissima responsio quanti sit ponderis, me-
Zacha. 7. lius ex propheticæ scripturæ collatione valet agnosci, cum apud Zachariam Dominus dicit: Cum ie-
4. Re. vlt. iunaretis & plangeretis, in quinto & septimo per hos septuaginta annos, subauditur propter illud
quod Nabuchodonosor ciuitate & templo succenso igni, populum in captiuitatem duxit, & propter
Hiere. 41. illud quod Ismael filius Nathaniæ Godoliam, & cum eo reliquias populi interfecit, nunquid ieiuni-
Zach. 8. um ieiunasti mihi? Et cætera vsque, ieiunium quarti, & ieiunium quinti & ieiunium septimi, &
ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium & lætitiam & solennitates pręclaras, vsquequo veni-
ent populi, & habitabunt in ciuitatibus multis: quod videlicet futurum erat per aduentum huius spon-
Ibidem. si, de quo & subinde dictū est illic: In diebus illis, in quibus apprehendēt decem homines ex omnibus
linguis gentium fimbriam viri Iudæi dicentes, ibimus vobiscum, audiuimus enim quod Deus vobis-
Matth. 9. cum est. Nam de fimbria viri Iudęi protinus hic in Euangelio habes, quia mulier quæ fluxum sangui-
Cur ieiuna nis patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Summa ser mo-
re debue- nis illius prophetici hæc est, debuisse ieiunare illos, apud quos reposita erat vel esse debebat spes & ex-
rūt Iudęi. pectatio repromissionis, non tam propter temporalium, quæ acciderant, incommoda rerū, & prop-
ter captiuitatem Babylonicam, quę facta fuerat illis septuaginta annis: quam propter peccata sua, &
propter illam quæ contigit in Adam vniuersalem captiuitatē generis humani. At illi quoniā soluta
Zach. 7. erat captiuitas Babylonica, & templum reędificabatur, dicebant singuli: Nunquid mihi flendum est in
mense quinto vel sanctificare me debeo sicut feci iam multis annis? Videlicet quia templum reædifi-
cabatur, iam nullam superesse causam putabant, cur ieiunarent. Merito ergo redarguebantur à dicen-
te, nunquid ieiunium ieiunastis mihi? quia videlicet propter temporalia bona flent & ieiunant, quia de
Qui ieiuna sunt, non Domino ieiunāt. Sed qui propterea ieiunant, quia præsentē non habent sponsum, sicut illi
re dicūtur nondum habebant, nos autem habuimus quidem, sed iam non habemus, ipsi ieiunium Domino ieiu-
Domino. nant. Igitur quoniam causa ieiunij debuerat omnibus esse, desiderium & expectatio saluatoris, vt
Præsente fuit Mosi & Heliæ & Danieli: ipse autem nunc præsens aderat, postmodum recessurus, dulcé fuit & iu-
sponso ieiu cundum sanctæ charitatis officium, saltem ad breue tempus, propter præsentiā eius intermitti ieiu-
nandū non nium, quia tempus illud, tempus pręsentiæ eius, quasi tempus erat nuptiarū. Ait ergo: Nunquid pos-
erat. sunt filij sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient aūt dies cum auferetur ab eis sponsus, &
tunc ieiunabunt. Ac si dicat: Vos qui filij sponsi nō estis nec esse vultis, sed nec filij illorū dici meremi-
ni, qui ieiunauerūt prę desiderio aduentus sponsi, imò illorū, quibus Deus veraciter dicit, nunquid ie-
iuniū ieiunastis mihi? ieiunatis enim & vos sicut illi, pro eo quod aliquando de rebus transitorijs ali-
quid aduersi contingit. vos, inquam, ieiunate quantum vultis, nā isti ieiunare non possunt præ gaudio
sponsi præsentis. Venient aūt dies cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabūt. *Nemo autem immittit
commissuram panni rudis in uestimentum uetus. Tollit enim plenitudinem eius à uestimento eius, & peior*

scissura

scissura fit. Planè ieiunabunt in illis proxime venturis diebus. cum ablatus fuerit ab eis sponsus, cum
passus, mortuus & sepultus resurrexerit & in cœlum ascenderit, iam non vltra cum eis in mundo hoc
corporaliter conuersatus. Nunquid vero, vt vos ieiunatis, ita ieiunabunt & isti? Non vtique, nam hoc
tale esset, ac si quis immittat commissuram panni rudis in vestimentum vetus. Denique ieiunia vestra,
ieiunia sunt veteris hominis: homines autem isti, cum sint filij nuptiarum cœlestium, sunt homines variæ cau
noui. Si ergo ieiunarent propter causas eiusmodi, propter quas & vos ieiunatis, scilicet quia Moses sæ ieiunan
tabulas priores scriptas digito dei proiecit de manu, & confregit eas ad radices montis: vel quia re- di apud Iu
uersis exploratoribus, quos miserat Moses explorare terram, & detrahentibus terræ, cum omnis dæos.
multitudo versaretur in seditionem, iratus deus iurauit quod nō intrarent terram illam, donec con- Exod. 32.
sumeretur generatio illa quadraginta annis, iuxta numerum dierum quadraginta, quibus considera- Nume. 14.
uerant terram, vel quia Nabuchodonosor rex Babilonis, siue Nabuzardan princeps exercitus eius, 4. Reg vlt
capta ciuitate, succendit domum Domini, & transtulit populum in Babilonem: vel quia deinde ve- 2. Para. vl.
nit Ismael filius Nathaniæ & percussit Godoliam, quem præfecerat rex Babylonis terræ, & Iudæos Hiere. 41.
qui erant cum eo: consurgens autem omnis populus reliquiarum, timens Chaldæos, fugit in Aegy-
ptum. Si, inquam, ieiunarent propter causas eiusmodi, hoc esset nouos homines flere nenias veteris
hominis: quod omnino non congruit his, quibus datum est nosse mysterium regni dei. Nam sicut
commissura panni rudis, vbi immissa fuerit in vestimentum vetus, tollit plenitudinem eius & pe-
ior scissura fit: ita quilibet homo particeps factus sanctæ huius nouitatis, si eiusmodi pharisaicis tra-
ditionibus sese inseruerit, deterior quouis vetere homine fit, ita vt. neque vetus, neque nouus sit, & neu- Expedie-
trum habeat, cum vtrunque in se vno permiscere voluerit. Quare autem hoc ipsum quod intendit, bat Iudæis
quod intelligi vult in verbis istis, nemo autem immittit cōmissuram panni rudis in vestimentum ve- loqui in pa
tus, tollit enim plenitudinem eius à vestimento & peior scissura fit, non manifestè dixit? Quare illis rabolis ob
sensum tam bonum, tam verum abscondit, clausit & signauit. Nimirum quia expediebat illis, non ex- scure.
pediebat ipsis mysterijs regni dei, vt diuulgarentur vel committerentur eis. *Neque enim, ait, mittunt
uinum nouum in utres ueteres. Alioquin rumpuntur utres, & uinum effunditur, & utres pereunt. Sed uinum
nouum in utres nouos mittunt, & ambo conseruantur.* Secundum istam similitudinē damnosum fuisset,
docere illos verbis manifestis, quam ob rem tunc non ieiunarent discipuli eius, essent autem postea
ieiunaturi. Pharisæi enim cum his erant qui interrogauerant. Et sicut vtres veteres misso intus vino Ecc 32.
nouo rumpuntur, & vinum cum vtribus perit: ita illi, si manifestè diceret ipse, audientibus eis, quip- Ioan. 2.
piam eiusmodi, amplius præ inuidia rumperentur, & sermo inutilis esset taliter effusus: præsertim
cum sapientia dicat, ne effundas sermonem, vbi non est auditus. Propterea & alius euangelista dicit:
Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat, vt Zach. 7.
quis testimonium perhiberet de homine. Ipse enim sciebat quid esset in homine. Benè igitur cum
dicere posset, ieiunandum erat vsque ad me, & cum recessero, ieiunandum erit post me, secundum ve-
ritatem scripturæ propheticæ, cuius iam supra mentio facta est, maluit sermonem suum sic tempe- Vtres no-
rare, vt & futuris innotescens res, eos secum seruaret, & præsentes, qui tunc erant, per inuidiam non ui, Aposto
rumperet. Quid de eo, quod subiunxit protinus, sed vinum nouum in vtres nouos mittunt & ambo li.
conseruantur? Nunquid non vel ipsi filij sponsi, super quibus non ieiunantibus quæstio hæc mota
erat iam vtres noui erant? Nō iam omnino noui, sed capaces erant sanctæ nouitatis. Propterea quo- Ioann. 16.
dam loco dicebat & ipsis: Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Quan- Ioan. 20.
do sunt omnino innouati? quando acceperunt Spiritum Sanctum post resurrectionem eius, cuius Acto. 2.
gratia nouos homines efficit, tunc vinum nouū missum est in vtres nouos, & ambo conseruata sunt,
id est, reuelata sunt illis omnia mysteria scripturarum, & gustauerunt amorem sponsi dulcedinemque
cœlestium nuptiarum, & hoc vino inebriati salui facti sunt, & vinum bene conseruatum, fideliter qui-
bus iussum est refuderunt. *Hæc illo loquente, ecce princeps unus accessit, & adorauit eum dicens: Filia mea
modo defuncta est, sed ueni, impone manum tuam super eam, & uiuet.* Et *surgens Iesus, sequebatur eum &
discipuli eius.* Et *ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit
fimbriam uestimente eius.* Dicebat *enim intra se: Si tetigero tantum uestimentum eius, salua ero.* Nequeo
satis admirari pulchritudinem gloriæ & honoris in facie filij huius hominis, in mirabilibus eius ge-
stis, secundum dispositionē quam hic diuinus Euangelista disposuit. Quid enim sibi vult, quod dum Mysteriū
interrogatus de ieiunio respondit, & non ieiunantes excusat filios sponsi, res gesta protinus subsequi- in muliere
tur, huiusmodi de muliere, quæ talē ob causam tanta cum fide fimbriam vestimenti eius tetigit? Quid, fimbriam
inquam, sibi hoc vult, nisi vt insinuet factis, quod (sicut iam dictum est) nondum expediebat palam Christi tan
ostendere verbis, se illum esse virum, de quo in Zacharia loco supra memorato, cū item de ieiunio fu- gente.
isset interrogatus idē à dicentibus, nunquid mihi flendū est in mense quinto vel sanctificare me debio Zach. 7.
sicut iam feci multis annis, ita responsionē suā terminauit vt diceret, vsquequo venient populi, & ap-
prehendent decē homines ex omnibus linguis gentium fimbriam viri Iudæi, dicentes, ibimus vobis- Zach 8.
cum. Hęc ergo dispositio valdè venerabilis, & pia consideratione honoranda est. Quid enim aliud
est, quid in prophecia prædixit post responsum de ieiunio. In diebus illis apprehendent decem ho-

mines

Mulier illa typus gētium filia archisynagogi typus Iudæorū. Marc. 5. mines ex omnibus linguis gentium fimbriam viri Iudæi. quam quod hic significari voluit per mulierem, quæ fimbriam vestimenti eius tetigit, & sanata est à fluxu sanguinis? Hæc nanque mulier forma fuit omnium gentium, quæ profectò in eum credendo, cuius faciem ante non viderunt, quodammodo retro accedunt, & sequendo vestigia eius, id est, custodiendo præcepta eius, reuera fimbriam vestimenti eius tangunt. Et quid erat iuxta hunc sensum sanguinis fluxus, nisi peccatorum illuuies, maximeq; sordidus idololatriæ cultus? Porrò, filia archisynagogi, pro qua rogatus erat, & ibat, synagogam designabat. Vnde valdè notandum, quia (sicut Marcus manifestius scribit) archisynagogi filia non fuerat mortua, sed iam in extremis erat: vbi autem mulier fimbriam tangendo sanata est, tunc ad archisynagogum nuncij venerunt, dicentes, quia filia tua mortua est, quid vltra vexas magistrum? Item, & hoc vigilanter animaduertendum, quia & puella quæ mortua est, erat annorum duodecim, & mulier quæ sanata est, fuerat in profluuio sanguinis annis duodecim. Itaque & quando puella nata est, tunc illa mulier sanguine fluere cœpit, & quando sanata est mulier, tūc puella mortua est. Quid hoc sacramento pulchrius, verius, ac præclarius? Quando enim synagoga in patribus, Abraham, Isaac, & Iacob nata est, tunc idololatriæ fluxus in gentibus fluere exorsus est. Quando autem multitudo gentium, credendo in Christum, ab eiusmodi fluxu per fidem suam sanata, & salua facta est, tunc synagoga, quę eatenus nimis ęgra per multas tribulationes fuerat, omnino per inuidiam mortua, & sine Deo facta est. Rursus, cum multitudo gentium intrauerit, tunc omnis Israel saluus fiet,

Roma. 11. atque idcirco congrua pulchritudinis in mysterio consummatio hæc est, quod postquam mulier à fluxu sanguinis sanata est, tunc demum intrauit, & tenuit manū puellæ, quæ erat mortua, & surrexit puella. *Et transeunte Iesu inde, secuti sunt eum duo cæci, clamantes: Miserere nostri fili Dauid. Cum autem uenisset domum, accesserunt ad eum cæci, & dicit eis Iesus: Creditis quia possum hoc facere uobis? Dicunt ei: Vtique Domine. Tunc tetigit oculos eorū, dicens: Secundū fidem uestram fiat uobis, & aperti sunt oculi eorū.*

Propositū in hoc opere. Memores propositi sumus, vt esse debemus, quod videlicet propositum in hoc ope est considerare quatuor facies vnius animalis, scilicet, faciem hominis, faciem vituli, faciem leonis, & faciem aquilæ volātis, quę sunt quatuor sacramenta vnius Christi, filij dei, & filij hominis quæ ignota esse non licet Christianę fidei, quę sunt incarnatio eius, passio eius, resurrectio eius, ascēsio eius. In faciē hominis ad

Quęstio de fide, cur sic exigitur fides à curandis. hūc intendimus, & in hoc faciem hanc ex parte nos videre, & per speculum contemplari arbitramur, si in factis & dictis eius. qualis intentio esse potuerit, sentire meremur. Quærimus igitur, in faciem intendentes huius filij hominis, quid sibi voluerit, tantopere requirens meritum fidei, vt diceret cæcis istis, Creditis quia possum facere hoc vobis, statimq;. Secundum fidem vestram (ait) fiat vobis. Et paulo ante mulieri dixit: Confide filia. fides tua te saluam fecit, & sparsim in omnibus scripturis tam

Responsio veteris instrumenti quam noui, fidem quærit, fidem approbat, fidem collaudat. Causa siue intentio dignationis eius non paruipendenda hæc est, curare antidoto competenti stultitiam antiquam nimiæ

Gene. 3. credulitatis, qua creditum fuit diabolo, loquenti per serpentem, ac dicenti. Scit enim Deus, quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Credidit mulier diabolo plus quam Deo, quod taliter deberet illuminari: credamus nos econtra veritati, si veraciter volumus illuminari. Consideratio hæc, cum in cæteris vbicunque Dominus fidem quærit vel inuenit, tum in istis cæcis perpulchra est, dum antequam illuminet eos, interrogans dicit: Creditis quia possum hoc facere vobis? Nostra quippe causa significabatur in illis quod maximè ex eo cognoscendum, vel sentiendum est, quia cum aperti fuissent oculi eorum, *comminatus est eis, dicens: Videte, ne quis sciat* Hoc denique valdè vtiliter in exemplum nobis reuocamus, quicunque prærogatiuam aliquam illuminationis, qua genus humanum per fidem illuminatum est, accepisse videmur. Ad quid enim videamus ne quis sciat, nisi ad hoc, vt occursum malum iactantiæ aut elationis illuminatus cordis oculus effugiat? Veruntamen illi fecerunt, sicut protinus subiunctum est. *Illi autem exe-*

Quid designant illi duo cæci. *untes, diffamauerunt eum per totam terram illam.* Nos quoque digne facimus, si non illuminationem nostram lingua nostra, sed illuminatoris gloriam prædicent opera nostra. Igitur in duobus cæcis omnem intelligamus hominem, siue Iudæus, siue Græcus ille sit, qui tunc reuera fiducialiter atque efficaciter ab illa luce vera gratiam petit illuminationis, si verum & probatum, quem offerat, nummum habet, non fictæ fidei. *Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem. Et eiecto dæmone, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ dicentes: Nunquam sic apparuit in Israel* Hoc est, quod inter cætera miramur, faciem huius filij attendentes, quia nunquam sic apparuit in Israel, nunquam super terram talis facies visa est, inter omnes facies patriarcharū atq; prophetarū, omniumq; hominū quicunq; memorabilia super terrā operati sunt. Hoc fida discretione discernendū est, quia nunquā talis facies hominis fuit vt hęc. *Pharisæi aūt dicebāt: In principe dæmoniorū eijcit dæmones.* Pharisæi verò à Deo diuisi, quantā spirabant angustiā atq; penuriā cordis sui. cordis amari, qui cum dicere nō possent, nō eijcit dęmones, illuc se verterūt, vt dicerēt. In principe dęmoniorū eijcit dęmones. Sed quia non semel hoc dixerūt, & alijs adhuc locis similiter blasphemauerūt, sicut sequentia post hæc indicabūt, iam nunc ad alia properemus, quippe qui vltra propositū diu nimis in contēplatione faciei hominis detinemur, cū & alias facies contēplaturi, longū nimis & fastidiosum opus forē suspicemur.

Et circuibat Iesus ciuitates omnes & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans euangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem. Videns autẽ turbas, misertus est eis, quia erant uexati & iacentes sicut oues non habentes pastorem. Hoc maximè loco, spectabilis est ea, quam aspicimus, facies hominis, quia facies est pietatis, facies misericordiæ & miserationis, & quidem homines illi, quos tunc aspiciebat facies ista, facies benigna vexati erant & iacebant sicut oues non habentes pastorem, quippe qui sub nomine pastorum, lupos habebant Annam & Caipham, de quibus rectè dictum fuerit per prophetam dicentem: Principes eius in medio illius quasi lupi rapientes prædam, ad effundendum sanguinem & perdendas animas, & auare sectantes lucra. Quomodo enim sub eiusmodi, non pastoribus, sed lupis oues vexatæ erant & iacebant? Nimirum sic, ut alibi per eundem Prophetam inter cætera dicit: Quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: quod confractum est, non alligastis: & quod abiectum, non reduxistis, quod perierat, non quæsistis, sed cum austeritate imperastis eis & cum potentia. Quomodo autem, vel in quo misertus est eis, nisi in eo vt iam insisteret facere illud, quod facturum se ibidem fortiter prædixit? Ecce (inquit) ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum & cessare eos faciam, vt vltra non pascant gregem meum nec pascant amplius pastores semetipsos, & liberabo gregem meum de ore eorum. Sed nunquid solas videbat turbas, & earum tantum miserebatur, quas tunc oculis corporalibus aspiciebat? Imò & omnes omniũ gentium turbas quæ in eum credituræ erant oculis interioribus videbat, & omnium miserescens, aliam similitudinem induxit, dicẽs continuò discipulis suis. *Messis quidẽ multa, operarij autẽ pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut eijciat operarios in messem.* Hoc vsque hodie gemit omnis paterfamilias dominicæ messis, quia messis quidẽ multa, operarij autem pauci. Nam, vt breuiter dictũ sit, multæ quidem sunt turbæ in Christum credentium, multi cœtus in cœnobijs, siue xenodochijs sub sacra professione degentium, sed in multitudine horum pauci sunt qui operantur, id est, qui ad illum perueniunt profectum, vt eis secure cura vel prouidentia committi possit infirmiorum. Quid ergo faciat is, cui credita est dispensatio siue procuratio messis eiusmodi? Roget vtiq; Dominũ messis, vt mittat operarios in messem, id est, omni instantia postulet à Deo, qua eius in pluribus subditorũ multiplicet gratiam spiritualem, imitatus primum procuratorũ talium spiritum sanctum, & fidelem Moysen. Cur (inquit ille ad Dominum) afflixisti seruũ tuum? Quare non inuenio gratiã corã te? Et cur imposuisti pondus vniuersi huius populi super me? Nunquid ego concepi hanc multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi, porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terram, pro qua iurasti patribus eorum? Denique quid Moyses in verbis istis intenderit, quid isto tam grandi, tam vehementi gemitu postulauerit, Deus exauditor cordis eius, sua responsione manifestum facit. Ait enim: Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint ac magistri, & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, & facies ibi stare tecum, vt descendam & loquar tibi, & auferam de spiritu tuo, tradamq; eis, vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris. Igitur quisquis procurator est dominicæ messis, secundũ hoc exemplũ fidelis Mosi roget supplementum, & dabitur illi: ita duntaxat, vt ab omni sinistra æmulatione sit immunis, itidem secundum exemplum Moysi. Cum enim cucurrisset puer, & nuntiasset Moysi, dicens Heldat & Medat prophetant in castris, statimque Iosue filius Nun, minister Moysi, & electus è pluribus, dixisset: Domine mi Moyses, prohibe eos: Quid (inquit ille) æmularis pro me? Quis tribuat, vt omnis populus prophetet. Et det eis Dominus Spiritum suum? Notandum interea, quia cum apud alium Euangelistam dicat: Rogate ergo Dominum messis, vt mittat operarios: hic apud hunc Euangelistam vehementius dictum est, vt eijciat operarios in messem. Quid enim est dicere, vt eijciat, nisi quia libenter otiosi sunt, etiam illorum quàmplurimi, quibus creditum est talentum operationis, & interdum quasi specie sanctitatis atque perfectionis volunt secretius viuere soli sibimetipsis, cum prodesse possint & alijs? Eijciat Dominus qui eiusmodi sunt, scilicet conueniendo conscientias eorum, & redarguendo qui damnose abscondant talentum sibi creditum. Eijciat (inquam) vt operentur, quia reuera est eijci, optatam quietem relinquere præ timore Domini. *Et conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem Spirituum immundorum, ut eijcerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem. Duodecim autem apostolorum nomina sunt hæc: Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius, Philippus, & Bartholomæus, Thomas & Matthæus publicanus, & Iacobus Alphæi, & Thaddæus, Simon Chananæus, & Iudas Iscariothes, qui tradidit eum.*

Cõmiseratio Christi erga oues, quibus lupi propastoribus erant & nũc sunt.

Eze. 22. 34.

Operarij pauci.

Nume. 11.

Moises omnibus prælatis imitãdus vt exẽplar.

Moyses ab æmulatione sinistra immunis.

Luce. 10.

Vt eijciat operarios in messem.

CAP. X.

Luce. 10.

Apud Lucam iam conuocatis ac denominatis duodecim Apostolis missurus & alios ad prædicandum Dominus, hæc verba dicit, quæ hic eum, antequam istos duodecim conuocaret, dixisse legis, Messis quidem multa, operarij autem pauci, &c. Causa ista rectè animum quæstione pulsaret, si prius constans existeret, quod Dominus prædicans Euangelium regni, nunquam vel nusquam vnum eundem sermonem nisi semel & vno loco dicere debuisset. Sed quis hoc à prædicatore exigit, vt quod vno in loco vel tempore dixit, non repetat aut dicat locis vel temporibus alijs, præsertim cum nec omnes vno in loco adesse, nec omnes æqualiter semel audita perpeti memoria possint retinere? Nunc & in isto opere faciem dominantis vigilanter attende. Conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis

Christus eundẽ sermonem quoq; sæpius dixit

Quãto maior potestas Christi quã Moysi

dit illis potestatem spirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem. Si paulo ante, vbi eiecto dæmone, locutus est mutus, merito miratæ sunt turbæ, & veraciter dixerunt: Nunquam sic apparuit in Israel, quanto magis de isto quod talem Discipulis suis dedit potestatem, mirentur omnes & dicant, nunquam sic apparuit in Israel? Nunquid talis Moyses? Nunquid sua potestate ranas produxit & muscas aut alicui potestatem hanc dedit, vt produceret eas? Igitur hic deus noster est, & non æstimabitur alius ad eum, qui non qualescunq; ranas aut muscas, sed principes muscarum, id est, sordium dæmones, & ipse sua potestate eiecit, quod neq; Moyses, neq; alius fecit, & hominibus, quibus voluit eijciendi potestatem dedit. Primus (inquit) apostolorum Simon, qui dicitur Petrus. Et hoc ipsum nomen quod est Petrus, ab ipso domino impositum est ei,

Marc.3.

cum diceretur Simon. Nam alius Euangelista, videlicet Marcus, cum dixisset, & dedit illis potestatem curandi & eijciendi dæmonia, pronnus hæc ipsa duodecim apostolorum nomina præscribens: Et imposuit (inquit) nomen Simoni Petrus. Qui huic vni ex omnibus in nouo testamento commutauit, vt qui vocabatur Simon, vocaretur Petrus: Ipse est, qui similiter vni in veteri testamento nomen

Gene.32.

commutauit, vt qui vocabatur Iacob, vocaretur Israel. Ipse enim scriptor nominum, qualia ipse nosse dignatus sit, & habet librum conscriptum ex nominibus splendidissimis, quem sciens Moyses,

Exod 32.

dixit: Aut dimitte populo hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Cui respondit Dominus: Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo, subauditur, & non te. Nam post-

Exod.33.

modum, inuenisti enim (ait) gratiam corã me, & teipsum noui ex nomine. Nec ab re est, quod & illius in veteri, & huius in nouo testamento nomen commutauit: sed si prudens inspector adsit, pul-

Esa. 65.

cherrimum est mysterium huiusce commutationis, quia videlicet hoc agebatur, vt fieret quod per prophetam dictum est: Et seruos meos vocabo nomine alio, in quo qui benedictus est, benedicetur super terram. Eorum videlicet seruorum dei multorum, ille secundum carnem: ipse autem Dominus noster Iesus Christus secundum spiritum pater est. Vnde & pulcherrimum hoc est in mysterio spectaculum, quia pater ille secundum carnem principium multitudinis, duodecim filios, hic autem secundum Spiritum principium Christianitatis, duodecim genuit apostolos: & sicut illi patri secundum carnem, sic non sibimet quidem pater iste spiritualis, sed primo vicario suo pristinum commu-

Interpretatio nominũ XII. Apostolorũ.
Matth. 16.
Marc.1.

tauit nomen. Interpretatur autem Simon, obediens, Petrus à petra dictus est, ipse nomine suo soliditatem ecclesiæ vel fidei catholicæ præsagiens, quam ipse insigniter ita edixit, tu es Christus filius dei viui. Saulo quoq; commutatum est nomen, vt vocaretur Paulus: sed differt commutatio hæc, quia videlicet non ipse Dominus illi ore suo commutasse legitur. Andreas, decorus siue resplendens. Ioannes, in quo est gratia vel Domini gratia, & frater eius Iacobus, ambo Boanerges, id est filij tonitrui, nominati, videlicet ex firmitate vel magnitudine fidei. Philippus, os lampadis. Bartholomæus, filius suspendentis aquas. Thomas, abyssus vel geminus, vnde & Græce δίδυμος appellatur. Mattheus, donatus, qui & Leui, videlicet à tribu ex qua ortus fuit. Iacobus Alphæi, ob distinctionem prioris cognominatus, qui dicitur Zebedæi, sicut iste filius Alphæi. Simon Chananæus ad distinctionem Simonis Petri, de vico Galilçæ Chana, vbi aquas Dominus in vinum conuertit. Thaddæus, qui & Iu-

Iudas Iscariothes.

das Iacobi, subauditur frater, qui alibi appellatur Lebbęus, figuratum nomen habens à corde, quod nos diminutiue corculum possumus appellare. Iudas Iscariothes, vel à vico, in quo ortus est, vel ex tribu Isachar, vocabulum sumpsit, quodam præsagio futuri in condemnationem sui. Isachar enim interpretatur merces, vt significaretur pretium proditionis, quo Dominum vendidit. Quare autem (inquis) Dominus talem non solum ad discipulatum, verumetiam ad apostolatum admisit? Nunquid nesciuit? Ad hæc breuiter dicendum, quia fecit hoc ob consolationem nostri, ob consolationem ecclesiæ futurę, vel eorum maximè qui ecclesiis pręsunt, vt quum eis aliquis perierit, respondeant derogantibus, dicant insultantibus: Ne miremini, & Christo accidit. *Hos duodecim misit Iesus, præcipiens eis, & dicens: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum, ne intraueritis, sed potius ite ad oues quæ perierunt domus Israel. Euntes autem, prædicate, dicentes, quia appropinquabit regnum cœlorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite. Gratis accepistis, gratis date.* non vt pleriq; arbitrantur, tunc duodecim apostolos Dominus ordinauit, quando taliter eos conuocauit, & talem eis potestatem dedit, sed tantummodo elegit, & munerum eorum duodenatium præfixit. Non

Quando ordinati & sacrati sunt Apostoli.
Heb. 9.
Ioan.20.
Matth. 28.

idem est eligi, quod & ordinari siue sacrari. Quando ergo illos ordinauit siue sacrauit? Nimirũ quando functus officio suo magnus ipse sacerdos, introiuit in sancta per suum sanguinem, tunc eos sacrauit, & tunc resurgens à mortuis, plenam atq; perfectam potestatem dedit eis, in hęc verba: Accipite Spiritum Sanctum. Quorum remiserins peccata, remittuntur eis. Itemq;: Euntes (inquit) docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Hæc namque summa est Apostolicæ potestatis atque virtutis, remittere peccata per gratiam Spiritus Sancti, baptizatis in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, quam videlicet potestatem seu virtutem, neque præsenti loco, neque vsquam in toto euangelio, ante passionem suam dedisse illis reperire poteris. Siquidem hic illum dixisse legis, vt prędicarent, infirmos curarent, dæmones eijcerent, mortuos suscitarent, leprosos mundarent, sed non etiam hoc, vt baptizarent & peccata remitterent. Baptizauerunt quidem aliquando, scilicet, quum impleret cursum suum, nondum traditus Ioannes, sed non baptizauerunt ab ipso

Domino

Domino iussi, imò, tantum exemplo, vel baptismo Ioannis, cuius & plerique illorum erant Discipuli. Quare autem duodecim mittens, & eos instituens, in ipso institutionis initio dixit: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis? Nimirũ, quia nec dum tempus erat, neque hoc, vt iam fieret diuinæ rationis aut Euangelicæ prædicationis ordo poscebat. Quid enim iam tunc prædicaretur gentibus? Vt circunciderentur? an vt baptizarentur? Sed profecto Circumcisio iam in Christo finem accipiebat, Baptismi autem sacramentum nec dum conditum erat. Hoc nanque sacramentum in Christi passione vel morte conditum est. Hinc Apostolus: Quicunque (ait) baptizati sumus in Christo Iesu in morte ipsius baptizati sumus, & cætera. Benè igitur: In viam gentium (inquit) ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Sed quid? Potius (ait) ite ad oues quæ perierunt domus Israel. Denique ad illud quod tunc præsentialiter agendum instabat negotium, permittebat ire tantummodo ad oues quæ perierant domus Israel, oues pastorem non habentes, homines vexatos atq; iacentes: quippe quibus neq; Dux, neq; Princeps, neq; Rex erat, neq; Pontifex, sed sub nomine Pastorum Lupos habentes, Lupos graues, Lupos rapaces & inde pereuntes. Et quid faciemus ad illas oues? Euntes autem (inquit) prædicate dicentes, quia appropinquabit regnum cœlorum. Nimirum quod pertinet ad rationem ouium, appropinquare regnum cœlorum, hoc est, aduenisse iam pastorem magnum ouium, ad visitandum oues suas, sicut per Prophetam Ezechiel prædixit: Ecce (inquit) ego ipse requiram gregem meum de manu eorum. Item: Ecce ego ipse requiram oues meas, & visitabo eas sicut visitat pastor gregem suum in die quando fuerint in medio ouium suarum dissipatarum. Et quia nec oues ipsæ omnes visitationem suam vel pastorem suum cognoscere habebant, imò & hircinis cornibus pleræq; illarum percusturæ erant oues optimas, occidendo, crucifigendo, flagellando, & de ciuitate in ciuitatem persequendo. Item postmodum dicit. Ecce ego iudico inter pecus & pecus, arietem & hircum. Et rursum: Ecce ipse iudico inter pecus pingue & macilentum, pro eo quod lateribus & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras. Huiusce iudicationis consummatio tunc erit, cum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli cum eo: tunc sedebit super sedem maiestatis, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut Pastor segregat oues ab hœdis, & statuet oues quidem à dextris, hœdos autem à sinistris. Hoc erit regnum cœlorum, missis hœdis in ignem æternũ, transire oues in vitam æternã. Et inducam eas (inquit) in terram suã, & pascã eas in montibus Israel, in riuis, & in cunctis sedibus terræ, in pascuis vberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascuæ eorum, & ibi requiescent. Hoc (inquam) est regnum cœlorũ. & quia Pastor iste iam venit, propterea dico vobis nunc, vt euntes ad oues, quibus hoc per scripturã Propheticam promissum est, prædicetis, dicentes, quia appropinquabit regnum cœlorũ. Et quia difficile est, vt credant, me esse ipsum Dominum Deum visitantem oues suas, sicut visitat Pastor gregem suum, facite quæ dico. Infirmos curate. Mortuos suscitate, Leprosos mundate, Dæmones eijcite. Hæc facite in testimonium, vt de visitatione sua gaudeant quidẽ oues, sint autem hirci inexcusabiles. In his autem omnibus aliena sit intentio cupiditatis ab operatione virtutis. Gratis enim accepistis, & idcirco gratis date. Quis enim vestrum mihi prior dedit, & retribuetur ei? Potestas ista quam dedi vobis, non est alicuius dati vestri retributio, sed est omnino spontanea, & gratuita donatio. Non solum autem vos, verumetiam ante vos, & Prophetæ & Patriarchæ, & alij, quicunq; dicunt, & veraciter dicunt, de plenitudine eius nos omnes accepimus, quamcunq; operationem virtutum, qualemcunq; gratiam acceperunt, gratis acceperunt. Et vos igitur gratis date. Etenim quicunq; gratis non dederit, non erit, quemadmodum illi grati & gratiosi. Exempli gratia, quemadmodum Helisæus, qui Naaman Syro, quem à lepra sua mundauerat, dicenti sibi (obsecro) vt accipias benedictionem à seruo tuo. Viuit (ait) Dominus ante quem sto, quia non accipiam. Cumq; vim faceret, penitus nõ acquieuit, sed erit quemadmodum Giezi, qui dixit. Pepercit Dominus meus Syro isti, vt non acciperet ab eo quæ attulit, viuit Dominus, quia currã post eum, & accipiam ab eo aliquid. Cucurrit & accepit, & cum reuersus esset, lepra Naaman adhæsit ei. *Nolite possidere Aurum, neq; Argentum, neq; Pecuniam in zonis uestris. Non peram in uia, neq; duas tunicas neq; uirgam. Dignus est enim operarius cibo suo. In quamcunq; ciuitatẽ aut castellũ intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit, & ibi manete, donec exeatis.* Hęc est illa ordinatio Domini, cuius Apostolus, ad Corinthios scribens, ita meminit: Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt? Qui altari deseruiunt, cum altari participantur. Ita & Dominus ordinauit his, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere. Ad quid enim neq; Aurum, neq; Argentum, neq; Pecuniam in zonis, neq; peram habeant prædicatores Euangelij, nisi quia neq; necesse est, neq; expedit? Seminantes enim sua spiritualia, iure illorum quibus seminant metere debent carnalia, secundum istam sententiam à iustissimo prolatam Domino. Dignus est enim operarius cibo suo. Est autem hic aliquid quærendum, quia cum apud hunc Euangelistam ita scriptum est, & præcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum. Et quidem si vnam tantum virgam sciremus, difficilius ista quæstio solueretur. Nunc autem duæ virgæ sunt, altera Regum gentium alia Discipulorum Christi. Virga Regum gentium, virga est dominationis: virga Discipulorum Christi, virga dilectionis, virga pastoralis officij, super curam animarum solicite vigilantis. Illa virga, quæ dominationis est, non

In viã gentium ne abieritis.

Roma. 6.

Ite ad oues quę perierũt domus Israel.

Magnus pastor ouium Christus.

Ezech. 34.

Iudicium de ouibus.

Ibidem.

Matth. 25.

Ezech. 34.

1. Corin. 4

Ioan. 1.

4. Reg. 5.

1. Cor. 9.

Quæstio.

Marc. 6.

Responsio

Duplex virga, vna regũ alia pastorum.

h est concessa

est concessa ministris Euangelij pacis, & illa interdicitur hic, dicendo, neque virgam, amplius autem
Lucæ.22. illic: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. vos
autem non sic. Porrò, virgam disciplinæ, virgam pastoralis solicitudinis ac vigilantiæ, non solum
nunquam interdixit, verumetiam ab initio iussit, ab initio (inquam) id est, ex quo primum Pastores
animarum mittere cœpit. Talium namque primi fuerunt Moyses & Aaron. Illis vtique, quum mit-
teret eos, non præcepit Dominus, vt quicquam tollerent in via, nisi virgam tantum. Quid est (ait
Exod 4. ipse ad Moysen) quod tenes in manu tua? Respondit: Virga, Ait: Proijce eam in terram. Proie-
cit, & versa est in colubrum, & cætera. Et subinde Virgam quoque hanc sume in manu tua in qua fa-
cturus es signa. Quid aliud præcepit huic vel fratri eius Aaron, vt tollerent in via, nisi virgam tan-
tum illam? Sic nimirum Euangelistis omnibus, cunctis Euangelij prædicatoribus, nihil aliud præ-
cipit in via sua tollere, nisi vigorem pastoralis curæ, nisi legem vitæ ac disciplinæ, & pro huius rei
signo interdum virgam quoque materialem manu gestare. Porrò, virgam dominationis (sicut
1.Pet.5. iam dictum est) apud istum Euangelistam interdicit. Quod sciens Apostolus Petrus, dicit: Neque do-
2.Corin.1. minationes in clero, sed forma facti gregis. Et Paulus ad Corinthios: Parcens inquit, vobis
non veni vltra Corinthum: non quia dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri.
Nam fide statis. Quid, si non staretis? Vtique tunc in virga venirem ad vos, nunc autem in Spi-
ritu mansuetudinis: Quid igitur Euangelistæ sunt vel erant facturi, si neque Aurum, neque Argen-
tum possidere concessum est eis, neque Pecuniam in zonis? Ait: Dignus est enim operarius cibo suo.
1.Corin.4. Et continuo subiungit: In quamcunque Ciuitatem aut Castellum intraueritis, interrogate, quis in ea
dignus sit, & ibi manete donec exeatis, edentes & bibentes quæ apud illos sunt, sicut Lucas manife-
Lucæ.10. stius meminit. Hac fiducia neque Aurum, neque Argentum, neque zonas ære fœcundas admittunt, aut
admittere debent suo comitatu ministri verbi Domini, quia debitor est illis omnis auditor eiusdem
verbi Domini, vt illud os impleat cibo corporali, de quo verbum vitæ accipit, qui cibus est spiri-
1.Corin.9. tualis, vt confidenter dicat: Si nos vobis nostra spiritualia seminauimus, magnum est, si vestra car-
Psal.36. nalia metamus? Nunquid aliquem vnquam omnipotentis vernulam verbi spes ista frustrauit? Imò
Prouer.10. & si totus ferè mundus aliquando esuriat, & pane indigeat, iustum illum, cuius in corde domesti-
cum, cuius in ore familiare est Dei verbum, non videbis derelictum: & verum est quod Scriptura
dicit, non interficiet Dominus fame animam iusti. Exempli gratia: Cum Reges & Principes esu-
rirent in Israel, & Helias fortissimus verbi Dei minister superesset, nec haberet qui eum pasceret,
3.Reg 17. Recede hinc (ait Dominus) & abscondete in torrente, & ibi de torrente bibes, coruisque præcepi vt
pascant te. Rursus cum post dies siccatus esset torrens, non enim pluerat super terram. Surge
(inquit) & vade in Sarepta Sydoniorum, & manebis ibi, præcepi enim ibi mulieri viduæ vt pas-
cat te. Sublata est igitur omnis cupiditatis vel miseræ solicitudinis occasio, vt sit Euangelista-
rum liber animus, & non ipsi Aurum dominetur, sed ipse Auro & omnibus quæ possident homi-
nes dominetur, & de omnibus nihil nisi victum & vestitum accipere dignetur. Quomodo autem
quisquam audeat illis hæc, scilicet, victum & vestitum subtrahere aut inuidere? Reuera nullo mo-
do, nisi semetipsum iudicare velit indignum æternæ vitæ. Nam hæc est ipsius sententia verbi mi-
nistros suos in suum opus emittentis. In quamcunque Ciuitatem aut Domum intraueritis, interro-
gate quis in ea dignus sit & ibi manete donec exeatis. *Intrantes autem domum, salutate eam, dicen-
tes: Pax huic domui. Et si quidem fuerit domus digna, ueniet super illam pax uestra. Si autem non fuerit
digna Pax uestra ad uos reuertetur. Et quicunque non receperit uos, neque audierit sermones uestros ex-
euntes de Domo uel Ciuitate, excutite puluerem de pedibus ueis. Amen dico uobis, tollerabilius erit terræ*
Pax super *Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij quam ciuitati illi.* Hoc est, quod gaudere grati, quod ti-
Loth, ira mere debent ingrati. Discernuntur enim grati ab ingratis, recipientes à non recipientibus, iudicio
super So- mirabili, iudicio terribili. Nam super istos requiescit pax, super illos cœlestis, secundum exemplum
doma. Sodomorum & Gomorrhæorum irruit ira. Reuocemus ad memoriam illam in Sodomis rem
Gene. 17. gestam, & secundum illius similitudinem clarius animaduertere poterimus præsentem rei veri-
tatem. Missi Sodomam venerunt vespere duo Angeli, sedente Loth in foribus ciuitatis. Non ex-
pectauit ille, videlicet Loth, vt illi hospitium postularent, aut interrogarent, qui in domo eius essent
digni hospitibus tantis, sed obuiam vadens & adorans, obsecrauit, & obsecrando compulit, vt ad
eum diuerterent. Et quia ingressus domum suam fecit conuiuium, coxit azyma, & comederunt, ve-
nit super domum illam Pax eorum, vt dicerent ad eum: Surge, tolle vxorem tuam, & duas filias quas
habes, ne & tu pariter pereas in scelere ciuitatis. Salua animam tuam, noli respicere post tergum. &c.
Simul hęc dicentes, apprehenderunt manum eius, & manum vxoris eius, ac duarum filiarum eius eo
quod parceret Dominus illi, & eduxerunt eum, posueruntque extra ciuitatē. Ita super eum pax quędam
requieuit, super Sodomam autem & Gomorrham ira venit, scilicet, Ignis & Sulphuris pluuia, quæ
Pax Euan- illos subuertit. Iuxta hanc similitudinem si fuerit domus digna (inquit Dominus) Euangelistis suis,
gelistarum super eos veniet pax vestra: si autem non fuerit digna, exeuntes (ait) excutite puluerem de pedibus ve-
super reci- stris, & tollerabilius erit terrę Sodomorum & Gomorrhęorum in die iudicij quam ciuitati illi. Vt di-
pientes eos ctum, ita & factum est. Etenim super Ecclesiam gentium, quæ Apostolos Christi recepit, & alacriter
(vt dignum

(vt dignum erat) respondit dicentibus: Pax huic domui, pax Apostolica, pax ipse Christus, quemadmodum dicunt, ipse est pax nostra, venit & requieuit. Illi autem ciuitati terrenæ Hierusalem, imò Sodomæ atq; Gomorrhæ, quæ pacem istam non recepit, nec solum non recepit, verumenam crucifixit, qualiter tam acciderit, totus orbis audiuit, & in die iudicij nullum est dubium, quin iudicandum sit peccatum eius intollerabilius, peccato Sodomorum, quemadmodum & Hieremias in lamentationibus dicit: Et maior effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, quæ subuersa est in momento, & non cœperunt in ea manus. Quid enim de illa Sodoma dictum est, & non cœperunt in ea domus, nisi quia voluerunt quidem illudere viros Sodomitæ, qui introierant ad Loth, sed in ea (videlicet Sodoma) nullus fuit, cuius manus caperent illos. Nam domum quidem circundederunt, sed manus eorum viros illos non cœperunt. At illa quam dicit idem Propheta filiam populi sui. Dominum ipsum & armis circundedit, & manibus cœpit, atq; comprehendit, illusit, conspuit, flagellauit, crucifixit, occidit. Rectissimè igitur tollerabilius erit in die iudicij Sodomæ & Gomorrhæ, quam ciuitati illi & omni genti, quæ secundum exemplum illius missos ad se ministros salutis non recepit. Et nota vehementiam separationis, & horrendi anathematis, in eo quod dicit, exeuntes de domo vel ciuitate illa, etiam puluerem excutite de pedibus vestris, quod eos fecisse Lucas in Actibus Apostolorum manifestissimè meminit. *Ecce ego mitto uos, sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Cauete aūt ab illis hominibus. Tradent enim uos in concilijs & synagogis suis flagellabunt uos, & ad Præsides, & ad Reges ducemini propter me, in testimonium illis & gentibus.* Propterea supra dixit, & quicunq; non receperint vos, quia sciebat quod non essent ab omnibus recipiendi, imó à quam pluribus eijciendi, & ad mortem tradendi. Et ipse quoq; primus erat eijciendus & ad mortem tradendus. Quomodo eijciendus? qualiter tradendus? Sicut ouis (ait Esaias) ad occisionem ducetur, & sicut Agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. Sed & Ioannem Baptistam dicentem, audierant: Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Multis in locis Euangeliorum, nominibus vtitur huiusmodi, scilicet, Pastoris & ouium atq; agnorum, Pastoris non Regis, ouium non militum. Sed & seipsum Pastorem, non Regem, suos Discipulos oues, non milites nuncupans. Quod cum vbiq; diligenter animaduertendum sit, illic maximè delectabile est, vbi cum illi de regio nomine calumnia strueretur à dicentibus: Quousq; animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palàm. Christus quippe regium est nomen, & hoc idcirco dicebant, vt in isto nomine captum, possent accusare apud Cæsarem, aut etiam secure inuadere tanquam propter Cæsaris fidelitatem: taliter euasit sapiens corde, taliter elusit superbos & inuidos mitis & humilis corde. Loquor (ait) vobis, & opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me, sed vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & cætera, vsq; Ego & Pater vnum sumus, quod vtiq; non minus est, quam si palàm dixisset eis, ego sum Christus. Igitur & hic cum dicit, ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum: & vbicunq; se pastorem profitetur, suosq; sequaces nuncupat oues, duplicem affert vtilitatem, quia & illos informat ad mansuetudinem, vt discant ab eo quod sit mitis & humilis corde, & cum omnibus hominibus pacem studet habere, vt nullam habeant aduersus eum occasionem iustæ querelæ. Exitus probauit. Nunquam veraciter ob hoc prædictum fuerit. Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Vbi enim exequebantur suæ missionis officium, diuersis in locis ab hominibus impijs tanquam oues à lupis inuasi sunt, lacerati sunt: & quum malè tractarentur, non aperuerunt os suum, inter omnes & apud omnes ita prudentes sicut serpentes, ita simplices sicut columbæ. In quo prudentes sicut serpentes? In eo nimirum, quod cum flagellarentur, occiderentur, lapidarentur, & de ciuitate in ciuitatem dispellerentur, cautissime ac vigilantissime agebant atq; patiebantur, tradentes quidem lupis rapacibus corpora sua, custodientes autem Deo Creatori suo corda sua, secundum similitudinem serpentis, qui dum percutitur, totum percutienti obijcit corpus, maximè pro capite solicitus, vt quoniam vulneribus carere non potest, saltem caput in quo sibi vita est, vtcunq; protegatur. Nonne caput huiuscemodi ouium est Agnus Dei Christus? Pro quo dum corpora sua tradunt ad supplicia & dispendium vitæ præsentis sustinent, vt Christum lucrentur, profecto prudentes sicut serpentes inueniuntur. In quo autem simplices sicut columbæ? In eo videlicet, quod nihil eorum faciunt, quæ corui solent facere: corui inquam, id est, homines mali, rapaces, cupidi, pro mundo vel pro his quæ mundi sunt, litigantes, inuicem mordentes, inuicem laniantes. Ita fit, vt dum nihil rapiunt, nullius rem concupiscunt, & omnia innocenter aspiciunt oculis simplicibus, oculis columbarum, nec solum non rapiunt verumetiam derelinquunt, dando in vsus pauperum, quemadmodum oues & lac suum & lanam suam capientibus non contradicunt, & insuper corpora sua percutientibus exponunt, solum custodientes caput suum Christum. Ita (inquam) fit, vt & Lupis & Leonibus & Vrsis nulla sit occasio porrecta lacerandi eos, flagellandi eos, occidendi, & de ciuitate in ciuitatem persequendi eos. Cauete enim ab hominibus. Tradēt enim vos in concilijs, & in synagogis suis flagellabūt vos, & ad præsides & ad reges ducemini propter me, in testimoniū illis & gentibus. Hic est effectus similitudinis serpentiū, quem dixit: Estote ergo prudentes sicut serpentes, scilicet cauete ab hominibus, vt subaudias vel subintelligas ne homines

Ephe. 3.
Thre. 4.
Gene. 19.
Ho rrendū anathema
Acto. 13.
Esa. 53.
Ioann. 1.
Ioann. 10.
Discipuli Christi sicut oues in medio luporum.
Estote prudētes sicut serpentes.
Simplices sicut columbæ.
Quid est cauere ab hominibus.

percutiant caput, totumq; obducite, & percutiendum exponite corpus, secundum similitudinem serpentis, de quo iam supra dictum est. Nam hoc est cauere ab hominibus, scilicet intentos esse & valde solicitos, ne fiat quod homines moliuntur, ne vos aut terroribus concutiant, aut blandimentis seducant, vt negligatis, metu mortis, Christum qui est caput vestrum.

In testimoniũ illis & gentibus.

Terribile valdè est, si rite perpendas, quod cum dixisset, & in synagogis suis flagellabunt vos, & ad Præsides & ad Reges ducemini propter me. addidit, in testimonium illis & gentibus. Cuiusnam rei in testimonium? & quo in tempore reuelandum est testimonium? Nimirum in die iudicij, quando faciendum erit, vt (quemadmodum supra dixit) tollerabilius sit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum quam illi ciuitati, quæ vos (inquit) non receperit. Quale enim erit in illa die huiusmodi testimonium contra se videre, vt non se possint excusare & dicere Domine, quando misisti nuntios tuos ad nos, qui prænuntiarent de iudicio isto, & non recepimus eos? Diceret enim illis Rex sedens super sedem maiestatis suę: Amen dico vobis, ecce isti sunt quos misi ego in medio vestrum, sicut oues in medio luporum, & ecce cicatrices flagellorum, quibus flagellastis eos in synagogis vestris: imò ecce signa clauorum in manibus & pedibus meis, quibus me confixistis. Vnde & nunc scio reprobare malum & eligere bonum certum habens tam ex meipso, quam ex istis, quos sicut me & propter me occidistis & persecuti estis contra vos testimonium, atq; inde est irreprehensibile iudicium. *Cum autem tradent vos nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis*

Nolite cogitare quõ aut qd loquamini.

Sicut cauere ab hominibus, vt supra dixit, prudentiæ serpentinæ est, ita quod nunc dicit, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, simplicitatis est columbinæ. Simplicitas eiusmodi socia est veritatis angulum non quærentis, dum foris pulsata quæstionibus, statim respicit intus, nec aliud scit aut vult eloqui, nisi quod in conscientiæ suæ libro scriptum inuenit, scribente (id est, suggerente) Spiritu Dei, qui & ipse ob significandam simplicem suimet veritatem super Dominum nostrum in specie columbæ apparuit.

Lucæ.3. Ioann.1. Absq; phaleris verborũ tractanda scriptura.

Simile quid & nobis agendum est, tanquam si hic idem optimus informator dicat nobis. Cum autem acceditis ad tractandum verbum Dei, nolite præcogitare qualibus verborum phaleris sanctæ scripturæ sensum exornetis. dabuntur enim vobis verba sponte venientia, de Spiritu Patris vestri, quæ vtiq; quanto magis sponte venient, tanto & vobis minus fatigationis, & audientibus siue legentibus plus afferent delectationis. O quàm dulce, quam præclarum est, ea quæ loquimur aut scribimus, talia esse, vt ea prudens auditor siue beneuolus lector, neq; vnquam dignetur ascribere nobis, dicatq;, non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. *Tradet autem Frater fratrem in mortem, & Pater filium. Et consurgent filij in parentes, & morte eos afficient. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit.* Sicut hic audiuimus prædictum, ita & vidimus factum, vt confidenter dicamus Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum.

Dolores vt parturientis in martyribus. Psal.47. Ioann.16. Psal. 109.

Nam quod præmisit illic, ibi dolores vt parturientis, maximè sanctos martyres respicit, quorum dolores fuere non parui, tunc præcipue, quando Frater fratrem, & Pater filium in mortem tradidit, & filij in parentes consurrexerunt, & morte eos affecerunt propter nomen Christi. Reuera ibi dolores magni, veruntamen non qualescunq;, sed vt parturientis. Nam qui perseuerat vsq; in finem, ait, hic saluus erit, & salus sic eum faciet dolorum omnium obliuisci, sicut Filius natus, mulierem quæ peperit. Cum enim pepererit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Magnus igitur etiam in doloribus istis Dominus & laudabilis nimis, magna gloria & magnus honor huius Filij hominis: quia sicut de seipso Spiritus Sanctus prædixerat. De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput, ita & ipse suis prædicit futuris militibus, quod bibituri sint similiter, propinantibus cognatis & amicis & parentibus. & propterea suum in salutem debeant exaltare caput. Quid si non valeant aliqui teneriores eiusmodi sustinere dolores? Ait: *Si autem persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis ciuitates Israel, donec Regnum Dei veniat.*

In persecutionibus nõ occurrẽdi sed fugiendum est. Eccle.9. Rom.9.

O ergo quisquis es & prudens & simplex Prædicator siue Auditor Euangelij, prudens vt Serpens, simplex vt Columba. non sic præsumas de Spiritu fortitudinis, vt obliuiscaris huiusce consilij. Vnde enim scis, vtrum verè habeas spiritum fortitudinis? imo vnde scis, vtrum amore an odio dignus sis? Non ergo nimis cito temetipsum præcipites in caminum tentationis, sed timens ne forte martyrio dignus non sis, cum te persecuti fuerint in vna ciuitate, fuge in aliam, quia non est volentis neq; currentis, sed miserentis Dei, & iustius necessitas quàm voluntas coronam parit. Veruntamen si expertus veraciter, quod donum vel gratiam habeas supernę fortitudinis. & hoc tibi Spiritus Sanctus aliquo modo reuelauit, pulchrum est, laudabile est, vt vexillum crucis vltro arripias, & percurrens contra hostẽ in procinctu fidei, confirmes infirmos, & sperandę à deo fortitudinis exemplum illis præbeas Alioqui tutius est vt fugias in spiritu humilitatis, in spiritu timoris Domini:

Matth. 26.

quia Petrum quoq; Apostolorũ principem, cum sibi videretur fortis, ancilla ostiaria terruit. Forte dicis: Quo fugiam? Quam ciuitatẽ adeã? Nunquid nobis fugientibus multę aperientur ciuitates? Ad hæc ille: Amen dico vobis non consummabitis ciuitates Israel, donec regnũ dei veniat. Ac si dicat: Hactenus

3.Reg 18.

paucæ fuerũt ciuitates Israel, ita vt cunctas olim vna possideret mulier Iezabel, quę regnauit in Samaria cum filia sua Athalia impijssima, quę regnauit in Hierusalẽ. Tũc ita paucę fuerunt in ciuitates Israel, vt

rael, vt cum occiderentur Prophetæ in vna ciuitate, non haberent aliam in quam fugerent, sed circuibant in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, nisi quod Abdias, secundum nomen suum Seruus Domini, pauit ex eis centum viros, quinquagenos, & quinquagenos in speluncis. At nunc tot erunt ciuitates Israel, tot erunt per orbem terrarum Ciuitates siue Ecclesiæ meo nomini dicatæ, qui sum verus Israel, Ciuitates hospitales, Ecclesiæ pauperum, fidelium susceptrices, vt non possit quiuis consummare illas, donec Regnum Dei veniat. Nemo quippe tam diu in ista peregrinatione viuit aut viuet, vt fugiendo pertransire possit omnes, quæ in me crediturae sunt ciuitates, tales fugitiuos libenter suscipientes, consolantes, honorificantes, & me in illis se recipere non vane existimantes. *Non est Discipulus super Magistrum, nec Seruus super Dominum suum. Sufficit Discipulo, ut sit sicut Magister eius, & Seruus sicut Dominus eius. Si Patremfamilias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos eius?* *Ne ergo timueritis eos.* Quo respectu vel qua intentione dixerit, non est Discipulus super Magistrum, nec Seruus super Dominum suum, sufficit Discipulo vt sit sicut Magister eius, & Seruus sicut Dominus eius: manifestat subdendo, si Patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? Sufficientia hæc cunctos Discipulos veritatis, omnes Seruos altissimi suauissime consolatur, dum traduntur in concilijs, dum flagellantur in synagogis, dum ducuntur ad Reges & Præsides, & odio sunt omnibus, & morte afficiuntur propter nomen Domini. Amplius quærere non debet, ne forte fiat Discipulus contrarius Magistro, aut Seruus in contrarium dissimilis Domino suo: quia nil magis contrarium, quàm vt Discipulus superior Magistro. Seruus maior esse velit Domino suo, quod est velle ab hominibus glorificari, & beneficum vocari, cum ille tantus Dominus ab hominibus reprobatus, & Beelzebub vocatus fuerit, velle per delicias in Regnum Dei, cum ille Magister humiliatus per mortem, mortem autem crucis, in regnum suum peruenerit. Hoc sibimet sufficere iudicet perfectus Discipulus & fidelis Seruus, vt sit sicut Magister & Dominus suus: qui inde Magister, quod homo: inde Dominus, quod Deus est. Et secundum hoc iudicium respondeat aduersario, si forte insultans in tribulatione dixerit, vbi est Deus tuus, aut certe non curat de te Deus tuus. *Ne ergo timueritis eos. Nihil enim opertum quod non reuelabitur, & occultum quod non scietur. Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.* Ne (inquit) timueritis eos, ne timueritis eorum iudicium malè de vobis iudicantium, dum odio vos habent propter nomen meum, & ejiciunt nomen vestrum tanquam malum. Quid autem esset timere eos siue iudicium eorum, nisi sperare de prouidentia Dei, quod non curet aut non dignetur respondere pro humilibus seruis suis, & bonæ illorum conscientiæ verum perhibere testimonium? Timore huiusmodi omnino ne timueritis eos. Nihil enim opertum quod non sciatur. Veniet Dominus (inquit Apostolus) qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo. Nam de malis quidem electorum actibus nonnihil opertum, nonnihil remanebit occultum, quum scriptum sit: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Et Sapientia dicat Deo: Dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam. Quo dicto satis innuit misericordem Deum velle aliquid de peccatis nostris sibimetipsi quodammodo esse occultum, sed de bonis cuiusque actibus, siue de conscientijs bonorum hominum, quas ignorantes homines, plerunque de bonis malè sentiunt, & indiscretum super eos præcipitant iudicium, de bonis (inquam) nihil omnino est opertum quod non reuelabitur, & occultum quod non scietur. O quanta in præsenti quoque vita reuelauit, & sciri fecit Deus circa suos electos, etiam ipsis nolentibus dum propter humilitatis custodiam semetipsos abscondunt, & opera sua videri cauent ab hominibus. Nouit ipse quos quomodo & quorum propter vtilitatem oporteat reuelari vel sciri etiam nunc, ante illam illuminationem siue manifestationem vniuersalem, quam Apostolus (vt iam dictum est) expectandam pronunciauit: nolite (inquiens) ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Beatum Iob reuelatum esse & sciri voluit, quàm esset simplex & rectus ac timens Deum, & recedens à malo: & sanctos innumerabiles, qui per humilitatem apud semetipsos latere voluissent, non solum cognosci fecit ex operibus bonis, verumetiam nonnunquam verbis ipsorum secreta cordis eorum vtiliter reuelauit, vt facerent quod hic continuo subiunctum est. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Quid enim ipse dicit in tenebris, & quid in aure loquitur verbum Dei, Deus ipse Iesus Christus, nisi reuelationes Dei quas in occulto quasi in tenebris, vbi homines non vident, quando vult & prout vult, per Spiritum Sanctum immittit? Et hoc bonum quidem per humilitatem abscondere, & occultum tenere, videlicet quando & quomodo gratiam, qua illustratus est, quis acceperit, optimum autem reuelare pro gloria & honore Dei, dum vtilitatis causa exposcit, aut iusta necessitas exigit. Nam exempli gratia, nullatenus quisquam tam vtiliter secretum Dei donum qualiter acceperit, silentio premit, quam vtiliter Paulus vas electionis prædicauit, scribens Corinthijs inter cætera de semetipso, quod vsque ad tertium cœlum siue in paradisum raptus, audisset arcana verba, quæ non licet homini loqui. Nonne talia scribens dixit in lumine, quod sibi dictū fuit in tenebris & quod in aure audierat, super tecta prędicauit? Nempe & si nō omnia dixit aut scripsit, quę in cœlo illo tertio in illo paradiso audiuit quoniā audiui (inquit) arcana verba, quæ non licet homini loqui, attamē hoc ipsum

Heb. 11.

Cōsolatio seruorum Christi.

Nō est discipulus super magistrum.

Ne ergo timueritis eos.

1 Corin. 4.

Psal. 31.

Sap. 11.

1. Corin. 4.

Iob. 1.

Quod dico vobis in tenebris, scilicet per reuelationē.

Reuelationes Pauli. 2 Corin. 12.

qui illuc vsque raptus est, rectè in tenebris dictum, & in aure auditum rectè animaduertis, quia raptum eum illuc fuisse, & arcana verba audisse nullus mortaliũ vidit, nullus audiuit, neque audire poterat, nisi de semetipso enuntiasset ipse qui vidit & audiuit. Ecce ergo dixit in lumine, quod sibi dictũ est in tenebris, & prædicauit super tecta, quod in aure audiuit. Imitantur autẽ illum, quicunque prædicant gratiam sibi datam, exigente causa iustæ necessitatis, procul absente vento miseræ vanitatis. *Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Sed potius eum timete, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* Hic rectè dicat quis: Da Domine quod iubes, & iube quod vis. Ecce iubes vt non timeamus eos qui occidunt corpus, & ratio consentit, eum potius esse timendum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Sed quæ caro non timeat occidi? Petrus apostolorum primus timuit, & mori timens, vitam negauit. Cur hoc, nisi nondum illi dederas vt non timeret? qui nisi feras vt non timeret? Postquam illi dedisti, potuit facere quod iussisti. Esto igitur fortitudo nostra, & fac in nobis quod tu non facere vis. Veruntamen hoc primum debet scire fides, quod docendo iubes, & iubendo doces: & deinde spes orare, charitas impetrare vt des ipse quod iubes. Oportet autem sicut veram fidem, ita & firmam habere spem, vt non putet quisquam quamuis exiguus, qui ab altissimo non sit requirendus, eo qui paruus sibi videatur & abiectus,

Officiũ fidei, spei & charitatis.

cum scriptum sit: Quam requirens sanguinem eorum recordatus est, non est oblitus clamorem pauperum. Item: Quoniam non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in fine. Sequitur ergo: *Nonne duo passeres asse ueneunt? & unus ex illis non cadet super terram sine patre uestro. Vestri aũt & capilli capitis, omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis uos.*

Psal. 9.

Ecce quam fortiter humilitati huic maiestas veritatis occurrit. Nonne (inquit) duo passeres asse veneunt? Vera propositio, quia & vere omnibus notum est, quia duo passeres pro vili dantur pretio, & longe viliores sunt corpore & anima, quibus ex duobus consistit siue subsistit vnus rationalis homo, & vnus ex illis (inquit) non cadet super terram sine patre vestro. Assume & hoc, quicunque es vel esse cupis discipulus tanti magistri.

Obiectio

Sed forte titubas & dicis: Quomodo vnus passer sine patre nostro in terram non cadit, cum nec de boue, qui vtique maior est passere, Deo cura non sit? Denique Apostolus cum dixisset, scribens Corinthijs. Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os boui triturantí, protinus ait: Nunquid de bobus cura est Deo? An propter nos hęc dicit? Vtique propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe, qui arat, arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi, &c.

1. Cor. 9. Deute. 26.

Quomodo ergo vnus ex passeribus non cadit in terram sine patre vestro, si nec de bobus tanto maioribus, quam sunt passeres, cura est Deo?

Solutio.

Ad hæc inquam: Apostolus de lege scripta loquebatur, & hic eius sensus qui non fuisset deo cura, vt de bobus irrationalibus lex scriberetur. Porrò hic filius Dei de prouidentia Dei loquitur, qui ipse prouiderit, vnde & quomodo det escam omni carni, vt non solũ educat de terra panem hominũ, verum etiam animantibus terræ & volucribus cœli escam prouideat competentem illis, iuxta illud Dauidicum: Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum.

Psal. 135. 103. Psal. 146.

Proinde assume & hoc. & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro, simulque quod subiungit, vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt, quia videlicet Christiana fides exposcit, vt non dubites resurrectionem futuram, non solum cum omnibus membris corporis, verum etiam & cum palpebris siue superciliis, & cum omnibus capillis suis. Cum hoc vt Christianus homo assumpseris, statim fortissimo syllogismo suauiter stringeris, inferente illo: Nolite ergo timere, multis passeribus melioris estis vos. Melioris (inquam) id est, maioris pretij estis vos. Rationalis enim creatura est homo, & vita eius longiturnior est præsenti seculo, quia non moritur homo sed solum corpus & ipsum resurrecturum, ac sine fine cum anima semper victurum est. *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui in cœlis est. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo qui in cœlis est.* Ergo (inquit) quoniam vnus Homo multis passeribus melioris est, vos non dubitantes curam de vobis esse deo, nolite (vt iam dictũ est) timere eos qui occidunt corpus, sed confitemini me coram vestris interfectoribus: quia tale iudiciũ erit super hoc, vt qui me confessus fuerit, ego confitear eum: & qui me negauerit, negem & ego eum coram patre meo. Profecto gloria erit ei, quem talis in illa die confitebitur: confusio autem illi, quem negabit, siue confundetur, quod apud alium Euangelistam legimus,

Heb. 11.

id est, erubescet confiteri quod suus sit. Quod huius rei Apostolus magnifice meminit, dicens ad Hæbręos de Sanctis patribus: Ideo nõ confunditur Deus, vocari eorum deus, videlicet quia confessi sunt quod peregrini & hospites essent super terrã, manentẽ hic nõ habentes ciuitatẽ, & meliorẽ appetentes, id est, cœlestẽ. Profecto dum de illis negatur, simul de oppositis, id est, de infidelibus affirmatur, quia confundetur Deus vocari eorum Deus. Et væ illis, quorum Deus esse, quos confiteri & saluare ipse, saluo honore suo, non poterit. *Nolite arbitrari quia uenerim pacem mittere in terram. Non ueni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & nurum aduersus socrum suam, & inimici hominis, domestici eius.*

Duplex pax, vna mũdi, altera dei. Ioan. 14.

Cum dicit, Nolite arbitrari qui venerim mittere pacem, subaudiendum est, quomodo mundus dat qualem mundus pacem mittit, qualem requirit. Nam & alibi quum dixisset: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, protinus ait: Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Est ergo pax mundi, quam iste Dominus & princeps pacis mitte-

re non

re non venit. Est enim illa contraria paci Dei, de qua Apostolus ad Galatas: Fructus autem spiritus est, Charitas, Gaudium, Pax. Item: Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras. Huius pacis Princeps ipse est, & hanc mittere venit, primo pacificans per suum Sanguinem omnia, quæ in cœlis & quæ in terra sunt, & deinde Euangelizans (ait Apostolus) pacem vobis qui longè fuistis, & pacem his qui prope sunt. Pax ista remissio peccatorum est sed mundus in maligno positus, istam non quærit, sed qualem tunc habebat illa vallis visionis, scilicet Hierusalem, cui dicebat iste pacificus verus: Et quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi. Hæc Pax erat & hoc Gaudium & hæc Lætitia (ait Esaias in onere eiusdem vallis visionis) occidere vitulos & iugulare arietes, comedere carnes & bibere vinum. Comedamus & bibamus cras enim moriemur. Non (inquit) veni mittere pacem eiusmodi, sed gladium, id est, separationem filiorum pacis Dei, à filijs illius non pacis, sed iniquitatis, quemadmodum ibidem continuo subiunctum est: Si dimittetur iniquitas hæc vobis, donec moriamini, dicit Dominus exercituum. Quis nescit, quis non audiuit, persæpe factum esse vel fieri, quod hic se facturum prædixit, veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & nurum aduersus socrum suam. Simulq; nota quam pulchre, quam conuenienter Discipulos suos ad Propheticam autoritatem mittit, vt cognoscant, quam antiqua veritatis huius constantia sit, dicendo, & inimici hominis, domestici eius. Sic enim in Michea prædictum fuerat. Nolite credere Amico, & nolite confidere in Duce. Ab ea quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui, quia filius contumeliam facit Patri, Filia consurgit aduersus Matrem suam, Nurus contra Socrum suam. Inimici hominis domestici eius. Commemorando hanc vltimam Prophetiæ sententiam, & inimici hominis domestici eius, profectò Prophetiam ipsam pulchrè innuit testimonium ferre dictis suis, nec posse aliter scripturas impleri, nisi faciat ipse quemadmodum dicit, non pacem, sed gladium mittere veni. Et quidem sunt aliæ quoq; affinitates, quos interdiuidit gladius Euangelij, sed ex multis istæ duę sufficiunt, quarum altera, scilicet hominis & patris sui, de maioribus: altera, videlicet Socrus & Nurus suæ, de minoribus affinitatibus est, adeò vt rara inter socrum & nurum concordia sit. Vnde apud Comicum quendam socrus, dum apud nurum suspectam se huius vitij persentiret, seq; excusare intenderet: Non (inquit) facile est excusatu. Ita animum induxerunt, Socrus omnes esse iniquas. Dum ergo dicit, veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & nurum aduersus socrum suam, idem est ac dicat. Omnes omnino tam maiores quam minores affinitates separare veni demonstrando rumpendam esse pacem malam, & tolerandam carnis discordiam propter Dei concordiam. *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Et qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus.* Ecce gladius separantis, ecce separatio propinquitatis. Ecce diuisio, quæ vnum eundemq; hominem contra semetipsum diuidit. Non est me dignus (ait) qui patrem aut matrem, qui filium aut filiam diligit plus quam me, non est me dignus, qui non crucē suam accipit vt sequatur me. Hoc verbum iudicantis, gladius est separantis. Quis eum habens cor carneum, quis non habens cor lapideum, æquanimiter audire patitur, non esse me dignus? Valeat potius pater siue mater, valeat potius filius siue filia, dispereat potius ipsa caro siue præsens vita (ait quisq; sensatus auditor huius verbi) quam ego ô Christe dignus te non sim. Itaq; omnem propinquum & omnem amicum relinquit. & semetipsum contemnit, vbi nihil horum se posse retinere perpendit, salua dignitate discipulatus Christi. Nunquid mandatum hoc nouum est? Nonne est mandatum vetus, quod ab initio audiuimus? Ait enim Moyses in benedictione Leui: Qui dixerit Patri suo & Matri suæ nescio vos: & fratribus suis, ignoro vos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum & pactum tuum seruauerunt, iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Israel. Ponent thymiama in furore suo, & holocaustum super altare tuum. Quod deinde sequitur, benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum illius suscipe: rectè de fortitudine ista intelligas, quæ hic exigitur, dicendo: Et qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus. Accipere namq; crucem & sequi Christum siue in persecutione tradendo corpus suum ad supplicia propter Deum, siue in pace frangendo desideria carnis, seu propter metum gehennæ, siue propter vitæ æternæ desiderium, fortitudo magna & opus est magnum, fortitudo benedicenda, opus acceptione Domini dignum. Qui hoc non facit, non solum gloriam non amittit, verumetiam pœnam incurrit. Sequitur enim: *Qui inuenit animam suam, perdet eam.* Quisnam est qui inuenit animam suam, nisi qui nō vult tollere crucem suam, ne non suauiter transigat præsentem vitam? De illo qui in persecutione ita inuenit animam suam, vt Christo negato, lucrum istud faciat, quatenus in corpore retineat, quam persecutoris gladius extrudere poterat, animam, ex abundanti est astruere, quod æterna perditione perdat illam. Et econuerso. *Qui perdiderit* ait *animam suam propter me, inueniet eam.* Non indiget Christiana fides assertione illa, vt demonstretur sibi veram hanc esse sententiam, quia valdè certum est, quod pius martyr perdens animam suam, in fasciculo viuentium custoditam inueniet eam. Quid tandem superest pupillis & orphanis istis, cum propter Euangelium patrem aut matrem amiserint: siue orbatis istis, cum filium vel filiam propter Christum dereliquerint? Quid (inquam) nisi vt Christus ipse solicitus sit pro illis? Non enim fallitur quisq; talium, cum in Psalmo dicit: Ego autem mendicus sum & pauper. Dominus solicitus est mei. Nonne hic protinus adsunt verba illius solicitudinis? Sequitur enim: *Qui recipit uos,*

Galat. 5.
Philip. 4.
Esa. 9.
Coloss. 1.
Ephe. 2.
Lucæ. 19.
Esa. 22.
Inimici hominis domestici eius
Mich. 7.
In Hecyra Terētiana.
Mandatū antiquū de patre & matre filiisq; relinquē dis.
Deuter. 33.
Quid est inuenire animam suam.
Solicitus est Dn̄s suorum.
Psal. 39.

pit uos, me recipit. Et qui me recipit, recipit eum qui me misit. Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ mercedem Prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et quicunque, dederit potum uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli, amen dico uobis, non perdet mercedem suam. Quantos putas futuros esse sciebat, qui ipsum recipere cuperent, qui mercedem Prophetarum atq; iustorum accipere optarent? Multos ergo receptores solicitus Dominus, hoc dicendo, præparabat illis, quos videbat patrem aut matrē amissuros causa sui, quatenus posset quisq; illorum etiam hoc dicere, Quomodo pater meus & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me. Vt dictum, ita videmus & factum, quia plures sunt receptores talium, scilicet Prophetarum & iustorum, quos patres & matres dereliquerunt, quàm vt vincantur multitudine eorum. Nam vt taceam de cæteris recipiendi modis, tot cœnobia, tot xenodochia receptioni eorum præparauerunt, vt deficientibus iustis eiusmodi, in quibus fatetur Christus se recipi, plerisq; in locis res siue fundi pro talibus deo oblati, ad vsus secularium patres & matres, filios & filias habentium, & Christum non sequentium, magna ex parte redierint. Nunc ipsa verba perpende: Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me misit. Hoc ipsum apud alium Euangelistam hoc modo edicit: Amen amen dico vobis, qui accipit si quem misero, me accipit. Qui autem me accipit, accipit eum qui me misit. Ergo veri adoratores non superflue agunt, quando superuenientes hospites ita suscipiunt, vt proni in terram adorent. Christus enim in eis adoratur, qui & suscipitur. Dicam adhuc: Deus & pater Domini nostri Iesu Christi & Spiritus Sanctus in eis adoratur, qui & suscipitur. Nam cum dixisset, qui recipit vos, me recipit, ne quem forte cogitatio sua illo tempore pulsaret, dicens, quid magnum est istum recipi, hominem mortalem, qui & iniurijs affici possit & crucifigi? protinus addidit: Et qui me recipit, recipit eum qui me misit. Et quis est qui istum misit, nisi Deus pater & Spiritus Sanctus? Licet enim istud apud nos testimonio iam pene non indigeat, sic ipse in Esaia loquitur: Accedite ad me, & audite hoc. Non à principio in abscondito locutus sum, ex tempore antequā fierent, ibi eram. Et nunc Dominus Deus misit me & Spiritus eius. Quod idem est ac si diceret: In principio Deus eram, & hominibus loquens non in abscondito, sed magnis cum signis & prodigijs venturum me testificatus sum, & ego qui loquebar, quiq; ibi eram, scilicet apud Deum, ecce adsum, factus homo, mittente Domino patre meo, mittente & cooperante per vterum virginis Spiritu Sancto. Igitur in illis qui mittuntur, teste ipse, qui mittit eos, Deus adoratur. Nunquid autē hoc sine exemplo vel autoritate antiqua facimus? Aut nunquid hoc facientes, tanquam creaturam adorātes culpamur? Cum staret Abraham ad radices Mambræ, apparuerunt ei tres viri stantes propter eum. Quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit & dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, &c. Item scriptura dicit. Veneruntq; duo Angeli Sodomam vespere, sedente Loth in foribus ciuitatis. Quos cum vidisset, surrexit & abijt obuiam eis, adorauitq; pronus in terram. Nunquid non angelica, æque vt humana substantia creatura est. Sed Deus in illis adorabatur, qui & suscipiebatur. Propter hoc & ille coram tribus adorans, vni loquebatur: Domine (inquiens) si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum, & iste coram duobus adorans, quæso Domine mi, quia inuenit seruus tuus gratiam coram te, &c. Quę tandem pro hac receptione merces erit? Ait: Qui recipit Prophetam in nomine Prophetę, mercedem Prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Ergo & Deus qui recipitur, & eius qui recipit, vna eademq; merces erit. Non enim dixit mercedem de Propheta, siue mercedem de iusto, sed mercedem Prophetę, mercedem iusti accipiet. Magna retributio, larga reconpensatio. Quę nam est merces Prophetę siue merces iusti, qui vt Prophetaret, siue regnum Dei annuntiaret, quiq; iustitiam Dei custodiret, non patrem aut matrem, non filium aut filiā plus quam illos omnes amauit, & tollens crucem suam, Christum secutus est non timens perdere animam suam propter iustitiam? Quæ (inquam) merces talium, nisi ipsum manifeste videre Christum? Hoc enim pro summa mercede promisit diligentibus se. Qui diligit me (ait) diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. O igitur receptor Prophetę, acceptor iusti, in nomine Prophetæ, in nomine iusti, id est, propter hoc ipsum quo Prophetam vel iustum esse animaduertisti, tanta tibi mercede proposita, hilariter age quod agis, bona voluntate porrige quod porrigis, da quod habes, siue parum, siue multum sit. Non enim perdes mercedem tuam, etiam si non plus quam calicem aquæ frigidæ dare possis. Quod si nec illum in tempore possis, saltem voluntas non desit, quia pax in terra hominibus bonæ voluntatis.

Margin notes, in order: Psal. 26. — Receptacula pauperum. — Ioan. 13. — Christus, imo tota trinitas adoratur in susceptis hospitibus eius. — Esai. 48. — Gene. 18. — Gene. 19. — Quanta merces recipientiū hospites Christi. — Ioan. 14.

LIBRI OCTAVI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. IX.



T *factum est, cum consummasset Iesus, præcipiens duodecim Discipulis suis, Transiit inde, ut doceret & prædicaret in Ciuitatibus eorum. Ioannes autem cum audisset in uinculis opera Christi, mittens duos de Discipulis suis, ait illi: Tu es qui uenturus est, an alium expectamus.* Ioannes Propheta & plus quam Propheta erat, sicut de illo in hac eadem lectione Dominus ipse testatus est. Quid (inquit) existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quam Prophetam. Quis autem Prophetarum nesciuit aut tacuit passurum esse Christum? Omnes sciuerunt, omnes prænuntiauerunt, & hodie legentibus clarum est, Scripturas eorum fere per omnem seriem significare salutiferum sacrosanctæ passionis eius Sacramentum. Hinc Petrus in Actibus Apostolorum: Deus autem qui prænuntiauit per os omnium Prophetarum pati Christum suum, impleuit sic. Istud enim ignorare, illorum erat, qui Prophetas aut non legerant, aut non intellexerant. Quomodo ergo talem Propheta, ne dicam plus quam Propheta, diceretur aut esset? Cum per huiusmodi rationem adducti, recte senserimus, quia Ioannes sicut cætera Christi Sacramenta, ita & hoc ipsum sciebat quod interrogabat, restat ut quæramus, quid interrogauerit dicendo, tu es qui venturus es, an alium expectamus & quod opus fuerit vt hoc interrogaret missis Discipulis duobus Profecto hoc interrogauit, vtrum ipse esset Mesias, id est, Christus, qui vtique expectabatur venturus, ita vt mulier quoque Samaritana docuisse legitur: Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus. Cum ergo venerit, ille nobis annuntiabit omnia. Nec mirum quod hic in vna eademque re circa vnam eandemque personam, præsenti simul & futuro tempore vsus est, dicendo, tu es qui venturus es. Nam & turbæ, quas pauerat de quinque panibus & duobus piscibus, ita dixerunt: Quia hic est vere Propheta, qui venturus est in mundum. Et hic & illic quod dicitur venturus, id est, ac si diceretur, de quo scripturæ siue prophetæ testati sunt, quod esses venturus. Hoc igitur (vt iam dictum est) interrogauit, vtrum ipse esset Christus, an alius hoc nomine esset expectandus. Cur autem hoc interrogauit eum, quem ipsum esse, Prophetando, Baptizando, ostendendo, clamauerat? Vtique magnam ob causam, quam Euangelista non præteriuit, præmittendo, cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi. Quidnam sibi vult dictio homini, audisse Ioannem in vinculis opera Christi, & idcirco misisse duobus Discipulis interrogasse illum interrogatione huiusmodi? Nonne idem Ioannes antequam missus fuisset in carcerem, audierat opera Christi, quorum illud pulcherrimum fuit, quod inuitatus ad nuptias, aquam in vinum conuertit? Nonne & vocem audierat patris de cœlo super eum dicentis, tu es filius meus in quo mihi bene complacui? Si interrogatione opus erat, cur non illis prioribus signis commonitus interrogauit? Perpendenda igitur subtilius est causa quam (vt iam dictum est) Euangelista significauit, præmittendo: Ioannes autem cum audisset in vinculis opera Christi. Nimirum hoc vult intelligi, quia cum opera eius reuera essent opera Christi, id est, talia opera, qualia nemo alius facere potuisset, nisi solus ipse Christus filius Dei: inter ipsa tamen opera, Christum se esse, palam non dicebat, imo & Discipulos suos hoc dicere prohibebat. Exempli gratia: Cum interrogasset Discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis, ac deinde: Vos autem quem me esse dicitis? Respondente Petro, tu es Christus filius Dei viui, illum quidem beatificauit pro cognitione & confessione veritatis, sed prohibuit eos dicere in vulgus, sicut promptus refert Euangelista: Tunc (inquiens) præcepit Discipulis suis, ne cui dicerent quod ipse esset Christus. Causam quoque propter quam istud præcepit, ex his quæ continuo sequuntur, promptum est agnosci. Exinde (inquit Euangelista) cœpit Iesus ostendere Discipulis suis, quia oporteret eum ire Hierosolymam, & multa pati à Senioribus & Scribis & Principibus sacerdotum & occidi & tertia Die resurgere. Denique per occasionem, siue accusationem regij nominis, scilicet Christi, futurum erat vt traderetur gentibus, à Iudæis dicentibus. Omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari. Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Maxime hanc ob causam ita præcepit. Ergo ne hoc dicimus, quod mortem refugere voluerit, & ideirco mortis occasionem, scilicet regij nomen tacuerit, & Discipulis suis, vt de hoc tacerent, præcepit? Nequaquam, sed sicut mortem eius oportebat non multum differri, ita profecto expediebat non nimis accelerari. Prius oportebat condi Euangelium, & tanta fieri quanta facta sunt, quorum pars aliqua conscripta, sufficientibus testimonijs probare posset Christianæ fidei sacramentum. Vbi tempus fuit, postquam & docuit, & signa sufficientia fecit, tunc (quod valde notandum est) non solum nomine prohibuit verumetiam turbam multam & pueros multos admisit sibi ad publicam acclamationem regij nominis, dicentes: Osanna, Benedictus qui venit in Nomine Domini, Benedictum quod venit regnum patris nostri Dauid, Benedictus qui venit rex in nomine

[Margin notes: CAP. XI. — Quæstio super interrogatione Ioannis. — Acto. 3. — Responsio. — Ioan. 4. — Tu es qui venturus es. — Ioan. 6. — Causa, cur sic interrogauit Ioannes. — Ioan. 2. — Matth. 3. — Matth. 16. — Lucæ. 9. — Ioan. 19. — Matth. 21. — Marc. 11.]

mine Domini, pax in cœlo & gloria in excelsis. Demonstrauimus est, quia Dominus noster ante tem-
Luce. 19. pus suæ passionis, licet filium Dei se esse edixerit, & operibus comprobauerit, tamen regium nomen
quod est Christus, quia nimis inuidiosum foret, non solis Iudæis, verumetiam Romanæ potestati, &
ipse tacuit, & Discipulis suis vt de hoc tacerent, præcepit. Hoc idcirco demonstrauimus, vt conse-
Qualis fuit solicitudo Ioannis. quenter elucescat, qualis esse potuerit solicitudo Ioannis, qui cum audisset in vinculis opera Christi,
mittens duos de Discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Qualis ergo so-
licitudo eius fuit? Pro qua re solicitus fuit? Auribus nostris audiuimus, audiendo experti sumus, eti-
am adhuc dicere Iudæos aduersarios nominis huius. Vos dicitis, Discipuli eius dixerunt, ipse tamen
Ioan. 3. non dixit, quod ipse esset Christus, quod ipse esset Messias quem nos expectamus. Putas ne quod &
Discipuli eiusdem Ioannis, qui æmulantes pro magistro suo, nonnunquam talia loquebantur? quale
est illud: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic Baptizat, &
2. Timo. 2. omnes veniunt ad eum, putas ne, inquam, quod aliquando etiam istud dixerint: Rabbi, tu illum
Christum esse dixisti, ipse autem Christum se esse, non dicit? Volens igitur ipsius ex ore auditum esse,
quod Christus ipse esset, & sciens, quia illi fidelis præmanet, negare seipsum non potest, mittens du-
os de Discipulis suis, ait ille: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? *Et respondens Iesus, ait illis:
Euntes, renuntiate Ioanni, quæ audistis & uidistis: Cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi
audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur. Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Illis
autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in desertum uidere? Harundinem
uento agitatam? Sed quid existis uidere? Hominem mollibus uestitum? Ecce qui mollibus uestiuntur, in do-
mibus regum sunt. Sed quid existis uidere? Prophetam? Ecce dico uobis & plus quàm prophetam. Hic est e-
nim, de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuã, qui præparabit uiam tuam ante te.*
Malach. 3. Diligenter animaduerte, ò lector siue auditor, qualis quàm rei vel tempori congrua fuerit respon-
sio hæc. Denique in Malachia, vbi scriptum est illud quod edixit: Ecce ego mitto angelum meum
ante faciẽ tuam qui præparabit viam tuã ante te, continuo sequitur: Et statim veniet ad templum San-
Ibidem. ctũ suum dominator, quẽ vos quæritis, & Angelus testamenti quem vos vultis, Ecce venit, dicit Do-
minus exercituum. Forte optares, ò tu quicunque es Discipulus Ioannis, Discipulus gratiæ Domini,
necdum tamẽ perfectus ad cognoscendũ, in quo sit constans illud quod habes in psalmo toties decan-
tatum: Eloquia Domini, eloquia casta, argentũ igne examinatũ: optares (inquã) vt ad interrogatio-
Psal. 11. nem istam, tu es qui venturus es, an alium expectamus, responderet, ego sum, nec alius est expectã-
dus. Esset quippe responsio hæc eloquium castum, argentum verum: sed apud homines non vide-
retur eloquium castum, non æstimaretur argentum igne examinatum: quippe quorum dijudicatio
tam est iniqua, vt ipse sciens & prouidens diceret, maxime pro sua persona: Amen dico vobis, quia
nemo Propheta acceptus est in patria sua. Sapiens igitur & ipsa sapientia, inde protulit suæ respon-
Luc. 4. sionis eloquium castum, vbi nihil est dictum vel scriptum, quod non sit argentum igne examina-
tum, nec audet dicere quisquam, nisi impius quod non sit irrefragabiliter verum. Nunc igitur quo-
niam & nos Discipuli sumus gratiæ Domini, & Dominus Iesus ad turbas loquitur de Ioanne, Syllo-
Syllogismus ex propheta Malachia. gismum amabilem perficiamus: Proponit ipse Christus: Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego
mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante faciem tuam. Assuma-
mus nos: Sequitur autem protinus in eodem Propheta: Et statim veniet ad templum Sanctum su-
um Dominator, quem vos quæritis, & Angelus testamenti quem vos vultis. Concludant omnes
turbæ Christianorum: Igitur iam non est expectandus alius, certissimè enim iam venit qui expecta-
Rom. 3. 9. batur venturus Dominator quem vos quærebatis ò serui Domini: Angelus testamenti quem voleba-
tis ò vos quibus & Testamentum creditum fuit & promissio, eius spem in Testamento ipso iste
magni consilij Angelus confirmauit. Iam (inquam) venit, statim quippe illum secundum veritatem
Testimonium ex operibus. scripturæ venire oportuit, vbi missus est iste Angelus ad hoc destinatus, vt pararet viam ante faciem
eius. Si autem de facie Dominatoris huius dubitatis & dicitis, vbi est ille, vel quis est ille qui iam ve-
nit, si vobis non sufficit index digitus dicentis: Ecce Agnus Dei, accipite aliud Testimonium, quod
Ioan. 1. huic Testimonio scripturæ præmisit: Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi au-
diunt, mortui resurgunt, pauperes Euangelizantur. Hoc testimonium operum, que vtique sunt
opera Christi, quæ Ioannes in vinculis audiuit, qui nemo alius nisi Christus facere potuit. Hoc
Luc. 3. (inquam) testimonium cum illo testimonio Scripturæ collatum, ad quod misit nos dicendo de
Quõ Ioanni reuelatus è Christus. Ioanne: Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, non
sinit ignorare, nisi eum, qui vult istum Iesum à Nazareth, qui putabatur filius Ioseph, illum esse
Dominatorem & Angelum testamenti quem quærebatis, quem volebatis. Hoc planè Ioannes quon
dam nesciebat, videlicet quis homo, quali facie vel habitu inter homines ambularet, apud quos
siue inter quos nutritus esset is qui rex Christus dici vel esse deberet, à quo mundum vniuer-
Ioan. 1. sum & ipsum Ioannem baptizari oporteret. Sciebat tanquam Propheta quod iam venisset, sed
nesciebat quisnam vbi nam ille esset, priusquam Spiritus Sanctus demonstraret eum, descen-
dens sicut Columba, & manens super eum. Hinc ipse, dicebat: Et ego nesciebam eum, sed vt
manifestaretur in Israel, propterea veni ego in aqua Baptizans. Item: Et ego nesciebam eum,

sed qui

ſed qui miſit me baptizare in Aqua, ille mihi dixit: Supec quem videris Spiritum deſcendentem ſicut columbā, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu Sancto. Hoc nimirum pro ſynceritate teſtimonium ſui dixit, volens ſcire auditores, quod non pro fauore humano teſtimonium illi perhiberet, teſtem idoneum eſſe deſignans eum, qui in teſtificando non perſonam attendit, ſed cauſam vt ipſe, qui in teſtimonio ſuo, cum ſciret cauſam, nondum ſciebat perſonam. Hoc (inquam) neſciebat, & ſalua Propheticæ gratię magnitudine, neſcire poterat quis homo, quali facie vel habitu eſſet Meſsias, id eſt, Chriſtus, quem veniſſe conſtabat. Sic Samuel ſciebat quidem de filijs Iſai electum iam eſſe regem, locuto ad ſe Domino, prouidi enim mihi in filijs eius regem, ſed quis filiorum eius eſſet dei electus, neſciebat intantum vt diceret viſo Heliab: Nunc coram Domino eſt Chriſtus eius? Similiter in cęteris filijs ita ſuum executus eſt officium. & Domini expectauit iudicium, vt cum tandem vngeret Dauid, reuera dicere poſſet, & ego neſciebam eum. Ecce quod quærebat Ioannes interrogando dicens, tu es qui venturus es. Hoc enim ille fidelis amicus quęrebat, hoc intendebat, vt non contentus filius dei teſtimonio Ioannis, maiori teſtimonio manifeſtaret ſe, teſtimonio dei patris ſui, quemadmodum apud alium Euangeliſtam ipſe dicit Iudæis: Vos miſiſtis ad Ioannem, & ille teſtimonium perhibuit veritati. Ego autem ab homine teſtimonium non accipio. Item: Ego autem habeo teſtimonium maius Ioanne. Opera enim, quę dedit mihi pater vt perficiam ea, ipſa opera, quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me, quia pater me miſit. Et cętera vſq; ſcrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere, & illę ſunt qui teſtimoniū perhibent de me. Quæ nam ſunt opera quę dedit pater in teſtimoniū huic filio ſuo Ieſu Chriſto, niſi iſta quę nunc dicit, cęci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur? Et quę vel quales ſunt ſcripturæ, quas ſe rutari pręcipiens, & illæ ſunt, inquiens, quæ teſtimonium perhibent de me: niſi quales hic deguſtare poteſt in iſto capitulo? Hic eſt enim de quo ſcriptū eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciē tuam, qui preparabit viam tuam ante te: ſi tamē ſequentia perlegas. Ecce igitur, quod cupiebat Ioannes ex ore ipſius auditum eſſe teſtimoniū maius Ioanne, imo teſtimonia, de quibus recte dixerit Pſalmiſta: Mirabilia teſtimonia tua, ideo ſcrutata eſt ea anima mea. Sunt enim duo teſtimonia hic, alterum mirandorum operū, alterum in declaratione ſcripturarū. Verè mirabilia teſtimonia hæc, & ideo ſcrutari ea debet anima noſtra. Primū ita ſcrutandum eſt, vt non ſolūmodo reſpiciamus cæcos illos, qui tunc corporaliter illuminati viderunt, claudos illos qui tunc corporaliter ambulauerunt leproſos illos qui tunc corporaliter mundati ſunt, ſurdos illos qui tunc corpore reſurrexerunt. Ibi namq; non perfectio ſed initiū erat operū quę dedit mihi pater, ait, vt perficiā ea. Vbi ergo vel quando perfecit ea? Nimirum in morte & reſurrectione ſua, quando mortē noſtrā moriendo deuicit, & vitam reſurgendo reparauit, ita vt iam non moriatur, mors illi vltra non dominetur, quod & de nobis non incerti ſperamus. Et nunc dato Spiritu Sancto perficit opera iſta, quia vere cęci vident, claudi ambulant: qui nimirum cæci, qui claudi, qui leproſi, qui ſurdi, qui mortui, qui pauperes nos eramus, & hoc nobis multum debet valere ad teſtimonium huius reſpondentis pro ſe, quia per fidem eius videmus, ambulamus, mundati ſumus, audimus, à morte peccati innumerabiles ſecundum exemplum Marię reſurreximus, & ita euangelizati ſumus, vt qui pauperes eramus, diuites in verbo & ſcientia facti ſumus. Prout potuit animus fidelis limare atq; polire conatus eſt aurum loci preſentis, quatenus & intentionem Ioannis interrogantis, & maieſtatem Chriſti ad interrogata reſpondentis, ex verbis ipſis ò lector ſiue auditor, ſplendidius apparentē agnoſcere poſsis. Nunc illud non præterire libet, quia teſtimonium reſti ſuo Ioanni pulchra viciſsitudine reddens iſte teſtis fidelis, valde congruum ſecundum rem ipſam initium ſumpſit. Quid (inquit) exiſtis in deſertum videre. Sciendum quippe, quia cum diceret, tunc neq; Ioannes in deſerto, ſed in carcere erat, neq; Chriſtus ipſe in deſerto, ſed in qualibet ciuitatum loquebatur ad turbas, de Ioanne. Sic enim præmiſſum eſt, quia pręcipiens apoſtolis ſuis duodecim, tranſiit vt doceret & prędicaret in ciuitatibus eorum. Ergo ad illum exitum turbarum reſpexit, & illius exitus turbas memores eſſe voluit, de quo Marcus ita præſcribens, initium ſancti euangelij Ieſu Chriſti filij Dei, ſtatim ſubiunxit, Sicut ſcriptum eſt in Eſaia propheta: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam. Vox clamantis in deſerto, parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius. Fuit Ioannes in deſerto baptizans & prædicans baptiſmum pœnitentię, in remiſsionem peccatorū. Et egrediebantur ad illum omnis Iudeæ regio, & Hieroſolymitæ vniuerſi, & baptizabantur ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata ſua. Memorabiles illos exitus turbarum ipſa Ioannis verba nobis fecerunt: inter quę illud maximum fuit, quod exiſtimante populo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de eo, ne forte ipſe eſſet Chriſtus, confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus. Propterea teſtis iſte fidelis, qui teſtimonium redditurus eſt omnibus in die iudicij, & pro merito ſuo ſingulis harundinem (inquit) vento agitatam exiſtis videre? Non vtique, quia non flexus eſt, non inani glorię ceſsit, & pro nihilo habuit popularem auram ſiue ventum tantæ exiſtimationis. Aliud fuit, quod hominibus placere non curans, ipſum Herodem arguit, non licet, inquiens, tibi habere vxorem fratris tui. Propterea ſubiunxit: Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtitum? Non vtiq; quia ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt: Ioannes autem non in domo, ſed in carcere regis eſt. Homines mollibus veſtiti, id eſt, adulatores, qui regum ſuorū adulant peccatis, tractabiles atq; ſuaues dominatoribus tan-

Sincerus teſtis Ioānes Bapt.

1. Reg. 16.

Maius teſtimoniū Ioanne, tū ex operibus tum ex ſcripturis de Chriſto

Ioan. 5.

Pſal. 118.

Opera Chriſti plus ſpiritu aliter quā corpo aliter facta reſpici debent.

Ioan. 4.

Roma. 6.

Luce. 17.

1. Cor. 1.

Apoca 1.

Quid exiſtis in deſertum.

Marc. 1.

Eſa. 40.

Ioan. 1.

Matth. 14.

Marc. 16.

bus tanquam beneficis, cum sint iniqui, sicut Herodes patrator adulterij, ecce in domibus conuiuij circa latera regalia comedunt & bibunt. Ioannes autem spinosus, & aspero vestitu armatus, ita vt palpari non possit, iuxta illud: Verba sapientium, quasi stimuli, & quasi claui, in altum defixi. Hic talis extra conuiuium in carcere clausus est: nec aliter admittitur in illas domus regum, nisi ita, vt afferatur caput eius in disco, saltatricis præmium, saltationis pretium. Duæ istæ interrogationes, quibus singulis sine dubio subiungitur, non auditorem attentum fecerunt ad interrogationem tertiam, cui ipse qui interrogat subiungit hoc etiam modo: Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam. Et ita esse, ratione subiuncta protinus probat. Hic est enim (ait) de quo scriptũ est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Attentis namq; auribus hic opus erat, vt audito hoc scripto, non solæ quæ tunc præsentes aderant turbæ, verum etiam omnes populi siue gentes quæ hoc erant auditturæ, oculos aperirent, circumspicerent, & perlegendo sequentia capituli huius, quorum supra iam meminimus, scirent quid vel quantum esset responsum ad intentionem interrogationis huius, tu es qui venturus es an alium expectamus? Et quid vel quantum hoc est? Nimirum hoc tale vel tantum est, ac si diceret: Ioannes ante faciem meam officium angeli, quod videlicet officium angeli, quantum distet ab officio Prophetæ, debet Scriba doctus quærere & proferre de scripturis sanctis. Quibus requisitis, audire & dicere poterit. Angelorum officium est, non solum res venturas siue iam instantes pronunnare, verum etiam ad certas mitti personas, per quas oporteat administrari res ipsas, & eorum corda præparare colloquij sui præparatione, qui digni sint operatione diuinitatis, quam oportet fidem, per quam iustus viuit familiariter peruenire. In hoc officio primi, post verbum promissionis, fuerunt illi tres angeli, qui apparentes Abrahæ in figura sanctæ trinitatis, hospitio eius fuerunt recepti, loquente in ipsis Domino, ac dicente: Reuertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara vxor tua. Nouissimus angelorum, qui eiusdem promissionis administratorq; fuerunt, Gabriel ad Mariam missus est virginem, vt præparabilem eius mentem præpararet annuntiatione ista: Ecce cõcipies & paries filium. Porro Prophetarum officium fuit, promissionem eandem siue aduentum eius, absq; certis pronuntiare personis. Exempli gratia: Audite ergo (ait Esaias) domus Dauid: Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Neq; iste, neq; quisquam alius Prophetarum, ad certam aliquam personam missus est, vt tale quid euangelizaret, nisi iste plus quam Propheta Ioannes, qui ad hoc missus est, vt præsentem Christum hominibus digito demonstrans, viam ante faciẽ eius ipsa demonstratione præpararet. Pro hac excellentia Ioannes plus quam Propheta, & Angelus est. Vnde adhuc testis iste fidelis, Iesus Christus, clarissima testificatione intonat.

[Margin notes: Eccles.12. — Ioannes propheta & plus quã propheta — Malach. 3. — Angelorũ officium. — Gene.15.17 — Ibidem.18. — Luc.1. — Propheta-rũ officiũ — Esai. 7.]

Amen dico uobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Qui autem minor est in regno cœlorum, maior est illo. Nota & orbi vniuerso celebris atq; clarissima sententia hæc, hoc solo indiget, vt intentio quoq; tanti testimonij nota sit, id est, vt sciatur, quæ causa fuerit, vt eo potissimum loco vel tempore de præcursore suo Dominus testimonium proferret tantæ magnitudinis. Quam ergo putamus fuisse causam, nisi magnam humilitatem beatissimi Ioannis? Ille namq; plus quam Propheta, sciens sese non esse seruandum tempori illi, quo palam prædicari deberet mysterium sacrosanctæ incarnationis Iesu Christi filij dei, hoc ipsum ascribebat suæ indignitati, ita vt diceret prius quam in carcerem missus fuisset. Qui post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare. Nonne hoc ipsum dicebat apud se quando tenebatur in vinculis occidendus, & sic ad tempus illud non perueniturus? Nimirum fidelis amicus sponsi, beatos & omni honore dignos existimabat illos, quibus contingeret calceamenta illa portare, id est, incarnationis illius mysterium tempore oportuno palàm omni mundo prædicare, licet nullus ad plenum, sicuti est, tantæ rei sacramentum potuerit aut possit euoluere: seipsum autem illis beatis longe imparem, longe minorẽ, propter hoc ipsum, quia morte præueniente futurum erat, vt non posset illa calceamenta portantium, hoc euangelium prædicantium, socius aut viator existere. Consolatum igitur illum existimare consolatione magnificentiæ huius, quia profectò, si non inter natos mulierum, nec inter apostolos siue Euangelistas, qui vtiq; nati mulierum sunt, surrexit quisquam maior Ioanne Baptista. Quis tandem ille est minor in regno cœlorum, qui maior est illo? Putas ne Angelus minoris meriti, quo omnes angeli, quantumcunq; diuersi sint meriti aut ordinis, maiores sunt eo, quod ille minimi sit meriti? Sed illum nescimus, quis sit. Neq; enim scriptura de eiusmodi quicquam nobis annuntiauit. Nunquid vero regnum cœlorum de solis angelis & non etiam de hominibus consistit? Solet etiam regnũ cælorum Ecclesia præsens intelligi, vt illic: Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. Neq; enim in illa Ecclesia cœlesti scandala erunt, quę possint auferri. Ergo ne quisquis in isto regno cœlorum minimus, vel minimi est meriti, maior Ioanne erit? Nimirum iuxta hunc sensum contraria sententia obueniet, vt consequenter dicat: Inter natos mulierum non surrexit minor Ioanne Baptista. Quærendus est igitur ille minor in regno cœlorum, quis sit, & cito inuenietur, quia in veritate ipse est qui hæc loquitur. Christus Iesus filius dei, minor vel minimus omnium nostrum, minor cunctis paruulis, humilior humilibus cunctis, miro modo ministrans vt mimmus, regnans vt maximus, quemadmodum dicit: Qui maior est vestrum, erit minister vester. Item: Nam quis

[Margin notes: Magna humilitas Ioannis. — Ioan.3. — Matth.3. — Ille minor in regno cœlorum Christus est. — Matth.20. — Luc.22.]

quis maior est, qui recumbit, aut qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, Regnum, ea videlicet dispositione, vt ibi tanto quisque sit maior, quanto apud se est minor, id est, humilior. Diceret aliquis: Vbi est illud Regnum? Aut quando veniet illud Regnum Cœlorum? Ait ergo. *A diebus autem Ioannis Regnum cœlorum vim patitur, & uiolenti rapiunt illud.* Apud alium Euangelistam interrogatus idem Dominus à Pharisæis, quando venit Regnum Dei, dixit eis: Non venit Regnum Dei Luce. 17.
cum obseruatione, neque dicent, ecce hic aut illic. Ecce enim Regnum Dei intra vos est. Plus aliquid Matth. 4.
hic dixit, attamen ad idem respicit. Cum enim prædicaret dicens: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim Regnum cœlorum, profectò nescientes mysterium Regni Dei, sæpe quærebant, sæpius inter se conferebant, vbi nam esset aut quando veniret illud regnum Dei. Proinde ipse volens eos scire, Regnũ dei intra vos est.
quia Regnum Dei præsentia esset aduentus ipsius Regis Christi, & quod in illud Regnum introire, hoc esset pœnitentiam agere secundum prædicationem vel testimonium Ioannis Baptistæ: & illic interrogatus à Pharisæis, dixit: Ecce enim Regnum Dei intra vos est, & hic cogitationibus turbarum respondens, à diebus autem (inquit) Ioannis Baptistæ Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Ac si diceret: Non sicut olim, ita & nunc, Regnum Dei siue Regnum cœlorum de longinquo venturum expectatur, sed iam venit, iam intra vos est ita vt apprehendi possit, iamque manu apprehenditur, manu rapitur, vim patiens à violentis, id est, à peccatoribus pœnitentibus, & hoc à diebus Ioannis Baptistæ, nam ante illum non ita erat. Ante eius dies prænuntiabatur, & nondum venerat. Hoc est quod continuò sequitur. *Omnes enim Prophetæ, & Lex usque ad Ioannem prophetauerunt. Et si uultis recipere, ipse est Helias qui uenturus est. Qui habet aures audiendi audiat.* Prophetauerunt, id est, venturum fore Christum prænuntiauerunt. Ioannes autem post omnes illos veniens, non Prophetat, vt illi, aut prænuntiat, sed digito demonstrat. Statim vt ille venit, venisse con- Malach. 3.
stat Regnum Dei, secundum supra memoratam Propheticam veritatem, vbi præmisso ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem tuam, continuo sequitur, & statim veniet ad Regnũ cœ
templum sanctum suum dominator, quem vos quæritis, & Angelus Testamenti, quem vos vul- loru vim
tis. Itaque sicut iam dictum est, omnes Prophetæ & Lex vsque ad Ioannem prophetauerunt, subaudi- patitur.
tur de primo aduentu Christi siue Regni Dei, à diebus autem eius vsque nunc, id est, quam diu dicitur Hebr. 4.
nunc, siue (vt Apostolus dicit) dum dicitur, hodie si vocem eius audieritis, scilicet ab illis diebus Ioannis vsque ad consummationem seculi, iam non prophetatur aut non non prænuntiatur, sed præsens adest Regnum Dei, & violenti, scilicet peccatores, qui propter peccata sua nihil iuris haberent in regno Dei, fortes facti per spiritum humilitatis, qua Moyses homo mortalis volentem irasci Deum, Exodi. 32.
tenere potuit: rapiunt Regnum Dei pie violenti, & ipsum Regnum Dei vim patitur, & non quomodocunque, sed libenter patitur vim eiusmodi, & hoc fit vsque nunc, id est, vsque ad consummationẽ seculi. Ita se habet res à diebus Ioannis. Et si vultis (ait) recipere, si vultis scripturam siue Pro- Malach. 4.
phetiam Spiritualem spiritualiter intelligere dicentem: Ecce ego mitto vobis Heliam Prophetam antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, ne fortè veniam & percutiam terram Anathemate. Si (inquam) vultis recipere, ipse est Helias qui venturus est, id est, de quo legitis quia venturus est. Helias vtique non proprietate personæ, sed spiritu & virtute, magnum Sacramentum, magnum mysterium. Propterea dicit: Qui habet aures audiendi audiat. Hic iam fortè quærat aliquis, quicunque est ille qui audiuit, Et Quæstio.
si in cæteris Ioannes Spiritum & virtutem Heliæ habuit, nonne multum dissimilis venit illi, saltem 3. Reg. 19.
in zeli magnitudine? Helias namque zelo zelatus sum, ait pro Domino Deo exercituum, interfecerat enim gladio Prophetas Baal, quadringentos & quinquaginta viros, & ita non solum verbo redarguit, verum etiam ferro persecutus est impietatem Regis Achab, & vxoris eius Iezabel. Ioannes Eccl. 48.
nihil tale fecit. Nam verè quidem sicut de Helia dictum est, ita & de Ioanne dicere conuenit, quia Matth. 3.
surrexit sicut Ignis, & verbum ipsius quasi Facula ardebat. Verbi gratia, vt diceret: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira, facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, iam enim Securis ad radicem arborum posita est, & his similia: sed neque securi neque gladio materiali quenquam Marc. 6.
percussit, imò ipse gladio caput amisit, in carcere Herodis & Herodiadis. Helias autem furorem 4. Reg. 2.
Achab & minas Iezabel Curru igneo subleuatus euasit. Nonne ergo vel in hoc magna est dissimi- Responsio
litudo istorum scilicet Heliæ & Ioannis? Adhæc vt breuiter respondeam, dicendum in primis, de vsu gla-
quia sicut Dominus noster hic elocutus est dicens: Omnes enim Prophetæ & Lex vsque ad Ioannem dij.
prophetauerunt, subauditur Christi aduentum, iam verò non est prophetandum, quia venit quem prophetabant venturum: ita veraciter dicas, quia non solus Helias, sed & omnes Sancti & iusti vsque ad Ioannem, rectè & necessario sese gladijs accinxerunt, in gladio percusserunt, & sicut ante nos dictum est, verberauerũt Tyrannos, Sacrilegos interfecerunt: A diebus autem Ioannis, nec ipsi Ioanni, nec ali- Matth 26.
cui viro spiritualis propositi, conceditur euaginare gladium. Sed conuerte (ait Dominus) gladium tu- Lucæ. 22.
um in locum suum, & quod vni Petro dixit, omnibus dicit, satis est, sinite vsque adhuc. Et est sensus: Huc vsque necessarium, fuit vt omnes expectatores regni Dei, quoniam nondum venerat materialibus vterentur gladijs ob defensionem generis sui, cuius de carne iuxta promissiones oportebat venire Re-

gnum Dei: quod videlicet genus eorum, si, vt volebat Diabolus, fuisset à gentibus extirpatum, non esset vnde implerentur promissiones sicut succisa arbore vnde fructum speres. Itaq; vsq; huc, ait, subauditur, gladij necessarij fuerunt, iam finite satis est. Igitur partem istam spiritus Heliæ quæ est zelo bono in gladio percutere, non requirimus in Ioanne, imò gaudemus in eo defuisse: quia temporis alterius, Ioannes initium fuit, ita vt tempus superius respiciens, rectè dicas pro causa quam dixi: Tempus

Eccle. 3. occidendi, & tempus sanandi. Tempus belli, & tempus pacis. Hactenus iuxta intentionem interrogantis Ioannis respondens summa sapientia perorauit, & responsio eius per istam viam qua gradimur, lucem sparsit, vt videamus, & non ignoremus illud quod Ioannes Discipulos suos scire voluit, mittens illos ad interrogandum, tu es qui venturus es, an aliū expectamus? Tandem operæ pretium est scire conclusionem huiusce orationis, qualis sit Ait. *Cui autem similem existimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus dicunt: Cecinimus uobis, & non saltastis, lamentauimus & non planxistis. Venit enim Ioannes, neq; manducans neq; bibens, & dicunt Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo uorax & potator uini, publicanorum & peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia à filijs suis.* Sensus iste est: Dixi vobis de Ioanne, quia Angelus, quia Helias est, Angelus non societate naturæ, sed officij dignitate. Helias non proprietate personæ, sed spiritu & virtute. Et si habetis aures audiendi, consequenter audire & intelligere debuistis, quia ego Dominator quem vos quæritis, & Angelus testamenti quem vos vultis, & nunc veni pro salute generis humani, antequam veniet dies meus, dies iudicij magnus & horribilis. Vos autem neq; præcursionem eius neq; aduentum meum suscipere parati estis, aut parati vultis, contra vosmetipsos diuisi, & quam imparati sitis finis vniusque probabit, finis meus finis Ioannis. Cui ergo similem dicam generationem istam: cuius tempore & Ioannes quasi Angelus præuenit, & ego Dominator statim veni, triginta annos & paulo plus vobiscum moratus, qui sunt dies vnius generationis? Similis est pueris sedentibus in foro, &c. Quàm boni pueri, qui dicunt, cantauimus, lamentauimus quàm mali & quàm stulti pueri, quibus dicunt, non saltastis, non planxistis. Puerorum cantantium primus & Præceptor optimus erat ipse Dominus noster Iesus Christus, de quo Deus Pater in Esaia loquitur: Ecce Puer meus, exaltabitur & eleuabitur, & sublimis erit valdè. Et alibi Puer idem ipse dicit: Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus. Huiusmodi puerorum cantatio fuit, quam puer iste primus sic incepit vt cum publicanis & peccatoribus manducaret, quatenus per hanc benignissimam condescensionem beneuoli redderentur ad audiendum bonum nuntium, scilicet, paratam sibi esse remissionem peccatorum. Ad huiusmodi cantationem Iudæi non saltauerunt, non exultauerunt, non in bonis operibus sese excitauerunt, imò cantanti huic & pueris eius, scilicet, Apostolis, inuiderunt, & ipsum maximè blasphemauerunt. Propterea dicit: Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicunt. Ecce homo † vorans, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Puerorum lamentantium primus vel maximus erat Ioannes, qui peccatis arguendis asperrimis. Genimina (inquit) viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira. Erat autem vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius, & locustas & Mel syluestre edebat. Hoc totum lamentatio erat. Ad huiusmodi lamentationem non planxerunt, quia pœnitentiam non egerunt, imò & velut insanum detestati sunt. Propterea dicit: Venit Ioannes neq; manducans neq; bibens, & dicunt: Dæmonium habet. Nonne ergo inexcusabilis est generatio hæc? Planè inexcusabilis, vt stulti pueri. Deus autem vel sapientia Dei non est vnde arguatur, ita vt constanter dicere possit. Quid vltra debui facere tibi, & non feci? Propterea dicit: Et iustificata est sapientia à filijs hominum. Iustificata veraciter iustificatione illa, quam Psalmista desiderans dicebat: Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris. Verè magna & gloriosa iustificatio, cuius Apostolus hoc modo meminit: Quid enim si quidam illorū non crediderunt? Nunquid incredulitas illorum fidē Dei euacuauit? Absit. Est autem Deus verax, omnis autē homo mendax, sicut scriptū est, vt iustificeris in sermonibus tuis & vincas cum iudicaris. Poterat ergo dicere sic, & iustificatus est in sermonibus suis Deus, fideliter adimplendo, quod patribus promisit, proximus factus per assumptionem carnis generationi huic ingratæ & mendaci: sed quia de pueris similitudinem proposuerat, dicere maluit, & iustificata est sapientia à filijs suis: quia videlicet pueri qui dicunt, cantauimus, lamentauimus, ipsi sunt filij sapientiæ, & ipsorum cantare siue lamentari est, iustificari, laudare & glorificare sapientiam Dei, cuius summum opus est incarnatio siue aduentus filij Dei. *Tunc cœpit Iesus exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ uirtutes, quia non egissent pœnitentiam. Væ tibi Corozaim, uæ tibi Bethsaida. Quia si in Tyro & Sydone factæ essent uirtutes, quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Veruntamen dico uobis, Tyro & Sydoni, remissius erit in die iudicij quam uobis. Et tu Capharnaū, nunquid usq; in cœlum exaltaberis? Vsq; in infernum descendes. Quia si in Sodomis factæ fuissent uirtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hanc diem. Veruntamen dico uobis, quod terræ Sodomorum remissius erit in die iudicij quàm tibi.* Miro modo post illam sententiam quam dixit, & iustificata est sapientia à filijs suis, ita subiunctum est, tunc cœpit Iesus exprobrare ciuitatibus illis. Nam verè capitulum hoc magnum est, & à sanctis patribus scrupulose tractatum, qui vtiq; sapientiæ filij, sapientiam eandem in omnibus iustificare studuerunt. Ecce enim quasi oppositum. Si, inquit, Tyro & Sydone

Pueri stulti, Iudæi.

Puerorū cantantiū primus Christus.

Esa 52.

Esa 8.

Lege vorax.

Luc. 3.

Matth. 3.

Psal. 50.

Rom 3.

Psal. 94.

Locus difficilis.

Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te ô Capharnaum forté mansissent vsquè in hanc diem. Cur ergo illuc vel illuc Prædicatores non misit. Cur virtutes, quatenus fierent in eis, non procurauit? Itaq; consequens visum est, quod illos saluos fieri noluerit: & deficiente ratione, hoc solum sufficere nobis voluerunt, quia cuncta Dei iudicia iusta sunt, & quia nemo potest vniuersum eorundem iudiciorum Dei penetrare profundum. Sed nos excitati quorundam modernorum importunitate, qui sentire nisi sunt contra illam Apostoli sententiam: Qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: animaduertimus, non consequi, quod illos Deus saluos fieri noluerit, scilicet, Tyrios & Sydonios atq; Sodomitas † per quas ad pœnitentiam agendam excitarentur, non procurauit. Hoc potius consequenter intelligi debet, quod de illorum pœnitentia non curauit. Nunquid enim quæuis pœnitentia curæ esse debet Deo altissimo? Non vtiq;, sed pœnitentia illa quæ est secundum Deum, qualem tunc ipse prædicare incipiebat, dicens: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim Regnum cœlorum. Est autem alia pœnitentia secundum seculum, qualem agere potuit impius Achab, scindens vestem suam, & operiens cilicio carnem suam, ieiunansq; & dormiens in sacco & ambulans demisso capite propter sermones Heliæ quos dixerat, si mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedent eum canes. si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cœli. Nunquid iste pœnitentiam egit propter Regnum cœlorum? Non vtiq;, sed propter regnum terrenum, propter vitam præsentem, & ne insepultus proijceretur contra honorem regium. Similiter Niniuitæ nunquid pœnitentiam egerunt propter Regnum cœlorum? Non vtiq;, sed propter hoc tantum ne subuerteretur illa Niniue. Nunquid veró pœnitentiam pro causa huiusmodi agere, id est, quod saluum fieri, vel saluum esse? Illa namq; pœnitentia salutem affert, quæ secundum Deum est, quæ pro spe agitur seculi venturi, pro metu Gehennæ, pro amore vitæ æternæ. Vnde diligenter notandum, quia non dixit, si in Tyro & Sydone, si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, salui fuissent: sed olim, ait, in cilicio & cinere pœnitentiam egissent, & forté mansissent vsq; in hunc diem, quorum neutrum idem est, ac si diceret salui fuissent. Vt igitur & in isto non solum fideliter, verumetiam scienter iustificata sit sapientia à filijs suis, quærenda erat diligentius intentio præsentis capituli, & Deo dante, citius occurrit. Intendit enim demonstrare dicendo hæc Dominus noster. Iudæos cunctis gentibus, etiam fidelibus esse deteriores. Duo enim illis prædicabat, & vt crederent, virtutes faciebat, scilicet, & temporale excidium loci vel gentis, quod futurum erat, & factum est, à Romanis: & æternam pœnam gehennæ ignis, quæ in die iudicij parata est Diabolo & Angelis eius, & hominibus impijs. Cum vtrumq; prædicaret Iudæis, pœnitentiam non egerunt. Vnum verbum si fuisset prædicatum Sodomitis, Tyris ac Sydonijs, cum testimonio tantarum virtutum, scilicet, temporale exterminium, quod passuri erant, pœnitentiam egissent, sicut & Prophetis Dominus dicere solebat. Exempli gratia: Et si ad illos mitterem te, ipsi audirent te. Domus autem Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me. Et hoc in Niniuitis probatum est, Porró alterum, si nunc prædicatum illis fuisset Regnum Dei, non credidissent neq; pœnitentiam egissent. Vnde nec fuissent salui, & idcirco prædicatores eis mittere non curauit. His dictis pro quæstione difficili, nunc ipsa scrutemur verba præsentis capituli. Væ tibi, inquit, Corozaim, væ tibi Bethsaida. Quoniam Corozaim interpretatur hoc mysterium meum, pulchré per hoc ipsum vocabulum commonemur, in his verbis sensum sequi mysticum, incipientes ab interpretatione nominum. Corozaim ergo, cui vę, interpretatur, vt iam dictum est, hoc mysterium meum, generationis illius, contra quam maximé loquitur, significat superbiam siue sapientiam vanam, cui dum absconduntur hæc, vt postmodum dicturus est nimirum quodammodo dicitur hoc mysterium meum vobis absconditum, non vobis, sed paruulis reuelandum. Bethsaida, cui similiter væ, interpretatur Domus frugum, siue Domus venatorum & illorum significat auaritiam, quos eijciens, scriptum est, ait, Domus mea Domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum. Capharnaum, cuius exaltationem percutiens: Descendens, ait, vsque in infernum, interpretatur villa consolationis: & eos omnes denotat qui ab isto seculo capiunt consolationem. Exempli gratia, vt ille diues, qui dicebat animæ suæ, Anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare, & his dictis quasi exaltatus in Cœlum, eadem nocte descendit vsq; in infernum. Talium quales istis tribus nominibus denotantur, notissimi generationis illius pueri fuerunt, quia non per ignorantiam, sed per superbiam & per inuidiam saltare noluerunt, & propter auaritiam plangere noluerunt ad Euangelicæ prædicationis cantum siue lamentum. Econtra gentes, quę ignorabant & errabant & audito Euangelio visisq; virtutibus crediturę erant, per hæc nomina mystice designantur, Tyrum, Sydonem & Sodomam. Tyrus namq; angustia, Sydon venatio, Sodoma muta siue silens pecus interpretatur. Talis erat gentilitas. Erat enim in angustia, videlicet, sicut Tyrus mari, ita profundo ignorantiæ circundata. Erat venatio, scilicet, malignorum spirituum, quasi Deorum, vt putabat, laqueis irretita. Erat muta vel quasi pecus silens, quia sola quę carnis sunt sapiens, ea quę sunt spiritus, cogitare aut loqui nesciebat. Talium ante aduentum Christi nonnulli, scilicet, Niniuitæ, pœnitentiam egerunt pro solo metu temporalis exterminij: post aduentum veró eiusdem Christi, quam multæ gentes

Rom. 11. 1. Timo. 2. Addo, dũ in eis fieri virtutes. Matth. 4. 3. Reg. 21. Ionæ. 3. Iudęi cunctis gentibus deteriores. Ezech. 3. Ionę. 3. Corozaim Bethsaida. Matth. 21. Ioann. 2. Capharnaum. Luce. 12.

pro solo auditu iudicij vel seculi venturi, Iudæis in incredulitate perseuerantibus, cum vtrunque (vt supra iam dictum est) prædicatum fuisset eis. In his & in cæteris huiusmodi iudicijs iustificatur sapientia à filijs suis, & non à semetipsis, sed ex reuelatione supernæ gratiæ hoc habent, vt eam iustificare norint. Vndè protinus Euangelista subiungit. *In illo tempore respondens Iesus, dixit: Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita Pater*

Malach 3. *quoniam sic fuit placitum ante te.* Ad ea, quæ sibi in scripturis dici nouerat, qualium vnum est illud, quod supra demonstrauit, ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam qui præparabit viam tuam ante te: respiciebat vt diceret: Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Et idcirco pulcherrime atque sanctissime dictum est, in illo tempore respondens Iesus.

In illo tempore respō dens Iesus.

De his maximè scripturarum vocibus, quæ ex persona patris ad filium vel de filio proferuntur, illud sciendum, quia tanta tamque gloriosa continent sacramenta, vt pro ipsis confessione, id est, laudatione, merito respondere debuerit ipse Filius. Exempli gratia, vt est illud: Exurge gloria mea, exurge Psalterium & Cythara. Huic dicto ex persona patris respondens Filius: Exurgam, inquit, diluculo, statimque sequitur: Confitebor tibi in populis Domine, & psallam tibi in nationibus. Et in alio Psalmo dicit: Propterea confitebor tibi in nationibus Domine, & nomini tuo psalmum dicam. Præmiserat autem de paruulis quidem, quibus hæc reuelanda erant, populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi, de sapientibus autem & prudentibus, quibus hæc abscondita & abscondenda erant, filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Igitur secundum scripturas veritatis loquens & confitens, id est, laudans, postquam contra superbos dixit, cantauimus vobis & non saltastis, lamentauimus & non planxistis, quasi consolatus consolatione, quam per Prophetam prædixit hoc modo. Heu, consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis: quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Et repetens appellationem reuerendam pro rei magnitudine, ita, inquit Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Vtique hæc dicens & ita confitens, facit ipse Primus & princeps quod dixerat, & iustificata sapientia à filijs suis, iustificat enim assumptus homo in iudicijs suis. Et notandum, quod Deum Creatorem omnium, patrem suum, cœli autem terræ Dominum vocat. Eius enim solius natura Deus Pater est, cœli autem & terræ, id est, omnium visibilium atque inuisibilium Dominus est. Sequitur: *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo nouit Filium nisi Pater, neque Patrem quis nouit, nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare.* Quorsum tendit hæc summa enunciatio? Eo nimirum vt animaduerterent audientes, quod non esset ipse, vt putabatur, Filius Ioseph, imò esset Filius omnipotentis, omnia in potestate habentis Dei, & poterat quidem dicere sic, non sum Filius Ioseph, sed sum Filius Dei: sed inuidiam maiorem excitaret hic modus loquutionis. Maluit ergo dicere, omnia mihi tradita sunt à Patre meo. In quo dicto sonus suauior, & sensus idem est: Nemo enim, nisi solus Deus omnia tradere potest Filio suo. Hoc ipsum autem cum autoritate scripturæ dicit. Exempli gratia: Aspiciebam, inquit Daniel, in visu noctis. & ecce in nubibus cœli quasi Filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem & honorem & regnum. & omnes populi tribus, & linguæ ipsi seruient. Amplius autem ex eo, quod sequitur, demonstrat longè supra esse, quam si esset, vt putabatur, Filius Ioseph. Et nemo, inquit, nouit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis nouit nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare. Nonne hominem illum, qui hæc loquebatur, se nosse arbitrabantur? imò nimis illum se nosse putabant, maxime homines patriæ eius, vnde & postmodum scriptum est: Et veniens in patriam suam, docebat eos in Synagogis eorum, ita vt mirarentur & dicerent: Vnde est huic sapientia hæc, & virtutes? Nonne hic est Filius Fabri? Nonne Mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioseph & Symon & Iudas. Et sorores eius nonne apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo. Adeo totum se nosse illum putabant, & malè putabant. Opportunè ergo ipse, qui, sicut Apostolus ait, si nos negauerimus eum, fidelis permanet, negare seipsum non potest, opportune, inquam & omni mundo necessarium erat, confitetur quia Filius Dei sit. Nam vere illi, qui aures illas quas ista dicturus requirebat dicens, qui habet aures audiendi, audiat. Confessio ista confessio magna est, quia sicut de Ioanne narrat Euangelista, dum interrogaretur, tu quis es, & confessus est & non negauit, & confessus est, quia non sum ego Christus: ita & secundum confessionem istam vbi hic interrogatus, tu es qui venturus es, an alium expectamus; confiteor, inquit, tibi Pater, &c. rectè dicat prudens auditor, quia confessus est & non negauit, & confessus quia ego sum Christus Filius Dei. Nec verò sensus iste priorem destruit, quo cum dicimus confessionem pro laude accipi, solemus vti testimonio verbi præsentis, quo dixit, confiteor tibi Pater, quia verè laus est ei confessio veritatis, quam in illo tempore confiteri cœpit, confitendo se esse filium Dei verbis istis, omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo nouit filium, nisi Pater, neque patrem quis nouit, nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare. Et in confessione hac perseuerauerit vsque ad mortem, vbi & coram Pilato dixit: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Et coram principe Sacerdotum, dicente: Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus Filius Dei. Respondit: Tu dixisti. Pro hoc

Psal. 56. Psal. 107. Psal. 17. Esa. 1. Luc. 3. Omnia mihi tradita sunt. Dan. 7. Matth. 13. Bona et opportuna cōfessio Christi de seipso. 2. Timo. 2. Ioan. 1. Ioann. 18. Matth. 26.

nomine

nomine martyrizatus est ipse testis fidelis, clamantibus Iudęis ad Pilatum: Nos legem habemus, & se- Ioan. 19.
cundum legem nostram debet mori, quia filium Dei se fecit. Et ne quis dubitet testimonium illud re- 1. Timo. 6.
ctè confessionem dici, Paulus Apostolus ad Timotheum dicit: Præcipio tibi coram Deo, & qui vi-
uificat omnia & Christo Iesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato, bonam confessionem, vt
serues mandatū. Verè bona confessio, qua veritas incarnata simul vtrunq; asserit, videlicet & quod
ipse Iesus Christus Filius Dei sit, & quod vtraq; natura, scilicet, diuina pariter & humana, non duæ
personæ, sed vna persona sit. Non enim dicit, omnia mihi tradita sunt à patre verbi mihi insiti, sed à
patre meo, inquit. cum vtiq; constet, quia diuina Christi natura, verbum Deus nihil vnquam non ha-
buerit, sed humanæ tantum naturæ traditum sit, quod ante non habuerat, scilicet, omnis potestas in
cœlo & in terra. Interea sciendum, quia sicut vbi dixit, neq; patrem quis nouit, nisi Filius, subiunxit, Et pater re
& cui voluerit Filius reuelare. ita vbi præmisit, & nemo filium nouit, nisi Pater, subaudire oportet, & uelauit &
cui voluerit pater reuelare. Nam sicut de reuelatione, qua patrem reuelat Filius, testimonium hoc ha- Filius.
bemus: Pater, manifestaui nomen tuum hominibus quos dedisti mihi, &c. huiusmodi: ita de reuelati- Ioan. 17.
one, qua filium reuelat Pater testimonium illud habemus: Beatus es Simon Barlona, quia caro & Matth. 16.
sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Ipsius autem reuelationis operatio, Sancti
Spiritus aspiratio est, per quē cognoscitur filius cognoscitur pater, cognoscitur & ipse qui vnus am-
borum spiritus est. In qua reuelatione quantæ diuitiæ, quanta consolatio sit, ex verbis sequentibus
vult intelligi. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum
super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum
enim meum suaue est, & onus meum leue.* Quàm vera sint ista, ille scit qui experiri meruit, qui postquam
laborauit & oneratus fuit, vocem hanc audiuit inuitantis, & refectus est. Exempli gratia: Paulus Apo- 1. Cor. 2.
stolus, qui dixit, quia scriptum est, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascen-
dit, quæ præparauit Deus his qui diligunt eum, statimq; subiunxit, nobis autem reuelauit Deus per
spiritum suum, ipse expertus est. Laborauerat enim in eo, maximè quod adhuc spirans minarum & cę-
dis in Discipulos Domini, persequebatur eos vsq; ad mortem, alligans & tradens in custodias viros Acto. 9.
ac mulieres, & oneratus fuerat non solum onere peccatorum, verum etiam onere quod portare con- Acto. 15.
tendebat cæremoniarum carnalium, quod neq; Patres nostri, ait Petrus Apostolus, neq; nos portare
potuimus. Audiuit beatam inuitationem hanc, & venit, & refectus est. Non quidem iam tunc pleno
conuiuio sanatus est, sed paruo interim gustu refectus, donec veniret quod perfectum est. Quid pu-
tas illa perfectio vel quantum habet suauitatis? Quantum reficit? Paruus iste gustus, verè fateor &
non incertus credo, quia nullo potest exprimi eloquio. Sentiri potest, dici non potest. Quanto magis
illa perfectio? Et quotus quisq; est, qui illud quoq; quod sequitur, dignè possit appendere? Tollite, Iugum dñi
ait, iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde. O laborantes, ô onerati, suaue & o-
qui cum iugo peccati & onere mortalitatis, quod commune est humano generi, Regum quoq; vel nus leue.
Dominorum dura imperia sustinuistis, quales potius feræ quam homines merentur dici, sicut hacte-
nus apud Danielem præsignatum, per quatuor facies ferarum, leænæ & vrsi, pardi & illius sine no- Dani. 12.
mine bestiæ terribilis atq; mirabilis, dentes magnos, dentes ferreos habentis, ô vos, inquam, defessi ac
detriti iugo dominorum huiusmodi, venite, ait, ad me, & ego reficiam vos. Ecce facies mea facies est
hominis, & ecce ego sum ille Filius hominis, qui post illas feras veni in nubibus cœli, & vsq; ad anti-
quum dierum perueni, antiquum dierum patrem meum, cui nunc confitens dico, quia abscondisti hęc
à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Non sum vt feræ illæ, sed homo sum, mitis &
humilis corde. Sub iugo illorum, non hominum, sed ferarum, laborastis & onerati fuistis: sub iugo
meo inuenietis requiem animabus vestris, quia iugum meum suaue est, & onus meum leue: ita vt sci-
enter dicatis, quia nosse me viuere, & mihi seruire regnare est. *In illo tempore: Abijt Iesus sabbatho per* CAP. XII.
*sata: Discipuli autem eius esurientes, cœperunt uellere spicas & manducare. Pharisæi aūt uidentes, dixerunt
ei: Ecce Discipuli tui faciunt quod non licet eis facere sabbathis. At ille dixit eis: Non legistis quid fecerit Da-* 1. Reg. 12.
uid, quando esurijt, & qui cum eo erant, quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis comedit,
quos non licebat ei edere, neq; his, qui cum eo erant, nisi solis Sacerdotibus? Aut non legistis in lege, quia sab- Exod. 29.
batis Sacerdotes in templo sabbathum uiolant, & sine crimine sunt? Dico autem uobis, quia templo maior Osee. 6.
*est hic. Si autem sciretis, quid est, misericordiam uolo & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocen-
tes. Dominus est enim Filius hominis etiam sabbati.* O vos paruuli, quibus Pater ista reuelauit, quid vobis
per istam rem gestam reuelatione dignum emicuit? Multa enim alia fecit Dominus Iesus, quæ scri-
pta non sunt, & si scriberentur per singula, nec ipsum, ait Euangelista Ioannes, arbitror mundum Ioann. 21.
capere eos qui scribendi sunt libros. Quare ergo de multis quæ scripta non sunt, inter pauca istud Quæstio.
conscribi dignum fuit, quod abijt Dominus Iesus sabbatho per sata, & Discipuli eius esurientes,
cœperunt vellere spicas & manducare. Pharisæi autem videtes, dixerunt ei, ecce Discipuli tui fa-
ciunt quod non licet eis facere sabbathis? Quare, inquam, nisi quia responsio quam respondit Responsio
eis, multum pertinet ad venerabilem confessionem illam, qua (vt iam dictum est) confessus est se
esse filium Dei, sic incipiens: confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sa-

 pientibus

pientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Dixit enim: Dico autem vobis, quia templo maior est hic. Item dixit: Dominus est enim Filius hominis etiam sabbati. Nobis scire hæc expediebat, & idcirco scripta sunt, & scribi debuerunt tanta hæc maiestatis eius præconia. Quantum

Tēplo maior est hic.

enim hoc est quod ait, dico vobis, quia templo maior est hic? Nam propter honorem nominis diuini magnum quid est templum, ita vt reuerentiam debeat templo quicunque cupit esse subditus, & reuerentiam præstare Deo. Nimirum cum dicit, templo maior est hic, nec altare excipit, quo procul dubio nihil maius est, quam Deus, cuius altare est. Nam propter nomen Domini cui specialiter altare dicatum est, omni creaturæ ipsum altare reuerendum est. Ergo dum Dei Filium

Dn̄s est Filius hominis etiam sabbati.

sese hoc dicto confitetur, qui veraciter templo vel altari idcirco maior est, quia Deus. Cum item dicit: Dominus est enim Filius hominis etiam sabbati, profectò omnium Dominum & Deum sese esse venerabiliter astruit. Nullus est enim Dominus sabbati, nisi Deus ipse, qui sabbatum constituit. His dictis pro gloria illius iam dictæ confessionis, consideranda sunt duo hæc argumenta innocentiæ, quibus Discipulos defendit, dicens: Si autem sciretis, quid est, misericordiam volo & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. Primum est quod ita dixit: Non legistis quid fecerit Dauid, quando esuriit, & qui cum eo erant, quomodo intrauit in domum Dei & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi Sacerdotibus solis. Duo tunc

Excusatio Discipulorū p factū Dauid in Nobe.

1.Reg.21.

Dauid fecisse legitur, quorum in altero Sacerdotem, qui panes propositionis esurienti dedit, misericordia iustificat: & eum, qui comedit necessitas excusat. In altero aut semetipsum Dauid idem iure accusat, dicens ad eum qui residuus erat, scilicet, Abiathar: Sciebam in die illa, quod cum ibi esset Doech Idumæus, procul dubio annunciaret Saul: Ego sum reus omnium animarum Patris tui. Fefellerat eum enim dicens. Rex præcepit mihi sermonem, & dixit: Nemo sciat rem propter quam à me missus es, & cætera. Hæc idcirco dixerim, ne non satis congruum videatur, induxisse sermonem pro argumento innocentiæ, Discipulorum spicas sabbato vellentium & manducantium. Nam Dominus quid in illa re historica suo iudicio defenderit, satis indicat dicendo: Si autem sciretis quid sit, misericordiam volo & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. Quæ sententia de Propheta Osee sumpta, sicut illum Sacerdotem de misericordia iustificat, qui melius existimauit esurienti laico dare panes propositionis, quam obseruare ritum illius sacrificii: sic econtra de inclementia condemnat Pharisæos, qui mallent Discipulos Christi fame perire, quam spicas sabbato vellendas concedere. Secundum siue alterum innocentiæ Discipulorum eius argumentum hoc est. Aut non legistis in lege, quia sabbatis Sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt. Violant, ait, videlicet secundum ausum præiudicii vestri. Nam reuera non violant in priori tabernaculo semper introeuntes & sacrificiorum officia consummantes. Per singulos dies, ait Lex iugiter agnos anniculos duos, vnum mane agnum & alterum vespere decimam partem similæ conspersę oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem Hin. & vinum ad libandum eiusdem mensuræ in agno vno. Alterum verò agnum offeres ad vesperam. iuxta ritum matutinæ oblationis. Hoc agentes sabbato æque vt prima vel secunda sabbati profectò sabbatum violant si omne opus absque vlla exceptione sabbati violatio est. Quid enim operosius est, spicas vellere, an duos agnos anniculos cædere & pelles eorum detrahere, & eos cum libamentis suis offerre manè & vespere? Sed ita demum sabbatum violatur, si quis faciat seruile opus. Seruilis operis diffinitio vera, est præcepti contemptus. Exempli gratia. Cum essent filii Israel in solitudine, & inuenissent hominem colligentem ligna die sabbati, obtulerunt eum Mosi & Aaron & vniuersæ multitudini. Qui recluserunt eum in carcere, nescientes quid super eo facere deberent. Dixitque Dominus ad Mosen: Morte moriatur homo iste. obruat eum lapidibus omnis turba extra castra. Cumque eduxissent eum foras, obruerunt lapidibus & mortuus est, sicut præceperat Dominus. Opus illius hominis non ex ignorantia, non ex infirmitate, sed ex superbia venit, & peccatum eius contemptus fuit. Rectè ergo tanquam sabbati violator mori debuit, secundum sententiam hanc ibidem præscriptā. Anima verò quę per superbiam aliquid commiserit, siue ciuis sit ille, siue peregrinus, quoniam aduersus Dominum rebellis fuit, peribit de populo suo Verbum enim Domini contempsit, & præceptum illius irritum fecit, idcirco delebitur & portabit iniquitatem suam. Diceret aliquis illorum: Idcirco Sacerdotes sabbato hęc facientes sine crimine sunt, quia faciunt in templo Domini, ex præcepto eius qui Dominus est etiam sabbati. Ad hæc ille: Dico vobis, quia templo maior est hic, & Dominus est filius hominis etiam sabbati. Quibus verbis si non credis ô tu quisquis es, operibus crede. Sequitur enim. *Et cum indè transisset, venit in synagogā eorum: Et ecce homo habens manum aridam. Et interrogabant eum dicentes, si licet sabbatis curare, ut accusarent eum. Ipse autem dixit eis: Quis erit ex vobis homo, qui habet ouem unam, & si ceciderit hæc sabbatis in foueam, nonne tenebit & leuabit eam? Quanto magis melior est homo oue? Itaque licet sabbatis benefacere. Tunc ait homini: Extende manum tuam Et extendit. Et restituta est sanitati sicut altera.* Si, inquam, verbis non credis, ô tu quisquis es sapiens vel prudens, & paruulus nondum esse didicisti, qualium supra in confessione sua meminit iste Filius Dei, iste maior templo, & Dominus etiam sabbati, operibus crede. Nunquid enim sic & sic operaretur, si in confessione ista fuisset mentitus: Confiteor tibi, inquiens, Pater & omnia mihi tradita sunt à patre meo, & templo maior est hic, & Dominus est Filius hominis etiam

Marginal notes (in order): Osee.6. — Iuge sacrificiū per singulos dies in lege. — Exod. 29. — Quomodo violatur sabbatū — Nume. 15. — Ibidem. — Obiectio. — Solutio.

eriam sabbati? Ille qui semetipsum mendaciter magnificauit, qui (sicut per Ezechielem exprobratur illi) eleuans cor suum dixit: Deus ego sum & in cathedra Dei sedi, & ego feci memetipsum, quia mentitus est, idcirco tanquam superbus iudicatus est, & nihil vnquam diuinum nihil vtile fecit. Veniam ad homines quorum extollentia de scripturis nota est. Maria prophetes, Soror Mosi & Aaron, quia locuta est contra Mosen dicens, num per solum Mosen locutus est Dominus, nonne & nobis similiter locutus est? non impune transiit, sed tanquam superbè locuta, confusibilem pœnam recepit, operuit enim eam cadens lepra quasi nix. Amplius autem Chore, Dathan & Abyron in superbiam erecti & Sacerdotium vendicantes sibi, pœnam terribilem receperunt, alij cœlitus igne consumpti, alij viui à terra absorpti Saul quoq; Rex quondã electus Dei, propter superbiam proiectus & maligno spiritui traditus est. Iste maiora de semetipso confitens, quam aliquis illorũ hominum peccatorum, maiora & maiori cum potestate fecit opera, quam aliquis hominũ iustorum, vt est illud, quod protinus, cum dixisset, Dominus est enim Filius hominis etiam sabbati, transiens & veniens in Synagogam ipsa die sabbati, homini manum habenti aridam, non precem fundendo, aut quiuis sanctus homo, sed imperando vt Deus dixit, extende manum tuam, & extendit. Igitur & ex hoc & ex cæteris operibus, quæ post tantam confessionem illam fecit, qualia nemo alius fecit, vobis ô sapientes & prudentes. constans esse debuisset, quia Dei filium & etiam sabbati Dominum se esse confitendo, non mentitus est. Sed quid sequitur? *Euntes autem Pharisæi, consilium faciebant aduersus eum, quomodo eum perderent.* Ergo causa absconsionis, quam supra dixit, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, inuidia ipsorum fuit. Superati enim & veritate sermonis & potentia virtutis, atq; ideo de ignorantia inexcusabiles, consilium faciebant, quomodo eum perderent: nec destiterunt eiusmodi sapientes & prudentes, à vera sapientia, deinceps magis ac magis superati, & operibus bonis irritati, donec eum perderent vt eis visum est. Iusto igitur iudicio abscondisti, inquit, hęc à sapientibus & prudentibus. Quam videlicet absconsionem continuo verbis insinuanit mysticis, sapientia iustificata & iustificanda à filijs suis. Sequitur enim. *Iesus autem sciens, recessit indè, & secuti sunt eum multi & curauit omnes, & præcepit eis, ne manifestum eum facerent.* Nisi enim mysterium intelligas in illa præceptione, qua præcepit eis ne manifestum eum facerent, contrarium videbitur ei quod sequitur: Tunc oblatus est ei Dæmonium habens cæcus & mutus, & curauit eum, ita vt loqueretur & videret. Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Nunquid hic est Filius Dauid? Pharisæi autem audientes, dixerunt: Hic non eijcit Dæmones, nisi in Beelzebub principe Dæmoniorum. Ergo in præceptione huiusmodi mysterium est. Nimirum forma serui homo exterior, consilio vel iudicio subseruiens insitæ sibi diuinitatis, ita locutus est, ita pręcepit: Consilium hoc erat, iudicium istud erat, recedere ab inuidentibus & blasphemantibus Iudęis, præcipere Apôstolis vel Prædicatoribus suis, ne apud illos docerent aut prędicarent, iuxta illud per Esaiam dictum: Et nubibus mandabo ne pluant super vineam meam imbrem. Ad hoc pertinens, propheticum subiungit Euangelista testimonium. *Vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam Prophetam, dicentem: Ecce Puer meus quem elegi. Dilectus meus in quo complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, iudicium gentibus nunciabit. Non contendet, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis uocem eius. Harundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eijciat ad victoriam iudicium & in nomine eius gentes sperabunt.* Si enim in eo, quod præcepit eis, ne manifestum eum facerent, nihil aliud attendas, nisi quod litera sonare videtur, quomodo per hoc adimpletum est illud, quod hic in testimonio prophetico inter cætera dictum est, & iudicium gentibus nunciabit, & in nomine eius gentes sperabunt? Sed profectò in pręceptione mysterium est mandati illius, quo (vt iam dictum est) mandare habeat nubibus ne pluerent super vineam suam imbrem, id est, Apostolis suis, ne illis impenderent Euangelicam pręducationem, & excusso puluere pedum in eos, conuerterentur ad gentes, quod & factum est, & hoc facto nimirũ iudicium gentibus nunciauit, & in nomine eius gentes sperabunt. Quam ob causam taliter mandare debuit, ne apud Iudęos prædicarent aut docerent? Vt adimpleretur quod dictum est de hoc puero Domini, de hoc electo & dilecto, benè seruiente in forma serui. Non contendet neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis vocem eius. Planè hoc nos intelligere vult, quod plena contẽtionis, plena clamoris pręducatio est, vbicunq; Christus pręducatur Iudæis. Nolunt enim audire, sed verba verbis contraria reddere, & sine sensu clamare, vt vel clamando videantur vicisse, aut rationẽ habere cur Euangelio non debeant cedere. Ergo non contendat, ait, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis vocem eius, id est, mandabit de se non prædicari illis, quia communiter contentiosi sunt & clamosi, iuxta illud: Ne effundas sermonẽ, vbi non est auditus. Hinc est illud Apostoli ad Titum: Stultas aũt quæstiones & genealogias & contentiones & pugnas legis deuita, sunt enim inutiles & vanæ. Item ad Timotheũ: Stultas aũt & sine disciplina quæstiones deuita, sciens quia generãt lites. Seruum autem Dñi non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes. Quod deindè sequitur. Harundinẽ quassatam non confringet, & linũ fumigans nõ extinguet, circa ipsos Iudęos sic rectè potest intelligi, vt illud: Cum iratus fueris, misericordię recordaberis. Ecce enim vbi venerunt Romani, gentemq; & locum tulerunt, Ciuitasq; & Templum datum est in exustionem

Ezech. 28. Nume. 12. Nume. 16. 1. Reg. 16. Christi cõfessio omnium maxima. Cur Iesus indè recessit. Esaię. 5. Esai. 42. Matth. 10. Acto. 13. Esa. 42. Iudęorum clamosa peruicacia Ecc. 32. Titum. 3. 2. Timo. 2. Harũdinẽ quassatam non confringet. Abacuc. 3.

ignis, tunc vtique harundo quassata est, & extunc linum fumigat longa captiuitatis dispersione palam cunctis exhibens suæ calamitatis monimenta. Sed neque harundinem sic quassatam confringet, neque

Roma.11.

linum sic fumigans extinguet, quia cæcitas ex parte contingit in Israel, donec plenitudo gentiū subintraret, & tunc reliquiæ saluæ fient. Hoc est quod continuo dicit: Donec eijciat ad victoriam iudicium, & in nomine eius gentes sperabunt. Illud namque iudicium, de quo alibi dixit, in iudicium ego ve-

Ioan. 9.

ni in hunc mundum, vt qui non vident, videantur, & qui vident cæcificant: relictis Iudæis & gentibus in nomine eius sperantibus: eijcit, id est, fortiter perueni re facit, & victoriam, & in hoc ipso multum proficit, quod harundinem, id est, Iudaici populi leuitatem, modo supra dicto quassatam, non omnino confregit, & linum fumigans, id est, eiusdem populi vetus sacerdotium, igne (vt iam dictum est) perustum non omnino extinxit, sed semiustum nunc vsque in dispersione captiuitatis fumigare permittit. Multum, inquam, hoc ad illam victoriam proficit, iuxta sensum illius versiculi ex persona hu-

Psal. 58.

ius pueri per Psalmistam prolati: Deus ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei. Disperge illos in virtute tua, & depone eos protector meus Domine. *Tunc oblatus est ei Dæmonium habens, cæcus & mutus, & curauit eum, ita ut loqueretur & uideret, & stupebant omnes turbæ, & dicebant: Nunquid hic est Filius Dauid? Pharisæi autem audientes, dixerunt: Hic non eijcit Dæmones nisi in Beelzebub Principe Dæmoniorum.* Ordo verè mysticus ac diuinus, quando Do-

Cæcus & mutus dæmoniacus, gentes designat.

minus Iesus sciens cogitationes eorum, recessit inde, & sequentibus se præcepit ne manifestum eum facerent, tunc oblatus est ei Dæmonium habens cæcus & mutus, & curauit eum, ita vt loqueretur & videret: quia sic futurum erat, & sic factum est, vt quando ex reuelatione Spiritus Sancti, & autoritate scripturæ, relictis blasphemantibus Iudæis, conuerterunt ad gentes, tunc gentes audientes gauderent, seque vltro offerrent: quarum omnis multitudo, quoniam à Principe huius mundi Diabolo possidebatur, idola colens, & creatorem suum nec nominare sciens, & quo ducebatur nesciens: rectè per ho-

Inuidia Iudæorū contra conuersionē gentium.

minem designata est Dæmonium habentem, cæcum & mutum. Futurum autem & hoc erat, vt propter eandem gentium conuersionem, Iudæi magis ac magis blasphemarent, mira insania gentibus inuidentes, gentium salutem odientes, ita vt ne audire quidem paterentur hoc ipsum, quod de gentibus Deo cura esset. Exempli gratia Cum Paulus ad plebem rationem reddens, illuc vsque narrasset, & dixit ad me, vade quoniam ego in nationes longè mittam te, audiebant autem eum, ait scriptura, vsque ad

Acto.22.

hoc verbum, & eleuauerūt vocem suam dicentes: Tolle de terra huiusmodi, non enim fas est eum viuere. Vociferantibus autem eis, & proijcientibus vestimenta sua, & puluerem iactantibus in aerem, iussit tribunus induci eum in castra, & flagellis cædi & torqueri, vt sciret propter quam causam sic acclamarent ei. His atque alijs modis futurū erat, vt contradicerent his quæ ab Apostolis dicerentur bla-

Initiū blasphemiæ.

sphemantes. Tantæ blasphemiæ initium simul & prodigium fuit, quod Pharisæi audientes dixerunt: Hic non eijcit Dæmones, nisi in Beelzebub principe Dæmoniorum. Et quia propter huiusmodi blasphemias & perseuerantem impietatem futurum erat, vt contra semetipsos diuiderentur in quandam similitudinem Dæmonum, quorum participem in diuisione ipsorum sacrilegi dicere ausi sunt filium Dei, venerabilis mysterij pulcherrimus ordo continuatur sic: *Iesus autem sciens cogitationes eorum, dixit: Omne regnum diuisum contra se desolabitur. Et omnis ciuitas uel domus diuisa contra se, non stabit. Et si Satanas Satanam eijcit, aduersus se diuisus est. Quomodo ergo stabit regnum eius? Et si ego in Beelzebub eijcio Dæmones, filij uestri in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices uestri erunt. Si autem ego in spiritu Dei eijcio Dæmones, igitur peruenit in uos regnum Dei. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & uasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem, & tunc domum illius diripiat.* Sciens (inquit) cogitationes eorum, videlicet quod non per ignorantiam errarent, sed per inuidiā blasphemarent, quum aliud posset istud in primis dicere maluit: Omne Regnum in seipsum diuisum, desolabitur: & omnis Ciuitas vel Domus diuisa contra se, non stabit: sententiam vtique veram, cuius veritatem in semetipsis ex-

Regnū Iudæorū in se diuisum.

perturi erant. Futurum namque (vt iam dictum est) hoc erat, & factum est, vt Regnum eorum & Ciuitas præclara ac diuisima Hierusalem, deforis Romano exercitu circundata, intus triplici diuisione contra se diuideretur, principibus diuisionum, Ioanne, Eleazaro, & Simone, summa, & media, & inferiora ciuitatis loca tenentibus, & mirabili insania contra semetipsos debacchantibus tam atrociter vt ipsi hostes, scilicet, Romani, duros infidelium casus miserarentur, qui inter illorum furias latronum nulla pace intercurrente, consumebantur. Planè diuinitas, cui omnia præsentia sunt, hoc futurum tanquam præsens iam videbat: imò vt fieret æquissimo iudicio decernebat, quoniam sic dicebant, & se existimari volebant de ipso Dei filio, quod cum Beelzebub principe Dæmoniorum pa-

Filij vestri in quo eijciunt.

ctum habens, quod auditu quoque nefas est, concordi operatione per eum Dæmones eijceret. Et vt iustissimum iudicium intelligas, percontatur, dicens ad eos: Et si ego in Beelzebub eijcio Dæmones, filij vestri in quo eijciunt? Ac si diceret: Et si vos contra me tale verbum dicitis, quid faciens, aut dicetis, cum filios vestros, scilicet, Apostolos, postquam glorificatus fuero, Dæmones eijcere videbitis, manifesta operatione Spiritus Sancti, non solum de corporibus obsessis, verumetiam de templis vel delubris, in quibus coluntur prodigijs? Quid tūc dicetis? vtique dicetis, quia in Beelzebub faciūt hæc. Si enim patremfamilias Beelzebub vocastis, quanto magis domesticos eius? Homini percontatione

Mat.26.27

præmissa, statim subiungit: Ideo ipsi iudices vestri erunt. Nam reuera, si finem fecissent blasphemandi,

saltem vbi clamauerunt, reus est mortis, & non solummodo verbum huiuscemodi dixerunt contra filium hominis, verumetiam expuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt. & ad vltimum crucifixum prætereuntes, blasphemabant eum: si (inquam) saltem tunc finem fecissent blasphemandi, & non etiam post resurrectionem & ascensionem eius, missum de cœlo, & in Apostolis loquentem Spiritum Sanctum, ac prędicantem pœnitentiam & remissionem peccatorum similiter blasphemassent, non fuissent iudicati, non iudicassent eos filij ipsorum Apostoli. Verbi gratia vt dicerent excutientes vestimenta sua: Sanguis vester super caput vestrum, mundi nos ex hoc ad gentes ibimus,

Acto. 18.

Nec verò totum iudicium, sed iudicij fuit initium, diuisio illa regni siue ciuitatis eorum. Perfectum & plenum tunc erit iudicium illorum, quando iudices illi, de quibus ait: Ideo ipsi iudices vestri erunt, sedebunt super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel, ita vt terræ Sodomorum remissius debeat esse, quàm illis, scilicet, in die iudicij.

Matth. 19.

Nunc perpendere libet, ad quid inueniendum, siue comprobandum summa sapientia fecerit syllogismum hunc, id est, argumentationem ex tribus partibus constantem, Propositione, Assumptione, Conclusione. Præmisso namque, sciens cogitationes eorum, sic illum Euangelista proposuisse narrat: Omne regnum in seipsum diuisum, desolabitur: & omnis ciuitas vel domus diuisa contra se, non stabit. Propositioni huic, vellent nollent, audientes consentire oportebat. Sequitur assumptio quam itidem, vellent nollent, veram esse concederent, scilicet, Satanam esse diuisum contra se, quoniam ipsorum erat sententia, in Beelzebub Principe Dæmoniorum eijcit Dæmones. Proinde assumens, dicit: Et si Satanas Satanam eijcit, aduersum se diuisus est. Statim concludit: Quomodo ergo stabit Regnum eius? Quid sibi vult homini argumentatio? Nonne hoc manifeste innuit, quod sciret cogitationes eorum tales esse, vt propositum haberent in regno Satanæ contra Spiritum Sanctum stare? Incredibile hoc videbatur illi, cuius sensus non recipit vel non credit, quod vllus vnquam homo fœdus cum diabolo pepigerit.

Syllogismus perfectus Christi contra Iudęos.

Iudęi confęderati diabolo.

Porrò Esaias de istis prophetauit, Propter hoc audite verbum Domini viri illusores, qui dominamini super populum meum qui est in Hierusalem. Dixistis enim: Percussimus fędus cum morte, & cum inferno fecimus pactum, &c. vsque & delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit. De istis (inquam) hoc Esaias prophetauit. Nam de eo quod postmodum dicit, & dixit Dominus, eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autem eius longe est à me, & timuerunt me mandato hominis & doctrinis, ipse Dominus in hoc eodem Euangelista taliter contra eos mentionem fecit: Hypocritæ, benè prophetauit Esaias de vobis, dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.

Esa. 28.

Iudęi appropinquabant deo non corde sed labijs tantum & ore.

Matth. 15.

Esaiç. 29.

Miro igitur modo blasphemiam illorum assumptam, duabus iustæ iræ cinxit sententijs, ita proponens: Omne Regnum contra se diuisum, desolabitur, & omnis ciuitas vel domus diuisa contra se, non stabit, qua sententia illud intendebat, vt iam dictum est, quod in obsidione Romanorum contra semetipsos forent diuidendi, sicque casuri ac desolandi. Et ita concludens, quomodo ergo stabit Regnum eius? qua sententia terribilius eosdem percutit, casuros cum diabolo in die iudicij. Quid nam est percontari, quomodo stabit Regnum eius, nisi ac si diceret, quomodo stabit illud quod pepigistis cum morte siue cum inferno, id est, cum diabolo, pactum vel fœdus? Non enim fœderatis suis, vt vos estis, pactum custodire vel parcere poterit mors siue infernus, flagellum inundans, id est, Diabolus.

Iudicium contra blasphemiam eorum.

Vanè dixistis: Flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos, quia posuimus mendacium spem nostram. & mendacio protecti sumus. Cum ita secundum propheticam veritatem speretis in protectione mendacij, quasi in protectione stantis regni hoc dicitis contra me, dicitis odio mei, quia me agente Satanas Satanam eijcit, quod repugnans est eidem vestræ spei. Stulti & cæci, si Satanas Satanam eijcit, quomodo Satanas parcet vobis hominibus fœderatis sibi? Non ita, sed flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem. Quandocunque pertransierit, tollet vos, quoniam mane diluculo pertransibit, in die & in nocte, & tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.

Esa. 28.

Flagellum inundans.

Istud benè & veraciter de vobis prophetauit Esaias: Flagellum enim inundans, id est, Diabolus vtique mors super peccatores inundans, cum transierit, eritis in conculcationem, quando pertransierit, tollet vos. Duo dicta sunt: Cum transierit, conculcabit, quando pertransierit, tollet vos. Ecce transibit iudicio præsenti, de quo nunc dico: Nunc iudicium est mundi, nunc Princeps mundi eijcietur foras, & tunc conculcabit vos: Cum enim resurrexero à mortuis, quod est illum foras mitti siue transire, tunc vos conculcabit conculcatione exercitus Romani. Quando autem venero in nubibus cœli, ad iudicandum viuos & mortuos, & ille videntibus cunctis præcipitabitur, quod erit illi pertransire, tunc tollet vos, vt neque ipse neque vos amplius sitis, aut scandala regna Dei faciatis. Illo iudicio manifesto in æternum pertransibit, & idcirco sic dictum est, mane diluculo, in die & in nocte pertransibit. Omni enim æternitate cessabit, & tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui, quia ante illam præcipitationem non intelliget ipse, non intelligent fœderati eius quam stulti sint vel fuerint.

Duplex vindicta in Iudæos.

Ioan. 12.

Iob. 40.

Esaię. 28.

LIBRI NONI FINIS.

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS.

LIBER. X.



Propositũ authoris in hoc opere. Ropositi modum supergressus esse videor, Reuerende mi Cuno, Pręsul Ecclesiæ Ratisponensis, in opere de Gloria & Honore Filij hominis, quod tu à
me magno charitatis imperio, quo circa me vti solebas, vt scriberem, vehementer exegisti. Proposuerã quippe in isto libro generationis Iesu Cristi, filij
Dauid, filij Abrahã, siue in hoc Euangelio Matthęi, facies quatuor vnius eiusdemq; animalis contemplari, faciẽ hominis, faciẽ vituli, faciem leonis, & faciẽ
Facies quatuor vnius animalis. aquilæ volantis, id est, quatuor sacra hæc, quę Christiano ignorare non licet, incarnationẽ, passionẽ, resurrectionẽ, atq; ascensionem, vnius eiusdemq; Iesu
Christi. Hoc (inquã) proposuerã, quoniam pertinet ad intentionẽ operis, cõsideratio hæc, & pręfixo congruit titulo: De Gloria & Honore Filij hominis. Nec erat in intentione,
totũ peragrare profũdũ huius pelagi, totum continua expositione pertractare textum huius Euangelij. Ecce autem cum ita proposuissem, volumẽ extendi, seriemq; euangelicã magna ex parte transegi,
atq; ita, quasi agente spiritu vehementi, qui non longe à portu nauigare decreuerã, ferè vsq; ad mediũ
De facie vituli tractãdum erit deinceps. pelagi mea propelli vela permisi. Reuocabo igitur sermonis cursum, modumq; tenere curabo, & omisso tractatu eorum, quæ in euangelio sequuntur, post illa, quæ prout potui domino adiuuante, dixi hactenus in contemplatione faciei hominis, accedam ad contemplandã faciem vituli, dignũ aliquid
fari desiderãs promisso vel titulo, cuius tu mihi author extitisti, amator glorię & honoris filij hois.
Psal. 144. Verè fidelis Dominus in verbis suis, veraciter dixit: Sed quicunq; glorificauerit me, glorificabo eum,
1. Reg. 2. qui autem contemnunt me erunt ignobiles. Veritatem huius dicti, in te quoq; apparere nunc gloriamur. Nam quia tu eius gloriam desideranter quæsisti, de cuius desiderij fonte processit istud quoque vt diceres: scribe mihi opus de gloria & honore filij hominis: vestem sanctam, vestem pontificalem in gloriam & decorem ipse tibi fecit, cuius gratiæ finis iste sit, vt illic te inuenias in ordine sacerdotum. vbi (sicut dicit Apostolus) vnusquisq; in suo ordine resurgit, primitiæ Christus. Faciem vituli sacramentum esse dominicæ passionis, ex hoc accipimus, quod sicut in exordio memini-
1. Cor. 15.
Leui. 4. mus huius operis, sacra & mystica Lex vitulum in figura eius pro peccato iussit offerri. Si (inquit) Sacerdos peccauerit, delinquere faciens populum, vel si omnis turba ignorauerit, & per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est, offeret pro peccato vitulum immaculatum Domino, & cætera quæ miro modo, & ordine verè sacro, & mystico figurant sacramentum passionis Iesu Christi, cuius Sanguis, secundum quod ritus ille significat emundauit conscientiam nostram
Hebræ. 9. (ait Apostolus) ab operibus mortuis. In initio quoq; quando Moyses ascensurus in montem, & ta-
Exod. 24. bulas erat accepturus lapideas, dicente Domino: Ascende in montem & esto ibi daboq; tibi duas tabulas lapideas legem ac mandata quæ scripsi, vt doceas filios Israel, sacrificium obtulit hominis, scilicet vitulus Duodecim. Et quidem alia quoq; animalia iussum est offerri, scilicet, hircum de capris siue capram, agnum siue arietem. quæ omnia Sacramentum mystice spirabant eiusdem sacro-
Exodi. 12. sanctæ passionis, præcipueq; Agnus ille qui immolabatur ad vesperam, quarta decima die mensis primi: sed omnium illorum maximum est vitulus, quorum pro hoc mysterio fundebatur Sanguis, & idcirco rectè pro omnibus hic in mysterio vna ponitur facies vituli. Aspectus faciei huius ab eo nobis incipit. quod dixit Dominus Iesus Discipulis suis. *Scitis, quia post biduum Pascha fiet, & Filius*
CAP, 26. *hominis tradetur, ut crucifigatur.* Nemo verè qui nesciat Pascha illud fuisse immolationem Agni, ad vesperam quarta decima die mensis primi statutumq; fuisse Iudęis, vt per singulos annos eodem ri-
Immolatio agni paschalis. tu celebrarent, secundum hæc verba Domini. Habebitis autem diem hanc in monimentum, & celebrabitis eam solennem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno. Item: Hanc obseruare debent omnes filij Israel in generationibus suis. Hoc tamen intererat, quod cum Lex ita dixisset:
Exod. 12. Mense primo quarta decima die mensis ad vesperam phase Domini est, & quinta decima die mensis huius solennitas azymorũ Domini est. Interdum non ita fiebat, neq; anno illo ita factum est. Nã inter
Traditio seniorum de pascha. traditiones plurimas, quas seniores Iudæorũ superstatuerant traditionibus Dei, istud quoq; statuerãt, vt si diem ante sabbatum, quam sextam feriam dicimus, contigeret esse quintam decimam mensis, nõ celebraretur solennitas, sed differretur in diem sequentem sabbathi, difficile & incommodum esse dicentes, duo sabbatha continuare, id est, duobus diebus vacare ab omni opere, multas ob causas, quarũ ex pręcipuis vna erat, quod cadauera suorũ nonnunquã vsque in quartam diẽ insepulta, fœtoris mo-
Quæstio. lestiam generarent. Traditio hęc cognita, magnã soluit quęstionẽ ei, qui fortè dicat: Cum Iudęi quarta decima die ad vesperã pascha celebrando, agnum comedissent, & sequenti die, quoniã quinta decima erat, solennitatẽ celebrare, & secundum legẽ vacare debuissent, quomodo illis iudicia tractare licuit,
quibus

quibus tunc totum diem insumpserunt in condemnatione Domini & eorum quos cum illo crucifixerunt. Hanc (inquam) quæstionem cognitio cito soluit illius iam dictæ traditionis, quia traditum illis fuerat, differre solennitatem, quum euenisset ante sabbatum legale quintadecima dies mensis, & pro duobus sabbatis vnum celebrare sabbatum magnũ, solennitate duplici. Vnde cùm dixisset Euangelista, Iudæi ergo, quoniam parasceue erat, vt non remanerent in cruce sabbato corpora, causam istam subiunxit: Erat enim magnus dies ille sabbati. His dictis pro traditione seniorum quam obseruantes serui peccati, tunc in quintadecima die mensis quasi licitum habuerunt operari & male operati sunt. Nunc redeamus ad rem. Scitis (inquit) quia post biduum pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. Et quidem sciebant, quia pasca fieret, sed hoc nesciebant, quod in illa paschali vespera tradendus, & die sequenti crucifigendus esset. Ipse autem non solum sciebat, verumetiam ab initio taliter fieri prædestinauerat, quatenus finem accipiente pascha veteri, id est, legalis agni immolatione, confestim verus ipse agnus & pascha nouum immolaretur, atque ita quod eatenus velut in vmbra significatum fuerat, iam in re procederet, figuræ transeunti veritas permanens succederet. Nunquid verò vel illud à mysterio vacare putandum est, quod post biduum hoc futurum esse prædixit? Poterat etiam ante hoc ipsum prædicere, ita vt diceret, post triduum, siue post quatriduum. Ergo nec istud vacare patimur, quod tunc prædixit, ex quo post biduum, id est, tertia die, erat crucifigendus. Vnde sciendum, quia sicut triduana sepultura, ita & triduana fuit passio eius, qua necessarium erat sanctam placari trinitatem, cunctis trium temporum hominibus salutem hanc expectantibus, scilicet, & illis ante legem, & illis qui sub lege fuerunt, & nobis qui nunc sub gratia viuimus. Hæc eius triduana passio sic discernitur. Qua die dixit hoc Discipulis suis: Scitis, quia post biduum pascha fiet, venditus fuit, Iuda traditore loquente cum principibus sacerdotum, & magistratibus & illis paciscentibus pecuniam illi dare, quibus & spopondit illum tradere. Transacto sequenti die, iam ad vesperam plena (id est quintadecima) luna effulgente, pascha de more factum est: & tunc ipse, cum esset nox, Iuda foras egresso ad tradendum agonizans, & prolixius orans, sudoremque sanguineum desudans, traditus, comprehensus & ligatus, ad principes sacerdotum adductus est, & die succedente crucifixus est. Nunc reiordinem ingrediamur. *Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, & consiliũ fecerunt, ut Iesum dolo tenerent & occiderent. Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.* Consilium istud erat, quod patriarcha Iacob præuidens, dicebat Simeon & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia. In consilio eorum ne veniat anima mea, & in cœtu ipsorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura. Nam si tantummodo illud attenderet quod fecerant in Sychem, propter violatam sororem suam Dinam, quæ ratio esset, optare de præterito, & dicere, in consilio eorum ne veniat anima mea, & in cœtu ipsorum non sit gloria mea? Simul considerandũ, quia dicturus hæc, & cætera filiis suis, præmisit, Congregamini & audite filii Iacob, audite Israel patrẽ vestrum, congregamini, vt annunciem, quæ ventura sunt vobis diebus nouissimis. Ergo futuri huius Prophetica erat annuntiatio consilii, quod tunc (vt iam dictum est) congregati fecerunt principes Sacerdotum vnaque de tribu Leui, nec ante desierunt in furore pertinaces, donec morte crucis virum occiderent, & lancea murum suffoderent, murum templi non manufacti, de quo vir ipse dixit: Soluite templum hoc & in triduo excitabo illud. Propter congregationem eiusmodi, quia tale in concilium congregati sunt, diuidam eos (inquit) in Iacob, & dispergam eos in Israel, quia videlicet propter scelus illud, & pertinaciam indignationemque duram, id est, inuidiam, qua in crudelitate persistunt, ecce diuisi sunt in Iacob & dispersi sunt in Israel, id est, in populis Christianorum, qui supplantauerunt eos, quique propter fidei rectitudinem dicuntur, & sunt verus Israel. Accelerationem illius consilii, & intentionem doli per hoc intelligimus, quod Euangelista subiungit: Dicebant enim: Non in die festo ne forte tumultus fieret in populo. Dies festus (vt iam dictum est supra) futurus erat magnus dies ille sabbati, quem non expectauerunt, sed pridie crucifixerunt illum, nocte, quæ præcesserat, comprehensum. Ergo in hoc fuit consilium, vt anticiparent diem festum, & inter tenebras nocturnas comprehenderent illum, metuentes turbas, quæ de ciuitatibus aliis & regionibus a crediderant ad diem festum, & sequebantur eum, quippe quæ & ingredientem ciuitatem Hierusalem glorificauerant, præcedendo & subsequendo cum laudibus, & ramis palmarum. *Cum autem esset Iesus in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes autẽ Discipuli, indignati sunt, dicentes: Vt quid perditio hæc? Potuit enim istud uenundari multo, & dari pauperibus. Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri. Opus bonum operata est in me. Nam semper pauperes habetis uobiscum me autem non semper habebitis. Mittens enim hæc, unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit. Amen dico uobis, ubicunque prædicatũ fuerit hoc Euangeliũ in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit in memoriã eius.* Quoniam hic ad contemplandã (vt iam dictum est) faciem vituli ingredimur, memoriæ nõ debet abesse, quia quatuor istæ facies apud Ezechielem, ita quatuor dicuntur esse animalia, vt nihilominus dicatur, & sit vnũ animal, quippe vbi descriptus ac repertus quatuor faciebus siue animalibus istis, ita postmodum scriptum est:

Ipsum

Marginal notes: Respõsio. — Ioan. 19. — Tempus passionis prædestinatum: — Quemodo passio Christi fuit triduana — Lucæ. 22. — Iacob præuidit hoc consilium sacerdotũ. — ibidem. — Ioan. 2. — Gene. 49. — Acceleratio consilij — Quatuor facies vnius animalis. — Ezec. 1. 10

Ipsum est animal quod videram iuxta fluuium Chobar. Iterumq; præmisso, & eleuantia Cherubin
alas suas, exaltata sunt à terra coram me & gloria Domini Dei Israel erat super ea, ipsum est (inquit)
animal quod vidi subter Deum Israel. iuxta fluuium Chobar. Paucisq; inter positis, & similitudo
Apoca.1. (ait) vultuum eorum ipsi vultus, quos videram iuxta fluuium Chobar, & intuitus eorum, & impetus
singulorum ante faciem suam. Quorsum ista? Videlicet, quia hic iam perspicere liber, quod veraciter
de huiusmodi animalibus dictum est, quia plena erant oculis ante & retro. Nam ecce in ista facie
vituli, in isto Sacramento Dominicæ Passionis, cum de oculis eius alia quoq; dici possint, & dicta sint
Duo oculi illud maximè delectat, quia clarissime patent duo oculi, misericordiæ scilicet, prospectus & intuitio
hic ante & iudicij, ante & retro, id est, tam in initio quam in fine eiusdem passionis. Deniq; hic ante, hic in initio
retro. duæ sunt personæ, quarum in altera misericordiæ, in altera prospectus est iudicij scilicet, mulier
peccatrix, quondam, & Iudas incensor indignationis Discipulorum, dicentium: Vt quid perditio
ista vnguenti? Et retro, id est, in fine Passionis, vbi iam expiraturus erat, itidem duæ personæ, quarũ
Esai.40. in altera misericordiæ in altera est intuitus iudicij videlicet hinc latro qui confessus est, inde latro qui
in Blasphemia perseuerauit. Itaq; faciem istam, faciem vituli, claret ante & retro plenam oculis esse,
vt rectè dicas, tam de anteriore quam de posteriore intuitu, quia opus eius coram eo, opus bipartitum,
misericordiæ & iudicij, misericordiæ hic erga mulierem quondam peccatricem & illic erga latronem
confitentem, iudicij hic super Iudam indignantem, & ad Phariseos abeuntem, & illic super
latronem Blasphemum in peccato suo morientem. De cæteris faciebus, siue animalibus, quod & ipsa
secundum similem rationem plena sint oculis ante & retro, iam hic præscribere nobis quidem iu-
Christus cundum, sed forte esset legentibus fastidiosum. Suis ergo locis opportunius de singulis erit dicen-
in Betha- dum. Nunc iam secundum literæ seriem, faciei huius, faciei vitulinæ mansuetudinem in Passione Sa-
nia ante crosancta considerare operæpretium est. Cum autem esset Iesus in Bethania in domo Simonis le-
sex dies prosi &c. vt supra. Quoto die ante diem azymorum hæc facta sint, & qualiter acta sint, Ioannes
paschæ. manifestius exprimit his verbis: Iesus autem ante sex Dies paschæ venit Bethaniam, vbi erat Lazarus
Ioann.12. mortuus, quem suscitauit Iesus. Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha ministrabat. Lazarus vero
vnus erat ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi pisticæ pretiosi, &
vnxit caput Iesu & extersit pedes eius capillis suis, & Domus impleta est odore vnguenti. Dixit ergo
Alias vnus ex Discipulis eius Iudas Iscariothes. qui erat eum traditurus. Quare hoc vnguentũ non † venit
venditur trecentis Denarijs, & datum est egenis? Hoc in litera Ioannes à Matthæo & Marco differt, quod
Duplex ef- Matthæus & Marcus mulierem hanc scripserunt hoc loco super caput, Ioannes autem super pedes
fusio vn- eius effudisset vnguentum. Et de priore quidem effusione vnguenti quando venit ad Dominũ, erat
gentia à adhuc peccatrix, & mox iustificanda secundum hoc misericordiæ dictum: Dimissa sunt ei peccata
Maria fa- multa. quoniam dilexit multum: quod & Lucas plenius narrat, & Ioannes quoq; ante hunc locum,
cta. in morte siue resuscitatione Lazari, patenter memorat, dicens: Maria autem erat quæ vnxit vnguento
Lucæ.7. Dominum, & extersit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus infirmabatur. De illa (inquam)
Ioan.11. prima effusione vnguenti constat, quia facta est tantumodo super pedes Domini. Neq; enim poterat
statim capite eius dignam se existimare peccatrix Nunc autem quomodo & Ioannes super pedes, &
cæteri Euangelistæ super caput eius effusum narrant vnguentũ, non dubium quin vtrumq;, scilicet.
Quæstio & caput & pedes, vnxerit: & idcirco iam etiam caput, quia iam non peccatrix, sed iamdudum iusti-
super mẽ- ficata dimissis sibi peccatis multis. Mirum qua intentione, vel quo sensu, deuota mulier tale obse-
tione muli quium Domino præstiterit Neq; enim iam scire vel præscire poterat illud, quod Dominus ipse præ-
eris vngen sciens, mittens enim (ait) hæc, vnguentum hoc in corpus meum ad sepeliendum me fecit: siue (vt alius
tis. Euangelista scripsit) præuenit vngere corpus meum in sepulturam. Ipse vitulus sacrificij Domini,
Marc.14. sui met adesse immolationem, & facies talis vituli aram inspiciebat & tabernaculum, cuius ad ostium
ipse imolandus, cuius in interiora de sanguine eius inferendum, cuius in introitu reliquum sanguinis
eius secundum mysterium sacræ legis fundendum erat. Illa autem nihil horum sciebat, sicut nec ipsi
Responsio Discipuli Domini, qui nondum sciebant scripturas, quod oporteret eum pati, & resurgere à mortu-
Lucæ.7. is. Quo ergo sensu, vel quid intendens, tale obsequium morituro impendit, nisi eodem sensu & eadem
intentione. qua cum primum venit ad eum dum rigaret pedes eius lachrymis. & capillis capitis
sui tergeret, & oscularetur, vnguento etiam vnxit pedes eius. Illud autem agendo, vtiq; primum pœ-
Bonum ini nitentiæ fructum, congruumq; fecit emendationis initium. Liquet enim, quod illicitis actibus prius
tium meli mulier intenta, vngentum sibi pro odere suæ carnis adhibuit. Ideo quod sibi turpiter adhibuerat, hoc
or finis hu iam Deo laudabiliter offerebat. Igitur de Anna Samuelis matre Scriptum est: Vultusq; illius non
ius operis. sunt amplius in diuersa mutari, id est, in eadem intentione & oratione perseuerauit, hoc ista de semet-
1.Reg.1. ipsa exteriori opere demonstrauit, dum finem obsequij similem initio fecit, imò quia melior est, vel
esse debet, sicut orationis, ita & operis, finis quam principium eius, opus bonum bene inceptum, me-
Iniqua in- lius consummauit. Nam (sicut iam dictum est) in initio tantummodo pedes Domini vnguento vnxit:
dignatio hic autem. quando ea quæ de ipso erant. prope iam finem habebant, & pedes vnxit, & super caput ei-
Discipulo- us vnguentum effudit. Quod autem illa bene exhibuit, hoc Dominus ipse melius, & valde rationa-
rum. bilius admisit, certi videlicet gratia mysterij, de quod postmodum dicendum erit. Aliter visum est
Discipulis, qui videntes indignati sunt, Dicentes: At quid perditio hæc? maximeq; Iudæ proditori,
qui non

qui non simpliciter indignatus est, vt alij, pro sola quasi perditione vnguenti, sed (quod nequissimum fuit) hoc doluit, quia furari consueto, & ad furandum, inhiann tam lucrosa res commissa non fuit, vt posset furari. Dixit enim hoc (ait Euangelista) non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.

Ioann. 12.

Quomodo autem dictum est, aut dici debuit. Mittens hoc vnguentum, ad sepeliendum me fecit, siue præuenit vngere corpus meum in sepulturam, quum illa (sicut iam dictum est) hoc faciens, sepeliendum siue moriturum eum foré nescierit? Sed pro hoc nihil est immorandum, quia pro consuetudine loquendi rectè ad sepeliendum hoc fecisse dicitur, quod vsque ad sepulturam eius prouenturum non ignorabatur ab ipso, disponente quicquid boni vel ipsa operata est, vel nos omnes operamur.

Ad sepeliēdū me fecit

Sic Iacob ad filios suos loquitur: In meam hoc fecistis miseriam vt indicaretis Pharaoni, & alium vos habere fratrem, non quod illi hac intentione fecissent, sed peruenisse videbat ad illam, quam patiebatur iam in anima sua miseriam.

Gene. 43.

Quapropter sciendum, quia non totum, quod habebat in alabastro, mulier effudit vnguentum. Denique proditori Iudæ dicenti, quare hoc vnguentum non venijt trecentis denarijs, & datum est egenis, ita respondit Dominus Iesus: Sine illam, vt in diem sepulturæ meæ seruet illud. Non ergo totum effudit illud, sed reseruatum aliquid effundere habebat in die sepulturæ eius, quando futurum erat, & factum est, vt Ioseph ab Arimathia sepeliret corpus eius cum linteis & aromatibus. Nicodemo quoque mixturam ferente myrrhæ & aloes, quasi libras centum, vbi aderat & ista mulier, sicut Euangelistæ testantur.

Nō totū effusum est vnguentū.

Math. 27. Ioann. 19.

Porrò Iudas & quod effusum erat, perditum esse calumniabatur, & quod non erat effusum, venundare properabat, vt de pretio furaretur. Falsum locutus est, frustra calumniatus est, quoniam ei qui vnguentum admisit, non erat ibi delectatio profusionis, imò meditatio vicinæ mortis, quod notum esse voluit, dicens: Ad sepeliendum me fecit. Quod protinus sequitur: Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit in memoriam eius, magis ac magis nos excitat ad considerandam hanc faciem vituli huius.

Hoc fecit in memoriam eius.

Quid enim nobis innuit, vel quo suum hæc facies tendit intuitum, dicendo: Hoc Euangelium, nisi impium passionis suæ Sacramentum, in quo stabat, & de quo loquebatur paulò ante, sic incipiens: Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur, vt crucifigatur? Ipsam nimirum Passionis, Sepulturæ, & Resurrectionis suæ prædicationem, quæ tunc in toto mundo audienda erat, & nunc audita est, verè & fideliter nominauit Euangelium, quod interpretatur bonum nuntium.

1. Cor. 4.

Audiuimus, credidimus, propter quod loquimur, quia verè bonum est nuntium: & vbicunque prædicatur hoc bonum nuntium, dicetur & quod hæc fecit in memoriam eius: & valdè vtiliter ex Euangelica scriptura dicitur, vt & nos similiter faciamus, nos (inquam) omnis Ecclesia de cunctis gentibus peccatricibus & iustificatis per gratiam eius.

Matth. 25.

Cum enim charitatis obsequium quibuslibet ex minimis eius, pro eo quod sunt eius fideles, impendiunt diuites, dando manducare esurientibus, dando bibere sitientibus, hospites colligendo, nudos operiendo, infirmos visitando, & veniendo ad eos, qui in carcere sunt, nimirum suaue & odoriferum effundunt vnguentum super pedes eius, & hoc faciendo, effundunt etiam super caput eius, dum pro eo quod sic ministrant de rebus temporalibus, nihil omnino vanæ gloriæ siue laudis humanæ rescire volentes, spem suam totam reponunt in cœlestibus.

Obsequia spiritalia.

Et vt de spiritualibus quoque obsequijs non taceam, quando fidelem & vtilem de illo habemus, vel facimus sermonem, Deum & hominem eum confitentes siue prædicantes, nimirum & super caput & super pedes eius vnguentum bonum effundimus, & ex homini odore vnguenti Domus impletur, totus Christianus conuentus lætificatur. O quoties indignati sunt pro homini, etiam illorum nonnulli, quos negare non posses Discipulos esse Domini, & fremuerunt aduersus fidelem animam, ita facientem, componentem optimum vnguentum, & effundentem super caput & pedes Domini, id est, scribentem scripta fidelia secundum veritatem sanctarum scripturarum, spirantia vbique siue redolentia fidem & confessionem veræ diuinitatis, & veræ humanitatis Dei & hominis Iesu Christi.

Indignatio quorūdam contra studia autoris

Indignationem eiusmodi in plerisque legimus, & nosipsi, nostris diebus, nostris pro opusculis, nonnihil experti sumus. Verum quomodo illic alij Discipuli simpliciter indignati sunt. Iudas verò, qui indignationis illorum fuit incendium, maliciosè & pro cupiditate lucri indignatus est: ita extunc & vsque nunc. Iudæi quidem & hæretici maliciosè indignantur, nonnulli autem Catholici simpliciter indignati sunt, & indignantur aduersum nos, scribentes & studentes in scripturis, & quasi perditionem vnguenti existimant, quod scribimus, putantes, quod per præsumptionem, & pro vana gloria hoc faciamus. Sed tandem loquitur Dominus, testis fidelis, & conscius cuiusque intentionis, & dicit: Quid molesti estis huic mulieri? Opus bonum operata est in me. Denique etiam præter commune testimonium, quod perhibebit omnibus, & quo omnes defendet in die iudicij, iam hic nonnullos talium defendit, qualibet defensione vt inter indignationes ipsas perseuerare, & opus bonum quod operari cœperint, valeant perficere. *Tunc abijt unus de duodecim, qui dicitur Iudas Iscariothes, ad Principes sacerdotum, & ait illis: Quid uultis mihi dare, & ego uobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exindè quærebat opportunitatem, ut eum traderet.* Hoc opus illi operi mulieris oppositum siue contrarium est, vt bono malum. Planè sicut de illa dixit, opus bonum operata est in me, sic contra, de isto dicat Dominus, malum opus ope-

ratus est in me. Illa enim ad sepeliendum me pretioso vnguento vnxit, iste ad crucifigendum me vili pretio vendidit. Nulla tradidit scriptura quempiam Sanctorum siue Prophetarum, qui multi interfecti fuerant, ita vt aliquando diceret vnus ex illis Helias: Relictus sum ego solus, & quærunt animam meam, sic venditum siue emptum fuisse, vt venditus siue emptus est iste sanctus sanctorum, id est, sic emptum, vt emptores interficerent eum. Ioseph quidem sanctus in typum huius fuit venditus, sed emptores non idcirco emerunt, vt interficerent eum. Et Aman impijssimus idcirco, vt interficeret, emere voluit vniuersum genus Iudæorum, in quo vtique nonnulli iusti erant, dicens Regi Assuero: Si tibi placet, decerne vt pereat, & decem milia talentorum appendam arcarijs gazæ tuæ. Sed neque Rex accepto Argento populum vendidit, neque Aman placito suo gratis concessum interficere potuit. Iste vnus Sanctus Sanctorum ad hoc emptus est, vt interficeretur, emptus pretio vili, scilicet, triginta argenteis, quod pretium vix est vnius vituli bruti, quo multo melior erat iste vitulus Domini. Quanto melior? Caput eius (ait dilecta in Canticis) Aurum optimum, manus eius aureæ plenæ hyacinthis. Venter eburneus, distinctus sapphyris. Crura columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Hic tantus triginta emptus est argenteis, venditor nimis vltroneo, ponente pretium in arbitrio ementium, ac dicente: Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? Hinc per Prophetam Amos dictum est: Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non conuertam eum, pro eo quod vendiderit argento iustum, & pauperem pro calceamentis. Denique & si hoc per sæpe fecit ille Israel, nos tamen ea tantum attendimus, quæ cognita de scripturis habemus. Primo vendiderunt argento iustum & pro calceamentis pauperem, quando decem filij Iacob fratrem suum Ioseph viginti argenteis Ismaelitis vendiderunt, quo ex pretio quum singulis non plures obuenissent quam duo argentei, vix inde potuerunt calceari. In illo scelere sic isti mensuram patrum suorum impleuerunt, vt triginta argenteis Iudas venderet, emerent autem Principes Sacerdotum talem tantumque pauperem iustum: qui videlicet duo Principes Sacerdotum Annas & Cayphas, pompatice soliti incedere, ex eodem prætio, cum retulisset eis traditor, vix iatis insigniter potuerunt calceari. Hoc agendo Iudas infelix verè abijt, & veraciter sic dictum est, tunc abijt vnus de duodecim. Abijt enim, & totus recessit ab illis, Apostolatum suum dimisit, Episcopatum suum alteri reliquit. Abijt (inquam) in consilio impiorum & in via peccatorum stetit, & in cathedra pestilentiæ sedit. Abijt à Deo, stetit cum Diabolo & relatis triginta argenteis, nihilominus in triginta maledictionibus, ore Prophetico, in Psalmo centesimo octauo tricies maledictus, antequam natus. Prima est maledictio, constitue super eum peccatorem. Secunda, & Diabolus stet à dextris eius. Tertia, cum iudicatur, exeat condemnatus. Quarta, & oratio eius fiat in peccatum. Quinta, fiant dies eius pauci. Sexta, & episcopatum eius accipiat alter. Septima, fiant filij eius orphani. Octaua, & Vxor eius vidua. Nona, nutantes transferantur filij eius & mendicent. Decima, eijciantur de habitationibus suis. Vndecima, scrutetur fœnator omnem substantiam eius. Duodecima, & diripiant alieni labores eius. Tertiadecima, non sit illi adiutor. Quartadecima, nec sit qui misereatur pupillis eius. Quintadecima, fiant nati eius in interitum. Sextadecima, in generatione vna deleatur nomen eius. Septimadecima, in memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini. Octaua decima, & peccatum matris eius non deleatur. Nonadecima, fiant contra Dominum semper. Vicesima, & dispereat de terra memoria eius. Vicesimaprima, & dilexit maledictionem, & veniet ei. Vicesimasecunda, & noluit benedictionem & elongabitur ab eo. Vicesimatertia, & induit maledictionem sicut vestimentum. Vicesimaquarta, & intrauit sicut aqua in interiora eius. Vicesimaquinta, & sicut oleum in ossibus eius. Vicesimasexta, fiat ei sicut vestimentum quo operitur. Vicesimaseptima, & sicut zona qua semper præcingitur. Vicesimaoctaua, qui insurgunt in me, confundantur. Vicesimanona induantur qui detrahunt mihi, pudore. Tricesima, & operiantur sicut diploide confusione sua. Quàm ergo mala, quam damnosa decimatione miser, nec tamen miserabilis Iudas illam quam perdiderat vnguenti recuperauit? Dixerat enim: Vt quid perditio hæc? Quare hoc vnguentum non venijt trecentis argenteis, & datum est egenis? Trecentorum quippe denariorum decimatio sunt triginta denarij, quot vel quibus benedictum vendidit, & triginta maledictiones hæreditate possedit. *Prima autem die azimorum accesserunt Discipuli ad Iesum dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? At Iesus dixit: Ite in ciuitatem ad quendam, & dicite ei: Magister dicit, Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum Discipulis meis. Et fecerunt Discipuli sicut constituit Iesus illis, & parauerunt Pascha.* Prima dies azymorum, quartadecima dies erat mensis primi, cuius ad vesperam Pascha erat, id est, immolatio agni, dicente Domino ad Mosen: Mensis iste principium vobis mensium, primus erit in mensibus anni, & cætera vsque. Septem diebus azyma comedetis, in die primo non erit fermentatum in orationibus vestris. Item: Primo mense, quartadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma, vsque ad diem vicesimamprimam eiusdem mensis ad vesperam. Sanè primus mensis apud Hebræos Nisan, apud nos dicitur Aprilis, quem ita secundum legem propter rationem Paschæ obseruamus, vt lunatio, cuius quartadecima dies in ipso æquinoctio vel post æquinoctium euenerit ipsa mensis primus habeatur. Ad vesperam illius diei, quando luna plenissima est, Agnus mystico ritu immolabatur, & comedebatur cum azymis panibus & lactucis agrestibus. Illa die cum in cunctis domibus immolandus teneretur

Marginalia: 3. Reg. 19. — Gene. 37. — Hester. 3. — Vile pretium venditionis. — Canti. 5. — Amos. 2. — Gene. 37. — Math. 25. — Abijt Iudas — Psal. 108. — Acto. 1. — Psal. 1. — Triginta maledictiones in Iudam. — Mala decimano Iudæ alias venditur. — Lex de azymis. — Exodi. 12. — Deute. 16. — Obseruatio paschalis têporis.

dus teneretur Agnus, à decima die seruatus, vt ad vesperam immolaretur, quærebat Iudas opportunitatem, vt agnum Dei traderet, & opportunitas hoc modo quærebatur: Ite, ait Dominus Iesus, in ciuitatem ad quendam, & dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, &c. Nam in ciuitatẽ hoc est, in Hierusalem à Bethania venit, & illuc veniendo ac diutius immorando, traditori opportunitatẽ fecit. Sciendum quippe, quia cæteris diebus cum in templo docuisset, ad vesperam egrediebatur in Bethaniam, & ibi noctibus morabatur, adeò nulli vnquam adulatus, vt in tam magna & ampla ciuitate, nec saltem vnius noctis vnquam habuerit hospitium. Illa nocte, qua tradendus erat, diutius (vt iam dictũ est) immorari voluit, licet sciens (vt Euangelista Ioannes scribit) omnia quæ ventura erant super eum. Non enim deceret principẽ fortitudinis quamuis nostræ mortalitatis infirmitate circundatum, quamuis morte instante paueret, & tæderet, refugere horam vel tempus suum, redeundo more solito citius in Bethaniam. Nunquid enim deberet, nunquid iustum aut legitimum esset, aliàs quam Hierosolymis illud vetus Pascha consummare, nonnunquam corporis & sanguinis sui sacrificium, quod illa nocte fecit, offerre: Caue (inquit lex) ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in eo quem elegerit Dominus, in vna tribuum tuarum offeres hostias, & facies quæcunque præcipio tibi. Factus sub lege, obedientiam legi debebat, vt non in Bethania siue in alio quocunque loco, sed in loco quem elegerat Dominus, scilicet, in Hierosolymis, sacrificium suum offerret. Quando putas locum illum elegit Dominus? Putas ne quando Salomon in ea ciuitate templum condidit? Imò quando pater Abraham filium suum Isaac ibi obtulit, tentante Domino ac dicente, tolle filium tuum vnigenitum quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, atque offer eum ibi in holocaustum super vnum montium quem monstrauero tibi. Iam tunc elegerat Dominus locum illum sacrificio huic, cuius in typum iusserat Dominus Isaac ibidẽ à patre suo tibi offerri. Nam quod legimus, in terrã visionis, in Hebræo habet Moria, & est mons, in quo postea templum conditum est in area Ornan Iebusæi, sicut & in Paralipomenon scriptum est: Et cœpit Salomon domum Domini in Hierusalẽ in monte Moria, qui demonstratus fuerat Dauid patri eius, in loco quem parauerat Dauid in area Ornan Iebusæi. Hæc idcirco dixerim, ne ignorem causam, cur vitulus iste siue agnus immolandus accedere debuerit ad locum immolationis, scilicet, quia factus sub lege, debuit obedire legi. Itidem de ingressu eius in eandem ciuitatem, quo ingressus est decima die, sentiendum ac dicendum est. Neque enim (vt nonnulli putant & dicunt): idcirco cum tanta gloria tunc in ciuitatẽ introiuit, vt eos prouocaret ad interfectionem sui, sed obediens legi dicenti. Ter in anno apparebit omne masculinum tuum corã Domino Deo tuo, tribus vicibus per annos singulos ascendebat, scilicet, in solennitate azymorum, in solennitate mensis primitiuorum, & in solennitate tabernaculorũ. Populorum autem turbæ, quæ conuenerant ad diem festum, idcirco cum tanta gloria obuiam ei venerunt, quia audierant eum fecisse recens illud miraculum, scilicet, vocasse de monumento Lazarum mortuũ quatriduanum. *Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim Discipulis suis. Et edentibus illis, dixit: Amen dico uobis, quia unus uestrum me traditurus est. Et contristati ualdè, cœperunt singuli dicere: Nunquid ego sum Domine? At ipse respondens ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet. Filius quidem hominis uadit sicut scriptum est de illo: uæ autem homini illi, per quem filius hominis tradetur. Bonum erat ei, si natus nõ fuisset homo ille. Respondens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit: Nunquid ego sum Rabbi? Ait illi: Tu dixisti. Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite & comedite, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes. Hic est enim Sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionẽ peccatorum. Dico aũt uobis, non bibam amodo de hoc genimine uitis, usque in diem illũ, cum illud bibam uobiscum nouum in regno patris mei.* Hic idem narrationis ordo apud Marcum habetur, scilicet, inter manducandum & bibendum, dum manducarent vetus pascha, id est, agnum assum cum azymis panibus & lactucis agrestibus, proditorem fuisse designatum, dicẽdo: Amen dico vobis, quia vnus vestrum me traditurus est, &c. vsque quo ait illi, Tu dixisti. Et tunc demum Sacramentum corporis & sanguinis sui Dominum tradidisse Discipulis suis, vbi iam de traditore illo nulla mentio fit. Porrò apud Lucam textus vel ordo literæ se aliter habet. Prius enim vtrunque pascha, scilicet, vetus & nouum, continua narratione describit, & tunc demum hæc Domini verba subiungit. Veruntamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa, &c. Hæc diuersitas in ordine narrationis, diuersas magnis atque catholicis patribus de Iuda traditore sententias peperit: alijs dicentibus de illo, quod interfuerit: alijs astruentibus, quod iam exisset & nõ interfuerit, vbi Dominus iam dictum corporis & sanguinis sui sacramentum Discipulis suis tradidit. Præcipuus pater Augustinus attendens Lucæ Euangelistæ narrationem siue literæ eius seriem, hoc sensit, hoc in plerisque locis scripsit, quod ille interfuerit, & cum cæteris Apostolis Sacramentũ hoc acceperit. Exempli gratia. In Euangelio secundum Ioannem, vbi dictum est, Et post buccellam tunc introiuit in illum Satanas, non autem ait, vt putant quidam negligenter legentes, tunc Iudas Christi corpus accepit. Intelligendum enim est, quod iam omnibus eis distribuerat Dominus corporis & sanguinis sui Sacramentum, vbi & ipse Iudas erat, sicut sanctus Lucas euidentissimè narrat, ac deinde ad hoc ventum est, vbi secundũ narrationẽ Ioannis apertissimè dominus per buccellam tinctam atque porrectam,

Cur eo vespere diutius solito immoratus est Iesus in Hierusalem.

Ioann. 18.
Marc. 14.
Deute. 12.

3. Reg. 8.
Gene. 22.

1. Para. 3.
Galat. 4.
Ingressus Iesu in die palmarũ.
Exod. 23.

Matth. 26.
Ioann. 11.

Marc. 14.

Luc. 22.

Duplex doctorũ sententia de Iuda in cœna domini.
Sententia Augustini

Ioann. 13.

suum exprimit traditorem, fortassis per panis tinctionem, illius significans fictionem. Porrò beatus Hilarius hanc Matthæi narrationē sequens, in hoc ipso Euangelio dicit: Postquam Iudas proditor indicatur, sine quo Pascha accepto calice & fracto pane conficitur. Dignus enim æternorum sacramentorū non fuerat communione. Nam discessisse statim hic intelligitur, quod cum turbis reuersus ostenditur. Neq; sanè cum Deo bibere poterat, qui non erat bibiturus in regno, cum vniuersos istū bibentes, ex vitis istius fructum secum postea bibituros polliceretur. Si ergo causa postulauerit, vt in quæstionē veniat, vtrum Iudas adhuc in illa hora cum Discipulis fuerit, an ante iam exierit, quis horū magis audiendus vel sequendus erit? Is vtiq;, cui magis opitulatur ratio sumpta de textu Euangelicæ narrationis. Soli namq; sunt Prophetę & Apostoli, quorum de scripturis in aliquo dubitare nefarium sit. Quod quum multis ipsorū, qui scripturas tractauerunt confirmari possit sententijs, vna sufficiat beati Hieronymi in versiculo Psalmi 86. Dominus narrabit in scripturis Populorum & Principum horū qui fuerunt in ea. Videte (ait) quid dicat. Qui fuerunt, non qui sunt, vt exceptis Apostolis quodcunq; aliud post ea dicitur, abscindatur, non habeat autoritatē. Quamuis ergo sanctus sit aliquis post Apostolos, quamuis disertus sit, non habeat autoritatem, quoniam Dominus narrat in scripturis populorum & Principum horū qui fuerūt in ea. Si igitur scire opus est vel scire cupimus, cuiusnam ratio firmior sit, peruidendum est prius, quomodo Lucas à cæteris Euangelistis Matthęo & Marco in ista narratione non discrepet, quia videlicet beatus Augustinus eorum consonantiam hic non requisiuit, dum Lucę narrationem sequi visus est. Quęrentibus istud iam occurrit, quia videlicet quum dixisset, Et accepto pane, gratias egit, fregit & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem: similiter & calicem ita determinauit, vt diceret, Postquā cœnauit. Profectò si postquam cœnauit, ergo & post verba hæc, Veruntamen ecce manus tradentis me, mecū est in mensa: quia (sicut iam dictum est) secundum alios Euangelistas hæc verba dixit, nec postquā cœnauit, sed quando cœnauit, & de cœna ipsa buccellā intinctam Iudæ porrexit, qui & (sicut Ioannes refert) continuò exiuit. Hic iam quæritur, quid opus fuerit, vt hic Euangelista tali vteretur modo narrationis. Est enim hic modus, quem recapitulationem vocant, vnde Ticonius quidam, qui (vt ait beatus Augustinus) contra Donatistas inuictissimè disseruit, sextam regulam scripsit in libro, quem regularum vocauit, quia in eo quasdam septem regulas executus est, quibus quasi clauibus diuinarum scripturarum aperientur occulta. Sextā regulam ille recapitulationem vocauit, in obscuritate scripturarum satis vigilanter inueniam. Sic enim dicuntur quædam quasi sequantur in ordine temporis, vel rerū continuatione narrentur: cum ad priora, quæ prætermissa fuerant, latenter narratio reuocetur, quod nisi ex hac regula intelligatur, erratur. Exempli gratia: In Genesi scriptum est: Plantauerat aūt Dominus Deus paradisum voluptatis à principio, in quo posuit hominē quem formauerat. Statimq; sequitur: Produxitq; Dominus Deus omne lignum pulchrum visu & ad vescendum suauè, lignum etiam vitę in medio paradisi, lignum. ꝑ scientię boni & mali. Hoc igitur videtur dictum, tanquam id factum sit, postquam factum posuit Deus hominē in Paradiso, quum breuiter vtroꝫ commemoratio, scilicet, & quod plantauerat Dn̄s Deus Paradisum. & quod in eo posuit hominē quē formauerat, recapitulando redeat & dicat quod prætermiserat, videlicet quomodo plantatus fuisset Paradisus. Multa secundum hunc modum in scripturis inueniuntur, quorum ad obscuritatem elucidandam regula hęc, scilicet, recapitulatio valde vtilis est. Hoc ergo quæritur, vt iam dictum est, cur Lucas Euangelista scribendo illam Domini cœnā, tali narrationis modo vti voluerit. Istud quærentibus, illud in primis demonstrandū est, quia solus ipse, videlicet Lucas, hæc Domini verba pręscripsit, dicta in illa priori cœna typici paschę siue agni paschalis, quem comedit cum suis Discipulis secundum morē veteris mandati. Desiderio (ait) desideraui hoc pascha manducare vobiscum antequā patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. Et accepto calice, gratias egit & dixit: Accipite & diuidite inter vos. Dico enim vobis, quod non bibā de genimine vitis, donec regnū Dei veniat. Hoc solus (vt iam dictum est) Lucas scribere curauit, Dominum dixisse, quod desiderio desiderauerit cum discipulis suis comedere Pascha illius anni, qui annus erat tricesimustertius assumptę humanitatis, suiq; desiderij causam hanc subiunxisse, quod Pascha illud manducaturus, & calicem eiusdē typici paschę bibiturus non esset, donec impleatur in regno Dei. Congruum ergo fuit, vt modum adimpletionis illius continuò perscriberet: & idcirco dilatis, quę in eadē cœna dicta sunt, Et accepto, inquit, pane gratias egit & fregit & dedit eis dicens: Hoc est corpus meū quod pro vobis datur. hoc facite in meam commemorationē. Similiter & calicem postquā cœnauit dicens: Hic est calix, noui testamentū in meo sanguine, qui pro vobis fundetur. Hoc itaq; modo impletur in regno dei illud quod illo priore pascha & priore calice figurabatur. Extunc enim venit regnum dei, cuius videlicet regni initiū erat passio eius ad quam nocte illa tradebatur, tertia die resurrecturus. Itaq; causam nos arbitramur dixisse idoneā, propter quam solus Lucas vtriusq;, scilicet, veteris ac noui, paschæ narrationē continuare voluerit, ac demum per recapitulationem redisse ad verba, quæ ante sacramentum noui paschę dicta esse testantur Euangelistæ cæteri. Non ignoro quod pleriq; & ferè omnes sensum sequantur & magis amplectantur beati Augustini quam beati Hilarij. quem tamen aliter sensisse vel scripsisse hactenus nouerant admodum pauci. Aiunt namq; multos hodieq; indignos (quod verum est) idē sacramentum accipere, & accipiendo iudiciū sibi manducare & bibere. Aiunt etiam, quod itidem verum est, nemi-

[Margin notes:]
Sententia Hilarij.
Verba Hieronymi.
Psal. 86.
Patet ex scripturis, Iudā nō interfuisse sacrę concioni post cœnā factæ.
Lucę. 22.
Ioann. 13.
Recapitulatio, sexta regula Ticonij.
Gene. 2.
Cur Lucas alio narrationis modo vtitur hic quā alij Euāgelistę.
Lucæ. 22.
Rationes pro sententia Augustini.

est, nemini nisi confesso vel conuicto de crimine sacramentum hoc denegari debere, & quum alia ratione, imò multis rationibus illud comprobetur, maximè huic rationi innituntur, quia dominus Iudę traditori, sicut & cęteris Apostolis, sicut nondum confesso aut conuicto communionẽ eiusdem sacramenti non negauit. Sed videamus vtrum Iudas secundũ præscriptam considerationem confessus vel conuictus fuerit, an non, quando dñs hoc sacramentum tradidit: Nam quomodo vel quali ordine in occultis criminibus ad hoc perueniendum sit, vt confessus vel conuictus quis habeatur, dominus ipse prędocuit: Si, inquit, peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solũ. Si te audierit, lucratus est fratrẽ tuum. Si aũt te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si aũt Ecclesiã non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Videndũ ergo, vtrũ, sicut in cæteris accipimus quia cœpit Iesus facere & docere, ita & in isto fecerit ipse quod docuit. Vtiq; peccabat in eũ Iudas frater fictus, quia festinabat tradere eum, nullo fratrum, id est, discipulorum sciente, pręter ipsum qui omnia nouerat, quem latere non poterat. Ait aũt suppresso nomine traditoris, vnus ex vobis me tradet. Ita dicendo, profectò corripuit eum inter se & ipsum solum, quia pręter ipsum, quem sua ipsius conscientia latere non poterat, nemo sciuit de quo diceret. Non audiuit corripientẽ, quippe qui in intentione persistens, manum quoq; cum Dño intingebat in catino, callidus vt putabat ipse. Tunc (vt plenius Ioannes narrat) aspicientibus ad inuicẽ Discipulis, & hæsitantibus de quo diceret, erat recumbens vnus ex Discipulis Iesu in sinu eius, quem diligebat Iesus. Innuit ergo huic Simõ Petrus, & dicit ei: Quis est de quo dicit? Itaq; cum recubuisset ille supra pectus Iesu, dicit ei: Dñe quis est? Cui respondit Iesus: Ille est, cui ego intinctum panẽ porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Iudę Iscariothis. Hoc agendo nimirum adhibuit vnum aliũ secum, scilicet, Ioannẽ, cui locutus fuerat, audiente ipso Iuda, quia propius assidebat, vt fieret quod dixerat, quia in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Non audiuit eos imò deterior factus est, sicut per hæc verba innuit Euangelista. Et post buccellã tunc introiuit in illum Satanas, & cum indignatione dixit: Nunquid ego sum Rabbi? Et ait Iesus illi: Tu dixisti. Et hoc nimirũ Ecclesiæ dicere fuit, quia conuentus Discipulorum audire potuit. Continuò exiuit, Ecclesiã non auditurus, imò quod faciebat, facturus citius, iã, Ethnicus & Publicanus, Ethnicorum & Publicanorũ deterrimus. Hęc idcirco dixerim, vt si sententiã beati Hilarij supra scriptam sequamur, nihilominus constare sciamus, quod sacra communio nemini deneganda sit, nisi de crimine confessus sit aut conuictus. Iam, vt ad propositum sermo recurrat, considerandũ in isto capitulo, quanta sit faciei pręscriptę, faciei vitulinæ mansuetudo, quanta ratio, quanta veritatis & iustitiæ pulchritudo. Non ante hac tradidit vel condidit hoc sacramentum corporis & sanguinis sui, sed tũc primum, quando in passione iã agonizabatur, ipsa nocte qua tradebatur, quando iam strues lignorum componebatur, super quã secundum spiritualẽ ritum sacræ ac misticæ legis membra talis vituli cæsa ordinarentur, subiecto in altari igne magnę charitatis, siue Spiritus Sancti, per quem desiderabat offerri, tunc adipẽ suum pro peccato ipse obtulit, scilicet, omnẽ necessariam nobis vtilitatẽ suæ passionis, sub istis speciebus panis & vini, dicendo: Hic panis est corpus meum, hic calix nouum est testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. Et rectè atq; rationabiliter. Etenim sacramẽtum hoc: quo mors eius annunciatur, quemadmodum Apostolus dicit, Quotiescunq; enim manducabitis panem hunc & calicẽ bibetis, mortem dñi annunciabitis donec veniat: quãdo debuerat condi vel dari, nisi sub ipsius articulo passionis? Hoc denique ratio vel nostræ salutis ordo poscebat, vt non nisi iam mundatis per passionem eius ab illa veteri macula peccati originalis, daretur iste cibus vitę contra illud edulium mortis, quod primus homo maligna intentione comedit, volens esse Deo similis, in quo omnes peccauimus, in quo omnes superbiæ veneno infecti fuimus. Sed dicit aliquis: Nondũ erat fusus ille sanguis, sed fusus est die sequenti, quo & ipsos Apostolos oportebat emundari, quibus primis illa nocte hanc escã & hunc potum dedit. Ad hęc inquam, Iam venditus erat iste Agnus Dei, iam tradebatur iste vitulus sacrificij veri, & idcirco iam rectè mundi habebãtur, iamq; veraciter vocabantur amici, ita vt diceret eis: Iam vos mundi estis propter sermonẽ quem locutus sum vobis. Et subindè: Vos amici mei estis. Et notandum quod nõ dixit, propter passionem vel mortẽ meam iam vos mundi estis, iam vos amici estis, sed propter sermonẽ ait quem locutus sum vobis. Non enim passio vel mors eius aliter eis profuisset, nisi sermo quem locutus fuerat eis, creditus vel admixtus fidei fuisset. Quod aũt istis dixit, omnibus quoq; sanctis dixit, aut dicere potuit, qui eum expectabãt ab origine mundi, iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Nã reuera propter eum, quem locutus est eis, sermonẽ legis & prophetarum, propter illud, quod primum ad Abrahã locutus est, promissionis verbum de semine eius, quod est ipse Christus: propter illum (inquã) sermonẽ quia crediderunt, iam ex eo mundi sunt, & mundauit eos ipsa passio eius, quæ tũc agebatur: ipse sanguis eius, cuius effusio nocte illa parabatur. Vnde licet iam dictũ corporis & sanguinis eius sacramentum, humana comprehendi ratione non possit, quomodo panis corpus eius, & vinum quomodo sanguis fiat, quomodo dudum de isto loquens mysterio, dixerit, Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: hoc tamen rationabiliter dixeris, quod vel pro eo panis iste rectè dicatur & verè sit caro Christi, quia nobis residuis, qui nondum eramus nati, nobis viuentibus, siue venientibus ab ipsis Apostolis, idem facit comesus iste panis quod illis prioribus sanctis fecit in sua specie crucifixa, moriens & sepulta caro Christi. Remissionẽ peccatorum contulit prioribus

An Iudas fuerit de crimine tũ tũ confessus & conuictus.
Matth. 18.
Acto. 1.
Ioann. 13.
Cur in vltima cœna instituit dñs sacramentũ corporis & sanguinis.
Leuit. 4.
1. Cor. 11.
Gene. 3.
Roma. 5.
Obiectio.
Solutio.
Ioann. 15.
Iã vos mũdi estis propter se &c.
Ge. 15. 17. 22
Galat. 3.
Remissionẽ peccatorũ contulit caro Christi aliter antiquis aliter nobis.
Ioann. 6.

illis caro Christi mortua, & eodem ventre recepta quo sepulta continebantur eorum corpora: & sanguis ille, quem & viuens illa nocte sudando emanauit, & iam mortuus cum aqua de latere suo fudit remissionē peccatorum operatur & nobis sacramentū eiusdem carnis & sanguinis sub istis speciebus panis & vini. Igitur vt dicere cœperā, non ante passionem, sed sub ipso passionis vel mortis articulo sacramentū hoc fieri vel dari debuit, quo simul omnes, iam mortui quam viui, credētes, ab illa macula veteris cibi abluerentur, & simul omnes isto noui testamenti sacramento epularētur: mortui modo sibi congruo, & viui modo sibi congruo. Deniq; mortui, quoniam in vita sua de sacrificijs huius sacramenti significantius initiati fuerant, venturū & moriturum Christum licet intelligerent, pauci signis illis annunciantes, idcirco rectè refectionis perfectionē illā, quam diximus, assecuti sunt, vt & mortui Christi anima vel spiritus ad animas illorum descenderet: per quod factū est, vt statim viderent & sentirent, quam suauis (est) Dñs Deus, qui Angelorū cibus est, quos pascit immortaliter: & corpus in eiusdē terræ ventrē deueniret, quo condita erant eorum corpora, per quod resurrectio ad vitā daretur eis, sicut ex multis qui cum eo iam tunc resurrexerūt, confirmatū est. Porrò viuis, id est, nobis, quibus veraciter dicitur & qui fideliter credimus, quia Christus resurgens à mortuis, iā non moritur, mors illi vltra non dominabitur non iam figuræ proponuntur, quæ Christi morte impleantur, sed ipsa rei veritas verum sacrificiū, quo ipsa Christi mors verbis manifestis cum signaculo crucis eius annunciatur, vbi miro modo & viuimus & mortui sumus. Quicunq; enim (ait Apostolus) baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus: quo videlicet baptismo nisi mortui fuissemus, nō esset nobis in cibo & potu isto annūciare mortē eius. Libet hic nota vti similitudine. In libro Numerorū scriptū est. Misit Moses exploratores ad considerandā terrā, & confortamini, inquit, & affertenobis de fructibus terrę. Cumq; ascendissent, explorauerunt terrā, pergētes vsq; ad torrentē botri, absciderunt palmitē cum vua sua, quem portauerunt in vecte duo viri. Secundum illius rei gestæ similitudinē, nimirum & illi qui tempore pręcesserunt, & nos qui subsequimur Christi aduentū, vtriq; portamus quasi botri cum palmite suo, magnū promissionis dulcē experimentū, scilicet, dominicę incarnationis, passionis, resurrectionis atq; ascensionis mirabilē sacramentū. Illi portauerunt in sacris ac mysticis sacrificiorū cæremonijs vmbraticis & significatiuis, nos portamus in isto vnico sacrificio panis & vini. Quapropter hic animaduertendū, quia virorum illorum portantiū botrum illum, alter qui pręcedebat, quod portabat, ipse nō videbat: alter qui sequebatur, quod portabat ante se videbat. In hoc deniq; nos atq; illi non minimè discernimur, quod nos manifestis (vt iam dictū est) verbis cum signaculo viuificæ crucis verum perficientes sacrificium, mortē dñi annunciamus, mortē domini sequimur, & crucē baiulamus. Botrus quippe in vecte, Christus est in cruce. & hoc aperta facie contemplamur, illi aūt portabāt quidē, sed non videbant, legebant: sed non intelligebant. & qui optimi erant, qui intelligere digni erāt, qui propheticis oculis videbāt, eis dicebatur ne propalarēt. Exempli gratia: Tu aūt Daniel claude sermones & signa librum vsq; ad tempus statutū. Pertransibunt plurimi & multiplex erit scientia. Ad Esaiā aūt: Liga testimonium, signa legē in discipulis meis. Quamuis de hoc sacramento à maioribus nostris multa sufficienter dicta sint, & fastidiū legentis vitandū sit, vnum tamen adhuc, quod mens suggerit, libet eloqui. Iā enim fortè quis animaduerterit, quod hic maxima tētatio fit. Et reuera nō fallitur, quicunquis hoc animaduerterit. Est enim enim hic tentatio dei, tentatio quærēs fidē cui contraria est tentatio diaboli, tentatio quærens perfidiā. Cuius videlicet tentationis dei, vt de simili causa proferamus testimoniū, eccē in Exodo dicit Dñs ad Mosen. Eccē ego pluam vobis panes de cœlo Egrediatur populus & colligat qui sufficiant per singulos dies vt tentē eum, vtrū ambulet in lege mea, an nō. De simili causa ideo dixi, quia profectò quod tunc dñs manna de cœlo pluit, in figura sacramenti huius contigit illis. vt itidē tentationis diaboli de causa contraria proferamus exemplum, serpens, imò in serpente diabolus, dixit ad mulierē: Nequaquā morte moriemini. Scit enim deus, quod in quacunq; die comederitis ex eo aperiētur oculi vestri & eritis sicut dij, scientes bonum & malū. Comedit mulier, deditq; viro suo, & comedit. Ita tentati à diabolo, tentauerunt Deū, & aperti sunt oculi amborū non vt scirēt bonū & malum, sed vt à bono caderēt in malum non ita vt se esse Deos, sed ita vt cognoscerent se esse nudos. Non aūt putandum, quod tunc primum tentauerint deum, quando vetitum comedendo, experiri ausi sunt vter verior existeret, Deus ne qui dixerat. In quocunq; die comederitis ex eo, morte moriemini, an serpens qui dicebat, Nequaquā morte moriemini, sed eritis sicut dij. Iā ante tentare Deū incœperant, iā antequā foris audissent malum serpentis consilium, intus in corde suo tentabāt deum, versantes diuinitatis appetitum. Nā (sicut ante nos dictum est) nisi prius intus minuissent, foris tētati tā facilè nō cecidissent. Alioqui quomodo æquum fuisset, vt Deus tentaret eos, ponendo præceptum quod nō ignorabat eos fore pręuaricaturos? Deus enim intentator malorum est. Quod vt apertius dictum sit, Deus non nisi malè tentatus ab aliquo, nō tentat aliquē tentatione, in qua compręhendatur pręuaricator. Exempli gratia: In tentatione supra memorata, qua tentauit populum, dicēs: Egrediatur populus, & colligāt quæ sufficiēt per singulos dies, vt tentē eum vtrum ambulet in lege mea, an non. die autem sexta parent quod inferant, & sit duplum quam colligere solebant, quia in die septimo non inuenietur: præuaricatores inueniendi erant. Venit enim dies septima, & egressi de populo vt colligerent, non inuenerunt. Dixit autem Dominus ad Mosen: Vsquequo non vultis custodire mandata mea, & legem meam? Nunquid intentatus Deus eos illa tentatione tentauit, quos præuaricaturos non ignorauit?

Non

Margin notes, in printed order:

Quomodo mortui ante passionē Christi refecti sunt hoc sacramento noui testa.

Matth. 27.

Roma. 6.

Ibidem.

Nume. 13.

Dani. 12.

Esa. 8.

Duplex tētatio circa hoc sacramentum.

Tentatio dei.

Exod. 16.

1. Cor. 10.

Gene. 3.

Adā & Eua prius tētauerūt deum quā tētati fuerūt.

Iaco. 1.

Duplex tētatio dei vna in ruinā

Exod. 16.

Non vtiq; intentatus, murmurauit enim omnis congregatio filiorum Israel, mur murando tentans, Psal. 77.
tentando murmurãs, sicut habemus in Psalmo. Et tentauerunt deum in cordibus suis, vt peterẽt escas
animabus suis, & malè locuti sunt de deo, dixerunt, Nunquid poterit deus parare mensam in deserto?
Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? Porrò si quem tentat Deus, à quo Altera in
non ipse est malè tentatus, illi nimirum omnis tentatio in gloriã cooperatur. Vnde non solus Abrahã, gloriam.
quem Deus tentauit in oblatione filij sui, verumetiam ferè omnes sancti pro exemplo sunt. de qualibus Sap. 3.
sapientia dicit: Et si corã hominibus tormenta passi sunt, Deus tentauit illos, & inuenit eos dignos se. Deute. 8.
Omnibus his Moses dicit illud quod Israeli in Deuteronomio dicit: Adduxit te Dñs deus tuus per de-
sertũ, vt affligeret te atq; tentaret, & nota fierẽt quę in tuo animo versabantur, vtrum custodires man-
data illius an nõ. Ac deinceps: Eduxit riuos de petra durissima, & cibauit te manna in solitudine, quod
nescierunt patres tui. Et postquã afflixit ac probauit, ad extremum misertus est tui. Igitur, vt ad pro- Magna tẽ-
positum redeã, magna in isto sacramento tentatio dei est, tentatio quęrens fidẽ, ad euacuandã perfidiã, tatio circa
quam tentatio diaboli in primis hominibus inuenit, quibus vetitum comedere persuasit. Est aũt fides sacramen-
(ait Apostolus) sperandarũ substantia rerum, argumentũ non apparentiũ. Oportebat ergo non appa- tum corpo
rere res, vt locum haberet substantia hęc, res inquã, id est, carnẽ & sanguinẽ nõ apparere oportebat, nõ ris & san-
solum ne sensus nostros comedentium atq; bibentium naturali offensione offenderẽt, quibus humanã guinis Cri
carnẽ manducare vel dentibus terere, sanguinemq; humanũ bibere, neq; pium, neq; naturæ amicũ est, sti.
verum etiã vt locum haberet hæc sperandarum substantia rerum hoc argumentũ rerum nõ apparen- Heb. 1.
tium, scilicet fides in qua testimoniũ (ait idẽ Apostolus) consecuti sunt senes. Deniq;, si omnes respicias Ibidem.
senes, id est, antiquos patres, quibus testimoniũ sancta perhibet scriptura, quod fuerint fideles, quosq;
Apostolus ibidẽ enumerat sententiã hanc verã interserẽs, Sine aũt (ait) fide impossibile est placere Deo,
omnium illorum fidẽ probatã inuenis circa res illas quæ non apparebant, quas ipsi iam nõ videre, sed
tantum sperare poterãt quarum etiã aliquæ non solum non apparebant, sed & supra naturã erant. In
hoc itaq; sacramento, cum sit opus magnę atq; ineffabilis misericordię, miro nihilominus iudicio, mi-
rãda tentamur veritate, vt manifesti fiant hi quorum est fides, quibus salua iudicij rectitudine, miseri-
cordia condonare debeat morsus illos ligni vetiti, quos momordit mulier & dedit viro suo, mala in
deũ suspitione, peruersa & nimia circa serpentẽ credulitate. Nonne creditũ ibi fuit quod nõ apparebat,
quod nõ videbatur? Nunquid oculis videbant in illo fructu ligni virtutẽ tantæ rei effectiuã, quã ser-
pens promisit, dicẽs. Eritis sicut dij? Et quidẽ nec illa mors apparebat aut videri poterat oculis, quam
interminatus fuerat Deus, dicens, In quocunq; die comederis ex eo, morte morieris: sed credere opor- Gene. 2.
tuisset deo creatori fideli in omnibus quęcunq; dixit: creditum aũt fuit nõ creatori, sed serpenti, nõ deo
sed diabolo. Totum illud sacrilegium per istud emendatur sacramentũ, in illis qui credunt, & credẽtes
percipiunt, in fide humiles, in humilitate fideles: ac proinde illis parentibus longè dissimiles, cum illi
promissum illud audierint in pretium pręuaricationis, Eritis sicut dij, superbi & malè creduli: ac pro-
inde malè creduli, quia superbi: isti aũt vocẽ humilitatis audiunt in mysterio siue annunciatione mortis Ioann. 15.
eius, Vos amici mei estis, manete in me & ego in vobis. Quanto enim suauior est hæc vox. Qui man- Ioan. 6.
ducat carnẽ meã & bibit sanguinẽ meum, in me manet & ego in illo, † dilectione illa, quã serpens su- forte, ille-
surrauit, Comedite, & eritis sicut dij, qui vtiq; de suo nõ dabat, sed rapinã facere suadebat: hic aũt non ctione.
qualecunq; suum, sed suã carnem & suum sanguinẽ dat. In illis qui non credunt, & non credentes ore Hæretici
tamen sacramentũ percipiunt, cibus & potus iste operatur iudicium, quia tentati reprobi inuenti sunt, circa hoc
eo ipse quod sine fide sunt, & malè tentant Deũ. De homini hęreticis in illo Psalmo parabolarum, qui sacramen-
sic incipit: Attendite popule meus legem meã, inclinate aurem vestrã in verba oris mei, aperiam in pa- in lege prę
rabolis os meum, ita dictum est: Adhuc escæ eorum erat in ore ipsorũ, & ira dei ascendit super eos, & figurati.
occidit pingues eorum, & electos Israel impediuit. Eorũ namq; peccatum est in eo, quod dicunt tẽte- Psal. 77.
temus deum: Quoniã percussit petrã & fluxerunt aquę, & torrentes inundauerunt, nunquid & panem
poterit dare, aut parare mensam populo suo? Est enim hic sensus: Nunquid quia potuit deus facere, vt
patefacto crucifixi Iesu Christi latere, quod fuit percuti petrã, flueret aqua cum sanguine, & implerẽ-
tur scripturæ, & intelligibiles fierent, sufficerentq; mentibus nostris ad bibendũ, in modum torrentiũ
inundantium: nunquid (inquã) quia potuit illud facere, poterit etiã panẽ confectũ manibus hominum Conuerti-
conuertere in corpus, & vinũ de palmitibus istis in sanguinẽ suũ? Alioquin nisi mysteriũ attẽdas sensus tur panis
secundũ literã non constat: quoniã percussit petrã, & fluxerũt aquę, nunquid & panẽ poterit dare quia in corpus
videlicet iste panis, id est, manna secundũ historiã prius datum est, quã percussa petra fluerẽt aquę. Ha- Christi.
ctenus dilectio sacramẽti huius morosius nos detinuerit, nunc ad cętera pergamus. *Et hymno dicto, ex-* Zach. 13.
ierunt in montẽ Oliueti, Tunc illis dicit Iesus: Omnes uos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptũ est
enim: Percutiã Pastorẽ, & dispergentur oues gregis. Postquam aũt surrexero, præcedam uos in Galileã. Res-
pondens aũt Petrus, ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquã scandalizabor. Ait illi Iesus: A-
men dico tibi: quia in hac nocte, antequã gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus: Etsi oportuerit me mori
tecũ, nõ te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt. Exitus iste in montẽ Oliueti ille est, quẽ apud Io- Surgite, ea
annẽ habemus cum terribilibus ac reuerẽdis verbis istis: Surgite, eamus hinc, Quidnã erat dicere, sur- mus hinc.
gite, eamus hinc, & ita exire in montẽ Oliueti, in ipsa hora suæ traditionis, quando Iudas loquebatur Ioan. 14.

cum senioribus statim venturus cum cohorte & ministris, nisi relinquere ciuitatem illam, quemadmo-
Hier. 12. dum per Prophetam Hieremiam prędixit: Reliqui (ait) domum meā dimisi hęreditatem meā, facta est
mihi hæreditas mea, quasi leo in sylua, dedit contra me vocem suā, ideo odiui eam. Ergo & Prophetiā
hanc & illud, quod per semetipsum dixerat ante biduum, eccè relinquetur vobis domus vestra deserta,
Matth. 25. iam impleri significans: surgite (inquit) eamus hinc, Et exierunt in montē Oliueti. Factis enim non mi-
nus, quam verbis loqui, sapientiæ dei familiare est. Iosephus quoq; vocem similē testatur fuisse auditā:
Iose. de bel Nocte (inquit) sacerdotes intimum templum more suo ad diuinas res celebrandas ingressi, primū qui-
lo Iud. libr dem motum quendam strepitumq; senserunt, post ea verò subitā vocem audierunt, quæ diceret: Mi-
7. cap. 12. gremus hinc. Ita cum terribili significatione vocum omne præsidiū salutis sese ab illa ciuitate migrare
demonstrauit, iuxta quod & ab ipso templo exiens idem Dn̄s prius significauerat, dicente Euangelista:
Ioan. 8. Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo. Mala subsequentia probauerunt, verè & de tēplo illo ex-
Acto. 1. isse, & de ciuitate illa abisse Iesum, & ab vtroq; migrasse omne Angelorum præsidium. Et congruè
non quouis, sed iuxta consuetudinē tunc quoq; exiuit in montem Oliueti. Illinc enim ascensurus erat in
cœlum, quo facto reuersi sunt, ait, Lucas Hierosolymā à monte, qui dicitur Oliueti, qui est iuxta Hie-
Luc. 24. rusalem sabbati habens iter. Nec verò repugnat illud, quod scripsit idem Lucas: Eduxit aūt eos foras
in Bethaniam, & eleuatis manibus suis, benedixit eis, & factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis,
& ferebatur in cœlum. Bethania nanq; in latere montis Oliueti sita est. Ergo vbi per ascensionem con-
summanda erat eius gloria, illuc rectè exiuit, eandem gloriam suam oratione præuenire. & agonē suę
Luc. 22. passionis inchoare, quod idem Lucas euidentius narrat. Positis (inquit) genibus, orabat, factus in ago-
nia, & factus est sudor eius, sicut guttę sanguinis decurrētis in terra. Iam dicti exitus sui causam, pro-
Matth. 23. pter quam rectè diceret, relinquetur vobis domus vestra deserta breuiter insinuat, dicens: Omnes vos
scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam Pastorē & dispergentur oues
gregis. Scandalum illud omnes nouimus, nec demonstrare opus est, quomodo scandalizati fuerint,
quomodo omnes relicto eo fugerint, quomodo Petrus suæ, quam putabat fortitudinis oblitus, scan-
dalo noctis illius sic offensus sit, vt ter eum negaret, dicens: Nescio quid dicis. non noui hominem. &
tunc demum gallo cantante, recordatus sit verbi Iesu dicentis: Prius quā Gallus cantet ter me negabis,
& respiciente eum domino, egressus foras, amarè fleuerit. Non (inquam) demonstratione opus est, sed
nos proposito tenemur, nos faciē istam, faciem vituli in hac immolatione ipsius contemplari delecta-
mur, Si cui vacat, sedeat nobiscum, & contempletur pariter in claritate faciei huius pulchritudinem o-
Negatio culorum ipsius. Et hoc vt locupletius fiat, res anterius gesta ad memoriā est reducēda, valet enim my-
Petri prę si sterium eius in attentione ista. Iussit aliquando hic Dominus noster discipulos suos ascendere in naui-
gnata pri- culam. & pręcedere eum transfretum, donec dimitteret turbas, Cumq; dimissa turba solus ascendisset
us in eius in montē. & vespere facto solus esset ibi, & oraret, nauicula in medio mari iactabatur fluctibus, erat e-
submersi- nim ventus contrarius. Quarta autem vigilia noctis venit ad eos, ambulans super mare. Cumq; tur-
one. batis illis dixisset, habete fiduciā ego sum, nolite timere. Domine (inquit Petrus) si tu es, iube me veni-
Matth. 14. re ad te super aquas, & descendens de nauicula. ambulabat super aquas. Videns ergo ventum validū,
timuit. Et cum cœpisset mergi, clamauit, dicens: Dn̄e. saluum me fac. Et continuo Iesus extendens ma-
num, apprehendit eum. & ait illi: Modicæ fidei quare dubitasti? Deniq; res illa gesta miro modo, & res
gesta, & rei gerendæ quædam fuit parabola, siquidem placet parabolam dici, non solum in verbis, ve-
Hebræ. 9. rum etiam in factis, quoniam & Apostolus enumeratis compositionibus primi & secundi tabernacu-
Iesus ora- li, quæ (inquit) parabola est temporis instantis. Igitur dimissa turba solus Iesus ascendit in montem
uit solus & orare, quia sic futurum erat & sic factum est, vt exiens de ciuitate iam non docturus turbam, curet
seorsum. (vt iam dictum est) in montem Oliueti solus orare. Exierunt quidem cum eo discipuli, sed nō vsq; ad
Matth. 26. locum orationis. Nam sustinete hic (ait) siue sedete hic, donec vadam illuc & orem. Et assumpsit qui-
Luc. 22. dem Petrum, & Iacobum & Ioannem secum, sed & illis iterum dixit: Sustinete hic, & vigilate. Et pro-
gressus pusillum siue auulsus ab illis, quantum est iactus lapidis, procidit in faciem suam, orans: Ita
relictis illis, iterum & tertio abijt, & orauit. Solus ergo erat orans nocte illa, siue vespera profunda.
Nauicula Nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus, id est, fides Discipulorum nimis contristabatur,
iactabatur ita vt oculi eorum præ tristitia grauarentur. Sed venit Dominus Iesus ambulans super aquas, quia
fluctibus. tempestates illas quæ propter ipsum motæ erant, & mouebantur, prompto Spiritu conculcabat licet
caro esset infirma. Etenim caro quidem infirma, dicebat in oratione, mi Pater, si possibile est, transeat
Marc. 14. à me calix iste: sed spiritus promptus, veruntamen (ait) non sicut ego volo, sed sicut tu. Ibi confidentia
Ioann. 13. Petri, se quoq; promptam esse putauit: Domine (inquiens) iube me venire ad te super aquas. Dixit e-
nim: Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor, Animam meam pono pro
te, tecum paratus sum, & in carcerem, & in mortem ire. Cum ista fiducia, quasi iam fortis & benè
cinctus ambulabat & ipse super aquas, vt veniret ad Iesum. Cum enim Discipuli omnes relicto Do-
mino fugissent, ipse sequebatur longè vsq; in atrium, & ingressus intro sedebat cum ministris vt vide-
ret finem. Sed eccè vidit ventum validum, & timuit, cœpitq; mergi. Cum enim sederet in atrio cum
ministris (vt iam dictum est) accessit ad eum vna ancilla ostiaria, dicens: Et tu cum Iesu Galilæo eras.
At ille negauit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis. Iterum ab alia similiter ventilatus ancilla, di-
xit: Non noui hominem. Tertio, ab his qui stabant, magno vento impulsus, cœpit detestari & iurare,
qua

quia non nouisset hominem. Cum ita cœpisset mergi, clamauit, dicens: Domine, saluum me fac Gallo quippe cantante, recordatus verbi Iesu quod dixerat, priusquam gallus cantet, ter me negabis, egressus foras, fleuit amarè. Deniq; sic flere, hoc fuit clamare, & saluationem quærere. Vt ita clamaret, respectus fecit saluatoris, quem Lucas venerabiliter expressit dicens: Et conuersus Dominus, respexit Petrum. Postquam resurrexit (sicut & hic prædixit, postquam autem resurrexero præcedam vos in Galilæam) apparuit ei sicut in Euangelio eiusdem Lucæ scriptũ est, quia duo ex Discipulis regressi in Hierusalem inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum ipsis erant, dicentes, quod surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Sed & Angelus loquens mulieribus, hunc in nomine consolatum esse voluit dicendo, sed ite dicite Discipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæam. Verè ergo Iesus extendens manum, apprehendit eum: reseruauit enim illi gradum suum, reseruauit & stabiliuit principem Apostolorum. Libet nunc inspicere illum Prophetiæ locum, quem nobis illustrare debet scintilla hæc ex ore eius dicentis, scriptum est enim: Percutiam Pastorẽ, & dispergentur oues gregis. Pauca ex præcedentibus & subsequentibus diligenter inspecta, pulchram intelligentiæ lucem refundent. Præcedentia sunt hæc: Et erit in die illa, dicit Dominus Deus exercituum, disperdam nomina idolorũ de terra, & non memorabuntur vltra, & Prophetas & Spiritum immundum auferam de terra. Et erit cum prophetauerit quispiam vltra, dicent ei pater eius & mater eius genuerunt eum. Non viues, quia mendacium locutus es non nomine dñi, & configẽt eum pater eius, & mater eius, genitoris eius cum prophetauerit. Et erit in die illa, confundẽtur prophetę, vnusquisq; ex visione sua cum prophetauerit, nec operientur pallio saccino vt mentiantur, sed dicet, non sum Propheta, homo agricola egó sum, quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia. Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in medio eorum qui diligebant me. His præmissis: Framea (inquit) suscitare super Pastorem meum, & super virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: Percute Pastorem, & dispergentur oues. Deinde subsequitur: Et conuertam manum meam ad paruulos, & erunt in omni terra, dicit Dominus, partes duæ, & disperdentur, & deficient, & tertia pars relinquetur in ea & ducam tertiam partem per ignem, & vram eos, sicut vritur Argentum, & probabo eos sicut probatur Aurum. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam populus meus es, & ipse dicet, Dominus Deus meus. Eccè venient dies Domini, & diuidentur spolia in medio tui, &c. Totum illud Prophetiæ capitulum illustrat nobis (vt iam dictum est) breuis sententia hæc, scintillas de pectore & ore ipsius Domini, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, dum præmisso, omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte, subiungit: Scriptum est enim: Percute Pastorem, & dispergentur oues gregis. Itaq; vt competenter Euangelica vtar similitudine molentis. Ait enim ipse Dominus: Duæ erunt molentes in vnum, vna assumetur, & altera relinquetur. Hæc prophetica quasi mola inferior ponenda est, & cœpta iam Euangelica narratio dominicæ passionis superponenda quasi mola superior, vt agente manu Domini, circumacta volucri cursu, fructuosum frumenti granum salubriter nobis teramus, & de optima eius medulla candidissimum farris panem in vsum vitæ æternæ conficiamus. Talè frumenti granum Christus est, qui de semetipso dicit: Nisi granum frumenti cadens in terra, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert, talè (inquam) granum est, vt molendo nunquam dissipetur, eoq; integro permanente, diffundi aut dissilire nunquam desinet medulla eius. Nunc interim finis hic sit libelli huius, & sequentẽ cum iam dicto Prophetię capitulo, reparatis post lassitudinem viribus exordiamur.

Petrus clamauit, dñe saluum me fac.
Luc. 24.
Marc. 16.
Percutiam pastorẽ & dispergentur oues gregis.
Zach. 13.
Coloss. 2.
Mola inferior & mola superior
Matth. 24.
Ioan. 12.

FINIS LIBRI DECIMI.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS.

LIBER. XI.



Vam in scripturis sanctis gloriam, tuum ô fili hominis quærere & inuenire honorem in Propheticis & in Euangelicis præconijs, tale nobis est inter tædia vitæ præsentis: quale fesso viatori, remissis interdum grauibus sarcinis residere sub vmbra odoriferæ arboris propè riuulum aquæ iugiter salientis, gratoq; otio fugacem insequi & conprehensam attrectare columbam, tactu blando, manibus innocuis. Et reuera sic est: Sancta quippe scriptura ipsa est columba illa, de qua ipsius autor Spiritus Sanctus in Psalmo dicit: Pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Ne ergo miretur quis dicẽs: quid vel ad quid iste scribit, cum sancti patres sufficientia scripserint, quæ cuncta

Sacra scriptura colũba dicitur cuius litera argẽtũ sensus mysticus aurum est.
Psal. 67.

cuncta perlegere nemo nostrum sufficit? Nam & si alij nemini, at mihi scribenti hoc ipsum quod scribo iam proficit. Hoc dulce studium iam in præsenti nonnihil præmij, nonnullum habet suæ exercitationis emolumentum. Quàm suaue est (vt iam dixi) viatori, demissis interdum sarcinis, pennulas columbę deargentatas & aurea dorsi eius prę oculis habere, & manibus tractare posteriora, tam suaue & iucundum est inter medias curas, sanctam tractare scripturam, cuius & exterior sermo castus,
Vergili. in Buco. absque omni superfluitate, nitet quasi argentum, & interior sensus rutilat velut aurum. Trahit sua
quemque voluptas, & hoc habeo testimonium conscientiæ, quod dixerim ego voluptati huic, trahe me
Canti. 1. te. Ecce argentum, ecce aurum, videlicet susceptum in fine præcedentis libelli quod cum Euangelica
Zach. 13. narratione dominicę passionis tractare proposui, Prophetiæ capitulum. Et erit (inquit) in die illa
Dies illa dies dñicæ passionis. dicit Dominus exercituum, disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur vltra, & prophetas & spiritum immundum auferam de terra. Præmiserat autem: In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris & menstruatę. Ergo diem illã, quam hic Prophetiæ spiritus intendit, diem dominicæ passionis necesse est intelligi, qua nimirum lancea militis latus aperiendo saluatoris, fontem patefecit domui Dauid, & habitantibus Hierusalem fontem sanguinis & aquæ, credentibus in Christum qui propter hoc ipsum dicuntur, & sunt domus Dauid, & habitatores Hierusalẽ, quia credunt in Christum filium Dauid, cuius æternę ciuitatis quoddam erat exemplar illa Hierusalem, in qua regnauit Dauid. Et ille fons erit (inquit) in ablutionem peccatoris & menstruatæ. peccatoris (inquam) id est, gentilis populi, qui sine lege peccauit: & menstruatę quæ per legem peccauit, quæ ne de iustitia præsumeret factorum, vnus ex optimis eius filijs confessus
Esa. 64. est, & dixit: Et facti sumus vt immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatæ, vniuersæ iustitiæ nostræ. Quęrendum itaque, qui vel quales in illa die fuerunt Prophetæ, quoniam dixit, & Prophetas,
Ioann. 11. & spiritum immundum auferam de terra. Hic citius Euangelistæ Ioannis narratio occurrit. Ait enim: Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum. Et venient Romani, & tollent nostrum & locum & gentem. Vnus ex ipsis Caiphas, cum esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam, nec cogitatis, quia expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex anni illius, prophetauit, quia moriturus erat Iesus pro gente & non tantum pro gente, sed etiam vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum. Homini Prophetas auferam (ait) de terra. Nam ne Prophetas bonos susciperis, spiritum immundũ illis copulauit. Ait enim: & Prophetas & Spiritum immundũ auferam de terra. Ergo prophetæ mali, prophetæ immundo spiritu pleni, in die illa fuerunt auferendi de terra, non solum de terra viuentium, verum etiam de terra ipsa & ciuitate, quam tunc mortales & deo mortui inhabitauerunt, qui malam sibi hanc Prophetiam de corde suo prophetauerunt. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit &c. Nempe excepto quod præmiserunt, si dimittimus eum, sic totum quod dixerunt, in prophetiam reputatum est illis, vt omnes crederent in eum: illis autem non credentibus, venirent Romani, & tollerent eorum, & locum & gentẽ. Fuit inter illos vnus Caiphas talium Prophetarum maximus, qui dixit: Vos nescitis quicquam, neque cogitatis, quia expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem (Euangelista inquit) à semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex anni illius prophetauit, quia Iesus moriturus erat pro gente. Et non tantum pro gente, sed vt filios Dei,
Quid est prophetare vltra. qui erant dispersi, congregaret in vnum. Causam eorum propter quam auferendi essent de terra, ipse Propheta latenter, vt oportuit, continuo subiunxit: Ait enim: Et erit cum prophetauerit quispiam vltra dicent ei pater eius & mater eius qui genuerunt eum: Non viues, quia mendacium locutus es in nomine Domini. Et configent eum Pater eius & Mater eius genitores eius, cum prophetauerit. Propheta magnus de semetipso vltra prophetauit, quia illi & præcipue Caiphas prophetauerunt, quod expediret eum mori, ipse autem prophetauit, quod oporteret eum resurgere à mortuis. Hoc vltra fuit
Ioan. 2. videlicet, prophetiam illorum, prophetiam mortis, qui prophetauit prophetiam resurrectionis. Di-
Dicẽt ei pater eius & mater eius xit enim: Soluite templum hoc, & post triduum excitabo illud. Hoc autem dicebat de templo corporis sui. Cum ergo prophetauerit quispiam vltra, quem nominare nolo, quia non expedit: dicent (inquit) ei pater eius & mater eius qui genuerunt eum: Non viues, quia mendacium locutus es in nomine Domini. Pater eius Iudaicus populus, & mater eius synagoga, qui secundũ carnẽ genuerunt eum, ita dixerunt ei: Cum enim aliud non haberẽt, vnde accusarẽt eum, nouissimè submissis duobus falsis
Matth. 26. testibus istud protulerũt. Hic dixit: Possum destruere templũ Dei, & in triduo reædificare illud. Cumque principi sacerdotum dicẽti, adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis, si tu es Christus filius Dei, respondit, tu dixisti, & amodo videbitis filium hominis sedentẽ à dextris virtutis, & venientẽ in nubibus cœli: clamauerũt, reus est mortis. Nõne hoc erat dicere, nõ viues, quia falsum locutus es in nomine do-
In illa die confundẽtur prophetæ. mini? Ex illa visione sua quomodo confusi Prophetę illi? Ait enim. Et erit in die illa, confundẽtur prophetę, vnusquisque ex visione sua cum prophetauerit. Aut quomodo prophetãtes illi operiebantur pallio saccino vt mentirentur? Nã & hoc sequitur: Nec operientur pallio saccino vt mentiantur. Nisi se operuissent aliquando, frustra diceret, nec operientur pallio saccino. Quid ergo fuit operire se pallio saccino, vt mentirẽtur, nisi per nequissimã hypocrisim simulare dolorẽ, & fingere timorẽ, vt paueret populus? Hoc fecit ille Propheta, ille prophetarũ impiorũ impijssimus Caiphas. Denique vt mentiretur vt

magnificaret

magnificaret, & confirmaret mendacium visionis suæ, quam pariter in concilio suo dixerant, venturos esse Romanos, vt tollerent & locum & gentem, nisi Iesum interficerent, idcirco scidit vestimenta sua. Adiurauerat Dominum Iesum, dicens: Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis, si tu es Christus Filius Dei benedicti. Et cur addiderit, benedicti, nescias nisi quia stultissimus ipsi Deo adulari præsumpserit, in causa eiusmodi, adulatione crudeli. Cum ille fidelis permanens qui seipsum negari non potest, respondisset, tu dixisti, subiungens. Veruntamen dico vobis, amodo videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus cœli, tunc (vt iam dictum est) scidit vestimenta sua, & dixit: Blasphemat. Quid adhuc egemus testibus? Ecce, nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur? Atq; hoc modo saccinum simulatæ tristitiæ pallium sibimetipsi superduxit vt mentiretur, vt mendacium corroboraret, vt videns populus malè credulus, magis paueret, vbi non erat pauor, sicut in Psalmo dictum est: Ibi trepidauerunt vbi non erat timor. Taliter saccino solebant operiri pallio patres eorum fundendo sanguinem Prophetarum, & iustorum, quorum isti mensuram impleuerunt. Exempli gratia: Scripsit Iezabel per literas ex nomine Achab, & signauit eas annulo eius, & misit ad maiores natu, & ad optimates qui erant in ciuitate eius, & habitabant cum Naboth. Literarum autem erat ista sententia: Prædicate ieiunium, & sedere facite Naboth inter primos populi, & submittite duos viros filios Belial, contra eum, & falsum testimonium dicant, benedixit Deum & Regem, & educite eum & lapidate, sicq; moriatur. Fecerunt ergo ciues eius, & maiores natu & optimates qui erant cum eo, in vrbe sicut præceperat Iezabel, & sicut scriptum erat in literis quas miserat ad eos. Prædicauerunt ieiunium, & sedere fecerunt Naboth inter primos populi, & adductis duobus viris filij Diaboli, fecerunt eos sedere contra eum, & cætera. Et illud ieiunium, & quicquid deinceps fecerunt imitatores illorum, vsq; ad hypocritas istos, qui, vt mentirentur, vt firmarent sibi sermonem nequam, sciderunt vestimenta sua. Rectè nimirum & pulchrè appellauerit Spiritus Sanctus breui appellatione, pallium saccinum, quo non operientur (ait) vltra vt mentiantur. Nam ipsa mentiendi autoritas eis auferetur, & miro modo ex visione sua confundentur, ex visione mendaci quam prophetauerunt dicendo, venient Romani, si dimiserimus eum sic. Etenim econtra idcirco factum est vt venirent Romani, quia non dimiserunt eum sic, & ecce non tantummodo secundum visionem illorum, pro sensu ipsorum mendaci, locum tulerunt & gentem, verum etiam id, quod plus est, quod ipsi videre aut nesciebant timere. Tulerunt quoque optima quæ illorum erant, scilicet, adoptionem filiorum & gloriam, & testamenta, & legislationem, & obsequium, & promissa, & totam hæreditatem patrum, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula, Amen. Hæc enim omnia tulerunt eis, & cum cæteris nunc gentibus possident Romani, longè alij quam Romani illi qui tantummodo locum & gentem tulerunt eis, persuerunt & permanserunt pagani, quia non curauerunt, neq; curare scierunt de spolijs istis opimis, tantummodo locum & gentem, ducibus Vespasiano & Tito, tulisse contenti. Quapropter militauerint quidem huic Domino & Regi Iesu Christo, in vindictam sanguinis eius contra ciuitatem Ariel (quod interpretatur Leo Dei) iuxta quod ipse dixit, facta est mihi hæreditas mea quasi Leo in Sylua, contra ciuitatem Hierusalem, quam expugnauit per eos, iste verus Dauid Filius, secundum carnem illius Dauid, secundum Prophetiam hominis: Væ Ariel, Ciuitas quam expugnauit Dauid. Additus est annus ad annum, solennitates euolutæ sunt. Et circumuallabo Ariel, & erit tristis & mœrens & erit mihi quasi Ariel. Et circumuallabo quasi sphæram in circuitu tuo, & iaciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obsidionem tuam: Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum. Et erit quasi phytonis de terra vox tua, & de humo eloquium tuum mussitabit. Militauerunt quidem in hoc, vt dixi, Christo Domino & Regi, & hoc væ Ariel, sed nihilominus væ & ipsis, sicut væ Assur. Sequitur enim. Et erit, sicut puluis tenuis multitudo ventilantium te, & sicut fauilla pertransiens, multitudo eorum qui contra te præualuerũt. Eritq; repentè confestim à domino exercituum visitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis, & tempestatis, & flammæ ignis deuorantis. Et erit sicut somnium visionis nocturnæ, multitudo omnium gentium, quę dimicauerunt contra Ariel, & omnes qui militauerunt & obsederunt, & præualuerunt aduersus eam, & sicut somniat esuriens, vt comedat, cum autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens, vt bibat: & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est, sic erit multitudo omnium gentium quę dimicauerunt contra montem Sion. Ita miro modo puniendi ad puniendum venerunt Romani, & dimicauerunt contra Ariel, materialibus armis, & ecce confusi sunt, nec iam licet eis operiri pallio saccino vt mentiantur: imò captiui per omnes gentes, nec locum habent quo ad similiter mentiendum congregentur. Sed econtra dicit eis quispiam insultabundus, qui (vt iam dictum est) prophetauit vltra subauditur, quã fuisset ab adiurante principe sacerdotũ interrogatus: Non sum Propheta, homo agricola ego sum, quoniam Adam exemplũ meum ab adolescentia mea. Grandis insultatio, & Ironia gratuissima, quippe qui negando acrius affirmat, & affirmando vehementius negat. Nõ sum (inquit) propheta, subauditur, vestro arbitratu, sic enim dixistis, propheta à Galilea nõ surget, non hic à deo, & his similia. Homo agricola ego sum, irridẽ vestro arbitratu dicentiũ: Quomodo hic literas scit, cũ nõ didicerit? Nonne hic est fabri filius? Attamẽ vera sunt quę prędixi, & vos captiui estis, nec iã pallio saccino licet

Psal. 32.
3. Reg. 21.
Palliũ saccinum.
Psal. 63.
Falsa eorũ Prophetia de Romanis.
Roma. 9.
Væ Ariel, quã expugnauit Dauid.
Hier. 12.
Esa. 29.
Non sum Propheta. homo agricola ego sum per ironiam dicitur.
Ioan 7. 9.
Matth. 13.

licet vobis operiri, vt mentiamini, & quempiam vestrum interficiatis. Dixistis, quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea, calumniando quod ego gloriam meam quærerem, & dicendo, quem teipsum facis? Et alibi: Quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum. Hæc fuit exprobratio vestra, sed aliter est. Longè ego dissimilis Adam, & ille exemplum meum non fuit, qui gloriam suam quæsiuit. imò & dicebam, & quod dicebam verum est: Ego gloriam meam non quæro, est qui quærat & iudicet. Iudicium eius pro me super vos manifestum est. Nam ecce quem confixistis, qui mortuus fui, ecce loquor, & respondeo loquentibus mihi. Hoc est quod sequitur. Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum. Et dicet: His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. Perspicuum est, diligentibus, occultum est negligentibus quod iste, qui hic respondet percontantibus, vnus & solus sit Filius hominis Iesus Christus. Quis enim alius interrogatus est, aut respondit, siue interrogari & respondere potuit, postquam mortuus est, plagis acceptis in medio manuum suarum, nisi iste solus, qui mortuus resurrexit, vt posset loqui, cuius videlicet locutionis hoc initium fuit, vt ostenderet plagas suas, dicendo videte manus meas & pedes meos. Hæc ergo gloriosa, sicut cætera Prophetarum præconia, dicta sunt de te ô fili hominis, & verum est quod de sancto Paracleto sub ipso tuæ passionis articulo promittens dixisti: Ille me clarificabit quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Tuum est, & verè tuum est, quicquid sancti Prophetæ locuti sunt. Etenim illi de te scripserunt, de te quid scriberent, acceperunt, & de illo tuo Spiritus Paracletus quantum sibi placet, accipiens, & nobis annuntians, id est, intelligere faciens, clarificat te nobis, vt claritatem iam hic ex parte videamus, siue cognoscamus, tantæ gloriæ tantiq; honoris tui, cuius hæc summa est, quia cum fueris mortuus plagis, quas in medio manuum tuarum accepisti, adhuc loqueris, & ipsas respondens plagis interrogantibus iugiter respondeas responsione mirabili. Quid enim? Quamdiu, quomodo, à quo, vel à quibus interrogaberis, siue dicetur tibi, quid istæ plagæ sint? Nimirum in secula seculorum sine cessatione, & cum ineffabili admiratione dicetur tibi: Et à Deo patre, cui factus es obediens vsq; ad mortem, mortem autem Crucis, dicetur tibi: & à sanctis Angelis, qui in te desiderant prospicere, dicetur tibi, & ab hominibus, quos morte tua redemisti, dicetur tibi, & iugiter interrogaberis, quid istæ plagæ sint, & tu dices eis dictione quæ nullum vnquam finem habet. His plagatus sum in domo eorum, qui diligebunt me. Et ô magnum sacrilegium, sacrilegum homicidium, plagas eiusmodi tibi esse illatas in domo diligentium. Non dices, his plagatus sum ab his qui diligebant me, sed in domo eorum qui diligebant me. Nam qui plagas intulerunt, non dilexerunt te, erant autem secundum carnem Domus Abraham & Isaac, & Iacob, & Dauid, & cęterorum talium qui diligebant te. qui promissum sibi expectabant te. Veruntamen hoc dicere, non est respondere, ad hanc interrogationem, quid sunt plagæ istæ. Aliud namq; est percontando dicere, quid sunt plagæ istę, & aliud dicere vbi factæ sunt plagæ istę. Illud quæritur quid sint plagę istæ. Ergo ex abundanti dicet, his plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. Et tunc demun dicet, quid sint plagæ, dicet. Calix est, quem Pater dedit mihi bibere. Nam quod protinus sequitur, æquipollens est, vox enim est patris eiusdem qui calicem dedit, & ex persona eius sonat hoc dictum in auribus nostris: Framea suscitare super Pastorem meum, & super virum cohærentem mihi. Percute pastorem, & dispergentur oues gregis. Memoriter tenendum est, cur in hunc Prophetię locum sermo deuenerit, quia videlicet facies ista, quam nunc contemplamur, facies vituli ante & retro plena oculis, cum iam protinus ad victimam raperetur, huc respexit: Omnes (inquiens) vos scandalum patiemini in me in ista nocte, scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Idcirco & nos huc respeximus, & vidimus locum hunc siue capitulum Prophetię fidelis, illustratum respectu scintillantis faciei huius, vidimus (inquam) Prophetiæ sensum hoc dicto elucidatum, scriptum est enim: Percutiam Pastorem, & dispergentur oues gregis. Etenim litera licet non sic se habeat, sensus procul dubio sub ista litera hoc habet. quia quid litera sonat, framea suscitare super Pastorem meum, percute Pastorem, dictum est patris, frameam adhibentis, siue imperio suo suscitantis, & quod hic dicit, percutiam Pastorem, & dispergentur oues gregis, responsum frameæ, responsum est mortis. Quid enim est framea hæc, nisi mors? Non dico mors peccati, mors animæ, quæ peccantem animam à Deo viuo seiungit: sed mors corporis est framea hæc, qua omnes percutimur, dum cuiusq; nostrum anima à corpore separatur. Frameam hanc super omne genus humanum Deus suscitauit, & nos omnes percussit, quando primo homini dixit: Donec reuertaris in terram de qua sumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Et nos quidem rectè omnes tali framea percutimur, inutiliter enim, imó perniciosissimé in æternum viueremus secundum corpus, qui secundum animam morte peccati mortui eramus: hic autem Pastor Dei patris, & vir cohærens illi, est enim vna eademq; persona cum diuinitate verbi, quid fecit, vt hæc framea super eum suscitaretur, vt diceret, Pater, percute pastorem? Nihil fecit nullum in se habuit peccatum, sed hoc dicere fuit, ponere in eo iniquitates omnium nostrum. Quid autem & de eo dicemus, quod in hac Prophetia, cum dixissem: Percute Pastorem, & dispergentur oues gregis, statim subiunctum est, & conuertam manum meam ad paruulos? Nonne & hoc ipsum nobis illustrauit? Vbi enim dixit, scriptum est enim, percutiam Pastorem, &c. protinus addidit: Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Nonne hoc fuit, Domino, conuertere manum suam ad paruulos, post resurrectionem suam apparere in Galilæa Discipulis suis, & illic dicere eis,

euntes

Ioan. 8. 10. — Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum. — Luc. 24. — Ioann. 16. — Philip. 2. — 1. Petr. 1. — His plagatus sum in domo eorũ qui diligebãt me — Ioann. 18. — Framea suscitare super pastorẽ meum. — Framea illa mors corporis est. — Gene. 3. — Esa. 53. — Conuertã manũ meam ad par uulos. — Matth. 28.

euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti? Eiusmodi namq; humiles auditores suos non solum illic in Prophetia, verum etiam & hic in Euangelio paruulos appellauit, confiteor (inquiens) tibi Pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Tres istæ partes, vna sapientium, scilicet, Græcorum siue Gentilium, & alia prudentium videlicet Iudæorum non credentium, quibus Sacramenta hæc abscondita sunt, & tertia paruulorum, id est, humilium, quibus credentibus hæc reuelata sunt: tres illæ partes sunt, de quibus, vbi præmisit, & conuertam manum meam ad paruulos, statim subiunxit: Et erunt in omni terra dicit Dominus partes duæ, & disperdentur, & deficient, & tertia pars relinquetur in ea, & ducam tertiam partem per ignem, & vram eos sicut vritur Argentum, & probabo eos sicut probatur Aurum. Hoc ex parte maxima videmus iam factum. Nam duæ partes iam dictæ sapientium atq; prudentium, de quibus Apostolus: nos autem (inquit) prędicamus Iesum Christum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam: ecce disperditæ sunt & defecerunt partem autem tertiam, partem paruulorum, id est, humilium, reseruauit Dominus, & duxit per ignem multarum tribulationum, vt examinaret eos, sicut examinauit Argentum, vt probaret eos sicut probatur Aurum. Superius iam dictum est de beato Petro, quia dum ambularet super aquas, vt veniret ad Dominum Iesum, Videns ventum validum, timuit, & cœpit mergi, id est, dum semetipsum fortem putasset, ita vt diceret, quare non possum te modo sequi, animam meam pono pro te, tecum paratus sum, & in carcerem & in mortem ire, propter vocem vnius ostiariæ mortem timuit, & vitam negauit, quod fuit incipere mergi. At ipse non omnino mersus est, & vt non mergeretur, vt tempestatem illam euaderet, respectus Domini fecit, quia conuersus Dominus (ait Euangelista) respexit Petrum, & recordatus verbi Domini Petrus, egressus foras fleuit amarè, fletu pœnitentiæ. Respectus venerabilis, respectus misericordię & propitiationis, ille fuit, qui pœnitentiam operatus est, pœnitentiam bonam, & salutem stabilem fecit illi. Ecce autem alia, & longè dissimilis pœnitentia. *Tunc (inquit Euangelista) uidens Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum & senioribus dicens: Peccaui, tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu uideris. Et proiectis argenteis in templo, recessit, & abiens, laqueo se suspendit.* Verè enim longè dissimilis & valdè contraria huius pœnitentia fuit pœnitentiæ iam dictæ Petri Apostoli, quia mortem ista: salutem autem operata est illa pœnitentia. Venerari & honorare intendimus hic, vt sæpe iam dictum est, faciem huius vituli qui tunc ducebatur ad victimam, quando Petrum respexit, & ad prædicandam claritatem oculorum eius hoc dicimus, quia facies eadem, quæ Petrum respexit, super Iudam quoq; respexit, sed respectu dissimili. Videlicet Petrum respectu misericordiæ, Iudam respexit respectu iudicij. Nam ne quis existimet respectum Domini semper fieri in bonum, illius super quem respicit: ecce scriptura manifestè dicit: Iamq; aduenerat vigilia matutina, & ecce respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas curruum, ferebanturq; in profundum. Et de vtroq; pariter respectu, videlicet, & de respectu gratiæ siue misericordiæ, & de respectu iræ siue iudicij, Psalmus dicit sententijs continuatis: Oculi Domini super iustos, & aures eius in praeces eorum. Vultus autem Domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Igitur ipsa facies, quæ Petrum respexit, vt ad pœnitentiam salutarem compugneret: Iudam quoq; respexit, vt ad pœnitentiam exitialem conturbaret. Et ad contemplandam talis respectus iustitiam iam quidem trahimur, sed prius est, vt de modis pœnitentiæ quippiam loquamur, quoniam de isto perditionis filio ita dictum est, quia pœnitentia ductus retulit triginta argenteos, & abiens laqueo se suspendit. Vnus est pœnitentiæ modus, de quo iustus & misericors Deus curare dignetur, videlicet vbi causa pœnitentiam agendi est, fides futuri seculi, metus gehennæ, desideriumq; regni Dei. Huiusmodi pœnitentiam non solum per suos nuncios, verum & maximè per semetipsum Deus de cœlo veniens prædicare curauit, sic incipiens Euangelium suum: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Alius est pœnitentiæ modus, vbi causa pœnitentiam agendi est, amor præsentis seculi, pro qua videlicet causa pœnitentiam egit impius Achab, de sanguine Naboth, Iesraelitæ, scindens vestem suam, ieiunansq; ac dormiens in sacco, & ambulans demisso capite. Pro causa hac & Sodomitæ, Tyrij ac Sydonij pœnitentiam egissent, quemadmodum Dominus dicit: Quia si in Sodomis factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, ô Corozaim & Bethsaida, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. De huiusmodi pœnitentia, quoniam salutem non operantur, Deus nunquam curasse legitur, vt vel per semetipsum vel per nuncios suos eam prædicare dignaretur, præter quod ad Niniuen ciuitatem magnam misit Prophetam Ionam, licet ille nec pœnitentiam ibi prædicauerit, aut prædicare iussus fuerit, sed hoc tantum, adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur. Cum ergo duæ sint istæ causæ pœnitentiam agendi, propter quam earum pœnitentia ductus est iste Filius perditionis. Nunquid propter causam futuri seculi? Non vtiq; cum Diabolus esset, sic ipse Dominus iam dudum dixerat, nonne ergo vos duodecim elegi, & vnus ex vobis Diabolus est? Non, inquam, de isto seculo curauit aut quicquam spei habuit. Nunquid verò propter causam præsentis seculi. Non vtiq; nam & vt hoc malè relinqueret, abiens laqueo se suspendit.

Matth. 11.
Partes duę disperdentur & tertia pars relinquetur.
Zach. 13.
1. Cor. 1.
Matth. 14.
Ioann. 13.
Respexit dñs Petrū.
Luc. 23.
Alia pœnitētia Petri, alia Iudæ.
Exod. 14.
Duplex respectus dñi vnus misericordię alius iræ.
Psa. 33.
Pœnitentia bona.
Matth. 4.
Pœnitentia mala.
3. Reg. 21.
Matth. 11.
2. Cor. 7.
Ionæ. 3.
Qualis pœnitētia Iudæ.
Ioann. 6.

dit. Qualis ergo causa esse potuit, quæ fecit illum pœnitentia duci? Hanc enim non otiose quærimus.
Et obscura quidem & incerta nobis est, sed per aliud simile fieri potest, vt nonnihil inueniamus. Scri-
Achitofel. ptum est de Achitofel, qui fuerat consiliarius Dauid, & versus ad Absalon consilium inutile dede-
2. Reg. 17. rat contra Dauid, quia videns quod non fuisset factum consilium suum, strauit asinum suum, & sur-
rexit, & abijt in domum suam & in ciuitatem suam, & disposita domo sua, suspendio interijt. Quam
ob causam se ille suspendit? Vidit enim, quia non erat factum consilium suum. Parum dictum est,
nisi simul subintelligas, quia malignus coniector conijciebatur, decipiendum fore Absalon, & reuer-
surum esse Dauid in regnum suum, quod sibi æstimabat fore intolerabile malum: quippe qui inter
cætera mala iam ante dederat consilium, vt Absalon fœdaret patrem suum. Illud simile tin re-
ctè dixerim. Quis enim nesciat illum Dauid similitudinem vel typum prætulisse huius Iesu Christi
filij dei, & sui quoq; secundum carnem filij? Nam vt & secundum præsens Sacramentum quatuor fa-
cierum aliquid loquar. Propinquus ipse fuit faciei hominis, pro eo maximè quod ex semine eius Chri-
stus secundum carnem. Et faciei leonis, pro eo quod fortissimus ipse cum leonibus lusit, vt sapientia
Psal. 88. 131 meminit, quasi cum agnis & in vrsis similiter fecit. Nunquid non occidit gigantem, & abstulit op-
Eccles. 47 probrium ab Israel? Contriuit inimicos vndiq;, & contriuit cornu ipsorum, vsq; in æternum in om-
1. Reg. 17. ni opere. De similitudine quoq; faciei vituli plurimum habuit, quia videlicet multis laboribus erudi-
Eccl. 49. tus fuit, & multis tribulationibus passiones Christi præsignauit. Vnde & sicut itidem sapientia te-
statur, Christus purgauit peccata ipsius, & exaltauit in æternum cornu eius. Nihilominus illud mul-
tum attinet ad faciem aquilæ volantis, quod Propheticæ gratiæ oculis mirabiliter & vidit & ceci-
nit sacramenta cœlestia, eiusdem Christi sessuri ad dextram patris, vidit, inquam, & audiuit, vt inter
Psal. 109. cætera referret nobis, dicens: Dixit Dominus Domino meo sede à dextris meis. Suo quoq; nomine
Similitu- ad similitudinem accedit, interpretatur enim Dauid manu fortis siue desiderabilis. Porrò Achi-
do Iudę ad tofel & nomine & re similitudinem prætulit huius, de quo nunc sermo est, Iudæ filij perditionis. A-
Achitofel. chitofel quippe interpretatur, frater meus cadens siue irruens. Et sicut ille voluit & in eo intendit,
vt Dauid de regno eiectus, etiam funditus deleretur, id est, moreretur, & ita periret nomen eius.
2. Reg. 17. Dixit enim ad Absalon. Eligam mihi duodecim millia virorum, & consurgens persequar Dauid hac
nocte, quippe qui lassus est, & solutis manibus percutiam eum: sic & iste dominum nostrum, non
quomodocunq; mori, sed ita mori voluit, vt periret nomen eius, testante Psalmo ex persona eiusdem
Psal. 40. Christi, quo cum dixisset: Inimici mei dixerunt mala mihi, quando morietur & peribit nomen eius?
protinus de isto insidiatore maximo & insidiantium pessimo, ita subiunxit: Et ingrediebatur vt vide-
ret, vana loquebatur cor eius, congregauit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras, & loquebatur in id-
ipsum. Et hoc idem iterum repetens, cum de vniuersis dixisset: Aduersum me susurrabant omnes
inimici mei, aduersum me cogitabant mala mihi, & cætera, istum manifestius expressit, dicens: Ete-
nim homo pacis meæ, in quo speraui qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantatio-
Voluit Iu- nem. Hinc manifestum est, quod iste, nec solus iste, sed maximè iste, sic dominum Christum mori
das, vt non voluit, vt periret nomen eius, id est, vt nulla fama vel memoria, & nulla superesset doctrina eius: si-
solum ipse cut ille videlicet Achitofel illud intendebat, vt Dauid, sicut iam dictum est, de regno eiectus, nequa-
Christus, quam vltra regnare posset, morte præuentus. Eandem igitur vel similem ob causam vterq; pœni-
sed & no- tentia ductus est, & vterq; laqueo se suspendit, videlicet quia persensit tam iste quam ille, quod
men eius res non procederet secundum consilium eius. Et inde pulcherrimam similitudinis perfectionem.
periret. Quomodo ille persensit vel vnde ille percepit non fieri secundum intentionem suam, vt funditus
exterminaretur Dauid. Nimirum ex eo, quod Chusai amicus Dauid, quasi relicto Dauid, venerat ad
Absalon, quem vtiq; sciebat, nequaquam animo recessisse à Dauid, neq; corde esse cum Absalon.
Nonne iste similiter de domino Christo dicere poterat, quod quamuis esset damnatus & moreretur,
non tamen periret nomen eius, ex eo quod superstites erant discipuli eius, prædicaturi nomen & re-
surrectionem eius. Deniq; hoc voluerat vt discipuli quoq; eius cum eo comprehenderentur. Et ma-
Ioann. 18. nifestius Euangelista Ioannes exprimens: Stabat autem, inquit, & Iudas qui tradebat eum, cum ipsis.
Esa. 8. Vt ergo dixit eis ego sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram, & cætera vsq;, si ergo me quę-
ritis, sinite hos abire, vt impleretur sermo quem dixit: quia quos dedisti mihi non perdidi ex eis quen-
Ioann. 15. quam. Horum videlicet discipulorum quibus ipse iam dixerat: Iam non dico vos seruos, sed ami-
cos meos, & nomine & re similitudinem gessit ille Chusai, Chusai quippe interpretatur silentium.
Nam Chusai aliud nomen est, quod ad istud non pertinet, & interpretatur Aethiops, ait beatus Hie-
ronymus, alijsq; literis scribitur. Hoc ergo nomine Chusai, quod (vt iam dictum est) interpretatur
pulchrè pręsignatum est, silentium Discipulorum metuentium, qui relicto eo omnes fugerunt, & non
solum siluerunt de illo, propter metum Iudæorum verum etiam negauit eum Petrus maximus illo-
rum. Qualis illa negatio fuit? Nonne solummodo linguæ, & non etiam cordis? Sicut enim ille Chu-
2. Reg. 16. sai, non corde vel animo, sed ore solummodo negauit amicum Dauid dum dicente Absalon, quare
non isti cum amico tuo? respondit, nequaquam, qui illius ero quem elegit dominus, & hic omnis po-
pulus & vniuersus Israel, & cum eo manebo: sic & Petrus Apostolus non corde, sed solo ore Chri-
stum negauit, dum dicente aliquo, & tu ex discipulis eius es? respondit, non sum. Et sicut illud quod ta-
liter Chusai recessit à Dauid, per voluntatem factum est ipsius Dauid, dicentis, si veneris mecum, eris
mihi

mihi oneri: sin autem in ciuitatem reuertaris, & dixeris Absalon, seruus tuus sum rex, sicut fui seruus
patris tui, sic ero seruus tuus, dissipabis consilium Achitofel: sic & istud quod omnes Discipuli relicto
domino fugerunt, & inter Iudæos per silentium iam dictum semetipsos reseruauerunt, voluntate fa- Ioann. 13.
ctum est ipsius domini, dicentis: quo ego vado vos non potestis venire, quo ego vado non potes me Ioan. 18.
modo sequi. si ergo me quæritis, sinite hos abire, vt videlicet, dissiparetur consilium Iudæ, fieretque il-
lis reseruatis, vt eo mortuo nomen eius non periret nobis, quibus annunciauerunt, quia resurrexit.
Ex hac nota similitudine, documentum sumere libuit, ad demonstrandum, quod pœnitentia Iudæ do- Confessio
lor fuerit natus ex inuidia crudeli, & confessio eius dicentis: Peccaui, tradens sanguinem iustum, pa- Iudæ sicut
rum, aut nihil differre potuerit à confessione dæmonum. qui illum non solum iustum, verumetiam confessio
filium Dei esse interdum confessi sunt. Et quia similitudinibus huiusmodi vti delectabile est in san- dęmonum
ctis scripturis. non tædeat nos cœptam hanc similitudinem adhuc longius persequi. Sicut enim illius Dirũ por-
desertoris Achitofel suspendium, quo interijt, dirum fuit prodigium Absalon & populo Israel egres- tentũ in su
so ad pugnam contra viros Dauid: sic suspendium huius proditoris Iudæ, qui & suspensus crepuit spẽdio eius
medius, & diffusa sunt omnia viscera eius (sicut in actibus Apostolorum meminit Petrus Aposto- Acto. 1.
lus) horribile fuit portentum populo Iudæorum, non desistenti persequi discipulos Christi filij Da-
uid. Denique & ibi post suspendium Achitofel, Absalon quoque suspensus pependit, sicut scriptura di- 2. Reg. 18.
cit: quia cum ingressus fuisset mulus, cui sedebat subter condensam quercum & magnam, adhæsit
caput eius quercui, & illo suspenso inter cœlum & terram, mulus, cui sederat, pertransijt, & ipse Ab-
salon confessus est lanceis, & populus Israel cæsus est à viris Dauid, multoque plures erant, quos sal-
tus consumpserat de populo, quam hi quos vorauerat gladius in die illo. Et hic suspenso Iuda, po-
pulus Iudæorum totam damnationis eius suscepit hæreditatem, pendens inter cœlum & terram id Iudęi suspẽ
est, neque spem habens in cœlo quia vitæ æternæ indignum se iudicauit, neque terram habens suam, ve- si inter cœ
nerunt enim Romani, tuleruntque locum & gentem & multo plures, quam vllo vnquam die voraf- lũ & terrã.
set gladius, de populo illo consumpsit in obsidione illa saltus Romani exercitus post quadraginta
annos Ducibus Vespasiano & Tyto, iuxta quod prædictum fuerat per Psalmistam: Exterminauit Psa. 79.
eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Nonne hoc est pendere inter cœlum & ter-
ram, & crepuisse, & omnia pendentis viscera diffusa esse, scilicet, neque in cœlo spem siue vllam par-
tem, neque in terra quam calcamus locum vllum proprium habere, & post seditionum ingentem
crepitum, quem hystoriographus denarrat Iosephus, reliquias conclusæ multitudinis, quæ gla-
dio superfuerunt, in omnes gentes captiuas ductas esse? Et ille siquidem Achitofel festinans ad Triginta
interitum domum suam disposuit, sicut litera refert. Et disposita domo sua suspendio interijt: hu- maledicti-
ius autem domum, scilicet, iam dictum populum Iudaicum, qui domus eius rectè dicitur, ex quo ones Iudæ
Dux ipse fuit eorum qui comprehenderunt Dominum Iesum, iamdudum disposuerat Spiritus Pro- pro trigin
pheticus in Psalmo centesimooctauo sub triginta maledictionibus, quas & nos præcedenti loco nu- ta argen-
merauimus, quarum prima est, constitue super eum peccatorem. Tricesima & induantur sicut di- teis.
ploide confusione sua: secundum numerum triginta argenteorum, quos iste venditor iusti sangui- 2. Reg. 17.
nis ab illis emptoribus acceperat. Illius nimirum Prophetici Spiritus dispositione, illud quoque dis- Matth. 27.
positum fuit, vt eosdem triginta argenteos Iudas referret Principibus Sacerdotũ & Senioribus, atque
projceret in templo, & illi acceptis argenteis dicerent, non licet mittere eos in Corbanan, quia pre-
tium sanguinis est, & concilio inito emerunt ex illis, agrum figuli, in sepulturam peregrinorum.
Nam ne casu hoc accidisse quis putet. Tunc (*inquit Euangelista*) *impletum quod dictum est per Prophe-* Zach. 11.
tam, dicentem: *Et acceperunt triginta argenteos, pretium appretiati, quem appretiauerunt à filijs Israel, &*
dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus. Propheta per quem hoc dictum fuerat, Za-
charias est, sed per incuriam scriptorum inoleuit, vt hic pro Zacharia nominaretur Hieremias, & ip-
sa Prophetia, quam hic abbreuiauit Euangelista, maxima quærela est pastoris boni, iuxta illud quod
alibi dicit: Retribuebant mihi mala pro bonis. Narrat quippe gregem se pauisse pastor bonus, ab eo Psal. 34.
quo ait, hæc dicit Dominus Deus meus: Pasce pecora occisionis, quæ qui possiderant, occidebant, & Zach. 11.
non dolebant, vsque ad id, & dixit Dominus ad me, adhuc sume tibi vasa pastoris stulti, quæ omnia hic
perscribere & explanare nimis longum est. Testimonium, quod Euangelista breuius posuit, sic se ha-
bet inter cætera illius capituli. Et dixi ad eas: Si bonum est coram vobis, afferte mercedem meam: &
si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Pro-
ijce illud ad statuarium, decorum pretium, † quod appretiatus sum ab eis, & tuli triginta argente- alias, quo
os & proieci illos in domum dei ad statuarium. Denique hoc sciendum, quia sub conditione, & quasi
conuentione facta, gregem paui, scilicet, filios Israel, de quibus Psalmista dicit. Deduxisti sicut oues Psal. 76.
populum tuum, in manu Mosi & Aaron. Et sub conditione legem dedi eis monte Sinai, & terram Psal. 104.
Chanaan, cuius videlicet conditionis siue conuentionis summam, Psalmista breuiter exprimit his ver-
bis: Et dedit illis regiones gentium, & labores populorum possederunt, vt custodiant iustificationes
eius, & legem eius requirant. Quid ergo est hic dicere: si bonum est coram vobis, afferte mercedem
meam, & si non, quiescite: nisi in arbitrio ipsorum quid mallent ponere, & voluntarias debiti cultus
& susceptæ legis obseruationes quærere? Nam voluntarium seruitium ab eis quæsisse deum, mani-

festum est. Exempli gratia: Testes (ait ipse per Mosen) inuoco cœlum & terram, quod proposuerim
Deute. 30. vobis vitam & bonum, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, vt & tu viuas & semen
tuum. Et Iosue dixit ad eos: Sin autem malum vobis videtur vt domino seruiatis, optio vobis datur:
Iosue. 24. Eligite hodie quod placet, cui seruire potissimum debeatis. Igitur quod dicit: si bonum est coram
vobis, afferte mercedem meam, & si nō quiescite: tale est, ac si dicat ille filius patrisfamilias & domini
Parabola vineæ, missus ad agricolas tempore fructuum, vt acciperet vineę fructus. Ecce Pater meus, postquam
de malis seruos suos misit, quorum alios cæcidistis, alios lapidastis, nouissimè misit ad vos dicens: Verebuntur
agricolis. filium meum. Si ergo bonum est coram vobis, date fructus vineæ, & si non, saltem quiescite: vt non
Matth. 21. occidatis me, dicentes: Hic est Hæres, venite occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius. At
illi non solum fructus vineæ non dederunt, verumetiam ab hoc malo non quieuerunt, quin eijcerent
Mala retri me extra vineam & occiderent. Et vt hoc facere possent, appenderunt triginta argenteos, quos Iro-
butio. nice dico mercedem meam, quia non mea vel mihi debita merces, sed sanguinis mei pretium erant.
Miraculum tam malæ retributionis spectandum erat oculis patris qui miserat me, vt vineæ fructus
Zach. 11. exigerem ab eis. Dixit ergo Dominus ad me: Proijce illud ad statuarium, decorum pretium. De-
nique pretium quod sic appretiatus sum ab eis, cum grauissima Ironia dixit decorum, ille statuari-
us, id est, figulus, siue plasmator hominis, Deus pater meus. Tuli enim triginta argenteos & proie-
ci illos in domum Dei ad statuarium, vt scilicet videns retributionem tam iniquam, daret iudicium,
& iudicaret eos ex ore ipsorum dicentium: Malos malè perdet, & vineam suam locabit alijs agrico-
Matth. 21. lis, qui reddant ei fructum temporibus suis. Ad hunc sensum valet quod continuò sequitur: Et præ-
Zach. 11. cidi virgam meam secundam quæ appellabatur funiculus, vt dissoluerem germanitatem inter Iu-
dam & Israel. In isto Prophetiæ capitulo, quod totum hic præscribere piget, ita præmiserat: Et
Duę virgę assumpsi mihi duas virgas, vnam vocaui decorem, & alteram vocaui funiculum, & paui gregem.
dñi vna de Ac deinceps: Et tuli virgam meam, quæ vocabatur decus, & abscidi eam, vt irritum facerem fœdus
eis, altera meum, quod pepigi cum omnibus populis. Et est sensus: Regendas susceperam omnes gentes, & fœ-
funiculus. dus pepigeram cum eis, dicens ad Noe & ad filios eius: ecce ego statuam pactum meum vobiscum,
Gene. 9. & cum semine vestro post vos, & illius regiminis virgā vocaui, inquit, decorē. Decus enim siue decor
quidam est non paruus inter omne genus humanum & deinde seorsum regendum susceperam gregē
vnum gentis Israeliticæ. Et huius regiminis virgam alteram, inquit, vocaui funiculum, iuxta illud:
Deute. 32. Pars autem Domini populus eius. Iacob funiculus hæreditatis eius. Quomodo autem abscondi
Quomo- virgam illam priorem, quam vocaueram decorem? Dimittendo scilicet gentes omnes abire quo vo-
do abscon lebant, quemadmodum & Paulus in Actibus Apostolorum dicit: Annunciamus vobis ab his vanis
dit virgam conuerti ad Deum viuum, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, qui in præteri-
priorem. tis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Porrò virgam secundam, quam voca-
Acto. 14. uerat funiculum præcidi, ait, vt dissoluerem germanitatem inter Iudam & Israel, faciendo, scilicet,
quod ipsemet iudicauerunt ad quos & propter quos parabolam dixerat, malos malè perdet, & vi-
neam suam locabit alijs agricolis. Sicut prædictum, ita & factum est. Præcidit virgam suam secun-
dam, quæ appellabatur funiculus, & hoc non quomodocunque, non ita vt repelleret plebem suam, num-
Rom. 11. quid enim, ait Apostolus, repulit Deus populum suum? absit, nam & ego Israelita sum, ex semine A-
braham, de tribu Beniamin: non repulit Deus plebem suam quam præsciuit: sed ita, vt dissolueret
Dissoluta germanitatem inter Iudam & Israel. Et est sensus: Sicut olim dissoluta germanitas inter Iudam &
germani- Israel, quando decem tribus scissæ sunt à domo Dauid, facientes sibi regem Ieroboam, & colendo vi-
tas. tulos quos ille fecit: tribus autem Iuda permansit cum domo Dauid, habens ciuitatem Hierusalem, &
3. Reg. 12. vnicum templum nominis Domini, ita & nunc. Sicut enim nunc in illa dissolutione germanitatis tri-
bus Iuda, ex qua oportebat Christum nasci, adhæsit Regi suo Dauid, cuius de domo natiuitas illa spe-
rabatur, quia Dominus iurauerat illi, & sicut in ipso Israel, id est, in decem tribubus, aliqui erant resi-
dui dicente Domino, reliqui mihi septem millia virorum, qui non curuauerunt genua ante Baal, sic
Psal 88. 131. & in hoc tempore, ait idem Apostolus, reliquiæ secundum electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Et
3. Reg. 19. in his tanta est dissolutio germanitatis, quanta significari potuit significatione gladij, cum Dominus
Rom. 1. dicit: Nolite arbitrari quia venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium.
Matth. 10. Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & nurum aduersus socrum suam, & inimici
Psal 47. hominis domestici eius. Ibi dolores vt parturientis, pro tanta dissolutione germanitatis. Exempli gra-
Rom. 9. tia, cum Paulus Apostolus dicit: Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhi-
bente conscientia mea in Spiritu Sancto, quoniam tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi
meo. Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei se-
Differētia cundum carnem. Intueri tandem libet, quia inter Prophetiam & inter rem gestam, secundum qua-
verborū in litatis verborum nonnulla distantia est. Nam in re Iudas, ait Euangelista, retulit triginta argenteos
terprophe principibus sacerdotum & senioribus, & proiecit eos in templum: in Prophetia autem ipse, qui mer-
tā & euan- cedem suam quærebat, qui gregem pauerat, Dominus dicit: Et tuli triginta argenteos, & proieci illos
gelistam. in domum Dei. Itemque & cum futurum esset, & ita factum sit, vt dicerent illi emptores sanguinis, non
Marc. 27. licet eos mittere in Corbonan, quia pretium sanguinis est & hęc dicentes emerent ex illis agrum figu-
Zach. 11. li in sepulturam peregrinorum: ita prophetatum fuerat. Et dixit Dominus ad me: Proijce illos argen-

teos

eos siue illud pretium ad statuarium, id est, figulum. Itaq; quod fecit Iudas referens argenteos, & quod fecerunt principes sacerdotum & seniores, emendo ex illis agrum figuli, hoc secundum verba Prophetiæ semetipsum fecisse dicit ipse cuius sanguinis pretium fuerunt illi argentei. Diligenter animaduerte: Non quod talem appenderunt mercedem diuites illi, negotiantes in templo, & dicere soliti, quod in hoc ipso capitulo præmissum est, benedictus Dominus, diuites facti sumus: non inquam, quod constituerunt traditori dare triginta argenteos pro traditione Domini, hoc fecit Dominus: sed quod traditor eosdem retulit argenteos, & quod illi consilio inito emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum, hoc fecit Dominus Dei filius, & hoc, inquit, constituit mihi Dominus. Et quem non delectet iustitiæ causam cognoscere, cur ita fecerit Dominus, cur tantopere hoc facere voluerit Dei filius, vt super faciendo, quasi iam facto, tubam præmitteret Propheticam personantem suo perflante spiritu? Deniq; per hoc excitati æstimare debemus, argenteos illos grauissimos & maximi fuisse ponderis, magniq; signatos in scriptione mysterij, quam ipse nouerat qui omnia in sapientia fecit. Appendamus eos melius in statera rationis quia malè appenderunt ipsi qui dederunt eos in pretium sanguinis iusti. Primo sciendum, quia argentum illud fuit Domini, sicut & cætera omnia quæcunq; possidebant illi, diuites facti, filij pauperum, quorum patres nihil habuerunt, quippe quos de Aegyptia seruitute, qua propter venditionem fratris sui Ioseph diu seruierant, Dominus eduxit, nihil habentes, nisi quod dedit eis regiones gentium & labores populorum possederunt, sub ista conditione, sicut iam superius dictum est, vt custodirent iustificationes eius, & legem eius requirant. Et terra, inquit, mea est: vos autem coloni mei estis. Tunc dedit & extunc multiplicauit eis aurum & argentum, videlicet de laboribus populorum iam suis, de regionibus Chananæorum in suum ius redactis, quia per iustum illis abstulerat iudicium, propter scelera ipsorum. Nihil ergo iuris isti habuerunt in bonis illis, nisi hoc, vt seruientes domino, bonis domini vterentur, tanquam mercenarij. At illi viventes bonis domini persæpe nimis fraudauerunt seruitium domini, in tantum vt hæc ipsa bona, quæ pro mercede acceperant seruitij domini, sacrarent dijs alienis, & simulacra fabricarent dæmonijs. Hoc est quod per Prophetam Osee Dominus idem conqueritur, his verbis, sub similitudine mulieris fornicatricis. Et hæc nesciuit, quia ego dedi ei frumentum & vinum & oleum, & argentum multiplicaui ei & aurum, quæ fecerunt Baal. Idcirco conuertar, & sumam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo lanam & linum meum, quæ operiebant ignominiam eius. Parum illud fuit, quod argentum & aurum domini fecerunt Baal. Impleuerunt isti filij mensuram patrum suorum, in eo maximè, quod argentum eiusdem domini pretium sanguinis eius fecerunt. Igitur iam planè tempus erat faciendi, quod in illa Prophetia præscriptum fuit, tempus domino liberandi lanam suam & linum suum, quæ operiebant ignominiam suam fornicatricis illius, liberandi frumentum & vinum suum, aurum suum & argentum suum. Huiusce liberationis initium qualè esse potuisset conuenientius, iustius aut venerabilius, quam vt reuocaret, & de manu traditoris abstraheret, atq; in templo projceret illud ad statuarium iam dictum, scilicet, Deum patrem suum illos triginta argenteos sanguinis sui pretium? Nam verè ipsa relatio argenteorum, liberationis iam dictæ fuit initium, liberationis omnium bonorum, quibus sibi collatis illi nimis sacrilege & crudeliter abusi sunt: Finis autem vel consummatio, quando venerunt Romani, totumq; aurum & argentum siue in templo siue extra templum, lanamq; & linum, quod incendio superfuit, abstulerunt: Et factum est quod in eodem Propheta comminatus fuerat Dominus, ne forte, inquiens, expoliem eam nudam, & statuam eam secundum diem natiuitatis suæ, & ponam eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inuiam, & interficiam eam siti. Quoniam autem & hoc fecit Dominus, sicut iam supra dictum est, non licet eos mittere in Corbonan, quia pretium sanguinis est, emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum: in isto quoq; facto quis dubitet scitu dignum subesse mysterium? Nos enim eramus peregrini, quippe & quibus dicit Apostolus: Qui eratis illo in tempore sine Christo, alienati à conuersatione Israel. Hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo: Et nunc quidem, ait idem, iam non hospites & aduenæ sed estis ciues sanctorum & domestici Dei, veruntamen mutata peregrinatione peregrini sumus, profitentes cum eodem, quia non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus, & facientes, quod idem dicit: exeamus igitur ad eum extra castra improperium eius portantes. Igitur illi emendo agrum figuli in sepulturam peregrinorum, sicut constituit mihi Dominus Domini Dei Filius, mysterium nobis operati sunt, & licet ignorantes, iustitiæ Dei seruierunt. In eo videlicet, quod sicut illi argentei non remanserunt traditori, qui vendiderat non suum, sic nec sibi pretium illud remanere passi sunt, qui bonum operarium & vineę dominum, non de suo sed de bonis eiusdem domini, de mercede eiusdem operarij, emerant ad interficiendum. Erat autem Corbanan Gazophylacium, & interpretatur Corbanan oblatio, & proinde sic appellabatur, quia de oblationibus implebatur, quæ nimirum oblationes ad ipsos perueniebant. Ne igitur ad illos illi argentei redirent, quibus & ipsum Gazophylacium & cætera omnia iuste tollenda erant, hoc prouidit Dominus, hoc constituit Dominus, vt emerent ex illis agrum iam dictum, qui vocaretur ager sanguinis in præsagium, malum ipsis, bonum nobis. Ager quippè sanguinis tota est illis Ecclesia Christi, quæ sanguinem illum vsq; hodie fideliter bibit, clamantem ad Deum aduersus maledictos illos secundum similitudinem sanguinis Abel iusti, de quo Dominus loquitur

Ibidem.

Quales illi triginta argentei.

Argentũ illud dñi fuit

Gene. 37.

Psal. 140.

Leuit. 25.

Iudęi quid iuris habuerũt ad bona Chananæorum.

Osee. 2.

Quomodo ablata sunt ab eis bona illa.

Ibidem,

Nos nũc aliter peregrini sumus quã fuimus ante fidem susceptam.

Ephe. 2.

Hebræ. 13.

Ager figuli

Corbana.

Ager sanguinis Ecclesia est.

Gene. 4.

quitur ad Cain: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super
terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Quomodo autem in hu-
Roma. 6. iusmodi agro sepelimur aut sepulti sumus nos peregrini? Quis hoc nesciat? Quicunq; baptizati su-
mus, ait Apostolus, in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum ip-
Facies vituli à sinistris propter aduersa passionis eius. so per baptismum in mortem, & cætera. Interea iugum obedientiæ trahit ipsa, cuius ad honorem
hæc loquimur, facies vituli, & aduersa obueniunt ei, iuxta quod in Propheta dictum fuerat: Facies au-
tem bouis siue vituli à sinistris. Et facies leonis à dextris, de qua dicendum post hæc erit. Sinistra hæc
sunt, quod illuditur, flagellatur, & crucifigitur. Illusus enim est prius ab ipsis Iudæis & Pontificibus,
siue Pontificum ministris, expuendo in faciem eius, velando faciem eius. colaphis eum cædendo &
Ezech. 1. palmas ei in faciem dando, cum cachinno crudeli, vt dicerent: Prophetiza nobis Christe, quis est qui
Lege, præsid. s. te percussit. Deinde illusus est à gentilibus, quibus eum tradiderunt, militibus † præsulis. Congrega-
ta quippe ad eum omni cohorte, exuentes eum, chlamydem coccineam circundederunt ei, & plecten-
tes coronam de spinis posuerunt super caput eius, & harundinem in dextera eius. & genu flexo an-
te eum, illudebant ei, dicentes: Aue Rex Iudæorum. Et expuentes in eum acceperunt harundinem,
Duplex illusio, vna vitulorũ altera canũ. & percutiebant caput eius: deinde flagellatum, tunc demum crucifixerunt eum. Fuit ergo duplex
illusio, altera canum, alia vitulorum canum, id est, gentilium: vitulorum lasciuientium, id est, Iudæ-
orum, sicut ipse in Psalmo clamauit, & adhuc clamans, dicit: Circundederunt me vituli multi, tau-
ri pingues obsederunt me, aperuerunt super me os suum, sicut Leo rapiens & rugiens, & cætera. Ac
Psal. 21. deinceps: Quoniam circundederunt me canes multi, concilium malignantium obsedit me, foderunt
manus meas & pedes meos. Miro modo Propheta hæc ordinem tenuit historiæ siue rei gerendæ,
vt sicut futurum erat, & sicut factum est, quod prius à Iudæis: & deinde à gentilibus illusus & ma-
lè tractatus est: ita prius de Iudæis & Iudæorum Pontificibus quærelam depromeret, sub nomini-
bus vitulorum & taurorum pinguium, qui quasi munda erant animalia, quia putabant vel dice-
bant se cognoscere Deum, deinde de gentilibus sub nomine canum, quia sine Deo viuentes, nec ial-
tem nomen scientes eius, palam immundi erant. Cuncta hæc sinistra fuerunt. vnde & facies hæc
rectè (vt iam dictum est) à sinistris fuisse perhibetur. Facies in gloria & despecta, sicut geminio-
sus Propheta loquitur: Et ascendit sicut virgultum coram eo, sicut radix de terra sitienti. Non est
Esa. 53. ei species neq; decor. Et vidimus eum & non erat aspectus, & considerauimus eum despectum &
nouissimum virorum, virum dolorum & scientem infirmitatem & quasi absconditus vultus eius,
Passio Christi nobis gloriosa. & cætera. Sinistra, inquam, id est, aduersa hæc fuerunt, sed per hæc sinistra, cuncta nobis dextera
per hæc aduersa. cuncta nobis prospera venerunt. Et illis quidem vitulis siue tauris sinistra hæc
ignominiosa. & canibus illis contemptibilia fuerunt. Vnde & Apostolus loquitur: Iudæis quidem
1. Cor. 1. scandalum. gentibus autem stultitiam: sed nobis, id est, nostro sensui, illud stultum Dei, sapientius est
hominibus Iudæis, & infirmum illud Dei fortius est hominibus ethnicis: quos cum autoritate su-
Matth. 11. prascripta, vitulos & canes dicere audemus potius quam homines. Beatus est, ait ipse, qui non fuerit
scandalizatus in me, & hoc scientes non scandalizamur, sed gloriamur, & faciem hanc in ista quasi
stultitia & infirmitate maximè gloriosam prædicamus. quippe qui ipsas eius contumelias sacramen-
Vindicta de velatione faciei. tis & maiestate eiudicq; plenas esse intelligimus. Primum, illud quod illudentes faciem quoq; eius (quod
Marci & Lucæ narratio non præterit) velauerunt, quantum vsq; hodie super illos exercet iudici-
um? Nam quia sic faciem eius velauerunt, idcirco velamen positum est super cor eorum, secundum il-
Marc. 14. lud portentum, quod Moses ponebat velamen super faciem suam, & vsq; in hodiernum diem, ait A-
Luc. 22. postolus, cum legitur Moses velamen positum est super cor eorum. Et quia sic velata facie incurua-
Exod. 34. bant eum ad colaphizandum. recta imprecatione, siue iusta concessione in Psalmo spiritus Prophe-
2. Cor. 3. ticus: Obscurentur, inquit, oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Sibimet ergo
Psal. 68. faciem eius absconderunt. quamuis ipse illis abscondisse dicatur, dicente Esaia: Et expectabo Domi-
Esa. 8. num, qui abscondit faciem suam à domo Iacob, & præstolabor eum, subauditur, donec ostendat eis
2. Cor. 3. faciem suam, sicut loco memorato prosequitur Apostolus, dicens: Cum autem Israel conuersus fu-
erit ad Dominum auferetur velamen. Interim absconditus est ab eis pro reatu velationis, & repro-
bationis illius, quam reprobauerunt eum, lapidem summum, lapidem angularem, non qualicunq;
modo, sed ita procaciter, vt inter reprobandum in faciem quoq; eius expuerent. Quo enim modo
quippiam magis quam conspuendo reprobamus? Eius nanq; rei, quam conspimus, odorem nobis
fœtere significamus. Nimis ergo illi reprobauerunt ædificantes istum lapidem, sed frustra: factus est
Psal. 117. enim in caput anguli. Et principium est fortitudinis, vnde plenius dicendum erit in contemplatione
faciei leonis. Præter hæc & vocem cachinni non sine iusta indignatione Deus audierit, dum velata
facie quasi non videntem colaphizantes, & alapis cædentes, dicerent: Prophetiza nobis Christe, quis
Synagoga Christum percutiẽs filia latronis dicitur. est qui te percussit? Stulti & cæci, nos pro illo vobis prophetizamus, id est, secundum veram Prophe-
tiam respondemus, quia percussit eum filia latronis. Quæ percussit eum, tota synagoga vestra voca-
tur & est filia latronis. Sic enim habet Propheta, quam ipse velata tibi facie nobis videt, nobis osten-
dit, Nunc vastaberis filia latronis. Quam ob causam? Obsidionem, ait, posuerunt super nos, in virga
percutienti maxillam iudicis Israel. Quem iudicem Israel si quæras, quis nam sit, ecce dicimus.
Matth. 5. quia ipse est qui natus in Bethleem de virgine Maria, ab initio autem siue ab æterno Deus erat.

Nam

Nam protinus ſequitur, & ait: Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egre-
dietur, qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis. Ergo filia latro-
nis tu es ô Synagoga Satanæ, quæ tanti iudicis maxillam percuſsiſti, & hoc prophetizat tibi lo-
quens in Prophetis, loquens etiam in nobis. Cuius filia latronis? Nonne Barrabæ? Erat enim Bar- Matth.27.
rabas latro, & propter ſeditionem & homicidium miſſus fuerat in carcerem, illum tu tibi donari pe- Leui.23.
tiſti, autorem ſeditionis, occidiſti autem hunc, principem pacis. Verè ergo filia latronis, & patris
eiuſmodi, ſeditiones & latrocinia iuſta in hæreditate poſſediſti. Et idcirco vaſtata es, quia obſidi-
onem poſuiſti, eos prohibens loqui, & perſequens & occidens eos, qui prænunciabant, de aduen-
tu iuſti, ſcilicet, iam dicti iudicis, & eiuſdem cum præſens eſſet, maxillam percuſsiſti. Et quidem Gen- Illuſio Cri
tiles quoque, quibus eum tradidiſti, non minus illuſerunt, imò & amplius illuſerunt, quia præter ſti à genti-
hoc, quod ſimiliter (vt tu) expuerunt in eum, & alapas ei dederunt, ſimul etiam ad deriſionem re- libus.
gij nominis, ſuper quo accuſaueras eum chlamydem coccineam circundederunt ei. Et plectentes co- Maius pec
ronam de ſpinis, poſuerunt ſuper caput eius, & arundinem in dextera eius. & genu flexo Regem ſa- catum Iu-
lutantes, arundine percutiebant caput eius. Sed in omnibus his tu filia latronis maius peccatum dæorum.
habes, quia Legem & Prophetas Meſsiam tibi promittentes acceperas, ita vt excuſationem non habe-
as de peccato tuo, quin ſciens & per inuidiam Dominum & Regem tuum illuſeris, illudendumq́ &
flagellandum & crucifigendum tradideris. Illi autem eiuſmodi nihil habentes aut ſcientes, hæc om-
nia fecerunt, multo excuſabiliores comparatione tui. Nam de tuis aliqui à te perſuaſi, per ignoran- Mirabile
tiam fecerunt, illi autem omnino neſcierunt. Exeamus tandem ad eum, vel cum eo in locum qui di- tribunal
citur Golgatha, quod eſt Caluariæ locus, vbi crucifigentes eum, diuiſerunt ſibi veſtimenta eius, & vi- Chriſti in
deamus in humilitate vel pœna iudicati, glorioſum & terribile myſterium iudicaturi. Illic enim ipſe cruce.
duorum latronum medius, alterum à dextris pœnitentem ſuſcepit, & amen (inquit) dico tibi hodie Luc.23.
mecum eris in Paradiſo: alterum à ſiniſtris, in nequitia perſeuerantem, in damnatione reliquit. Illic Ioan. 19.
& Ioannes ex amicis amiciſsimus cum Maria matre ipſius, ſtans iuxta crucem eius, vnde abierant,
non voluntate, ſed metu cæteri Diſcipuli eius, & Barrabas latro neſcio quo abierat à Iudæis dimiſ-
ſus. In his quatuor tam diuerſis hominibus quam magnum ſubluceat myſterium iudicaturi huius,
qui (vt iam dictum eſt) duorum latronum medius pendebat iudicatus: tunc demum ritè perpendis, ſi
ſimul proſpicias, quia eum ſederit, vt iudicet omnes gentes, ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, tunc omne
genus humanum in quatuor partes diuidetur. Illic erunt à dextris, qui iudicentur & condemnen- Quadru-
tur atq; illic erunt, qui non iudicentur, ſed iudicent. Nimirum Apoſtolicæ perfectionis homines, iudi- plex genus
cabunt ſancti nationes, videlicet cum illis Principibus quibus ſpecialiter dictum eſt: Sedebitis & vos hominũ in
ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Quarta pars erit illorum, qui nec iudicabun- extremo iu
tur, quia iam iudicati ſunt, iuxta illud Apoſtoli dictum: Quicunq; enim ſine Lege peccauerunt, ſine Le- dicio.
ge peribunt. Iam ergo Crux ipſa Chriſti iudicati, quoddam erat tribunal eiuſdem tremendi iudicis, Sap.3.
quia circa ipſum alter latronum iudicatus, id eſt, punitus, & ſaluatus eſt alter iudicatus, de illo iudicio Matth.19.
vel pœna tranſiuit ad pœnam æternam, impœnitens & vſq; in fine ſuo blaſphemus: & dilectus Ioan- Rom.2.
nes, neq; tunc, neq; deinceps crucifixus, vel alia vi peremptus eſt. Quartus Barrabas, à Deo quidem Quatuor
damnatus erat, ſed ab hominibus non iudicatus, imò dimiſſus, vt iam dictum eſt. Splendidius my- perſonę cir
ſterium hoc nobis faciet ſancta & myſtica Lex, capitulo quod homini eſt: Locutus eſt Dominus ad ca crucem.
Moyſen, dicens: Poſt mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti Verba le-
ſunt, & pręcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingrediatur ſanctuari- gis de ritu
um, quod eſt intra velum, coram propitiatorio quo tegitur arca, & non moriatur, quia in nube appa- offerendi.
rebo ſuper oraculũ, niſi ante hæc fecerit. Vitulum offeret pro peccato, & arietem in holocauſtum. Tu- Leui.16.
nica linea veſtietur, fœminalibus lineis verenda cælabit, accingetur zona linea, & cydarim lineam im-
ponet capiti. Hęc enim veſtimẽta ſunt ſancta, quibus cunctis, cum lotus fuerit, induetur, ſuſcipietq; ab
vniuerſa multitudine filiorum Iſrael duos hircos pro peccato, & arietem in holocauſtum. Cumq; ob-
tulerit vitulum, & orauerit pro ſe & pro domo ſua, duos hircos ſtare faciet corã domino in oſtio ta-
bernaculi teſtimonij, mittẽs ſuper vtrunq; ſortem corã domino, & alterã capro emiſſario, Cuius ſors
exierit domino, offeret illũ pro peccato. Cuius aũt in caprũ emiſſarium, ſtatuet eum viuũ coram dño,
vt fundat pręces ſuper eũ, & emittat illũ in ſolitudinẽ. His ritè celebratis, offeret vitulũ. & rogans pro
ſe & pro domo ſua, immolabit eũ, aſſumptoq; thuribulo, quod de prunis altaris impleuerit, & hauriẽs
manu compoſitũ thymiama in incenſum, vltra velum intrabit in ſancta, & poſitis ſuper ignem aro-
matibus, nebula eorum vt vapor operiat oraculum, quod eſt ſuper teſtimonium, & non moriatur.
Tollet quoq; de ſanguine vituli, & aſperget ſepties digito contra propitiatoriũ ad orientẽ. Cumq; ma-
ctauerit hircũ pro peccato populi, inferet ſanguinẽ eius intra velũ, ſicut pręceptũ eſt de ſanguine vitu-
li, vt aſpergat è regione oraculi, & expiet ſanctuarium ab immundit ijs filiorum Iſrael, & à præuari-
cationibus eorum cunctiſq; peccatis. Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo teſtimonij, quod fixum eſt
inter eos, in medio ſordium habitationis eorum. Nullus hominum ſit in tabernaculo, quando Pontifex
ingreditur ſanctuarium, vt roget pro ſe & pro domo ſua, & vniuerſo cœtu Iſrael, donec egrediatur.
Cum autem exierit ad altare, quod coram Domino eſt, oret pro ſe, & ſumptum ſanguinem vituli atq;
hirci, fundat ſuper cornua eius per gyrum, aſpergenſq; digito ſepties expiet, & ſanctificet illud ab im-

munditijs filiorum Israel. Postquam autem emundauerit sanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viuentem, & posita vtraq; manu super caput eius. Confiteantur omnes iniquitates filiorum Israel, & vniuersa delicta atq; peccata eorum, quæ imprecans capiti eius emittat illum per hominem paratum in desertum. Cumq; portauerit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, & dimissus fuerit in deserto, reuertatur Aaron in tabernaculum testimonij, & positis vestibus, quibus prius indutus erat, cum intraret, sanctuarium, relictisq; ibi. lauabit carnem suam in loco sancto, indueturq; vestimentis suis. Et postquam egressus, obtulit holocaustum suum ac plebis, rogabit tam pro se quam pro populo, & adipem qui oblatus est pro peccatis, adolebit super altare. Ille verò qui dimiserit caprum emissarium, lauabit vestimenta & corpus aqua, & sic ingredietur in castra. Vitulum autem & hircum. qui pro peccato fuerant immolati, & quorum sanguis illatus est, vt in sanctuario expiatio compleretur, asportabunt foris extra castra. & comburent igni, tam pelles quam carnes eorum & fimum. Et quicunq; combusserit ea, lauabit vestimenta sua, & carnem aqua, & sic ingredietur in castra, eritq; hoc vobis legitimum sempiternum. Assertione nostra non indiget, demonstratione nostra non opus est, quod hæc & cætera legalia instituta fuerint exemplaria cœlestium. de quorum quibusdam præscriptis Apostolus, dicit: Necesse est ergo exemplaria cœlestium his mundari ipsa autem cœlestia melioribus hostijs quam istis. Deniq; & Moysi, cum hæc ordinarentur, Deus dixit: Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est. Ergo exemplaria cœlestium ista fuerunt, immolatio vituli pro peccato, & oblatio arietis in holocaustum & ab vniuersa multitudine filiorum Israel susceptio duorum hircorum pro peccato cum ariete iam dicto in holocaustum, & cætera quæ præscripta sunt. exemplaria fuere cœlestium. Ipsa autem cœlestia sunt ista, de quibus est iam dictum, immolatio Christi crucifixi, & sortes diuisæ latronum, qui cum eo crucifixi sunt, dimisso Barraba per petitionem Iudæorum. Dicamus ergo. Non (inquit) omni tempore ingrediatur Sacerdos in sanctuarium, quod est intra velum. coram propitiatorio quo tegitur arca & cætera. Sacerdos & hostia ipse Christus est, ipse vitulus, ipse aries, ipse & hircus, sed diuerso respectu. Sacerdos namq; est, quia sicut Apostolus dicit, ipse assistens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non huius creationis, neq; per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. sacrificium præferens panis & vini, secundum ordinem Melchisedech. in sacramento corporis & sanguinis sui. Vitulus, quia sicut pro nobis, ita pro illis quoq; oportuit eum pati, qui vsq; ad aduentũ eius portantes iugum legis, iuste vixerunt. & mundi fuerunt per iustitiam fidei. Aries ipse, videlicet immolatus & pro arietibus quoq;, id est, pro Apostolis suis, de quibus Psalmus dicit: Afferte Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum. Ipsi namq; duplici de causa rectè arietes dicti sunt, vel quia duces sunt totius Ecclesiæ, sicut arietes duces sunt totius gregis, vel quia sicut arietes duobus cornibus, sic ipsi duobus testamentis oppugnantia sibi impugnant, hoc à vitulis, id est, ab anterioribus sanctis differentes, quod iugum legis non portant, quod neq; nos (vt ait Petrus Apostolus) neq; patres nostri portare potuimus. Hircus, ipse nimirum pro illis, quorum grauiora peccata tulit, siue qui ante aduentum eius sub lege fuerunt, siue quos in aduentu suo ipse, finis legis, per pœnitentiam suscepit, vel suscipit, qualium nouissimus latro ille est, quem (vt supra diximus) in cruce pœnitentem suscepit. Igitur cum vitulo & ariete & duobus hircis, tunc accessit Sacerdos coram Domino, in ostio tabernaculi testimonij, quando redemptor noster ad passionem venit, obediens patri vsq; ad mortem, mortem autem crucis. Ostium quippe tabernaculi sancti & veri, ipsa est passio eiusdem redemptoris. Et illud maximè vulnus eiusdem passionis, quo latus eius vnus ex militibus lancea percutiens aperuit, apertio est illius ostij, quo ingredimur, & præter quod ostium non est aliud, per quod possumus ingredi in gloriam illius cœlestis sanctuarij. Nos autem extunc regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis effecti: Suscipiet (inquit) ab vniuersa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, & vnum arietem in holocaustum. Cumq; obtulerit vitulum & cætera. Vnus vitulus & vnus aries, quia videlicet iustorum atq; sanctorum hominum, propter quorum imperfectam iustitiam siue sanctitatem, Christum tanquam vitulum, & velut arietem pati siue immolari oportuit, quoniam & si proprijs vel actualibus criminibus non erant impliciti, peccato tamen originali tenebantur obnoxij: nulla dualitas, nulla diuisio est, sed omnes vnum sunt. Porrò. hirci duo sunt, sorte separandi, quia peccatores siue impij diuisi sunt diuisione homini, vt alij per pœnitentiam conuersi, remissionem peccatorum accipiant in sanguine Christi: alij impœnitentes in suis moriantur peccatis, & non prodest illis sanguis Christi, imò in iudicium venit super eos, sicut quidam eorum sibimetipsis imprecati sunt, dicentes: Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Ait ergo: Cumq; obtulerit Sacerdos vitulum, & orauerit pro se & pro domo sua, duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonij, mittens super vtrunq; sortẽ, vnam Domino, & alteram capro emissario. Hoc ita factum est. Voluntati patri obediens Sacerdos, verus Dominus Iesus Christus, semetipsum tanquam vitulum obtulit, & pro se ac pro domo sua, quæ est Ecclesia, orauit, quando procidens in faciem suã: Mi pater (inquit) si possibile est, transeat à me calix iste: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu, factusq; in agonia, prolixius orabat, & factus est sudor eius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in

terram

Lex illa exemplar fuit cœlestiũ.
Heb. 9.
Exod. 25.
Christus sacerdos est, & vitulus & aries & hircus mysticus.
Heb. 9.
Psal. 109.
Christus vitulus.
Christus aries.
Arietes Apostoli.
Psa. 28.
Acto. 15.
Christus hircus.
Philip. 2.
Ostiũ tabernaculi, latus Christi vulneratum in cruce.
1. Petr. 2.
Duo hirci Christus & Barrabas.
Matth. 27.
Leui. 16.
Luc. 22.

terram. Tunc vbi comprehensus est, & præsidi Pilato traditus, quem (inquit ille) vultis dimittam
vobis, Barrabam an Iesum qui dicitur Christus? Hoc planè fuit sortem mitti super duos hircos. Hir-
cus enim ipse, qui aries & vitulus diuerso respectu, vt supra meminimus. Cuius sors exierit à Do-
mino, illum (ait) offeret pro peccato. Cuius autem in caprum emissarium, statuet eum viuum coram
Domino, vt fundat præces super eum, & emittat illum in solitudinem, & hoc ita factum est. Quem
illi sibi petierunt dimitti, dimissus est illis, scilicet, Barrabas latro. Iesum autem flagellatum tradidit
eis Pilatus vt crucifigeretur, quod fuit hircum sortis Domini offerri pro peccato. Quæ autem Solitudo
fuit solitudo vel desertum, quo dimissus abijt ille Barrabas latro? Sic enim dictum est de hirco emis- vel desertū
sario: Statuit eum viuum coram domino, vt fundat præces super eum, & emittat illum in solitudinē. hirci, Hie-
Quod dicit, vt fundat super eum præces, id intelligi oportet imprecationes. Nam rursus ita dictum rusalē fuit
est. Tunc offerat hircum viuentem, & posita vtraq; manu super caput eius, confiteantur omnes iniqui- mystico.
tates filiorum Israel, & vniuersa delicta atq; peccata eorum, quæ imprecans capiti eius, emittet illum
per hominem paratum in desertum. Quod ergo desertum vel quæ fuit solitudo, in quam emissus est
ille Barrabas, hircus reprobus, malis præcibus diris super caput suum coopertus imprecationibus?
Nimirum illa solitudo illud est desertum, quod intelligi oportet in verbis istis, quæ sacerdos ille præ- Matth. 23.
dixerat, eccè relinquetur vobis domus vestra deserta præmissis imprecationibus homini. Vt veniat
super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram à sanguine Abel iusti vsq; ad sanguinem
Zachariæ filij Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc om-
nia super generationem istam. Verè deserta domus, quam deseruit salus, quam deseruit Deus & Do-
minus Iesus Christus, foras ductus, extra ciuitatem crucifixus. Eiusmodi præces siue imprecationes Imprecati
imprecabitur (ait) capiti eius posita vtraq; manu super caput eius. Non enim vna manu, non vno vel ones in hir
simplici, sed duplici puniuit eos iudicio, scilicet, & in isto & in futuro seculo, condemnatos ex ore suo cum.
dicentium, sanguis eius super nos, & super filios nostros. Ergo imprecantis vtraq; manus posita est
super caput eius, scilicet, Barrabæ in primis, & cum eo populi, cui petenti dimissus est talis hircus, por-
tans iniquitates filiorum Israel, & vniuersa delicta atq; peccata eorum, scilicet, contra ipsos in testi-
monium, quod seditiones hæreditario iurè possidere deberent, quia seditionis autorem sibi dimitti
petierunt. Quid tandem facere debuit aut potuit ille homo, qui dimisit eiusmodi caprum emissari-
um? aut quis ille homo, aut quomodo paratus fuit, quoniam sic dictum est, emittet illum per hominē
paratum in desertum? Principes sacerdotum (ait Euangelistà) & Seniores persuaserunt populo, vt pe-
terent Barrabam, Iesum verò perderent, Illa persuasio fuit præparatio, & ille homo vnus congruè
populus vnus intelligitur, illa persuasione præparatus. Quid ergo facere debuit homo immundus, Baptisma
tali præparatione & talis capri contagione pollutus? Lauabit (inquit) vestimenta sua & corpus a- salutare
qua, & sic ingredietur in castra. Quali aqua lauabit? Nimirum aqua baptismatis, aqua sanguine mi- præfigura-
xta, ex eius latere sors Domino exijt, vt immolaretur siue offerretur pro peccatis. Qui pœnitentiam e- tum.
gerit, eo quod persuasus caprum emissarium dimisit, & istum mactari petiuit, tali aqua lauabitur vt
saluari possit. Hoc ita factum est. Pœnitentiam agite (inquit Petrus) & baptizetur vnusquisq; ve-
strum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus Sancti. Item: Acto. 2.
Vos autem (ait) sanctum & iustum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis, autorem ve- Acto. 3.
rò vitæ interemistis. Pœnitemini igitur & conuertimini, vt deleantur vestra peccata. His auditis, com-
puncti sunt corde, & baptizati sunt primo tria millia, & deinde quinq; millia, atq; hoc modo qui ca-
prum emissarium (id est Barrabam) dimittens, autorem vitæ interfecerat, lauit conscientiæ suæ ve-
stimenta, & corpus aqua, & sic ingressus est in castra, appositus est ad numerum illorum, quos ab
inino mundi credentes vsq; in illam horam & sanguis exiens de latere Christi emundauerat. Non
omnes ita egerunt, sed qui voluit, sic lotus est, & in castra sanctorum mundus ingressus est. Et de
isto quidem hirco reprobato & malè emisso, pro tempore & re (vt puto) satis dictum est: de cæteris
adhuc dicendum, quod plurimum delectat, quia tantummodo tres istæ species animalium, vitulus,
aries, & hircus, sub virga pastoris transeunt, qualis videlicet pastor fuit ipse Moyses, per quem or- Exod. 3.
dinata sunt hæc exemplaria cœlestium: pascebat enim oues soceri suo Iethro, quando vocauit eum
Deus de rubo. Respice in hanc partem, & non plures, sed totidem ordines inuenis animalium ra- Tres ordi-
tionalium, quæ sub virga boni pastoris huius transeunt, de quo loquimur, quia posuit animam su- nes homi-
am pro ouibus suis, & pro grege suo mori dignatus est. Nam vnus est ordo illorum, qui congrega- nū Christi-
ti sunt, curisq; secularibus licitis inseruiunt, inter quas & propter quas armis quoq; vtentes, quasi cor- anorum.
nu obunco, more vitulorum aduersantes sibi feriunt, neminem tamen concutientes, neq; calumniam,
facientes, & contenti stipendijs, vel iustis laboribus suis. Talium est dicere, serui inutiles sumus, quod Lucæ. 3.
debuimus facere, fecimus, quia videlicet tantum, & non plus quam præceptum est, fecerunt. Hi in suo
ordine, tanquam vituli boni pastori suo dilecti sunt. Exempli gratia, vt ille adolescens in Euangelio, Lucæ. 17.
qui cum de præceptis interrogatus, respondisset: Magister, hæc omnia seruaui à iuuentute mea, Ie-
sus autem (inquit Euangelista) intuitus eum, dilexit eum. Alius est ordo illorum, qui nullum seculi Marc. 10.
iugum trahunt nec ea quæ mundi sunt, appetunt: imò quæ propria sibi esse poterant, non habenti-
bus distribuunt, & velut tonsi arietes depositis velleribus, sequuntur eundem pastorem suum, cornu
quidem habentes, sed recuruum, quo neminem perfoderēt, quia & si interdū excitantur in zelum, non
contra

contra homines, sed contra vitia hominum, suæ fortitudinis impetum faciunt. Tales erant Apostoli & quotquot Apostolicæ perfectionis viam tenere student, aut studuerunt, ad hunc ordinem pertingunt.

Matth. 19.

Distantiæ horum summa hæc est, quod illi tantummodo præcepta custodiunt, isti super præceptum addiderunt facere consilium dicentis: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me.* Tertius ordo illorum est, qui non solum non secuti sunt consilium, sed nec impleuerunt præceptum, velut hirci, qui neque lanis suis pastorem vestiunt, neque in opere aliquo iugum eius suscipiunt: tandem autem conuersi ad pœnitentiam post crimina quælibet, remissionem & ipsi percipiunt, ita tamen, vt peruenire non debeant ad honores seu gradus ecclesiasticos, sicut sacri canones rationabiliter diffiniunt.

Differẽtia inter pastores Mosen & Christũ.

Igitur quot sub virga pastoris hominis, qualis fuit Moyses, brutorum animalium transeunt species, totidem sub manu summi pastoris, dei & hominis, sunt electorum ordines, quasdam habentes (de quibus iam dictum est) similitudines, sicut & ipsi pastores, siue Iacob, siue iam dictus Moyses nonnulla gesserunt in figura boni pastoris Christi, quod ferè † nonnulli incognitum est.

alias, leg. nulli, seu non vlli.

Summa autem inter hæc in hoc distantia est, quod brutorum animalium causa non postulabat, vt pastor ipsorum pro ipsis moreretur: istis autem rationalibus vitulis, arietibus & hircis, scilicet, hominibus cunctis, in veritate expediebat, quatenus hic pastor bonus animam suam pro eis poneret, & pro eis mori dignaretur, ipsi autem mortuo commorerentur, illo videlicet modo quo iam mortui sumus, iamque resurreximus, sicut dicit Apostolus:

Roma. 6.

Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita nos in nouitate vitæ ambulemus. Magna hæc distantia est, quod illic pastores siue sacerdotes, Moses & Aaron, & cæteri de stirpe eius in sacrificio non moriebantur, sed tamen pecora occidebantur: hic autem & Pastor mortuus est, & quotquot sunt de grege eius, illi (vt iam dictum est) necessario commoriebantur. Vtriusque, & pastoris pro grege morientis, & gregis pastori suo commorientis sacramentum in hac figura legis perspicere, plurimum delectat, vbi vituli & hirci solus sanguis infertur in sancta, & corpora cremantur extra castra: aries verò solus & totus super altare in holocaustum offerri iubetur.

Christus extra castra passus.

Denique Dominus Iesus Christus, animalium rationalium pastor bonus extra castra, id est, extra ciuitatem passus, & omnes anteriores iustos, siue electos, & peccatorum pœnitentium primitias, scilicet, latronem qui cum eo crucifixus fuit, tanquam vitulos & hircos suo sanguine mundauit: intus autem cum arietibus, id est, cum Apostolis, nocte præcedenti ipse verus aries, post cœnam typicam paschalis agni, sacramentum corporis & sanguinis sui in holocaustum obtulit, quod optime notum est Christianæ siue catholicæ fidei. Gregis huic pastori (vt dictum est) commorientis lex eadem est, & esse debet, quemadmodum Apostolus dicit:

Hebræ. 13.

Optimum est enim gratia stabiliri cor, non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis. Ac deinceps. *Propter quod & Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium eius portantes.*

Exeamus ad eum extra castra. Heb. 9.

Hæc & cætera cum dicit, nulli iam ignotum, vel dubium est, quin exire velit tam Hebræos quibus ea scripsit, quam nos qui cum eis vnum ouile sumus effecti, extra castra iustitiæ carnis, iustitiæ seruientium solummodo in cibis & potibus & varijs baptismatibus, quæ non possunt (ait) perfectum facere seruientem in illis.

Quid est extra castra cremari. Galat. 5.

Hoc est, extra castra cremari secundum similitudinem vel ad imitationem summi huius vituli siue hirci, extra castra passi, spernere Iudaicas iustitias & iustitiæ Dei subijci, & hoc est, sanguine suo communicare sanguini eius, illato in sancta, carnem suam crucifigere cum vitijs & concupiscentijs. Perfectis autem his, est etiam velut arietem in holocaustum offerri, id est, non solum illicitis abstinere rebus siue concupiscentijs, & ea seruare præcepta, quæ in tabulis scripta sunt digito Dei, verumetiam ab licitis siue concessis, quod primi vel maximè cœperunt facere sancti Apostoli, vt secundum ipsum nomen holocausti totum eorum propositum sit sacrificium, quia videlicet holocaustum interpretatur totum incensum.

Quid est septies digito aspergere. Leui. 4.

Multa sunt adhuc sacramenta eiusdem capituli præscripti, ad rationem pertinentia faciei huius, faciei vituli: sed quia veremur esse nimij, vitandumque est fastidium etiam in rebus pretiosis, nos pluribus omissis hoc tamen intactum prætire non patimur, quod interea dicit: *Tollet quoque Sacerdos de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitiatorium.* Itidem & alibi dicit: *Immolatoque vitulo in conspectu Domini, inferet Sacerdos, qui vnctus est de sanguine eius in tabernaculum testimonij, tincto digito aspergens contra velum.* Denique hoc valdè pertinet ad illum, cui hoc opusculum dicauimus, honorem filij hominis, quod huius sacræ literæ viuificans Spiritus vigilanter aspicientibus innuit. Vt quid enim vitulus iste immolatus, vt quid sanguis Christi est fusus, nisi vt Spiritum Sanctum, qui eo in septiformi plenitudine requiescit, in remissionem peccatorum acciperemus? Septies ergo contra propitiatorium siue contra velum debuit aspergi sanguis illius vituli significatiui, digito sacerdotis, quia non nisi per passionẽ & sanguinẽ huius filij hominis potuit aut debuit sanctus septiformis spiritus in remissionem peccatorum dari nobis.

Duo sunt data spiritus sancti. Ioan. 7.

Nec hoc dicimus, quin & ante aduentum eius spiritum sanctum acceperint, & Patriarchę & Prophetæ & iusti quã plurimi, sed non hoc dato, quod dicitur & est peccatorũ remissio. Duo quippe sunt data spiritus, alterũ in diuisiones gratiarũ, quo solo illi anteriores illustrati fuerũt, alterũ in remissionem peccatorũ, quod ante hoc datũ nõ fuerat, sicut Euangelista testatur: *Nondum enim (inquit) erat spiritus datus, quia Ie-*

sus

ſus nondum fuerat glorificatus. Hoc ſciens ipſe, videlicet, quod datum hoc non daretur, niſi per mortem & ſanguinem eius, dicebat ipſa nocte qua tradebatur: Vado ad eum qui me miſit, ſed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum, ſed ego veritatem dico vobis, expedit vobis, vt ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Quod eum dixiſſe de paſsione vel morte ſua, liquido conſtat potius quam de futura aſcenſione poſt quadraginta dies à reſurrectione ſua, quia videlicet propter illam diſceſsionem eius, Diſcipuli non contriſtari, imo gauderi habebant, ſicut Sanctus Lucas memorat, dicens: Et ipſi adorantes, reuerſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno. De paſsione vel morte ſua dixiſſe omnino rectius intelligitur, ſed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam &c. præſertim quia ſic Euangeliſta præmiſerat, dicens: Ante diem feſtum Paſchæ ſciens Ieſus, quia eius hora venit vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem. Igitur neceſſario valdè ſacerdos iſte in ſanguine vituli digitum tinxit, & contra propitiatorium ſiue contra velum ſæpius aſperſit, quia verum eſt, & hoc ab ipſo in veritate dictum ſit, quia † ſanguis eius prius funderetur, ne pconditum baptiſmi Sacramentum, neq; Spiritus Sanctus datus fuiſſet in eo quod eſt Paracletus, id eſt, conſolator, ſcilicet, in eo quod eſt remiſſor vel remiſsio peccatorum, quæ vna vel ſumma eſt conſolatio ſanctorum, electorumq; omnium, tam præcedentium quam ſubſequentiū, quia omnes, tam illi quam iſti, ſanguine eius, emūdati ſunt, nec aliter diſſolui poterat eis medius paries inimicitiarum, qui ſignificabatur per velum, quod erat ante propitiatorium.

Ioan. 16.
Lucæ. 24.
Ioann. 13.
Spiritus Sanctus vt paracletus nō fuiſſet datus niſi per mortem Chriſti.
Addo niſi.
Ephe. 2.

LIBRI VNDECIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS OPERIS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS.
LIBER. XII.



AVdire delectat, propter gloriam & honorem tuum fili hominis, audire & intelligere dulce eſt, ô glorioſum animal, in contemplando quatuor facies tuas, illud quod dixit ſanctus Ezechiel, vbi propheticis te vidit oculis iuxta fluuium Chobar. Cum (inquit) aſpicerem animalia, apparuit rota vna ſuper terram iuxta animalia, habens quatuor facies &c. Rota iſta nimirum ſancta ſcriptura eſt, habens & ipſa quatuor facies, & ſicut vnum animal quatuor ſunt animalia, ita & quatuor rotæ ſunt vna rota, quia ſicut habet ipſa Prophetiæ ſeries, ipſæ vel eædem ſunt rotarum, quæ animalium facies. Verus ergo & fidelis ſermo, quem dicit, quia cum aſpicerem animalia, apparuit rota vna, &c. Cum enim tu (quæcunq; es) aſpicis hæc animalia, tūc & non prius apparet tibi rota iſta, cum (inquam) aſpicis vel recipis iſta filij hominis ſæpedicta quatuor ſacramenta, incarnationem, paſsionem, reſurrectionem, atq; aſcenſionem, tunc vel extunc apparet & elucet tibi quid velit, quo tendat ſancta veteris inſtrumenti ſcriptura, rotunda, volubilis, perfecta, quatuor faciebus ſecundū iſtas quatuor parietes diſtincta. Quarum partium pro hac ratione prima eſt liber Geneſeos, ſecunda lex cæremoniarum ſiue ſacrificiorum, tertia libri Regum, quarta libri Prophetarum. Nam reuera ſi in libro Geneſeos ritè perpendas, quo aſpiciat intentio dei, ibi in rota iſta facies eſt hominis. Exempli gratia: Vbi tanta cura eſt deo de Patrum ſiue Patriarcharum coniugijs, cum dicit Abraham ſeruo ſeniori domus ſuæ: Pone manum tuam ſubter fœmur meum, vt adiurem te per dominum deum cœli & terræ, vt non accipias vxorē filio meo de filiabus Chananæorū, inter quos habito, &c. ſi in iſto & in ceteris ſimilibus ſolummodo res geſtas attendis, & nō etiā intentionē gerentis dei, non tibi apparet rota, imò nimis eſt obſcura talis ſcriptura: ſi autem aſpicis, quod in hominem deus intenderit (intendebat enim in eam, quā ante ſecula propoſuerat, incarnationē verbi ſui) rota apparet, ſcriptura lucida eſt, & in rota facies hominis eſt. Similiter in legalibus cæremonijs, in immolatione vituli, arietis & hirci in omni ritu ſacrificiorum, quem per manum Moyſi Deus ordinauit, ſi ſolum quod gerebatur attendis, & non etiā intentionē eius qui hæc fieri mandauit, non tibi apparet rota, imò vilis, & abiecta eſt tota ſcripturæ litera, ſi autem aſpicis, quia deus intendebat figurā in illis haberi paſsionis eiuſdem incarnati filij ſui, quoniā opus erat electis illius temporis per hæc initiari, rota tibi apparet. Et in ea faciē vituli, quod animal eorū, quæ ſacrificabantur, maximū eſt, & hanc ibi faciē agnoſcere pium atq; honorificū eſt. Nihilominus in rebus geſtis, rebus bellicis regū, quorū Dauid primus extitit, de quo ſapientia dicit, quia cum leonibus luſit quaſi cum agnis, & in vrſis ſimiliter fecit ſicut in agnis ouiū, ab iſto quoq; vſq; ad Iudā Machabæum, de quo ſic ſcriptum eſt: Similis factus eſt leoni in operibus ſuis, & ſicut catulus leonis rugiens in venatione, nonne rota iſta faciem habet leonis? Narrat quippe fortitudinem tantam Regum Ducumq; fidelium, quanta ſufficere potuit aut debuit, quanta pro tempore, & re neceſſaria fuit contra

Rota hominis quatuor facies ſacra ſcriptura eſt.
Ezech. 1.
Quatuor partes veteris teſtamēti ſecundū 4. facies animalium.
Gene. 24.
Facies vituli.
Facies leonis.
Eccl. 47.
1. Macha. 3.

leones

leones, vrsos, & pardos, cæterasq; feras Diaboli, scilicet, primo contra gentes quæ in circuitu erant,
quarum prima & diuturnior fuit gēs Philisthijm Deinde contra Assyrios, Babylonios, Persas, & Medos Macedones, siue Græcos, per quos diabolus laborauit extirpare arborem feracem fructus æterni,
delere gentem de qua Christum oportebat nasci secundum promissionem Dei, firmatam iuramento
Gene. 15. 22 ad Abraham, iuramento ad Dauid. Hæc ergo tertia facies rotæ, id est, sacræ scripturæ, rectè dicitur,
Psal. 88. 118 & est facies leonis. In Prophetis profectò rectissimè quartam accipis faciem rotæ, faciem aquilæ
Facies aquilæ. volantis. Illa namq; sacræ scripturæ pars sublimiter volat, totiusq; intentionis suæ oculos in verum
solem figit apertos, non solum factis illum significans, sed (quod maius est) maiestatem diuinitatis eius verbis enuntians. Igitur cum aspicerem (ait) animalia, apparuit rota vna super terram iuxta ani-
Ezech. 1. malia, hominis quatuor facies, id est, cum crederem & firmiter tenerem deum dei filium verè hominem factum, verè passum vel mortuum verè resurrexisse à mortuis & ascendisse in cœlum, tunc intelligibilis mihi facta est sancta veteris instrumenti scriptura, continens hæc, & tota tendens in hæc quatuor sacramenta. Alioqui clausa mihi fuisset & occulta, vt est vsq; nunc omnibus illis, qui non aspiciunt hæc animalia Iudæis maximè, qui non recipiunt, qui agnoscere nolunt hæc salutis nostræ sa-
2. Cor. 3. cramenta. Vndè Apostolus: Vsq; in hodiernum diem (ait) idipsum velamen veteris testamenti manet
Eleuabantur rotę id est scripturę in oībē terrę diuulgabantur post passionē Christi. non reuelatum, quoniam in Christo euacuatur. Experimento didicimus, & cum gratiarum actione, tanquam experti, verum esse perhibemus, quod deinde dicit, quia cum ambularent animalia ambulabant pariter & rotæ iuxta ea, & cum eleuarentur animalia de terra, eleuabantur simul & rotæ: & quocunq; ibat Spiritus, illic eunte spiritu, & rotæ pariter eleuabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis. Hoc (inquam) ita esse vt dicitur, non solum credimus, verum etiam oculis nostris ipsi videmus. Olim antequam ambularent, & eleuarentur animalia, non ambulabant neq; eleuabantur rotę de terra, sed conclusæ erant in sola Iudæa, neq; enim æditæ fuerant scripturæ plus quam in vna lingua, scilicet Hebræa, & ibi quia non intelligebantur, quasi iacebant in terra. Deniq; præter paucissi-
Ezech. 1. mos, gratiam habentes Spiritus Prophetici, hoc ipsi nesciebant Hebręi, quod Spiritus vitæ esset in rotis, quod in literali structura subesset vigor cœlestis mysterij. Nunc ipsi videmus, quia rotæ istæ ambulauerunt & ambulant, ex quo animalia ambulare cœperunt, videmus quia de angustijs terræ Iudeæ, de cauernis linguæ Hebraicæ, sanctæ veteris instrumenti scripturæ prodierunt, & vsq; in medium gentium ambulauerunt, vbicunq; incarnationis, passionis, resurrectionis, atq; ascensionis Iesu Christi prædicatur, aut prædicatum est Euangelium. & vbiq; iuxta sunt, vt quicquid horum dicat Euangelium, statim paratum consonet testimonium, quod sic oportuerit fieri. nec aliter venire siue ambulare aut procedere Messias, quem expectauerant ipsi Iudæi, quàm venit, ambulauit, & proces-
Luc. 3. sit iste Filius hominis à Nazareth, iste Iesus Filius Mariæ, qui putabatur Filius Ioseph. In quo illud valdè mirum est, & mirabiliter à Deo prouisum, quod ipsi qui sunt horum animalium aduersarij, rotas istas gyrant iuxta ea per orbem terrarum in auxilium ipsis, ipsi qui contradicunt & contradicere volunt sæpe dictis quatuor sacramentis. Iudæi per omnes gentes captiui, scripturas baiulant, sua (id est hebraica) lingua conscriptas in testimonium veritatis, atq; ita quamuis nolentes, affirmant quia sic
Ezech. 3. scriptum est, & sic oportuit fieri. Procedamus igitur cœpto itinere, inter fluxus atq; refluxus rotarum currentium, & hæc animalia sequentium, inter voces alarum animalium. alteram ad alteram percurrentium, vndè audiuimus vocem commotionis magnæ, benedicta gloria Domini de loco sancto suo, quoniam gloria hæc est & iste honor, qua gloria glorificatum, & quo honore honorificatum filium hominis, nostra in præsenti opere deuota spectat intentio. Sed quid agis anima? Vt sentio, fatigaris, & in procedendo quasi dormitare incipis. Dic ergo animalibus istis siue huic animali, vni quatuor facies habenti, dic spiritui vitæ qui est in rotis: Dormitauit anima mea præ tædio, confirma
Psal. 118. me in verbis tuis. Tu sæpedictè & sæpedicende mihi Cuno, venerabilis Pontifex Ecclesiæ Ranspo-
Digressio longa ad Cunonē de dono superno. nensis fatigationis huius causam præbuisti, & ex te occasio venit difficultatis. qua nunc animus meus vacillat, & penè fluctuat in vijs suis. Ante hoc ferè triennium miranti tibi & scire volenti narraueram, qualem per euentum accidisset, vt post iam multos sanctos patres catholicos atq; nominatissimos, quorum scripta sufficienter impleuerunt armaria Ecclesiarum Christi, ego περίψημα omnium, animum inducerem ad scribendum tam copiose, & (vt dicere solitus eras) tam efficaciter siue viri-
1. Cor. 4. ter, vt dubitare non possis, quin sit Dei donum, & quin ista quoq; facultas de sursum sit, & descen-
Iaco. 1. derit à patre luminum, à quo est omne datum optimum & omne donum perfectum. Admirationem tibi augebat facilitas conuersationis meæ, videlicet quia ferè nihil in me videbas de illis præparationibus sanctorum patrum, quibus in huiusmodi studijs laboraturi, feliciter se præparauerunt, sicut
2. Cor 6. dei ministros (vt beatus Apostolus ait) in vigilijs, in ieiunijs & cæteris bonis, quibus adhibitis clarifi-
Gene 37. cari solet sensus hominis, vt recto intuitu mereatur incedere per sanctas ac venerabiles scripturas ve-
Adiuratus autorà Cunone, narrat reuelationes sibi factas. ritatis. Narraueram ergo tibi causas puero loquacior, lepore timidior, quanquam scirem & certus essem, de te non esse verendum: quippe qui longè ab illis es omnimoda dissimilitudine, quibus interdum illud maximè fœtet, quod boni odoris est, qualium nimis auersos ac terribiles oculos primus expertus est, somnia sua denarrans puer Ioseph. Audiris causis, tu homo simplicis oculi, ac totus lucidi corporis, dixisti, scribe hæc mihi. Me prorsus abnuente, tu iterum atq; iterum repetens atq; cogens, vt hæc scriberem, quum nuda prece nihil obtineres, magnum nimis & fortè vinculum, quo me traheres,

heres, collo iniecisti, scilicet, adiurationem sancti ac tremendi nominis, Per patrem (inquiens) & filium & spiritum sanctum præcipio tibi, vt hæc scribas mihi. Non ignoro, pater & domine mi, quando talis ac tanta vehementia de radice vel fonte dilectionis prodierit, qua nostra semper opuscula quibuscunque potes, commendare properas, homo cuius oblita est inuidia, quique cum beato Iob dicere possis, quia ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Ad hanc partem, scilicet, ad meorum commendationem scriptorum, nonnihil valere arbitraris notitiam siue memoriam eorum. quæ vt scribam, tu tantopere compellis, & pro quibus nimium vehemens exactor, cum recusarem, vt iam dixi, adiurationem quoque adhibuisti. Tandem ergo, quoniam parendum est, ob reuerentiam nominis domini, recordabor gemituum meorum & diuinæ consolationis, vel vnum ex patribus orthodoxis in exemplo habens beatum Hieronymum, qui eum iam multos haberet vel habiturus esset obtrectatores, scribere non timuit, quanta super eo cura fuisset supernæ maiestati, vt flagellis cæsum depelleret à secularium librorum studijs atque ad sanctarum compelleret studium scripturarum, profuturum (vt nunc apparet) cunctis per orbem terrarum Ecclesijs Christi.

Iob. 31.

Narrationis argumentum.

Primo hanc veritatem dicam, quia facultas hæc, quam sic amplecteris, & pro qua mihi congratularis, consolatio est miserentis Dei, iuxta beneplacitum sapientiæ eius, quæ cum dixisset, Noli Regibus ô Lamuel, noli Regibus dare vinum, quia nullum secretum est, vbi regnat ebrietas, ne fortè bibant & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis, continuò subiunxit: Date siceram mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo. Bibant, & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris non recordentur amplius. Mœrens quippe eram, atque amaro animo incedebam puer siue adolescentulus, cuius videlicet mœroris atque amaritudinis causa vt iam breuiter eloquar, hoc dico, quia sedebam iuxta flumen Chobar. Hæc enim lectio nunc mihi erat in manibus, tractanti de quatuor animalibus, siue de quatuor vnius animalis faciebus. Nouit ipsum gloriosum animal, & ipse nouit spiritus vitę, qui est vel erat in rotis, quia cum in exordio libri huius .xi. de Gloria & Honore filij hominis, ista lectio sese offerret, tunc in mente non habebam, vt hac vice huc diuerterem, ubique parerem in hac parte, quam verebar, quod cuius suspecta posset esse præsumptionis & vanæ glorię. Verum vbi iam dictam lectionem attigi, & post contemplationem faciei vituli, procedere volui ad contemplandam faciem tertiam, scilicet, faciem leonis, recordatio tui sese obtulit, instantius atque vehementius, quam eatenus occurrisse senserim, & quasi manu me tenuit, quodammodo dicens mihi: Huc diuerte, quia nisi rem, pro qua sic adiuratus es, prius effeceris, nusquam solita facultate vti poteris, vt commodè progrediaris. Quid multa? Quasi subsistente spiritu qui me ducebat aut ducere videbatur, coactus sum huc à proposito cursu diuertere, tamen multum varius, diuque incertus, nunc probans, nunc improbans digressionem hanc: tandem vix animo sedit, visumque est non nimis discrepare à voluntate sapientiæ, si scriberem quomodo vel ad quid mœrenti mihi, qualemue egestatem deploranti, siceram suam & vinum suum dederit, scilicet, præsentem consolationem de sanctis scripturis, quo aliquantisper obliuiscerer doloris mei. Igitur sedebam (vt iamdixi) iuxta flumen magnæ Babylonis, iuxta fluuium Chobar, quod interpretatur grauitudo vel grauitas. De illa namque Babylone loquor, cuius est rex vel Princeps, in qua tyrannizauit spiritualis Nabuchodonosor, scilicet, diabolus, iugumque suũ aggrauauit super filios quoque ciuitatis dei viuentis, Hierusalem cœlestis quos omnes in Adam comprehensos, in istam suã Babylonem, in hoc sæculum nequam captiuos abduxit, subditos peccato originali, reos mortis. Hæc mihi ô Lamuel magni mœroris & amaricausa erat animi. Audiebam enim auditu intellectuali voces peregrinorum siue captiuorum, lamentantium atque dicentium: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Sion. Assumptoque luctu in absconditis in interiore homine flebam & ego passim atque lamentabar scienter, & lamentando laudabã (sicut docet Ecclesiastes) mortuos magis quam viuentes. Mortui namque illi, qui in domino mortui sunt, securitatẽ iam suimet assecuti sunt, reuersi in illam beatam Sion, vnde omnes per peccatum Adæ exciderunt, cuius recordatione, dum captiui essent, fleuerunt. Porrò viuentes quamdiu in corpore sunt, & à domino peregrinantur, quomodo securi esse possunt? Non est enim tuta sessio vel firma statio secus flumen Chobar, vel supra cætera Babylonis flumina, præsertim cum & Apostolus dicat: Qui se existimat stare, videat ne cadat. Ipsa nãque fluminum littora lutosa sunt atque palustria, tamque lubrica, vt semper suspectus esse debeas, ne moto vel prolapso pede in subiectum flumen cadas. Laudabã igitur (vt iam dixi) mortuos magis quã viuentes, non qualicunque, sed gemituosa & luctuosa laudatione, ac si iam vereret mihi accidisse illud, quod in Euangelio dictum est, duo in lecto, vnus assumetur & alter relinquetur, siue (vt cum hac similitudine secundũ numerum nostrorũ loquar) tres vno ex vtero, duo assumẽtur, & vnus relinquetur. Relictus sum (aiebam) ego solus, & quærunt animã meam, & cum huiuscemodi verbis cantilenam lugubrem frequentabam. Iam quid mihi acciderit, qualibus audeam verbis eloqui? Cum essem in medio captiuorum (ait iste, cuius memor nunc eram visor animalium cœlestium) cum essem in medio captiuorũ iuxta fluuiũ Chobar, aperti sunt cœli, & vidi visiones Dei, &c. vsque, similitudo hominis in eis. Sed quid hic simile illi? Veruntamen quam similitudinem cognoui, iamque ex parte tetigi, istius magnæ Babylonis, in qua omnes simul nati, & illius, in qua tunc erat ille captiuus cum captiuis, libet quamuis cum timore vicina sub eo locutione vti, quia aperti sunt mihi oculi, & vidi filium Dei, vidi ipsum vigilans in cruce viuentẽ filium hominis. Non corporali visu vidi, sed vt viderem, repentè euanuerunt corporis

Vinũ & siceram dantur mœrentibus. Prouer. 31.

Ezech. 1.

Mœror autoris propter tyrannidem diaboli.

Psal. 136.

Eccl. 4. 9.

1. Cor. 10. Rom. 11.

Matth. 24.

3. Reg. 19.

Visio filij dei facta. Ruperto. Ezech. 1.

Explũ venerandarũ imaginum

oculi, & aperti sunt meliores, id est, interiores oculi, cum tenerem in sinu atq; complecterer crucem ligneam, & in ea imaginem eiusdẽ saluatoris, sedens occultus retro post sanctũ altare in quodã oratorio. b. Mariæ semper virginis, claro iam diluculo, multis eandẽ imaginem defigens atq; circuiens oculis, & adorans (vt solebam) frequenti dimissione capitis. Solitus eram idipsum facere, sed illo diluculo agebam in maiore confractione, id est, mentalis humilitate.

Quãta cõsolatio ex illa visione.

Qualis autem visus est aspectus eius? Humana hoc non potest lingua verbis comprehendere, tantum q; dixerim, quia sensi breuiter illic, quam veraciter dicat ipse. & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. quam veraciter de ipso Apostolus dicat, quia exauditus est pro sua reuerentia. Vultus eius miro atq; ineffabili modo sese demittens, quam reuerentibus oculis accepta se habere significauit oscula adorantis, adorationẽ osculantis.

Matth. 11.
Heb. 5.

Nulla mora interfuit, & ad visum communẽ reuersus, crucem quidem super altare loco suo restitui. Gustus autem quidam ineffabilis, gustus suauitatis eius in ore animæ aliqandiu ipsa die superfuit, qui tamen paulatim recedens, tandemq; deficiens, memorẽ adhuc facit me versiculi huius: Gustate & videte quam suauis est Dñs.

Psal. 33.
Matth. 5.

Et quid mirum, si veritas verum dixit, Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur, & consolationis primitias iã in isto seculo Paracletus, id est, consolator spiritus pueris suis dare dignatur? Nam pueris maxima, id est, infirmis & inualidis, pro ipsa infirmitate sua lugentibus, consolatione opus est.

Esa. 66.

Hinc ipse Dñs in Esaia, cum sanctæ ciuitatis suæ Hierusalẽ lætitiam & diem festum agere demandaret, hæc inter cætera dixit: Pueri eorum in humeris portabuntur, & super genua consolabuntur. Quemadmodũ mater consolatur filios suos, & ego consolabor vos, & in Hierusalẽ consolabimini. Notum est quia mater cum suos filios diligat omnes, cuius tamen atq; pronius ad consolationẽ flentis paruuli sui sese impendit, & illum super humerũ aut in brachio suo portat, & super genua consolatur. Dicam ergo gratias agens, qualẽ deinde mihi fecerit consolationẽ perseueranti in illo (cuius supra memini) fletu captiuorũ dicentium: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Sion.

Confessiones sancti Augustini

Quid enim si quis legens contempserit? Hodie confessiones beati Augustini id est, libros, in quibus confitetur miserationes dñi, nemo contemnit. Forsitã dum ipse viueret, aliquis legens non pro magno duxit. Confortemur ergo, quoniã tu pater mi præsul Christo, amabilis, quod hæc secretius habiturus esses, promisisti. Quin & si quis hæc præripiens & legens, quasi gloriabundũ me contemnendum putauerit, dicentem me audiant pro istis exiguis idipsum, quod pro suis verè magnis Apostolus dixit: Nam & si voluero (inquit) gloriari, non ero insipiens. Veritatem enim dicam.

2. Cor. 12.

Denique non parum habet confortationis in huiusmodi, conscientia veritatis. Confugeram bona spe circa idem tempus ad inuocandum nomen domini, nomen quod inuocatum est super nos, & in quo sumus signati, sanctamq; trinitatem inuocabam & adorabam inuocatione supplici, adoratione fideli.

Prouer. 18.

Turris enim fortissima, ait sapientia, nomen domini, ad ipsam currit iustus & exaltabitur. Substantia diuitis, vrbs roboris eius, & quasi murus validus circundans eum. Sentiebam quippe hostes inuisibiles persequentes me, & idcirco currebam ad nomen istud matutina præce, vt velut turris fortissima exaltaret me, vt velut vrbs roboris muniret me, vt velut murus validus circundaret me, & hoc quidem facere cœpit, spero autem quia perficiet.

Alia visio eidẽ in somno facta.

Visa per idem tempus visione memorabili, plena venerandæ suauitatis, præcedente causa homini, Mœrens eram, meq; somno dederam hora solitę orationis, siue adorationis illius, quam prædixi: & causa erat mœroris, quia non tam cito nec tanta, vt volebam, pax mihi prouenerat de insurgentibus in me malignantibus, quasi vnquam dum viuimus, tuti vel securi esse possimus, cum potius militia sit vita hominis super terram, in qua si legitimè certamus, nimirum & ferimus & interdum ferimur.

Iob. 7.

Itaq; mœrẽs quasi puer, cuius voluntas non statim fit, somno me dederam hora solitæ orationis, cum eccè video semiuigilans in ipso lectulo magnam lucẽ velut solem super me incumbentẽ, & audio sonans in Ecclesia signũ, vt fieri solet dum staturã conuocamur ad orationẽ. Surgere & ad orationẽ currere mihi visus sum. Fiat mihi secundum voces aut verba quę audiui, canente vno conuentu multorũ, quos nesciui, in vna parte Ecclesiæ Psalmum l. Miserere mei Deus, & alio conuentu in alia parte Ecclesiæ. Psal. xxvi. Dñs illuminatio mea, stante maligno aduersario contra me in angulo in ingressu oratorij: quem vt vidi, exprobraui, velut exprobrare solemus quempiam laruale aspectum signo totius faciei potius quam verbis: propter quod cum ille iratus contra me irrueret, somno illo tenui excitus sum.

Rursus alia visio.

Intelligere poterã quod pro consolatione hęc mihi fierẽt, veruntamen illũ quoq; diem totum in mœrore transegi. & sequẽtis diluculi siue antelucani hora, oratione omissa, quam consueuerã, somno cum tristitia me reddidi, cum eccè tenuiter dormiẽti similiter, vt pridiè visum est signum ad orationẽ commoueri. Surrexi, & ad Ecclesiam cucurri, & eccè quasi pro solennitate dñi multa Ecclesiam compleuerat turba diuersorũ ordinum, maximè autem monachorũ, quodam venerandæ canitiei Episcopo celebrante solennia Missarũ. Multa ad offerendã quasi post Euangelium, quando solet offerri sanctũ sacrificium, ascendebat processio vtriusq; sexus personarũ venerabiliũ. Cucurri & ego, quasi elęemosynã petiturus de oblationibus illis: & eccè iuxta dextrũ cornu altaris tres personę stantes, habitus valdè reuerendi & dignitatis quantã nulla potest lingua verbis cõsequi.

Iniunctũ ei per visionẽ scribendi officium.

Duę personę multũ antiquæ, id est, valdè cani erant capitis, persona tertia vt speciosius astabat iuuenis, regia dignitate, vt ex vestitu eius poterat agnosci. Vna ex personis (vt dixi) venerandę canitiei valdè iucunda dignatione ac sereno vultu manum meã apprehẽdit, meq; osculata est, & pauca verba dixit: quæ quidẽ memoria non tenui, scio tamen quia pertinebant ad officium vel ministeriũ scribẽdi.

Persona,

Persona illa regia, iuuenis ille speciosus, nihil quidem loquebatur, sed me tanquam frater, quam germana affectione, quã reuerenter seu venerabiliter, quieto ac modesto vultu me intuebatur, meaq; præcordia suo penetrabat intuitu. Non statim, sed postmodũ sanctam in his trinitatem, iuuenemq; illum esse filium dei hoc modo agnoui. Quidã spiritus mali, me ab vtraq; parte circunstantes, corã ipso altari me altiorẽ ipsis pusillis infestare, & latera mea fodere cœperunt digitulis importunis. Cum ita me affligerẽt, & ego auxiliũ implorarẽ ab his quos videbam, Dñs Iesus qui paululum secesserat, ita tamen vt viderẽ eum, per nomen mihi innotuit, dicentibus personis alijs: Expecta paulisper, Iesus veniet confestim, teq; adiuuabit. Hoc abdito, ipsum inuocaui dñm Iesum ex nomine. Nec cunctatus ipse, ascẽdit iterũ per gradus per quos descẽderat, quasi cum potestate & reuerenda maiestate, & potenter spiritus illos propellẽs, manusq; illorũ à lateribus meis cito auellens, liberauit me. Tunc ipsæ tres personæ grãdi & pari statura æquales, me pusillum circunsteterunt, & aperto per grandi libro, me superpositũ eidẽ libro, in sublime sustulerunt. Quo facto is qui me in initio fuerat osculatus, confortãs dignanter & familiariter, hæc locutus est: Noli timere, & designans super sanctũ altare quædã sanctorũ phylacteria auro fabrefactã, quæ vulgo dicimus feretra. Adhuc enim, ait, eris melior quã ista sint. Visio hæc tã manifesta fuit, vt veraciter dicere possim, quia siue in corpore, siue extra corpus nescio, deus scit: quãuis res ista nihil ad magnitudinẽ illam dicentis, quia raptus est vsq; ad tertium cœlũ, quia raptus est in paradisum, & audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui. Nã & cum adducerer ad videndum, scio me de lectulo exilijsse, & in ecclesiã cucurrisse, recto & vigilantibus solito itinere: & completa visione cum personas illas abeũtes prosequi vellẽ, neq; concederetur mihi, aspexi quod nudus & sine omni vestimento essem, & ob hoc festinus eo recurrẽs vnde venerã, vbi lectulum attigi, confestim experrectus sum. De apertione libri & de ratione q̃ persona illa dixit, aureas ostẽdes sanctorum memorias siue phylacteria, non opus est vt interpretationẽ faciam tuæ charitati, cuius de me iudicium sæpe audierunt & secuti sunt multi; quod verẽ deus librum suum, id est, scripturã sanctã mihi aperuit, & multis sanctorum patrum sententijs, quorũ in sancta ecclesia dignẽ celebris est memoria, & velut aurũ rutilat, aliquanto meliora dixerim. Quid deinde dicam? Si flagellat, ait beatus Iob, occidat semel. & non de pœnis innocentum rideat. Cuius dicti nunc idcirco meminerim, quia per idẽ tempus de pœna mea id est, de expectatione mea, quæ impatienti animo videbatur nimis longa, ipse quodãmodo risit. Non imputo illi. Iamdudũ enim condonaui, videlicet illa condonatione iustissima, quam idẽ beatus Iob exprimit his verbis: Soluat manum suum & succidat me, & hæc mihi sit consolatio, vt affligẽs me dolore non parcat, nec contradicã sermonibus sancti. Eiusmodi condonationẽ, quæ non est contra dicere sermonibus sancti, non reprehendere iudicia sancti & iusti, vt cernssime credo à me exegerat, dum solito plus dolerẽ, & abundantius flerẽ propter causam eandem. id est, propter tædium vitæ præsentis, & ferẽ per triduum non mutarentur in diuersa vultus mei. Visus quippe mihi sedens post sanctũ altare, tali schemate vel habitu, pro quo debeat dici (vt verẽ est) antiquus dierum, cum propius accessissem, crucẽ pergrandẽ signum magni doloris baiulans, protenta manu dextera pater clementissimus, naturæ nostræ amicus, mitis & humilis, amice, inquit, dona mihi quod feci tibi. Ilico manũ eius manu mea velut pro firmamento condonationis, quam vehementer, quam alacriter percussi: q̃ ille fortiter stringẽs, me totum quasi ad amplexus & oscula traxit: sed non mora, vis magna cuiusdã sanctæ & diuinæ voluptatis me somno excitsit. Num infantilia videntur hæc? Imò res valdẽ seria est. condonare illi quicquid super nos graue ab ipso illatum est. omnia quorũ hoc initium vel summa fuit. quia audisti vocẽ vxoris tuæ & comedisti de ligno, ex quo præceperã tibi ne comederes, maledicta in opere tuo, &c. vsq; quia puluis es & in puluerẽ reuerteris. Quæcunq; mala super nos propter peccatũ induxit, nimirum cõdonanda sunt ei, videlicet corde & ore dicendo tale quid, vt est hoc dictum à Daniele vel cæteris con captiuis: Omnia quæ fecisti nobis dñe, in vero iudicio fecisti, quia peccauimus tibi. Maximẽ aũt dilectionis & fidei est, nõ patienter mori, sed patienter viuere in hoc seculo pleno peccatis. & voluntatẽ sequi creatoris cuncta benẽ disponentis, dum nõ cito exauditur cupiens esse dissolui, desiderans ab ista valle lachrimarũ migrare ad gaudium visionis dei. Igitur condonaui quidẽ. veruntamen inter cætera, pro quibus adiurasti pater mi, narrabo, quomodo de pœna mea riserit, tandẽq; me consolatus sit. Vir quidã venerando habitu stare visus est meq; intuens familiariter, Adhuc, inquit, octo annos victurus es. Cum quasi lubidũ hæc eum dixisse putarẽ, eundem sermonẽ repetens. Verum, ait, loquor, adhuc octo annos victurus es. Nox erat illa solennis & festiua beati Matthæi Apostoli, cuius super euangelij fundamentũ vt præsens opus construerẽ, tu exegisti, opus de gloria & honore filij hominis. Cum sanctas manus eius osculari vellẽ. nõ admisit: & ab hoc depulsus, euigilaui. Quid putas, quomodo subsequentes & dies & menses & annos enumeraui mihi? Sic enim acceperã, & sic eum dixisse volebã, ac si omnino determinasset atq; ita dixisset, Octo annos, & non plus, victurus es. Nõ attendã, neq; attẽdere volebã præ nimia desiderantis animi festinatione, posse aliquid subesse, in quo errarẽ, salua visionis veritate, neq; recogitabã de Casio Narniensi episcopo, cui à dño per eius presbyterũ (vt refert beatus papa Grego.) hoc demandatũ est: Age quod agis, operare quod operaris, nõ cesset pes tuus, nõ cesset manus tua, natali Apostolorũ venies ad me. & retribuã mercedẽ tuã. Tunc è vino Apostolorũ natalinus dies imminebat Eodẽ ergo tẽpore solicitus fuit: secundo quoq; anno vel tertio, in mortis expectatione suspẽsus, quarto, quinto & sexto similiter. Qui desperare de veritate reuelationis poterat, cum eccẽ anno septimo,

[Margin notes: Qualis illa visio. — 2. Cor. 12. — Apertio libri quid designat. — Iob. 9. — Quid est, cõdonare deo. — Iob. 6. — Dani. 7. — Gene. 3. — Dani. 3. — Alia rursus visio quod octo annos victurus adhuc esset. — Grego. in dialo. lib. 4 cap. 36.]

septimo, in vigilijs expectati natalis, lenis hunc calor attigit, atque ipso die natalitio cum solennia Missarũ peregisset, & mysteria sacræ concionis accepisset, è corpore exiuit. Si parua licet similare magnis, similiter ego, vt ille, sensu siue intellectu properantior fui, quã haberet ipse sermo visionis, quia sicut illi non totum hoc dictũ est, natalitio die Apostolorũ præsentis anni venies ad me, sic nec mihi dictũ fuerat, quod statim completis octo annis, debere hanc vitã finire. Transierunt ergo mihi septẽ anni, & octauus anni s volui inceperat, magna cum expectatione & penè iugi mortis meditatione, cum ego ferè totus & solito vigilantior in me conuersus, mirari cœpi, quid mecum gererẽ, & qualiter pro expectatione tantę rei me habere debuissem. Habebã autem tunc in manibus librum beati Augustini de ciuitate dei. Et hic erat locus quem legebã: Cum autem (inquit) vnicuique mortalium sub quotidianis vitę huius casibus innumerabiles mortes quodammodo comminẽtur, quamdiu incertũ est, quę iliã earum ventura sit, quæro, vtrũ satius sit, vnã perpeti moriendo, an omnes timere viuendo, &c. Ex occasione lectionis huius tunc instantius cor meum conueni, laudans cum Ecclesiaste magis mortuos quàm viuentes, vt iã superius dixi, & suspirans consilium hoc mecum inij, quatenus quęrerẽ à deo præcibus attentis veritatem seu certitudinẽ tantæ rei, vt si ex ipso visio supradicta venisset irato mihi oraculo dignatio eius ipsam confirmaret.

Aug de ciui. dei lib. 1. cap. 11.

Eccl. 4.

Innocatio Sancti Spiritus pro reuelatione.

Ad hoc negotiũ sedu animo, sanctum inuocare spiritum, quoniã & si patris & filij & spiritus sancti vna substantia est, vna diuinitas & operatio inseparabilis: tamẽ sicut patris propriũ est opus hominis conditio, & filij proprium opus redẽptio, sic proprium est opus spiritus sancti eiusdẽ hominis illuminatio, reuelationumque gratia, & omniũ gratiarũ diuisio. Ad hunc ergo conuerti me toto corde, & pro tantę rei negotio ausus sum illũ interpellare, licet mihi occurreret, faciemque mẽtis meę reuerberaret illud quod in Esaia dñs, cum prǽmisisset Clamare ne cesses, quasi tuba exalta vocẽ tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorũ, continuò subiunxit: Me etenim de die in diẽ quærunt, & scire vias meas volunt, quasi gens quæ iustitiã fecerit, & quæ iudiciũ dei sui non dereliquerit. Non enim omnium est responsa dñi quærere, quæ tunc per prophetas administrabantur, sed eorum duntaxat, qui iudicium faciunt & iustitiã operantur.

Esa. 58.

Visitatio spiritus sancti circa Rupertum.

2. Cor. 12.

Verumtamen fiduciã in hoc pręstabat non solum communis fides, verumetiã propria quædã conscientia, seu dignationis eiusdẽ spiritus sancti memoria, quia diebus illis nonnunquã visitationẽ seu respectum eius modis qualibuscunque sentiebã, super quibus parcendũ est, præsertim cum & magnus Apostolus dicat. Parco autẽ ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Verumtamẽ quoniã hactenus prętei illã communem trium personarum visionẽ singulariter dixi & de illa quę videbatur persona patris, & de persona filij, qualiter dolorẽ meum consolatę fuerint, conueniens videtur, vt & vtium nõ minus iucundũ narrẽ de tertia persona spiritus sancti. Nã quocunque quispiã accipiat, forsitan benignitas eiusdẽ dei patris & filij & spiritus sancti narrationẽ hanc, sic tanquã gratiarũ actionẽ suscipit, quoniã solet deus ab homine gratiarum actionẽ exigere pro suis beneficijs, Exẽpli gratia Nonne (inquit dñs) decem mundati sunt, & nouẽ vbi sunt? Non inuentus est qui rediret & daret gloriã deo, nisi hic alienigena. Dicã ergo: Iacebã aliquando non valde sopitus, imo semiuigilans in lectulo, & ecce (vt videbãtur) per gradus dormitorij fratrũ descenderã. multorum spirituum horribiliũ & facie crudeliũ quasi castra contra me consistebant. Ego vt aliquoties eatenus nomẽ spiritus sancti per somniũ quoque horrore aliquo ingruente, proferre solitus erã, nihil aliud contra eos dicere dignatus, hoc solũ nomen teterrimis eorũ vultibus obieci, spiritus sanctus. Ipsum testor, quasi magno turbine retroacti penè resupinabãtur, non ferentes virtutẽ nominis. Cum pro hoc illis insultarẽ, paululumque intermissa sancti nominis enunciatione gestu faciei totius exprobrarẽ, illi quasi viribus ex iracũdia resumptis, in me velut fortes irruerũt, & ego in fugã versus in pratum quod inter columnia claudunt illic inuenio senẽ antiquũ, virgã manu gestantẽ, & agnosco spiritũ sanctũ, filiole, filiole, inclamaui ẽ, quo nomine paruulos appellare solemus, quos de sacro fonte suscepimus, meque tali appellatione confortauiẽ gestu potentis pariter & adiuuantis, vt si consisterent aduersum me castra, non timeret cor meũ: si exurgeret aduersum me pręliũ, in hoc ego sperarẽ. Confortatus ergo, eoque vnde venerã procurrens contra illas phalanges teterrimas, & cum illis congressus eodẽ modo vel ordine quo prius ingrauescente conflictu, iterũ ad patronum confugi, sic eum appellãs ad succurrendũ congeminato clamore appellationis, quomodo solet quis illũ appellare, qui eum de fonte suscepit. Ecce autem inuentus est eodẽ in loco, non sicut prius senex antiquus, sed ignis valdè serenus, & circa eum quietitudo & securitas magna, ita vt oblitus totius aduersitatis quasi nulla fuisset, solum ignẽ illum demissus attenderẽ, & defixis introrsus oculis perspicere vellẽ. At ille quasi quoddã sibimet de semetipso fecit vmbraculum, duo hinc & inde velamenta subleuans in modum alarũ, quæ paulatim conuenientia, me quasi ablactatum, ad sensus communes ab illa contẽplatione remiserunt, nõ ignarũ interpretationis, quid sibi voluisset species ignis, & quod habitus senis quasi patrini filiolũ consolantis. Ipse est enim sanctæ regenerationis nobis autor in baptismo, & ipse est ignis quem dñs noster Iesus Christus misit in terrã, & voluit vehemẽter accendi. Hoc ergo vtcunque inuocatione siue hymno, quem tunc de ipso composui, gratulanter confessus sum his verbis: Et sicut mori voluit nos quoque doces commori, dum viuos aqua sepelis ô artifex mirabilis. Pro sepulturæ triduo fit trina rei mersio, vt mortuus obruitur, vt resurgẽs egreditur. O Deus, nostris auribus audiuimus, patres nostri opus quod operatus es, annunciauerũt nobis, cum processisti igneis in linguis à throno dei, vt terra cœlum fieret, vt dij essent homines. Sed iam redeamus ad rẽ, propter quam etiã hanc intuli narrationem

Luc. 17.

Alia nẽ visio & auxilium spiritus sancti contra dęmones.

Psa. 26.

Spiritus Sãctus in specie ignis.

Lucæ. 12.

Hęc oratio habetur in fine huius operis, cuius initium deus meus

Psal. 43.

Acto. 2.

narrationem Memoria donationis eiusdem spiritus sancti, qua conscientiam meam nonnunquam ĩge-
stificauerat, illis diebus per visitationes huiuscemodi fiduciã in hoc mihi pstabat, vt iã dixi quatenus ite-
rato mihi oraculo confirmare dignaretur visionẽ, si ex ipso fuisset, qua mihi dictum fuerat, adhuc an-
nos octo victurus es, eo quod septẽ anni transiissent, & vnus superesset. Fatigabar enim, iuxta quod in
parabolis sapiẽtia dicit: Spes quę differtur, affligit animã. Vt ergo fieret mihi quod sequitur, lignũ vi- Prouer. 13.
tæ desiderium veniens, & iterum, Desideriũ si compleatur delectat animã, conuerti me (vt iam dixi)
ad exorandum pro hac re spiritum sanctũ, & audeo dicere quia feci hoc tanq̃ ceruo similis iuxta quod
in Psalmo fidelis anima dicit: Quemadmodũ desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima Psal. 41.
mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad deum fontẽ viuum quando veniã & apparebo ante faciem dei?
Tunc enim fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, & per triduũ vultus mei non sunt in di-
uersa mutati, & mira intentione nihil aut parũ cogitans de meritis, quæ nulla erãt, sola fide nixus, cum
tuo luctabar nomine sancte spiritus. & votum vouebã tibi, quod sempiternas tibi retribuerẽ gratiarũ
actiones, pro beneficio impetrato tantæ exauditionis, & nunquid hoc friuolũ erat? Quid enim aliud Ibidem.
faciemus ibi? Omnes siquidẽ, qui illuc transeunt in locũ tabernaculi admirabilis vsq; ad domũ dei tran-
seunt in voce exultationis & confessionis. Et alibi Psalmista cum dixisset, illuc enim ascenderũt tribus
domini, testimonium Israel, quasi quęreres ad quid ascendãt illuc, ait: Ad confitendũ nomini dñi. Gau- Psal. 121.
deo igitur dñe sancte spiritus, quia sic luctatus sum. scilicet, pręce & lachrymis, nã hęc fuit lucta Iacob Gene. 32.
scilicet, flere & rogare, secundum veritatẽ scripturę propheticę, qua cum dixisset Propheta Osee, & in Osee. 12.
fortitudine sua directus est cum Angelo, & inualuit ad Angelũ & confortatus est, statim fortitudinis
eius expræssit modum, subiungẽs, fleuit & rogauit eum. Gaudeo, inquã, quia non dimisi nisi benedice-
res mihi, & tu hoc modo benedixisti mihi. Nox erat instãns diei, quẽ Christiana religio nuncupat caput Sancti Spi
ieiunij, capita solenniter cinere conspergens, sana correctione illius culpæ primi parentis, qua ambiuit ritus mira-
esse deo similis, cum esset terra & cinis: cum ego leniter dormiẽs, videbar mihi quasi cum amico loqui bilis illap-
quærente quid deberẽ quid tantoperè instarẽ ad quærendã seu inueniendã eiusmodi rem. Ego respon- sus in pe-
dens dicebã esse (vt verè est) magnũ negotium, cuius rei, cum haberẽ desideriũ, propter multa quæ hic ctus Ru-
occurrunt pericula peccatorum, sciẽ tamen impensis maioribus opus esse. vt aliquatenus præpararer perti.
ad migrandũ. Cum hæc talia dixissem, repentè paululum semotus ab eo cui loquebar, video quasi cœ-
lum desuper modice aperiri, atq; inde quasi talentum lucidũ substãtiæ ineffabilis, substãtiæ viuẽtis, ve-
lociter ac dicto citius demitti, quod meo illapsum pectori, magnitudine vel pondere suo me protinus
somno excussit, auro grauius, melle dulcius. Quod vbi † elapsum est, primum quidẽ aliquanta morula Lege, illa-
quieuit, seq; ab omni motu continuit, me quoq; quieto, vt fortè resupinus iacebã, expectante euentum psum.
rei, mox aũt moueri cœpit, & circuire vterũ interioris hominis vterũ animæ, quẽ catenus nesciebã, cu-
ius vel quãtæ esset capacitatis. Circuibat itaq; modo mirabili res viua & vera vita, semperq; circuitus
sequens præcedẽte erat maior multo, & amplior. quos tamen circuitus, cum multi fierẽt, nõ attendi vt
numerarẽ. Miro, atq; ineffabili modo & circuibant inundationes, altera post alteram, & sese infunde-
bant, donec tandẽ vltima infusio veluti quoddã magnum flumen inundãs, hoc mihi dabat intelligi, &
hoc sentire me fecit, quod totum animæ vel cordis exceptorium plenum esset & plus capere nõ posset.
Quo facto, iterum quieuit paulisper, vt neq; influeret quod iã fecerat, neq; efflueret quod postmodum
fecit: & interim volebat homo interior quasi faciẽ clarius videre illius substãtiæ viuentis, sed quodam-
modo occultabat se, vt nõ videretur facies eius, cum valdè magno pondere portaretur, & in magna
dulcedine sentiretur. Postmodum cœpit reflecti, aliamq; in partẽ circuitus agens in modũ fluminis per
leuum latus effluxit, vidẽtibus oculis interioris hominis, quod cum vltimus circuitus proflueret, pau-
lulum substitit, & eccè videbã quia substantia illa pulcherrima quasi aurum liquidũ erat. Vbi hoc actũ
est, & eius rei sensus præteriit, ego ignorãs quid deinde prouẽturum esset, hoc solum dolebã, quia se-
cundum intentionẽ meã nihil dixisset, qui hoc pro maximo gratiæ beneficio accepissem, si diceret hoc
anno (vt expectasti) de corpore migraturus es. Eccè in hoc obediui nomini Dñi, per quod adiurasti Donũ Spi-
me venerandæ Pontifex amator gloriæ nominis dñi, vt scriberẽ tibi quod viua voce incontinens nar- ritus San-
rauerã, secretius auribus tuis libenter audiẽtibus opera dñi, qualiter hanc acceperim facultatẽ in sanctis cti ad ex-
scripturis, de qua dubitare nunq̃ voluisti, quin esset ex gratia vel spiritu dei. Et verè audeo scire & fate- planandas
ri, quia donum est altissimi pro consolatione doloris mei, quẽ dixi, quo accepto, iã non inuenit anima scripturas.
mea in se, vt interpellaret eum pro eiusmodi re, aut ita festinaret, vt prius, vesperã rapere diei huius, fi-
nẽ vitæ huius, ratione admissa, quod prius aliquid sit operandum q̃ exigenda merces, quoniam nobis
quoq; pusillis talis operũ materia data est. Ita consolatus sum, & ita spes, q̃ dedit mihi in verbo suo, Ioann. 7.
me consolata est in humilitate mea, vt illud quod dixit dator eiusdẽ spei Christus filius dei non dubitẽ Prouer. 5.
mihi accidisse. Qui credit in me sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Quæ vi-
delicet scriptura, cum ita dixisset, Bibe aquam de cisterna tua & fluenta putei tui: deriuentur foras fon-
tes tui, & in plateis aquas tuas diuide. habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. Quo dicto docet
nos & discere & docere in vnitate fidei, nihilq; in sanctis scripturis sentire cum hæreticis, ita subiunxit:
Sit vena tua benedicta, & lætare cum muliere adolescentiæ tuæ. Deniq; hoc mihi est lætari cum mulie-
re adolescẽtiæ meæ, in homini studio siue exercitio sanctæ scripturæ consolationẽ habere. Hæc namq;
est ista mulier sapientia, cui dixit sapiens: Soror mea es, & prudẽtia, quam vocauit amicam suam. Hęc

m 3 est

est illa mulier, quam tu in somnis (si meministi) vxorem me duxisse vidisti, natosq; ex ea mihi filios complectabaris, quod vtiq; facis, dum scripta mea libenter legis, & libris meis nusquam carere vis. Accipe nunc qualibus verbis ibidem continuò sapientia delicietur, & congratuletur collætantibus tali mulieri, tali adolescenti. Cerua inquit, charissima & gratissimus hinnulus. Vbera eius inebrient te omni tempore, & in amore illius delectare iugiter. Iam quale initium fecerim, qualem vocem primam ediderim post illam, quam præscripsi, inundationem fluminis, scribendo libellum hymnorum in laudibus Spiritus Sancti. non præteribo: tu more solito sedulus audi.

Qualis mulier sacra scriptura.
Prou. 7.
Prouer. 5.
Hymnus Sapphycus de sancto spiritu.

Flumini magno sitientibus quod
Petra deserta crucifixa fudi,
Gratias Christo, quia ciuitatem
Lætificauit.
Qui nec argentum, nec habebat aurum
Pauper hic vinum bibit, atq; lactis
Copiam, cuncti properate, gratis
Gratia fundit.
Huic libens offert pia gaudij vox
Hostiam laudis melius quod optem
Quàm salutaris calicem tenere,
Reddere vota.
Tu modo mentem rege pneuma sanctum,
De tuo reple cor & os apertum,
Qui iubes festum dare tympanum, vel
Sumere psalmum.
Sancte sanctorum, deitas deorum,
Gaudium, lumen, medicina, vita:
Sit tibi laus cùm Patre, cumq; nato
Spiritus alme. Amen.

Rupertus ante presbyteratum carmina scripsit.
Malach. 2.
Cur presbyteratum sero suscepit.
Ioann. 15.

Sic incipiens magnã intus versabam materiam, per angustum foramen vbertim prodire non valentẽ, dum meretricis pedibus verba ligando, vt in scholaribus assuetus eram, longum in paucis sermonibus laborẽ insumerem. Nondum enim plenè mihi acciderat id, quod supra memoraui, dictum à sapientia, sit vena tua benedicta, id est, nondum, cum suscipere potuissem, ordinẽ presbyterij susceperã. Scriptũ est aũt: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legẽ requirunt ex ore eius. Ad hoc ergo (vt reor, & sicut postmodum expertus sum (interim differrebar, vt prius in isto gradu consisterẽ, & tunc demum ad tractandas Ecclesiastico more sacras scripturas, legitimã acciperem oris apertionẽ. Eatenus diutina Christi Ecclesiã vexauerat discordia, propter sedis Apostolicæ schisma, quæ tamen mortuis autoribus paululũ conquieuerat: propter illã & propter alias quoq; causas multi & qui magis videbantur religiosi, & ecclesiasticã puritatẽ diligebant, episcopos suos in suscipiendis ordinibus deuitabant. simplici quidem oculo, sed in omnibus discretione opus est. Nã quãdiu palmes manet in vitæ, potest fructũ ferre, postq̃ autem abscissus, & foras missus fuerit, iam fructum ferre non poterit. Sic nimirũ quilibet ecclesiæ Sacramentorum Christi minister q̃diu in concione vniuersitatis manet quicquid administrat, ratũ est: vbi aũt à legitimo iudicio denunciatum fuerat, præcisum illum esse vel damnatũ, quicquid deinceps operari videtur, speciem quidem pietatis habere potest. sed virtutẽ eius habere non potest. Et ego quoq; simplici illos ordinatores, qui infames fuerant, deuitabã. Et idcirco (vt dixi) ordinẽ presbyterij iã præordinatis quibusdã iunioribus nondum susceperam. & fortassis præter illam q̃ dixi causam, illud quoq; mihi † inierat, quia dignũ me non existimabã. Venit autem, & illud quoq; non prætereibo, quomodo venerit, Dñs & pater nuptiarum, qui vocauit nos ad nuptias, & dixit mihi, quod diceret recumbenti in nouissimo loco, amice ascende superius. Plenus erã & plenus ierã ad lectulũ diuturnis cogitationibus, qualibus nonnunq̃ delectabar, imò & sæpe excitabar, & in quibus deficiebat spiritus meus, cogitans dies antiquos, & in mente habens annos æternos, quod is qui creauit & redemit nos, tremendo tandẽ iudicio iudicaturus esset nos. Optabat anima pauida, si quo modo daretur facultas illum iudicis aduentũ anticipare, & meditabar cum corde meo, quomodo possem præuenire, & aliqua cum ipso secretius verba facere. Summam cogitationum illarum, vt memini. sonãt hæc verba B. Iob Nũc quoq; in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitũ meum. Quis mihi tribuat, vt cognoscam & inueniam illum, & veniam vsq; ad solium eius? Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus, vt sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligã, quid loquatur mihi. Cum huiusmodi cogitationibus ierã ad lectulũ (vt iam dixi) & dormienti somnus meus hoc modo suauis extitit mihi.

Titum. 1.
Lege, Inierat.
Luc. 14.
Psa. 76.
Iob. 23.

Videbã stans coram altari, super ipsum in medio stantem dominicam crucem, & in ipsa dñi saluatoris imaginẽ. Quẽ cum diligẽtius intuitus essem, agnoui ipsum dominum Iesum ibidẽ, crucifixum & viuentẽ, oculos in me apertos habẽtem. Quod vbi perspexi, confestim inclinans faciẽ, aio ad eum: Benedictus qui venit in nomine dñi. Quam salutationẽ quanta cum humilitate, cum qua reuerenda capitis sui deflexione susceperit, nullatenus edicere possim, nisi hoc tantum, quia potuit homo interior hoc intuens aliquatenus sentire, quã veraciter de semetipso dicat, & discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Non satis hoc mihi erat, nisi in manibus apprehenderem, amplexumq; deoscularer. Sed quid agerem? Altius erat altare ipsum, quam vt eum attingere possem. Vt ergo eiusmodi cogitationem seu voluntatem meam, voluit & ipse: Sensi enim ego, quia voluit & nutu voluntatis eius ipsum altare, per medium sese aperuit, meq; introrsus currentẽ suscepit. Quod cum festinus introissem, apprehendi quem diligit anima mea. tenui illum, amplexatus sum eum, diutius osculatus sum eum. Sensi quam grauiter hunc gestum dilectionis admitteret, cum inter osculandum suum ipse os aperiret vt profundius oscularer. Planè hoc agebatur, hoc illa significatione parabatur vt fieret illud, quod in Canticis dilecta exoptans, dicit: Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer & iam me nemo despiciet. Apprehendã te, & ducam te

Visio nocturna, super veneratione imaginis crucifixi.
Matth. 11.
Canti. 8.

in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meç, ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino
condito, & mustum malorum Granatorum meorum. Deniq; extunc mihi nonnihil prouenit secun-
dum sensum dictorum huiuscemodi, quia cum ad me reuersus fuissem, & infra vigilias nocturnas vi-
sum huiusmodi suauissimè retractarem, sicq; interpretarer illam altaris & ipsius oris Dñi Iesu aperti-
onem, quod sacramentorum eius profunda deinceps clarius intelligere deberē: interea paulatim amor
illius sacerdotalis officij menti sese infudit, tantumq; excreuit, vt mox die facto dicerem patri meo spi-
rituali, me non velle amplius reniti, imò velle ire cum primū iuberet, & suscipere iugum Dñi, causa ta-
men tacita quæ acciderat, vt iā dixi. Gratulatus est, & vt primum affuit tempus ordinationis, hunc sa-
crum, licet indignus, ordinem suscepi. Nec verò minore signo, q̄ præuenerat Deus meus misericor- Sūma vo-
dia mea, me in hoc officio subsecura est. Non enim plus q̄ triginta dies transierāt, eum ecce iacente me luptas in il
in lectulo, ferè clauso iam die, cum vix oculos in somno clausissem, venit desuper quasi similitudo viri, lapsu diui-
proni, & æqualiter extensi, solam quàm maximè faciem suam occultans, & in me demissa, totam com- no.
pleuit animæ meæ substantiam, eo modo mihi impressa, quem verbis exprimere nullatenus possim,
multo citius atq; profundius, q̄ cera quamuis mollissima, sigillum fortiter impressum admittere pos-
sit. Protinus somno qui vix obrepserat, excussus sum, & vigilans sensi dulcè pondus, vigilans delecta- Canti. 5. 24
tus sum, & quid dicam? Anima mea liquefacta est. anima mea dñe penè defecit, penè de corpore effusa Eccl. 12.
est. O quam vera concionatoris nostri sententia. Adolescētia enim (inquit) & voluptas vana sunt. Por- 1. Cor. 6.
rò, ibi non vanitas, sed veritas, ibi vera & viua voluptas, vbi vsq; in finem completur, quod scriptum Psal. 39.
est: Qui adhæret Dño vnus spiritus est. Hinc est quod canimus in Psalmo: Inebriabuntur ab vbertate
domus tuç & torrente voluptatis tuæ portabis eos. Eiusmodi voluptatem viuenti in corpore saltē gu-
stasse iucundum est, iucunditatis, & exaltationis thesaurus est. Verum dicere liceat, quia nisi illa repentı-
na sanctæ voluptatis mundatio cito se continuisset, animam velociter in sua de corpore in modū tor-
rentis abstraxisse, secumq; detulisse poterat, vnde & melius iam scio, quomodo sentiendum sit, quod
Deus ad hominē locutus est. Nō enim videbit me homo, & viuere potest. Sed (vt dixi) cito substitit in- Exod. 33.
undans illa vis amoris, paulatimq; decessit: ego aūt extunc os meum aperui, & cessare quando scriberē
nequaq̄ potui, & vsq; nunc, etiam si velim, tacere non possum. Sit hoc mihi facere illud, quod supra Bona repe
memoraui de Canticis, scilicet, inuenire dilectum foris, & deosculari, vt iam me nemo despiciat appre- titio Ru-
hendere eum, & inducere in domum matris meæ & in cubiculum genitricis meæ, vt aliquis filiorum perti.
eius ex hoc proficiat, meq; doceri à spiritu veritatis, & dare illi poculum ex vino condito, id est, sermo- Canti. 8.
nē bonum siue rectum & benè sonantē ex spiritu sancto, & mustum malorum Granatorū meorū, scili-
licet, delectamentum scientiæ cum fructu bonorū operum. Si veritatē dixi, si nihil horū de corde meo
finxi, turris fortissima sit mihi nomen dñi, per quod adiurasti me pater & dñe mi, & fiat mihi secun-
dum quod dixit filius Dei, idemq; filius hominis. Qui aūt diligit me, diligetur à patre meo, & ego dili-
gam eum, & manifestabo ei meipsum, & luceat mihi iustitiæ sol, sitq; illuminatio mea dñs, & miseri-
cordia mea Deus meus, & subleuet me de corruptione & egestate, quemadmodum in Propheta dicit:
Et sustollam te super altitudinē terræ, & cibabo te hęreditate Iacob patris tui. Et condonet mihi quic-
quid de timore, quem timebam, euenit mihi, quicquid eorum, quç verebar, accidit, toto tempore hu- Esa. 58.
ius peregrinationis siue incolatus prolongati, numerusq; dierum meorum prima & octaua beatitu-
dine compleatur, quæ est possidere regnum cœlorum fiatq; mihi, quod ei dicimus in Psalmo: Tibi Psal. 9.
enim derelictus est pauper, pupillo tu eris adiutor. Et ad me quoq; illud pertineat, quod in Esaia di- Esa. 33.
ctum est, iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius panis ei datus est, aquæ eius fi-
deles sunt, & introeam ad altare Dei, ad altare cœlestis sanctuarij, & vbi contingat animæ meç, quod
verus amor dicit: Osculetur me osculo oris sui, & ipse sponsus immortalis in illo contineat me cor- Cant. 1.
pore sponsæ suæ Ecclesiæ, cui amore æterno & sempiternis copulabitur nuptijs. Non enim sine Propter æ
causa sic incipiens factus sum, neq; tu sine causa sic instanter me adiurasti, vt de meipso scriberem, res mulos ista
huiuscemodi, De causa libet hic aliqua breuiter eloqui. Nonnulli putantes se probè illud facere scribi o-
quod in Iob dictum est: Sapientes confitentur & non abscondunt patres suos, quibus solis data est portuit.
terra, & non transibit alienus per eos, quondam (vt verbis loquar eiusdem Beati Iob) afflixerunt a- Iob. 15.
nimam meam, & attriuerunt me sermonibus, & non minus quam decies confoderunt me, & non Iob, 19.
erubescant opprimentes me, refragantem quibusdam sententijs quas proferebant, à vero & recto
sensu discrepantes quas tamen à magnis & valdè nominatis patribus suis, id est, magistris suis, acce-
pisse videbantur, quos videlicet patres suos confiteri, & non abscondere, gloriosum arbitrabantur.
Quorum videlicet patrum ipsorum autoritati, vtpote hominum, quamuis sapientum, cum ego non
crederem, meliusq; & sanius loqui auderem, secundum scripturarum autoritatem. O quanta indi- Iob, 15.
gnatio, quanta exprobratio iuxta hunc modum: Intellige prius, & sic loquamur: Quid tu met contra
Deum spiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiuscemodi sermones? Sapientes confitentur, & non ab-
scondunt patres suos. Tui patres vbi sunt? Qui vel quales magistri te docuerunt? Secundum hæc &
his similia non semel, nec paucis diebus, sed multoties, & aliquot annis me confoderunt, & sermoni-
bus oppresserunt, donec perseuerantiæ virtute, & scripturarum autoritate subnixus, obtinui victoriç
palmam, te quoq; plurimum adiuuante, & testimonium perhibente, quod non ex timore spiritus, non
ex præsumptione proprij cordis, sed ex dono mihi accidisset gratiæ Domini, ex dignatione spiritus

sancti, fiduciam talem habere tractandi sanctarum scripturarum sacramenta, & quod nullo modo fa-
cultatē hanc assequi potuissem, nisi per spiritum bonū, de quo vel à quo bona cuncta procedunt. Con-
fiteantur ergo sapientes illi quantum volunt, nec abscondant patres suos, quibus solis (vt aiunt) data
Visitatio est terra, id est, scripturarū artiumq; liberalium scientia. Ego quamuis & ipse nonnullos in discipulis
ab altissi- scholaribus patres habuerim, & in libris artium liberalium non segniter studiosus extiterim, hoc pro-
mo melior fiteor quia visitatio ab altissimo melior mihi est, q̄ decem patres eiusmodi, cuius sub virga sæpe in la-
cunctis ma bijs percussus, nonnunq̄ etiam toto corpore concussus sicut auribus tuis fidelibus aliquoties intimaui,
gistris. loquor ad scribendum quicquid ille monitor suggerit, spem habens istam, quam Sapientia dicit: De
Prouer. 18. fructu oris viri replebitur venter eius, & genimina labiorum eius saturabunt illum. Nunc ad te ser-
Laudatio mo meus liberior dirigitur discipule veritatis, desiderator sanctitatis, amator filij Dei, eiusdemq; filij
Cunonis hominis Episcope, bonis omnibus amabilis. Iam dudum in hoc gaudeo, & pro hoc tibi iurè gratulor,
Episcopi. quia præclarè in te quoq; lucet experimentum veritatis, quæ in Euangelio secundum Marcum dicit:
Marc. 10. Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem,
Quæstio. aut filios, aut agros propter me & Euangelium, qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc
domos, & fratres & sorores, & patrem, & matrem & filios, & agros, cum persecutionibus, & in secu-
lo futuro vitam æternam. Antequam veri huius sermonis in te habitum collaudem experimentum,
Responsio dicere libet aliquid, propter eos qui hic hærere vel mirari, & dicere possunt. Nunquid omnes qui sua
qualicunq; siue quantulacunq; propter Christum reliquerunt, centies tantum in hoc tempore, vel in
hoc seculo receperunt? Vt de cæteris taceamus, nunquid eremitæ siue anchoretæ centies tantū, quantū
reliquerant propter Christū, in isto seculo receperunt? Propter eos quibus huiusmodi cogitationes oc-
currere possunt, notandū est, quia non dixit, qui reliquerit propter me tantū, sed addidit & propter euā-
Propter gelium. Deniq; si tantundē & nō plus est propter Euangelium, q̄ propter Christum, superfluū erit, præ-
me & E- misso propter me, addidisset & propter Euangelium. Quærendū ergo vel sciendum est, quid addiderit
uangeliū. in sensu addendo verbis, & propter Euangelium. Illud nimirū in sensu addidit per hoc dictum, vt sen-
tias eum docuisse, in hoc esse perfectionē etiam præsenti remuneratione dignā, cum quis non contentus
propria salute, relictis omnibus sequēdo Christum discurrit, festinat, suscitat amicū, id est, prædicat E-
uangelium vt audiētes filij sequantur Christum, quod videlicet ministerium in primis est Apostolorū,
qui tunc instruebātur, cum hæc diceret eis, quorū primus Petrus dixerat ei: Eccè nos reliquimus omnia,
Matth. 19. & secuti sumus te: Quid ergo erit nobis? De huiusmodi non dat quispiā aliquē, qui nō receperit vel re-
cipiat in suo tēpore, & domos, & fratres, & sorores, & patrē, & matrē, & filios, & agros cū persecuti-
onibus id est, in medio etiā persecutionum, quæ volentibus pie viuere in Christo non desunt centuplū
1. Timo. 2. q̄ reliquerat, idcirco expeditius prædicare Euangelium, & tunc demum dubitet de promissione, hac v-
Petrus qui trum vera sit, an non. Exempli gratia: Petrus qui piscator erat, qui diues non fuerat, qui cibos ma-
omnia reli nu & arte quærebat. Hic vbi misso spiritu sancto de cœlo prædicare cœpit Euangelium, nonne centies
querat etiā tantum recepit, quantū reliquerat, vocantē de nauicula sequens Christum? Vt taceā quod & primum
in hoc secu in Antiochia & deinde in vrbe Roma magna residens Pontifex, & domos habuit, imò & Ecclesias cō-
lo cētuplū struxit, & fratres, & sorores spirituales, & patres & matres, & filios multo plures secundum spiritum
recepit. habuit, q̄ secundum carnē quis habere possit, vt (inquam) illa omnia taceā, solum illud ius possessionū
Acto. 2. 4. siue facultatum communium in initio Euangelij, vbi multitudinis credentium erat cor vnū, & anima
Matth. 19. vna, nec quisquam eorum, quæ possidebant aliquid suum esse dicebat, sed erāt illis omnia communia,
valuit illi plus quam centum retia, centumq; nauiculas, qualium vnā reliquerat. His animaduersis, il-
Exaltatio lud quoq; quod in Matthæo taliter scriptum est, & omnis qui reliquerit hæc propter nomen meum, li-
Cunonis quet plus esse q̄ si dixisset, propter me, videlicet vt propter nomen meum id esse intelligas, propter me
ad Episco. notificandum, quod fit prædicando Euangelium. Igitur vt dicere cœperā, congratulamur tibi Epi-
scope, venerabilis, quia magnum in te experimentum lucet huius veritatis. Domum quippe vnā nescio
quantulā, & propinquos aliquos, vt percepi, non infirmos, nonnihil agrorum habentes, in vna ciui-
Roma. 9. tate reliquisti. Et eccè Dn̄s factus est in hoc tempore eiusdē ciuitatis. Nunquid non centies tantū est? Præ-
ter hoc autem hæc spes in sinu tuo reposita est, quod in futuro seculo vitam æternam habebis. Laudi
eius qui quos ante tempora secularia præsciuit, & prædestinauit sanctos omnes, ipsos & suo quemq;
Cuno in a- tempore, vocauit, iustificauit, & magnificauit, illud adscribendum est. Quod te non qualicunq; tem-
dolescentia pore, sed in ipso ingressu feruentis adolescentiæ vocauit ea vocatione, vt eum, quem quasi in ingressu
factus mo mundi posueras, retraheres pedē, & relictis omnibus patria quoq; siue prouincia natiuitatis tuæ lon-
nachus in gè post tergum dimissa, peregrinus ad monachicam vitam confugeres, in montem spiritualis victo-
Sigeberch riæ suo nomine præsagum, vocatur enim Sigeberch. Quis enim hoc fecit, nisi aspiratio gratiæ vo-
Matth. 15. cantis? A fructibus cognosci possunt, quia plantatio tuæ conuersionis, plātatio fuit patris cœlestis, quæ
nunquam possit eradicari. Nunquid puer siue adolescentulus tunc eras, quando vidisti inter deum &
antiquū, de te certamen haberi, quasi dubium esset vter eorum, scilicet, Deus creator, an Satan corrup-
tor te habere deberet, ita rudis fuisti, vt putares de te solo inter partes tam contrarias eiusmodi certa-
Opusculū men haberi? Imò & de toto genere humano certamen hoc fuit ab initio. Vtrum Deus, qui creauit, an
de victoria Diabolus qui primum hominem decepit, deberet possidere nos. De hoc certamine ego tibi efflà-
verbi dei. gitanti nuper scripsi opusculum libellorum duodecim, intitulatum de victoria verbi Dei, quod
admiration

admirationi esse multis etiam sapientibus, & ab ipsis libentissimè legi (fateor) ipse gaudens audiui.
Certamen istud vetus est, & pro omnibus certatum est, & adhuc pro singulis certatur, & in omnibus, vel pro omnibus electis suis vincit Deus. Nemo enim (ait Filius Dei) potest rapere de manu patris mei. siue, & non rapiet (inquit) oues meas quisquam de manu tua. Ioan. 14.
Tibi autem de teipso idcirco demonstrata est illa singularis visio, vt esses solicitior, & territus fugisti non perspecto neq; præmonstrato tibi, quæ nam pars vincere, & quæ haberet vinci, fortè ne te comprehendisse arbitrareris. Et Profectus
tunc quidem sciens reliqueras omnia propter Christum sed nondum sciebas quod ea reliquisses pro- Cunonis.
pter Euangelium, id est, idcirco vt alijs multis euangelizares Christũ. Ipse autem sciebat qui te vocauerat in opus prędestinatum. Illud quoq; nesciebas futuri huius ministerij quoddam esse initium, quid acceptum desuper datum optimum, scilicet, boni ingenij vel perspicacis intelligẽtiæ talentum, factus iuuenis sub obedientia patris spiritualis impendebas non solum iunioribus, verumetiam coæuis tuis, non magis præceptor scientiæ q̃ exemplar disciplinę monasticę. Vnde & ipsum talentum siue donum Marc. 4.
acceptum mœrito in te creuit, iuxta illud: Qui habet, dabitur ei, & abundauit. Quid multa? Tunc su- Luc. 8.
per clarissimum candelabrum non contemnendæ altitudinis, posita est lucernula dei, quãdo tu, quem Cuno fa-
illuminabat lux vera, & verus accendebat ignis, regimen suscepisti ecclesię Sigebergensis. O quam mul- ctus abbas
ti iam extunc in lumine gaudere cœperunt. Omnis simplex oculus longè lateq; manentium, maximeq; Sigeber-
in domo magna quæ est Agrippinensis siue Coloniensis Ecclesia, flammam tui luminis libenter aspi- gensis.
ciebat: & si quis erat nequam oculus. qui tibi aduersaretur, hoc ipsum quod sibi grauis esses etiã ad videndum, fateri nõ audebat. Tanta erat tui luminis autoritas, vt statim contra se dictum putare posset Esa. 5.
illud propheticum: Vę qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucẽ Humilitas
tenebras. Interea dum familia dñi, super quam tu fidelis seruus, & prudens constitutus eras, cui corde Cunonis.
flammato & ore lucido vitam æternã euangelizabas, mœrito & numero augeretur, multiplicaretur, tu tamen in oculis tuis paruulus & ferè nullus eras, quod maximè percipiebant hi, qui familiares tibi erant, quiq; tecũ de salute animæ familiarius colloquiũ habebant, quod ipse ego persentiens, animad- Esa. 40.
uerti nonnihil, imò multũ ad te attinere illud propheticũ: Quare dicis Iacob & loqueris Israel, abscondita est via mea à dño & iudiciũ meum à deo meo transijt. Nunquid nescis, aut nõ audisti? Deus sempiternus Dñs, qui creauit terminos terrę, non deficiet neq; laborabit, nec est inuestigatio sapientiæ eius, qui dat lasso virtutẽ, & his qui non sunt, fortitudinẽ & robur multiplicat. Itemq; illud Ego Deus tuus Esa. 41.
appręhendens manũ tuam, dicensq; tibi: Ne timeas, ego adiuui te. Noli timere vermis Iacob, qui mortui estis ex Israel. Ego auxiliatus sum tui. Homini responsa tuę humilitati esse congruentia, si hactenus non aduertisti, at saltem nunc attende, commonitus augmento gratię seu magnitudine beneficij, quod altissimo nonnulla de te cura sit. In primis hæc appellatio noli timere vermis Iacob, qui mortui estis, Matth. 11.
dicam quomodo congruat tibi & similibus tui, imò cunctis humilibus corde, qui didicerunt à bono Humilis
magistro dicente: discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Humilis quisq; spiritualium pater fi- pręlatus &
liorum & vermis est. & Iacob. vermis quidem suo: Iacob aũt, dei iudicio. Iacob deniq; magnus homo vermis, &
fuit, & multos habens mares filios. pro causa vnius fœminæ, quam solam filiam genuit, afflictus est & Iacob dici-
tristitiã habuit. Sic nimirum viri apud deum magni, qualium omnium viuentium tu mihi notissimus tur.
es, cum multas habeant virtutes, multosq; (vt & tu habebas) filios spirituales, aliquam habent quasi fi- Gene 34.
liam, id est infirmitatem occultã, pro qua dum quis humiliatur coram dño, & vermis est, & Iacob: vermis (vt dixi) suo. Iacob autem, dei iudicio: & mortuus est sibi, id est, timet se illa infirmitate mori, sed
viuit deo. Noli ergo timere, dicit tibi, ego auxiliator sum tui, & ab effectis probas. quia non fuit, Cuno curę
nec est à me abscondita via tua, nec à me iudicium tuum transiit, sed hoc potius dicito: Tu Deus qui fuit deo.
vidisti me, & iudicium meum, hoc quod iudicasti, & qui se humiliat. exaltabitur, non transiit à te. Ego quoq; cum ipso deo interrogante, verbis ipsius interrogo te, qui cum de homini secretam aliquoties haberemus collocutionem, volebam consolatum te esse. Nunquid nescis, aut non audisti? Videlicet istud quod sequitur: Deus sempiternus, Dominus qui creauit terminos terræ, non deficiet, neq; laborabit, scilicet, vbicunq; vel quotiescunq; infirmum curare, vel pauperem honestare voluerit. Cuncta enim possibilia, cuncta facilia sunt ei. Nec est (inquit) inuestigatio sapientiæ eius. In quo? Nimirum, vt secundum causam præsentem loquar, in eo quod dat lasso virtutem, & his qui non sunt fortitudinem & robur multiplicat, id est, qui electum suum prius dimittit lassari, & lassitudinem suam agnoscere, ita vt penitus sibi videatur non esse, siue nihil esse & tunc demum virtutem dat, tunc demum fortitudinem & robur multiplicat. Non ita est cum fortibus non sic agitur cum sanis, id est, cum illis qui Qui sibi
sibi iusti videntur, & in suis confidunt viribus. Sed quid? Continuò subiungens, deficient pueri, & fortes vidẽ
laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. Pueri namq; rectè dicuntur, qui sunt inexperti, quiq; in tur defici-
tentationibus non militauerunt, iuuenes autem qui sibi videntur fortes, & quasi de suis virtutibus ent.
superbiunt. Manifestum iam te habere non dubitamus iudicium siue experimentum, quod via tua Esa. 40.
Domino abscondita non fuerit, & iudicium tuum à Deo tuo non transierit. quia cum nescires, cum ElectioCu
præsens non adesses, imò longè remotus abesses. Ratisponensis Ecclesia pastore suo viduata, pasto- nonis in E
rem te, id est pontificem sibi elegit, quę magna est gratia, donumq; Pontificis magni qui cœlos pene piscopum.
trauit, quemadmodum Apostolus dicit, & ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam aũt Pro Heb. 4.
phetas, alios autem Euangelistas, alios aũt Pastores & Doctores. Cum clerus & populus in partes pro 1. Cor. 12.

eligendo

eligendo ſibi paſtore diuideretur, fieretq; periculoſa partium contentio, alijs hunc, alijs illum clamantibus, iam prope eſſet in ſeditione inualeſcente ad arma concurreretur, vnus ſapientior cæteris, cuius cor deus tetigit, repentè tuum nomen in medium protulit, teq; eligi conſuluit, & protinus totus ille partium motus conquieuit, & in te vnum, quæ diuiſa fuerat, vnitas eccleſiæ conceſsit. Cius nu-

Ephe. 2. tu, cuius intuitu taliter credamus actum, niſi illius, de quo Apoſtolus, ipſe eſt (inquit) pax noſtra, qui fecit vtraq; vnum? Gaudeas igitur, quia (ſicut iam dixi) non ita fuit via tua abſcondita à domino, quin

Quæſtio. videret te, quamuis paruulum inter multos, quos habet ipſe regendos, ſiue diſponendos. Ergo ne

Exod. 5. (ait aliquis) gaudendum eſt in re huiuſcemodi? Nonne potius renitendum eſt, ſecundum exemplum Moyſi, cum mitteretur ad tantum miniſterium, vt fieret populo Iſrael Dux & Princeps liberationis,

Reſponſio educendo eos de terra Aegypti? Ad hæc, inquam: Nonne & illius exemplum ſequendum eſt, qui cum

Eſa. 6. audiſſet vocem domini dicentis, quem mittam, & quis ibit nobis, dixit, eccè ego, mitto me. Nimirum Moyſi quidem humilitas laudanda, & in exemplum pro tempore & re aſſumēda eſt: ſed præter humilitatem aliam quoq; rationē habuit, quæ ex verbis iſtis intelligitur, quæ dixit, poſtquā ſemel & iterum,

Exod. 4. ac terno recuſauit. Obſecro (inquit) dñe, mitte quem miſſurus es. Quiſnam erat ille, niſi de quo Patri-

Gene. 49. archa Iacob prædixerat, donec veniat qui mittendus eſt? Chriſtum ergo iam ad ſalutem populi ſui ni-

Nō licet recuſare miniſteriū euangelij. mium feſtinus mitti volebat, & idcirco recuſabat. Ac ſi diceret: Non ego vicarius eam, ſed ille obſecro iam veniat. Itaq; præter iſtum qui eiuſmodi cauſam intendebat, oſtende mihi aliquem, qui iuſſus ire officium ſiue miniſterium eiuſmodi, laudabiliter recuſauerit, niſi fortè recuſantis eſſe putes, quod Hieremias dixit, ah, ah, ah: Domine Deus, ecce neſcio loqui, quia puer ego ſum. At ille hoc dicere po-

Hiere. 1. tuit non recuſando miniſterium, ſed potius optando ſibi augeri donum, quod & protinus factum eſt,

4. Reg. 2. quia miſit Dominus (ait) manum ſuam, & tetigit os meum, &c. Illi ergo maximè laudabiles ſunt, qui dilectionis inſtinctu, ob ſalutem proximorum ſemetipſos offerunt, ſicut & Heliſæus ſe offerens: oro (inquit) ad Heliam, vt fiat ſpiritus tuus duplex in me, ſcilicet, ſpiritus operationis virtutum, vt duplicia quam tu feciſti ſigna poſsim facere, per quæ commoueatur populus, & non obliuiſcatur dicere il-

3. Reg 18. lud, quod te agente dixit: Dominus ipſe eſt Deus, Dominus ipſe eſt Deus, contra quem Iezabel impia

Cuno ſimilis b. Mar. in epiſcop. nititur. Congratulantis animo cuncta hæc tuæ ſanctæ loquor paternitati, & inter hæc non prætenibo illud, quod valdè placet oculis noſtris, quia nonnihil habes de imitatione beati Martini. Iam vero ſumpto Epiſcopatu, ait ſcriptor vitæ eius, qualem ſe quantumq; præſtiterit, non eſt noſtræ facultatis euoluere. Idem enim conſtantiſsimè perſeuerabat, qui prius fuerat, eadem in corde humilitas, eadem in veſtitu eius vilitas erat, atq; ita plenus autoritatis & gratiæ, implebat Epiſcopi dignitatem, vt non tamen propoſitum monachi virtutemq; deſereret. Vidimus te præclaræ ciuitatis Epiſcopum, verne cum pellibus & pulla deſuper cappa coopertum, ſiue affibulatum præcedentem, & euntes poſt te præclaros vtriuſque tam clericalis quam laicalis ordinis ſpectabiles viros, peregrinorum murium pelliculis ſecundum morem vel honorem ſuum coloratos ſiue defloratos, in eo ſapientes quod Epiſcopum ſe habere vel ſequi gauderent, talium contemptorem, cenſu diuitem, affectu vel habitu pauperem, in corde humilem, in veſtitu vilem, in menſa ſibi communi, cum dignitate Epiſcopi propoſitum monarchi virtutemq; non deſerentem. Hoc eſſe dixi, de imitatione beati Mar-

Viſio cuiuſdam Monialis, tini. Vnde non vanam fuiſſe conſtat illius ſanctimonialis viſionem, quam audiſti. Referebat dictum ſibi per viſum, occurrendum eſſe beato Martino, eſto die ſuo, in ipſis rogationum diebus tunc imminentibus, quæ ante aſcenſionem Domini ex more celebrantur. Mirabatur illa pro nuntio huiuſcemodi, ſciens & in ſomnis quoq; memoria tenens, feſtum beati Martini non agi diebus

Chriſtus honoratus in Cunonis ſuſceptione. illis, ſed longè alio tempore anni vndecimo die menſis Nouembris. Non ergo multum attendens viſum velut otioſum reiicuit, donec tu, quem venturum eſſe non ante viſum illum ſciebat, electus aduenisti, die rogationum. O quanta cum lætitia cleri & populi, quanto cum tripudio non ſolius ciuitatis, verumetiam totius patriæ, quantis cum laudibus Chriſti ciuitatem introiſti? Cuius laus, cuius erat ille honor? Nunquid tuus, aut tibi debitus? Ergo tibi verbis congruentibus vicem rependere volo. Nam quia ſolitus eras, vel mihi, vel de me alijs dicere, quod ea, quæ ſcribe-

Nume. 22. rem ego, mihi non magis imputares, quàm aſino, ego ſimiliter dico, quia tantam illius ſuſceptionis gloriam, ferè non magis tibi aſcribo, quam illam gloriam ſiue honorem, laudesq; turbarum cum palmarum ramis occurrentium domino aſcribere velim illi, cui ſedebat aſello. Non enim

Matth. 21. propter ſe, ſed propter ſeſſorem ſuum dignus erat aſellus ambulare viam ſtratam veſtimentis hominum, tantisq; circundari floribus & ramis palmarum. Sic nec tu taliter ſuſcipi dignus fuiſti propter

Ephe. 3. temetipſum, ſed propter habitantem in corde tuo per fidem Ieſum Chriſtum. Hæc videns illa iam

Epiſcopo tenenda eſt, exemplo Chriſti humilitas. dicta ſanctimonialis, viſum, quem viderat, ad te pertinere, recognouit, & extunc quibusq; fiducialius enarrauit. De humilitatis tuæ inſignibus ſermonem repetam, ſperans & ſpem meam firmiſsimam eſſe deſiderans, quod in ipſa perſeuerabis, & perſeuerando gloriam tibi in futurum theſaurizabis, quia non gloria humilitatem, ſed humilitas (ait Sapientia) gloriam præcedit. Hoc tibi vel cordi tuo rectè perſuaſiſti. propter humilitatem filij hominis, cuius gloriam & honorem beata di-

Prouer. 15. lectione diligis. Ipſe enim dixit: Non ita erit inter vos, ſicut inter Principes gentium, qui dominan-

Matth. 20. tur eorum. Sed quicunque voluerit intèr vos maior fieri, ſit veſter miniſter, & qui voluerit inter vos

Luc. 22. primus eſſe, erit veſter ſeruus. Sicut filius hominis nō venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam

ſuam

am redemptionem pro multis. Nonne quotidie hic filius hominis ministrat nobis in sancto altari mi-
nisterium eiusdẽ redemptionis, scilicet, sacramentũ corporis & sanguinis sui? Quare ergo nõ erubesci-
mus ministrari, tali ministro ministrante nobis, & audemus cuiquã dominari, nisi solis vitijs? Audi me Visio de
adhuc vnum quod narrabo tibi de eiusmodi, qualia superius narraui, quia sic voluisti. Cum adhuc es- ministrati-
sem recentior, & proinde etiam attentior in ordine huius ministerij, scilicet, in officio præsbiterij, vidi one Christi
in visu pleno iucunditatis, ministrantem nobis istum filium hominis. Quid dicam, vel qualibus verbis in missa.
eloquar habitum gestumq; ministrãtis? Deniq; quasi in magna domo ad mensam decoram & magnã
residentibus multis, ipse aspectu reuerendus & amabilis, dithibulato ac deposito, quo super tunicam a-
mictus erat pallio, manibus decentissimis, & incessu quã spectabili ministrabat, hinc & inde ministra-
tionẽ panis & vini. Erant autem quasi crustula panis candidissimi concaua, vinumq; fusum in se reci-
pienna, & ferculũ homini omnibus ministrabat. Amplius dicere non possum nisi quia quod exprimi Canti.5.
non potest, salua maiestate ministrabat, & sic eum ministrare valdè decebat, tali vel tanto affectu, ac si
diceret illud de Canticis: Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Et quidem vera est, &
mihi tunc vera fuit sententia multas curas somnia, sed nihilominus verum est, quia bonas curas ple-
runq; bona & vera sequuntur somnia. Non fuit hoc de somnijs eiusmodi, quæ multos errare fece- Eccl.5.
runt, imò ad veritatem ducit, in eo quod mihi dulciter & sępe commemorat, & tibi cupio vt comme- Eccles.34.
moret illud dictũ filij hominis, ego autem in medio vestrũ sum sicut qui ministrat, & adiuuat te com- Luc.22.
memoratione hac, ab eo quod cœpisti humilitatis gradu comminister sanctitatis, non desistas. Quid Eccl.9.
multa, omni tempore (ait Sapientia) sint vestimẽta tua candida, & oleũ de capite tuo nõ deficiat. Scien-
ti loquor, quia vestimentũ tuum hominibus quidẽ nigrũ, sed deo & ea quę dei sapiẽtibus candida sunt,
& oleũ in capite tuo charitatis est in corde tuo, quæ nunquã deficiat. Ego quidẽ dispendiũ timere po-
tui pro absentia tui, secundũ pręsagium quod vidi priusquã progredereris. Mancũ me esse videbã, de- Præsagiũ
xtera de cubito suo manu auulsa, quę res illud sine dubio, quod de te actũ est præsignabat. Veruntamẽ visionis de
benè vtrunq; erat, quia dexterã ipsam, quamuis auulsam, nõ omnino amiserã, sed altera, id est, sinistra Cunone.
manu deportabã, simulq; quasi miraculũ factum est, vt alio loco illius tenella manus dextera succres-
ceret. Secundum hęc reuera, te manum dexterã meam non omnino amisi, sed adhuc in sinistra, id est, in
præsentis vitę cura tu mihi auxilium qualecunq; ferre poteris. Certiorẽ autem habemus, & habere Dñs prote
debemus paracletum, id est, consolatorẽ, videlicet eum, qui dicit per Psalmistam: Dñs custodit te, Dñs ctio tua su
protectio tua, super manum dexteram tuam. Quàmuis ergo præsentia tui caream, quem sic habebã per manũ
veluti custodiã fidam, & dexteram manum meam, non sim quasi desolatus, sed ipse custodiat sperantẽ dexteram
in se, qui custodire & protegere potest super omnem manum dexterã. Spem istam inter cætera nonni- tuam.
hil roboret recordatio miraculi, cuius ego in opere quod de Canticis Canticorum scripsi, mentionem Psal.120.
feci, vbi dilecta loquitur: Dilectus meus misit manum suam per foramẽ, & venter meus intremuit ad Canti.5.
tactum eius. Fateor, de me quoq; illam narrationẽ feci, sed quia verebar insipientiam meam, ne videret
gloriari frustra, necessitatem non hominis quam nunc habeo, qui sicut sæpe dixi, tu me adiurasti: idcir-
co sic ipsam narrationem transfiguraui, vt & rem ipsam veraciter dicerem, & tamẽ persona non pos-
set agnosci. Vltimo tandẽ libelli huius capitulo exoratum se esse nouerit, quisquis ista legerit, vt non Depreca-
quasi insipientem subsannare, sed quasi mœsti paruuli causam compatiens attendere velit illam vide- tio ad le-
licet, quam in initio horum dixi, secundum verba sapientiæ dicentis: Noli regibus ô Lamuel, noli re- ctorem.
gibus dare vinum, quia nullum secretum est vbi regnat ebrietas, ne fortè bibant & obliuiscantur iudi- Prouer. 11.
ciorum, & mutent causam filiorũ pauperis. Date scerã morientibus, & vinum his qui amaro sunt ani-
mo. Bibant & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris nõ recordentur amplius. Verba ipsa quoniã re- Lamuel id
citaui, libet aliquantisper aperire. Lamuel quod interpretatur in quo Deus ipse est Christus de quo A- est, in quo
postolus dicit: Quoniam quidẽ Deus erat in Christo mundũ reconcilians sibi. Hic sese gratum habere, deus Chri
& gratanter adimplere consiliũ istud spiritus sapientiæ dicemus: Noli Lamuel regibus dare vinũ. &c. stus est,
Dicit in Euangelio: Confiteor tibi pater dñe cœli & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus & pru- 2. Cor.5.
dentibus, & reuelasti ea paruulis. Deniq; & hic reges, & ibi prudentes & sapientes ijdẽ sunt, scilicet, su- Matth. 11.
perbi, sensu suæ carnis inflati. Istis ait: Noli dare vinum, id est, noli aperire, imò claude diuinorũ pro- Coloss.2.
funda mysteriorum. Quamob causam? Videlicet, quia nullum secretum est, vbi regnat ebrietas, id est, Nullũ secre
nulla oris custodia, vbi scientia inflat. Secretum illud non est ibi, quod eadem sapientia desiderans ali- tum vbi re
bi, cum dixisset: deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide, subiunxit, atq; ait: Habeto eas gnat ebrie-
solus, nec sint alieni participes tui. Quia ergo secretum non est ibi, & alienis, id est, hæreticis communes tas.
se faciunt. Noli (inquit) dare eis vinum, ne fortè, quod sæpe contigit, ita bibant vt obliuiscantur iudi- 1. Cor. 8.
ciorum, & mutent causam filiorum pauperis, id est, ne malè iudicent de scripturis, & aliter interpre- Prouer.5.
tentur, quam expedit saluti auditorum. quos tu pauper, tu ipse mitis & humilis corde filios tibi ex a-
qua & spiritu sancto regenerasti. Mœrentes & amaro animo siue egentes atq; dolentes sunt iam dicti Date scerã
paruuli, id est, humiles, qualium est ille gemitus: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, qui mœrenti-
in isto seculo consolari renuunt, & idcirco lugent, quia sponsus ab eis ablatus est. Istis date siceram, bus.
istis date vinum, id est, istis aperiatur sensus, vt intelligant scripturas, legentes legem & Euangelium, Psal. 119.
& ita bibentes, nunc interim consolentur ex parte donec veniat quod perfectum est. Fateor talium e- Matth.9.
go vnus eram, quondam tam ætate adolescentię, quam propria paruulus æstimatione, ita nunc scien- 1. Cor.13.

ter lu-

Iob. 3. ter lugens, & cum beato Iob dicens: Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo. Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. Sit nox illa solitaria nec laude digna. Sed bibi siceram, bibi vinum, eo modo vel ordine quo fideliter denarraui, in quo quia, vt puto, satisfeci tibi, iam nunc istorum finem faciens, interruptum subnectam siue repetam, vt compleam quod superest operis de Gloria & Honore filij hominis, sperans quod in proximo te visurus sim.

FINIS. LIBRI XII.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS.
LIBER. XIII.



Ezech. 3. BEnedicta gloria Domini de loco sancto suo, ait illa, quam audiuit Propheta, vt longe superius memorare iam cœperam, vox commotionis magnę, & vox alarum animalium percutientium alteram ad alteram, & vox rotarum sequentium animalia, & iterum vox commotionis magnę. Ab illa commotione ô gloriosum animal, quod nunc videmus per speculum & in ænigmate, iuxta sæpedictum flumen Chobar, animal quatuor facierum, quæ sua quatuor sacramenta sunt, scilicet, incarnatio, passio, resurrectio, atque ascensio, illam faciem tuam iam iuxta propositum laudare cupimus, quæ rectè dicitur facies leonis, videlicet fortissimam atque inuictam virtutem tuæ resurrectionis. Eiusdem commotionis veraciter magnæ, initium simul & præ agium fuit illud, quod te clamante voce magna & emittente spiritum, ecce velum templi scissum est in duas partes à summo vsque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt, non antequam resurgeres, sed te primogenito mortuorum resurgente, resurrexerunt. Eatenus se continuerat facies leonis, agente vel patiente quod suum erat vituli facie, donec diceret, consummatum est, & inclinato capite traderet spiritum, & patefacto latere per lanceam militis, exiret sanguis & aqua redemptionis animarum simul & corporum pretium. Statim & extunc, vt verbis sapientiæ loquar, sicut fremitus leonis, ita & ira regis, & sicut ros super herbam, ita & hilaritatis eius. Cui quæso statim ira regis, sicut fremitus leonis? Nonne inferno & sempiternæ morti, diabolo tenebrarum principi, antiquo peccatori, præposito mortis? Et cui vel quibus hilaritas eius, sicut ros super herbam? Nonne omnibus sanctis siue electis qui expectauerunt eum ab origine mundi. Talem fremitum tanti leonis quomodo senserunt spiritus illi, quandoquidem terra insensibilis & inanimata sensit? Mota est enim, & motu suo cum scissura petrarum fremitum illum se sustinere non posse clamauit. Econtra hilaritatem vultus eius quomodo senserunt Abraham, Isaac, & Iacob, & cæteri sancti, quandoquidem & latro confitens sicut rorem sensit? Audierat enim paulo ante sibi dictum ab illo: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso. Pulchre igitur dictum & veraciter adimpletum est: Iuda te laudabunt fratres tui. Manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum. Adorabunt te filij patris tui. Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti. Requiescens accubuisti vt leo, & quasi leæna. Quis suscitabit eum? Secundum hæc & his similia, quæ & vox alarum animalium percutientium alteram ad alteram, & vox clare personat rotarum animalia sequentium, id est, scripturarum veterum sacramentis Euangelicis consonantium, rectè dicta est hæc facies leonis esse à dextris. Nam facies vituli à sinistris, per quæ videlicet sinistra significata est aduersitas passionis, & facies leonis, vt iam dictum est, à dextris, per quæ designatur prosperitas vel gloria resurrectionis. Sinistra autem dixerim pro infirmitate assumptæ humanitatis, saluo eo quod sicut resurrectio carnis eius nostris corporibus, ita passio eius nostris animabus dextera est. Nam per passionem eius primam, quę est animarum, resurrectionem habemus, & per resurrectionem eius, resurrectionem secundam, quæ corporum est, in vitam æternam expectamus. Sibi ergo soli facies vituli, id est, sua passio à sinistris erat secundum quod tristis erat anima eius, & tædebat & pauebat. Nam interim pro causa valdè necessaria dexteram eius pater tenebat, id est, fortitudinem eius differri volebat, vt ea non iam tunc, sed opportuno vteretur tempore, iuxta quod in Psalmo competit dicere: Tenuisti manum dexteram meam & voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Nam & si cuiuslibet sancti vel justi vox ista esse potest, nihilominus & multo magis ex persona huius eam intelligi decet. Nam reuera iuxta quod ipse orans dixit: Veruntamen non mea voluntas sed tua fiat, Deus pater manum eius dexteram tenuit, Deus pater sua voluntate illum obedientis repressit ad tempus fremitum leonis. Qui paulo ante, scilicet, postera die, quam passurus, ingressus est ciuitatem, leniter se excutiens cum paruo flagello,

Facies leonis, sacramentũ resurrectionis dñi.

Matth. 27. Coloss. 1. Ioan. 19.

Prouer. 19.

Hilaritas regis, sicut ros super herbam.

Luc. 23. Gene 49. Ezech. 3.

Facies leonis à dexteris.

Marc. 14.

Psal. 72.

Matth. 26.

flagello, quem fecit de resticulis, tantam multitudinem vendentium & ementium de templo eiecit,
& mercimonia siue lucra eorum cum cathedris euertit. Et deinde cum traderetur, dicendo, quem Marc. 11.
quæritis, ego sum, totam cohortem præsidis & ministros Pontificum cum traditore prostrauit. Eo Ioann. 18.
vsque tenuit dexteram illam, vt non saltem descenderet de cruce, dicentibus Iudæis: Si Rex Israel est, des-
cendat nunc de cruce & credimus ei. Postquam ergo tenuit manum dexteram eius, & in voluntate sua Matth. 27.
deduxit eum, fecit, & quod protinus sequitur, & cum gloria suscepisti me, id est, à mortuis gloriosè Psal. 72.
suscitasti me. Nunc iam supra scripto Prophetiæ capitulo sermo attentius immitatur, & secundum
verba ipsa, quod ad iam dictum fremitum leonis pertineat, aliquid loquamur. Et audiui, inquit, post
me vocem commotionis magnæ. Benedicta gloria Domini de loco sancto suo, &c. vt supra. Sicut hic
in Prophetia semel & iterum auditam habemus vocem commotionis magnę, sic & in illo fremitu le-
onis, scilicet, & in descensu ad inferos, & in resurrectione Iesu Christi factum esse terremotum, iam
supra diximus, magnæ commotionis initium fuisse simul & præsagium. Initium, quia protinus cum
ipso terremotu ablatum est ab eis omne cœleste præsidium, clamantibus (vt Iosephus quoque testatur) Iose. de bel
præsidibus templi virtutibus transeamus ex his sedibus. Præsagium, quia videlicet in eo quod velum lo Iud. li. 7.
templi scissum est, nobis quidem reuelatio cœlestium mysteriorum, sed illis scissura veli cum scissura cap. 12.
petrarum præsagium fuit impacabilium seditionum, quibus extunc inter se discissi sunt, excitantes eti-
am contra semetipsos Romani imperij terremotum. Hanc denique partem fremitus leonis simul me-
morare libet, quoniam & alius Propheta, videlicet Amos, taliter incipit: Dominus de Sion rugiet & Amos. 1.
de Hierusalem dabit vocē suam, & luxerunt speciosa pastorum, & exiccatus est vertex Carmeli. Quæ
nam fuerunt illa speciosa pastorum, nisi illa, de pulcherrimo templo lucra Pontificum siue Sacerdo-
tum? & quid vertex Carmeli (quod interpretatur scientia circuncisionis) nisi superbia Iudaici populi,
carne quidem circuncisi, sed corde & auribus incircuncisi? Luxerunt ergo ait, speciosa pastorum, &
exiccatus est vertex Carmeli, id est, desolata est ciuitas & templum, super quo gloriabantur pastores il-
li, dicentes. Templum Domini, templum Domini, templum Domini est: & ablatus est à Iudæis omnis Hiere. 7.
vigor gratię spiritualis, mandatum quippe est nubibus, ne pluerent imbrem super illum superbię ver- Esa. 5.
ticem, mandatum est Apostolis, vt excusso puluere pedum in eos, ipsi ad gentes transirent. Istæ sunt Matth. 10.
quatuor partes illius commotionis magnæ, cuius vocem, vt præmissum est, sanctus Ezechiel audiuit
post se. Nam Dominus de Sion rugiet: hoc rectè intelligitur, Dominus tanquam leo siue catulus leo-
nis infernum confringet, & ante faciem eius mors fugiet, iuxta illud, quod iam supra memini catulus
leonis Iuda, ad prędam ascendisti fili mi. Et de Hierusalem dabit vocem suam, id est, incipiēdo ab Hie- Gene. 49.
rusalem prædicari faciet in nomine suo cunctis gentibus pœnitentiam. Eiusmodi autem vox domini,
scilicet prædicatio Euangelij: nunquid non & ipsa rugitus leonis est? Iustitia enim Dei in eo reue-
latur, ait Apostolus: Reuelatur enim ira Dei de cœlo super omnem impietatem, & iniustitiam ho- Roma. 1.
minum, eorum qui veritatem Dei in iniustitia detinent. Differunt tamen præsenti loco rugitus Do- Differunt
mini, & vox ipsius quam dedit. Rugitus namque solus infert timorem, vox autem loquelam exprimens, rugitus &
cum terrore habet etiam doctrinæ rationem. Et Dominus nimirum super infernum solummodo ru- vox Dñi.
giji, & rugitu suo mortem exterruit atque fugauit: mundo autem, id est, cunctis gentibus vocem su-
am dedit, doctrinæ rationem expressit, vocem, inquam, suam scilicet loquendo Euangelio per com-
motio magna. Conturbatæ sunt gentes, ait Psalmista, & inclinata sunt regna, dedit vocem suam, mota Psal. 45.
est terra. Nec vero simplex commotio illa. Nam alij moti sunt, ad persequendum, alij ad agendam pœ-
nitentiam, credendo iudicium futurum, secundum vocem alarum animalium, alteram ad alteram
percutientium, & secundum vocem rotarum animalia sequentium. Altera namque ad alteram ala per
cutitur: quia duo sunt aduentus leonis huius, & alter de altero confirmatur: secundus in quo iudica-
turus est de primo, in quo est iudicatus. Magna & fortis percussio alarum huiusmodi & percussionis
vox valdè terribilis. Exempli gratia, cum dicit: Amodo videbitis filium hominis venientem in nubibus
cœli. Et Angeli dicunt, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum: quod profectò te- Matth. 24.
stificatur vox rotarum, vox legis, & Prophetarum, & Psalmorum: Tunc erit & alia commotio magna Acto. 1.
quando sic veniet ille iudicaturus. Nam & virtutes cœlorum mouebuntur. Vnde non otiosè repeti- Matth. 24.
uit, quod iam semel dixerat, & vocem commotionis magnæ. Hæc pro illo terræmotu dicta sint, quia
videlicet & quod eo moriente, & quod eo resurgente terræmotus factus est, magnæ commotionis
signum fuit, de qua pro rerū magnitudine nulla potest lingua sufficiēter eloqui. Quę tandem vel quid
est gloria illa Domini, quam prędicat & benedicit, tam animalium quam sequentium rotarum om-
nis vox, dicendo: Benedicta gloria Domini de loco sancto suo? Quid, inquam, est gloria ipsa, cui ma-
ximè propositum nostrum intendit, in præsenti opere de Gloria & Honore filij hominis? Quo alio
nomine, vt melius possit agnosci, nuncupanda est gloria Domini? Nempe isto nomine, quid est ve-
ritas Domini, & ipsa veritas Domini, quid est nisi verbum Domini? Veruntamen causa postulat, &
causam dicturi sumus, cur ipsum verbum Domini, in quo gloriatur Dominus, libeat præsenti loco
nuncupare veritatem Domini. Cum staret sub iudicio ante pręsidem, ipsum incarnatum verbum Do-
mini, & interroganti & dicenti, ergo Rex es tu, respondisset, tu dicis, quia Rex ego sum, statim causam
suam, causam aduentus siue incarnationis suæ taliter edixit: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in Ioann. 18.
mundum, vt testimonium perhibeam veritati: Omnis qui est ex veritate, audit meam vocem. Magnum

valdè capitulum & in breui sermone sensus pergrandis, quem si assecutus es, tunc reuera dicas: Be-
Veritas hic opponitur vanitati. nedicta gloria Domini. Vt ergo clarescat ipsa veritas, quanta sit gloria Domini, & quam glorio-
sum opus huius filij hominis, moriendo & resurgendo testimonium perhibere vel perhibuisse verita-
ti, primo consideranda est ipsa facies veritatis qualis sit. Non enim hic vulgariter nomen veritatis de-
bet accipi, id est, eo modo tantum, quo nominari solet in nostris quoque communibus verbis iuxta
Terentius in Andria. quem modum ethnicus quoque siue comicus ille veritatem nominare potuit, dicens: Obsequium ami-
cos, veritas odium parit. Vnde ergo vel per quid iuuari melius possis ad cognoscendam faciem ve-
ritatis, quam ex eo quod illi oppositum est, scilicet ex inconstantia vanitatis? Cuius quæso vanitatis? Est
enim tam amplum nomen vel significatio vanitatis, vt non solum phantasmata diaboli, qualia fece-
Exod. 7. 8. runt Magi Aegyptiorum coram Pharaone, contra veritatem Dei: verumetiam cuncta quæ fiunt sub
Eccl. 1. sole, vana dicantur & sint: Vanitas vanitatum dixit Ecclesiastes, vanitas vanitatum, & omnia vanitas.
Et post enumerationes multorum, quæ sub sole fiunt, vidi, inquit, in omnibus vanitatem & afflictio-
Bona temporalia dicuntur vana, non ex natura sed propter malè vtentes. nem animi, & nihil permanere sub sole. Nimirum cuncta quæ non permanent, propter hoc ipsum
quia non permanent, vana esse iudicauit: Veruntamen vt hæc vana esse iudicentur, seu vanitatis argu-
antur, non tam temporalis conditio ipsorum, quam cupiditas meretur hominum: qui nimirū vani &
falsi sunt, dum in eorum vsu siue affluentia beatitudinem sibi constituere præsumunt. Denique & ædifi-
care domos, & plantare vineas, & facere hortos & pomeria, possidere seruos & ancillas multamque
familiam habere, armenta quoque, & magnos ouium greges, Aurum & Argentum & substantias Re-
gum ac prouinciarum, & cætera huiusmodi, sancti quoque patres Abraham, Isaac & Iacob, & Iob &
Dauid possidere potuerunt: nec tamen ea possidendo in vanitate ambulauerunt. Ad summum vidit
Eccl. 2. Deus, inquit scriptura, cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona. Et de cibis Apostolus loquitur, quia
Gene. 1. omnis natura Dei bona est, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Ergo vana
1. Timo. 4. iudicentur, non ipsorum natura, sed malè vtentium facit affectus, quando nimium vel superuacuè di-
liguntur, videlicet præconcupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. A quibus
1. Ioan. 2. nos reuocans Ioannes Apostolus: quoniam, inquit, omne quod est in mundo, concupiscentia carnis
est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex patre, sed ex mundo est, & mundus
Vanitas vanitatū, est altitudo satanæ. transit & concupiscentia eius. Semota igitur mediarum multitudine vanitatum, summam vanita-
tem, & quæ rectè dicatur vanitas vanitatum, explorare libet, quatenus ex deprehensione illius victæ
partis notior fiat hæc pars victrix, scilicet veritas Dei, victoriæ laudem adepta per testimonium hu-
ius filij hominis, quemadmodum dixit, vt supra iam memini. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in
mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Explorata est, & ipsa altitudo satanæ, quemadmodum
Ioann. 18. dicunt, ait Ioannes Apostolus, subauditur, hi qui eum cognouerunt, vel stultè admirati sunt. Explora-
Apoc. 2. ta, inquam, est maximè sanctis Prophetis. Nam in Ezechiele Deus exprobrat illi sub nomine Pharaonis
Ezech. 29. regis Aegypti. Eccè, inquit, ego ad te Pharao Rex Aegypti, draco magne, qui cubas me in medio flu-
minum tuorum. & dicis, meus fluuius, & ego feci memetipsum. &c. vsque, eo quod dixeris, fluuius meus
est & ego feci eum. Quid rogo est dicere, istum draconem magnum, meus est fluuius, & ego feci
Rom. 8. eum, nisi dicere, meum est humanum genus, & ego feci illud? Et vnde putas illi altitudini satanæ vt
hoc audeat dicere? Puta quod proinde glorietur sic, tantumque sibi arroget, quia nequissimus venera-
Gene. 3. tor per os serpentis sibilans, radicem nostræ originis in primis parentibus vitiauit, vt tam multiplex
vltra numerum succresceret propago generis humani, supra numerum, inquam, eorum, quos Deus
præsciuit & prædestinauit regni sui consortes fieri, quosque in benedictione iussit nasci, benedicens e-
nim dixit, crescite & multiplicamini. Nam reuera si intercessisset præuaricatio, autore illo serpente ma-
ligno, non dixisset Deus ad mulierem: multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, non profluxisset
ex carnis liquore tantus fluuius tanta superfluitate abundans, imò superabundans humanum genus.
Sic vanus & mendax nebulo ille malignus, vt proinde ausus sit dicere factorem se humani generis,
pro eo quia vitiator est humanæ originis. Qualis autem, quam mala sit intentio vel semper fuerit,
in operatione tanti aduersarij in omni virtute & signis & prodigijs mendacibus, & in omni seductio-
ne iniquitatis, quorum primum illud ex scripturis agnouimus, quod serpentem ingressus, & per os
eius locutus, stultam mulieri admirationem fecit, eamque seduxit: vltimum quod hominem peccati, sci-
2. Thess. 2. licet Antichristum ingressurus est, & seducet eos qui iuste pereant, eo quod charitatem veritatis non
receperunt credentes mendacio, iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt ini-
quitati: qualis, inquam, intentio eius sit vel fuerit, operæ pretium est, & ad præsens negotium pertinet
hic breuiter edicere; vt, sicut propositum est, per hoc oppositum bonam & vtilem intentionem Dei
clarius queamus agnoscere. Hæc nimirum intentio eius fuit, quæ nunc frustrata est per Iesum Chri-
stum, vt creatura cognoscere non posset creatorem suum, Quam ob causam? Videlicet, quia cognos-
Intētio dei. cere illum vita æterna est, quam ille Deo mortuus & mortis autor omnibus inuidet. Econtra in-
tentio Dei in omni operatione suæ bonitatis, in omni virtute & signis & prodigijs veracibus, in om-
nibus quas condidit scripturis veritatis, hæc fuit & est, vt creatura creatorem suum in veritate cognos-
ceret. Quam itidem ob causam? Nimirum quia cognoscere illum, vita æterna est, quam ille nobis cu-
Ioann. 17. pit. quia bonus est: Nam hæc est vita æterna, inquit filius ad patrem, vt cognoscant te solum verum
Deum, & quem misisti Iesum Christum. Causa ista verè magna est, & digna Deo, propter quam
voluerit

voluerit cognoſci & glorificari, & admirabilis fieri, magnumq́ certamen ſuſcipere contra illam intentionem diaboli, quo poſſet, vincendo illum, melius cognoſci, eo quod fructus cognitionis eius, vita æterna creaturæ ſit. Quemadmodum Iamnes & Mambres reſtiterunt Moſi, ita hi reſiſtunt veritati: homines corrupti mente, reprobi circa fidem, ſed vltra non proficient. Inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit. Igitur vt certamen peramplum atq; diutinum, diffuſum in vniuerſitate melius per compendium perſpicias in parte: ſit tibi Pharao ille carneus, tanquam ſpiritualis Pharao Diabolus: ſic illa localis Aegypius, tanquam totus mundus: ſic Iſraelitæ peregrinantes in illa Aegypto, tanquam omnes electi Dei degentes captiui in hoc ſeculo: ſic omnis temporis illius Aegypti tanquam omnes homines reprobi, & à Deo alieni: ſic illi duo magi, tanquam omnes miniſtri ſatanæ, quicunq; reſtiterunt veritati, maleficijs ſiue quibuſdam arcanis & incantationibus maximè armati: ſic Moſes & Aaron, tanquam omnes ſancti & Prophetæ vel iuſti, quicunq; doctrinam vel miniſterium veritatis aſſecuti, ad hoc miſſi ſunt & in hoc ſteterunt, vt teſtimonium perhiberent veritati. Quo tendebat Pharao, vocans ſapientes & maleficos, vt facerent etiam ipſi per incantationes Aegyptias & arcana quædam, ſimiliter vt Moſes & Aaron, proijcientes ſinguli virgas ſuas, quæ conuertæ ſunt in dracones: & conuertentes aquas in ſanguinem, & educentes ranas ſuper terram Aegypti, ſimiliter vt Moſes & Aaron, licet vltra proficere non potuerunt? Quo tendebat, niſi eo, vt Dominus Deus Hæbreorum dicere non poſſet, quod dicebat, tu ſcias quod non ſit ſimilis mei in omni terra? At ille & magi ipſius reſtiterunt quidem veritati, ſed vltra non profecerunt, & inſipientia illorum manifeſta fuit, dum per immolationem agni tandem effectum eſt, vt cantare liceret Iſraeli: Quis ſimilis tui in fortibus Domine? quis ſimilis tui, magnificus in ſanctitate, terribilis atq; laudabilis & faciens mirabilia? Iuxta hunc modum qui ſpectatus eſt in parte, ſpectandum eſt & in vniuerſitate. Quo enim tendebat ſpiritualis Pharao Diabolus, adhibens & ſubordinans ſibi per mundum vniuerſum templa & ſacerdotes arreptitios ſiue phanaticos, magos & aruſpices, poetas quoq; turpium numinum declamatores, ſimiliter, vt putabat, ſicut Deus, imò plures quam Deus, qui tantum in vna gente habebat Prophetas & Sacerdotes. Quo tendebat niſi eo, vt neſciret mundus, nebula eius obtenebratus, illud quod ſcire vita æterna eſt, ſcilicet quod non ſit Deus, niſi vnus? Non propoſitum nobis eſt demonſtrare, ſed neq; ſcire licet, quibus modis, quibus artibus homines corruptos mente in ius ſuum deduxit, qui niſi corrupti ſua ſponte fuiſſent, & voluptatum amatores, odiumq; veritatis habentes: non tam facilè, non tam curioſè, tantum admiſiſſent creaturæ Dei adulterium: non ignorantes iniquum eſſe & impium, cum illo habere pactum, ſed planè ſcientes, & tamen obſequentes, propter illum, quem nimis diligebant, temporalem huius mundi ſucceſſum. Exempli gratia: Numa Pompilius, † tertius à Romulo Rex, ſacrorum Romanorum conſtitutor, conſcriptas eorundem ſacrorum cauſas, ipſe quidem, quo advixit, penes ſe habuit, ſed nec populo nec ſenatui, nec ſaltem ipſis ſacerdotibus eas innoteſcere voluit. Conſtat quippe quia curioſitate illicita, ad ea Dæmonum peruenerat ſecreta, quæ ipſe quidem vt ſcriberet, vt haberet vnde legendo commoueretur: ſed tamen quamuis Rex eſſet, qui minimè quenquam metueret, ſcire neminem voluit, ne homines nefaria doceret: violare autem timuit, ne Dæmones iratos haberet. Obruit ergo vbi tutum putauit, ſcilicet in ſepulchro ſuo, cui appropinquare aratrum poſſe non credidit, quod tamen factum eſt. Nam cuiuſdam Terentij Bubulcus, cum iuxta ſepulchrum eiuſdem Numæ aratrum traijceret, libros illos ex terra eruit, & in vrbem ad prætorem pertulit. At ille cum reſpexiſſet principia, rem tantam detulit ad Senatum. Vbi cum primores quaſdam cauſas legiſſent, cur quid que in ſacris fuerit inſtitutum, eoſdem libros, vt Prætor, combureret, tanquam religioſi patres cenſuerunt. Sed redeamus ad rem. Quàm vano tumore inflatus ille Satanas, ſibimet applaudebat, eo quod effeciſſet, vt non ſolum cætera Dei opera, quorum ſub ſole nil permanet, ait Eccleſiaſtes, verumetiam ipſe homo ad imaginem Dei factus, vanitatis argui poſſet, ita vt ſcriptura quoq; diceret: Homo vanitati ſimilis factus eſt, dies eius ſicut vmbra prætereunt. Item: Veruntamen vniuerſa vanitas, omnis homo viuens. Et iterum alia ſcriptura dicit: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs: qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet. Effecerat quippe duas homini mortes, alteram animæ, alteram corporis: ſecundum illam myſticam ſimilitudinem in Aegypto, vel (ſicut iam ſupra dictum eſt) Magi coram Pharaone, cum duo eſſent, proiecerunt ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones, neſcientes futurum, quod virga Dei, virga Aaron verſa in colubrum, deuoraret virgas eorum. Vnam quippe ſolummodo, quæ carnis eſt, mortem, Deus homini benè prouidus intulit, dicendo, ne fortè ſumat de ligno vitæ & viuat in æternum, emittens eum de Paradiſo, & dicens ei, quia terra es, & in terram ibis. Veruntamen & ipſa mors carnis, non minus quam mors animæ autori Diabolo adſcribenda eſt, quia propter peccatum, cuius ille autor extitit, vtraq; mors in hunc mundum ſubintrauit. Itaq; vanus malè gloriabatur, quod optimam Dei creaturam, ſcilicet hominem, quaſi victor, vanitati & morti ſubieciſſet: ignorans futurum, quod (ſicut iam dictum eſt) virga Dei verſa in colubrum, virgas contrarias deuoraret, id eſt mors carnis diuinitus prouiſa, vtranq; generis humani mortem euacuaret. Quàm iuſto econtra dolore interim omnis creaturæ angelicæ & humanæ pars electa dolebat, benè æmulans pro ſui creatoris honore, eo quod opus eius nondum ita eſſet conſumatum in veritate, vt obſtrueretur os nebulonis illius,

[Marginal notes: 2. Timo. 3. — Allegoria in hiſtoria Exodi. — Exod. 7. 8. — Exod. 15. — Diaboli intentio. — Numa Pompilius. Lege, ſecundus. Vide Aug. de ciui. dei lib. 3. ca. 9. Item lib 7. cap. 34. — Pſal. 143. — Pſal. 38. — Iob. 14. — Gene. 3. — Rom. 5. — Dolor electorū de lapſu hominis nondū reparato.]

gloriantis quasi pro victoria, tanquam omnino & irrecuperabiliter auertisset propositum Dei, parte Angelorum detracta, & vitiata omni creatura humana. Hinc Iohannes in Apocalypsi cum præmisisset & nemo poterat in cœlo, neque in terra, neque subtus terram, aperire librum, neque respicere illum, & ego, inquit, flebam multum, quia nemo dignus inuentus est aperire librum nec videre eum. Denique in persona flentis Ioannis vniuersitatem intelligimus, & eorum qui erant in cœlo, id est, sanctorum Angelorum, & eorum qui erant in terra, scilicet hominum iustorum in quacunque generatione viuentium, & eorum qui erant subtus terram, videlicet mortuorum fidelium qui apud inferos longum videndi gloriam Dei habebant desiderium. Omnes itaque dolebant tanto dolore, quantum ille Ioannis fletus debuit significare, eo quod nemo dignus inueniretur aperire librum & soluere signacula eius id est, adimplere sacramenta salutis nostræ, vel promissa quæ in scripturis veritatis clausa continebantur. Ab aliqua similitudine capiamus argumentum. Cum ille Philistæus Golias, stans clamaret aduersus phalanges Israel, & diceret, quare venistis parati in prælium? nunquid ego non sum Philistæus, & vos serui Saul? eligite ex vobis virum, & descendat ad singulare certamen, & post hæc & cætera huiusmodi, iactaret se dicens, ego exprobraui agminibus Israelis hodie: nimirum dolebant omnes viri Israelitæ, quia nemo inueniebatur qui auferret hoc opprobrium ab Israel, cum procederet idem Philistæus mane & vespere, & staret quadraginta diebus. Fugiebant omnes à facie eius timentes eum valdè, & dicentes alter ad alterum: Ad exprobrandum Israel ascendit, ad exprobrandas acies Dei viuentis. Quid autem erat opprobrium siue exprobratio vnius hominis, pro causa eiusmodi in comparatione tantæ rei, tanti aduersarij, dicentis: Deus ego sum & in cathedra Dei sedi, & meus est fluuius, & ego feci eum, scilicet genus humanum? Si ergo dolore iusto dolebant omnes Israelitæ propter vnum talem Philistæum, & propter illud tale opprobrium Israel, quia non habebant virum qui descenderet ad singulare certamen: quanto magis iure dolebant omnes sancti, & homines, & Angeli, pro gloria Dei, eo quod non haberent, qui pugnaret contra talem tantumque aduersarium diabolum, secundum iam dictam similitudinem Ioannis multum flentis, eo quod nemo esset inuentus, neque in cœlo, neque subtus terram dignus aperire librum vel respicere eum. Igitur Dominus pater verbi æterni, & Deus totius consolationis, qui non statim, sed post quadraginta illius opprobrij, cum iam benè experti essent omnes Israelitæ, quod non deberent confidere in viribus suis, misit eis paruulum Dauid, quem prouiderat sibi regem in filijs Isai, in quo experimentum faceret virtutis nominis sui dicente, tu venis ad me cum gladio & hasta & clypeo, ego autem venio ad te in nomine Domini, vt sciat omnis terra, quia non in gladio nec in hasta saluat Dominus: ipse non statim post verbum promissionis sed post generationes quadraginta, quarum prima in ipso Abraham, quadragesima reputatur in Ioseph, misit filium suum Christum, sicut ait Apostolus, in plenitudine temporis, qui saluaret non in gladio, neque in hasta, sed in sua humilitate & patientia. Quis ita futurum crederet, quod talis ille paruulus, de domo patris cuius pascebat oues assumptus, tale experimentum daret virtutis seu nominis Domini? Nunquam enim sic contigerat in Israel. Sed nec quisquam catenus prodierat excunctis hostibus Israel, qui multi fuerant, taliter, vt ad singulare certamen prouocaret, & talem conditionem proponeret. Si quiuerit pugnare mecum & percusserit me, erimus vobis serui: si autem præualuero, & percussero eum, vos serui eritis, & seruietis nobis. Itaque venerabilis in puero causa, propter quam se periculo dedit, spem firmissimam habens in nomine Domini, quod auferret opprobrium ab Israel scilicet vt vltra non dominarentur, aut præualerent eis Philistijm, venerabilis, inquam, causa quam dixit, vt sciat omnis terra, quia est Dominus Deus Israel, & nouerit vniuersa ecclesia hæc, quia non in gladio nec in hasta saluat Dominus, ipsius est enim bellum. Similiter quis, nisi cui Deus reuelauerat per spiritum suum existimare vel sperare posset, quod mortalis homo per omnia nostræ naturæ in Deum in ipsa sui conceptione assumptus, in hoc nasciturus, & ad hoc esset in mundum venturus, vt tale testimonium perhiberet veritati, quemadmodum dixit, quod iam superius memini, ego in hoc natus sum, & hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Quale enim vel quomodo & cuius rei testimonium perhibuit veritati, scilicet, verbo Dei, verbo Deo qui illum assumpsit? Nimirum fidele testimonium perhibuit, id est, experimentum in semetipso dedit, quod veritas quæ non est aliud quam ipsum verbum Dei, non minus in humilitate seu infirmitate mortalis naturæ quam in maiestate seu fortitudine diuinitatis suæ non minus in profundo inferni, quam in altitudine cœli, esset insuperabilis, infatigabilis, incommutabilis. Huius rei testimonium perhibuit veritati moriendo, ad infernum descendendo, à mortuis resurgendo, & in cœlum vnde venerat ascendendo, vt sciret omnis creatura angelica & humana, per hoc experimentum quia verbum domini manet in æternum. & hoc sciendo ipsa quoque creatura viueret in æternum, nam hæc est, inquit, vita æterna vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Cuius vnquam oculus hoc vidit? Cuius auris audiuit? Cuius in cor hominis ascendit, quod taliter deberet fieri, nisi Prophetarum paucorum, quibus Deus per spiritum suum reuelauit? Vt de hominibus taceam, nunquid vel sancti totum hoc sacramentum sciebant omnes Angeli? Denique Apostolus dicit: Mihi minimo omnium sanctorum data est gratia hæc in gentibus euangelizare inuestigabiles diuinas Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo qui creauit, vt innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multiformis sapientiæ Dei, secundum præfinitionem

Margin notes: Apoc. 5. — Golias exprobrans, typus diaboli. — 1. Reg. 17. — Eze. 28. 29. — 1. Reg. 17. — Galat. 4. — 1. Reg. 17. — Ioann. 18. — Quomodo testimonium perhibuit veritati Christus. — Esa. 40. — Ioann. 17. — Ephe. 3.

præfinitionem seculorum quam fecit in Christo Iesu domino nostro. Non dixit, vt innotescat ecclesiæ
per principatus & potestates quæ sunt in cœlestibus, quod minus mirum videretur, sed vt innotescat
per ecclesiam principibus & potestatibus in cælestibus multiformis sapientiæ dei, quam fecit in Chri-
sto Iesu, ita videlicet vt videntes glorificatum caput eiusdem ecclesiæ, admirentur & dicant: Quis est Esa 63.
iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra, iste formosus in stola sua gradiens in multitudine Psal.23.
fortitudinis suæ. Et alibi: Quis est iste rex gloriæ, quis est iste rex gloriæ? Quorum ne omnino igno-
remus admirationẽ, quod verè digna sit, consideremus, quoad possumus rem tanti sacramenti, quod
à seculis absconditum innotuit eis, secundum hæc ipsa verba beati Apostoli: Data est mihi, inquit, gra- Ephe. 3.
tia in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & c. vt supr. Pulcherrimas & valdè pretio-
sas diuitias Christi, quas eidem filio suo thesaurizauit diues pater Deus, qui omnia creauit, quas alias
vult intelligi, nisi eas, quas continet Gazophilacium dei, Gazophilacium Euangelij eiusdem Iesu Chri-
sti? Quas enim alias inuestigabiles diuitias ipse, qui hæc loquitur, Apostolus in gentibus euangeliza- Ioan. 1.
uit? Ergo diuitiæ Christi, diuitię inuestigabiles sunt omnes gratię vel dona spiritus sancti omnis habi- Dispẽsatio
tans in eo corporaliter plenitudo diuinitatis, plenitudo gratię & veritatis, quia vidimus ait Euange- sacramẽti
lista Ioannes, gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum subauditur, vidimus eum gratię absconditi
& veritatis. De huiuscemodi diuitijs aliqua dicturi, prius dicendã arbitramur de illa dispensatione
sacramenti absconditi, imò & ante de ipso sacramento abscondito à seculis æternis in Deo qui omnia
creauit. Cuius quæso de absconsione sacramẽti hęc dicit? Cognito namque sacramento siue absconsione
sacramenti, tunc demum sine scrupulo via sese ostendit ad cognoscendam dispensationem sacramenti
de qua dixit, & illuminare omnes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi. Quis ergo intelligi vult
nomine sacramenti absconditi à seculis, subiungendo, in Deo qui omnia creauit? An forte causam ip-
sam secretam, propter quam deus omnia creauit? Non enim frustra vel otiose, talem pręsenti loco re- Ephe. 3.
lationem fecit, dicens, in Deo qui omnia creauit: & quę causa est, propter quam Deus omnia creauit,
nisi iste filius hominis? Religiosè dicendum, reuerenter est audiendum, quia propter istum filium
hominis, gloria & honore coronandum, deus omnia creauit. Vnde idem Apostolus ad Hebręos cum Heb. 2.
premisisset, videmus dominum Iesum propter passionẽ mortis gloria & honore coronatum vt gra-
tia Dei pro omnibus gustaret mortem, ita subiunxit: Decebat enim eum, propter quem omnia, & per
quem omnia qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per passionem consum-
mari. Diligenter animaduertendum, duo, dixit, propter quem omnia, & per quem omnia. Et quidem
per quem omnia si solum dixisset, non esset adeò mirum siue incognitum: scimus enim omnes, quia
per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Nunc autem duo hęc dixit, prius, propter quem om-
nia, deinde, & per quem omnia. Ergo ipse causa est, propter quam videlicet causam Deus creauit om-
nia, & quam pulchrè, quam venerabiliter sacramentum appellauit absconditum à seculis in Deo qui
omnia creauit. Denique cum diceret Deus, fiat hoc vel illud, fiat firmamentum in medio aquarum, fiãt Gene. 1.
luminaria & illuminent terram, & ita fieret: sciebant Angeli de his & de cæteris, quod per verbum fi-
erent, quoniam de omnibus ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Causa autem, cur Psa.32.148
hæc omnia faceret, abscondita erat in deo, & idcirco causa ipsa rectè dicitur sacramentum quia hoc e-
rat in deo absconditum, id est, soli deo cognitum propter quid & Angelos creasset, & fabricam huius
mundi conderet. Nunc autem innotuit, & Angelis in cœlestibus & hominibus in terra, quia per quem
facta sunt omnia, propter ipsum etiam facta sunt omnia. Quod vt lucidius pateat, iã de dispensatione
sacramenti eiusdẽ dicendum est. Et illuminare (inquit) omnes, quę sit dispensatio sacramẽti abscon- Quatuor
diti à seculis in deo qui omnia creauit. Eorum quę pręcipue sunt in dispensatione sacramẽti, id est, cau- sacramẽta
sæ secretæ, propter quam deus omnia creauit, scilicet verbi dei, eiusdemque filij hominis, propter quem ad salutem
omnia, sicut iam dictum est: eorum (inquam) primum est & opus incarnatio, secundum passio, tertiũ necessaria.
resurrectio, quartum ascensio, de quibus quatuor sacramentis, ad æternam salutẽ necessarijs (nã absque
horum fide nemo potest saluari) hic nobis sermo est scribendus de Gloria & Honore filij hominis. Sic
namque accipimus vnum sacramentum quod erat absconsione illa, & quatuor sacramenta, quæ appa-
ruerunt in dispensatione ista, sicut in visione prophetica, de qua in hoc opere iam sæpe dictum est, vnũ Ezech.1.10
animal & quatuor accipimus facies, siue quatuor animalia. Nunc vide in ista quaternaria dispensa- Admira-
tione sacramenti, quomodo sancti angeli mirantes interfuerint. quoniam Apostolus de isto sacramẽ- tio angelo
to dixit, vt innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus per ecclesiã multiformis sapientię Dei. rũ super ijs
Nato illo de virgine Maria, ipsa nocte pastoribus Angelus locutus est cum claritate magna, & mox vt Ephe.3.
ille gaudium magnũ annuntiauit dicens, quia natus est vobis hodie saluator, qui est Christus dñs in ci- Lucę.2.
uitate Dauid, subito facta est cum illo multitudo militię cœlestis laudantium, & Deũ dicentiũ. Gloria In Christi
in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis. Nimirũ iure laudabãt, rectè admiraban- incarnatio
tur & glorificabant, quia magnũ innotuerat eis sacramentũ quia videbant eiusdem Dei & Dñi sui in ne.
terra non minorem humilitatem siue clementiã, q̃ viderant in cœlo maiestatem siue potentiam. Item Inpassione
cum pateretur, cum in passione agonizaretur, nimirũ præsentes aderant Angeli ad tam mirũ patientiæ Luc. 22.
& humilitatis eius spectaculum. An quia de vno solo narrat Euangelista, quia apparuit ei Angelus de
cœlo confortans eum, putas quia non plures affuerunt? Imò & illos pręsentes habebat & si voluisset,
visibiliter exhibuisset, de quibus Petro dicebat: An putas, quia non possum rogare patrem meum & Matth. 29.

exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum. Item, cum resurgeret à mortuis, ex

In resurrectione.
Iob. 38.
Psal. 23.
Luc. 24.
In ascensione.
Acto. 1.

abundanti est astruere, quia læti exceperunt eum omnes sancti Angeli, & sicut alibi scriptum est Laudauerunt eum astra matutina, & iubilauerunt omnes filij Dei, attoniti præ gaudio tanti sacramenti, quod innotuerat eis ita vt dicerent: Quis est iste rex gloriæ? quis est iste rex gloriæ? & responderet ipsi suæ admirationi: Dñs fortis & potens, dominus potens in prælio ipse est rex gloriæ, dñs virtutum ipse est rex gloriæ. Sufficiebant duo ex illis ad indicium siue pro testimonio magnæ cunctorum festiuitates, sedentes visibiliter ad monumentũ eius in albis. In cum ascenderet, & Apostoli intuerentur eum euntẽ in cœlum, magnam cunctorum beatorũ spirituum festiuitatẽ satis indicauerunt duo ex ipsis. qui astiterunt iuxta illos in vestibus albis. Hec idcirco dicta sint, vt aliquatenus persentire queamus, quàm magna quam læta fuerit admiratio sanctis Angelis super illo sacramento, secundum hæc verba B. Apostoli.

Ephe. 3.
Ardua quæstio de omnipotentia & voluntate Dei.
1. Cor. 1.

Et illuminare omnes quæ sit dispensatio sacramẽti absconditi à seculis in deo, qui creauit omnia, vt innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus per ecclesiam multiformis sapientię dei. Adhuc de ista vera domini gloria seu veritate gloriosa, quæ diaboli vanitatem & mendacium taliter vincit aliquam dicturi magno eiusdem ducimur amore veritatis, vt non intactam prætereamus illam stultitiæ suspitionem, quam Apostolus in gentibus redarguens, nos autem (inquit) prædicamus Christum Iesum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiã. Stultitiam namq; visum est gentium sapientibus, quod deus cum prędicetur omnipotens, vt verè est, causas euenire permisit, propter quas oporteret eum hominẽ fieri & crucifigi, secundũ stultam (vt eis visum est) prædicationẽ euangelij. Quare non potius fecit vt omnipotens deus, quatenus neq; homo caderet, neq; angelus, atq; ita salua starent omnia sine labore eius? Stultum namq; fuit, (aiunt sapientes huius seculi, quos sapientiã deus stultam fecit) stultum fuit, malle pro mortuis mori, sicut, prædicatis, quàm pręuenire malum siue causam, propter quam oporteret necessario deum hominẽ factum, etiam pro hominibus mori, malle pro reparandis ruinis laborare, quàm creaturas angelicam atq; humanã, ne ruere possent, firmiter in ipso creationis initio stabilire. Secundum istam seculi sapientiam consequens visum est nonnullis etiam ecclesiasticis, quod Deus voluerit malum ipsum fieri, propter quod oporteret Dei filium hominẽ factum (vt iam dictum est) mori, ne si aliter diceret, viderentur consequenter debere fateri, quod deus omnipotẽs non sit. Itaq; vtrobiq; magna est difficultas humano sensui, & vtrobiq; pręsumptoribus blasphemandi occasionem parit. Aiunt enim isti: Si malum Deus fieri noluit, malum autem euenit, propter quod ipsum vsq; ad mortem laborare oportuit, ergo deus omnipotens non est. Aiunt econtra illi: Si deus omnipotens est, & malum ne fieret auertere potuit, malum aũt eo permittente factum est, propter quod

Iudic. 16.

vsq; ad mortẽ laboraturus erat, ergo Deus sapiens non est. Et vt de aliquo exemplo nos magis coarctẽt, id est, sapientes huius seculi, quorum (vt iam dictum est) sapientiã Deus stultam fecit, dicere possunt, si voluit. Si potuisset fortissimus Samson inimicos suos omnes principes Philistinorum, & cum eis tot viros ac mulieres sic interficere, vt non etiam ipse moreretur, nonne stultum fuisset sic de illis vindictã

Responsio beati Augustini.
Hæc responsio insufficiens.

quærere & sic eos interficere, vt etiam ipse moreretur? Inter medium istarum partium eximius pater Augustinus, regiam tenens viam dixit: Quis enim audeat credere aut dicere, vt neq; Angelus neq; homo caderet, in dei potestate non fuisse? Sed eorũ hoc potestati maluit non auferre, atq; ita & quantũ mali eorum superbia, & quantum boni sua gratia valeret, respondere. Veruntamen cum hæc dicit, nõ satis illorum suspitionẽ perimit, quibus cum Dei omnipotentia constet, consequens esse videtur, quod Deus malum fieri voluerit, cum eo sciente vel pręsciente factum sit. Quid igitur dicemus ad hęc, nisi esse aliquid quod Deus omnipotens non potuerit aut non possit? Nec vero primum à nobis dicendum imò longè ante nos dictum est quia Deus iniustus esse non potest. Sed & in Euangelio Marcus hoc ne-

Marc. 16.

gationis verbo vti non dubitauit. Cum enim abijsset Dominus Iesus in patriam suam, dicentibus illis, vnde huic hæc omnia. nonne iste est faber, filius Mariæ, non poterat (inquit) ibi virtutem vllam facere, scilicet, virtutem fidei, virtutem spei, virtutem charitatis. Huiusmodi namq; virtutes intelligi voluit, subiungendo, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit. & mirabatur propter incredulitatẽ eorum. Si ergo dominum virtutum, verum Deum, Dei omnipotentis omnipotentem filium dixit in illis conuicaneis eis non potuisse facere virtutem vllam, quia non per ignorantiã errabant, sed per inuidiam blasphemabant: quanto magis de illis spiritibus malis & malignis, superbis & inuidis, qui glo-

Angelus & homo non de virtute, sed de vitio in vitium ceciderunt.

rię creatoris inuidebant, sanè dicas, quia non potuit in eis facere vllam virtutem? An putas, quia de virtute in vitium, & non potius de vitio in vitium ruendo, & angelus cecidit de cœlo, & homo eiectus est de Paradiso? Non enim ita cecidit vt qui erat sanctus, siue in aliqua sanctitatis arce locatus, fieret iniquus: & in id, quod sanctitati est contrarium laberetur: sed ad hoc vt sanctus fieret, deumq; cognoscendo & diligendo sanctus fieret & ad sanctitatem proficeret, & Angelus in cœlo, & homo positus fuerat in Paradiso. Non ergo de sanctitate, quam non attigerat, in iniquitatem, sed de loco in locum, de cœlo in istum caliginosum aerem, de mansionibus quæ in domo ab initio & angelis & hominibus multæ paratę sunt, cecidit siue eiectus ille Angelus, & cadendo factus est Diabolus, quia superbiuit, & sibimet ipse placuit tanquam sibi sufficiens, quod non fuit de virtute in vitium cadere, sed in eo, quod factus est remanere, scilicet, in vanitate, quod quidam medium est inter veram & inconuertibilem essentiam dei, & illud vnde omnia creauit, scilicet, nihil. Et cætera quidem nascentium genera in id reuertuntur, vnde facta sunt, scilicet, in nihilum, & idcirco interim, dum subsistunt, rectè vana

dicuntur

dicuntur & sunt: angelica vero & humana creatura, non quidem in nihilum, ita vt omnino non sit, sed in semetipsa remanēs, & deo qui verè est, frui contēnēs, nihilominus vana, imò & ipsa vanitas est. Vanitas enim vanitatum, dixit Ecclesiastes. Vanitas vanitatū & omnia vanitas, & homo ipse vanitas, siue vanitati similis factus est. Et ipse diabolus non solūmodo vanus, verumetiā totius vanitatis est princeps, quia deo frui contempsit, & in semetipso remanere noluit, vt iam dictum est. Vtrū in potestate dei fuerit, quatenus nec iste de cœlo, nec homo illū imitans caderet, siue eijceretur de paradiso, dicat ipse Dei filius, omnipotens ex omnipotente, Deus ex Deo. Non possum (ait) ego à meipso facere quicquā, sicut audio, iudico. Vnde sciendū, quia iudex iniustus est qui à semetipso facit, id est, qui aliter iudicat ꝙ audit, siue intelligit. Hoc facere Deo impossibile est, iniustus enim † omnino non potest. Et proinde sicut audiuit, sic illū iudicare oportuit, vt sese nō communicaret aut impartiretur creaturę illi, quę ausa est velle seipsam sufficere sibi. Salua igitur omnipotētia, salua beneuolētia dei, ruēte diabolo & homine decepto, malū accidit propter quod Deū sapientē laudabiliter hominē fieri, & pro omnibus mori oportuit, aliterq; homo saluari non potuit, & hoc nimirū sensu fidelis animus non segnior, imò citatior fit ad occurrendum, & gratias agendum charitati dei, quia necessario propter nos tantum se humiliauit.

Aliter Angelus & homo, aliter res cæterę dicuntur vanæ.

Responsio ad quęsitū alia.

Ioan. 15.

Adsto, esse

Nunc ad illud longè superius memoratum Apostoli capitulū recurrere libet, quo dicit: Decebat enim eum, propter quem omnia & per quē omnia, qui multos filios in gloriā adduxerat, autorē salutis eorum per passionē consummari. Hic primū illud quærere libet, vtrum iste filius Dei, de quo hic sermo est, etiam si peccatum, propter quod omnes morimur, non intercessisset, homo fieret, an non. Nam de eo quod mortalis homo non fieret quod mortale corpus nō assumeret, nisi peccatū accidisset, propter quod & nos omnes facti sumus mortales, nulli dubiū est, nulli nisi infideli incognitū est. Illud quærimus vtrum hoc futurū, & humano generi aliquo modo necessariū erat, vt Deus homo fieret caput & rex omnium, vt nunc est, & quid de hoc respondebitur? Nimirum de omnibus sanctis & electis certū est, quia nati fuissent omnes, & soli, si non accidisset illud peccatum primæ præuaricationis. Hinc pater Augustinus in libro. XIIII. de ciuitate Dei: Quisquis autem dicit primos homines non coituros fuisse, nec generaturos nisi peccassent, quid dicit, nisi propter numerositatē sanctorum necessarium hominis fuisse peccatum? Si enim non peccando soli remanerent, quia sicut putant, nisi peccassent, generare nō possent, profecto vt non soli duo homines iusti possent esse, sed multi necessariū peccatum fuit, quod si credere absurdū est, illud potius est credendū quòd sanctorū numerus, quantus complendę illi sufficit beatissimę ciuitati, tantus existeret, & si nemo peccasset, quantus nunc per Dei gratiā de multitudine colligitur peccatorū, quousq; filij seculi huius generant & generantur. Cum ergo de sanctis & electis omnibus dubiū nō sit, quod nascituri forent omnes vsq; ad prędefinitū numerū secundū propositū Dei, quo ante peccatum benedicens: Crescite ait & multiplicamini, & absurdū sit putare, quod propter eos, vt na[illegible]scerentur, peccatum necessariū fuerit, quod de isto capite, & rege omnium electorū angelorum & hominum sentiendū, nisi quod & ipse maxime causam necessariā non habuerit ipsum peccatū, vt homo fieret ex hominibus delicias suæ charitatis habiturus cum filijs hominū. Ipse est enim sapientia Dei quæ de isto suo proposito dicit. Dn̄s possedit me initio viarum suarum, &c. quæ ita concludit: Quando appendebat fundamēta terrę, cum eo erā cum & à componēs, & delectabar per singulos dies ludens cor[illegible] eo omni tempore, ludens in orbe terrarū, & deliciæ meæ esse cum filijs hominū. Tantæ charitatis propositū, quo proposuerat deus dei verbum deliciari cum filijs hominū, formā habēdo circumscriptā ex natura humana, in medio angelorū & hominum mirū & adoratione dignū, quia non euacuauit ex aduerso veniens peccatū, imò iam tunc factū est illud, quod alibi siue aliunde dictū est: Vbi aūt abundauit delictū, superabundauit & gratia. Vbi nanq; abundauit tantū tantę pręuaricationis delictū, vbi super mortē animæ, qua mortui sumus in illis parentibus nostris, per illud originale peccatū accessit mors altera, mors, s. corporis, prouidentia Dei, dicentis ad hominē quia terra es, & in terrā ibis gratiosum, accessit pręceptū ad charitatē filij obedientis, quatenus ipse filius talis fieret absq; peccato quales nō propter peccatum facti fueramus, i. est nō solum nostrā, ꝙ proposuerat assumere naturā, offensus non resurgeret, verumetiā propter nos vsq; ad mortē nostrā descenderet, quod eū maximè deceret, quemadmodū (vt iā meminimus) apostolus dicit: Decebat enim eū propter quē omnia, & per quē omnia, qui multos filios in gloriā adduxerat, autorē salutis eorū per passionē consummari. In hac ergo consummatione eo quod per passionē cōsummatus est ipse autor salutis nostrę, pōdus est paterni pręcepti decus est obedientiæ filij paternæ dilectionis, de quo idē apostolus dicit: Humiliauit semetipsum, factus obediens vsq; ad mortē, mortem aūt crucis. Et alibi: Qui etiā proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradit illū. Et ipse Filius ipsa nocte qua tradebatur, ait ad discipulos suos: Sed vt cognoscat mundus, quia ego diligo patrē, & sicut mandatum dedit mihi pater sic facio. Et quia per charitatē pater hoc mandatum dedit, & per charitatē filius obediuit vsq; ad mortē crucis, ipsa aūt charitas sanctus est spiritus eorundē patris & filij, rectè & venerabiliter idē apostolus ad Hebręos dicit: Sanguis Christi qui per spiritum sanctū semetipsum obtulit immaculatū Deo, emundauit conscientiam nostrā ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti. Hanc eius humilitatis & obedientiæ gloriam magna gloria confestim secuta est. Nam propter hoc Deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestriū, & infernorum. Hic iam audire plurimū delectat illud, quod idē Apostolus vas electionis, ꝙ gratiosè, quam

Hebræ. 2

Alia quæstio.

Responsio

Aug. de ci. Dei. lib. 14. cap. 23.

Filius Dei factus esset homo, etiam si Adam non peccasset.

Prouer. 8.

Maxima charitas Dei erga homines.

Roma. 5.

Heb. 2.

Philip. 2.

Rom. 8.

Ioan. 14.

Charitas patris & filij, & spiritus sancti.

Hebræo. 9.

Philip. 2.

Adeamus cū fiducia ad thronū gratiæ.

venerabiliter intonat: Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, vt misericordiam consequa-
1.Cor. 8. mur, & gratiam inueniamus in auxilio tempore opportuno. Fidentes nos esse vult, fiduciam nos
Obiectio habere hortatur, quæ videlicet fiducia nimirum venerabilis atq; laudabilis est, quoniam fides eam
contra fi- cum dilectione, fides scientiam cum charitate habens, operatur. Quid enim? Tu forte suspensa men-
duciam istã te alta cœlorum suspiciens, & illic intuens oculo contemplationis hunc altissimum Dei filium, stan-
tem, siue sedentem à dextris Dei, ad dexteram maiestatis in excelsis, tremebundus & magna formi-
dine tactus in corde tuo dicis: Eheu, quidnam erit de nobis seruis iniquis & scelestis, quorum
Responsio propter scelera talis ac tantus Dominus, tot & tantus affectus est contumeliis vsq; ad mortem, mor-
Marci.11 tem autem crucis? Cum hoc vel huic simile aliquid dixeris, non vane videatur tibi, quod ille (vt
est mitis & humilis corde) veraciter respondere possit. Nec ego talis ac tantus nunc existerem, nisi
causa tui, nisi propter peccata generis humani. Et reuera sic est, tamq; certum nobis esse debet, ac si ore
Hebræ.2 proprio responsum eiusmodi daret aut dedisset. Vt quid enim homo iste siue filius hominis in Deum
assumptus est? vt quid passus vel mortuus est? Nonne pro impiis? nonne pro inimicis? Videmus au-
tem (ait idem Apostolus) Dominum Iesum Christum, propter passionem gloria & honore corona-
Adeamus tum. Ergo impii & scelerati causa fuerunt ei, vt coronaretur & sederet à dextris Dei, coronatus glo-
ad thronũ ria regni, honore Pontificii. Multum igitur debet impiis per fidem eius ad pietatem conuersis, mul-
gratiæ tum debet inimicis per ipsum Deo reconciliatis. Hinc iure nobis fiducia, & fiducia nostra ipsi placet,
quoniam iusta est, quoniam rationabilis est. Igitur cum fiducia (inquit) adeamus. Quo adeamus?
Ad thronum gratiæ. Magnificè dictum, venerabiliter audiendum. Quid enim est thronus gratiæ?
1.Timo 1. Dulcius quippe ac delectabilius hoc sonat, quod dicit, ad thronum gratiæ, quam si diceret, ad thro-
1.Cor.15. num iudicii vel iustitiæ. Et quidem thronus Christi filii Dei, thronus est iudicii vel iustitiæ, & in hoc
tempore magis expedit nobis, vt primum sit thronus gratiæ. Quibus vel qualibus nobis? Nimirum
peccatoribus, quorum (ait idem Apostolus) primus ego sum, & gratia Dei sum id quod sum. Denique
& eius consecutionis, de qua cum præmisisset, quod iam dictum est: Adeamus ergo cum fiducia ad
Animalia thronum gratiæ, protinus subiunxit, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxi-
illa quatu- lio opportuno: magnum in seipso sciebat experimentum, quia cum fuisset peccator & blasphemus
or reuertẽ- consecutus erat de illo throno gratiæ duo hæc, misericordiam & gratiam, misericordiam videlicet re-
tur & non missionem peccatorum, & gratiam, scilicet, insuper Apostolatum. Hoc nunc interim opus siue offici-
reuertẽtur. um est, non tam iudicis sedentis in throno iudicii siue iustitiæ, quam Pontificis summi, sedentis in thro-
Ezech.1. no gratiæ, futurum autem est. vt sedeat iudex in throno iudicii, sedeat rex in throno iustitiæ, quando re-
uertentur quatuor animalia hæc, siue quatuor vnius animalis facies de quibus nobis hactenus sermo
est. Reuertentur enim modo quodam. & non reuertentur. Vtrunq; enim in Propheta scriptum est:
Non reuertebantur (ait) cum incederent, sed vnumquodq; eorum ante faciem suam gradiebatur. Et
subinde: Et animalia ibant, & reuertebantur in similitudine fulguris coruscantis. Quo ergo modo
non reuertentur? Eo nimirum modo non reuertentur, vt Christus, qui semel passus est, iterum pa-
tiatur. Quo autem modo reuertentur? Memoriter quippe tenendum, quatuor vnius animalis facies,
Deute. 32. esse vnius Christi quatuor sacramenta hæc, quæ Christiano ignorare non licet, incarnationem, pas si-
onem, resurrectionem, ascensionem. Eo vtiq; modo, vt sedeat in nouissimo die in sede maiestatis suæ,
filius hominis cum insignibus suæ passionis, scilicet, cum cicatricibus vulnerum, quæ in manibus, &
pedibus, & in latere suo suscepit, & demonstret omnibus quia resurrexit in veritate carnis, & faciet
Hebræo.9. cum omnibus electis suis, qui erunt à dextris. illud quod dictum est in cantico Deutero. Sicut aquila
prouocans ad volandum pullos suos & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpsit eum atq;
portauit in humeris suis De vtroq; hoc, scilicet, & de non reuertendo, & de reuertendo, idem Aposto-
lus dicit: Neq; vt sæpe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in sancta per singulos an-
nos in sanguine alieno. Alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi. Nunc autem semel
Questio in consummatione seculorum ad destructionem peccati per hostiam suam apparuit. Et quemadmo-
de beatitu- dum statutum est hominibus semel mori, post hoc iudicium, sic & Christus semel oblatus est ad mul-
dine sãcto- torum exhaurienda peccata, secundo sine peccato apparebit expectantibus se in salutem. Quod cum
rum iam dicit, non ab re quærat aliquis. Quid factum est hactenus vel nunc fit in omnibus sanctis, qui expecta-
olim defũ- uerunt eum ab origine mundi, si nunc apparebit? Nã apparebit, de eo dicimus quod nondum videmus.
ctorum Quid ergo factum est illis? Nunquid nondum vident gloriam dñi, gloriam & honorem huius filii ho-
2.Corin.5. minis, sedentis à dextris dei? Vt quid ergo tantopere desiderant peregrinari à corpore, nisi vt præsentes
Philip.1. sint ad deum? Et quid cupiunt dissolui, nisi vt cum Christo sint? Quomodo ergo nunc dicit, secundo
Responsio apparebit expectantibus se in salutem? An forte propter illos dicit, qui tunc in corpore præsentes erant,
1.Thess.4. iuxta quod & ad Thessalonicenses dicit: Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur
cum illis in nubibus obuiam Christo in æra, & sic semper cum Domino erimus. Et hoc quidem rectè
sentitur. Verumtamen & de omnibus sanctis, qui peregrini à corpore, præsentes sunt ad deũ, nihilomi-
Iob,16. nus rectè dicas, quia expectant eum, rectè (inquã) dicas, quia & vident eum, & expectant eum. Nondũ
enim toti vident eum, nondum in carne sua vident Deũ. Hæc est expectatio illorũ, vt in carne videant
deum. Scio enim (ait beatus Iob) quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus
sum, & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum saluatorẽ meũ. Pro huiusmodi
expectation

expectaione recte intelligis dictum, secũdo apparebit expectantibus se in salutẽ. Et qualis (rogo) tunc erit eius apparitio? quali cum voce gloria Dñi. quanta cum commotione apparebit? In iussu enim (ait idem Apostolus) & in voce archangeli, & in tuba dei descendet de cœlo, & mortui qui in Christo sunt resurgent primi. Magnus erit ille rugitus leonis, tenentis atq; amplexantis prædam. s. sanctos & electos omnes constitutos à dextris, quorum omni multitudine diabolum spoliauit & rugientis super illos qui à sinistris erunt, tali rugitu vt dicat: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius, postquam dixerit à dextris: Venite benedicti patris mei. Tunc sicut ad beatum Iob dictum est videntibus cunctis præcipitabitur ille Behemoth, quod interpretatur animal, scilicet, diabolus, leo contrarius, leo dictus propter feritatem. Nam iste qui rugiet super eum, & suo rugitu præcipitabit eum, leo dicitur propter fortitudinem. Cum hoc factum fuerit, tunc demum omnis rugitus magni huius leonis cessabit, causam deinceps propter quam rugiat, non habituri, videlicet ablatis de regno eius omnibus scandalis: & tunc facies aquilæ sublimius euolabit, pariter volantibus & sequentibus, quocunq; ierit, pullis eius omnibus, bene adultis, & bene probatis, quod non degeneres sint, valentes, & digni oculis apertis inspicere summam claritatem solis æterni, videre facie ad faciem gloriam summæ diuinitatis, gloriam beatæ trinitatis, vnius Dei, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Quid amplius de facie ista, scilicet, facie aquilæ, dicere possumus? Longius enim supereminet, quam vt visu nostro consequi valeamus, quamdiu in hoc mortali corpore peregrinamur. Hoc tantum dixisse libet, quia visio faciei huius, visio claritatis filij Dei, quam videbunt illi beati, secundum hanc orationem ipsius: Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi, visio (inquam) illa, videntibus ignis erit, nec qualiscunq; ignis, imò & caminus erit, iuxta illud Esaiæ: Dixit Dominus, cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Hierusalem. Deniq; in Sion, id est, in præsenti Ecclesia, quantuluscunq; ignis est, cognoscere ex parte, videre per speculum & in ænigmate. At in illa cœlesti Hierusalem videre facie ad faciem, caminus est, inæstimabiliter magnum æterni amoris incendium est hominis quatuor inconsumptibilia fomenta hæc. Propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autor salutis eorum per passionem consummatus est. Nonne istorum consideratio siue frequens meditatio. quendam facit amoris ignem in ista Sion? In primis de eo quod primum positum est, propter quem omnia, interrogo, nonne dum istud considerans, nonne ex subiacente fidei scintilla suscitatur in te lucida iucundæ dilectionis flamma? Quid enim? Pater optimus, dum vnicum in secreto sui pectoris haberet filium, thesaurizare voluit illi thesauros auri & argenti, lapidumq; pretiosorum & omnis bonæ suppellectilis, ædificare palatium regni, cunctaq; prouidere ministeria regalis curiæ, exercitum copiosum, familiam numerosam, duces, præfectos, tribunos ac centuriones, seruos & ancillas, seu clientes, ac ministros, qui pulchra varietate distincti, astarent ei sedenti in medio ipsorum, ac deseruirent in ordinibus suis. Idcirco fecit hæc omnia, cœlum & terram, cœlum inuisibile replens Angelorum agminibus terram autem tot & tantis humanæ creaturæ generationibus, in quibus sumus & nos. Quis ad hęc non respondeat, quia vel sola causa hęc magnam dilectionẽ exigit magnę nos illi dilectionis ac deuotionis debitores facit. Adde quod secundo loco dictum est, per quem omnia. Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Si omnia, vtiq; per ipsum inter omnia. Adde quod tertio loco dictum est, qui multos filios in gloriam adduxerat. Vnus enim & solus ipse Dei Filius erat, sed noluit solus remanere, imò voluit multos fratres habere, quos & ante omnia secula sibi conformes facere. id est, in gloriam filiorum Dei adducere prædestinauerat. Adde quod illum optimè decebat quia cum peristent in Adam tot filij Dei, fratres sui, ipse autor salutis eorum per passionem consummatus est. Quanta dilectione digna sunt hæc? Nimirum propter hæc non diligere illum, nimiæ ingratitudinis est, summa nequitia est. Quasi ligna hæc sunt, subiecta semperq; subijcienda in altari, ad nutriendũm sanctæ huius dilectionis seu iusti amoris ignem, sicut in sancta & mystica lege scriptum est. Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subijciens mane ligna per singulos dies & imposito holocausto desuper, adolebit adipes pacificorum. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari. Et nunc quidem in Sion, id est, in præsentia Ecclesia (sicut iam dictum est) dilectio hæc siue amor iste ignis est, sed nondum tantus, vt caminus iure dici possit. Caminus illic erit, vbi præ magnitudine amoris & torrente voluptatis illi beatæ Hierusalem, scilicet, sanctorum atq; electorum omnium vniuersitati, nihil aliud quam Deum cogitare aut respicere vacabit. Holocausta super hunc ignem, & adipes pacificorum, laudes & gratiarum actiones erunt, à quibus nunquam cessare poterunt. Nam beati, qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te, Amen.

Mat. 16. 24.
Iob. 40.
Duplex leo
Facies aquilę post extremum iudicium.
Matth. 13.
Visio diuinę claritatis enarrari non potest.
Ioann. 17.
Visio illa hic ignis est illic caminus erit
Esa 31.
1. Cor. 13.
Heb. 2.
Propter quem omnia.
Per quem omnia.
Qui multos filios in gloriã adduxerat.
Rom. 8.
Titum. 1.
Autor salutis eorum.
Ignis perpetuus in altari.
Leui. 6.
Qualis status beatorum.
Psa. 83.

Expliciunt libri reuerendi Domini Abbatis Tuitiensis, piæ memoriæ Roberti siue Ruperti, de Gloria & Honore filij hominis, libri equidem ab optimis quibusq; iamdiu desiderati, & à nemine non studiosissimè euoluendi.

HYMNVS

HYMNVS SIVE ORATIO RVPERTI AD SANctum Spiritum, cuius mentionem facit libro duodecimo. Qui decantari potest sic, vt & Hymnus ille: Veni creator spiritus, &c.

Deus meus & Dominus,
Tu es ô sancte spiritus,
Arma mea, scutum meũ,
Veni in adiutorium
Tu patris indulgentia,
Tu vera Christi charitas
Ex te fuit consilium
Saluationis hominum,
Traxisti de cœlo deum,
In vterum fœmineum.
Tu es amor, per quem Deo
Coniuncta est nostra caro.
Fecisti domum corporis
In matre filio Dei,
Septem columnis editam
Per septiformem gratiam.
Virga Iesse flos ortus est
Super quem requiesceres,
Cum tuis septem oculis
Vnus lapis apparuit.
Tot cornibus, tot oculis
Præmuniens agnum dei.
Opponis hunc in prælio
Vrso, leoni, colubro.
Et sicut mori voluit,
Nos quoq; doces commori.
Dum vt nos aqua sepelis,
O artifex mirabilis,
Pro sepulturæ triduo
Fit trina rei mersio,
Vt mortuus obruitur,
Vt resurgens egreditur,
O deus, nostris auribus
Audiuimus patres nostri
Opus, quod operatus es,
Annunciauerunt nobis,
Dum Processisti igneis
In linguis à throno dei.
Vt terra cœlum fieret,
Vt dij essent homines,
Tonant ergo miraculis,
Verbis pluunt cœli noui,
Quam terra bibens pluuiam,
Nouam concepit gratiam
Inde per orbem geniti
Adoptionis, filij.
Abba pater in te deo
Clamamus sancte spiritus.
Magnæ sunt istę domine
Tuæ misericordiæ
Quem spem meam reficiunt,
Vt inuocem nomen tuum.
O fidei signaculum,
Aduocate fidelium,
Lux ignis & fons luminis,
Audi vocantem & veni
Vides vim mei frigoris,
Scis glaciem mei cordis,
Sed aspira paràclete,
Si flauueris fluent aquæ,
Mel optimum, vinum bonum,
Hoc vile reple vasculum,
Et erit vas in gloria,
Quanquam testa sit lutea
Ignis Dei quo angelus.
Et qui homo est & deus.
Stans iuxta aram, aureum
Repleuerat thuribulum.
Purifica preces meas,
Incensa mea concrema,
Vt ascendat ante deum
Fumans odor aromatum,
Da oculos vt videam
In maxilla leuiathan.
Foramen armillæ Dei.
Maria per quod exijt.
Dux bone præbe validum
Compunctionis gaudium,
Quo castra pœnitentium
Regno Dei vim faciunt,
Te duce patris facies
Et filij videnda est.
Et tu ab illis profluus
Fons vitæ pacis fluuius.
Et nunc tibi pio deo
Et pio sit laus Domino.
Et gratiarum actio,
Cum patre & cum filio.

AMEN.

EPISTOLA HVIVS OPERIS COMMENDATORIA.



Omino & amico suo Ruperto, Venerabili Abbati, frater Meingoh salutem & seruitium bonæ voluntatis. Perfecto libro tuo de gloria & honore filij hominis, refectus sum & delectatus sicuti in omnibus diuitijs, beatificans negotiatorem illum euangelicum, quærentem bonas margaritas qui inuenta vna pretiosa margarita, dedit omnia sua, & comparauit illam & qui abiectis huius seculi gustat & videt quàm suauis est dominus. Ego vero distractus solicitudinibus & curis grauiter prementibus, neglecto bonę mentis, exercitio, vrticas solum & spinas pario Per agrum (inquit sapiens Salomon) hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti, & eccè totum repleuerant vrticę, operuerunt superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Quod cum vidissem posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam. Parum (inquam) dormies modicum dormitabis, pauxillũ manus conseres vt quiescas, & veniet tibi quasi cursor egestas, & mendicitas, quasi vir armatus. Egestatem & mendicitatem suppleat miseratus, qui cum diues esset, egenus factus est propter nos. Ora pro nobis pater. De penultimo libro, super quo requisisti nostrę paruitatis iudiciũ, hoc intelligo, quod angelus Tobię respondit: Sacramentum regis abscondere, bonum est: opere autem reuelare & confiteri, honorificum est. Deus cum sit veritas, de seipso magna & fortia pronuntiauit sine arrogantia. Ita qui de donis Dei, non in semetipso, sed in Domino gloriatur, sumpta honesta & necessaria occasione, laudabiliter Deum magnificat. Sic Paulus Apostolus gloriatus in infirmitatibus suis, supergloriatur de reuelationibus & visionibus dei, ad honorem veritatis veritatem dicens. & postquam se pronuntiat raptum in tertium cœlum, & in paradiso audisse arcana verba, quæ non licet homini loqui. Insipiens (inquit) factus sum, vos me coegestis. Coegit vos, adiurauit vos tanta & tam gloriosa persona per nomen domini, quid faceret bonum signum, bona campana sic pulsata, nisi sonare laudẽ dei?

Matth. 13. Addo, negotijs. Prou. 24. 2. Cor. 8. Iudiciũ super lib. 12. de reuelationibus. Tobię. 12. 2. Cor. 12.

Bone pater, tuis orationibus sanctiq; tui conuentus, commendata sit Ecclesia nostra, vt Dominus det nobis Pastorem in beneplacito suo, vt in Domino idem sentiant omnes, & non sint in nobis schismata. Vale.

1. Cor. 1.

breuis

BREVIS DESCRIPTIO VITAE RVPERTI IN EODEM VOLVMINE.

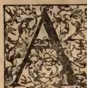
ISte Dominus Rupertus à puerulo, ficut tunc mos erat, apud nos in monasterio Sancti Laurentij prope Leodium oblatus fuit & nutritus, ac elementis literarum primitus imbutus. Qui ficut ætate, fic virtutibus germinauit feliciter. Erant tunc in eodem monasterio viri fcientia, & virtutibus, ac fama præclari. Qui in ciuitate & diœcesi Leodienfi fulgebant ficut luminaria in firmamento cœli. In illis temporibus fpectabilior erat bene literatus, quàm bene nummatus. Factus vero Presbyter, accefsit ad cor altum, & excubans matutinis orationibus, vnde fruebatur fæpenumero illustratione diuina, & aperuit ei fapientia Dei fenfum, vt intelligeret fcripturas, & tractaret de illis fumma facultate, fumma vtilitate. De ipfo etiam fic fcribit Dominus Abbas Sancti Trudonis in Chronica fua: Dominus Fredericus Archiepifcopus Colonienfis, Rodolphum Abbatem Sancti Trudonis fecum Coloniam duxit propter metum Imperatoris, & commendauit eum Ruperto Abbati Sanctæ Mariæ, Sanctiq; Heriberti vltra Rhenum Tuitij. Iste Rupertus Leodij nutritus fuit in cœnobio Sancti Laurentij. Quem propter præclaram nominis eius famam in fanctarum fcripturarum fcientia Archiepifcopus fibi affumpferat, & Abbatem prædicti loci conftituerat. Huius viri multa & præclara extant librorum volumina, quæ de diuina pagina exarata reliquit in Ecclefia. Cuius corpus viuentis, nec fomno poterat requiefcere in diuinæ legis meditatione. Hæc ille fibi.

Obijt Anno Domini. M. C. XXVIII.

At in lapide tumuli eius infcriptum habetur, Anno Domini. M. C. XXXV.

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS EPISTOLA AD SEDIS APOSTOLICAE PRAESVLEM ROMANVM PONTIFICEM.


Nte faciem tuam ô Princeps,beatiss. Petre, testis Christi ac præcentor Christianæ fidei, simulq; ante faciem vicarij tui Papæ,viam latam inuenire, & spatium habere,nostra paruitas deposcit: Dicit autem quidam de Principibus sapientissimis: Donum hominis dilatat viam eius,& ante Principes spatium ei facit. Ne igitur vacuus venirem,donum præsentaui,quale manus mea reperire potuit: & vtinam donum perfectum, siue datum optimum, vt dicas,hoc desursum est, descendens à patre luminum. Est enim hoc donum non ex corruptibilibus auro & argento, quibus maximè delectantur Principes seculi,sed est opus ex gratia Dei, qua sola delectati sunt & delectantur Principes sancti:quibus ipse Rex Regum & Dominus dominantium principatum dedit æternum in regno suo cœlesti, habetq; amabilem hunc in fronte titulum:De glorificatione trinitatis & processione Spiritus Sancti. Fortè dicit aliquis. Sufficiunt iam Principibus nostris dona siue donaria huiusmodi. Meminisse debes, quia cum fieret tabernaculum Domini, & instanter quotidie mane vota populus offerret, artifices venire compulsi, dixerunt Moysi: Plus offert populus quam necessarium est. Iussit ergo Moyses præconis voce cantari: Nec vir nec mulier quicquam offerat in opere sanctuarij. Sicq; cessatum est à muneribus offerendis,eo quod oblata sufficerent & superabundarent. Ad hæc inquam:Equidem memini,sed quorsum istud? Hoccine intendis, vt quoniam tabernaculum illud mànufactum secundum exemplar fiebat tabernaculi non manufacti siue cœlestis, quod in monte monstratum est, Moysi, nos quoq; secundum exemplum illius prohibitionis debeamus prohiberi,& cessari à muneribus offerendis in opere sanctuarij cœlestis,cessare ab exercitio gratiarum siue charismatum quæ Spiritus Sanctus,prout vult,distribuit singulis, scilicet,à sermone sapientiæ, à sermone scientiæ, à generibus linguarum,ab interpretatione sermonum,quoniam ante nos alij satis sapienter,satisq; scienter locuti sunt & abundanter sermones Dei interpretati sunt? Nunquid quia illic voce præconis cantatum est,vt nec vir nec mulier quicquam offerret in opere sanctuarij, nos quoq; quasi per allegoriam includere vis, vt iam in opere sanctuarij cœlestis, nullum offeramus donum de diuitijs salutis,de thesauro sermonis Domini. Noli quæso,noli esse allegoricus nimis. Meminisse debes & tu,quid sancti patres ante nos senserint de illa stropha simplicis Iacob: Tollens(ait scriptura)Iacob virgas populeas virides & amygdalinas, & ex platanis,ex parte decorticauit eas, detractisq; corticibus in his quæ spoliata fuerant, candor apparuit:illa vero quę integra erant viridia permanserunt,atq; in hunc modum color effectus est varius. Denique iuxta mysticum illud exemplum, non passim vbiq;, sed in plerisque locis corticem literæ detrahimus, & candorem allegorię tenemus,in nonnullis allegoriam non quęrentes,mortalē sensum

m

Marginalia: Prouer. 18. — Iaco. 1. — Apo 5. — Obiectio. — Exod 3.6. — Exod. 25. — 1. Cor. 12. — Responsio — Gene. 30. — Mysteriū in virgis Iacob. — Leui. 6.

in viriditate literæ, retinemus. Exempli gratia:Ignis (ait Dominus)in altari semper ardebit,quem nutriet sacerdos,subijciens manè ligna per singulos dies & imposito desuper holocausto,adolebit adipes pacificorum.Ignis iste est perpetuus,qui nunquam deficiet de altari. Quid valeret in isto præcepto literæ cortex?Corticè ergo detrahimus,et allegoricæ intelligentiæ spiritum tenemus, dum altare Dei cor nostrũ,& in hoc ignem qui semper debet ardere,charitatis flammam intelligimus.Fateor tibi magne sacerdos, quia pręsens opus, & quæcunque hactenus simili studio peregi,sic affero sic æstimo vel æstimare cupio, tanquam ligna,quibus nutriri possit ignis charitatis siue amoris in altare Domini,in corde cuiuspiam legentis siue audientis,et legendo siue audiendo cupientis proficere in dilectione nominis Domini. Neque enim donum hoc quo (vt præscripsi)viam siue spatium ante principes mihi cupio parari, tanti æstimo quanti est aurum, & argentum & prætiosi lapides, quanti hyacinthus & purpura, coccusque bis tinctus & byssus,quæ spiritualiter in constructione spiritualis tabernaculi offeruntur.Benè nobiscum agitur,si hæc scripta nostra saltem pretium lignorum habere iudicentur,quibus iam dictus ignis in altari Domini,in corde cuiuspiam pusilli, efficaciter nutriatur. Porro in eo quod iussit Moyses pręconis voce cantari: nec vir nec mulier quicquam vltra offerat in opere sanctuarij, sicut & in multis alijs permaneat sensus literalis: quomodo partibus virgarum,cortex viridis,quia non sicut illic cessatum est à spiritalibus offerendis.Non benè videntium imò inuidentium est,tali similitudine vti,vt dicant: sicut tunc offerebat populus plus quàm necessarium fuit, ità nunc plures scribuntur libri quam necessariũ sit,semper licuit semperque licebit vnicuique dicere, salua fide,quod sentit: nolentem autem nostra,nemo compellit. Vellem,quoniam lex præcipit Domini ? tibi summo sacerdoti probata vel accepta esse hęc fidelis animę oblata, vt verè primitias digne in opus Domini suscipiendas. Vbinam hoc pręcipit mystica lex Domini? In constructione tabernaculi supra memorati,in verbis istis: Loquere filijs Israel vt tollant mihi primitias,ab omni homine,qui offert vltronius, accipietis eas.Et quis est ille omnis homo primitias offerẽs vltroneus,nisi is in quo fides,quę prima virtus est,per dilectionem operatur ? Nimirum rectè dicitur ille vltroneus Est enim hilaris dator quem diligit Deus,& proinde siue parum offerat siue multum,digne oblationes eius primitiæ dicuntur & sunt.Quapropter & istud est notandum,quia oblationes,quæ secundum prætium sui viliores sunt, non vltimo loco ex ore Domini nominate sunt,scilicet pili caprarum & rubricatæ pelles arietum,sed loco ferè medio cunctarum oblationum:ita vt prima posita videas aurum,argentum & æs, hyacinthum & purpuram coccumque bis tinctum,byssum: nouissima autem arometa in vnguentum & thymiamata boni odoris,lapides onychinos, gemmas ad ornandum Ephod ac rationale: & medio(sicut iam dictum est)loco pelles caprarum, & pedes arietum rubricatas. Nonne per hunc quoque ordinem vtiliter commonemur,quia quę parua hominibus videntur interdum pro bona voluntate offerentis Deo magis accepta habentur,& inter primitias ab eo computantur. Accipias ergo à me homine vltroneo primitias istas quas obtuli,in primis pręsens opus IX.distinctum libellis,de Glorficatione Trinitatis,& processione spiritus sancti. Sunt alia quę quæ nunc vsque præsentare non potui, opus quoddam XIII. librorum de Victoria verbi Dei.Itemque opus de Gloria & honore filij hominis, in totidem libellis,In XII.prophetas. XXX. libri.In Apocalypsim libri XII.In

Leuit. 6.

Humilitas auctoris.

Exodi. 36.

Romanorum Pontifex summus sacerdos.

Exodi.25.

Homo vltroneus.

Galat. 5.

2.Cor.9.

Exodi.25.

Catalogus operum Ruperti.

euangelium Ioannis libri XIIII. De S. trinitate & operibus eius, libri XLIII. In Samuelem & Dauid libri XV. In honorē beatæ Mariȩ virginis super Cantica libri VII. Scripseram & ante hæc omnia opusculum de Sacramentis siue officijs diuinis per circulum anni, distinctum libellis siue tomis XII. Hoc donum, Sicut initio memini ex Salomone dicente, donum hominis dilatat viam eius & ante principes spatium ei facit. Hoc inquam donum quis prohibere debet, ne huius hominis viam dilatet, et ante principes spatium eius faciat, præsertim clamante desuper autoritate diuina. Ab omni homine, qui offert vltroneus, accipietis primitias? Hominem quippe me esse vltroneum, veraci sententia profiteor, quia non conductus mercede hominis, sed sola delectatus dulcedine verbi diuini, circa hoc donum laboraui, offerendum in opus tabernaculi Domini: & ea causa hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei in voce exultationis & confessionis.

Proue. 18.

Exodi. 5.

Rupertus homo vltroneus.

Psal. 41.

Ad

AD LECTOREM.

ACCIPE HIC LECTOR CANDIDISSIME COMPENDIOSVM INDICEM BREVEMQVE SVMMAM OMNIVM FERME EOrum,

quæ digniora nobis notatu visa sunt. Quæ vt studiosissimo cuique quantocyus offerrentur, diuisimus vnamquę paginam in quatuor partes, designatas per has quatuor literas, A,B,C,D. ita vt à principium: B, medium superius: C, medium inferius: D, finem paginæ demonstret. Fruere igitur hoc nostro labore, multoque magis subsequentibus ipsius Ruperti libris, sacro paracleti munere nobis omnibus diuinitus dedicatis.

A.

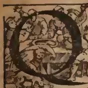
B.

Deuorare

Vanitas

INDICIS FINIS.

PROLOGVS RVPERTI AD CVNONEM.



VID FACIAM O PHILOCHRISTI OMnes auditores beneuoli, quia animus meus materiam qualemcunque sibi obiectam, quamuis supra vires sit, interpretatam siue inoperatam abire non sinit? Eccè cuidam amicorum sponsæ vel sponsi, qualium in Canticis est illa vox, murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento, multum roganti, opusculum tribus ædideram libellis secundum materiam quam ille mihi obiecit, scilicet de sacramentis fidei sub dialogo Christiani & Iudæi, quod videlicet opusculum, pro re vel qualitate sui met Anulum placuit appellari, atque hoc facto, putabam me satis fecisse illius voluntati bonæ & laudabili. At ille, iuxta quod sapientia dicit: Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient, vbi hoc tantillum comedit & bibit, amplius esuriens & sitiens, & quasi irritato mentis palato ex gustu boni saporis, hoc rogare, hoc instanter petere addidit: vt apponerem loqui adhuc contra perfidiam Iudaicam, primum de tribus personis vnius summæ diuinitatis, & demonstrare illi, quamuis inuito, trinitatis gloriam testificatam esse ex lege & Prophetis: quas nimirum scripturas ipse legit & recepit. Deinde cur vel quomodo magis ad personam filij pertinuerit susceptio carnis. Deinde hoc demonstrare quod tempus illud, quo natus est hic Iesus Christus, quem confitemur & scimus Messiam ipsum esse, quem expectabant patres sancti, promissum sibi, à veritate non discrepet imò valdè concrepat Prophetiæ, quam Patriarcha Iacob præloquutus est. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de fœmoribus eius, donec veniat qui mittendus est. Hæc tria proponens, num paruam aut facilem mihi materiam obiecisse visus est? Imò rem magnam, rem difficilem imposuit, & quanto propinquius huc animus accedit, & postulata facere cupit, tãto pondus esse grauius sentit, & penè refugit, nisi quod maiora suis viribus iamdudum cum auxilio Dei versare consueuit. Quid igitur faciam? Nimirum hoc expedit & optimum est, vt habens amicum, eam ad illum media nocte, & dicam: Amice commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit ad me de via, & non habeo quod ponam ante illum: animus meus, amicus meus, qui tamen sæpe elongatur à me, ita vt rectè clamem, & cor meum dereliquit me. Ergo verum dicere licet, & amicus & desertor ipse est. Amicus nimirũ, in eo dum intus se continet: amicus, dum vocat & ad aliquem sanctorum conuertitur: amicus, dum cogitat altius quod Dei filius propter nos virginis filius factus est: amicus, dum adhuc altius intuetur mysterium crucis, quod per illam idem Dei filius omnia traxit ad se: amicus, dum adhuc certissimè gloriam beatæ Trinitatis cupit videre, quasi per speculum & in ænignate. Hunc denique suimet processum, & olim in quadam vidit imagine, & nunc rebus aliquãtisper experitur. Dum post multa quæ scrutatus est in scripturis eiusdẽ Christi filij dei testimonia, nũc tandẽ aliquid dulcè vel iucundum de gloria sanctæ Trinitatis & processione Spiritus Sancti effare desiderat. In quo autem desertor idem est? Nimirum desertor in crebra resolutione, desertor in propositi obliuione, desertor in fenestris per quas non deberet exire, desertor in visu, desertor in auditu, desertor in gustu, desertor in odoratu,

Canti. 1.

Anulus Ruperti, opusculum lib. 3.

Eccles. 14.

Argumentum huius operis.

Gene. 49.

Animus hominis nunc amicus nunc desertor est.

Luc. 11.

Psal. 39.

Ioann. 12.



desertor in tactu, hic talis eccè nunc, vt sæpe fecit, de via redijt ad me. Sed quid dicam? Non habeo (vt iam dixi) quod ponam ante illum, non habeo ex me sermonem bonum siue rectum & benè sonantem, quod dignè valeam exequi opus propositum. Restat igitur, vt (sicut iam dixi) eam ad illum verum amicum, ad illum singularem amicum, qui cum Deus esset, propter nos homo factus est, amicus & frater, dicamque ei: Amice, commoda mihi tres panes, amice, da sermonem qui & cor meum reficiat atque delectet, & cultores trinitatis, quicunque legerint vel audierint, ædificet. Olim dum tu, amantissime mi Cuno, Ratisponensis Ecclesiæ Præsul, venerabilis, Legato sedis Apostolicæ, domino Vuilhelmo, Prænestino Episcopo, quædam ex operibus nostris demonstrasses, & ille, vt vir studiosus & adprime eruditus, intente legeret atque amplecteretur: inter cætera libuit eum sciscitari, si aliquid operis edidissem de processione Spiritus Sancti. Quod quia satis desideranter suscitatus est, tu nimirum pro bona voluntate penè indoluisti, quod non haberem, quod per illum deportari posset ad vestigia sanctæ Apostololicæ sedis de materia huiuscemodi, vt essent quasi margarita super opus illud, quod (vt tu putabas) velut Aurum ille exoptauit, & secum tulit, videlicet explanationem in sex priores ex XII. Prophetis. Exemplar illud te agente & illo expetente amisi sicut & cætera multa nostrorum operum exemplaria, quæ tu profectus in episcopatum abstulisti. Cum ergo postulatum ingredi vellem de gloria sanctæ trinitatis, memoria simul illius diei mentem tetigit, visumque est augmentum forè qualiscunque vtilitatis, si simul in procursu eiusdem operis dulcedinem sermonis permiscerem secundum hanc materiam de processione Spiritus Sancti. Fateor quia mox, vt occurrit mentio siue suggestio hæc (quæ vtinam ipsius sit Paracleti) de quo Dominus: ille vos (inquit) docebit omnia & suggeret vobis omnia quęcunque dixero vobis (valdè complacuit, faciemque mentis ad occurrendum sibi deliuit, & hilarem effecit, Sed quomodo Iudæo competeret hic stare in dialogo (vt Ille amicus postulauit) ante faciem Christiani reuelata facie contemplantis * sanctæ trinitatis: & quæstiones proponere, quarum solutione magis ac magis reueletur vultus Moysi: cum ille à prima reuelatione statim fugere consueuerit? Amoto itaque illo, sola cum quieto & tranquillo otio sacras perageret paginas Christiana fides, quatenus & ille non interturbet, & tu Christiane nihilominus habeas quod cupis, quantum per nos Deo iuuante fieri potest.

Marginal notes: Luc. 11. — Legatus sedis apostolicæ. — alias gloriam.

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE

Trinitatis, & processione Sancti Spiritus.

LIBER PRIMVS.

Quòd mysterium sanctæ Trinitatis thesaurus sit desiderabilis, & quod thesaurus in agro absconditus sit. Cap. I.



Hesaurus desiderabilis tu nobis es ô admirabile mysterium Trinitatis, & thesaurus, absconditus quidem, sed taliter, vt inueniri possis ab homine attento qui te quærit illuminatos, per fidem habens suæ mentis oculos. Vbi enim thesaurus ille absconditus est? in agro. Sic etenim Dominus dicit in Euangelio: Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro. Mira res. Non in sacculo, non in diuersorio, non in cubiculo intra cubiculum, vbi solent homines abscondere thesaurum suum, quia de furibus soliciti sunt, sed in agro, id est, in propatulo. Qualis (rogo) hæc est absconsio, absconditum esse in publico? Attamen ita est, & omnino verum est. Hoc opus nunc suscepimus, & hæc præsentis operis nostri est intentio, demonstrare, qualiter vel quo thesaurus iste sit absconditus in agro: dicamus ergo, quoniam thesaurum istum solis cæcis absconditum inuenimus nos: & hunc oculos habentibus, qui tamen fortè nondum satis viderunt, & videre volunt, quasi prætento demonstremus digito.

Matth. 13. Thesaurus absconditus in agro

Quod sancta veteris instrumenti scriptura ille ager sit, & quam ob causam conuenienter agri nomine significata sit. Cap. II.

AGer iste de quo proposuimus: sancta veteris instrumenti scriptura est. Et rectè dicitur ager: quia profectò res publica est: res in aperto posita, & cunctis hominibus, imò populis omnibus legere vel audire cupientibus, proposita est. Hinc est illud in Psalmo veraciter dictum: Dominus narrabit in scripturis populorum. Quid namque est quod dicit in scripturis populorum, nisi ac si diceret, in scripturis quæ populis expositæ sunt vel quæ à populis omnibus legi possunt? Quod vt diceret non fuisset necessarium nisi essent quædam scripturæ siue quędam scripta quæ non sunt populorum, verbigratia, scripta Platonicorum, scripta Aristotelicorum. Nimirum ad distantiam eorum quæ illi scripserunt, scripturæ sacrę rectè dicuntur scripturæ populorum, quia videlicet populos, id est simplices à sui met lectione non repellunt, quin & si mysteria non cito percipiunt, at saltem literalem sensum & moralem quoque facilè capiunt intellectum. At illorum scripta vel dicta lubricis anfractibus effugiendo, simplices à se repellunt. Exempli gratia: Si dixeris, mortuus est homo: dicunt, mortuus non est homo. Et ex parte verum dicunt, quia si homo est, viuit: si autem mortuus est, & homo & anima & animatum corpus esse desiit. Quod non attendentes populi, id est, simplices stant attoniti. Sed nihilominus verum est dicere, mortuus est homo, eo videlicet sensu quo solemus à parte significare totum. Et rectè appellamus hominem corpus humanum vita defunctum: & huiusmodi locutionem sicut populi, ita & scripturæ nostrę recipiunt, suntque ob huiusmodi simplicitatem scripturæ populorum. Similiter quod hic de thesauro proposuimus, dicentes: absconditum in agro, id est, in publico, illi dicerent vel scriberent, oppositum esse in adiecto, & cetera huiusmodi qualia populi non intelligunt. Attamen verum est. & non ita, vt sicut in eo quod anterius dictum est: sic & in isto, à parte significetur totum, imò de toto sentias totum, videlicet quia totum apertum vel publicum est videntibus, totum absconditum vel clausum est inuidentibus.

Psal. 86. Scripturæ populorũ sacra Biblia. Sicut populi, ita & scripturæ tropos admittunt.

Quomodo vel qualibus thesauris eiusmodi in tali agro absconditus sit, & à quibus cito possit inueniri, Cap. III.

DIximus quo in agro thesaurus iste absconditus sit, scilicet gloriosa distinctio personarum sanctæ trinitatis, iam dicendum, quomodo illic absconditus sit. Vtrunque etenim demonstrare supra propositum est, & quo in agro, & qualiter absconditus sit. Non longè pro hac demonstratione exemplum petatur. Præsens enim adest idoneum, si respicias vnde dixerit: Dominus narrabit in scripturis populorum. Vtique dices mihi, quod hoc dixerit de illo, quod sub interrogatione præmiserat, dicens hoc modo: Nunquid Sion dicet homo, & homo natus est in eà, & ipse fundauit eam altissimus? Quomodo, vel in quantum hæc portio magna thesauri absconditi hoc talentum magni ponderis, hoc sacramentum incarnationis ad solam pertinens personam filij, absconditum est in agro sæpe dicto: sic vel in tantum & non occultius ibidem mysterium totius trinitatis absconditum est. Solis enim indignis, inuidere & non videre volentibus sic fuit absconditum, vt inueniri non posset dum

Psa. 86.

Sion, ciuitas omnium electorum, Psal. 81.

quæreretur & porcis bona margarita non conculcanda non obijceretur. Proinde dicit: O Sion, nunquid dicit homo iste, & homo natus est in ea, subauditur ciuitate sua, de qua præmisit: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei, & ipse fundauit eam altissimus. Nunquid (inquam) dicet hoc homo, scilicet, quispiam totus terrenus, qualis est Iudæus siue Hæreticus? Subauditur non. Hoc namque dicere deorum est, & omnium filiorum excelsi: quod hic homo qui natus est in sancta Sion (quæ vna ciuitas est omnium sanctorum atque electorum angelorum & hominum) priusquam in ea nasceretur, ipse fundauit eam altissimus. Non hoc dicet homo, non intelliget quis, deditus sensui terreno. Ergo thesaurus absconditus. Similiter de omnibus sacramentis, & distinctione personarum sanctæ trinitatis, qui thesaurus magnus est: sciendum, quia modus absconsionis talis est, vt homo infidelis non inueniat: deorum autem vel filiorum excelsi multitudo fidelis, cito apprehendat.

Quod non in una parte agri, sed per totum agrum sacræ scripturæ thesaurus iste, & indignis absconditus, & à dignis sit inuentus, uel cito inueniatur. Cap. IIII.

Thesaurus per totum agrum absconditus.

QVA tandem in parte, vel quibus in partibus agri thesaurus iste absconditus debet inueniri? Nam fortassis hoc quispiam putet, quod in parte seu in partibus, & non in toto agro thesaurus iste absconditus vel demonstrandus sit. Ad hæc (inquam) non in partibus, siue per partes, sed in toto, vel per totum, per omnes terminos agri huius, thesaurus iste absconditus, iamdudum inuentus, & adhuc inueniendus est. Quid illud totum est? Nimirum omne quod ab initio creaturæ vsque nunc Deus operatus est. Breuiter hic percurrere libet terminos agri, distinctiones operum vulium, de quibus omnis scriptura sancta consistit, iamque promittere quod nusquam in omnibus his desit, per ipsam designata literam, cooperatio trinitatis.

Opera trinitatis in agro scripturarum.

Primum est creatio cœli & terræ, sequens conditio creaturæ angelicæ, post hæc plasmatio hominis cum benedictione plasmatoris siue creatoris, deinde post diluuium benedictio reparandi generis humani de hominibus paucis, post hæc facta ad Abraham promissio beati seminis, quod est Christus, deinde descensus Dei in Aegyptum ad liberandum populum suum, post hæc modus benedictionis, quo peracto tabernaculo Moses filijs Israel benedicere iussus est, deinde sermo qui de ædificanda domo Domini ad Dauid factus est, simulque sacramenta Psalmorum & præconia Prophetarum, post hæc consolatio siue reuersio captiuitatis de Babylone, Deinde Machabæorum victrices pugnæ. Per hos omnes terminos extenditur ille ager, & in his omnibus iste thesaurus absconditus est, & vt manifestius dicam, ex istis operibus dei sancta vetus scriptura conscripta est, & in singulis horum sanctę trinitatis comparationem non defuisse certum est, & hoc præsenti opere demonstrandum est. Quod cum demonstratum fuerit subsequetur opus clarissimum dominicæ incarnationis, passionis, resurrectionis atque ascensionis, & aduentus Paracleti Spiritus Sancti, quod videlicet opus nostra quantulacunque declamatione tanto liberius, tantoque vehementius personare poterit in gloria sanctæ trinitatis, quæ ab hinc prædicatione publica per totum mundum cœpit annunciari, quanto pluribus corroborata fuerit testimonijs ex dictis seu rebus gestis præcedentium ætatum seculi. Igitur ab initio creaturæ iam nunc exordiamur cursum suscepti operis.

De capite libri: In principio creauit Deus cœlum & terram, qualis ibi sit absconsio huius thesauri, & quod Filius principium sit, sicut ipse dixit, ego principium qui & loquor uobis. Cap. V.

Gene. 1.

IN principio creauit Deus cœlum & terram: Terra autem erat inanis & vacua, & tenebrę erant super faciem abyssi, & Spiritus Dei ferebatur super aquas. Ecce qualis absconsio thesauri. Non nos pigeat, neque fastidium cuiquam pariat frequentatio hæc nominum istorum thesauri & absconsionis eius. In inuentione gaudium est, & gaudium circa inuentum discurrens libenter eadem repetit: facit enim loqui ex abundantia cordis. Ecce ergo qualis absconsio. Cum sanctæ scripturæ spiritus in isto capite libri, sanctam trinitatem velit intelligi, vnam tantummodo personam paruo subtegens velamine, faciem eiusdem trinitatis sapientibus & prudentibus abscondit, reuelaturus eam paruulis. Quo sub velamine quam personam abscondit? Nimirum personam filij, sub velamine nominis principij. Sapientes quippe & prudentes, id est, superbi, qualium quidam dicebant eidem incarnato filio Dei, tu quis es, in hoc dicto: In principio creauit, nihil aliud inuenerunt, aut inuenire voluerunt, quam ac si diceretur, primo vel primitus creauit, quo sensu & Poeta ethnicus, licet insignis dicere potuit: Principio cœlum, terram, camposque liquentes, Lucentemque globum lunæ, titaniaque astra, Spiritus intus alit. At ille paruulos attendens qui eum erant audituri, interrogantibus (vt iam dictum est) tu quis es: principium (ait) qui & loquor vobis. Hoc dicens, nimirum locum istum, caput istud sanctæ scripturæ retexit. ita vt non dubites, eum te velle simul agnoscere illud quoque quod in Psalmo dicit ipse: In capite libri scriptum est de me. Quod est enim caput libri, nisi hoc initium omnium scripturarum veritatis? Omnis quippe scriptura sacra, scriptura canonica, vnus liber est, quia ad vnum tendit, & ab vno Deo profecta, vno eodemque spiritu conscripta est. Econtra

In capite libri, testimonium de trinitate. Matth. 11. Ioan. 8.

Virgili. 6. Aeneid. Ioann. 8. Psal. 39.

scripta

scripta omnia quæcunq; non veniunt ex eodem spiritu veritatis, plures sunt libri. Propterea Sapiens Ecclesiastes dicit: Faciendi plures libros nullus est finis. Igitur in principio creauit Deus cœlum & terram, & spiritus Dei ferebatur super aquas: splendidum caput libri gloriam prædicat sanctæ trinitatis. Fugiant qui oderunt eum à facie ista, sicut fugiebat tunc, & accedere timebat Israel carnalis, quando ex collocutione dei splendida facta est facies Moysi. Eccles.12. Gene.1. Exo.24.

Quam ob causam Filium siue uerbum Dei principium decuerit nuncupari. Cap. VI.

Qvam autem ob causam Filium siue verbum Dei, principium decuit nuncupari? Nimirum quia omnia per ipsum facta sunt. Veruntamen adhuc pro causa præsenti parum dictum est. Nam non solum per ipsum, verumetiam propter ipsum omnia facta sunt. Sic enim Apostolus dicit: Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem salutis eorum per passionem consummari. Hæc est causa vera, causa digna tanti huius nominis, scilicet principij, quia ipse est propter quem omnia, & per quem omnia: ipse (inquam) est omnis creaturæ principalis & efficiens causa. Dicit aliquis: Et Deus pater nonne principium est? Planè principium pater, principium filius, principium spiritus sanctus. Veruntamen non tria principia, sed vnum principium: sicut non tres dij, sed vnus est Deus. Cur ergo in isto capite libri, solam filij personam, inspirator sanctæ scripturæ, spiritus Dei, principium nuncupare voluit? Ad hæc inquam: Omnis iste liber, omnis sancta scriptura, cuius caput hoc est: In principio creauit Deus cœlum & terram, cui creaturæ, vel propter quam scriptus est creaturam? Nimirum propter creaturam humanam, ad instructionem creaturæ humanæ sancta scriptura condita est. Huic creaturæ sine dubio vna hæc persona, Filius Dei, triplici modo principium est. Duobus modis tam angelicæ quam humanæ creaturæ principium est, videlicet quia & propter ipsum, & per ipsum omnia, sicut iam superius dictum est: tertio modo, solius creaturæ humanæ, quia per passionem salutis nostræ author consummatus est: salutis (inquam) nostræ princeps & principium est. Quod futurum non latebat Mosen, cum istam scripturam digito Dei prædoctus scribere inciperet. Benè igitur, & venerabiliter secundum rei veritatem pro Ben, id est, pro filio Bresith, id est, principium posuit, principium nuncupans Filium Dei. Propter quem & per quem nos condidit, vidit, & saluandos fore præuidit? Proinde considerandum, quia licet pater quoq; principium sit, licet Pater & Filius & Spiritus Sanctus (sicut iam supra dictum est) vnum principium sit, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, nusquam tamen vel Pater, vel Spiritus Sanctus legitur ita manifestè principium se nominasse, sicut Filius se nominauit, dicendo Iudæis: Ego sum principium, qui & loquor vobis.

Hebræ.2 — Omnis scriptura sancta propter homi nem est. — Rom.11. — Ioan.8.

De eo quod in Psalmo dicit Pater Filio: Tecum principium in die uirtutis tuæ, in splendoribus sanctorum ex utero ante lucifer-rum genui te. Cap. VII.

ET quidem in Psalmo: Dominus Domino, Pater Filio dicit: Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum, ex vtero ante luciferum genui te, & hoc ita intelligitur, vt dicat filio Dauid, domino Dauid, Pater Deus. Ego principium tecum sum, tecum operor in die virtutis tuæ, in processu victoriæ, vel resurrectionis tuæ, quo videlicet die sancti splenduerunt dispulsis tenebris, & accepta remissione peccatorum: ego (inquam) principium id est, pater, qui ex vtero ante luciferum, id est, ante omnem creaturam genui te. Nam Lucifer qui cecidit, quia principium esse voluit, fuerit quidem principium viarum Dei sed iunior te extitit? Veruntamen expositio hæc, qua pater principium in hoc versiculo intelligitur, scrupulosa est infirmis intellectibus, quod experimento didicimus. Putant enim ex hoc libere posse dici, quod Pater sit principium filij, & ad eundem sensum pertrahere nisi sunt illud quod dicit Apostolus: Caput autem Christi Deus. Vt ergo scrupulum omnem amoueat, & illæso calle fides procedat: sciendum, quia litera præscripti versiculi nullam nobis necessitatem imponit, vt Pater intelligatur nomine principij. Cum enim dicit: Dixit Dominus domino meo, id est, pater filio, Deus Christo, tecum principium, hoc rectè intelligitur ac si dicat: Idcirco sede à dextris meis, idcirco dominare in medio inimicorum tuorum, quia Deus es, & non homo tantum, verbum & non caro tantum. Deniq; hoc idem sonat: Tecum principium. Cum natura humana, secundum quam visus vel reputatus es nouissimus virorum, diuina natura est in vnitate, antiquum & increatum principium. Quid aliud loquitur Petrus in Actibus Apostolorum, dicens de hoc eodem domino: Qui pertransiuit benefaciendo & sanando omnes oppressos à Diabolo, quoniam Deus erat cum eo? Nimirum non sicut dici poterat, fuit Dominus cum Moyse, & sicut ad Iosue Dominus dicit. Sicut fui cum Moyse, ita ero tecum, non (inquam) ita dictum accipimus, quoniam Deus erat cum illo, scilicet Christo. sed ita ac si diceret, quoniam ille non tantum homo, sed & deus erat & homo. Similiter cum hic audis dicentem patrem dei, & mediatorem dei & hominum Iesum Christum: Tecum principium ne occasionem sibi porrectam arbitretur Arrius, vt dicat, quoniam principium se hic appellat Pater, ergo ille principium filij est, & hinc dicit Apostolus: Caput autem Christi Deus, compendio fac litis finem: sentiens & principium, id est, Deum siue verbum, &

Psa.109. — Iob.40. — 1.Cor.11. — Psal.109. — Esa.35. — Acto.10. — Iosue.1.

hominem assumptum vnam esse personam, Iesum Christum, cuius humanæ naturæ ipsa, quæ illi infusa est, verbi diuinitas, & principium, & caput, & Deus est. Amplius autem & Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, indiuiua trinitas, vnum principium, vnus Deus, vnum caput est.

Item de causa nominis principij, & de eo quod Apostolus ait: Propter quem omnia, & per quem omnia.

Cap. VIII.

MVlta hinc iam dici poterant collectis de thesauro scripturarum testimonijs fidelibus, sed quoniam secundum ordinem scripturarum procedere nobis propositum est, succingi oportet, tamen per aliquid simile demonstrare, quam ob rem scriptori Moysi, imò ipsi, qui per Moysen locutus est & scripsit digito Dei, filium seu verbum patris, principium in isto capite libri nuncupare placuerit. Iam quidem supra dictum est, quia propter ipsum, & per ipsum omnia, & ob hanc causam rectè illum hoc nomine præscribi, sed adhibita similitudine melius eadem causa complacebit. Virum esse caput mulieris Apostolus dicit, idcirco quia non propter mulierem vir, sed propter virum mulier facta est. Dixit enim Deus. Non est bonum esse hominem solum, faciamus ei adiutorium simile sui. Illud isti simile est. Quod enim aliud habuit exemplar, vt taliter prius virum, & deinde propter virum, ac de viro mulierem faceret, nisi verbum suum, filium suum, propter quem, & per quem omnia facta sunt? Denique quod fuit vni viro mulier vna, hoc est, & hoc futura erat vni filio Dei, vna omnium sanctorum angelorum atque electorum hominum Ecclesia. Differt tamen in factura sicut præpositiones grammaticæ, ita & veritas intelligentiæ. Nam & propter virum & de viro mulier facta est, Ecclesia vero propter filium, sed non de filio: non (inquam) de ipsa diuina substantia creatura vlla creata est. Vnde Apostolus rectè dixit, propter quem omnia, & per quem omnia. Et Euangelista: Per ipsum (inquit) facta sunt omnia. Per hoc ergo simile valet aliquatenus mente percipi, quam rectè Filius Dei principium in initio creaturæ nominatus sit: quia si vir caput, id est, principium mulieris rectè dicitur, idcirco quia propter eum mulier facta est, multo magis sine dubio filium Dei rectè principium scriptura nuncupat, idcirco qui propter ipsum, & per ipsum omnia.

1. Cor. 11.
Ecclesia nō de Christo, sed propter Christum.
Heb. 2.
Ioan. 1.

Quod altius sonet hoc nomen principium dictum Iudæis, quam si dixisset filius Dei sum, uel Christus ego sum.

Cap. IX.

QVum igitur ab hoc testimonio capitis libri principium se esse asserit, hoc modo respondens Iudæis: Principium sum, qui & loquor vobis, sanctum ac venerabile est perpendere, quomodo & malignam illorum intentionem eludit, & veritatem essentiæ suæ non solum non non abscondit, imò altius depromit. Altius quippe sonat hoc nomen principium, quam si dixisset, filius Dei sum, vel Christus ego sum. Cui enim angelorum vel hominum licet aut congruit vt vocetur principium? Incommunicabile est vlli creaturæ hoc vocabulum. Qui dicere ausus fuit: Ego feci memetipsum, Hoc enim apud Ezechielem dixisse redarguitur per spiritum propheticum, quod idem est ac si diceret: ego sum principium propter hoc ipsum cecidit Angelus, & factus est Diabolus. Porrò nomen hoc quod est filius communicabile est, & ipse pueris suis communicauit siue participauit, quia communicauerunt carni eius & sanguini. quemadmodum & in Psalmo, Spiritus Sanctus longè ante protestatus est: Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes. Nec vero illud repugnat quod Apostolus dicit: Cui enim angelorum dixit aliquando, filius meus es tu: subiungit enim, ego hodie genui te, quod totum nulli vnquam alij dictum, aut dicendum est. Christus quoque communicabile nomen est. verbi gratia, cum ipse Deus in Psalmo loquens de patribus Abraham, Isaac, & Iacob. Nolite (inquit) tangere Christos meos, Igitur & altius vt iam dictum est, veritatem essentiæ suæ deprompsit, dicendo principium quam si diceret, filius Dei vel Christus ego sum. & malignam intentionem illorum sic elusit, vt non possent eum accusare apud Romanum imperium, quasi de assumptione regij nominis. Sic & in loco alio. dum circundantes illum dicerent: Quousque animam nostram tollis, si tu es Christus dic nobis palam, non statim ascendit contra eos dicendo, Christus ego sum, sed quasi gyrando post eos & aliqua locutus de se pastore & ouibus suis, quam videlicet protestionem, si de illa accusaretur, non multum curarent Romani, tandem dixit: Ego & Pater vnum sumus, quod nimirum longe est altius, quam si dixisset, ego sum Christus, quia sicut iam dictum est, multi dicti sunt Christi, intantum, vt Saulem quoque reprobum, Dauid nominare non dubitauerit Christum domini.

Ioan. 8.
Principiū est nomen magis proprium verbo dei, quàm filius aut Christus.
Ezech. 29.
Psal. 81.
Hebr. 1.
Psal. 104.
Ioan. 10.
1. Reg. 24.

Quomodo pater, & filius, & spiritus sanctus unum sit principium, & quam ob causam magis de persona filij scire oportuerit, uisum esse principium. Cap. X.

DE persona filij pro posse hactenus dictum est, quam ob causam rectè & rationabiliter principium debuerit nominari: nunc de persona patris, quod & ipse principium sit, non necesse est artis similiter demonstrare scripturarum testimonijs. Omnis enim concertatio prauitatis hæreticæ seu perfidiæ

Hęretici & Iudæi nō patrē, sed filiū negabant principiū esse.

perfidiæ Iudaicæ, non tam circa patris, quam circa filij personam oberrare consueuit: qualium acerrimi fuerunt Arriani, qui non solum verbis refragati sunt huic veritati, quam tenet Ecclesia Dei de coæternitate patris & filij, verum etiam gladijs eandem veritatem persecuti sunt, volentes quidem patrem increatum, filium autem creaturam dici vel haberi. Quod si quis in initio Euangelij secundum Ioannem, dum dicit: In principio erat verbum, patrem velit intelligi per principium, vt sit sensus, in patre erat verbum, vim facit literæ, nec locum relinquit sequenti sententiæ, quæ præmisso. In principio erat verbum, statim subiungitur, & verbum erat apud deum. Quid enim operabitur, & verbum erat apud deum, si idem intelligis in hoc dicto, In principio erat verbum? Melius ergo atque expedinus. In principio erat verbum, sic intelligimus, ac si dicat: ante secula erat verbum Dominus Christus, qui homo apparuit in fine seculorum. Hæc enim intentio est illius sancti Euangelij defendere vel protestari, antiquitatem Christi filij Dei, quod non ex Maria initium habuerit existendi, sicut tunc aiebant, & concertare cœperant quidam hæretici, interim dum in Patmos insula exulauit ille dilectus Discipulus Domini, qui & propter eandem causam nouissimus hoc Euangelium scripsit. Sic ergo, vt iam dictum est, intelligi congruit: In principio erat verbum, Christus non ex Maria sumpsit existendi initium, sed Deus erat ante secula, qui homo factus est in fine seculorum. Hæc idcirco dixerim, non quod pater & principium non sit, nam & hoc superius dixit, quod & Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus beata Trinitas vnum principium est, sed quod propter vel contra hæreticos magis personam filij, quam personam patris opus erat defendi testimonio scripturarum, per hoc non[illegible]quod est principium, quod non ipse factus vel creatus sit, imò propter ipsum, & per ipsum o[illegible] facta sunt, & in hoc fuerit intentio Moysi, siue eius in quo ille scripsit digiti Dei, dum in capite libri talem præmitteret sententiam: In principio creauit Deus cœlum & terram.

In principio erat verbum.

De Spiritu Sancto, uel processione Spiritus Sancti, quod tribus modis effecta sit. Primo ad creandum omnia, quo dictum est: Et Spiritus Dei ferebatur super aquas. Secundo, ut spiritualibus donis rationalis exornaretur creatura. Tertio, ut in remissionem peccatorum daretur, quod ante Christi aduentum non fiebat,

Cap. XI.

INuenisti igitur ô homo thesaurum hic, & thesaurus tuus expressa est sancta Trinitas subsequente proximus hoc dicto Et Spiritus Dei ferebatur super aquas. Nam qui creauit Deus, ipse Pater est: & principium in quo creauit, ipse filius est: & qui ferebatur super aquas Spiritus Dei, ipse Spiritus Sanctus est. De ista sanctæ trinitatis persona tertia, non ab re illud quæritur, imó quæsitu & scitu dignum est, cur & hic, & per omnes ferè veteris instrumenti paginas vocetur Spiritus Dei, siue Spiritus Domini: in Euangelio autem, & ab ipso exordio Euangelij secundum Lucam nominetur Spiritus Sanctus, absque relatione Dei vel Domini. Sic enim esse aduertere poteris, si mente vel sedula intentione percurras scripturas vtriusque testamenti veteris & noui. Hoc ergo si quæras, vtilem cito solutionem inueni, quia spiritus eiusdem processio, quem procedentem sancta Christi Ecclesia nuncupat, authoritate ipsius dicentis: Cum venerit Paraclerus, quem ego mittam vobis, spiritum veritatis, qui à patre procedit, eius (inquam) processio tribus effecta est modis secundum scripturas veritatis. Primo, vt in principio, de quo iam dictum est, crearentur omnia. Secundo, vt spiritualibus donis humana exornaretur creatura, inter quæ maximum est illud, quod loquutus est per Prophetas. Tertio, vt in pœnitentiam & remissionem peccatorum daretur, quod ante Christi aduentum non fiebat. His ante perspectis, patenter intelligis, quia vbi primo processu ad creandum omnia, sicut hic habes. Et Spiritus Dei ferebatur super aquas, rectè dictus est Spiritus Dei, quo nomine intelligitur, sicut ait Pater Augustinus, quod sit ipse bonitas Dei, etenim quia bonus est (ait) Deus, idcirco omnia creauit. Et vbi dona sua distribuit, ibi scribitur spiritus Domini. Exempli gratia, vt illic. Et recessit spiritus Domini à Saul. & ferebatur in Dauid. Et vbi remissionem peccatorum cœpit operari, scilicet, ab aduentu Christi filij Dei, glorioso vocabulo Spiritus Sanctus cœpit nuncupari. Denique ante aduentum eiusdem filij Dei, dabatur quidem in diuisionem gratiarum, sed non etiam in remissionem peccatorum. Vnde est illud. Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus. Quia ergo ipse est omnium peccatorum remissio, nostra est sanctificatio, pulchrè ex ore nostro tali honoratur vocabulo Spiritus sanctus, non quod sanctificatus, imò quod sanctificans sit, siue sanctificator, & ipsa sanctificatio. Verum de huiusmodi, suo loco plenius dicendum erit, nunc ordinem seruaturi redeamus ad caput.

Quæstio de spiritu sancto.

Solutio.

Processio spiritus sancti triplex.

Gene 1.

1.Reg. 16.

Ioan. 7.

Cum & pater sit spiritus, & filius spiritus, quam ob causam hoc ipsum substantiale nomen, scilicet spiritus, huic uni personæ sæpius in scripturis sanctis aßignetur. Cap. XII.

QVamuis hic solam hanc personam spiritum nuncupauerit scriptura, dicendo: Et spiritus Dei ferebatur super aquas, nihilominus tamen & ipse deus, cuius hic spiritus prędicatur, & ipsum principium, id est, filius, in quo Deus creauit cœlum & terrã, spiritus est. & non tres spiritus,

sed vnus, sicut non tres dij, sed vnus Deus. Vnde in Euangelio, cum dixisset Dei Filius: Veri ado-
Ioan. 4. ratores adorabunt patrem in spiritu & veritate, nam & Pater tales quærit qui adorent eum, proti-
nus subiunxit: Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adora-
re. Quibus in verbis non illud intenditur, vt spiritus subiectum,& Deus prædicatum sit,& iste sen-
sus sit, Spiritus Sanctus est Deus, licet & hoc suis in locis rectè prædicetur, sed hoc nimirum, vt De-
us subiectum,& Spiritus sit prædicatum, sitq; sensus, Deus est spiritus. Quia videlicet sancta trinitas,
quæ hic (vt iam dictum est) intelligitur: In principio creauit Deus cœlum & terram, & Spiritus Dei
Alia quæstio. ferebatur super aquas, sicut vnus Deus, ita veraciter vnus prędicatur,& intelligitur spiritus. Quam
igitur ob causam hoc ipsum substantiale nomen, scilicet, spiritus, sæpius in scripturis sanctis huic vni
personæ assignatur? Nunquid eo quod subtilior sit natura, cum sit vna summæ trinitatis natura vel
Responsio substantia? Non vtique subtilior est, neq; enim vlla est substantiæ dissimilitudo, sed est huius personæ
propria quædam valdè subtilis operatio. Sic enim spiritus iste intelligitur in Deo, quomodo in anima
1. Corin. 2. conscientia sua siue intentio. Denique & Apostolus cum dixisset. Quis enim scit hominum quę sunt
hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est. Continuo subiunxit. Ita & quę Dei sunt, nemo cognouit,
Spiritus. s. cur virtus altissimi dicitur. nisi Spiritus Dei. Virtus altissimi est hic spiritus Patris, & Filij. vtranq; & enim personam hic rectè in-
telligimus in nomine vnius Dei, cum dicitur spiritus Dei, & in isto capite libri, & in toto libro, id est,
scriptura sacra vbi passim prędicatur spiritus Dei, vel spiritus Domini. Quod si distinctio persona-
rum in hac ipsa relatione desideratur, exemplum in promptu est, cum in Euangelio Dominus dicit.
Matth. 10. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in [illegible]s. Et Apostolus ad
Galat. 4. Galatas. Quoniam (inquit) estis filij Dei, misit Deus spiritum filij sui in co[illegible] nostra, & alibi loqui-
Rom. 8. tur. Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Virtus (inquam altissimi est, sicut &
Filius fortitudo vel brachium Domini, hoc in sua operatione proprium habens. quod per brachium
quidem Domini, id est, per filium, facta omnis natura, vel formata est omnis creatura, siue substan-
tia, per hunc autem viuificata est, & viuit Deo omnis electa rationalis creatura, tam angelica quàm
humana.

De processione Spiritus Sancti, cuius videlicet processionis illud erat initium, quod ferebatur super aquas, & quousque in opere suo processerit hic Spiritus Dei.

Cap. XIII.

Spiritus. s. cur paracletus dicitur IAm supra mentio incidit de eo, quod hunc spiritum Dei sancta Ecclesia procedentem, appellari
consueuit appellatione solenni, authore ipso Filio Dei, qui primus hoc verbo vsus est, vbi dixit:
Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à patre spiritum veritatis, qui à patre procedit.
Ioan. 14. Vnde sumptam putas verbi siue vocabuli huius authoritatem, nisi ex hoc eodem capite libri, quia
sic dictum est: Et spiritus Dei ferebatur super aquas? Quid nam ferri super aquas, nisi iam procede-
re erat? Cuncta quæ locutus est homo factus, & inter homines ambulans, & docens Filius Dei, ni-
mirum authoritatem habent de sanctis scripturis, & in suas aspiciebat etiam cum noua putaretur lo-
Canti. 5. qui, iuxta quod de semetipso dilecta in Canticis iamdudum dicebat: Oculi eius sicut columbæ su-
Processio spiritus sancti res magna. per riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima. Itaque sicut certum
habemus, quia dicendo: Ego principium qui & loquor vobis, respiciebat (sicut superius memora-
tum est) ad istud caput libri, quo dictum est: In principio creauit Deus Cœlum & Terram, ita & vbi
Spiritum Sanctum procedentem dixit, non dubitemus eum respexisse istud quoque, quia scriptum
erat: Et Spiritus Dei ferebatur super aquas. Magna res est processio Spiritus Sancti, cuius videli-
cet processionis illud initium erat quod ferebatur super aquas. Leuemus oculos nostros, oculos
hominis interioris, oculos fidei diligentis, & intellectu quærentis, & videamus quousque in ope-
re suo processerit hic Spiritus Dei, & tunc aliquantisper perpendere poterimus dignitatem, siue
pondus dicti huiuscemodi Spiritus veritatis, qui à Patre procedit. Certè cum procedere inciperet,
quando ferebatur super aquas, terra de nihilo facta, inanis erat & vacua, & tenebræ erant super fa-
Gene. 1. ciem abyssi. Nunc autem qualis est terra, & quid in ea factum est ex omnipotentia procedentis? Parum
est attendere, quod in primis facta est lux intellectualis. Deinde firmamentum in medio aquarum
diuidens aquas ab aquis, deinde ex arida, quam appellauit terram, productio omnis herbæ virentis, &
omnis ligni fructum facientis, & semen suum in semetipso habentis. Deinde omnis ornatus firmamē-
ti siue cœli, sole & luna ac stellis miro ordine dispositis. Deinde omnis creatura quę in aquis natat, quę
super terram in ære reuolitat, quæ per terram, siue quadrupes, siue bipes ambulat, aut sine pedibus rep-
tat, ad summum quæcunq; deo dicente facta, deo mandante sunt creata, quorum nouissimum atq;
pulcherrimum est creatura humana, & de quibus omnibus scriptum est: Quia vidit Deus omnia quæ
fecerat, & erant valdè bona. Parum (inquam) est attendere hæc in processione huius Spiritus Dei, nisi
leuatis (vt iam dictum est) oculis videas quousq; processerit, & adhuc in opere suo, processurus sit, vi-
Filius hominis. delicet donec sedeat Filius hominis in sede maiestatis suæ, potestatem habens faciendi iudicium à dex-
tris & à sinistris. Filius (inquam) hominis principium creaturæ, & summa creationis siue processionis
Heb. 2. huius Spiritus Dei, quia propter ipsum, & ipsum omnia facta sunt, sicut supra memoratum est cum

testimonoi

testimonio sermonis apostolici, quo dixit: Decebat enim eum, propter quem omnia & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummari.

Item, de processione Spiritus Sancti, quid differat à processione filij, quoniam dixit filius: Ego enim ex Deo processi & ueni. Cap. XIIII.

SEquamur attentius cum glorificatione Trinitatis, maiestatem huius processionis, & hoc nobis
fit formare vel iure sacerdotali edere panes propositionis de mensa sanctuarij cœlestis, quam Do-
minus in conspectu nostro parauit, quod scripturas veritatis fideliter tractando, dignas Deo,
quoad possumus, facere possumus hostias pulchræ laudationis. Dicendum in primis, ipsa processio, Psal. 22.
vel ipsum procedere quid sit, deinde quid distet inter processionem Spiritus Sancti, & processionem
filij, quoniam & ipse de semetipso loquens, hoc verbo vsus est, dicendo Iudæis: Si Deus pater vester
esset, diligeretis vtrunque. Ego enim ex Deo processi, & veni. Neque enim à meipso veni, sed ille me mi-
sit. Duo verba dixit, processi & veni, & nimis angustum est, si in his duobus verbis vnum idemque in- Ioan. 8.
telligere velis, scilicet, nihil aliud quam quod in hunc mundum veniens, qui inuisibilis erat apud De-
um, visibilis per assumptam carnem apparuit. Latior sensus & amplioris intelligentiæ lumen est, si
duas natiuitates eius suscipias in his duobus verbis, processi & veni: natiuitatem humanitatis, qua ex Duæ nati-
substantia patris ante secula genitus est. Et natiuitatis, ipsius humanitatis, qua ex substantia matris in uitates
seculo natus est. Quamuis & hoc, quod venit prodiens ex virginis vtero, procedere fuerit, sicut Christi.
scriptum est: Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Item, in alio Psalmo dicitur ei: In-
tende prospere procede & regna. Quod rectè intelligitur de præsenti humanitatis eius vita, iu- Psal. 18.
xta quam veraciter dictum est: Puer Iesus proficiebat ætate & sapientia, videlicet eo vsque proficiens, Psal. 44.
vt appareret dictis & factis, quod ipse esset ipsa sapientia. & sicut dictum, ita & factum est, quia pro- Luc. 2.
spere processit per annos paulo plus quam triginta, & tam breui exacto tempore, ecce nunc regnat
in potestate magna, quemadmodum dicit: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Verum
nos hic agimus de illo antiquiore processu eius, de quo non sine magno pondere dixerit. Ego e- Matth. 28.
nim ex Deo processi. Quisnam ille processus, siue illa processio quæ fuit, nisi illa mirabilis atque ineffa- Ioan. 8.
bilis dilectio dicentis: Fiat lux, fiat firmamentum, fiant luminaria, & cætera omnia, de quibus Psalmi- Gene. 1.
sta, contemplator illius dicti siue verbi. Statuit (inquit) ea in seculum. & in seculum seculi, præceptum Psal. 148.
posuit, & non præteribit. Igitur, vt supra propositum est, in primis dicendum nobis, ipsa processio,
vel ipsum procedere quid sit, & deinde processio filij qui dixit: Ego enim ex Deo processi, in quo diffe-
rat à processione Spiritus Sancti, de quo idem dixit: Quem ego mittam vobis spiritum veritatis, qui
à patre procedit. Ioann. 15.

Quid sit processio, siue procedere, & cur de semetipso loquens, præterito tempore dixit, processi: de sancto autem spiritu dixit præsenti tempore procedit. Cap. XV.

PRocessio est solennis egressio personarum maximè spectabilium, non sine quadam grauitatis fe-
stiuitate suam præsentiam exhibentium, taliter, vt venerationem, quoque dignè mereantur à con- Processio
spectu plebeium, magna (vt sæpe fit) cum iucunditate occurrentium, magno cum gaudio dedu- quid est.
centium. Et nostrum quidem procedere, qui locales sumus, est proficisci de loco ad locum: diuinita-
tis vero localis non est, licet inter interdum locus illi asscribatur, exempli gratia, cum dicit quispiam:
Verè etenim Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Est autem processio diuinitatis effectus mi- Gene. 28.
randi operis, vnde sic perpenditur, sic mente conspicitur, maiestas tantæ dominationis, sicut ex facie
cognoscitur dignitas hominis reuerendi, de loco ad locum venerabiliter procedentis. Igitur effectus Filius pro
operis, si dociles, si attenti, si beneuoli sumus ad contemplandam pulchritudinem tantæ processionis, cessit, spiri
docere nos potest, vt cognoscamus Dominum maiestatis: dominum (inquam) maiestatis, filium qui tus sanctus
iamdudum processit, dominum maiestatis nihilominus spiritum sanctum qui adhuc procedit. Hæc procedit.
denique discretio in temporibus verbi huius prudenter audienda est, quia de semetipso loquens Filius Ioan. 8.
Dei, secundum præteritum tempus dixit: Ego enim ex deo processi, de sancto autem spiritu loquēs, præ- Ibidem. 15.
senti tempore dixit: Qui à patre procedit. Proinde nimis incongruum esset, ambos scilicet filium &
spiritum sanctum dicere procedentes, cum procedens participium sit temporis præsentis, sicut & ver-
bum procedit quod de solo spiritusancto dictum est: filius autem iamdudum (sicut dictum est) pro-
cesserit, cuius processio fuit ille effectus operis, à quo Deus, qui per illum omnia creauit, iamdudum
cessauit, sicut manifestè scriptura dicit: Et requieuit Deus die septimo ab vniuerso opere quod patra-
rat, & benedixit diei septimo, & sanctificauit illum, quia in ipso cessauerat ab omni opere suo quod Gene. 2.
creauit Deus vt faceret. Nullam quippe nouam creaturæ speciem deinceps creauit, quam ante illam
requiem suam in genere suo non creauerit.

Quod neque filius ad creandum omnia processerit absque cooperatione spiritus sancti, neque spiritus sanctus ad sanctificandum procedat absque cooperatione filij. Cap. XVI.

Nunquid

NVnquid vero processionem Spiritus Sancti, qua nunc vsq; procedit ad sanctificationem creaturæ rationalis, secernimus aut secerni patimur à processione filij, qua (sicut iam dictum est) dudum processit. & procedere, id est, nouas creaturę species condere vel patrare cessauit? Nunquid hoc dicimus, aut dici vel æstimari patimur, quod filius ad creandum processerit absq; cooperatione Spiritus Sancti, aut Spiritus Sanctus ad sanctificandum procedat absq; cooperatione filij?

Inseparabilis est totius trinitatis operatio.

Absit hoc. Inseparabilis enim est totius operatio trinitatis, vnius Dei, vnius & inseparabilis imperij. Et tunc, quando processit Filius ex ore patris dicentis, fiat hoc vel illud, ductor totius operis erat Spiritus Sanctus: & nunc, quamdiu ad sanctificandum procedit Spiritus Sanctus, ferturq; super aquas baptismi. idem ipse qui ferebatur super aquas in initio, sicut scriptura dicit, Filius arbiter & efficiens causa est eiusdem sanctificationis. Et illic, vbi Deus Pater cum spiritu sancto per Filium cuncta creauit (omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil) & hic vbi Deus Pater cum Filio sanctificat electionem creaturæ rationalis, delitiæ parautur, vel perficiuntur cooperatione totius Trinitatis, illæ nimirum delitiæ charitatis, quarum ita meminit sapientia Dei, Filius Dei: memor, eius quam dicimus suæ processionis.

Prou. 8.

Quando præparabat cœlos aderam, quando certa lege & gyro vallabat abyssos, quando æthera firmauit sursum, & librabat fontes aquarum, quando circundabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis ne transirent fines suos, quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram cuncta componens, & delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum, & delitiæ meæ esse cum filijs hominum. Quid nam est hoc, nisi ac si diceret, quando dixit Deus, fiat lux, quando dicebat, fiat firmamentum in medio aquarum, congregentur aquæ quæ sub cœlo sunt in locum vnum,

Gene. 1.

quando (inquam) hæc & cætera dicebat, & per singulos dies videbat quod esset bonum, ego procedebam ex ore eius ego enim sum illa dictio, siue verbum eius.

Quomodo differũt filij & spiritus sancti processio.

Igitur processio filij, tempore vel loco à processione spiritus sancti non secernitur, quia videlicet tunc ista facta sunt, quando spiritus Dei super aquas ferebatur: & sicut Pater, ita & Filius, ita & Spiritus Sanctus, vnus Deus, vbiq; est, & nullo loco concluditur. Tantum in effectum operis, distantia agnoscenda est processionis vtriusq;, scilicet filij & spiritus sancti, quia videlicet à conditione creaturarum siue substantiarum, quæ vtiq; per filium factæ sunt, omnia enim per ipsum facta sunt, septimo die Deus requieuit.

Ioann. 5.
Prou. 8.

A sanctificatione vero creaturæ rationalis (quod opus per spiritum sanctum fit) nondum Pater aut Filius requieuit, nondum cessauit, vnde dixit & Iudæis idem Filius Dei: Pater meus vsq; modo operatur, & ego operor. De illis delicijs sapientiæ dicentis: Et delitiæ meæ esse cum filijs hominum, suo loco in illo speciali opere Trinitatis, scilicet in factura vel plasmatione hominis, erit plenius dicendum.

Contra illos qui dixerunt Spiritum Sanctum à solo Patre, & non etiam à Filio procedere, dictum à sapientia: En proferam uobis spiritum meum, & ostendam uerba mea. Cap. XVII.

Prou. 1.

EAdem ipsa sapientia dicit paruulis: En proferam vobis spiritum meum, & ostendam verba mea. Quid hoc est, nisi quod facturam se præuidebat, iamq; fecit ipsa incarnata sapientia: Cum enim resurrexisset à mortuis, stans in medio Discipulorum suorum, insufflauit & dixit eis: Pax vobis, accipite spiritum sanctum, & sicut alius Euangelista dicit: Tunc aperuit sensum vt intelligerent scripturas.

Ioan. 10.
Luc. 24.
filij.

Nonne hoc erat sapientiæ, id est, † de filio Dei, procedentem de semetipso dare vel proferre spiritum suum, spiritum sanctum & ostendere verba sua? Item in eodem libro scriptum est: Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Quid hoc est dicere, nisi quia verbum Dei, Filius Dei naturam assumpsit. siue corpus humanum, & eidem assumpto homini sanctum infudit septiformem spiritum.

Prou. 9.

Hæc idcirco dicimus, quia fuere nonnulli maximè Græcorum, qui dicerent à solo Patre & non etiam à Filio, procedere hunc Spiritum Sanctum, quos tamen sancta Romana Ecclesia, latinę Ecclesiæ columna, iamdudum per multa consilia, luce coruscans Euangelica, & super petram fidei firmiter stans fundata, sic reuerberauit, concentorem ex ipsis Græcis habens Athanasium catholicum atq; orthodoxum, vt iam non sit nobis necesse quicquam addere, nisi quia spontaneum in sermonibus nostris huic processioni offerimus obsequium, & inscribendo de huiusmodi quoddam dulcè in palato cordis ruminamus delectamentum. Tunc autem delectamentum hoc duplicatur, & spectatorem tantæ processionis lætificat abundantius, si cum authoritate scripturarum ratio quoq; suppeditat. vt non dubitet intima fides, quod non minus à filio, quam à patre, hic amborum spiritus procedat, Deus ex Deo, non differens in substantia, pax ambobus in maiestate, non par in gloria. Igitur, vt de ipsa processione vtiliter delectemur, & delectabiliter vtilia loquamur, dicendum inprimis, quot sint, & qui sint modi processionis eiusdem Sancti Spiritus.

Ad eandem ueritatis rationem multum illud ualere, quod ait Filius nocte illa qua tradebatur: Sed ego ueritatem dico uobis, expedit uobis ut ego uadam: si enim non abiero Paracletus non ueniet ad uos: si autem abiero, mittam eum ad uos. Cap. XVIII.

Sup, cap 11
Triplex processio spiritus sancti.

IAM quidem longè superius prælibatum est, sed nunc repeti, & latius explanari causa postulat, quia processio Sancti Spiritus tribus effecta est modis secundum scripturas veritatis. Primo, vt in principio, id est, in Filio, siue per Filium crearentur omnia: inter quæ, vbi dictum est:

Et

Et Spiritus Dei ferebatur super aquas, maxima atque pulcherrima narratur facta esse creatura, lux intellectualis, scilicet creatura angelica. Secundo, vt spiritualibus donis humana exornaretur creatura, inter quæ maximum est illud, quod locutus est per Prophetas. Tertio, vt in pœnitentiam & remissionem peccatorum daretur, quod ante Christi aduentum non fiebat. De isto effectu processionis, quod est in remissionem peccatorum dari, quis dubitet hoc dicere, quia secundum hunc modum Spiritus Sanctus à filio quoque procedit? Nam de illo quoque dato, quo spiritus idem diuisiones gratiarum distribuit, postmodum dicendum erit, quia nihilominus hoc etiam modo à filio procedit. De isto nunc dicere præstat, quod est in remissionem peccatorum dari, quo sine dato nullus vnquam hominum saluari potuit aut poterit. Hoc ergo in primis libenter (vt spero) & efficaciter accipiet auditor fidelis. Vado (inquit ipse Filius Dei) ad eum qui me misit, & nemo ex vobis interrogat me quo vadis. Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: Si autem abiero, mittam eum ad vos. Scio quidem & miror, locum hunc à quibusdam magnis & sanctis patribus sic esse tractatum, vt dicerent, Apostolos Christi circa ipsum Dominum non potuisse habere dilectionem spiritualem, nisi præsentiam sui subtraheret corporalem, atque hoc esse quod dicit: Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. Denique talis huius præsentis capituli expositio, verticem rei, siue maiestatem sacramenti, de quo tunc agebatur in illa sacratissima cœna, non attingit: vt dicere non dubitem, quia pro rei magnitudine seu pondere, sensus iste bonus quidem, sed nimium videtur exilis. Amplius autem & hoc dicere licet, quod non idcirco factum est, quod hic prædixerat, Tristitia implebit cor vestrum, quia corporalem sui præsentiam ascendens in cœlum, abstulit ab oculis eorum, imò & proinde magis gauisi sunt, sicut Lucas manifestius narrat: Et factum est (inquiens) dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cœlum & ipsi adorantes regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno. Vnde ergo contristari habebant, aut vnde tristitia impleuit cor vestrum? Nimirum de morte eius, de qua tam diu contristati sunt, donec venit Maria Magdalene, resurrexisse illum nuntians, his (inquit Marcus) qui cum eo fuerant lugentibus & flentibus. Hoccine (inquit) fuit ire ad patrem, scilicet, mori, quoniam dixit Et nunc vado ad eum qui misit me. Planè hoc ad patrem ire fuit, à quo & coronandis erit gloria & honor propter eandem passionem mortis. An non & hoc Euangelista dicit in initio eiusdem sermonis? Sciens (inquit) Iesus, quia venit eius hora vt transeat ex hoc mundo ad patrem. Itemque: Sciens (ait) quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit.

Spiritus Sanctus à filio quoque procedit. Ioann. 16. Expositio insufficiens. Tristitia implebit cor vestrũ. Lucæ. 24. Marc. 16. Hebræ. 2. Ioann. 13.

Item de eodem dicto, & quod Spiritus Sanctus tunc primum appellatus fuerit Paracletus, id est consolator, eo quod sit ipse peccatorum remissio, quam uidelicet remissionem peccatorum non dabat prius, nondum glorificato Iesu. Cap. XIX.

Igitur, vt aliquid dicamus dignum tanta grauitate oris ipsius Domini, dicentis: Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis, simul & illud perpendere operæ pretium est, quia nusquam ante illam sacratissimam cœnam, in qua sermonem hunc habuit, Spiritum Sanctum Paracletum nuncupauit. Erudite mentis est, persentire causam nominis huius, scilicet Paracleti, quod latine dicitur consolator. Quam videlicet causam sentiens, simul etiam percipiet, quia multum pertinuit ad rem, vt tali in tempore potissimum (quod ante non fecerat, neque per semetipsum, neque per Prophetas) Spiritum Sanctum Paracletum nuncuparet. Quale enim tunc erat tempus, vel quid illo tempore agebatur? Tempus erat passionis, tempus glorificationis: etenim hora eius instabat, vt per mortis passionem transiret de hoc mundo ad patrem, & idcirco tali transitu mox transiturus erat, vt acciperemus peccatorum remissionem. Neque enim aliter nobis peccata remitterentur aut remittuntur, nisi per sanguinem eius. Et quæ rogo prima vel maxima est sanctorum omnium consolatio, nisi peccatorum remissio? Cum igitur dicit, si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos, sic intelligi vult, ac si dixisset, si enim per passionem mortis non transiero ex hoc mundo, neque vobis, neque antiquioribus, neque venturis post vos, dabitur Spiritus Sanctus secundum hoc datum, quod est peccatorum remissio. Quam propter causam rectè dicitur & verè est consolator. Cumque protinus subiungit: si autem abiero, mittam eum ad vos, hoc patenter enuntiat, quod ab ipso procedat hic consolator. Hic Spiritus Sanctus peccatorum remissor & ipsa remissio. Et quis, nisi infidelis dubitare aut nescire vellet, quod de ista persona, de isto Filio Dei, peccatorum nobis remissio processerit? Nonne hoc ipsum nobis luce clarius facit veritas Euangelij, cum ipse qui dixerat: si autem abiero mittam eum ad vos: postquam abijt, rediens & stans in medio discipulorum suorum, insufflans & dicens, accipite Spiritum Sanctum, statim subiunxit quorum remiseritis peccata, remittuntur eis? Et quidem Spiritus Sanctus non est flatus corporeus verumtamen per hoc verbum quod dictum est, insufflauit, duo hæc nobis dat intelligi, & quod ex ipso procedat ista paraclesis, & quod per hunc spiritum sanctum tam facile sit omnia peccata dimitti, quàm facile, cum vult, insufflare potest aliquis. Succurrunt multa cum ratione famulantia veritati huic, & idcirco vt sermo prolixus minus fastidiosus sit, quasi respirandum est faciendo finem præsentis libelli.

Ioann. 16. Causa huius nominis paracletus. Conuincitur error Græcorũ. Ioan. 20. Insufflauit cur dictũ est.

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE

Trinitatis, & processione Sancti Spiritus,

LIBER SECVNDVS.

De thesauro nominis Domini, quem qui thesaurizant sibi ipsis, iuxta beatum Iob Reges & Consules siue Principes sunt. Cap. I.



Iob. 3.

QVI thesauros nominis tui fideliter thesaurizant sibi, ô Trinitas Deus, ipsi Reges, ipsi Consules siue Principes sunt: De quibus beatus Iob, similis talium diuitum esse cupiens loquitur. Nunc enim dormiens silerem & somno meo requiescerem cum Regibus & Consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines: aut cum Principibus, qui possident Aurum & replent domos suas Argento. Quid ergo tantillus, qui thesaurum hunc inuenisse me arbitror, absconditum in agro, sicut præscripsi in præcedenti libro? Putas ne sperare audeam, quod cum possedero Aurum hoc, & domum meam repleuero huiuscemodi Argento, dormiturus sim in silentio, & requieturus somno meo cum illis Regibus & Consulibus terræ: qui semetipsos regere, & alijs suo quisque tempore nouerunt consulere: cum illis principibus, id est, sanctis doctoribus qui vt Aurū hoc & Argentū possiderent, ædificauerunt sibi solitudines sanctæ contemplationis, iuxta illam sententiam veram, Scribæ sapientiam in tempore otij, & qui minoratur actu, ipse percipiat eam? O si fiat iuxta præuisum olim memorandi Otomaris presagium: vtinam Iesu Christe, cunctarum Dominus mansionum qui ostiarius ipse es & ostium adducas me in domum illorum vsque ad pedes, ne dicam consessum ipsorum, scilicet regum, iam dictorum consulumque ac principum, cum sponsione hac, Ingredieris in abundantia sepulchrum. Hac igitur spe cœptum fidelis sermo peragat cursum, & procedentis Spiritus Sancti cum laude & gloria summæ trinitatis, quoad potest, personet preconium, scrutetur de sanctis scripturis testimonium.

Aedificare solitudines quid est.

Eccl. 38.

Reuelatio nis præsagium.

Iob. 5.

Quod non minus à filio quàm à patre procedat Spiritus Sanctus, & de eo quod ait filius, quem ego mittam uobis à patre spiritum ueritatis qui à patre procedit. Cap II.

IAm de processione, quia procedit in remissionem peccatorum, pauca dicta sunt & adhuc aliqua dicenda sunt, pro astipulatione veritatis huius, quod non minus à filio quam à patre procedat hic vnus idemque spiritus. Dixit enim ipse filius Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. Et de hoc iam dictum est. Restat, vt eiusdem filij dictum pro hoc ipso negotio ad medium deducamus, cui fortiter innixi visi sunt sibi, qui dixerunt, quod à solo patre, & non etiam à filio, procedat Spiritus Sanctus. Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à patre, spiritum veritatis qui à patre procedit. Ecce (inquiunt) quomodo distinxit, quam diligenter expressit. Nam dixit quidem, quem ego mittam vobis, sed addidit à patre. Sed nec semel dixisse contentus, ne parum expressisse videretur, subiunxit: Qui à patre procedit. Itaque ad confirmandum quod æque à filio, vt à patre procedat Spiritus Sanctus, parum illis est, quod dixit Filius pluribus in locis, ego mittam vobis: nisi rationem demus, cur vel quid intendens addiderit, qui à patre procedit. Magna planè quæstio, & ad soluendum esset difficilis, si iam constaret & concederemus, quod vbicunque nominatur Pater, vna tantum persona debeat intelligi, scilicet Deus Pater vnici filij Iesu Christi. At vero (sicut Apostolus dicit) vnus Deus & Pater omnium, & nos in oratione dominica dicimus, diuina institutione formati: Pater noster qui es in cœlis: discrete accipiendum est nomen patris, vt alias intelligatur pater omnium filiorum adoptionis, alias pater vnici & consubstantialis filij. Denique nobis, qui non nati, sed adoptati sumus, Pater est vnus idemque Trinus Deus, Pater & Filius & Spiritus Sanctus: illi autem, qui solus est naturalis Filius, vna persona Pater est, & ad illum vnicum filium relatiue pater dicitur. Discretionis huius signum hoc est. In Euangelio est, vbi cum additamento possessiui pronominis dicat hic Filius, Pater meus vel patris mei: & est vbi dicat, pater vel patrem, & à patre: sicut hic absque additamento huiusce pronominis. Quod si diligenter discreueris, perpulchrum est animaduertisse, quia cum signanter dicit pater vel patris, cum præpositione hac meus vel mei ea quæ tunc loquitur, longè communionem excellunt nostræ fraternitatis, scilicet, vt qualia tunc loquitur, nemini nostrum qui per gratiam fratres eius vel filij Dei nominamur & sumus, loqui fas aut licitum sit. Exempli gratia: Pater meus (inquit) vsque modo operatur, Quod deinde sequitur, & ego operor. Et: Amen amen dico vobis, non potest filius à se facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem. Et subinde, sicut enim pater suscitat mortuos & viuificat, sic & filius quos vult viuificat, hæc & cætera

Ioann. 16.

Argumentatio Græcorum.

Ioann. 15.

Responsio

Ephe. 4.

Pater quādoque personæ, quandoque totius trinitatis nomen est

Differēs locutio pater & pater meus.

Ioann. 5.

quæ sequuntur, cui filiorum dicere vnquam licuit aut licebit nisi huic vnico filio dei? Vbi vero absq;
pronomine possessiuo dicit, pater, sic loquitur humiliora de se, vt penè congruant vel imitanda sint
paruitati nostræ, quorum frater dignatur dici vel esse. Exempli gratia: Et sicut mandatum dedit mi- Ioan. 14.
hi pater, sic facio Humiliora namq; sunt hæc, & assumptæ humanitatis humilitatem, qua sine dubio
maior est vnus Deus Pater & Filius & Spiritus Sanctus, sonant ea quæ ibidem loquitur, scilicet hæc:
Si diligeretis me, gauderetis vtiq;, quia vado ad patrem, quia pater maior me est. Iam non multa lo-
quar vobiscum: Venit enim Princeps mundi huius & in me non habet quicquam, &c. Promptum es-
set discretionem istam, ferè vbiq; obseruatam, in scriptura Euangelij, nisi longum nimis videretur le-
genti: præsertim cum ex paucis istis commonitus, cætera per semetipsum valeat experiri. Qui etsi can-
tare consueuit ex persona filij, rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis. Itemq; meus cibus
est vt faciam voluntatem patris mei, sciat Euangelistam non scripsisse, meus cibus est vt faciam vo- Ioan. 4.
luntatem patris mei, sed voluntatem eius qui misit me: neq; scripsisse rogabo patrem meum (cum ro-
gare sit naturæ inferioris, & rogatio eius, sacrificium passionis eius fuerit) & ego rogabo patrem (in-
quit) & alium paracletum dabit vobis.

*Item de eodem dicto contra hæreticos, quia non sequitur, spiritum sanctum non proce-
dere à filio propter id quod ait: qui à patre procedit, imò sequitur spiritum
sanctum deum esse, qui à diuinitate procedit.* Cap. III.

ERgo quoniam procedente spiritu sancto dixit, quem ego mittam vobis à patre, & meo non ad-
didit: Itemq;, qui à patre procedit, & meo non apposuit: sic tuta & prouida fides rectè intelligit,
à patre, ac si dixisset, à diuinitate, quæ scilicet diuinitas vna patris & filij substantia est. Requiratur
nunc intentio vel causa propter quam dixerit hic ille testis fidelis, quia spiritus sanctus à patre proce-
dit: & tunc sic sonabit, sic audietur dictum istud ei, qui habet aures audiendi, vt verè vox firmamenti,
verè sonus sublimis dei. Quæ nam intentio vel causa est, nisi ipsa propter quam natus est, & in hunc Christi te-
mundum venit, scilicet in testimonium perhibere veritati? Sic enim dixit: Ego in hoc natus sum, & ad stimoniū
hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Cuius videlicet testificandæ veritatis quæ contra hę-
summa est, nisi quod sit vnus verus Deus Pater & Filius & Spiritus Sanctus? Nimirum ad testimo- reticos.
nium huius veritatis magnificè pertinet illud, quod idem filius dei & de semetipso dixit: ego enim ex Ioan. 18.
Deo processi, & de spiritu sancto testificatus est, qui à patre procedit. Quid enim ô hæretici Arriani Ioan. 8.
qui dixistis, quia spiritus sanctus creatura est: & vos ô Macedoniani qui dixistis, quia spiritus sanctus Ioan. 15.
Deus non est: Quid (inquam) ô insensati? Quid aliud quam Deus ex deo processit aut procedit? Quod Ioan. 3.
natum est ex carne, caro est. Et quod natum est ex spiritu, spiritus est. Sic procul dubio quod processit Et filius &
& quod procedit ex deo, Deus est. Processit autem ex deo Filius, procedit Spiritus Sanctus. Ergo De- spiritus san
us est Dei Filius, ergo Deus est Spiritus Sanctus. Eccè quam breuè dictum, quam magnum sonat ctus verè
testimonium? Breuè dictum est, ergo ex deo processit, & magnum perhibet testimonium veritati, Deus est.
quod Filius Dei Deus sit. Breue dictum est, qui à patre procedit & magnum perhibet testimonium ve-
ritati, quod Spiritus Sanctus Deus sit. Magna hæc vox (vt supra dictum est) firmamenti, magnus Apo. 12.
hic sonus sublimis dei, super serpentem antiquum detonans, qui victus est, & de cœlo proiectus est in
terrā, & super aquam doctrinę nequam, quam misit ex ore suo tanquam flumen post mulierem, id est
ecclesiam, vt faceret eam trahi à flumine, & hac voce confortata terra, adiuuit mulierem, aperiens os
suum, & absorbens illud flumen, conuenientibus scilicet patribus de toto orbe terrarum, tanta cum
oris apertione, vt per testimonia scripturarum annihilarent blasphemias hæreticorum, quorum de-
terrimi fuerunt Arriani, & post illos Macedoniani, qui dixerunt creaturam esse Dei filium, creaturam
& non Deum esse spiritum sanctum.

*Item de eadem sententia, quo pertinuerit, ut in illa sacratissima cœna, qua tradebatur, non
contentus dixisse: quem ego mittam uobis, addidit dicens: qui à patre
procedit.* Cap. IIII.

ITaq; illud, quod cum dixisset dei Filius: Paracletum ego mittam vobis à patre, & addidit vel
repetiuit dicens: qui à patre procedit. Et à Filio non procedit, verumetiam amplius magnifican-
dam demonstrat maiestatem procedentis, ne putet quis, & dicat hæreticus, qui sperat ab homine,
& non procedit ab ipsa substantia. † Eccè per simile hoc, quod dicimus, nonnihil adiuuatur intelli- Adde, rem
gentia fidei. Apud Marcum Euangelistam cum dixisset: Quisquis vnum ex huiusmodi pueris recepe- dei seu pa-
rit in nomine meo, me recipit, continuò subiunxit: Et quicunq; me suscipit, non me suscipit, sed eum qui tris.
me misit. Humilis enim erat homo inter homines, mortalis inter mortales apparebat, & homo tan- Marc. 9.
tum videbatur, & Deus esse non agnoscebatur. Proinde ne diceret aut cogitaret quis: quid pro magno
reputas te suscipi, aut quid magnum est in nomine tuo quenquam recipi, cum & tu homo sis vt isti,
quos vis in nomine tuo recipi. Rectè & opportunè prosecutus est, & qui me suscipit, non me suscipit, Cur dixit
sed eum qui me misit. Similiter quando hæc dicebat, quando paracletum spiritum sanctum promit- Christus,
tebat. Nonne & multo magis homo infirmus, & quasi nouissimus virorum apparebat illa qua trade- Qui à pa-
batur vespera, in illa sacratissima cœna? Nonne (inquam) tunc maximè in infirmitate nostra laborabat, tre proce-
& non erat species ei neque decor, vnde & vidimus eum (inquit Propheta) & non erat aspectus, & dit.

desiderauimus eum despectum & nouissimum virorum, virum dolorum & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius, & despectus? Proinde ne maiestas spiritus sancti minor videretur, vel tunc præsentibus, vel post futuris, ex eo quod homo eiusmodi dixisset: quem ego mittam vobis, rectè & necessario addidit, à patre, & repetens, qui (inquit) à patre, id est, ab altissima procedit diuinitate. vnde & credi, vel agnosci debet quid sit altissimus ipse. Per hoc ergo simile, sicut iam dictum est, fides debet, vt firmior sit, adiuuari: præsertim quia non, sicut vbi dixit, & qui me recipit, quasi quandam negationem supposuit dicens, non me recipit, sed eum qui me misit: non enim (inquam) sicut illic? ita & hic tali locutione vsus est, vt diceret: quem ego mittam vobis, non ego mittam, sed is qui me misit.

Item filium fontem esse processionis huius, sicut est & pater, Psalmista dicente: Quoniam apud te est fons uitæ. Cap. V.

Dñe apud te est fons vitæ.
Psal. 35.
Gene. 2.
Psal. 45.
Psa. 35.

VT igitur hauriamus vitam, & bibentes non sitiamus vnquam, accedamus tam scienter, quam fiducialiter ad hunc procedentem, non dubitantes filium æque vt patrem huius esse processionis fontem. Vnde & cum Psalmista dicamus tibi domine, quoniam apud te est fons vitę. Vita enim, spiritus sanctus est & fons vitæ, filius dei est, & dominus cui hæc loquitur: Domine in cœlo misericordia tua, &c. vsq; inebriabuntur ab vbertate domus tuę, & torrente voluptatis potabis eos, quoniam apud te est fons vitę, Deus pater est. Sic ergo in hoc Psalmo intelligimus fontem apud dominum sicut in Euangelio, verbum apud deum. flumen & de fonte, & de fontis vena procurrit: spiritus sanctus & de filio, & de patre procedit. Flumen inquam, verbi gratia, Physon siue Gyon profluit de fonte qui est apud paradisum. Fluminis impetus, qui lętificat ciuitatem Dei, procedit de fonte qui est apud Dominū de verbo quod est, vel erat apud deum. Attamen similitudo hæc non est omnino perfecta. Nam paradisus & fons, terra & aqua diuersa est substantia. Et fluuius localiter egreditur de fonte siue de terra illa. Fons autem & Dominus, apud quem est fons vitæ, & ipsa vita scilicet spiritus sanctus, vna substantia est. Vide nunc ordinem siue iuncturam verborum. Cum dixisset: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, causam subiunxit, cur hoc deberet & vnde posset fieri, dicens: Quoniam apud te est fons vitæ. Nam pro posse siue possibilitate talem præsens coniunctiuncula structuram facit. Dixit, torrente voluptatis tuę potabis eos, id est, perfectam & inæstimabilem iucunditatem eis dabis. & hoc benè poteris facere, quoniam apud te est fons vitæ, de quo procedit spiritus sanctus, qui ipse est torrens voluptatis tuæ. Pro causa vero sic. Dixi potabis eos, & hoc idcirco debes facere, quoniam ipsi credunt & confitentur quod sit apud te ille fons vitæ,

Ad eandem ueritatis rationem pertinere, quod clamans dixit fons ille, si quis sitit ueniat ad me, & bibat. & de fontis eiusdem apertione. Cap. VI.

Ioan. 7.
Si quis sitit veniat ad me.
Zach. 13.
Fons patēs in ablutionē peccatoris & menstruatæ.
Esa. 64.
Ioan. 12.
Ioan. 19.
Ioan. 12.

NOnne hoc est quod clamans dixit fons ille filius ipse? Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ vitæ. Cui rogo magis vel melius congruit quam fonti, vt dicat: Si quis sitit, veniat ad me & bibat? Habet enim fons quod de semetipso effundat, habet (inquam) fons vitę, qui apud te est domine vitam, id est, viuificantem spiritum qui ex ipso procedat, & in os sitientis siue bibere volentis, id est, in interiora animæ credentis, desiderantis, & viuere volentis larga dignatione influat. Hinc & apud Zachariam Prophetam scriptum est: In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Gaudemus enim nomine fontis Christum Dei filium in hac ratione designari, dum hoc intendimus quod nulli dubium esse debuerit, quod nunc ecclesia catholica firmiter credit, quia spiritus sanctus non minus à filio, quam à patre procedit. Primum in remissionem peccatorum, de quo videlicet dato eiusdem spiritus sancti, & hic Propheta dicit manifestè, in ablutionem peccatoris & menstruatæ, scilicet populi vtriusq;, peccatoris populi gentilis: menstruatæ, synagogæ, cuius ex nobilioribus filijs vnus Esaias hoc ipsum confitetur & dicit: Et facti sumus vt immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatæ omnes iustitiæ nostræ. Sed nec illud ignotum esse debet, quando vel ex quo die fons iste patens factus sit, & peccatorem, siue menstruatam abluerit, quoniam sic dictum est: In die illa erit fons patens domui Dauid. Nimirum dies ille nunc est, dies glorificationis Iesu Christi domini nostri, ex quo exaltatus à terra vt omnia traheret ad se, cum emisisset spiritum, vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit sanguis & aqua. Tunc fons iste patens factus est, & extunc patet, quia non ante, sed extunc Spiritus Sanctus in remissionem peccatorum datus est. Eatenus quippe (vt iam dictum & sæpe dicendum, semperq; sciendum est) in diuisiones quidem gratiarum spiritus idem patribus & Prophetis datus erat, sed huius dati, quod est ablutio, tam peccator eatenus quàm menstruata expers fuerat. Hinc est illud dictum: Nondum enim erat spiritus sanctus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus.

De proprietate fontis illius qui est apud te Domine, & de equiuocatione fontium in scripturis, ut illic hauriat aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Cap. VII.

Homines sancti quo modo dicuntur fontes.

FOrtè dicit aliquis. Multorum communis appellatio mystica est fons, etenim multi in scripturis fontes nominati sunt: multi (inquā) sancti homines, scilicet Prophetæ & Apostoli nomine fontiū

significati

significati sunt. Exempli gratia: Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Item in Psalmo: Et Esa. 12.
apparuerunt fontes aquarũ. Ipse quoq; saluator mulieri Samaritanæ loquitur: Qui aũt biberit ex aqua Psal. 7.
quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in Ioan. 4.
vitam æternam. Quomodo ergo, pro documento processionis Spiritus Sancti, dum astruere volumus, quod non minus à filio quam à patre procedat idem spiritus sanctus, tantoperè gaudemus de Psa. 135.
significatione filij, vocabulo fontis, quia sic scriptum est: Quoniam apud te est fons vitæ & in illa die Zach. 12.
erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ? Ad hæc (inquam) magna distantia est fontis qui est apud Deum, & cæterorum fontium, qui omnes, vt efficerentur fontes, de plenitudine eius acceperunt. Deniq; cum & in hoc multum ab illo differant, quod omnes (vt iam dictum est) de plenitudine eius acceperunt, & adhuc multæ sint differentiæ illorum, maxima hæc distantia est, quam protinus dicam. De illo fonte vnico, qui erat & est apud Deum, ipso profundo corde patris, non solæ voces aut verba, sed ipsa procedit substantia spiritus sancti. De fontibus autem alijs, tantummodo voces seu verba eiusdem spiritus sancti, non ipsa e- Ioan. 1.
ius substantia procedit. Quæ nam sunt voces, seu verba spiritus sancti? Nimirum omnes scripturæ veritatis, quas vtiq; per os sanctorum hominum locutus est spiritus inspirator veritatis. Proinde diligenter perpende verba hæc: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æ- 2. Petri. 1.
ternam. Hoc ita rectè intelligitur. Gratia spiritus sancti quam dabo, vel dare potero ei (ille e- Ioan. 4.
nim spiritus ex me procedit) non est, nec erit sicut spiritus huius mundi, siue sapientia seculi, quæ non Aqua viui-
viuificat, sicut aqua putei huius quam hauris, non facit tibi vt non iterum sitias: sed faciet in eo gratia ficans.
eadem intelligentiam scripturæ viuificæ, quæ videlicet intelligentia sic perseuerat, sicut de fonte aqua profluere non cessat, vt loquendo siue etiam scribendo, quasi quibusdã riuis, prata multa, id est, mul- Psal. 64.
torum irriget animas, fiatq; quod dictum est per Psalmistã: Riuos eius inebrians multiplica genimina eius, in stillicidijs eius lætabitur germinans. Et hoc quidem facere potest quisq; fontium, scilicet sanctorum hominum, qui à Deo inspirati sunt, profundere doctrinæ riuulum, proferre sermonem bonum, ipsum autem spiritum sanctum homini perferre non potest, quantocunq; dono eiusdem spiritus abundet, nisi solus ille & vnicus fons vitæ qui sit, apud te Domine est.

De eo quod ait Euangelista: hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Cap. VIII.

PRoinde valdè diligenter attendendum est illud, quod vbi dixit fons ille (sicut supra memoratum est) clamans in templo in magno die festiuitatis: Si quis sitit, veniat ad me & bibat: qui credit Ioan. 7.
in me (sicut dicit scriptura) flumina de ventre eius aquæ viuæ, protinus Euangelista subiunxit: Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Deniq; potest quidem simpliciter & absq; offendiculo in pace fraterna suscipi siue intelligi, quod illud totum de spiritu sancto clamauerit, sed vbi dissonantia sit, siue contra dissonantes declamandum est, quemadmodum hic dum agimus de processione spiritus sancti cautè discernendum est, quia non solum vnum sed quodammodo domino dixit. Siquidem in ipso literali sensu aliud est bibere, & aliud est flumina fundere, sicut aliud est accipere & aliud dare vel reddere. Quia ergo nec sic Euangelista scripsit, hæc autem dixit de spiri- De filio
tu sed hoc dixit de spiritu, libera patet expositio, quia quod clamauit Dominus: si quis sitit veniat ad dei spiri-
me, bibat sine dubio de spiritu dixit testificans, quod spiritus sanctus de ipso procedat. Quod aũt sub- tus Sãctus
iunxit: qui credit in me, flumina de ventre eius fluẽt aquæ viuæ. Item de spiritu dixit, sed hoc sensu, quod procedit.
non ipse spiritus, sed vox vel doctrina spiritus sancti de ventre vel ore hominis inspirati sese effundat, De sanctis
iuxta quod alibi dicit: Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis. Sicut enim vox per hominem so- homini-
nans spiritu sancto inspiratum, verbi gratia Prophetam siue Apostolum, & proloquens siue sapien- bus vox
tiæ, siue scientiæ sermonem, aut quodlibet de generibus linguarum, non est ipsa substantia spiritus san- vel doctri-
cti in anima, prout vult spirantis: sic flumina credentis de ventre fluentia, non est ipsa substantia aquæ, na spiritus
quam fons ille dat, vel ad quam inuitat dicendo: si quis sitit, veniat ad me & bibat, attamen & vox sancti.
quam audis, flumina quæ per vocem loquentis hominis diffiduntur, rectè signantur nomine spiritus, Ioan. 3.
eo videlicet locutionis modo, quo plerunq; solemus efficiens exprimere per id quod efficitur, veluti cum ferrum calens dicimus ignem, & aquam frigore concretam dicimus hyemem.

Quod de uentre credentis in filium dei solummodo sacramenta scripturarum, quæ per spiritum sanctum administrata sunt: de illo autem fonte, id est, filio Dei, ipsa quoq; procedit substantia spiritus sancti. Cap. IX.

IGitur ab illo fonte qui Deus & homo est, multum (vt iam dictum est) cæteri omnes differunt, quicunq; fontes dicti sunt, vel dici meruerunt. Quia videlicet de fontibus illis tantummodo flumina aquæ viuæ fluxerunt, quæ non sunt ipsa substantia spiritus sancti, sed administrata per spiritum sanctum sacramenta scripturarum: ab illo autem & ipsa substantia Spiritus Sancti procedit, quia Deus est, & flumina scripturarum voce corporea fluxerunt, quia homo est. Et multa quidem sunt huiusmodi flumina de ventre illius, & de ventre credentis in eum fluentia, sed quatuor sunt

fluminum cunctorum capita, id est flumina principalia, flumina inquam, id est sacramenta. Sicut enim
Quatuor praecipua flumina seu sacramẽta Christi. vnus est fons siue fluuius, qui egrediebatur inquit scriptura, de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita, id est principalia flumina, sic de multis vel multiplicibus sacramentis quatuor sunt, praecipua Christi sacramenta, quibus intendit omnis scriptura diuinitus inspirata, scilicet incarnatio eius, passio eius, resurrectio eius, ascensio eius. Haec flumina iam de ventre eius quam de ventre credentis in eum fluere non desinunt, & vocem spiritus sancti tam per os eius
Gene. 2. quam per credentium in eum Apostolorum haec sacramenta praedicantis, totus mundus audiuit hoc interim excepto, quod ex abundanti est astruere, quia sacramenta haec ex ipso sunt condita pariter & annunciata: caeteri autem annunciationis huius ad nos, ministri & adiutores fuerunt. Nunc de eo quod iam praelibatum est spiritus vbi vult spirat, scilicet de ipsa processione vel procedentis persona, quod Deus & Dominus sit, & eiusdem cum patre & filio maiestatis siue potestatis, in hoc ipso dum procedit, latius dicendum est. Nunc quod non minus à filio quam à patre procedat, hactenus à nobis sermo habitus, prosecutus est.

De ipso procedente spiritu sancto, & diuina ipsius potentia, iuxta quam dictum est: Spiritus ubi uult spirat. Cap. X.

Ioan. 3. Spiritus vbi vult spirat. CLausula haec quam breuissima: Spiritus vbi vult spirat, diuinam eiusdem spiritus sancti naturam, diuinam nihilominus potentiam, magnificè nobis, qui in eum credimus, enunciat, & manifeste quaedam diffinitio est, hunc secernens ab omni spiritu quicunque Deus non est, vel sub Deo spirat. Nullus enim spiritus, praeter hunc spiritum qui Deus est vbi vult spirat. Creatus quilibet spiritus bonus, siue malus spirat quo spirare mittitur vel permittitur, nec ita spirat, vt ipsa spiritus nostri sub-
Obiectio. stantiam ingrediatur, nisi solus creator spiritus. Quid ergo est (inquit) quod quilibet homo spiritu maligno plenus dicitur? Sicut enim legimus hominem quempiam sanctum vel fidelem, verbi gratia:
Acto. 6. Stephanum plenum spiritu sancto, ita & Iudam legimus peruasum à spiritu maligno, non quomodo-
Ioan. 3. cunque, sed ita, vt de illo dicat Euangelista, quia intrauit in illum Satanas. Similiter de bonis spiritibus
Zacha. 1. hoc exemplum est apud Zachariam Prophetam. Et dixit ad me Angelus qui loquebatur in me: Ego ostendam tibi quid sint haec. Item: Et respondit Dominus Angelo qui loquebatur in me, verba bona,
Solutio. verba consolatoria. Et post aliqua: Et ecce Angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & alius Angelus egrediebatur in occursum eius. Ad haec inquam. Nec ista scripturae testimonia compellunt nos, nec ipsa ratio consentit, vt dicamus vel suspicemur, quod creaturis rationalis spiritus, rationali spiritui substantialiter vnquam potuerit aut possit infundi, vel quod rationalis spiritus capax sit alterius, nisi solius spiritus Dei. In habitationem duntaxat corporis missus aut permissus sese inserit. Et malus quidem spiritus comprehensum hominis spiritum veneno malitiae inficit, aut furiosis agitat flagellis: bonus autem angelus custos appositus humano spiritui, demulcet eum verbis bonis, verbis consolatoriis: in ipsam autem substantiã neuter sese infundit. Neque enim ita subtilior spiritus angelicus humano spiritu est, vt alter alterius capax, vel alter alteri capabilis sit. Solus creator spiritus, solus (inquam) & vnus
Ioan. 14. Ibidem. Deus pater & filius & spiritus sanctus humano spiritui capabilis est, quia longè subtilior est. Si quis diligit me (ait filius) & pater meus diliget eũ, & ad eum veniemus, & mansionẽ apud eũ faciemus. De isto autem paracleto spiritu sancto idẽ dixit. Vos autẽ cognoscetis eũ, quia apud vos manebit, & in vobis erit.

De illo modo spiramenti eius, quo spirans ubi uult ipsam animae substantiam penetrat, & abyssum eius perambulat, & quod huius dignationis experimentum sentire in hac uita ualdè paucorum est. Cap. XI.

Spiritus sanctus & deforis & intus spirat. IGitur hic spiritus Deus est, & hoc praesens quoque sententia confirmat, dicentis, spiritus vbi vult spirat. Cum vult, deforis per angelum spirat, id est, praeceptũ vel consilium dat: Et cum vult intus per semetipsum spirat, id est, animae substantiã sensibiliter perambulat. At vero istud, quod postremum dixi, valdè paucorum est, dum in corpore viuentes peregrinamur à Domino. Illud quod primum dixi, quia dum vult, spirat deforis, adeo multorum est, vt etiam malis interdum accidere potuerit. Exempli gratia. Misit Saul lictores vt raperent Dauid. Qui cum vidissent cuneum Prophetarum vatici-
1. Reg. 19. nantium, & Samuelem stantem super eos, factus est etiam in illis spiritus Domini, & prophetare coeperunt etiam ipsi. Prophetauerunt & alij nuntij, prophetauerunt & tertij. Abijt & ipse. & factus est etiam super eum spiritus Domini & prophetauit. Effectus enim quidam est, valens aperire interiores oculos, etiam eius qui non meretur ingressum ad se eiusdem spiritus Domini, vt videat quod ante ignorauit, & intelligat voluntatem domini: nimirum ad iudicium sibi. Quemadmodum & ille Balaam
Nume. 24. qui de semetipso ait. Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obturatus est oculus. Dixit auditor sermonum Dei, qui visionem omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic aperiuntur oculi eius. De quo
Deute. 30. videlicet Balaam in praesenti ratione perpendendum est, quia cum semel & iterum dictum vel scriptũ sit, quia occurrẽs ei Dominus, posuit verbum in ore eius, nusquã dictum est, posuit in corde eius sicut di-
1 Cor. 2. citur digno & fideli viro, prope est verbum in corde tuo & in ore tuo. Non enim in corde per dilecti-
Sap. 7. onem sapiebat ea quae Dei sunt, quamuis ore per scientiã proferat ea quae Dei sunt. Istum modũ spiramenti, de quo dicere coeperã, quo spiritus sanctus multiplex (vt ait sapientia) subtilis, mobilis, discretus, incoinquinatus, certus, suauis, stabilis, securus, omnibus mobilibus mobilior, ipsam animae

substantiam

substantiam penetrat, & abyssum eius perambulat, valdè paucorum est experiri, quam diu in hac vita sunt à Domino peregrini: & cum vix quispiam eorum expertus fuerit, non valet verbis exprimere si velit, quoniam ineffabile est quod sentit. Hic nimirum non opus habet, vt eum doceat quis, quod spiritus sanctus Deus sit, ipsa enim infusionis eius vnctio docet eum, quemadmodum Ioannes Apostolus in Epistola sua dicit: Et vos vnctionem habetis à sancto, & non necesse habetis vt aliquis doceat vos, sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus Vtiq; in semetipso expertus hoc dixit. Et aliquos inter illos esse nouerat, qui nonnihil haberent, de ista vnctione mirabili vnctione ineffabili, per quam intelligitur beata anima, quod Deo placita sit, sicut & postmodum dicit: In hoc intelligimus quoniam in eo manemus. & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis,

1. Ioan. 2. 1. Ioan. 3.

Quod si Paracletus iste spirare uelit, ubi non quæritur uel recipitur consolatio præsentis seculi, & de eo quod ait Dominus, rogabo patrem & alium paracletum dabit uobis, Cap. XII.

VBi quæso spiritus huiuscemodi aspirationem spirare vult. Nam quod spiret vbi vult tanquam Deus & omnipotens Dominus, credimus & scimus: sed hoc non frustra diligens animus quærit vbi ille spirare velit, vel spirare consueuerit. Ad hæc inquam. Illic spirare vult & illic spirat aspiratione illa mirabili, quam dixi. vbi non est consolatio præsentis seculi. vbi est qui dicat, renuit consolari anima mea. Item: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus cedar, multum incola fuit anima mea. Sed hic gemitus, cui nisi Deo vel spiritui eius est manifestus? Idcirco & alius dicit: Secretum meum mihi, secretum meum mihi, væ mihi. Quam ob causam? Confractione confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commouebitur terra, agitatione agitabitur terra, & subaudias, idcirco renuit consolari anima mea, quia consolatio stabilis non est in terra confringenda, conterenda, commouenda, agitanda. Quod iam in partibus aliquoties factum est, vniuersaliter autem vltimo iudicio fiet irrecuperabiliter. Vbi pro huiusmodi causa luctus est vel gemitus, vbi spiritus iste Paracletus, id est, consolator spirare vult. Omnes huius seculi aliam habent consolationem suam, & væ vobis diuitibus. ait Dominus, quia habetis consolationem vestram. Ad Discipulos autem suos dicit: Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum Alium paracletum dixit, videlicet idcirco quia duo sunt paracleti, multum dissimiles. imò & oppositi, hinc spiritus Dei, illinc spiritus huius mundi. Vnde & cum dixisset: Et alium paracletum dabit vobis, subiunxit: quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum, videlicet sua paraclesi consolatum & incrassatum habens cor suum. Et quidem bonus & acceptus est sensus, quo dictum est ante nos, spiritum sanctum idcirco alium paracletum à filio esse nuncupatum, quia Filius ipse Paracletus est, alius in persona, non alius in natura: sed nihilminus hic sensus quem nunc dicimus placet, imò & expeditior est. Denique in beata trinitate est quidem. & necessario confitetur ad salutem, quia est personarum pluralitas, sed non est ibi vlla paracleseos, id est, consolationis dualitas. Hic profecto in hac oppositione, vbi Deo mundus opponitur, dicendo: Et alium paracletum dabit vobis pater spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non vidit eum, manifesta est dualitas paracleseos, quia sicut duo sunt spiritus, alius mundi, alius Dei. Vnde Apostolus loquitur: Non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est: sic & duos paracletos, nihil commune habentes rectè dici ratio consentit, alium spiritum huius mundi, qui consolatur filios seculi in delicijs transitorijs alium spiritum Dei, in quo solo consolationem habent filij Dei, filij sponsi, qui ablatus est ab eis,

Spiritus sanctus spirat in eis, qui lugent in hoc seculo. Psal. 76. Psal. 119. Esa. 24. Alius mũdi, alius electorũ paracletus. Luc. 6. Ioan. 14. 1. Cor. 2. Matth. 9.

Item de eadem dignatione spirantis ubi uult, iuxta illud in Prouerbijs: Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare uinum, date siceram mœrentibus & uinum his qui amaro sunt animo. Cap. XIII

IGitur quod dictum est: Spiritus vbi vult spirat, sic venerabiliter intelligitur, quod non casu, sed cum ratione iudicij, alias spirare velit, & alias spirare nolit, quam videlicet iudicij rationem sapientia nobis insinuat in parabolis Salômonis verbis huiuscemodi: Noli Regibus ô Lamuel noli Regibus dare vinum, quia nullum secretum est vbi regnat ebrietas, ne fortè bibant & obliuiscantur iudiciorum. & mutent causam filiorum pauperis. Date sicerã mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo. Bibant & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris non recordentur amplius. Lamuel quippe, quod interpretatur in quo Deus, ipse est Christus in quo reuera Deus, quemadmodum Apostolus dicit: Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi. Nec vero ita Deus in illo, sicut in nobis, sed multo differentius, ita videlicet, vt verbum Deus, & assumptus homo vnus Christus, vna persona sit. Vinum quod dat iste Lamuel, sine dubio hic spiritus sanctus est, qui cum datus esset Apostolis ab ipso dicente: Ego mittam promissum patris mei in vos, & illi loquerentur linguis, stupentes qui audiebant. nescientes quidem ipsi quid dicerent, sed tamen verum dixerunt, quia musto pleni sunt isti. Reges quibus vinum hoc dare nolit Lamuel, diuites sunt huius seculi, & in ipsis diuitijs superbi, quibus (vt supra iam dictum est) Væ vobis ait ipse Lamuel, quia habetis consolationem vestram. & quasi quæreret idem Lamuel, quam ob causam talibus vinum hoc, talibus nolit mittere istum paracletum,

Prou. 31. Lamuel Christus. 2 Cor. 5. Luc. 24. Acto. 2. Luc. 6.

quia nullum(ait)ſecretum eſt vbi regnat ebrietas, ebrietatem nominans illorum ſuperbiam, ipſam
Secretũ ap- conſolationis ipſorum abundantiam ſeu confidentiam. Ibi profectò nullum eſt ſecretum eiuſmodi,
tũ ſpiritui qualevinum iſtud expetit, quale paracletus iſte requirit. Quale enim ſecretum exoptat? Nimirum
ſancto. vt homo iugum portans ab adoleſcentia ſua, ſolitarius ſedeat & lugeat, præſentem ante oculos ſu-
Thren.3. os habens cauſam, cur lugere debeat, videlicet quia mortalis in peccatis, aut in periculis peccatorum
2.Cor.5. viuit, rationem redditurus ante tribunal tremendi iudicis, vbi quantacunque habita fuerit conſola-
Pſal. 76. tio præſentis ſeculi nihil proderit. Quam obrem, ſicut verè vanitatem illam contemnit, dicens cum
Hæretici Pſalmiſta: Renuit conſolari anima mea. Quia ergo non eſt ibi tale ſecretum. Noli(ait) ô Lamuel, Re-
abutuntur gibus, id eſt, ſuperbis dare vinum. Plerunque accidit, vt talium quiſpiam guſtata(vt ſibi viſum eſt)
vino ſpiri- aliqua vini huius portiuncula, ſcilicer accepto ſapientiæ ſiue ſcientiæ ſermone, ſiue Prophetia, ſiue ge-
tus ſancti. neribus linguarum, ſiue aliquo cæterorum chariſmatum, quæ diſtribuit idem ſpiritus, idem Domi-
1.Cor.12. nus, idem Deus, diuidens ſingulis prout vult, vteretur eo in ſuperbia, faceretque hæreſes & ſchiſma-
Prouer.31. ta. Hoc eſt quod dicit de Regibus illis: Ne fortè bibant & obliuiſcantur iudiciorum, & mutent cau-
2.Cor.8. ſam filiorum pauperis. Obliuiſcuntur namque iudiciorum hæretici, dum malè iudicant vel ſenti-
unt, de ſcripturis ſanctis, & hoc eſt mutare cauſam filiorum pauperis, ſcilicet Chriſti, qui cum diues
Eccleſ.4. eſſet, ait Apoſtolus, pro nobis pauper factus eſt. Quibus ergo vel qualibus debetur vinum con-
Pſal.136. ſolationis huius? Date (inquit) ſiceram mœrentibus, & vinum his qui amaro ſunt animo. Mœren-
Ephe.1. tes illi ſunt, amaro animo illi ſunt, quibus eſt præſentis vitæ tædium, & futuræ deſiderium, & idcir-
Apoc. 12. co laudant magis mortuos quam viuentes, ſicut dicit Eccleſiaſtes: qui cognoſcunt lachrymoſum ex-
ilium ſuum, iuxta illud: Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus dum recordaremur Sion.
Iſti bibant, iſti ſpiritum paracletum accipiant, & obliuiſcantur huiuſce egeſtatis ſuæ, & doloris hu-
iuſmodi non recordentur amplius: certi facti ex iſto pignore, quod pedes ſanctorum iam ſunt ſtantes
in atrijs tuis Hieruſalem, vbi nulla eſt egeſtas, & dolor non erit vltra

Quod mœror ſanctorum, & amaritudo animi eorum deſcendat ex magna uirtute fi-
dei, & idcirco conſolatione ſpiritus ſancti digni ſunt.

Cap. XIIII.

O Igitur dulcis mœror, & ô amabilis amaritudo animi, tam magnam habens remunerationem
Fides facit gaudij ſancti, tam iucundam viſitationem tanti Domini, tam ſuauem conſolationem tanti
hominẽ re- paracleti, vnde te habet ſpiritus hominis, vnde illi promiſiſti? Nimirum ex virtute fidei, & verum
ctè mœrẽ- illi teſtimonium perhibes, quod fides eius magna ſit. Niſi enim fidem haberet in penetralibus ſuis,
rem. non incederet mœrens, non eſſet amaro animo, non ſe cognoſceret egenum & pauperem, non di-
Pſal. 122. ceret(verbi gratia)quod dixit Rex præpotens & ſplendidus in gloria regni ſui: Eccè ſicut oculi ſer-
uorum in manibus dominorum ſuorum, ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi no-
ſtri ad Dominum Deum noſtrum donec miſereatur noſtri: Neſciret dicere, quia multum repleti ſu-
mus deſpectione, neſciret quale vel quantum in Adam honorem perdidit, quantum in illo oppro-
brium, quantam deſpectionem hæreditauit. Hoc etenim ſcire, fidei eſt: Fides autem ipſa hominis vi-
ta eſt. Vnde & Dominus in Propheta dicit. & Apoſtolus meminit: Iuſtus autem ex fide ſua viuit,
Abac.2. ſiue: Iuſtus autem meus ex fide viuit. Pulchrum ergo & pium eſt videre hunc introitum paracle-
Rom.1. ti, vbi ſtanti illi ad oſtium & pulſanti, fides ianuam aperit, & ille ingreſſus, demittit ſe dignantiſſi-
Heb.10. ma inclinatione in amplexum fidei, & cœnat cum illa, & ipſa eum eo. Nunquid enim ſoli filio Dei
Apoc.3. dicere competit: Eccè ſto ad oſtium & pulſo, ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam,
introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum, & non etiam ſpiritui Paracleto? Imò &
huic, nam ipſe Filius Dei, ſiue verbum Dei, nunquam niſi per Spiritum Sanctum, huc ad manen-
dum introire conſueuit. Ipſe Spiritus Sanctus dux eſt itineris, ſiue introitionis, & miro atque ineffa-
bili modo, cum ipſe ſit donum patris & filij, cum eo modo, de quo nunc agimus, ſcilicet ſenſibili
gratia, quæ magna prærogatiua eſt, introierit, & Patrem dat & Filium, id eſt, cognitionem efficit
patris & filij.

De diſtantia fidei quod & magna fides, & modica fides, & minima fides, certas
ob cauſas nominentur in uerbis Domini.

Cap. XV.

Heb. 11. ET nos quidem ferè omnes fidem habemus, etenim ſine fide(ait Apoſtolus) impoſſibile eſt pla-
Matth.15. cere Deo, ſed magnam fidem non omnes habemus, vnde & eiuſmodi gratiam non omnes ac-
Idem.8. cepimus. Denique eſt & magna fides, eſt & modica fides, eſt & minima fides. Si non ita eſſet, non di-
Luc.12. ceret alibi Dominus: Magna eſt fides tua. Et alibi: Quid timidi eſtis modicæ fidei. Et alibi: Quanto
Minima. magis vos minimæ fidei. De tribus iſtis differentijs, breuiter aliquid pro elucidatione dicendum
eſt. Minima fides eſt, vbi homines Chriſtiani quidem, & Chriſtum confitentes, ſed in ſeculari con-
uerſatione viuentes, ita de craſtino cogitant, & ſoliciti ſunt, dicentes: Quid manducabimus, aut quid
bibemus, aut quo operiemur, vt propter hanc ſolicitudinem acriorem vitam aggredi ſubterfugiant,
& penè deſperent de cura Dei, ſi in aliquo horum vel ad tempus deficiant, Ideo Dominus dicit: Si

autem

autem fœnum quod hodie est, & cras in clybanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos mini- Matth.6.
mæ fidei? Modica vero fides est, vbi propter metum mortis, sub articulo persecutionis, vocem Modica.
quis abscondit Christianæ confessionis, quod fecit Petrus vbi Christum negauit, & cæteri Aposto- Marc.14.
li, qui relicto eo omnes fugierunt. Ideo & Petro dixit, cum cœpisset mergi, quia videns ventum va- Matth.14.
lidum timuit: Modicæ fidei quare dubitasti? similiter & in alia tempestate, iam Petro, quàm cæteris
Discipulis: Quid timidi estis modicæ fidei? Vtraque namque tempestas, futuram turbationem Iudę-
orum significabat. Prima, vbi scriptum est: Ipse vero dormiebat, cum nauicula operiretur fluctibus. Matth.8.
Eius rei signum erat, quod dormiente Domino dormitione mortis, Discipulorum fides habebat
periclitari. Secunda, vbi venit ad eos ambulans super mare, & apprehendit manum Petri claman- Math.14.
tis, quia dubitans cœperat mergi, signum fuit resurrectionis, in eo ipso quod supra mare ambula-
uit, ambulaturus super fluctus mortis, sicut scriptum est: Qui ascendit super occasum Dominus no- Magna.
men illi, & consolaturus eundem Petrum, vt non amitteret gradum Apostolicum, qui tunc vtique Luc.22.
clamauit, eo quod cœpisset mergi, quando egressus foras, amarè fleuit, & Dominus lachrimantem
respexit. Porrò magna fides est, vbi iam Apostoli, quàm cæteri sancti, non solum mori non timu-
erunt, verumetiam mori propter vitam æternam præoptauerunt, secundum exemplum illorum
trium puerorum, qui cum dixissent Regi Nabuchodonosor, ecce enim Deus, quem colimus, po-
test eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis Rex liberare, addiderunt adhuc: Quod Dani.3.
si noluerit, notum sit tibi Rex, quia Deos tuos non colimus, & statuam auream quam erexisti non
adoramus?

Item, de magnæ fidei mœrore siue amaritudine, & de eo quod Salomon loquitur, cor quod nouit amaritudinem animæ suæ in gaudio eius non miscebitur extraneus. Cap. XVI.

NImirum ad hanc fidem pertinet ille dolor mœrentium, vel eorum qui amaro animo sunt,
propterea quia diu peregrinaretur à Domino dum in corpore viuunt, & nullam ab hoc secu- 2.Corin.5
lo consolationem recipere volunt. Gemunt gemunt, nec tamen, idcirco gemunt quia morituri sunt,
sed idcirco quia viuunt: & idcirco vitam ipsam deflent, quia viuendo peccare timent. Ibi est locus, ibi Effectus
causa postulat, vt eo (quo iam dictum est) modo spiret spiritus, qui vbi vult, spirat. Quo fructu? consolatio
Cuius rei effectu? Nimirum, vt donum aliquod simul et infusione tribuat, & tribuendo quasi manu nis para-
piæ consolationis faciem plorantis animæ demulceat, & lachrymam eius abstergat, & quasdam per- cleti.
ceptæ gaudij primitias, vt mitiget ei à diebus malis, & patienter viuat, donec veniat tempus suę voca- Psal.93.
tionis, & sedens homo solitarius cum Deo loquatur quoties vult, & in dono quod accepit exercea- Prouer.14
tur. Hinc est illud: Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extra-
neus. Quænam est amaritudo animæ, nisi peregrinatio ista, pro qua vel cuius intuitu dicit (vt iam
supra memoratum est) psalmista: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, multum incola Psal.119.
fuit anima mea, renuit consolari anima mea. At vero istam amaritudinem non omne cor nouit. Homines
Multa corda sic obtusa sunt, vt non sentiant, imò amaritudinem dulcedinem putant, non peregrina- mundani
tionem sed patriam existimant vitæ huius moram aliquantulam. Et quidem amara illis est mors mortem
corporis, imò & ipsa memoria mortis, quomodo Sapiens dicit: O mors quam amara est memoria timent.
tua homini pacem habenti in substantijs suis, viro quieto & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & Eccle.41
adhuc valenti accipere cibum. Sed causam mortis, quæ verè amaritudo est, non considerant, quod
per peccatum mors introierit, in hunc mundum, non recogitant. Non parua ergo seiunctione Beati lugē-
lugentes seiungit non lugentibus, dicendo, cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gau- tes.
dio eius non miscetur extraneus, & hoc idem est quod Saluator ait: Beati qui lugent, quoniam ipsi
consolabuntur. Quod enim est gaudium cordis illius, nisi consolatio paracleti huius sancti spiritus,
visitantis cor illud propter scientiam amaritudinis ipsius? Et benè de isto gaudio dicit, quia in eo non Matth.5.
miscebitur extraneus. Ipse est enim spiritus veritatis, & docens omnem veritatem, sicut & Psalmista
dicit: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam, custodit animam, ne subrepat spiritus de- Psal.14.
ceptionis verè extraneus, quia veritati contrarius. Hic iam fructus est magnæ fidei, quæ ianuam (sicut
supra dictum est) paracleto huic, vt introiret, aperuit mœrendo in amaritudine, & nolendo siue re-
nuendo temporaliter consolari.

De eo quod Dominus præmisso, spiritus ubi uult spirat, subiungit, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat, aut quo uadat, & quod ueniens idem spiritus, signum aliquid ostendat, competens gratiæ quam importat. Cap. XVII.

QVid tandem cum tali vel tanta dignatione spirauerit spiritus vbi vult? & vocem (inquit) eius
audis, sed nescis vnde veniat aut quo vadat. Verus sermo quem dixit & vocē eius audis Non Ioan.3.
enim tacere potest qui gratiam accepit eiusmodi, etiam si interdum propter causam vel dis- Homo di-
crimen aliquod tacere velit. Exempli gratia, factus sum (ait Hieremias) in derisum tota die, omnes uinitus in-
subsannant me, quia olim iam loquor vociferans iniquitatem, & vastitatem clamito. Et factus est mi- spiratus ta
hi sermo Domini in opprobrium, & in derisum tota die, & dixi: Non recordabor eius, neque lo- cere non
quar in nomine illius. Cum hoc dixisset, & hoc dicto tacere proposuisset, quod continuò sequitur? potest.

Psal.58. Et factus est (inquit) in corde meo quasi ignis exaestuans, claususque in ossibus meis. & defeci ferre non sustinens. Iuxta hunc sensum se habet & illud, quod Psalmista praemisso posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me, obmutui, & humiliatus sum, & silui a bonis, continuò subiunxit, & dolor meus renouatus est, concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet
Esa.8. ignis. Verè ergo vocem eius audis, quia tacere non potest, silere non audet. Ibi enim est praeceptor, qui tubam vocis largitus est, & dicit ei: Clama, ne cesses, & his similia. Sed tu fortè hoc ignoras, quod talem intus monitorem habeat, & idcirco loquentem derides, clamantem subsannas. Sequitur ergo:
Ioh 3. Sed nescis vnde veniat, aut quo vadat. Reuera nescis vnde veniat, nam fortè in alio cubiculo eras, & dormiebas, quando ille Dominus, ille paracletus, illum, cuius vocem audis vigilantem videns sicut Psalmista dicit: Anticipauerunt vigilias oculi mei, magna dignatione declinauit in eum, aut sicut flu-
Psal 76. men lactis, aut sicut torrens ignis, iuxta illud Propheticum: Quia hęc dicit Dominus, ecce ego declino in eos vt flumen pacis, & vt torrens inundans gloriae gentium. Solet enim ipse procedens, quocunque
Esa.66. procedit, suae processioni competentem facere apparatum, & secundum gratiam quam importat de multis diuisionibus gratiarum congruum aduentus vel praesentiae suae sensibus animae, aut corporis etiam oculis exhibere signum.

Narratio quorundam signorum, cum quibus uisitationem sui spiritus sanctus diebus nostris quibusdam dignanter infudit. Cap. XVIII.

Math.3. DE signis maioribus nunc interim taceam, videlicet de signo vel significatione, qua super Do-
Acto.2. minum in specie columbae, & super Apostolos eius apparuit in igne, vt erat & illius iudicis iram nobis mitigaturus, & istorum corda catenus infirma per zelum bonum accensurus. De minoribus, quos nostro tempore vidimus non pigeat, vel nos scribere, aut aliquem attendere, si fuerit beneuolus, quicunque haec legere dignabitur. Puellae cuidam nomine Vualdradae, cum esset in apparatu nuptiarum, quę tamen animo eius non sedebant ipsa nocte, vigilanti enim alijs dormientibus, sic afflauit iste paracletus, vt prae magnitudine caloris exigilaret qui dormiebant. & inclamarent, putantes quod arderet ipsa domus iacebat iuxta matrem viduam, sanctę viduitatis propositum habentem, cum per fenestram domus superiorem, ecce aduenit & intrauit ignis magnus & descendens ad eam, quae sola haec videbat, in os & in secreta ventris illius illapsus est. Prima ipsius mater prae magnitudine ardoris, quo fortiter tangebatur, somno excussa est. & inclamans altius, surgite (inquit) surgite. ardemus ardemus. At ille ignis erat non comburens, sed illuminans, non corpus consumens, sed animae lucens. Cum ergo turbarentur, & ardorem quidem sentirent, sed ignem non viderent, tandem persensit mater, quod ardor ille de filia veniens sese diffunderet, quae iam diuino amore inflammata, vulnerato corde flebat abundanter, ita vt ex illa hora per multum tempus lachrymis fluere non cessaret. Quam vocem eius extunc audiuit aliquis? Contigerat enim illi secundum hoc ipsum capitulum, quod tractamus nunc, quod dixit Dominus: Spiritus vbi vult, spirat, & vocem eius audis. sed nescis vnde veniat, aut quo vadat. Quam ergo vocem eius extunc audiuit aliquis, nisi votum & propo-

Valdrada puella spiritu sancto repleta

Iohan 3. situm, & tenorem sanctae virginitatis? Denique vsque ad senectutem in proposito permansit, & in reclusione vitam solitariam duxit, tandemque cursu consummato ante hos annos fermè quatuor pro terrenis, de quarum medio vocata fuerat, nuptijs ad coelestes (vt credimus) nuptias transmigrauit.

Qualis est illa spiritus sancti infusio.
Psal.119.
Eccle 4,
1.Reg.1.

Alius quidam cum pene inconsolabiliter lugeret incolatum suum prolongari, & cum ecclesiastice laudaret mortuos magis, quam viuentes, & sicut de Anna legitur nusquam vultus adolescentis in diuersa mutarentur, quadam nocte cum se sopori dedisset, dolore plenus & totus in luctu, ecce vidit quodammodo coelum desuper modice aperiri atque inde quasi talentum lucidum substantiae ineffabilis substantiae viuentis, velociter atque dicto citius demitti, quod illapsum pectori eius, magnitudine vel pondere suo protinus illum somno excussit, auro grauius, melle dulcius. Quod vbi illapsum est, primum quidem aliquantula morula quieuit, seque ab omni motu continuit, illo quoque quiescente (vt fortè resupinus iacebat) & expectante euentum rei, mox autem moueri coepit, & circuire vterum interioris hominis, vterum animae, quem (vt fatetur) ipse nesciebat catenus, quod tantae esset capacitatis. Circuibat itaque modo mirabili res viua, & vera vita, semperque circuitus sequens erat praecedente maior, multoque amplior, donec tandem vltima infusio veluti quoddam magnum flumen inundans, hoc dabat intelligi vel sentiri, quod totum animae vel cordis exceptorium plenum esset, & plus capere non posset. Quod facto, iterum quieuit paulisper, vt neque influeret quod iam fecerat, neque efflueret quod postmodum fecit, & interim volebat homo interior quasi faciem clarius videre illius substantiae viuentis, sed quodammodo occultabat se, vt non videretur facies eius, eum valde magno pondere portaretur, & in magna dulcedine sentiretur. Postmodum coepit reflecti, aliamque in partem circuitus agens in modum fluminis per lęuum latus effluxit, videntibus oculis interioris hominis, quod cum vltimis fluctibus efflueret, paululum subsistit, & ecce videbam (ait) quia substantia illa pulcherrima quasi aurum liquidum erat.

Item, de eo quod ait: Et uocem eius audis, quod uox hominis inspirati gemituosa sit, quid sit nescire unde ueniat, quid sit nescire, quo uadat. Cap. XIX.

Igitur

IGitur quia nemo scit, nisi qui accipit quamlibet gratiarum eiusmodi, rectè & veraciter dicit ipsa veritas & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, aut quo vadat. Audis vocem gementis, audis vocem verba Dei loquentis, sed nescis vel quasi de camino gemituosa vox formata sit, vel quasi de flumine vox exultationis, & confessionis imbuta & lætificata sit. Hoc est nescire vnde veniat. Et quid est nescire quo vadat? Nimirum nescire quid desideret, cur exultans gemat, gemens exultet. Ipse scit quo tendat, & secundum scientiam veram loquitur: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Et cætera his similia. Tu fortè, dum ille secretum se esse putat, vel secretum habere quod amat, vt absque arbitris fortiter pro velle suo gemat, & vocem sui gemitus ipse audiat, quam vtique ipsum audire, sicut panem comedere delectat, ita vt veraciter possit dicere: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, tu (inquam) fortè casu, illo ignorante prope accubebas, & eo eiulante in sublime, & gemitibus frena laxante, audisti & miratus es, audisti & compassus es, quippe qui eiusmodi vulnus necdum expertus eras, & idcirco nesciebas tantorum gemituum quæ vel qualis causa erat, & reuera mirari poteras. Quis enim iam fortiter gemere potest pro reliqua seculi amaritudine quàm gemit ille qui eiusmodi est præ dilectionis Dei dulcedine? Ibi planè est quod Apostolus loquitur: Nam quid oremus sicut oportet, nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et verè mirum atque ineffabile est, quod cum iste spiritus illis, qui dicunt: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur, Syon pro consolatione detur, vnde & dictus vel nominatus est Paracletus, hic idem aduenions, cum se infuderit, totumque animæ habitaculum in possessionem suam redegerit, adauget gemitus, multiplicat lachrymas, crebriora distendit suspiria, facie tamen permanente lætissima, ita vt tuoppido mireris hilaritatem vultus in publico, cuius quasi per insidias delitescens audieras gemitus in occulto. Sicut ergo nescis vnde veniat, ita & illud nescis quo vadat, nec satis vnquam scire poteris, nisi & tibi similiter contingat, nisi simile vulnus ab isto spiritu pietatis excipias.

Psal. 41. Gemitus magnus, sed dulcis pie lugentibus.

Rom. 8.

Psal. 136.

In isto qui inspiratus gemit, probatum esse illud quod ueritas promittens dixit: Amen amen dico uobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis, & de eo quod Apostolus ter Dominum rogauit.

Cap. XX.

IN isto sanè probatum est illud, quod veritas promittens dixit: Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Quam enim ob causam, vel quo iure istud contingit, vt quod petit, accipiat, nisi quia quod postulat, non nisi secundum Deum postulat? Hinc Apostolus cum dixisset (quod supra memoratum est) ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, continuò subiunxit: Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret spiritus, quia secundum Deum postulat pro sanctis. Non ergo quiuis festinare debet, cum audit, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, vt fiat sibi quod petit, quia non omnibus istud congruit, sed illis duntaxat, qui paracletum istum acceperunt secundum Deum postulantem pro sanctis, quod reuera est, postulare in nomine saluatoris, quem tunc in eodem sermone promittebat Apostolis suis. Sed dicit aliquis: Ipse Apostolus qui illa scripsit quæ præmissa sunt, & spiritus postulat pro nobis & cætera, quippe præcipuam habebat eiusdem spiritus gratiam, sicut ibidem loquitur: Sed & ipsi nos ipsi primitias spiritus habentes, ipsi intra nos gemimus: ipse (inquam) petiuit, & non datum est illi. Ait enim: Datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, propter quod ter Dominum rogaui, vt discederet à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Nonne secundum Deum postulauit? Aut nunquid non erat ipse vnus de sanctis, pro quibus istum gemituosum spiritum postulare dixit. Attamen non fuit datum illi. Ad hæc inquam. Vnde hoc habemus, quod non datum fuerit illi? Nunquid hoc ipse dicit? Scimus quidem nostros maiores, & nobis multo meliores hoc dixisse, hoc scripsisse, quod non fuerit exauditus, & circa hoc laborasse, vt ostenderent illi non fuisse vtile vt exaudiretur. Verum & si authoritate illorum, quia magni habentur, nos quisquam premere velit, nihilominus dicere non dubitamus, quia exauditus fuit. Quid enim si non statim, non ad primam, non ad secundam, sed neque ad ternam rogationem exauditus fuit? Denique nec Saluator hoc dixit: Si quid petieritis patrem in nomine meo, statim dabit vobis. Sed neque sic intelligi voluit, quippe qui dicturus: Petite & accipietis: pulsate, & aperietur vobis, pulchrum exemplum perseuerantiæ præmisit. Quis vestrum (inquit) habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, & cætera vsque, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi. Ne ergo dicas mihi, quia non fuit exauditus, & quod ab illo nequam angelo talis heros vsque ad finem vitæ fuerit colaphizatus. Denique fuerit hoc diuinæ dispensationis, vt interim colaphizaretur, ne iuuenem extolleret magnitudo reuelationum, nam vt virum prouectum militemque emeritum, deinde ab eiusmodi colaphis redderet securum, bene decuit illum omnia suauiter disponentem cani & reuerendi capitis antiquum dierum.

Ioan. 16.

Rom. 8.

Obiectio.

2. Cor. 2.

Responsio

Matth. 7. Luc. 11.

Paulus contra angelū Satanæ exauditus est

Sap. 7.

Vtrum

Vtrum postquam iste Paracletus semel familiari uisitationis sese infuderit, contingere possit, ut sese auferat, & animam illam deosculatam prorsus & irrecuperabiliter derelinquat. Cap. XX.

Quæstio. HIc iam quæritur, vtrum nec ne iste Paraaletus, postquam semel illa, de qua nobis hactenus ser-
mo fuit, familiari visitatione sese infuderit in secretarium animæ, rursus ita sese inde auferat
offensus aliquo crimine, vt animam semel deosculatam sua consolatione prorsus deserat, & derelin-
Responsio quat desolatam sempiterna desolatione. Super hoc breuiter respondere libet, quia nimia confiden-
Philip. 3. tia res periculosa est. Non vult, Apostolus quenquam nimium confidere, qui de semetipso dixit,
Rom. 5. & vtique pro exemplo ad vtilitatem nostram dixit: Ecce enim me non arbitror comprehendisse. At
idem alibi cum dixisset, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam ope-
ratur, patientia autem probationem, probatio vero spem, continuò subiunxit. Spes autem non con-
fundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.
Igitur non audemus quidem securitatem prædicare illi, quicunque est eiusmodi, qui talem Sancti
Spiritus gratiam, de qua loquimur, accepit, quam appellat Apostolus primitias spiritus, veruntamen
hoc dicere non dubitamus, quod spes illius firmior sit, aut esse debeat pro tali conscientia, pro eo quod
iam senserit, quia custodem habet illum de quo scriptum est: Ecce non dormitabit neque dormiet,
Psal. 120. qui custodiet Israel. Hoc enim dicitur illi, quicunque Israeli similis factus est. In quo? Nimirum in eo,
Luctatio quod sicut ille cum Deo luctatus est, & contra Deum fortis fuit, & inualuit, dixitque ad eum flens, &
Iacob cum rogans eum, quæ vera fortitudo est, sicut Osee meminit, dicens: Et inualuit ad Angelum & confor-
Deo. tatus est, fleuit, & rogauit eum, non dimittam te nisi benedixeris mihi. & benedixit ei in eodem loco,
Gene. 32. sic & iste nonnihil luctatus est cum Deo, flendo quod sciret se esse peregrinum, & fortis fuit contra
Osee. 12. Deum, & non poterat Deus superare eum, non potuit se continere flente illo & rogante, quin de
multitudine viscerum suorum spiritum paracletum effunderet in eum. Qui ergo custodiuit illum Is-
rael & genus eius, vt confirmata benedictio, quamuis multis illius populi peccatis offensa non defi-
Ioan. 11. ceret donec Christus ex eo nasceretur: Ecce (inquit Psalmista) non dormitabit neque dormiet, te ve-
rum quoque Israelitam custodiet. vt non pecces, sed & si peccaueris, cito peccatum deplores, iuxta
illud. Amen amen dico tibi, qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet.

Quod nulli nimia securitas habenda sit & de eo quod Apostolus ait: Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, & quod Dauid, quia contristauerat eum: Redde (inquit) mihi lætitiam salutaris tui. Cap, XXII.

IGitur non nimia securitas habenda, vel præsumenda est cuiquam dum viuit, imò quanto famili-
Roma. 5. arius expertus est osculum illud consolantis Paracleti, de quo (vt supra meminimus) Apostolus di-
Ephe. 4. xit: Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis,
tanto solicitior esse debet, ne contristet eundem spiritum, sicut idem Apostolus dicit: Et nolite con-
tristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis. Et exponens quibus ex acci-
dentibus soleat contristari. Omnis (inquit) amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia
Quomodo tollatur à vobis cum omni malitia. Nam est quidem impassibilis natura Spiritus Sancti, verunta-
do contri- men dum se commouet habitans in homine donum eiusdem Spiritus Sancti, ipse homo in ipso mo-
statur spiri tu minus dulcedinis, & plus sentit sæueritatis. si quid negligentius egit, quod melius nouerunt illi qui
tus sanctus experti sunt. Exempli gratia: Dauid hæc expertus erat, qui dicebat: Et Spiritum Sanctum tuum ne
in nobis. auferas à me, statim subiungens: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.
Psa. 50. Nimirum quamuis grauiter peccasset, non recesserat ab ipso spiritus Domini, de quo sic scriptum
1. Reg. 16. est: Vbi Samuel vnxit eum, & directus est spiritus Domini in Dauid, à die illa in reliquum, sed non
Psal. 14. tam lætum vel iucundum in motu, vel attactu suo se exhibebat, sicut eatenus solitus fuerat, nec tam ci-
to recuperauit lætitiam siue iucunditatem illam, nisi vsque ad satisfactionem congruam, passus in-
terim foras, & intus tribulationem magnam, ita vt ferè nulli magis quam ipsi congruerit dicere:
2. Reg. 15. Tribulationem & dolorem inueni. Sciendum quippe quod & intus doluit, eo quod contristasset spi-
Psal. 104. ritum Domini, & quæ foris tribulatio prouenit, scilicet, domestica clades, sine dubio acriter illum tetigit, & quamuis secundum corpus euaserit gladium filij sui, gladius tamen vsque ad animam peruenit, ferrum animam eius pertransiuit.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE

Trinitatis, & processione spiritus sancti.

LIBER TERTIVS.

Benedicendum esse Dominum à nobis quantum possumus & quod maior sit in laude, multa enim abscondita sunt, & pauca uidimus operum eius, Cap. I.



Enedicentes dominum (ait quidam Sapiens) exaltate illum quantum potestis, maior enim omni laude. Exaltantes eum, replemini virtute, ne laboretis, non enim peruenietis. Quis videt eum, & enarrauit? & quis magnificauit eum, sicut est ab initio? Multa sunt abscondita, maiora his. pauca enim vidimus operum eius. Quæ pauca viderat iste, cum hæc diceret? Altitudinem firmamenti, & pulchritudinem eius, solem speciosum, vas admirabile, opus excelsi, speciem lunæ, & gloriam stellarum, quæ illuminant mundum, vt cetera opera domini, ac deinde viros gloriosos legerat vel audierat, quos vel in quibus dominum laudare incipiens: Laudemus (ait) viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. Hęc omnia pauca & parua iudicans comparatione maiorum vel plurium multa (inquit) abscondita sunt maiora his, pauca enim vidimus operum eius. Quæ nam sunt illa maiora vel plura abscondita & non visa? Nimirum ante altitudinem firmamenti pulchri, à quo laudare cœpit, facti fuerant angeli quam multi, ac nouem ordinibus distincti, de quibus vel de quorum gloria ordinata ac multiplici rectè dicere potuit, abscondita sunt à nobis, & post viros gloriosos, quorum laudem in ordinem digessit, vsq; ad Symonem Oniæ filium, venturus erat Christus dei filius tanta facturus in primo & secundo aduentu suo, vt de omnibus quæ nouerat, vel quę eatenus ante ipsum facta fuerant, rectè dicere potuerit: pauca enim vidimus operum eius. Et nos quidem iuxta propositum quod proposuimus, absconditum in agro scripturarum, quærere siue ostendere thesaurum sancti nominis patris & filij & spiritus sancti, fletimus aliquantisper in capite libri, quo dictū est: In principio creauit deus cœlum & terram, & spiritus dei ferebatur super aquas: sed diligentia contemplandi processionē spiritus sancti longius abduxit nos. Redimus nunc ad ipsum caput, & de felicitate sanctorum angelorum aliquid eiusdem sanctæ trinitatis, cui assidue benedicunt, dicere intendimus.

Eccles. 43. Ecclesiasti ca plura & maiora ab scondita fuerunt q̃ visa. Argumentū libri huius tertij. Gene. 1.

De angelica creatura, quod facta sit ubi dixit Deus: Fiat lux, & de iudicio spiritus sancti in damnatione tenebrarum, siue principis tenebrarum diaboli. Cap. II.

VBi dixit Deus, fiat lux, & facta est lux, & vidit deus lucem quod esset bona, & diuisit lucem & tenebras, creaturam esse angelicam factam, & nomine lucis bonos angelos, tenebrarum autem vocabulo, malos esse angelos significatos, multorū & maximè patris Augustini non paruipendenda firmat autoritas. Verum nos in alio opere de creatura ista mirabili, & de cæteris quæ de hunc scripturæ series creata vel facta narrauit, latius tractauimus, & rerum ordinem pro posse diligenter prosecuti fumus. Nunc ad præsens propositum pertinet pia iucundi festiuitate sermonis celebrare beatitudinē huius lucis, tanq; speculum summæ trinitatis, & laudare siue admirari iudicium spiritus sancti in damnatione tenebrarum, siue principis diaboli tenebrarum, quia pertinet contemplatio hæc ad laudē processionis ipsius, de qua iam aliqua diximus, & ad glorificationem trinitatis de qua simul dicere proposuimus.

In xlij. lib. de operibus trinitatis.

De eo quod ait Dominus ad beatum Iob, nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationes eius in terra. Cap. III.

NVnquid nosti ordinem cœli (ait Dominus ad B. Iob) & pones rationes eius in terra? Subauditur vt ego, & respondeas non. Nemo enim nisi solus Deus nouit hunc ordinem cœli, cuius vniuersitas hic designata est nomine lucis dicente scriptura: Dixitq; Deus: Fiat lux, & facta est lux. Attamen aliquibus spiritus sanctus reuelauit, vt partim quasi per speculum & in ænigmate viderent adhuc viuentes in carne illum dicentem. cœli opus beatæ trinitatis ter trinis distinctum choris, quorum nomina hæc sunt: Angeli, archangeli, throni, dominationes, principatus, potestates, virtutes, cherubin, atq; seraphin. Iste ordo cœli ordinatus ad videndam atq; laudandam gloriam sanctæ trinitatis, tantæ est beatitudinis, vt rectè admiretur Apostolus, & dicat omnibus, qui illuc ad societatem illorum secundū præscientiam, & prædestinationem Dei vocati sunt, & iustificati atq; magnificati illuc peruenient, ac peruenturi sunt. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quę præparauit deus his qui diligunt illum. Statimq; subiungit: Nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum. Quibus nobis? Vtiq; hominibus in terra manentibus, terrenam habitationem huius corporis inhabitantibus. Quis alius istis reuelaret nisi Deus? Cum igitur dicit, nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationes eius in terra? bene (vt iam dictum est) subauditur, vt ego: Et respondetur non. Nunc ipse ordo cœli quid sit, & quomodo ipse qui loquebatur hæc Deus, rationes eius posuerit in terra quantum possumus, & quantum accepimus ex deo, vel ex ipsis quibus Deus reuelauit per spiritum suum nostra infantia gestit effari paruulis similibus nostri.

Iob. 38. 1. Cor. 13. Nouē chori angelorū. Rom. 8. 1. Corin. 2. Ordinem cœli quis nouit.

Quid sit ordo cœli, siue ordo cœlorum, & de uersu Psalmi, uerbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Cap. IIII.

ORdo cœli, siue ordo cœlorum illud est firmamentum eorum, de quo Psalmista: Verbo (inquit) domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Qui sunt enim illi cœli, nisi omnes sancti, in quibus deus habitat, quam obrem & dicuntur, & sunt cœli, quia deus habitat in illis? Psal. 32.

Angustior

Cœli dicũtur omnes sancti in quibus habitat deus. Psal. 122. Gene. 1. Psa. 32.

Angustior vero sensus est solos intelligere Apostolos Christi, quos incarnatum verbum sua præsentia firmauit, & spiritum sanctum ad perfectionem confirmationis misit eis de cœlo sedens ad dexterã patris. Ante cœlos istos valdè paucos, quam plures & nobis innumerabiles erant cœli, id est, sancti. Et leuabat oculos suos Dauid illuc, dicens: Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Maximè ergo præsenti loco dum dicitur: Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorũ, sanctos angelos intelligimus, præsertim quia sicut illic, vbi scriptum est: Dixit Deus, fiat lux, & facta est lux. Deinde sequitur, dixit Deus, fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Et subinde dixit Deus, congregentur aquæ quæ sub firmamento sunt in locum vnum & appareat arida, ita & hic continuo post præscriptum versiculum subsequitur: Congregans sicut in vtrem aquas maris, ponens in thesauris abyssos. Timeat dominum omnis terra ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbem. Quoniam ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. In quibus nimirum dictis & si pulchra subest allegoria, nihilominus tamen veridica magnificæ historiæ manet, & non euacuatur litera. Igitur verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum, id est sancti angeli habitantem in semetipsis habentes beatam trinitatem, vnum deum patrem, & filium & spiritum sanctum, firmiter in ordine suo consistunt. Nam Dominus ipse est pater, verbum domini ipse est filius, spiritus oris eius, ipse est spiritus sanctus, vnum & vnicum sanctorum angelorũ & electorum hominum firmamentum, vt iam in æternum non moueatur pes alicuius eorum, & qui iam ordinati, adhuc illic ordinandi sunt.

Cœli firmati sancti angeli sunt.

Primum in illo beatorum spirituum sancto ordine contemplandum esse ordinem sanctæ Trinitatis, quod illa gloriosa ciuitas, cuius sancta scriptura toties meminit, amatorem habeat deum amore ineffabili qui uidelicet amator apud Hieremiam contemptum se esse queritur ab anima infideli. Cap. V.

Heb. 12.

IPsa est ciuitas gloriosa, de qua tam multa scripturæ loquuntur nobis, & exempli gratia, sic Apostolus dicit: Sed accessistis ad Syon montem, & ciuitatem Dei viuentis Hierusalem cœlestem, & multorum milium angelorum frequentiam, & ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlis. Item ad Galatas: Illa autem quæ sursum est, Hierusalem libera est, quæ est mater nostra, & multa his similia. In hac ergo beata ciuitate, in isto beatorum spirituum ordine, quem dominus nouit, primum contemplari cupimus, oculo licet exiguo, gloriam sanctę trinitatis, & qui aliquam similitudinem vestigare pulchritudinem illius firmamenti, quo istam matrem nostram, istam ciuitatem gloriosam. ib. copulando firmauit Dominus, & verbum domini, & spiritus oris domini. Qualem vel cuius rei per similitudinem? Nimirum per similitudinem viri legitimi, genus vel posteritatem suam propagare oppido cupientis. Et ob hanc causam coniugium sibi assumentis, exempli gratia, qualis fuit Dauid, fortis vtique, & in omni maritali copula legitimus vir, excepto sermone Vriæ Ethæi. Nam reuera illo excepto, legitime vixit quotquot vxores habuit, vtpote pluribus indigens filijs atque cognatis, quia rem grandem susceperat, scilicet, gubernacula regni, cum esset homo eiusmodi, vt ipse dixit: Ego autem sum vir pauper & tenuis: pauper videlicet, rerum possessione, tenuis exiguitate familiæ. Nec vereamur nimium pudorati, de hoc viro, siue de aliquo huic simili, secundum rem coniugalem assumere similitudinem, ad contemplandam causam dei, propter quam illam matrem nostram Hierusalem cœlestem & creauit, & sibi copulauit. Ipsemet quippe in multis scripturarum locis seipsum vult agnosci, quod amator sit. Exempli gratia, cum in Hieremia dicit: Quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel. Ergò econtra veraciter dicas: Quomodo si libenter admittat mulier amatorem suum, sic libenter admisit me vera domus Israel, vera ciuitas Syon, cœlestis Hierusalem. Itaque secundum eiusmodi similitudinem causam vel opus dei, opus sanctæ trinitatis speculari licet in illo ordine cœli, in illa sancta, & ter beata Hierusalem. Est enim in his similitudo, quamuis dissimilis, quia videlicet caro spiritui quidem dissimilis est, sed tamen dissimilium istorum aliqua similitudo est: Quod natum est ex carne (ait dominus) caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Sed iam accedamus ad rem.

Galat. 4.

Cõiugium Dauid apta similitudo ad propositum. 1. Reg. 18.

Deus rectè amator dicitur. Hiere. 3.

Quod secundum similitudinem amatoris, in quo hæc tria sunt, amator ipse, & amor ipsius, & crementum, propter quod ad propagandam prolem amore suo ducitur unus sit Deus pater, & amor ipsius spiritus sanctus, & uerbum ipsius. Cap. VI.

IN amatore tria sunt, amator ipse, & amator ipsius, & crementum, propter quod ad propagandam prolem amore suo ducitur. Similiter in creatore nostro, qui amatorem se nominat (vt supra dictum sit) sunt tres. Ipse, & amor ipsius, scilicet spiritus sanctus, & verbum ipsius, quod non est aliud quam crementum eius, semen eius, filius eius. Hæc similitudo quamuis (vt sicut iam dictum est) longè dissimilis, ita vt spiritus carni, vel caro spiritui, adeo vera est, vt in Esaia quoque scriptum est: Nunquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam dicit Dominus? Si ego qui generationem cæteris tribuo, sterilis ero ait Dominus Deus tuus. Loquebatur enim huic ordini cœli, huic (de qua nunc loquimur) Hierusalem magnæ & sanctæ ciuitati. Vnde & protinus dicit: Lætamini cum Hierusalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam. Gaudete cum ea gaudio vniuersi qui lugebatis super eam, vt sugatis & repleamini ab vbere consolationis eius, &c. Nesciremus quicquam de ordine vel

generatione

generatione eiusmodi, nisi rationes eius in terra posuisset ipse qui nouit. Quomodo enim posuit? Ipse spiritus dei, qui tunc ferebatur super aquas dicente Deo: Fiat lux. Ipse (inquam) etiam nunc fertur super aquas, dum in Christo baptizamur. Et hoc est Deum dicere: fiat lux, regenerare nos, vt qui eramus aliquando tenebræ, iam nunc in Domino sumus lux. In hoc est regeneratio, quia iam dictus amator Deus, animam credentem impraegnat verbo suo, dignam amore suo. Verbum enim semen est eius, sicut ait Iacobus Apostolus: Voluntarie genuit nos verbo veritatis, vt simus initium aliquod creaturæ eius. Semen hoc non nisi cum amore suscipitur, verbum hoc non nisi per spiritum sanctum immittitur. Hæc est trinitas vnus Deus, amator creaturæ rationalis Deus, & semen eius quod est verbum ipsius, & amor eius qui est spiritus sanctus. Igitur quamuis, vt supra iam dictum est, caro & spiritus dissimilia sint, nihilominus tamen aliqua hic similitudo est, quia videlicet, sicut generatio carnis ab aliquo semine eius & amore eius patratur, sic generatio spiritus à Deo verbo eius & spiritu oris eius consummatur. Et si aliter exponi potest iam dicta sententia: Nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationes eius in terra, nihilominus tamen sensus iste, quem diximus, locum habet, & pondere non caret, quia nullo modo splendidius rationes ordinis cœli Deus in terra posuit, quam regenerando per aquam filios lucis, futuros in illum ordinem cœli ad Angelos lucis: Erunt enim, ait ipse Dominus, sicut Angeli Dei.

Impregnatio animæ in baptismo

Iaco. 1.

Iob. 38.

Matth. 2.

De eo quod Apostolus: Decebat enim, inquit, eum propter quem omnia, & per quem omnia, & quod parum nobis sit scire, quod per eum, nisi etiam sciamus quod propter eum facta sit & angelica creatura, & omnis creatura. Cap. VII.

ADhuc ad supradictam similitudinem & illud pulchrè accedit, quia sicut legimus, vir non nisi propter amorem sobolis coniugem ducit, sic & Deus pater non nisi propter amorem verbi sui creaturam rationalem, creaturam angelicam, de qua nunc loquimur, & creaturam humanam, de qua post hæc locuturi sumus, condidit. Hinc Apostolus de illo scilicet Dei filio loquens: Decebat enim (inquit) eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, &c. Non solum hoc dixit, per quem omnia, sed primum dixit, propter quem omnia, quia videlicet ipse est omnium causa. Per ipsum facta est ista lux, quia sic scriptum est: Dixit Deus, fiat lux, & facta est lux. Si dixit & facta est, vtiq; per verbum facta est. Sed parum est scire hoc, etenim plus habet delectamenti, hæc sententia fidei, sciendo quod etiam propter ipsum facta sit, scilicet vt ipsum in semetipsa creatura hæc haberet, & habendo lux existeret. Ipse enim lux est, & vtiq; lux non facta, lux ab aliquo illuminata, sed illuminans, & proinde lux vera. Comparatione eius qualiscunq; lux, quiuis Angelus lucis rectè & fideliter negatur esse lux. Hinc Ioannes Euangelista de Baptista Ioanne: Non (inquit) erat lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine. De ipso autem Christo Domino. Erat (inquit) lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ioannes & quiuis Angelus lucis, siue homo filius lucis, sic lux dicitur vel est, tanquam lucerna, id est. lux non carens materia: verbum autem dei, verbum Deus, ipsa lucis est substantia. Nec enim aliud est illi esse, & aliud lucere: istis autem aliud esse, & aliud est lucere. Diligendo quippe lucem, ipsi sunt lux, sicut econtra apostatæ angeli odiendo lucem tenebræ sunt.

Hebr. 2.

Filius Dei lux vera.

Angeli & sancti, non lux, sed lucerna.

Iohan. 1.

Item de processione spiritus sancti, quod in nos homines duobus datis diffundatur, altero quod est in remissionem peccatorum, altero quod est in diuisiones gratiarum, in sanctos autem angelos uno tantum, quod est in diuisiones gratiarum. Cap. VIII.

DE processione spiritus sancti, qui hoc operatur, & in illis beatis spiritibus, & in nobis hominibus, vt per hoc ipsum, quod verbum Dei, filium Dei, manentem in nobis habentes, filij Dei nominemur & simus, hoc in superiore diximus, quod duobus datis, siue per duo data diffundatur: altero quod est dari in remissionem peccatorum, altero quod est in diuisiones gratiarum. Verum nobis duntaxat hominibus istis duobus modis datur. In sanctos autem angelos vno modo, scilicet in diuisiones gratiarum larga dignatione effusus est. Nam vt in remissionem peccatorum nunquam detur apostatis angelis iudicium verum fuit, & est eiusdem spiritus sancti. Illi namq; cum suo principe diabolo non per infirmitatem seu per ignorantiam, sed per superbiam peccauerunt. Cuius videlicet superbiæ magnitudinem spiritus Propheticus apud Ezechielem denotat verbis huiuscemodi. diabolum coarguens sub nomine principis Tyri: Eo quod eleuatum est cor tuum, dixisti Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi & dedisti cor tuum quasi cor Dei. Item sub nomine Pharaonis regis Aegypti: Ecce ego Pharao, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis, meus est fluuius, & ego feci memetipsum. Pro huiusmodi superbia sententiam damnationis æternæ accepit, de cœlo proiectus, factusq; Princeps tenebrarum Diabolus, qui fuerat Angelus speciosus. Vnde apud eundem Prophetam dicitur ei: Tu signaculum similitudinis plenus sapientia & perfectus decore, in delicijs paradisi Dei fuisti, & cætera vsq;, repleta sunt interiora tua iniquitate & peccasti & eieci te de monte Dei. Quibus vtiq; verbis tria prædicantur, horribilis eius superbiæ instrumenta, sapientia, decor siue pulchritudo, maximè vbi sub nomine Assur dicitur in eum. omne lignum paradisi non est assimulatum illi & pulchritudini eius, quoniam speciosum feci eum. Tertium eius fuit magnitudo, nam cedri (inquit) non fuerunt altiores illo in Paradiso Dei, abietes non adæquauerunt summitatem eius, & platani non

Iohan 3.

Angelis apostatis, cur non datur spiritus, scilicet in remissionem peccatorum.

Ezech. 28.

Ezech. 29.

Esa. 4.

Apo. 12.

Ezech. 28

Ezech. 31.

fuerunt æquales frondibus illius. Cæterum vera magnitudo Deus est, & vera sapientia, verbum Dei,
Ironia in scriptura sacra. filius Dei est: & vera pulchritudo spiritus sanctus est: quæ beata trinitas, sanctorum angelorum &
magnitudo & sapientia & pulchritudo est. At ille diabolus magnitudinem illam non honorauit,
sapientiã illam non adorauit, pulchritudinem illam non amauit. Quomodo ergo nisi per Ironiam
Gene 3. plenus sapientia, & perfectus decore extentusque & protegens dicitur fuisse? Sunt enim in scripturis sa-
Psal. 48. cra Ironiæ grauissimæ. Exempli gratia, cum dicit sancta trinitas, ecce Adam quasi vnus ex nobis factus
Esa. 47. est, cum reuera potius propter peccatum comparatus sit iumentis, & similis factus sit illis. Et sicut fi-
Ezech. 28. lia Babylonis virgo dicitur, cum sit meretrix. Itaque & quod ibidem illi dicitur, omnis lapis pretiosus
operimentum tuum, sardius topazius, iaspis, chrysolitus, onyx, berillus, saphyrus, carbunculus & sma-
ragdus, qui sanctorum sunt nouẽ ordines angelorum, cum improperio dictum esse sentimus, quia sic
Psal. 103. sibi ille arrogauit, ponens (vt supra dictum est) cor suum quasi cor Dei, & dicens, in cathedra Dei sedeo.
Denique solius Dei est operimentum omnis lapis eiusmodi, id est, omnis perlucidus ordo angelicæ di-
gnitatis, sicut dicitur in Psalmo: Confessionem & decorum induisti amictus lumine sicut vestimento,
Iob. 38. id est, decora confessione sanctorum (qui omnes lumen, id est, filij lucis sunt) sic es indutus, sic es orna-
tus vt aliquis vestimento suo. Quod nimirum parum est, de solis intelligere hominibus, filij lucis. nam
& sancti angeli, imò & primũ ipsi lux, & filij siue angeli lucis, confessione sua decora creatorem suum
induerunt, & ipsi sunt de quibus idem ipse dominus ad beatum Iob dicit: Cum me laudarent astra ma-
tutina, & iubilarent omnes filij Dei.

Quod rectè & iusto dei iudicio diabolum spiritus sanctus suo respectu indignum iudicauit.
rerum æterni delicti, & de ruina eiusdem diaboli, & quod positus fuit
in monte sancto Dei. Cap. IX.

QVia igitur per superbiam peccauit, rectè & iusto iudicio spiritus sanctus procedens à patre
Hiere. 3. & filiò, non in illum, sicut in electos angelos, sed omnino longe ab illo declinauit, eandem
Exod. 20. passus ab ipso repulsam, quam ex hominibus similibus eius passus est, vel patitur dicens
Quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel. Sicut enim illum
populum Israel sibi adduxit, & legem siue tabulas testamenti dedit illi in monte, qui & ob hoc dictus
Deute. 10. est mons Dei, hoc exigens pro cunctis beneficijs suis, vt diligeret eum, atque dicens, & nunc Israel quid
Eze. 28. dominus deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum deum tuum & diligas eum? & multa hic simi-
lia. Sic & illum malignum in cœlo posuit quemadmodum dicit: Et posui te in medio monte sancto
Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti. Hoc ab illo exigens, vt creatori & tanto largitori haberet
gratias, vtpote rationalis creatura, & tanquam lapis appositus vel præparatus in foraminibus suis
susciperet ligaturas auri vinculum dilectionis Dei. Nam hoc est quod eadem scriptura dicit: Aurum
opus decoris tui, & foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt. Itaque quia per nimiam (sicut
iam dictum est) superbiam repulit à se amatorem Deum, & contẽptuosam ab illo spiritus dilectionis
passus est repulsam. Neque enim in semetipso vnquam recipit illum, quamuis ita scriptum sit: Aurum
opus decoris tui: subauditur enim esse debuit vel promptum fuit. Iusto valde iudicio, spiritus sanctus
Lucifer nõ statim vt conditus est cecidit. non sicut ad nos peccatores homines in remissionem peccatorum procedit & deinde diuisiones gra-
tiarum superaddit, ita vt in illam creaturam & complices eius malos angelos facere vnquam voluit,
aut proposuit. De hoc miror quosdam contendere, dicentes, quod statim vt conditus est, cecidit, cum
hoc autentica nulla scriptura tradiderit, imò & contrariũ sonet quod hic scriptũ est. Præmisso namque,
Ezech. 28. & foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt. Quid est dicere, & rationalis creatus es, &
subtili dotatus ingenio, propter quod excusationem non habes de peccato tuo: statim subiungit: Et po-
sui te in monte sancto Dei in medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in vijs tuis, subauditur
per hypocrisim à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te. Et multa huiusmodi, quæ
quoniam non possunt solui, cum sint verba diuinæ authoritatis, necessario nonnulla debet intelligi
mora, inter illud quod creatus est, & illud quod proiectus est vel de cœlo cecidit, iuxta quod dicit: Et
peccasti, & eieci te de monte sancto Dei.

Responsio ad illum qui forte quærit, Ad quid posuit diabolum in monte sancto Dei? & ut
quid illi tanta contulit, cum sciret eum spiritus sanctus, qui omnia
scrutatur, etiam profunda Dei. Cap. X.

Questio. HIc forte quærat aliquis, Ad quid illum talem posuit in monte sancto Dei? Vt quid illi tanta cõ-
1. Cor. 2. tulit? Nunquid nesciebat spiritus, qui omnia scrutatur, etiam profunda Dei, quod ille lapis du-
rissimus atque rebellis, non recepturus foret in se aurum opus decoris sui? Cur ergo illic posuit eũ,
vt ambularet in medio lapidum ignitorum? Hoc qui quærit, quærat & illud, cur idem Dominus ho-
minem in paradiso posuit. Neque enim illum in paradiso fecit, sed tulit ergo (ait scriptura) Dominus
Gene. 2. Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, vt non operaretur & custodiret illum. Dicat
Respõsio. ergo: Nunquid nesciebat Deus quod futurum esset, vt non operaretur & custodiret illum. Vt quid
ergo illic posuit eum? Ad hæc inquam. Non nesciebat Deus, sed nisi angelum in cœlo, & hominem tẽ-
tasset in paradiso, vt nota fierent seculis superuenturis, vel quæ in corde erant hominis, nos iudicia
eius laudare nesciremus, multumque deesset nobis de cognitione, Dei cuius cognitio vita æterna est
quemadmodum

quemadmodum dicit ipse filius Dei. Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te verum Deum, &
quem misisti Iesum Christum. Hoc quod diximus per aliquod simile melius intelligitur. Cum Do- Ioan. 17.
minus Moysen mitteret ad Pharaonē, dicens: Clamor filiorum Israel venit ad me: Veni mittam te ad Similitudo.
Pharaonē. &c. Hæc quoq; dixit: Sed ego scio quod non dimittet vos Rex Aegypti vt eatis nisi per ma- Exod. 3.
num validā. Attamen ipsam manum validā non statim exercuit, non statim primogenita Aegypti, vel
ipsos Aegyptios cum Pharaone percussit, sed prius multis & bonis illum sermonibus conuenit, plu-
ribus signis leuioribusq; plagis tentauit, donec scirent qui viderunt eum, sciremus nos quoq; qui legi-
mus, glorificationem Domini in curribus Pharaonis & exercitus eius, quia iustus est Dominus, Pha-
rao autem & populus eius impius. Sic nimirum idem Dominus, cum sciret de angelo illo, quam
esset malus, debuit eum, non statim iudicare, vel damnare cæteris videntibus, sed tentare prius, simili-
terq; hominem, vt sciremus nos quoq; cum angelis sanctis ab effectis, siue ex operibus, quod solus scie-
bat Deus iam, nullis adhuc malis meritis præcedentibus, & scientes iustitiam eius, vel in illius angeli
ruina, vel in hominis pœna laudaremus.

Propter quid tam terribili iudicio damnatus fuerit, & de eo quod in Apocalypsi dictum est: Vnum de capitibus bestiæ quæ habebat capita septem, quasi occisum in mortem, & plaga mortis eius sanata est, sive habet plagam gaudij & vixit. Cap. XI.

SVperius iam diximus, spiritum sanctum paracletum, vinumq; vel siceram consolationis eius, se-
cundum visionem Lamuelis dandum esse mœrentibus, & his qui amaro animo sunt, id est homi- Prou. 31.
nibus, & qui peccatorum sibi conscij, constanter secundum Deum, & ab hoc seculo consolationē
recipere nolunt & renuunt. At illi apostatæ angeli, cum suo capite Diabolo, quam longè fuerint vel
sint ab isto laudabili mœrore, absita dulci amaritudine, mirabiliter innuit scriptura libri Apocalypse- Laus libri
os, cuius quot verba, tot penè sunt sacramenta. Imò & amplius dicas, parum enim pro merito volu- Apocalyp.
minis dictum est (ait beatus Hieronymus) nam in verbis penè singulis multiplices latent intelligentiæ.
Quomodo ergo illa scriptura dicit? Et vnum, inquit, de capitibus eius, videlicet bestiæ, quæ habebat
capita septem, quasi occisum in mortem, & plaga mortis eius sanata est. Septem bestiæ capita, quæ
illa erexit contra mulierem in vtero habentem, quæ & clamabat parturiens, & cruciabatur vt pareret, Apoc. 13.
vt cum peperisset deuoraret filium eius: nos autem intelligimus septem regna mundi huius principa-
lia siue notissima, quę à tempore promissionis beati seminis, quod est Christus, in hoc steterunt agen-
te diabolo (cuius corporis sic illa regna rectè intelliguntur capita, sicut omnes iniqui rectè dicuntur &
sunt eius membra) vt promissio non adimpleretur, vt Christus non nasceretur, aut vt natus morere-
tur, & periret nomen eius. Primum illorum fuit regnum Aegyptiorum, quod masculos seminis A- Exodi. 1.
brahæ omnes iussit interfici, aut in aquis necari. Secundum regnum Israelitarum carnalium, quod
maximè regnante & agente Iezabel promissionis verbum abolere voluit, cultum Baal superadijciens
vitulis, quos fecerat Hieroboam & pro his interficiens Prophetas. & suffodiens altaria Domini. Ter- 3. Reg. 19.
tium, regnum Babyloniorum, quod populum illum captiuauit, & tres pueros nolentes adorare sta-
tuam, quam erexerat, misit in caminum ignis. Quartum regnum Persarum & Mœdorum, quod a- Dani. 3.
gente Aman, vniuersum Iudæorum genus delere voluit. Quintum, regnum Græcorum, cuius vires Hester. 3.
Diabolus maximè per Antiochum Epiphanen sibi assumpsit, sicut narrant Machabæorum libri. Sex- 1. Macha. 1.
tum, regnum Romanorum, quod Christum, & martyres eius interfecit. Septimum, regnum erit An- Apoc. 13.
tichristi, de isto rectè intelligas quod dictum est: Et vnum de capitibus eius, quasi occisum in mortem, Habet dia-
& plaga mortis eius sanata est. Diabolus enim est, vel erit, qui plagam æternę damnationis in cœlo ac- bolus pla-
cepit, sed plaga mortis eius, inquit, sanata est, siue (vt postmodum repetitum est) habet plagam gladij gam gladij
& vixit. Mirabiliter ergo (vt supra dictum est) scriptura hæc duritiam eius innuit. Quid enim est di- & vixit.
cere: habet plagam gladij & vixit, nisi & damnatus est, & superbit? Et quid est dicere: quasi occisum ca-
put in mortem, & plagam eius sanatam esse, nisi de perditione & separatione ipsius à Deo, quæ vera
occisio, & vera mors est, non curare, imò & contemnere ac semetipsum quasi viuum, id est, iustum de-
fendere? Non enim verè viuit, aut verè plaga eius sanata est, sed idcirco dictum est, quia sic sibi arro-
gat, sic consolatur miser.

De eo quod dictum est ad beatum Iob: Spiritus eius ornauit cœlos, & obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Cap. XII.

IGitur non minus scienter quam fideliter dicimus, ad laudem huius procedētis spiritus sancti, quia
sicut nunc, ita & tunc super omne cor impœnitens iusti & recti in processione sua tenuit iter iudi-
cij, donis gratiarum suarum humiles & subiectos perornans angelos & relinquens superbos dia-
bolum, simulq; complices eius omnis spiritus superbiæ filios. Hinc illud ad beatum Iob pulcherri- Iob. 26.
mè & verissimè dictum est: Spiritus eius ornauit cœlos, & obstetricante manu eius, eductus est coluber
tortuosus. Neq; enim, quoniam de beatis Apostolis rectè intelligitur hoc dictum: Spiritus eius orna-
uit cœlos, idcirco minus verum erit, hoc sentire vel dicere de illis beatis Angelis, quos ornauit idem
spiritus, nouem ordinibus distinctos. Et quia tunc quoq; eductus est coluber tortuosus, quando dixit
Dominus: Nunc iudicium est mundi, nunc Princeps huius mundi eijcietur foras, quod tunc futurum Iohan. 12.
erat, quando scriptura ista condebatur non idcirco minus verum est, iam tunc de cœlo illum fuisse

eductum eductione terrifica, cuius meminit ipse Dominus dicens: Videbam satanam sicut fulgur de
cœlò cadentē. Imò & adhuc tertia vice est educendus idem coluber tortuosus, summę trinitatis adver-
sarius, & proinde trino iudicio damnatus atq; dānandus, scilicet in die iudicij, quando fiet illud, quod
Iob. 40. itidem beato Iob Dominus loquitur: Ecce spes eius frustabitur eum, & videntibus cunctis præcipita-
bitur. Nunc vide quanta res, quanti ponderis actio, q̄ breui, quam parco designata est eloquio, dum
dicit: Et obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuosus, præmisso: Spiritus eius ornauit cœlos.
Iob. 26. Quid nā est obstetricare, nisi nascentes infantulos excipere, & diligenter tractando ad vitam custodire?
Cum ergo hæc dicit, mirabiliter creatoris nostri designat, quàm habuit, vel habet curā, circa electam
creaturam suam, tam angelicā quam humanā, pro ipsius creaturæ humilitate, sicut scriptum est: Cu-
Psal. 114. stodiens paruulos Dn̄s, humiliatus sum, & liberauit me. Idcirco planè & quādo cœlos illos ornauit,
Coluber qui sunt sancti angeli, colubrū tortuosum eduxit, id est, diabolum de cœlo proiecit, vt ablato scandalo
tortuosus faceret pacē & concordiā in sublimibus suis. Et quādo cœlos alios, id est, Apostolos ornauit, idcirco co-
ter proijci lubrum eundē tortuosum eduxit, id est, foras eiecit, sicut ipse in Euangelio dixit, vt liberati per sangui-
tur de cœ- nē ipsius à scandalo peccati, sciremus & possemus seruire creatori nostro & redēptori. Et quando cœ-
lo. los omnes, id est, sanctos omnes, tam angelos q̄ homines ita perornabit, vt & angeli iam non habeant
Ioan. 12. negotiū administrandi, sicut administrauit, & vsq; ad diē illum administrabunt, vnde & Apostolus di-
Heb. 1. cit: Nonne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hęreditatē capi-
unt salutis: & homines siue hominū spiritus, resumptis corporibus, duplici gloria corporis & animæ
remunerentur, idcirco colubrum eundē tortuosum funditus educet, videntibus enim cunctis præcipi-
tabitur, vt omnia scandala de regno eius auferantur, pacemq; habeat illa dormino, de qua itidem ad
Iob. 38. beatum Iob dictum est: Quis enarrauit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire facit?

De eo quod dictum est ad eundem beatum Iob: Quis enarrauit cœlorum rationem, & cur saltem nec ipse Moyses describere debuerit rationem cœlorum, id est, sanctorum ordines angelorum, qui primus enarrauit rationes terrarum generationes filiorum hominum. Cap. XIII.

SVper fundamentum literæ huius pulcherrimum atq; firmissimum, libenter atq; delectabiliter su-
peræ dificauimus, quoad possumus, cœpti sermonis aurum, siue argentum, aut aliquid prætioso-
Quæstio. rum lapidum ad laudem spiritus sancti, qui ornator est eiusmodi cœlorum. Sed interim occur-
rit quæstio, quia quęri potest, cur nullus enarrare debuit eatenus rationem eorundē cœlorum. Etenim
cum dicit Dominus: Quis enarrabit cœlorum rationem? subauditur nullus, ego aūt sum enarraturus.
Deniq; Moyses, qui ante beatum Iob, & literas primas, scilicet Hebraicas, Deo vel digito Dei scribente,
sibiq; tradente, accepit, ferè nihil de illorum ratione cœlorum enarrauit, nisi hoc tantum. Dixitq; Deus:
Gene. 1. Fiat lux. & facta est lux, & vidit Deus lucem quod esset bona, diuisitq; lucem & tenebras. Appellauitq;
lucem diem, & tenebras appellauit noctem. Hoc ergo quæritur (vt iam dictum est) cur cœlorum ra-
tionem nullus eatenus enarrauit, nec saltem ipse Moyses, qui terrę, id est, hominis rationem enarratu-
rus, de cœlestibus illis solum hoc breuissimè enarrauit, sic incertum, & quasi sub velamine, vt vix ali-
qui patrum spiritualium intelligere potuerint, maximè quod pater Augustinus nomine lucis sanctos
angelos, & nomine tenebrarū malos angelos designauerit, quorum diuisio, qua dictum est: Diuisitq;
Deus lucem & tenebras, illud iudicat iudicium, quod catholica firmiter tenet Ecclesia, quia angeli lu-
Alia quæ- cis nunquam vlterius in tenebras, & angeli tenebrarū nunquam vlterius in lucē redituri sunt. Quis-
stio. quis istud quęrit cur nec ipse Moyses de illis cœlestibus plus siue manifestius aliquid scripserit, siue scri-
bere debuerit, quærat & illud cur de cœlestibus sacramentis scripturis, quæ post illum futura, vel faci-
enda erant circa genus humanum, tantumq; grossum, siue densum velamen super faciem suam obdu-
xerit, vt non solum illi carnales filij Israel, qui tunc erant videntes cornutā faciē eius fugere potuerint,
Exod. 34. sicut vsq; hodie fugiunt illorum posteri, verumetiam spirituales filij Israel, ex quibus sumus & nos, vix
aliquatenus tractando & retractando scripturā eius perspicere possumus, quo tendat claritas vultus
Responsio eius, quo intendant radij cornutæ faciei eius. Quærenti hoc vel illud respondere debemus, quia cœ-
ad vtranq;. lestia sacramēta portare tunc nō poterat totus fere carnalis mundus. Sic enim tunc erat mundus, quasi
puer siue adolescentulus lasciuus atq; petulcus, cui pro parte illorū, quibus hęreditas promittebatur in
Nu. 16. 21. semine Abrahæ, quod est Christus, vix posset inueniri pædagogus, qui reprimeret lasciuientes mores
eius pœna præsente, vindicta præsto apparente, ita vt plerosq; illorum ignis absumeret, terra degluti-
ret, serpentinus morsus deuoraret. Cum igitur talis esset mundus, quomodo illi competeret reuelata
facie, vel manifestis sermonibus enarrari rationem cœlorum describi sanctorum ordines angelorum
Exod. 33. cum & ipsa, quæ ad homines specialiter pertinent, oportuerit velari mirabilia splendida spiritualium
sacramentorum? Proinde satisfactum sibi esse putet, quisquis illud quærit, cur non saltem Moyses,
cui Deus facie ad faciem loquebatur, cœlorum istorum rationem enarrauit.

De eo quod dictum est ad eundem beatum Iob: Et concentum cœli quis dormire facit, & quæ vel qualis illa dormitio sit. Cap. XIIII.

IAm nunc vt ad capitulum hic & supra memoratum sermo recurrat, quis est ille cœli concentus?
Et quæ vel qualis est dormitio eius. Dixit enim: Et concentum cœli quis dormire facit? Nimirum
concentus

concentus concors est, & in nullo dissonans cantus, & eiusdem angelicæ cantionis omnis symphonia
laus est sanctæ trinitatis, cuius videlicet laudis summam hanc audimus in Esaia: Sanctus, sanctus, san- Cōcentus
ctus, Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius, siue pleni sunt cœli & terra maie- cœli con-
state eius. Verus & pulcher concentus chordis omnibus benè extentis, & vocibus cunctis benè conso- cors.
nātibus, ex quo (sicut iā supra dictū est) eductus est coluber tortuosus omni voce dissonus, omni sym- Iob. 38.
phoniæ contrarius, sibilator non cantor, non præcentor aut succentor, imò quantū in ipso fuit, vel est, Esa. 6.
totius sacræ musicę corruptor. Quomodo illum talem concentum cœli Dominus Deus dormire fe-
cit, vel facit? Nimirum deijciendo, siue eijciendo de ordine vel choro cantantium illum sæpe dictum,
& sæpe execrandū colubrum tortuosum, quia dum illum deiecit, pacem firmauit, & concordiam fe-
cit in sublimibus suis. Pax illa, concordia illa, nonne dormitio est? Quid enim aliud nobis hominibus
sancta & mystica lex repromittit, nisi securitatem illam ineffabilem sub verbo dormitionis? Et come-
detis (inquit) panem vestrum in saturitate, & absq; terrore habitabitis in terra vestra. Dabo pacem in
finibus vestris, dormietis & non erit qui exterreat. Et protinus ostendens, quomodo, vel per quid ef- Leui. 26.
ficiatur illa dormitio nostra: Auferam (inquit) malas bestias, & gladius non transibit terminos vestros
Malæ quippe bestiæ, sunt maligni spiritus, & malarum bestiarum caput est ille coluber, id est, Diabo-
lus, quorum terminos iam transiuit gladius, id est, sententia damnationis æternæ, quam supra iam di-
ximus. Quid igitur in sermone pulchrius, in re pretiosius isto quod ait? Et concentum cœli quis dor-
mire facit? O ter quaterq; beatus ille concentus cœli, vbi omnis multitudo & concinendo dormit, &
dormiendo concinit. Sabbatizat enim & dormitio eius in sabbato est, ipsa requies Domini, septima
dies Domini, & in illam requiem introiuit cum concentu intermutabili cum voce ineffabili, cum ex-
tensione infatigabili.

Item de eodem concentu, & de uerbis concentus, siue cantionis illius, quem apud Esaiam audiuimus: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus. Cap. XV.

AVdiuimus (vt supra iam dictum est) verba quædam concentus, siue cantionis illius: Sanctus, Esa. 6.
sanctus, sanctus, Dominus Deus. Quàm pulcher, quam æqualis tenor in verbis, quam certus,
quam stabilis. Nulli gradus sunt hic, nullum momentum incrementi siue decrementi in vocibus istis.
Vnde ergo gradus suos accepit inimica hæresis? Nam ac si concentus ille sic cecinisset: Sanctus, sancti- Cantus hę
or, sanctissimus, & pluraliter addisset: Domini & dij, non singulariter Dominus Deus, ita sibi gradus reticorum
fecit, maximè per os Arrij, vt diceret spiritum sanctum magnum quidem, sed filium spiritu sancto discors.
maiorem, & Deo patre minorem. Vnde (inquam) gradus istos accepit impia vel serpentina hæresis,
nisi ab ipso colubro patre mendacij, quem de concentu illo manus Domini propter dissonantiam ip-
sius eduxit, & foras misit? Idcirco talis hæreticus reus est æterni delicti, sicut & pater ipsius Diabolus
qui fecit gradus istos, quibus non ascenditur ad superos, imò descenditur ad inferos. In Osee scriptum
est: Proiectus est vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus in eis. Vsquequo non poterunt emunda- Osee. 8.
ri? Quia ex Israel ipse est. Artifex fecit illum, & non est Deus. Est autem hic sensus: Ne mireris quod Sordes Is-
sordes Israel, scilicet vituli, quos fecit Hieroboam, non potuerunt aut possunt emundari, quia videli- rael vituli
cet ipse, subauditur vitulus, siue vitulorum cultus ex Israel est. Neq; enim aliunde hoc accepit, vt vitu- Hieroboā.
lum pro Deo coleret, sicut Baal & Astaroth, & cætera dæmoniorum portenta, de vicinis gentibus ac-
cepit, fortè errantibus, & per ignorantiam multis peccantibus: sed artifex fecit illum, subauditur Hie-
roboam, siue Israel, sciens quia non est Deus artifex (inquam) sicut manifestè scriptura dicit: Dixitq; 3. Reg. 12.
Hieroboam in corde suo: Nunc reuertetur regnum ad Domum Dauid, si ascenderit populus iste vt
faciat sacrificia in domo Domini in Hierusalem. Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos. Pro-
pter excogitationem consilij, Propheta siue Deus artificem illum nuncupauit, quia non ignoranter,
sed maliciosè peccauit, & idcirco non potuerunt peccata illa emundari, vt recederet Israel à vitulis su-
is saltem tempore vnius ex regibus suis. Similiter de Arrio sciendum, cæterisq; hæreticis, qui intel- Hæretici
ligere noluerunt, illum concentum cœli, & maluerunt scindere vnitatem cantionis, quia non est eo- nō audiūt
rum amplius illum audire concentum cœli, neq; partem aut communionem habebunt cum illis, qui cōcentum
per planitiem, siue fidei æquitatem, absq; illis gradibus inæqualitatis vadunt, hinc vt dormiant & con- cœli.
cinant illic, iuxta illud de Canticis graduum. Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini, testimo- Psal. 121.
nium Israel, ad confitendum nomini Domini: neque enim emundari poterunt, sed immundi erunt Coluber si
& in hoc seculo, & in futuro & laborabunt in æternum, sicut laborabat ille coluber circumductor ne requie,
ipsorum, perforatas nares in sudibus, & circulum habens in naribus, atq; ita nusquam sabbatizans, Iob. 40.
nusquam dormiens circuit terram, dissimulare volens quidem, sed non valens fatigationem suam, Iob. 1.
dum requisitus vnde venis respondet & dicit: circuiui terram & perambulaui eam, & maximè hoc
tempore habens iram magnam, quia scit quod modicum tempus habet, & non diu illi circuire licet.

Sententia beati papæ Gregorij de illis cœlestibus sanctorum angelorum ordinibus, qui uel quales homines cuius ordinis societatem sortiantur. Cap. XVI.

BEatus papa Gregorius de illis cœlestibus sanctorum angelorum ordinibus loquens, & spei no-
stræ congaudens, quod venturi simus in illorum societatem, siue (vt ait ipse Dñs) æqualitatem,

 hæc

hæc inter cætera dicit: Iſti itaq; qui parua quæ capiunt, pie fratribus annuntiare non deſiſtunt. in ange-
Homines lorum numerum currunt. Alij ſecretorum cœleſtium ſumma & capere præualent, & nunciare Quo
venturi in ergo iſti (inquit) niſi inter archangelorum numerum deputantur. Alij mira faciunt, ſigna valenter o-
ſocietatē. 9 perantur. Quo iſti, niſi ad ſupernarum virtutum ſortem & numerum congruunt? Nonnulli etiam de
ordinū an obſeſsis corporibus malignos ſpiritus virtute orationis, & vi acceptę poteſtatis eijciunt. Quo iſti me-
gelorum. ritum ſuum, niſi inter poteſtatum cœleſtium numerum ſortiuntur? Nonnulli acceptis virtutibus cum
& bonis meliores ſint, electis quoq; fratribus principantur. Quo iſti ſortem ſuam niſi inter principa-
tum numeros acceperunt? Nonnulli ſic omnibus vitijs dominantur, vt iure dij inter homines vocētur,
Exod. 7. qualium vni ſcilicet Moyſi: Ecce (inquit Dominus) conſtitui te Deum Pharaonis. Quo iſti, niſi inter
numeros dominationum currunt? Nonnulli hoc in munere virtutis acceperunt, vt rectè & alios iudi-
care poſsint. Quid iſti, niſi throni ſunt conditoris ſui? Nonnulli tanta Dei ac proximi dilectione pleni
Roma. 13. ſunt, vt Cherubin iure nominentur. Quia enim Cherubin plenitudo ſcientiæ dicitur. Et Paulo dicente
didicimus, quia plenitudo legis eſt dilectio, omnes qui Dei & proximi charitate pleni ſunt, meritorum
ſuorum ſortem inter Cherubin perceperunt. Nonnulli ſupernę contemplationis facibus accenſi, amā-
do ardent, loquendo & alios accendunt, & quos verbo tangunt, ardere protinus in Dei amore faciunt.
Qui ergo ita ad amorem ſui conditoris inflammati ſunt, quo niſi inter Seraphin ſortem ſuæ vocatio-
nis acceperunt.

Reſponſio ad illos qui dicunt, quod de ſingulis ordinibus multitudines ceciderunt, quoniam ſecundum illam ſententiam beati Gregorij ex hominibus alij in illum, & alij in illum ordinem ſint aſſumpti, ſiue aſſumendi.

Cap. XVII.

DVm hæc dicit, ſcilicet ex hominibus alios in angelorum, alios in archangelorum numero de-
putari alios inter ſupernas virtutes, alios inter cœleſtes poteſtates, alios inter principatus, alios
inter donationes, alios inter thronos, alios inter Cherubin, alios inter Seraphin, accipere ſortem ſuæ
vocationis nonnulli ſolent aſſerere quod de ſingulis ordinibus multitudines ceciderint, quorum itu-
dem in ſingulis ordinibus ruinę debeant ex hominibus reparari. Quid ad hęc dicere potuimus, aut po-
Iob. 38. ſſumus? Hoc enim pertinet ad rationes illas, de quibus ſcriptum & ſupra memoratum eſt: Nunquid
noſti ordinē cœli aut pones rationes eius in terra? Dicimus ergo: Si de ſcriptura qualibet canonica con-
firm[illegible] poſſent opinionem illam, qua pręuenti ſunt, dicentes, angelos ſiue ſpiritus illos, mox vt creati
ſunt, in ſuis ordinibus conſtituiſſe, moxq; & illos cecidiſſe, & iſtos in gradibus ſuis perſtitiſſe, concedē-
dū eſſet opinioni. Nunc aūt non ita eſt Nulla enim ſcriptura canonica opinioni illi ſuffragatur. imò &
Ezech. 22. Prophetica veritas apud Ezechielem oppido refragatur, vt longè ſupra memorauimus. Proinde rectè
econtra quærimus. Quid illi ſpiritus beati remunerationis acceperunt pro eo, quod peccantibus apo-
ſtaticis ſpiritibus, ipſi peccare noluerūt? Si enim iam tunc erant vt nunc ſunt in ordinibus ſuis ſtabiliti
ac perfecti angeli, archangeli, throni, dominatores, principatus, poteſtates, virtutes, Cherubin, atq; Se-
raphin, quomodo exinde tam multi cadere potuerunt? Verbi gratia: Si erant in ordine Seraphin, id eſt
eorum angelorū, qui diuini amoris igne ardent, ſiue incendunt, quomodo exinde excidere potuerunt?
Imò quomodo nunquam illius amoris dulci ardore arſiſſe putandi ſunt? Verius ergo & rationa-
Remune- bilius hoc dicimus, quia in remuneratione pro eo quod non peccarunt, & creatori ſuo ſubijci malue-
ratio ange runt, ordines illos acceperunt quos habēt nunc, in hoc ipſum ordinati, verboq; Domini & ſpiritu oris
lorum. eius firmati, vt amplius cadere. id eſt, peccare non poſsint, ſicut lapides ſupra memorati, auro aſtricti,
tenentur in ordinibus ſuis diſpoſiti ſecundum ſcientiam artificis ligando ordinati, ordinando ligati,
vt excidere non poſsint, nec aliud doctoris ſupradicti ſermo benè recipere nos compellit.

Alia ſcientia de ſimilitudine nouem ordinum angelorum, & nouem chariſmatum ſpiritus ſancti, quæ ſecundum Apoſtolum hominibus data ſunt, dicentes: Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, &c.

Cap. XVIII.

Luc. 20. NVnc iam, quia ſermo idem nos lętificauit ſecundum ſpeciem quam Dominus ipſe fundauit, di-
Diuiſiones cens: Aequales enim ſunt angelis, cum ſint filij reſurrectionis, quia (inquam) ſumus eiſdem no-
gratiarū uenis ordinibus diſponēdi, perpulchrum eſt conſiderare, quia quot ſunt illic à ſpiritu oris Domini or-
tot ſunt, q̃t namenta cœlorum, tot ſunt hic in hominibus ſanctis ab eodem ſpiritu diuiſiones gratiarum. Sic enim
ordines an ait Apoſtolus: Vnicuiq; autem datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem: Alij quidem per ſpiritum da-
gelorum. tur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientię ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiri-
tu, alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu: alij operatio virtutum, alij Prophetia, alij diſcretio ſpirituum,
alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum. Hęc autem omnia operatur vnus atq; idem ſpiri-
Qui homi tus, diuidens ſingulis, prout vult. Hoc ergo qui perpendit, ſcilicet, electionem ex hominibus tot eſſet
nes in quos chariſmatum varietate ornatam, quot ordinibus illos beatus ſpiritus conſtat eſſe diſtinctos: poteſt e-
angelorū tiam aptè ſecundum eadem chariſmata conijcere, qui vel quales homines, quibus aut cuius ordinibus
ordines re angelis ſimiles debeant exiſtimari. Deniq; qui habent interpretationem ſermonum, vt ſaltem in
cipiuntur. vna lingua poſsint enuntiare ſenſum ſcripturarum ad vtilitatem audientium, nonne angeli ſunt? La-
Malach. 2. bia enim ſacerdotis (vt Dominus in Malachia) cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius,
quia

quia Angelus Domini exercituum est. Qui autem etiam genera linguarum acceperunt, in hoc ipsum non vna lingua, verumetiam varijs linguis efficere possint, & de gente in gentem transferre ac dilatare verbum Dei, quod maximè sanctis datum est Apostolis, nonne meritò dicuntur & sunt archangeli? In discretione spirituum nimirum dignitatem iudiciariam rectè intelligis, quod iure vocentur throni, eo quod de spiritibus, Deo in ipsis præsidente, iudicare nouerint, iuxta illud: Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt. 1.Ioan. 4. In gratia Prophetica non incongruè dominationum agnoscitur authoritas, quia profectò Regibus quoque Prophetæ dominati sunt, maximeq́; Helias & Helisæus, nam Helisæo quoque clamauit Rex: Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga eius, cæterisq́; Regibus Prophetæ dominati sunt, & maximo Prophetarum Moysi dictum est: Ecce constitui te Deum Pharaonis. 4. Reg.13. Exod. 7. Fides nonne principatum meretur? Denique & Abraham, & Isaac, & Iacob, & Dauid propter fidem, siue iustitiam fide Patriarchæ, id est, patrum principes nominati sunt, & Petrus quoque Apostolus ob excellentiam fidei, Princeps Apostolorum nominari meretur. Rom.4. Ergo & omnes quorum fides præclarior habetur, rectè principatus nominantur, & ipsi fratribus suis siue Ecclesiis Christi principari, id est, præesse digni habentur. Gratia sanitatum & operatio virtutum hoc maximè differunt, quod gratia sanitatum circa infirma corpora expenditur, siue per impositionem manuum, siue per aliumq́ quemlibet modum. Operatio vero virtutum extrinsecus exhibetur in rebus exterioribus, in elementis huius mundi, sicut maximè factum est per manum Moysi, qui circa corporum sanitatem ferre hoc solum fecisse legitur, quod Mariæ sororis suæ lepram sanauit. Nu.12. Quibus ergo gratia sanitatum data est, nonne inter potestates, & quibus operatio virtutum data est, nonne iure reputantur inter virtutes? Porrò, quibus sermo scientiæ, ipsi sunt tanquam Cherubin: & quibus sermo sapientiæ datus est, ipsi sunt tanquam Seraphin. In illa gratia maximè Apostolus Paulus claruit, habuit enim scientiam non solum Dei, verumetiam seculi: in ista vero Ioannes dilectus Domini, cuius sermo totus versatur circa charitatem, quæ vera sapientia est, & auditores intendit accendere igne amoris Dei, secundum ipsum vocabulum Seraphin.

De eo quod Apostolus dicit: Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Cap. XIX.

ADde illud quod idem Apostolus dicit: Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Hebræ.2. Quorsum istud? Diximus enim longè superius, quia nobis hominibus duobus modis datur Spiritus Sanctus, altero quod est in remissionem peccatorum altero quod est in diuisiones gratiarum. In sanctos autem angelos vno modo, scilicet, in diuisiones gratiarum, larga dignatione effusus est. Nam vt in remissionem peccatorum nunquam detur apostaticis spiritibus, iudicium verum fuit, & est eiusdem Spiritus Sancti. Vt ergo quantum creatori debeas homo perpendas & causam tuam melius ipse discernas, adde quod nusquam angelos apprehendit, sed humanam de semine Abrahæ naturam apprehendit tali apprehensione vt author salutis tuæ dignaretur per passionem mortis consummari. Maximus debitor dei homo. Quota in hoc est portio debiti tui debitæ gratiarum actionis? Angelos & creauit & eos qui non peccauerunt, magnificauit, te autem & creauit, & cum vniuersus in Adam peccauisses iustificauit, & insuper magnificauit. Iustificauit (inquam) dato illo spiritus sancti, quod est remissio peccatorum, quo electa creaturæ angelicæ quia non perierat, non indiguit, magnificauit alio dato eiusdem spiritus sancti, quod est diuisio gratiarum, quorum in primis illos cœlestes spiritus ornauit siue magnificauit. Angelorum itaq; Deus est, ubi autem idem Deus est, & Pontifex, simul vero & angelorum & hominum Rex, vnus idemq́; Dei filius est. Cum hæc ita sint, putasne plura in altari pectoris tui ligna, quam Angelus habes ad nutriendum ignem diuini amoris? Scriptum est enim in sancta ac mystica lege Domini. Leui. 6. Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subijciens manè ligna per singulos dies. Igni denique ligna subijcere, est commemorationem beneficiorum sanctæ trinitatis iugiter habere, & propter hæc in amorem eius magis ac magis proficere, & interim ardere aliquantisper, donec veniat id quod perfectum est, sicut in Esaia scriptum est: Dixit Dominus, cuius ignis est in Syon, & caminus eius in Hierusalem. Esa. 31. Syon namque præsens Ecclesia est. Hierusalem autem illa superna ciuitas, id est, sanctorum angelorum vniuersitas, de quibus nobis hactenus sermo est. Ergo ignis Domini in Syon, & caminus eius in Hierusalem, id est, abundantia diuini amoris quę illic est præsenti dilectione Dei, sic maior est, sicut paruo siue quantulocunq; igniculo grandis & validè succensus caminus fortior est.

Item sententia beati Gregorij in illo uersu cantici Deuter. Constituit terminos gentium, iuxta numerum, numerum angelorum Dei, pro quo nos secundum hebraicam ueritatem interpretante B. Hieronymo, ita legimus: Constituit terminos populorum, iuxta numerum filiorum Israel. Cap. XX.

AIt idem doctor supra memoratus Decem dragmas mulier habuit, qui nouem sunt ordines angelorum, sed vt compleretur electorum numerus, homo decimus est creatus. Idem post aliqua: Superna illa ciuitas ex angelis & hominibus constat, ad quam tantum credimus humanum genus ascendere, quantos illic contigit electos angelos remansisse, sicut scriptum est. Constituit terminos gētiū, iuxta numerū angelorum Dei. Quod scripturę testimoniū (fateor) verum ad hanc rē confirmandā Deute. 32.

 satis

Falsa quorundā opinio de hominis creatione propter ruinā angelorū.

satis idoneum sit ambigo. Præsertim quia iuxta Hebraicam veritatem, interpretante B. Hieronymo, taliter scriptum est. Constituit terminos populorum, iuxta numerum filiorum Israel. Quę litera qualem adhuc sensum possit habere, postmodum dicemus. Nunc illud dicere præstat, quia propter illa verba quæ dixit. Sed vt compleretur electorū numerus, homo decimus est creatus. Solent pleriq; arbitrari, quod si omnes angeli perstitissent, nulla q; ruina facta fuisset ex eis, non crearetur, neq; fuisset causa cur deberet homo creari. Quod si conceditur, cauendum est, ne ita pueri simus, vt existimemus Deum nullum ante ruinā angelorum de homine creando habuisse propositum, sed postq̄ casus ille contigit, tunc demū illi venisse in mentē consilium huiusmodi scilicet, facere genus nostrum, ob recuperandam

Heb. 2.

multitudinē domus seu familiæ suæ quæ cecidit. Rectius ergo dicitur, quia non homo propter angelos, imò propter hominē quendam angeli quoq; facti sunt, sicut & cætera omnia testante Apostolo cum dicit: Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, cuius capituli memoria nos

Ioan. 1.

non præteriuit in primo libello præsentis operis, cum de principio loqueremur, in quo creauit Deus cœlum & terrā. Si enim verum dicit, imò quia verum dicit Euangelista: Quod factum est in ipso, vita erat, nihil excipiens, præmiserat enim: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil: quanto magis homo iste decorus, ab ipso verbo in vnitatem personę assumendus angeli, qua antequam angeli

Prou. 8.

fierent, in ipso vita erat? Testatur & hoc ipsa sapientia, quæ non est aliud q̄ ipsum verbum, dum dicit: Dñs possedit me ab initio viarū suarum, &c. vsq; quando appendebat fundebat terræ cum eo erā cuncta componens, & ludens corā eo omni tempore, ludens in orbe terrarum. Statimq; subiungit: Et deliciæ meæ esse cum filijs hominū. Quidnā hoc est, nisi ac si dixisset: Antequam Deus quicquam faceret à principio, & quando hæc vel illa faciebat, hoc erat in proposito, vt ego verbum Dei, verbum Deus caro fierem, & in hominibus habitarem magna charitate, & summa humilitate, quæ veræ delicię sunt.

Probabilius dici posse, quod non tam homo propter supplendum angelorum numerum, quàm & angeli & homines propter hominem Iesum Christum facti sunt. Cap. XXI.

IGitur probabilius hoc dicimus, quod non tam homo propter supplendū angelorū numerum, quā & angeli & homines propter vnū hominē Iesum Christū facti sunt, vt quoniā vnus idemq; & Deus ex Deo natus erat, & homo nasciturus erat, haberet præparatam ex vtroq; latere familiā, hinc angelorum, hinc hominū, & ipse Deus, & homo, Dñs & creator angelorū, Dominus & creator atq; saluator emineret hominum sanctorum, Dñs (inquam) in eis sicut in domo sua, Rex in gente sua, Deus in

Heb. 2.

maiestate sua. Quia (sicut dictum iam est) & propter ipsum, & per ipsum omnia. Hoc aspicientibus

Ministèria angelorū ad homines propter Christum.

nobis perspicuum est etiam illud attendere, quia nō ante sed postquam ad Abrahā factum est verbū de promissione tam beati seminis, de aduētu vel natiuitate tanti hominis, cœperunt sancti angeli congaudentes hominibus visibiliter quoq; interdum illud exhibere ministerium, de quo Apostolus: Nonne (inquit) omnis spiritus administratorij sunt, missi in ministeriū, & ita familiariter vt hospitio quoq; illorum suscipi dignati sunt, & appositos sumere cibum more hospitium hominum, & multa beneficia per eos administrata sunt, sicut passim testatur ipsa sacrarū historica, siue prophetica series literarū.

Heb. 1.

Verum nos de illis ipsorum beneficijs siue ministerijs alio in opere diximus aliquid, quod intitulatur

Gen. 18. 19.

de victoria verbi dei. Hic tantum hoc meminisse libuit, quod rectè à verbo promissionis, quod factum

Gene. 12.

est ad Abraham de semine eius in quo benedicerentur omnes gentes, quod est Christus, cœperunt angelorum ministeria cum hominibus celebrari siue frequentari, ac si dicat nobis scriptura, quia iure patribus illis angeli famulabantur, quorum ex semine nasciturus erat angelorum Dominus.

Qualem sensum habere possit litera hæc, quam secundum Hebraicum beato Hieronymo interpretante legimus: Constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel. Cap. XXII.

Deute. 32.

PRoposuimus supra dicere, quem sensum habere possit litera hęc, quam secundum Hebraicū beato Hieronymo interpretante legimus: Constituit terminos populorum, iuxta numerum filiorū Israel. Nam quod iuxta aliam æditionē legitur: Statuit terminos populorum iuxta numerum angelorum Dei, sensum haberet firmiorē authoritate supradicti doctoris eximij, si hebraica quoq; veritas sic haberet vt septuaginta transtulerunt iuxta numerum angelorum Dei. Primum ergo quærenda est intentio Moysi in verbis istis Cantici Deuteronomij. Interroga patrem tuum & annuntiabit tibi, maiores tuos & dicet tibi: Quando diuidebat altissimus gētes, quando separabat filios Adā constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel. Pars autem Domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius. Nimirum in istis. & in his quæ sequuntur commemorando beneficia Dei, hoc intendit, vt beneuolentiam alliciat illius populi circa cultum Dei, vel amorem patris sui. Qui possedit (inquit) & fecit, & creauit te. Qualem autem ab initio, vel quanto à numero cœpit possidere tali possessione, vt ille homo Iacob gens fieret, aut populus existeret? Nimirum ab ingressu

Intentio Mosi in Cantico. Ibidem.

Gene. 46.

siue introitu Iacob in Aegyptum, dicente Domino ad illum: Ego sum fortissimus Deus patris tui, noli timere, descende in Aegyptum. quia in gentem magnam faciam te ibi. Et post pauca sic scriptum est: Omnes animæ domus Iacob, quæ ingressæ sunt in Aegyptum, fuerunt septuaginta. Porrò, Ioseph & duo filij eius, Ephraim & Manasses in Aegypto erant. Itemque scriptum est:

Erant

Erant igitur omnes animę eorum, qui egressi sunt de fœmore Iacob septuaginta quinque. Profecto iuxta hunc numerum filiorum Israel, qui tunc populus esse cœpit, iamdudum constituerat Dominus terminos populorum, quando (sicut ibidem dictum est) diuisit altissimus gentes, & separabat filios Adam propter superbiam, vbi turrim Babel ædificabant. Illa nanque diuisione septuaginta tres, quod aiunt scriptores, vel potius (vt ratio declarat) septuaginta duę gentes totidemque linguæ per terras esse cœperunt, quæ crescendo prouincias & insulas impleuerunt. Hinc beatus Hieronymus, vbi Dominus dixit ad Petrum: An putas, quia nō possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quàm duodecim legiones Angelorum, illius iam dictæ multitudinis gentium siue populorum, hoc modo meminit. Vna legio apud veteres sex millibus complebatur hominum. Pro breuitate temporis, numerorum non accurrimus explicare typos. Tantum dixisse sufficiat, quia septuaginta duo millia angelorum, in quot genres hominum lingua diuisa est, duodecim legionibus fieri manifestum est. Nonnihil igitur ponderis habet secundum hunc sensum litera hæc: Constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel. Quantum enim valet ad exigendam Israelis beneuolentiam circa deum, quod cum iam haberet Deus septuaginta gentes, dimissis illis, solos elegit sibi in gentem septuaginta duos homines, vel paulo plures, quia Ioseph cum filijs suis in Aegypto erant? Vnde fit, vt rectè propter paucitatem cum admiratione legatur: Pars aūt Domini populus eius, Iacob funiculus hęreditatis eius.

Diuisio gētiliū secundū septuaginta duas linguas.

Math. 26.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE

Trinitatis, & processione spiritus sancti.

LIBER QVARTVS.

Propositio, dicere aliquid de humana creatura ad laudem sanctæ trinitatis, ad honorem spiritus sancti, de patre & filio procedentis cuius in ista creatura valdè clara rutilant bona. Cap. I.



Apientis viri est, dum ædificat domum suam fodere in altum, & ponere fundamenta supra petram. Descendit pluuia (ait Dominus) venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, fundata enim erat supra petram. Nimirum illi viro sapienti aliquatenus & nos extremum cupimus assimilari. Quoties enim cupientes exigere aliquod boni ac fidelis sermonis ædificium, quærimus ac tenemus aptum siue conueniens quodlibet capitulum de authoritate diuina, authoritate canonica, siue Propheiarum, siue Apostolorum, vt ædificemus super fundamentum illorum, profectò fodimus in altum, & ponimus fundamenta supra petrā. Ac proinde si descendant loquaces pluuiæ secularium, maximeque sophistarum odibilium, quibus sua stipula, suumque placet fœnum, nostrum autem vile est aurum, siue argentum. Et nostri lapides pretiosi contemptibiles sunt, si (inquam) veniant flumina hæreticorum, & irruant in domum nostram non cadet, quia supra petram fundata est. Igitur de humana creatura iam dicturi aliquid, ad gloriam & laudem sanctæ trinitatis, ad honorem spiritus sancti de patre & filio procedentis, cuius in ista creatura valdè clara rutilant dona, quærimus hoc fundamentum & in omni portiuncula sermonis nostri certum de sanctis scripturis tenere cupimus capitulum, quia videlicet hoc est (sicut iam diximus) fodere in altum, & ponere fundamenta supra petram. Primum capitulum hoc est,

Math. 7. Aedificiū supra petrā ponendum.

Pluuiæ sophistarum flumina hęreticorum

De proposito Dei dicentis: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Cap. II.

Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Hinc ait fidelis Dauid. Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu. Fodiens hic in altum vt fundamenta ponam qualem inuenio petram, nisi ipsam beatæ trinitatis intentionem dicentis. Faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostram? Quænā erat intentio, vel quid erat in intentione eius, nisi is qui nunc sedet ad dexterā patris, mediator Dei & hominum homo Christus Iesus? Si enim (quod sępe dictū, sempérque sciendū est) non solū per ipsum verumetiā (vt Apostolus ait) propter ipsum omnia, quanto magis humana propter ipsum facta est creatura. Cum ergo dicit: Faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostrā, parū est ad consummationē propositi Dei hoc attendere, quod omnes electi, qui secundū propositū vocati sunt sancti, & rationales creati, & similes Deo sunt futuri tanquam patri suo filij, iuxta illud: Charissimi nunc filij Dei sumus, sed nondū apparuit quid erimus: scimus, quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniā videbimus eū sicuti est, parū (inquā) hoc est, nisi hunc hominē attēdas, qui ipse est (vt Apostolus ait) imago Dei inuisibilis, & sicut idē alibi loquitur: splēdor glorię & figura substantię eius. Nunquid enim cum hęc diceret beata trinitas: Faciamus hominē, &c. de homine isto nihil cogitauerat aut

Gene. 1. Psal. 118. Iob. 10.

1. Timo. 2. Hebræ. 2. Rom. 8. 1. Ioan. 3. Colossi. 1. Hebræ. 1.

aut proposuerat, sed postquam peccauit Adam, tunc demum istud cogitauit Deus, vt homo fieret Dei
Ioan. 1. filius, ob redimendum humanum genus. Diximus de hoc in præcedentibus, cum de Angelis loquere-
mur, quia si verum dicit, imò quia verum dicit Euangelista: Quod factum est in ipso, vita erat, nihil
excipiens, præmiserat enim: Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, multo ma-
gis homo iste ab ipso verbo in vnitatem personæ assumendus, antequam angeli fierent in ipso vita e-
Prou. 8. rat & hoc erat propositum eius deliciosum, sicut Sapientia loquitur, quæ non est aliud, quam ipse Dei
filius. Dominus possedit me initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio, & cæte-
ra quæ ita concludit, & deliciæ meæ esse cum filijs hominum.

De eo quod ait beatus Iob, & post eum Dauid: Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. Cap. III.

Consilium trinitatis. MAgnum igitur negotium, & res valdè operosa, magnum sanctæ trinitatis exigebat consilium,
vt taliter diceret. Faciamus, & sic dicendo quasi semetipsam vna patris, & filij, & spiritus san-
cti diuinitas ad operandum hortaretur, tali modo, vt rem benè perpendentes, recti dicant sancti su-
Psal. 118. pra dicti: Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me, da mihi intellectum: Manus tuæ fecerunt &
Iob. 10. plasmauerunt me totum in circuitu. Quid enim tale creatum est in diebus primis? Quid tale factũ est
in illis generationibus cœli & terræ? In illo die, quo fecit Dominus Deus cœlum & terrã, & omne vir-
Gene. 2. gultum agri? Pulchrè ergo dictum, & magna cum reuerentia est audiendum, quia cum de singulis
Cur ait, fa- operũ Dei speciebus narrans scriptura dixerit Dixitq; Deus, fiat hoc vel illud, de homine solo narrat
ciamus, nõ Deum dixisse: faciamus: De singulis vero diebus, siue dierum operibus nos latius alio in opere tracta-
fiat. uimus, in quo nec illud diligentiã nostram præteriuit, quia septies Deus dixit: fiat & si non eodẽ verbo,
tamen eodẽ modo vsus dicendi, quem imperatiuum modũ appellant Grammatici, & septies bonitati
Gene. 1. eius opus suum complacuit. dicente scriptura: Et vidit Deus quia bonum est, quæ videlicet bonitas
Gene. 2. Dei non est aliud, q̃ septiformis spiritus Dei. De homine aũt non dixit: fiat homo, siue producat terra
hominem, sed faciamus (ait) ac deinceps ita scriptum est: Formauit igitur Dominus Deus hominẽ de
limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Nimirum vbi dicit: Formauit de limo terræ,
quod est plasmare, locũ siue causam præbuit admirationi nostræ, scientiamq; suggessit humilitati no-
stræ vt diceret: Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. O igitur magnũ spectaculũ, grande mi-
Sacramentum incarnationis angelis abscõditum. raculũ. Putas ne sancti angeli, qui iam fuerant conditi, sciebant quid tanto molimine plasmator De-
us inciperet operari? Nimirũ absconditum erat illis sacramentũ si verum loquitur Apostolus, imò qui
in Apostolo loquitur Christus. Ait enim: Mihi minimo omnium sanctorum data est gratia hæc in gẽ-
tibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti
absconditi à seculis in Deo, qui omnia creauit, vt innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus
Ephe. 3. per ecclesiam multiformis sapientia Dei. Solus plasmator ipse sciebat & in semetipso absconditũ ha-
bebat tantummodo dignitatẽ futuri operis præsignans qualitate operationis, operando manibus suis.

Quod manus aut pedes in Deo non sint, quemadmodum in nobis, sicut putauerunt hi, qui pro rustica simplicitate dicti sunt humaniformij, & de eo quod scriptum est in Esaia: Quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes & colles in statera. Cap. IIII.

NEc vero hoc dicimus aut opinamur, quod manus aut pedes in Deo sint, quem admodum in no-
bis, sicut putauerũt hi, qui pro rustica simplicitate dicuntur humaniformij, sed pluralitate ma-
nuũ, dum dicitur. Manus tuæ fecerunt me, pluralitas innuitur personarũ, sicut & alibi pluralitate triũ
Esa. 40. digitorum. Scriptum quippe est in Esaia. Quis appendit tribus digitis molẽ terræ, & librauit in ponde-
Tres digiti Dei, tres personæ trinitatis. re mõtes, & colles in statera? Tribus enim digitis, id est, tribus personis vnius veræ & summæ Deitatis.
Cum ergo dicit. Quis appendit tribus digitis, sapiens responsum expostulat vt dicas? Tu Deus appẽdi-
sti Quod cum responderis, placet illi, vt quæras adhuc & dicas, Vbi? Quomodo? Qualem molẽ terræ?
Quos montes? Quales appendi, atq; librauit colles? Taliter percunctanti, pulchrum est vt respondeas
Psal. 148. illi. Dñe, si dicam, quia terram inanimatã, & insensibilem, q̃ calcamus pedibus nostris tu appendisti su-
per nihilũ, neq; enim aliquibus sustentatur columnis, sed tu eam positione præcepti tui, fundasti vt stabi-
lis sit, montes & colles (qui sunt terræ tumores) consistere iussisti. Verũ quidẽ dico, sed parum est ad
gloriam & laudẽ trinitatis, q̃ per tres digitos nobis insinuatã esse vis, cuius capax non est terra hæc ina-
nimata & insensibilis. Plus ergo dicam, quia vbi vel quando dixisti: Faciamus hominẽ, & de limo terræ
Gene. 1. masculum & fœminã creasti siue plasmasti, & benedixisti eis, dicens. Crescite & multiplicamini, ibi si-
Danie. 2. ue tunc tribus digitis molem terræ appendisti montesq; in pondere & colles in statera librasti. Tunc
Montes & colles homines prædestinati sunt. illã terræ molẽ appendisti, quæ nimirum digna erat appensione trium digitorum tuorũ, scilicet, mõ-
tem illum magnum, qui secundum visionẽ Danielis, impleuit orbẽ terrarũ. Et illos montes in ponde-
re, atq; illos colles in statera librasti de quibus Apostolus dicit, Nã quos præsciuit, & prædestinauit con-
formes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinauit,
hos & vocauit. Et quos vocauit, hos & iustificauit. Quos autem iustificauit, hos & magnificauit. Ve-
Roma. 8. rissimè nihil horum in præscientia & prædestinatione defuit, quando dixisti. Faciamus hominem ad

imaginem

imaginem & similitudinem nostram, & creasti masculum & foeminam, & benedixisti dicens: Crescite & multiplicamini. Praefinitum habebas numerum multiplicitatis eorum praecognitum habebas modum crementi, id est, meriti singulorum, & appendebas pondus meriti in libra siue statera iustae remunerationis. Quid autem illi, quos non tetigerunt hi tres digiti in appensione huiusmodi, id est, quos non praedestinasti in hoc verbo benedictionis. Crescite & multiplicamini, quorum superflua multiplicitas de peccato, vel propter peccatum venit te dicente ad mulierem. Multiplicabo aerumnas tuas, & conceptus tuos? Si filij benedictionis quos nasci iussisti, dicendo: Crescite & multiplicamini, rectè dicuntur & sunt montes & colles tribus digitis appensi siue librati, quid de illis protinus censet in eodem Propheta spiritus sanctus, quos vitiata caro protulit aut profert vltra modum & multiplicati sunt super numerum? Ecce (inquit) gentes quasi stilla situlae, & quasi momentum staterae reputatae sunt. Ecce insulae quasi puluis exiguus. Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo. & quasi nihilum & inane reputatae sunt ei. Quid rogo, vel quantum est stilla situlae ad magnos montes. Quid puluis exiguus, qui leui vento aufertur ad colles stabiles qui de loco suo, nec per terraemotum, nec per tonitrua mouentur? Sic omnes filij huius seculi quantumlibet alti videantur, & magni sint in oculis suis, nihil sunt in comparatione filiorum benedictionis, qui secundum propositum tuum, trinitas Deus vocati sunt sancti, quos ante secula praescitos & praedestinatos, suis quemque temporibus in nomine tuo vocasti, iustificasti, & magnificasti, quorum magnitudo tunc clarissimè apparebit, quando constitutus dicetur eis: Venite benedicti patris mei, possidete regnum, quod vobis paratum est à constitutione mundi.

Homines non praedestinati sunt sicut situla aquae & puluis exiguus. Gene. 3. Esa. 4. Esa. 4. Rom. 3. Math. 25.

De eo quod ait Dominus Deus: Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum & malum, ad ipsum Adam, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Cap. V.

PRocedamus vlterius. Propositum quippe nobis est, sanctae scripturae agrum perambulare, & quaerere & demonstrare thesaurum sancti nominis huius, patris, & filij, & spiritus sancti, sic in agro isto absconditum, vt tamen inueniri posset ab his qui Deo diuites esse volunt. Ecce (inquit Deus) Adam factus est quasi vnus ex nobis, sciens bonum & malum. Nunc ergo ne fortè mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitae, & viuat in aeternum emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, vt operaretur terram, de qua sumptus est. Et ad ipsum Adam dixit: Quia puluis es & in puluerem reuerteris. Quodque vni dixit, nimirum omni generi humano dixit. Et concedit dictioni vel iudicio, imò misericordissimae prouidentiae eius, humilitas hominis, dum in Psalmo dicit: Manè sicut herba transeat, subauditur homo, siue natura humana, manè floreat & transeat vespere decidat, induret & arescat quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus. Et est sensus: Dixi, ne auertas hominem in humilitatem, tamen non id oro, vt homo statim ex quo natus est, fiat immortalis & impassibilis, sed potius concedo diuinae sententiae, qua dixisti, quia puluis es & in puluerem reuerteris scilicet, vt ipse apparens sicut herba manè nimirum viridis, & pulchra, transeat, id est, ad modum ipsius herbae deficiat, hoc modo, siue tali ordine. Sicut herba manè, ita homo in iuuentute positus floreat, id est, vigeat, & postea ab ipso matutino flore iuuentutis transeat in vesperum senectutis & in illo vespere positus decidat, id est, moriatur, & post mortem induret, id est, rigidum cadauer fiat. Et deinde arescat, id est, aridus puluis existat. Recta & valdè prudens concessio, quia videlicet non solummodo concedendum, verum etiam omnibus modis laudandum est prouidum sanctae trinitatis consilium cuius est vox ista secundum pluralem numerum: Ecce Adam qui vnus ex nobis factus est, sicut & illa de qua iam supra tractatum est. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Laudare vel sans considerare mens humana non sufficit ad altitudinem huius diuini consilij, quo beata trinitas homini mortuo morte peccati, quae mors animae est, necessariam prouidit mortem corporis, praeparatum habens apud se bonae artis instrumentum, quo postea per mortem corporis, mors animae destrui.

Gene. 3. Sententia mortis corporalis ex misericordi prouidentia Dei. Psal. 89.

Exclamatio supra Prophetae, qui post illud supra dictum: Quis appendebit tridigitis molem terrae, protinus subiunxit: Quis adiuuit spiritum Domini, aut quis consiliarius fuit, & ostendit illi. Cap. VI.

HIc igitur exclamare libet cum Propheta, qui cum dixisset: Quis appendit tribus digitis molem terrae & librauit in pondere montes, & colles in statera (cuius capituli supra meminimus) protinus subiunxit: Quis adiuuit spiritum Domini? aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi? Cum quo iniit consilium & instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiae, & erudiuit eum prudentia, & viam prudentiae ostendit illi? Exclamatio siue admiratio haec, tametsi & si in alijs mirabilibus tuis Deus congrua est, maximè in isto, vel pro isto consilio suo locum habet, quo sic benè consuluisti humano generi, vt diceres Ironia quam grauissima: Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, quia videlicet sic serpens dixit: Eritis sicut dij, statimque subiungeres: Nunc ergo ne fortè mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitae, & comedat, & viuat in aeternum. Hoc denique cum consilio locuta es ô beata trinitas Est enim consilium apud te. Si non esset apud te consilium, non diceret Propheta: Domine consilium tuum, antiquum verum fiat, & Psalmista dicat: Consilium autem Domini in aeternum manet. Est ergo consilium apud te Deus in spiritu sancto, sicut & fortitudo. Vnde idem spiritus sic dicitur spiritus consilij, sicut & spiritus fortitudinis. Viderit quid sentiat aliquis, ego in nullo magis admiror, in nullo magis amplector altitudinem consilij diuini, quam in isto dicto vel facto, quod dixit

Esa. 40. Gene. 3. Psal. 36. Esa. 11. Altitudo consilij Dei in sententia mortis corporalis.

dixit homini: Pulvis es, & in puluerem reuerteris, & emisit eum, ne comederet de ligno vitæ & vive-
Gene. 3. ret in æternum. Audebo igitur circa illud consilium versari, & respondere percunct. ignominiosus ipsis,
Roma. 11. quoniam & si verum Apostolus dicit: Quis enim cognouit sensum Domini? & ut Iulianus ait nobis,
1. Cor. 2. tamen idem alibi loquitur: Nos autem sensum Christi habemus. Denique antequam consilium illud
antiquum iniret Deus, nullus sensum eius cognouit, & nullus extrinsecus consiliarius eius fuit, nunc
autem postquam factum est, cognouerunt multi, & vt verbis vtar eiusdem Apostoli, manifeste ma-
gnum est pietatis sacramentum, quod manifestum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit an-
gelis, creditum est mundo, assumptum est in gloria. Percunctabor igitur sicut percunctando ipse Pro-
pheta percunctari nos docuit, & respondebo prout Christiana fides ad respondendum nos instruxit.

Item de eadem exclamatione: Quis adiuuit spiritum Domini, & de obedientia filij quod ipsa adiuuerit spiritum Domini. Cap. VII.

QVis adiuuit spiritum Domini? Laborabat enim spiritus Domini, Denique si quis alius eum la-
borare fecit vt dicat ei laborare me fecisti in iniquitatibus tuis: si quis hominum contristauit
Ephe. 4. eum, vt rectè dicat Apostolus: Et nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati
estis in die redemptionis, maximè Adam illum contristauit & laborare fecit in iniquitatibus suis qui-
bus omnem posteritatem suam antequam nasceretur inuoluit & prædamnauit. Quis in huiusmodi
labore adiuuit spiritum Domini, volentem supplantare authorem peccati, & reformare iustitiam na-
scituris filijs benedictionis, ne periret benedictio qua benedicens dixerat: Crescite & multiplicamini.
Quis (inquam) illum adiuuit? Verè nullus extrinsecus, sed sola intrinsecus sapientia Dei, obedientia fi-
Cōsiliū sa- lij Dei. Puta ergo dixisse in illo consilio spiritum Domini. Ecce homo, siue humanum genus cum sit
pientię di- mortuum secundum animam, si vita corporis vixerit in æternum, non erit quo recuperetur. Quid
uinę super autem ad hæc sapientia Dei? filius Dei, Holocaustum, ait, pro peccato non postulasti, tunc dixi, ecce ve-
morte ho- nio. Ego ego ex antiquis antequam terra fieret, & dum hæc vel illa fierent, dum tecum essem cuncta
minis cor- componens, iamdudum pro delicijs meis habebam esse cum filijs hominum? Sed ecce oportet, vt om-
porali. nes moriantur, morte carnis filij hominum, quoniam morte animæ mortui sunt. Num ego subterfu-
Prou. 8. giam propositum, & renuam esse cum filijs hominum? Imò in maiore necessitate maiorem confirma-
bo charitatem. Et ecce venio, taliter vt causa illorum fiam holocaustum & pro peccato. Quis in hoc
consiliarius fuit, & ostendit illi? Verè nullus extrinsecus, sed ipse Dei filius spontaneam offerens obedi-
Esa. 9. entiam consiliarius fuit, imò est. Vnde Propheta loquitur: Et vocabitur nomen eius admirabilis, con-
Heb. 2. siliarius? Cum quo iniit consilium & instruxit eum? Verè cum nullo extrinsecus, sed intrinsecus in ab-
scondito trinitatis rationabiliter diffinitum est, decere eum (sicut Apostolus dicit) propter quem om-
nia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, iam per præscientiam & prædestinati-
onem ante omnia secula, authorem salutis eorum per passionem consummari. Quid rogo ista consum-
matione decentius? Quid ista rationabili charitate pulchrius? Hæc est semita iustitiæ, quam nullus ex-
tra docuit eum. Hæc est scientia qua nullus erudiuit eum. Hæc est via prudentiæ, quam nullus osten-
dit illi, sed ipse adinuenit. Vide ergo. Nisi præcautum fuisset ne sumeret homo etiam de ligno vitæ, &
viueret in æternum, quales fierent vel fieri potuerint deliciæ huic sapientiæ Dei, esse cum filijs homi-
num? Si enim nec filij hominum, qui mortui erant secundum animam, secundum carnem moreren-
tur, nec ipse Dei filius dignatus esse cum filijs hominum, secundum carnem moreretur, quid delicio-
Ioan. 15. sum illi, aut quæ vtilitas nobis, illum esse cum filijs hominum? Nulla. Sicut enim granum frumenti ca-
dens in terram, nisi mortuum fuerit ipsum solum manet, ita nisi & nos omnes filij hominum secun-
dum carnem moreremur, & ipse volens esse cum filijs hominum, fuisset nobis locutus hoc vnum de
similibus, vt secundum carnem moreretur, maneret ipse solus, nec esset in quo, vel per quid diuinitas
nobis propiciaretur. Nunc autem quia dixit Deus homini: Puluis es, & in puluerem reuerteris. Dicit
Iob. 33. Iob: Inueni in quo propitier ei. & quid est illud? Nimirum vt debeam per omnia fratribus assimilari,
subauditur absque peccato, sicut dictum est alio loco. Tentatum autem per omnia pro similitudine
Hebræ. 4. absque peccato. O inuentio mirabilis, ob hoc tradendum esse morti filium, vt seruo Dominus deberet
repropitiari.

Item de eo quod ibidem in Propheta scriptum est: Cum quo init consilium, & instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiæ, & erudiuit eum scientiam, & uiam prudentiæ ostendit illi. Et responsio ad illam percunctationem secundum Apostolum dicentem: Sapientiam loquimur inter perfectos. Et alibi, Nobis autem reuelauit Deus per spiritum. Cap. VIII.

ISTam iustitiæ semitam quis eum docuit? Istam prudentiæ viam quis ostendit illi? Est enim ibi & se-
Esa. 35. mita & via, & via sancta vocabitur, ait idem Propheta. Et alijs quidem semita, id est, angustior via:
Differunt alijs autem via, subauditur plana siue amplificata, & quibus vel qualibus est semita? Quibus itidem
semita & vel qualibus est via? Nimirum semita illis est, qui non sapiunt ea quæ Dei sunt, scilicet sapientibus hu-
via. ius seculi, de quibus vel qualibus Apostolus cum dixisset, quoniam Iudæi signa petunt, & Græci sapi-
entiam quærunt: nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus
autem stultitiam, postmodum ait: Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Sapientiam vero non
huius seculi, neque principum huius seculi qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio
quæ

quæ abſcondita eſt, quam præſtinauit ante ſecula in gloriam noſtram, quam nemo principum huius
ſeculi cognouit. Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Nimirum iſtis vel
omnibus, qui eiuſmodi ſunt, iſta ratio iuſtitiæ, de qua nunc loquimur, ſemita eſt, id eſt, via tamq́ arta,
vt pauci ſint vel fuerint ex eis qui inuenirent eam. Porrò via prudentiæ, via (inquam) id eſt plusquam
ſemita iſtis eſt, qui diligunt illum, quorum vel qualium eſt vnus idem Apoſtolus, qui protinus ſubiun- 1.Cor.2.
git: Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum, & cætera, vſq; ſpiritualis homo iudicat omnia,
& ipſe à nemine iudicatur, quis enim cognouit ſenſum dei qui inſtruat eũ? nos aũt ſenſum Chriſti ha-
bemus. O ergo quam pulchra via prudentiç, quanta pulchritudo iuſtitiæ in verbis crucis, de quo tunc Via prudẽ
loquebatur Apoſtolus dicens: Verbum enim crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt, his autem qui tiæ in ver-
ſalui fiunt, id eſt, nobis, virtus Dei eſt, & de quo videlicet verbo crucis mentio nunc nobis occurrit, bo crucis.
contemplantibus illud concilium trinitatis, quod admiramur cum Propheta dicentes: Quis conſilia- Eſa. 40.
rius eius fuit, & oſtendit illi? Audemus nos adiungere, his qui dicunt, nobis autem reuelauit Deus per
ſpiritum ſuum: audiuimus enim dicentem Dei filium, cum dignaretur baptizari à Ioanne, nimirum Matth.3.
baptiſmo pœnitentiæ. Sic enim decet nos implere omnem iuſtitiam. Audiuimus & Apoſtolum dicen- Heb.2.
tem, quia decebat eum autorem ſalutis per paſsionem conſummari, quæ videlicet paſsio pœnitentiæ
illius, quam ob implendam omnem iuſtitiam ſuſcepit, conſummatio fuit.

De illa Ironia Dei ſiue ſanctæ trinitatis, qua dixit: Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus
eſt ſciens bonum & malum, cum iam præmiſiſſet, quia puluis es, & in pulue-
rem reuerteris, & quomodo illa Ironia in ſerium conuerſa eſt,
quando nouus Adã Ieſus Chriſtus factus eſt una perſona
ex tribus perſonis ſanctæ trinitatis. Cap. IX.

NOn ergo dubitamus, quia ſimul vt ſancta trinitas hanc Ironiam edixit: Ecce Adam, quaſi vnus
ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum, cum iam præmiſiſſet, quia puluis es, & in puluerem Filius Dei
reuerteris, iaḿꝑ feciſſet Adæ & vxori eius tunicas pelliceas, & induiſſet eos, taliter in eodem conſilio factus qua
pertractatum eſt, vt diceret: Non eſt Adam factus vt putabat, quaſi vnus ex nobis, imò amiſit illud ſi Adã, vt
quod habuerat, vel habere potuerat ex nobis. Sed decet nos implere omnem iuſtitiam, taliter, vt v- Adã verè ſi
nus ex nobis fiat quaſi Adam, id eſt ita fiat homo, vt ſit etiam mortalis ſecundum carnem ſicut Adam, eret vnus
& tali morte moriatur, quaſi ſceleratus ſicut eſt Adam & inter iniquos reputetur, qualium omnium ex nobis.
exemplum eſt Adam. Per hoc enim fiet, vt quam multi filij Adam, fiant, quaſi vnus ex nobis, nequa- Eſa. 53.
quam à ſua ſpe decepti, ſicut deceptus eſt Adam, fiant inquam quaſi vnus ex nobis, id eſt, fiant filij Dei
per gratiam, fratres & cohæredes vnici filij, qui eſt vnus ex nobis. Nonne ſic factum eſt? Non ergo du- Pſal. 30.
bitamus in illo trinitatis conſilio ſic fuiſſe dictum ſiue tractatum, filius Dei vnus ex illis tribus perſo-
nis, bonum pro malo, id eſt, gratiam pro rapina reddidit homini, factus quaſi Adam. Vnde & dicit,
Obliuioni datus ſum tanquam mortuus à corde, id eſt, mortuus morte animç, & factus ſum tanquam
vas perditum, nimirum vt fuit Adam & æſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacum, qualium pri-
mus factus eſt Adam, & factus ſum, id eſt, reputatus ſum ſicut homo, ſubauditur ſine adiutorio, ſub-
auditur diuino, & ſicut vulnerati dormientes in ſepulchris, id eſt, oppreſſus tam actualibus peccatis
quam & peccato originali, quod fecit Adam cum eſſet inter mortuos liber, videlicet poteſtatem ha-
bens ſumendi animam meam poſt mortem, quæ libertas mortuorum non eſt. Ita planè factum eſt, ac
perinde conuerſa eſt Ironia illa in ſerium, vt veraciter dicas, ô trinitas Deus, ecce Adam quaſi vnus ex
nobis factus eſt id eſt, homo in vnitatem perſonæ prouectus eſt in filio, qui vnus eſt ex nobis, homo
inquam filius Dei factus eſt, & hic eſt nouus Adam multorum filiorum pater, quorum vniuerſitas,
quaſi vnus ex nobis eſt, id eſt, filio Dei ſimilis. Hinc eſt illud quod dicunt: Scimus quia quum apparue- 1.Ioan. 3.
rit ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt.

De fide quæ eſt unum & præcipuum donorum ſpiritus ſancti, quod ipſa in ſanctis
antiquis patribus primi tanti ſacramenti tantæ ſalutis præ-
paratio fuerit. Cap. X.

AD tam mirum tamq́ ineffabile ſacramentum, nimirum grandi præparatione opus erat. Qua Ordo iuſti
vel cuiuſmodi præparatione, niſi fide? denique per culpam perfidiæ & ambitionis nimiæ, ſeſe in- tiæ in repa
dignum Deo fecerat Adam, credendo ſerpenti magis quam Deo, & ambiendo celſitudinem illam, ratione ho
quam primus ambiuit ille, dicens in corde ſuo: ero ſimilis altiſsimo. Quid enim aliud mendax ille pro- minis.
miſit, dicendo eritis ſicut dij? Econtra, præparatione opus erat fidei, & humilitatis, vt ſaluo ordine Eſa. 14.
iuſtitiç, dignos ſe redderent filij hominum illa gratia, quam propoſuerat ſapientia, quam intelligimus Prou.8.
& ſcimus ipſum eſſe Dei filium dicens (vt ſuperius memoratum eſt) & deliciæ meæ eſſe cum filijs ho- 1.Cor.12.
minum. Vnde hæc præparatio ſcilicet fides, niſi ex dono tuo venit ô ſpiritus Domini? Hæc enim de
diuiſionibus gratiarum, quas tu operaris, vna & optima eſt, dicente Apoſtolo: Alij quidem per ſpiri- Hebr.11.
tum datur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eo-
dem ſpiritu, & cætera, quarum videlicet gratiarum numerum nouenarium pulchrè (vt arbitror) ſu-
perius aſsimilari diximus nouẽ nominibus ordinum angelorum. Cum igitur dicit idem Apoſtolus:

Fide plurimam hostiam Abel quam Cain obtulit Deo, per quam testimonium consecutus est iustus, te-
Fidei com stimonium perhibente Deo muneribus eius, & per illam defunctus adhuc loquitur, fide Enoch transi-
mẽdatio in latus est, ne videret mortem, & non inueniebatur quia transtulit illum Deus. Ante translationem enim
patribus. testimonium habebat placuisse Deo: sine fide autem impossibile est placere Deo. Cum (inquam) hęc & cætera dixit, admirationem nobis adauget, vt dicamus magis ac magis, sicut supra memoratus Propheta dicit: Quis adiuuit spiritum Domini? Imò vbi erant illi adiutores tui ô spiritus Domini. Quo-
1. Cor. 3. rum vel qualium vnus loquitur Apostolus, Dei enim sumus adiutores, subiungens: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis secundum gratiam, quę data est mihi, vt sapiens architectus fundamentum posui, alius autem superędificat. Vbi (inquam) erant, quando ponebas illa fundamenta terrę, illos primos secundum fidẽ patres ecclesiæ? Nam hodie vbicunq; fundamentum hoc ponitur, vbicunq; fides fundatur, multi eiusmodi adiutores sunt, multæ voces prædicatorum, multi libri Prophetarum & Apostolorum, multa signa frequentia ad confirmationẽ dictorum. At vero tunc quis te adiuuit ô spiritus Domini? Quid habuisti huiusce adiutorij? Tu solus absq; libris, absq; signis vel portentis scripsisti, vt es digitus Dei in cordibus eorum scripturam hanc, id est fidei scientiam, per quam, vel in qua testimoniũ consecuti sunt senes (ait idem Apostolus) scilicet Abel, & cæteri antiqui patres vsq; ad Moysen,
Heb. 11. quorum in cordibus absq; libris cæterisq; adiumentis fundamentum hoc, te ponente fundatum est.

Quod illo tempore non solum fides, uerumetiam Prophetia ante diluuium sanctis illis à sancto spiritu data fuerit, prout uoluit: & de sacramento numeri, quo ait Lamech, septuplum ultio dabitur de Cain, de Lamech uero septuagies septies. Cap. XI.

Scientia tã CAeterorum quoq; charismatum nonnihil iam tunc temporis senibus, siue patribus illis diuisit i-
diuina quã dẽ spiritus sanctus, prout voluit, scilicet prophetiam, siue scientiam diuinam. Nã scientiam hu-
humana in manam non adeo nos hic attendimus, quam humano plerunq; ingenio consequuntur, & illi qui sunt
patribus sine fide, vel expectatione huius paracleti. Verbi gratia musicã, cuius ita meminit scriptura in illo qui
antiquis. septimus fuit à Cain, & nomen fratris eius, videlicet Iubal, fuit Tubal, ipse fuit pater canentium cithara
Gene. 4. & organo. Diuinam autem scientiam dicimus, quę diuinum aliquid, siue spiritale sapit, vt est illud. Septuplũ (inquit Lamech) vltio dabitur de Cain, de Lamech vero septuagies septies. Huius namq; dicti meminisse, & huc respicere dignatus est ipse Dominus, qui ferè nihil absq; scripturarum authoritate loquebatur, dum Petro dicenti: Domine quotiens peccabit in me frater meus, & dimittam ei, vsq;
Ibidem. septies? ita respondit. Non dico tibi Petre vsq; septies, sed vsq; septuagies septies. Diuinus namq; sensus
Matth. 18. in verbis istis latet, qui ex ratione numerorum facilè colligi potest. Nam septenarius numerus, in quo est positum peccatum Cain, dicendo. Septies vltio dabitur de Cain, insolubilis est: neq; enim partes habet mediam aut tertiam, aut alias præter solas vnitates. Numerus vero septuagesimus septimus præter vnitates habet etiam alias partes in quas resoluatur, scilicet septenarium & vndenarium: Denique septies vndecies, siue vndecies septies lxx. septem sunt. Rectè ergo & pulchrè, sicut per septenarium, in
Prophetia quo numero sicut iam diximus signatum est peccatum Cain, insolubilis intelligitur vltio, quæ de ipso
Enoch. data est, eo quod impœnitens fuerit, & per lxx. septem, in quo numero positum est vulnus siue liuor Lamech, dicendo de Lamech vero lxxvij. solubilis intelligitur vltio, id est, quam aliquando terminet, vel finiet remissio. & hoc esse quod Dominus Petro dixit: Non dico tibi septies, sed vsque septuagies septies, id est, non cuiquam impœnitenti, sed omni pœnitentiam agenti dimittes. Prophetiam quoq; ætati illius hominibus non omnino defuisse, vel illud pro exemplo siue testimonio sit, quod in canonica legimus Epistola Iudæ Apostoli: Prophetauit autem de his septimus ab Adam Enoch dicens. Ecce venit Dominus cum sanctis millibus suis facere iudicium contra omnes iniquè agentes, &c. Quę Prophetia & si de notis non habet exemplum literis ante illam Epistolam Apostoli, non tamen leuiter potest contemni, quod Apostolus Christi prophetarũ fuisse scripsit, & per spiritũ sanctum scire potuit.

Item de charismatibus spiritus sancti, quod illo tempore & post illud tempus ante aduentum spiritus sancti in remissionẽ peccatorum datus non fuerit, quodq; data eius tunc præparationes fuerint regenerationis, qua nunc sunt filij Dei, & de eo quod ait beatus Iob de illis, quia concepti non uiderunt lucem. Cap. XII.

HIs & alijs charismatibus suis spiritus sanctus homines illustrando, sine dubio multitudinem
Gen 6. iam tunc fecit filiorum Dei, quamuis paucos, quamuis tantum duos aut tres ante diluuium
Filij dei de manifestè scriptura nominauerit. Cum enim cœpissent (ait) homines multiplicari super terram, vi-
stirpe Seth dentes filij Dei filias hominum quod essent pulchrę, acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant
filiæ homi filios Dei illos, qui de stirpe Seth: & filias hominum illas nominans, quæ de stirpe Cain procreatæ fu-
nũ de stir- erant. Veruntamen quamuis filij Dei iam tunc nominati fuerint, propter fidem & propter cætera (de
pe Cain. quibus diximus) charismata spiritus sancti, non iam tunc eadem charismata hoc perfecerunt, vt essent filij Dei, sed præparationes erant generationis, imò regenerationis, filiorum Dei in quo consummati sunt tam veteres quam noui, Deo prouidente (ait Apostolus) vt non sine nobis consummarentur.

Nam

Nam per sanguinem huius solius, tam illi, quam nos, spiritum sanctum in ista gratia, quæ est remissio peccatorum accepimus. In quorum, videlicet veterum & nouorum distinctione illud perpendere pulchrum est, quia cum (sicut alio in loco diximus) duo sunt data sancti spiritus, alterum in remissionē peccatorum, alterum in diuisiones gratiarum: veteres prius in diuisiones gratiarum quam in remissionem peccatorum acceperunt, noui autem scilicet nos, qui post passionem Christi renascimur aut renati sumus prius in remissionē peccatorum, quam in diuisiones gratiarum accepimus, præter Cornelium de Actibus Apostolorum, & eos qui cum illo erāt, super quos antequam baptizarentur in remissionem peccatorum cecidit spiritus sanctus, & erant loquentes linguis, & magnificantes Deum. Ratio quippe temporis hoc exigebat, propter eos qui crediderant ex Iudæis, & gentiles nisi circunciderentur, ne liceret illis, videlicet credentibus ex Iudęis pertinacius dicere, quare introisti ad viros pręputium habentes, magisq; daretur libertas Petro, vt diceret ad eos. Quis prohibet baptizari eos qui spiritum sanctum acceperunt sicut nos? Itaq; de illis, scilicet de veteribus sanctis siue filijs Dei, maximé qui ante diluuium fuerunt, recté dicas illud mysticum beati Iob, quia concepti non viderunt lucem. Gratia nanq; spiritus sancti, qui est ipsa benedictio patris & filij, qua benedixit Deus masculum & fœminam dicens, crescite & multiplicamini, sterilis quidem deinde nunquam fuit, quin tanquam maternus vterus conciperet filios Dei, sed quia non peruenerunt ad iam dictæ remunerationis diem, imò nec cogniti sunt mundo per alicuius scripturæ narrationem, nimirum quasi concepti non viderunt lucem. Proinde his omissis, iam ad cætera transeamus.

Hebrę 11. Differētia inter veteres & nouos in donis spiritus sancti. Acto. 10.

De tribus filijs Noe, ex quibus reparatus est orbis, & quod valdé notandum est, trina enunciatione renouatum super eos verbum benedictionis quod Deus super primos homines edixit, & quod Cain potius pater quam ipsum Cham maledixit. Cap. XIII.

NOe vir iustus atq; perfectus in generationibus suis. Cum Deo ambulauit, & genuit tres filios Sem & Cham & Iaphet. Ex istis tribus hominibus reparatus est orbis, & quod valde notandū est, trina enunciatione renouatum est super eos verbum benedictionis, quod Deus super homines primos edixit. Egredere, inquit Deus ad Noe, de arca tua, & vxor tua, filij tui & vxores filiorum tuorum, & ingredimini super terram. Crescite & multiplicamini super eam Itemq; secundo. Benedixitq; Deus Noe & filijs eius, & dixit ad eos: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Ac deinde tertio: Vos autem crescite & ingredimini super terram, & replete eam. Nonne ergo trinitas quę illic se ostenderat in sermone, ipsa hic sese ostendit in opere? Nam illic dicendo, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est: nimirum se ostendit in sermone & hic reseruatos habens tres filios Noe, & benedicens eis trina benedictione, vt essent initia tantę rei, scilicet reparandi generis humani, profecto sese ostendit in opere. Nec vero sacramentum hoc imminuit culpa vnius ex illis tribus viris, sicut nec præuaricatio Adæ destruit sacramentum verborum eius, quę dixerat: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro dę carne mea. Vnde Apostolus, sacramentum inquit, hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia. Quapropter valdé notandum, quod pater Noe, cum didicisset, quæ fecerat ei filius suus Cham, non dixit, maledictus Cham, sed maledictus, ait, Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. Neq; enim decebat, vt in illum maledicti plagam mitteret homo sapiens, in quo Deus benedictionem dederat inter fratres suos, benedicendo simul omnibus illis tertio, sicut iam dictum est: & dicendo: Crescite & multiplicamini: sicut nec ipse Deus, postquam eodem modo benedixit Adam & Euæ dicens: Crescite, & multiplicamini, verbum benedictionis ita in contrarium mutauit, vt diceret ad eum, quod postea dixit ad Cain, nunc igitur maledictus eris super terram Et ad serpentem: Quia fecisti hoc, ait, maledictus eris inter omnia animantia, & bestias terræ: sed maledicta (inquit) terra in opere tuo. Nimirum sicut Deus incommutabilis non ad ipsum, cui benedixerat, dignum iudicauit dicere: Maledictus, sed: maledicta terra in opere tuo, dicere maluit: sic homo Dei vitauit dicere: maledictus maledictus Cham, cui Deus benedixerat, & maluit dicere, maledictus Chanaan. Quare autem, cum habuerit Cham etiam alios suos filios, sicut scriptura dicit: Filij autem Cham Chus & Mesraim, Futh & Chanan, istum potius sub maledicto esse Moyses scripserit, dicere nunc ex abundanti est, tamen breuiter dicendum, quia tunc temporis Israel egressus ex Aegypto, ducebatur in terram Chanaan & implebantur peccata Chananæorum: idcireo, vt sciret Israel, auxilium Domini ad delendum eos sibi non defuturum, scire etiam debebat genus illud fuisse maledictum antequam natum.

Gene. 6. Gene. 8. 9. Ibidem. Trinitas partim in sermone, partim in opere veteris testamēti ostensa est. Gene. 2. Ephe. 5. Gene. 9. Gene. 4. Gene. 3. Cur Noe Chanaā & non alijs filijs Cham maledixerit. Gene. 10.

De illius intentione iudicij, scilicet diluuij, quod in illa subluceat splendor sanctæ trinitatis, textum literæ diligentius inspicienti. Cap. XIIII.

VT sciamus autem certius, quia non casu, sed per prouidentiam sanctæ trinitatis, Noe tres filios genuit, & ex huiusce numeri hominibus reparatus est orbis ipsam diligentius literam perspiciamus in illius intentione iudicij, scilicet diluuij. Nam vbi dictum est: Videntes filij Dei filias hominum, quod essent pulchrę, acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant, continuò sequitur. Dixitq; Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est. Moxq; repenta quærela de illa

Gene. 6.

permixtione filiorum Dei cum filiabus hominum, protinus sequitur: Videns autem Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cætera, usque: Pœnitet enim me fecisse eos. Continuo subiungit scriptura: Noe vero inuenit gratiam coram Domino, & genuit tres filios, sic ait: Cumque vidisset Deus terram esse corruptam, dixit ad Noe: Finis vniuersæ carnis venit coram me, fac tibi arcam de lignis leuigatis. Quem non delectet pro modo, siue intentione præsentis operis quod etiam hic vbi forte non putabatur, lucere splendor apparuit sanctæ trinitatis. Denique in tam breui, ecce tertio nomen Dei, dum dicitur: Dixitque Deus, Videns autem Deus, Cumque vidisset Deus. Quid hic deest de manifestatione trinitatis, nisi quod idcirco, quia oportebat (sicut in exordio diximus) hunc thesaurum in isto agro scripturarum esse absconditum tacitum est de relatiuis nominibus, vt non diceretur, Dixitque Deus pater: Videns autem Deus Dei filius. Cumque vidisset Deus patris & filij spiritus? Denique si hoc totum scriberetur, tunc non potuisset portare mundus, faciesque Moysi, nimis cornuta, siue splendida fuisset, & longius ab eo fugisset scandalizatus Israel. Nunc velamen vultus eius subleuare licet, & demonstrare quia sedentē in throno iudicij sanctā trinitatē prędicat litera hęc, pro magno iudicio videlicet ad faciendum tam terribile iudicium super illos gigantes nimisque multiplices homines, quorum malitia & iniquitate terra repleta est. Sententias ergo iudicij, sententias libet hic perpendere singularum personarum sanctæ trinitatis.

Trinitatis splēdor in verbis Dei ad Noe.

Exodi. 34.

De prima sententia illius iudicij: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, quod congruat personæ patris.

Cap. XV.

Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in ęternum, quia caro est. Nimirum personæ illi, quæ dixerat (quod superius tractatum est) Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, nunc ergo ne forte sumat etiam de ligno vitæ, & viuat in æternum, ipsi congruit dixisse: Non permanebit spiritus meus, id est, à me factus siue datus, in homine, in æternum, denique priorem sententiam ista confirmat & quodammodo satisfacit audientibus, quod verè sapienter & valde vtiliter obseluerit hominum lignum vitæ, ne viueret in æternum. Ac si dicat: Quid facerent homines, si viuerent in æternum, quandoquidem propter longiusculam vitam (verbi gratia, nongentorum aut octingentorum annorum) tam corrupti, tamque superbi sunt? Ergo, sicut nunc dixi, ne sumat de ligno vitæ, & viuat in æternum: ita & nunc dico Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, id est, quia corruptus est, imò & annos eius diminuam, vt non amplius tot annorum, sed erunt anni centum viginti annorum. Et quidem alij paucioribus annis vixerunt post diluuium, sed Moyses, qui scripsit hanc scripturam, huius fuit numeri, quando mortuus est, scilicet centum viginti annorum. Est & alia de hoc numero sententia, sed hæc potior videtur. Sed nos proposito tenemur, & in huiusmodi immorari non possumus, prętertim quia alio in opere latius tractauimus. Ergo cui magis congruat hæc iudicij sententia persona patris est. Nam ea quæ sequitur, nimirum personæ filij congruit, & hoc perpendere, nobis dulce ac delectabile est.

Duplex sētētia mortis in homine vna patris alia filij.

Anni hominis. CXX.

De secunda sententia, Videns Deus pœnituit eum quod hominem fecisset in terra & præcauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus, delebo, inquit, hominem quem creaui quod personæ congruat filij. Cap. XVI.

Gen. 2.

Videns autem Deus, quod multa malicia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum quod hominem fecisset in terra. Et præcauens in futurum & tactus dolore cordis intrinsecus, delebo, inquit, hominem quem creaui à facie terræ, ab homine vsque ad animantia, à reptili vsque ad volucres cœli, pœnitet enim me fecisse eos. Hæc, inquam, sententia personæ filij magis congruit, scilicet iudicium facere de hominibus, quia filius hominis erat futurus, quemadmodum in Euangelio dicit: Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Non enim quia nondum erat factus ille filius hominis, idcirco illud de hominibus facere iudicium, id est, diluuium inducere, minus illi congruit, cum certissimè futurus esset filius hominis, iamque esset opus istud coram eo, sicut scriptum est: Ecce merces eius cum eo, & opus illius coram eo. Similiter pœnitentia siue baptismus pœnitentiæ quo baptizandus erat in forma serui eandem pœnitentiam consummaturus, passione & morte crucis, nonne iam tunc erat coram illo? Et langores atque dolores nostros, quos ipse portaturus erat, vulnera quibus vulnerandus erat propter iniquitates nostras, attritio, qua atterendus erat propter scelera nostra: disciplina & liuor siue flagella & vibices, quibus sacratissimum corpus eius secandum erat, nonne iam tunc erant coram illo. Si Propheta, cum adhuc essent futura, quasi iam prętertia vidit, & hęc omnia verbis pręteriti temporis enunciauit. Vidimus eum, considerauimus eum, nec reputauimus eum languores nostros tulit dolores nostros portauit, vulneratus est, attritus est, liuore eius sanati sumus: quanto magis coram illo erant præsentia, quamuis nondum facta. Quod ergo dicit scriptura, pœnituit eum quod hominem fecisset in terra, siue hoc dictum, pœnitet enim me fecisse eos, nimirum huic personæ congruit, scilicet filio, & recte hanc sententiam, tanquam prophetiam, & sic dictum pœnitet enim me fecisse eos, ac si diceret, pœnitentiam agam vsque ad mortem, mortem autem crucis, quia feci eos, siue vapulo id est, certissimè vapulabo, non ob aliam culpam meam, nisi quia feci eos, quod nimirum erit retribuere mala pro bonis.

Ioan. 5.

Esa. 40. 62.

Esa. 53.

Pœnitet eū fecisse hominem.

Philip. 2.

Propterea

Propterea delebo eos, scilicet & nunc istos præsenti diluuio, & omnes impios futuro per ignem iudicio. Propterea, inquam, quia videlicet propter hoc ipsum iustam habeo potestatem facere iudicium, quia filius hominis sum, vel simul intelligendum est, & ab eis vel ab eorum similibus mortificatus, id est, certissimè mortificandus sum. Quid vero est, quod dicit scriptura, tactus dolore cordis intrinsecus? Quid est illud intrinsecus? Non enim est Deus, vt homo cuius est corpus extrinsecus & anima intrinsecus. Ergo quod dictum est intrinsecus, illud secretum significat, de quo Apostolus ad Ephesios: Et illuminare, inquit, omnes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo, qui omnia creauit, innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus. Nam quia dolor ille, quo futurus erat dolens pro nobis, & quem ipse quasi iam præsentem videbat, vt iam dictum est, absconditus erat & angelis & hominibus, rectè dictum est, & tactus dolore cordis intrinsecus. Quid illud quoque est, quod dicit, & præcauens in futurum? Nimirum secundum eundē sensum idem est ac si diceret, prouidens vt dolor ipsius multum haberet fructum. Ad eandem prouisionem siue prouidentiam & illud pertinet, quod in Psalmo dicit: Quæ vtilitas in carne mea, dum descendo in corruptionem? Nisi enim & illo diluuio deletum, & alijs multis miserijs, repletum fuisset genus humanum, & nisi cito ceruices nostræ redigerentur in lutum, quomodo susciperemus humilitatis Christi iugum, cum etiam nunc vix vexatio auditui det intellectum: quando homo natus ex muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs, & dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Tactus dolore cordis intrinsecus Et præcauens in futurum. Psal. 29. Esa. 28. Iob. 14. Psal. 89.

De tertia sententia: Cumque vidisset Deus, dixit ad Noe, finis vniuersæ carnis uenit coram me, fac tibi arcam quod personæ congruat spiritus sancti. Cap. XVII.

EA quæ sequuntur cumque vidisset Deus terram esse corruptam, dixit ad Noe: Finis vniuersæ carnis venit coram me, fac tibi arcam de lignis leuigatis, & cætera, inter quæ scriptum est, quia columba venit ad eum ad vesperam portans ramum oliuæ, virentibus folijs in ore suo, nimirum personę congruit spiritus sancti: ita vt iam hic veraciter dicas illud Dauidicum Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatę sunt. Denique spiritus sanctus ipse est misericordia, sicut in Psalmo canimus: Deus meus misericordia mea: & Dei filius ipse est veritas, sicut ipse dixit, ego sum veritas. Et quis nesciat, quia sicut veritatis fuit quod Deus videns, vt iam dictum est, quod multa malitia hominum esset in terra: Delebo (inquit) hominem quem creaui, à facie terræ, ab homine vsque ad animantia, à reptili vsque ad volucres cœli: ita & misericordiæ fuit, quod dixit ad Noe: Ponam fœdus meum tecum, & ingredieris arcam tu & filij tui, vxor tua, & vxores filiorum tuorum tecum, & ex cunctis animantibus vniuersæ carnis bina induces in arcam, vt viuant tecum masculi sexus & fœminini, vt salue tur semen super vniuersam faciē vniuersæ terræ. Igitur tam verbis quā factis in illo tanto negotio tā magni iudicij trinitas sese ostendit pariter & abscondit, & in cęteris huius agri, id est, sanctę scripturę, locis pręcipuis idē speramus, quod thesaurus iste ab illis, qui pie quęrunt, fine dubio possit inueniri. Proinde sequamur, & vigilantibus oculis omnē quoad possumus, locū perspiciamus, & perscrutemur. Gene. 6. Gene. 8. Psal. 48. Psal. 58. Ioan. 14. Gene. 6. Ibidem. Trinitas thesaurus in agro scripturę absconditus

De eo quod dixit Deus: Venite igitur, & descendamus, & confundamus ibi linguas eorum, quia sic uox trinitatis, sicut & illud dictum pluraliter: Ecce Adam, quasi unus ex nobis factus est. Cap. XVIII.

DEscendit autem Dominus, vt videret ciuitatem & turrim quam ædificabant filij Adam, & dixit: Ecce vnus est populus, & vnum labium omnibus. Cœperuntque hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant. Venite igitur, descendamus & confundamus ibi linguam eorum. Et reuera sicut in præuaricatione Adæ res acciderat tam magna, cui sese deberet opponere sancta trinitas, ita & hic. Quale enim erat quod intendebant filij Adam, dicentes: Venite faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cœlum? Nimirum eodem ausu superbiæ decipiebantur, quo & ille deceptus est, ambiendo vt esset sicut Deus, & ille agitabat eos, qui dixit in corde suo: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Propter eiusmodi superbiam, quam imitabantur, congruè scriptura denotat eos nominans filios Adam. Descendit autem (inquiens) Dominus, vt videret ciuitatem & turrim, quam ædificabant filij Adam Denique huiusmodi locutio admirationi esse vult, quod filij adhuc tantam spirabant audaciam, iam ferentes paternæ pœnam, quia profectò magis mirum est, superbire post pœnam vel in pœna, quam ante pœnam. Ausum igitur illorum libet admirari verbis quoque ethnici, scilicet, Poetæ insignis, qui pœnas infernales describere gestiens, dicit: Gene. 11. Esa. 14. Vergil. 6. Aeneidos.

Hic genus antiquum terræ, Titania pubes
Fulmine deiecti, fundo voluuntur in imo.
Hic & Aloidas geminos immania vidi
Corpora, qui manibus magnum rescindere cœlum,
Aggressi, superisque Iouem detrudere regnis.

Sed nunquid hoc Deum tenuisse putabimus, & idcirco dixisse, cœperuntque hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant? Denique & si hodieque viuerent, & ędificare non cessent, aut cessarent. Nunquid vel vsque ad medium altitudinis cœli, siue firmamenti, peruenissent? Minimè. Sed, esto, peruenerint, siue peruenire poterint vsque ad illam firmamenti celsitudinem, quam dicunt Quid pcauit deus in ędificantibus Babel.

 Aplanen,

Gene. 6. Aplanen Quid ibi nocere possent inuisibili maiestati, etiam non deturbati aut fulminati? Ergo præca-
uisse quidem Deum aliquid, non sit dubium, quoniam sic superius scriptum est. Et præcauens in futu-
rum. veruntamen non præcauisse manus eorum, imò præcauisse linguas eorū. In quo? Simus attenti,
quia non minimam intelligentiā locus iste quęrit, dicente Deo. Nec desistent à cogitationibus suis, do-
nec eas opere compleant, qui & non manus eorum pręcidit, sed linguas eorū confudit. Dicamus ergo
qualē pręcauit ędificationem superborū, quia veraciter dictum est superius: Et pręcauens in futurum.

De eo quod dixit: Nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant, qualiter eas opere compleuerint. Cap. XIX.

SCripturas veritatis conditurus erat propter homines humiles spiritus sanctus, quas nunc legimus
Hiere. 48. & in illis recondere proposuerat thesaurum, quem nunc vsque & inuenimus, & inuenire cupimus,
Iob 41. thesaurum nominis sui, thesaurum sacramentorum Christi filij Dei. Nouerat enim altitudinem
2. Thess. 2. satanæ, regnantis super omnes filios superbiæ. Et illius turris ædificationem vanę & mendacis eorum
2. Cor. 10. scientię siue loquacitatis, extollentis se aduersus veritatem Dei, prospiciebat esse imaginem. Dixit ergo:
Cœperuntque hoc facere nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant. Quibus à cogi-
Gene. 11. tationibus suis non desisterent? Vtique quas vocibus istis enuntiat: Faciamus nobis ciuitatem & turrim,
cuius culmen pertingat vsque ad cœlum. Nonne ita fecerunt? Denique mox vt sanctæ scripturæ illis per-
Hæretici uulgatæ sunt, contrariæ scientiæ turrim vsque ad blasphemandum creatorem erexerunt. Hinc est illud:
turrim Ba Cogitauerunt & locuti sunt nequitiam, iniquitatem in excelso locuti sunt. Posuerunt in cœlum os su-
bel extruūt um, & lingua eorum transiuit in terra, id est, cum essent terreni, transiuit lingua eorum blasphemando
Psal. 72. omnia terrena vsque ad ipsum Deum. Quippe qui non solum de terrenis male locuti sunt, sed etiam de
Cur diuisę creatore eorum. Dico ergo: Si postquam diuisa sunt vel confusa sunt labia insurgentium, & dissipatę
sūt linguæ sunt cogitationes eorum, tanta fecerunt, tanta dixerunt, vt vix subsistere, aut resistere posset illa, cui di-
Cant. 4. citur in Canticis: Sicut turris Dauid collum tuum quæ ædificata est cum propugnaculis, mille clypei
pendent ex ea, & omnis armatura fortium. Quid fecissent, quid dixissent, si nunquam confusæ linguæ,
Trinitas nunquam diuisa fuissent labia eorum. Benè igitur & prouide dum tempus immineret, vt scriberentur
thesaurus scripturæ veritatis, scripturæ legis & prophetarum, in quibus est thesaurus veritatis, facta est diuisio
variæ ab- illa linguarum siue gentium, vt in vna tantum lingua, siue gente thesaurus iste vsque ad tempus posset
sconsionis abscondi. Nunquid vero vel istud sufficere potuit? Non vtique, nisi in eadem vna lingua gentis He-
in scriptu- brę sub figuris & ęnigmatibus in parabolis & allegorijs, peracta fuisset subtilitas absconsionis. Neque
ris veterū. enim vel ipsi portare potuissent, quibus credita sunt eloquia Dei, sicut significatum est in eo, quod fu-
Exo. 34. gerunt vel timuerunt prope accedere filij Israel, videntes claritatem vultus Moysi.
2. Cor. 3.

De plaga illa confusionis, in quo profuerit, & cui personæ magis congruit dixisse cæteris: Venite, descendamus, & confundamus. Cap. XX.

IGitur plaga quidem grandis accidit mundo, vbi facta est linguarum confusio, sed in eo non mini-
Persona fi mè profuit, quod & pagani & Iudæi, maximeque hæretici, per Asiam, Europamque, & Aphricā disse-
lij de cōfu- minati, minus turrim suam confusibilem ædificare potuerunt contra veritatem, quam si fuissent
sione lin- omnes labij vnius, & sermonum eorundem. Cui autem personæ magis congruit dixisse cęteris: Ve-
guarū cōsi nite descendamus & confundamus linguam eorum. Putasne personæ filij? Denique vbi plaga confusi-
lui dedit. onis illius sananda erat, persona hęc, scilicet filius loquens Apostolis suis: Et ego (inquit) rogabo patrē
Ioan 14. & alium paracletum dabit vobis. Et hoc ita factum est, ita linguarum diuisio, quę propter superbiam
Acto. 2. acciderat, reformata est per eiusdem paracleti spiritus sancti aduentum, vt in ora eorum omnium ge-
Gene. 9. nera nascerentur linguarum. Quia ergo rogante filio sic futurū erat, & sic factum est, delectabile no-
Hebræ. 2. bis est ascribere personæ huic, illud dictum ad patrem & spiritum sanctum. Venite, descendamus, &
confundamus linguam eorum, quia videlicet, & ista noua, & illa vetera omnia propter ipsum facta
sunt. Veruntamen verba illa. Venite, descendamus, & confundamus, non jam sic accipimus tanquam
verba rogantis, quia videlicet rogare minoris est. At ille, scilicet, filius, nō tunc erat minor, sed quādo
Psal. 9. factus est homo, tunc paulominus minoratus est non solum à patre & spiritu sancto, verumetiam ab
angelis, quia secundum humanam naturam pati potuit, & mori, quod nimirum rogare fuit. Morien-
do quippe sacrificium factus est pro nobis. Melius igitur atque fidelius verba illa: Venite, descenda-
mus, confundamus, sic accipimus, tanquam sapientiæ consulentis. & cum Deo cuncta componentis,
Heb. 5. sicut habemus in parabolis, quę videlicet sapientia, ipse est Dei filius. Procedamus vlterius.
Prou. 8.

De fide patris Abrahæ credentis promissionibus beati seminis, & de eo quod tres uidit, & unum adorauit. Cap. XXI.

IN parte agri, quam nunc attingimus, in loco scripturę, in quem nunc progredimur, splendet fides
Figura tri- patris nostri Abrahæ, credentis promissionibus beati seminis. Et hic ô beata trinitas Deus pręclare
nitatis a- fulget, nec multum absconditus est thesaurus tui nominis, videlicet, in tribus hominibus magnis,
pertissima & in tribus designatus angelis. Tres homines principium magnæ gentis sunt, Abraham, Isaac, & Ia-
in tribus an cob: super quibus hodieque audimus te profitentem: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus
gelis corā Iacob. De tribus angelis taliter scriptura dicit: Apparuit autem Dominus in conualle Mambrę sedenti
Abraham in ostio tabernaculi sui, in ipso feruore diei. Cumque eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri, stantes
propter

propter eum Quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terra,& dixit:Domine,si inueni gratiam in oculis tuis,& ne transeas seruum tuum,&c. Illius diei festiuitas quanto maior,& quanto est celebrior,tanto ad concelebrandum omnis sermo noster est pauperior. Quis enim nescit,quis non audiuit,quia noster secundum fidem pater Abraham illo die in ipso feruore diei tres vidit, & vnum adorauit? Tres quippe viros videbat,quibus occurrens,& adorans non dixit:Domine,si inueni gratiam in oculis vestris, sed: Domine(inquit)si inueni gratiam in oculis tuis.Hoc fuit adorare eum,in aspectu trium. Quid autem sibi vult illud conuiuium trium angelorũ, nasciturum Isaac promittentium,cum risu & gaudio tales hospites suscipientium? Paulo supra riserat senex Abraham,sicut scriptura dicit:Cecidit Abraham in faciem suam,& risit,dicens in corde suo Putasne centenario nascetur filius,& Sara nonagenaria pariet? Et hic dicente Domino,qui apparuerat in tribus personis angelorum, reuertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara vxor tua,risit Sara post ostium tabernaculi,risit(inquam)occulte,& dicẽte Domino ad Abrahã. Quare risit Sara,dicens,num vere paritura sum anus? Sara timore perterrita negauit dicens. Non risi Dominus autem: Non est(inquit)ita,sed risisti. Quid(inquam)sibi vult illud conuiuium talium hospitũ, risu senum,& iubilo celebratum,vbi qui & nasciturus promittitur,vocari iubetur Isaac,id est,risus,& eorum quibus nasciturus promittitur huius nominis filius, alter Abraham, id est,pater multarũ gentium,& altera Sara,id est princeps nominatur? Dicamus aliquid fide dignum,vt cum risu æterno mereamur epulari cum beata trinitate,secundum illius conuiuij signatum mysterium.

Exod. 3. Gene.18. — Tres vidit & vnũ adorauit. — Gene.17. — Gene.18.

De tribus patribus, Abraham,Isaac,& Iacob, quomodo in illis tribus angelis conuiuantibus, & nasciturum Isaac promittentibus præsignatum fuerit sacramentum fidei sanctæ trinitatis,qua per aduentum Christi mundus est illustratus. Cap. XXII.

IN Prophetia † Amos Dominus dicit. Et locutus sum super prophetas,& ego visiones multiplicaui,& in manu prophetarum assimilatus sum. Porrò, prophetarum præcipui,siue maximi tres isti patres fuerunt,imò sunt, Abraham,Isaac,& Iacob,cum quibus sancta trinitas,vnus Deus,testamẽtum suum disposuit,sicut Psalmista canẽs,cum præmisisset:Memor fuit in seculũ testamenti sui,quod disposuit ad Abraham,& iuramenti sui ad Isaac, & statuit illud Iacob in præceptum, & Israel in testamentum æternum. Postmodum ita subiunxit:Non reliquit hominem nocere eis,& corripuit pro eis reges. Nolite tangere Christos meos,& in prophetis meis nolite malignari. Ergo vt illius conuiuij mysterio dignũ habeatur,scire debemus,quali assimilatione sancta trinitas illic in hospitio patris Abrahę assimilata sit,assertione nostra non indiget,nam ferè cunctis vbiq; notum est senis Abrahę filium Isaac, quod interpretatur risus, Domini nostri Iesu Christi,filij patris antiqui & æterni,nascendo & viuendo gessisse typum,qui sanctorum risus hominum,& omnium beatorum gaudium est angelorum. Futurum autem secundum dispensationẽ temporum,quę præfinita fuerat apud Deum,vt non ante aduentum,sed in ipso aduentus eius meridie,siue feruore diei clarissimo,sancta trinitas mundo publica prędicatione innotesceret, ipso incipiente nostro Isaac euangelica voce. Exempli gratia,cum dicit:Ego & pater vnũ sumus Et paracletus autem spiritus sanctus,quem mittet pater in nomine meo,ille vos docebit omnia Et multa ad huius fidei regulam pertinentia, quorum notissimum atq; præclarissimũ est illud apud Matthęum in calce euangelij:Euntes docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Pulcherrimè igitur,atq; sanctissimè, non ante, sed vbi iam venerat tempus,vt conciperetur siue nasceretur ille Isaac,figura siue forma huius,apparuerunt patri Abrahæ tres viri illi scilicet angeli,& currenti in occursum atq; adoranti, ac dicenti: Dñe,si inueni gratiam in oculis tuis, &c,vsq; ponam buccellam panis,tam promptè respondentes dixerunt, fac vt locutus es,tamq; familiariter comederunt tria sata similę,vitulumq; de armento tenerrimum & optimum,butyrum quoq; & lac. Quo alio modo magis familiariter quam isto,cuperet pater Abrahã conuiuari cum tribus patri ę inuisibilis,siue seruire homo fidelis,& iustus reputatus promerito fidei,sanctę & indiuiduę trinitati? Similiter quo alio modo multarum gentium vniuersitas, quarum ille est pater secundũ fidem, familiarius cupiat ministrare sanctę trinitati,q̃ sacrificando in sancto altari sacrificium dominici corporis & sanguinis,stando sub arbore,id est crucis Christi fide,sicut illic scriptũ est: Abraham vero stabat sub arbore? Multa hic materia sese offert,& dicendi copiã flagitat magna res,sed nos in alio loco pro posse diximus,& idcirco testimonium sanctę trinitatis quod hic magnificè splendet, nos secundum propositum memorasse, siue demonstrasse contenti, finem faciamus præsentis libelli, protinus ad vlteriora progressuri secundum tenorem eiusdem propositi, quo proposuimus, in isto sanctæ scripturæ agro amplissimo thesaurum demonstrare credulis, quem videre vel inuenire non possunt increduli.

Legc,Osee O.ee.12. Psal.104. — Trinitas in aduentu Christi mũdo publicata. — Iohan 10. Ibidem. 14 Matth. 28. Gene. 18. — Mysteriũ cõuiuij Abrahę cum tribus angelis.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE
Trinitatis,& processione spiritus sancti.
LIBER QVINTVS.

De eo quod Salomon in parabolis loquitur: Turris fortißima nomen Domini ad ipsam currit iustus & exaltabitur, & quod ille sit iustus, qui ex fide huius nominis iustificatur. Cap. I.



Corona spei nostræ trinitatis.

SPes nostra imò & corona spei nostræ tu es ô nomen Domini, nomen patris & filij, & spiritus sancti, corona (inquam) spei, sicut Propheta dicit Domine excelsum est brachium tuum, Deus Sabaoth corona spei, quæ ornata est gloria. Quid enim aliud quam te speramus, aut sperare debemus, dum loquendo & scribendo nomen tuum prædicamus & glorificamus? Quid (inquam) aliud sperare debemus, nisi quod diligentes nomen tuum, in te gloriabimur? Nam (Psal 5.) gloriabuntur in te (ait Psalmista) omnes qui diligunt nomen tuũ. Et Sapientia (Prou. 18.) dicit: Turris fortissima nomen Dñi ad ipsam currit iustus, & exaltabitur. Quis vero iustus, vel vnde iustus? Nunquid ex operibus? Nempe si de operibus agitur, refragatur Psalmista dicens: Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, consonante (Psal. 142. Rom. 3.) Apostolo cum dicit: Quia ex operibus non iustificabitur omnis caro coram illo. Vnde ergo iustus? Ex (Abacuc. 2.) fide, quia scriptum est: Iustus aũt ex fide viuit. Abrahã ex fide iustificatus, sicut scriptura dicit Credidit (Gene. 15. Rom. 4.) Abrahã Deo, & reputatum est illi ad iustitiã. deinde (sicut memorauimus) mysteriũ sanctæ trinitatis in tribus angelis videre, & suscipere meruit. Et nos igitur in hac spe iustitiæ glorificemus te ô nomen Dñi & hoc nobis sit currere ad turrim fortissimã, & exaltari, quod fidelẽ contendimus ædificare ter morẽ super fundamentum fidei, taliter vt turris esse possit in auxilio opportuno, spesq́ ista firma sit.

De eo quod ad Moysen incipiens loqui Deus: Hæc (inquit) dices filijs Israel, Dominus Deus patrum uestrorum, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob misit me ad uos, & de nomine Adonay, quod nomen meum (ait) non indicaui eis. Cap. II.

Exod 3. Exod 6.

AD Moysen Deus incipiens loqui, sic inter cætera dixit: Hæc dices filijs Israel. Dominus Deus patrum nostrorum, Deus Abrahã, & Deus Isaac, & Deus Iacob, misit me ad vos. Hoc nomẽ mihi est in æternum. Et alibi ad eundem dicit: Ego Dñs qui apparui Abraham, & Isaac, & Iacob in Deo omnipotente, & nomen meũ, Adonay non indicaui eis. Illic subaudiendũ est, sicut indicabo tibi. Quãdam enim gratiã spiritus sui tunc dabat Dñs Moysi, scilicet, operationẽ virtutum, quam non dederat, siue indicauerat patribus illis. Neq; enim illi virtutes eiusmodi operati sunt, sed sola fide gloriosi fuerunt. Hoc qui perpendit, nimirũ ritè intelligit hoc dictum, & nomen meum Adonay non indicaui eis. (Nomẽ meum Adonay nõ indicaui eis.) Itemq́; illud quod Esaias vbi præmisit: Vbi est qui eduxit eos de mari cum pastoribus gregis sui? Protinus subiunxit: Vbi est qui posuit in medio eius spiritũ sancti sui? Et subinde: Spiritus Dñi ductor eius (Esa. 63.) fuit. Hæc (inquam) ritè intelligit, qui hoc perpendit, quod Moyses pro ratione vel necessitate temporis, quia non dimissurus erat Pharao populũ, nisi in manu forti, gratiam istam accepit à spiritu dñi, scilicet, operationẽ virtutum quam Apostolus medio, scilicet quinto loco posuit in ordine nouẽ charismatum eiusdẽ spiritus sancti. Nimirum per istam gratiam, per operationẽ virtutum, nomen suum Deus indicauit Moysi, & per Moysen omnibus nobis, scilicet, Adonay. quod nos generaliter dominũ dicimus, ait beatus Hieronymus Hinc est illud quod Esaias loco supra memorato, cum dixisset: Vbi est qui posuit in medio eius spiritum sancti sui, vt aperiret qualem spiritus sancti operationem illic ite intelligi vellet, protinus ait: Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio maiestatis suæ, qui scidit aquas ante eos, vt faceret sibi nomen sempiternum, qui eduxit eos per abyssos. quasi equum in deserto non impingentem, quasi animal in campo descendens. Et interposito, quod iam supra diximus. Spiritus Domini ductor eius fuit, rursum ait. Sic adduxisti populum tuum, vt faceres tibi nomen gloriæ. (Cur Mosi potius quã prioribus patribus data est operatio virtutum. 1. Cor. 12. Esa 63.)

Non fuisse diminutionem gloriæ uel meriti patribus illis, quod dixit: Et nomen meum Adonay non indicaui eis. Cap. III.

QVid proinde dicemus? Nunquid patres sancti, Abraham, Isaac, & Iacob pro eo minoris sunt gloriæ vel meriti quam Moyses, quia nomen suum Adonay non indicauit eis, indicauit autem Moysi in conspectu Pharaonis, & Ægyptiorum, cæterorumq́; gentium per operationẽ virtutũ. Vnde Psalmista canit: Tu es Deus qui facis mirabilia, notam fecisti in populis virtutẽ tuã redemisti in brachio populũ tuum, filios Iacob & Ioseph. Et ipse Dñs ad Pharaonẽ. Idcirco aũt posui te (inquit) vt ostendã in te fortitudinẽ meam, & narretur nomen meum in vniuersa terra? Minimè. Imò per hoc pretiosior corã Deo in oculis nostris fulget eorum magna fides quod eiusmodi signis quæ vsq; hodie Iudæi petunt, siue linguis, quæ nõ fidelibus (ait Apostolus) sed infidelibus in signũ sunt non indiguit vt cresceret. Hinc idẽ Apostolus, memorata ipsorũ fide. Ideo (inquit) Deus nõ cõfunditur vocari eorũ deus. Et verè nõ cõfunditur, quippe qui & vltro nomẽ hoc sibi assumpsit, nomẽ ipsorũ dicẽs, vt supra memorauimus: Ego sum Deus Abrahã, & Deus Isaac, & Deus Iacob Hoc nomen mihi est in æternum, & hoc memoriale meum in generatione & generationem. Cum ergo dicit: & nomen meum Adonay non indicaui eis, pulchrè subauditur, & tamen fides eorum magna fuit. Econtra cum eccè nunc indicauero populo huic nomen meum Adonay, deniq; nunc videbis, quæ facturus sum Pharaoni, per manum enim fortem dimittet eos, & in manu robusta eijciet illos de terra sua. fides eorum non magna erit, imò rebelles erunt & increduli, & populus duræ ceruicis, in tantum, vt tu quoq; exacerbatus ab illis, distinguere habeas in labijs tuis, & loqui sicut homo non magnæ fidei. Iam quippe sciebat

(Psal. 76. Exod. 9. Maxima fides priorũ patrum. 1. Cor. 14. Heb. 11. Exod. 3. Exod. 6.)

sciebat Dominus, dicturum esse Moysen, postquam indicasset nomen suum Adonay: Audite rebelles Fides Moysi ad aquas
& increduli num de petra hac aquam poterimus vobis eiicere? Quam culpam mox sententia secuta est contradictionis.
dicentis: Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israel, non introducetis hos popu-
los in terram, quam ego dabo eis. Hæc idcirco dixerim vt liquido constet, quia non diminutio est glo-
riæ & honoris, sed dignitatis patribus illis, qui dixit: Et nomen meum Adonay non indicaui eis, imò & Nume. 20.
maioris esse meriti quod absq; illo indicamento tanti nominis, non visa tantarum operatione virtutū
exiuit Abraham de terra sua, cum isti vix post tantarum operationum virtutum crediderunt & secuti
sint, vt habitarent in terra sibi ab ipso data, præsertim cum clamauissent ad Dominum, & educerentur Heb. 11.
de domo seruitutis, de ergastulo Aegyptiorum, de fornace ferrea. Amplius autem & hoc mirandū de Rom. 5.
homine, qui non videret resurrectionē mortuorum, sicut nec cæterarum acceperat operationē virtu- Gala. 3.
tum, quia sicut meminit Apostolus, fide obtulit Isaac cum tentaretur, & vnigenitum offerebat qui Gene. 21.
susceperat repromissiones, ad quem dictum est: Quia in Isaac vocabitur tibi semen, arbitrans, qui &
à mortuis suscitare potest Deus. Sed iam ad supradictum capitulum reuertamur.

De eo quod Sadducæis respondens Dominus pro resurrectione mortuorum, congruè patrum istorum meminit, dicente Deo: Ego sum Deus Abrahā, & Deus Isaac, & Deus Iacob, pro quo sic assumpsit: Non est Deus mortuorum, sed uiuorum, omnes enim ei uiuunt. Cap. IIII.

HAec (inquit) dices filijs Israel: Dominus Deus patrum nostrorum, Deus Abraham, & Deus Isa- Exod 3.
ac, & Deus Iacob misit me ad vos. Huius loci memor Dominus respondit tentantibus Saddu- Matth. 22.
cæis, qui dicunt non esse resurrectionem De resurrectione mortuorum non legistis, quod dictum est à Responsio Christi cō-
Deo dicente vobis. Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum tra Saddu-
sed viuorum. Omnes enim ei viuunt. De qua eius responsione nonnulli dubitare solent, quasi non sa- cæos.
tisfecerit pro astruenda resurrectione contra illorum sectā, siue hæreticā opinionē. Aiunt enim, quod 2. Cor. 4.
etiam si mortui non resurgant nihilominus vera & firma sit sententia: non est Deus mortuorum sed Philip. 1.
viuorum, omnes enim ei viuunt. Quid enim? Nunquid Petrus & Paulus quia nondum resurrexerūt, Sadducęi
non ei viuunt? Nonne cum in corpore essent, cupiebant peregrinari à corpore & præsentes esse ad De- neq; ani-
um idcirco vt verius viuerent? Hæc quæstio difficilius solueretur, si Sadducæi sic dicerent, non esse re- mas neq;
surrectionē corporum, vt saltem spiritum siue animam post depositionē corporis viuere faterentur. angelos vi
At illi neutrum fatentur. Hinc est illud in Actibus Apostolorum: Sciens aūt Paulus, quia vna pars est uere putāt
Sadducęorum, & altera Pharisęorū, exclamauit in concilio. Viri fratres, ego Pharisęus sum, filius Pha- Acto. 23.
risæorum, de spe & resurrectione mortuorū ego iudicor. Et cum hęc dixisset, facta est dissensio inter
Pharisæos & Sadducæos, & soluta est multitudo. Sadducæi enim dicunt non esse resurrectionem, neq;
angelum. Pharisęi aūt vtrunq; confitentur. Factus est autem clamor magnus, & surgentes quidā Pha-
risęorum clamabant, dicentes: Nihil mali inuenimus in homine isto. Quid si spiritus ei locutus est aut
Angelus? Igitur quia Sadducæi sic negabant resurrectionem corporum, vt nullā post corpora crede-
rent esse vitam animarum pulchrè & rationabiliter Dominus sic asseruit, vitam esse post corpora vt
simul assereret esset resurrectionē corporum Concesso nanq; quod necessario concedi oportebat, di-
xisse Deum: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob (Pentateuchum quippe Sadducęi sus-
cipiebant) simulq; assumpta hac sententia quæ refelli non potest, non est Deus mortuorum sed viuo-
rum, conclusio sequebatur, esse resurrectionem mortuorum Quia sicut inconueniens, imò & impi-
um est, dicere Deum mortuorum, sic nihilominus absurdum est & impium dicere Deum semiuiuorū
siue Deum semimortuorum, quod consequitur, si à viuentibus animabus corpora non resurgunt.

De capitulo Prophetæ Osee: Et locutus sum (ait Dominus) super Prophetas, & in manu Prophetarum assimilatus sum, quomodo sancta trinitas in istis patribus assimilata fuerit in Abraham Deus pater, in Isaac Deus filius, in supplantatione Iacob, Deus spiritus sanctus. Cap. V.

LAudare non sufficimus viros iam gloriosos, secundum fidem parentes nostros Abraham, Isaac,
& Iacob, quibus tam multam facit gloriam trinitas Deus, vt sub nominibus eorum, nomen suum
designari dignaretur, pater & filius & spiritus sanctus. Quod nomen manifestè nondum portare po- Osee. 12.
terat mūdus. Reuera tres isti sunt Prophetę de quibus maximè in Osee dixerit idē Deus: Et locutus sum
super Prophetas, & ego visionē multiplicaui. & in manu prophetarū assimilatus sum. Dicendū ergo,
quamuis breuiter, quomodo vel quibus rebus gestis in manu prophetę Abrahā, Deus pater: & in manu
prophetę Isaac, Deus filius & in manu prophetæ Iacob, cooperante matre Rebecca, Deus spiritus san-
ctus assimilatus sit. Abrahā pater excelsus, Abrahā pater multarū, subauditur gentiū, interpretatur. Et Abrahā deum patrē significat.
quis pater veraciter excelsus, nisi Deus pater Dñi nostri Iesu Christi, pater misericordiarū (vt ait Apo-
stolus) & Deus totius cōsolationis? Et quis veraciter pater multarū gentiū, nisi idē Deus per gratiā, pa- 2. Cor. 1.
ter omniū nostrū ex quacunq; genre credentiū? Hic antiquā sibi coniunxit ecclesiā Etenim ecclesia secū-
dū fidē, ab initio vsq; ad natiuitatē dñi nostri Iesu Christi secundū carnē coniunx eius extitit, & hunc filiū
virgo fidelis ex spiritu sancto conceptū illi peperit, longè ante promissum diu expectatū. Nonne huic
simile fuit, quod Abrahā ex sterili coniuge Sara, diu expectatū vnigenitum Isaac in senectute suscepit?

Deniq;

Heb. 7. Isaac deũ filium præsignauit. Gene. 21. Luc. 1. Rom. 8. Gene. 22. Iacob deũ spiritũ sanctũ præsignauit. Iohan. 11. Roma. 9.

Denique in Sara, quod nomen interpretatur Princeps, rectè intelligitur fides, cuius principatus ante Deum magnus est. Et in ancilla Agar, quod interpretatur aduena, intelligitur lex, quæ prius in seruitute generauit, & nihil ad perfectum adduxit, quàm nasceretur secundum carnem Dei filius ex libertate fidei. Isaac risus interpretatur, & quis talis risus, vt est Dominus Iesus Christus Dei filius? In natiuitate, & ante natiuitatem illius Isaac, in nouissima promissione, riserunt ambo parentes eius, amplius autem mater quæ nato illo dixit: Risum mihi fecit Deus quicunque audierit corridebit mihi. Nonne illud simile est huic, quod nato Dei filio ex vtero virginis, mater superna Hierusalem risit. Risit enim, id est, cantauit gloriam Deo in excelsis, & cantando gaudium suum, gaudium vostrum, id est magnũ hominibus bonæ voluntatis euangelizauit. Huic proprio filio suo Deus nõ pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, & ex abundanti est astruere. Notũ quippe est omnibus, quod per istũ assimilatus fuerit in eo, quod Abraham illum suum vnigenitũ Deo iussus in holocaustum obtulit. Iacob supplantator interpretatur. Et quis ita supplantator vt est spiritus sanctus? Nec enim indecẽs est Deo supplantationis verbum, præsertim cum in Psalmo scriptum est: Exurge Domine, præueni eum, & supplanta eũ subauditur populum Iudaicum, vt auferatur eis, & alijs detur non solum illud, quod per similitudinẽ timuerunt, dicendo: Et venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem, verumetiam ea quæ illorũ præcipua sunt, adoptio filiorũ, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequiũ, & promissa.

Item, de consilio Rebeccæ, quod ille ad vtilem suscepit effectum quam rectè intelligimus in eo assimulatam esse spiritus sancti gratiam & de vestibus valde bonis, quibus illum induit, & de versiculo Psalmi: Elegit nobis hæreditatem suam, speciem Iacob, quem dilexit. Cap. VI.

Melior exercitatio Iacob quàm Esau

IGitur in consilio Rebeccæ quod dedit filio suo Iacob, & ille ad vtilem suscepit effectum, assimilatum esse rectè intelligimus spiritum sanctum. Ipsa namque Rebecca in illo facto gratiam spiritus sancti significat. In duobus filijs eius, quorũ alter Esau factus est (ait scriptura) vir gnarus venãdi, & homo agricola. Alter vero Iacob, vir simplex, & habitabat in tabernaculis. Isaac amabat Esau, eo quod de venationibus eius vesceretur & Rebecca diligebat Iacob. Exemplum siue experimentum veracius fuit Apostolo, vt diceret scribens ad Timotheum: Exerce teipsum ad pietatẽ, nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est pietas autem ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ. Corporali nam que exercitatione seipsum exercebat Esau, & hæc illi sicut ad modicum fuit vtilis, vt magno eiulatu flenti tandem diceret Isaac: In pinguedine terræ, & in rore cœli de super erit benedictio tua. Quibus verbis promissionem vitæ accepit solius vitæ quæ nunc est. Porrò, pietas in qua Iacob seipsum exercebat ad omnia vtilis fuit, promissionem habens vitæ quæ nunc est in his verbis: Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini & olei. Promissionem autem vitæ futuræ in his quæ sequuntur. Et seruient tibi populi, & adorent te tribus. Esto Dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, & qui benedixerit tibi benedictionibus repleatur. Tali namque benedictione Christus qui est vita æterna, ita creturus promittebatur de semine eius.

1. Timo. 4. Gene. 27.

Vestes bonæ, quas induit Iacob charismata sunt spiritus sancti. 1. Cor. 2.

Quod vel quale fuit illud consilium Rebeccæ cum Iacob, in quo supra diximus assimilatum fuisse spiritum sanctum. Nunc ergo acquiesce fili mi consilijs meis, &c. vsque & vestibus Esau valde bonis quas apud se habebat domi, induit eum. Vestes illæ valdè bonæ, vestes erant sacerdotales, quas ideo scriptura vestes dixit Esau quia primogenitus erat, sed Rebecca illum tali functione dignum non esse sciebat. Secundum mysterium, vestes cum quibus benedici oportebat filium dignũ, sunt illa charismata spiritus sancti, quæ ante commemorauimus ex Epistola Pauli Apostoli, sermo sapientiæ, sermo scientiæ, fides, gratia sanitatum, operatio virtutum. Prophetia, discretio spirituum, genera linguarum, interpretatio sermonum. Vestes huiusmodi habebat & habet apud se domi, secundum similitudinem Rebeccæ, gratia spiritus sancti. Quomodo apud se domi? vtique in potestate dandi siue diuidendi sicut prorsus ait idem Apostolus: Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Et primum quidem charismata hæc diuisit prout voluit, electioni illius populi Israelitici: deinde vero & electioni gentium, facta commutatione secundum similitudinem illorum geminorum, sicut & in Psalmo scriptum est: Elegit nobis hæreditatem suam, speciem Iacob quem dilexit. Hæc enim dicens, mittit nos ad nostram historiam. Quia sicut Esau, qui prior natu erat, adeo reprobatus est, & Iacob dilectus, sic Israeliticus populus, qui prius quadam familiaritate Deo acceptabilis erat, postmodum reiectus, gentes vero quæ nullam eius cognitionem in primis habuerunt, eius benedictionibus meruerunt vel receperunt, hoc est, quod dicit speciem Iacob, id est, secundum similitudinem Iacob quem dilexit. Esau autem (ait ipse in Malachia) odio habui.

Esau Iudaicũ populũ Iacob gẽtes præsignat. Psal. 46. Malach. 1.

De charismatibus spiritus sancti, per illas vestes bonas, figuratis, & de mystica caligine oculorum Isaac benedicentis & de eo quod dixit Moyses: Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo quem scripsisti. Cap. VII.

Accipere benedictionẽ qui sunt digni

CVm illis vestibus valdè bonis, consilio Rebeccæ matris ingressus est Iacob ad patrem Isaac, iam non videntem, vt acciperet benedictionem. Neque enim propter illas vestes benedictionem hæreditate possideret, nisi etiam introgressus ad patrem (sicut iam dictum est) non videntem,

verba

verba benedictionis ex ipsius ore accepisset. Similiter cum supradictis sancti spiritus charismatibus, omnis vir simplex habitans in tabernaculis, omnis vir fidelis spem habens in verbo promissionis, qualium ex optimis vnus erat Moyses, qui hanc ipsam scripturã mysticã scripsit, ingressus est ingressu fidei cui omnia præsentia sunt ad Christum Dei filium, quasi non videntem, id est in cruce morientẽ, vbi lumina regia, lumina risum & gaudium secundũ nomen Isaac, diligentibus se insinuantia, caligine mortis obscurata fuerunt, vt acciperet remissionem peccatorum. Neq; enim per charismata illa talẽ benedictionem, scilicet peccatorum remissionẽ quisquam accipere potuisset, nisi hic noster Isaac, clausis in morte oculis, iam dedisset. Hoc sciens idem Moyses fidelissimus in tota domo eius taliter locutus est: Aut dimitte eis hanc noxã, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Idem: Præcipis vt educã populũ istum, & non indicas mihi quem missurus es mecũ, præsertim cum dixeris Noui te ex nomine, & inuenisti gratiam coram me. Ac deinceps: Si non tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto. De isto capitulo (vt verbis loquar Apostoli) grandis nobis sermo, & interpretabilis ad dicendum, quoniam (quod in pluribus verum est) imbecilles, ait, facti estis ad audiendum. Paruuli enim sunt hodieq; quàm plurimi, quia nondum cognouerunt illa cognitione, quæ perfectorum est gratiam Domini nostri Iesu Christi. Interrogemus ergo fidelissimum Moysen. Quis est sermo iste quem tu locutus es: Aut dimitte eis hanc noxã, aut dele me de libro tuo quem scripsisti? Cum hic percunctatus fueris, puta quod ibi respondeat verbis huiuscemodi, verbis viri eiusdem fidei, verbis fidelis Dauid: Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. Statimq; conuersus ad Dominum. Domine (inquit) ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te nõ est absconditus. Hoc deniq; dixisse congruit non soli Dauid, verum etiã omnibus sanctis. Omnium quippe desiderium erat vnum desideriũ gemituosum, nasci Christũ venire saluatorẽ Dei filium, ad dandam benedictionẽ, ad dandum spiritum sanctum in remissionẽ peccatorum, hoc erat illud desideriũ. Hinc idem Iacob ad filium suum Ioseph: Benedictiones (inquit) patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrũ eius, donec veniret desideriũ collium æternorũ. Rugiẽs igitur Moyses à gemitu cordis sui secundũ hoc desideriũ: Aut dimitte, inquit eis hanc noxã, aut dele me de libro tuo quẽ scripsisti. Quid est dicere? Si nõ dimiseris, si propter peccatũ eorum promissionẽ tuã implere desieris, vt deletis illis, non veniat semẽ quod Abrahæ promisisti, vnũ est ac si deleas, & planè consequitur, vt deleas me de libro tuo quẽ scripsisti. Nullus enim nisi ille venerit saluari poterit, proinde si nõ tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto. Quo enim nobis intrare in terrã aliquam, nisi ex populo isto secundũ promissionẽ tuam nascatur, qui nos inducat in vitã æternã?

Nume. 12. Exod. 32. Exodi 33.

Oratio Moysi pro passione Christi in remissionẽ peccatorũ.

Hebræ. 5.

Desideriũ antiquorũ patrũ pro Christo.

Gene. 49.

Item de charismatibus spiritus sancti, & quod benedictio, qua noster Isaac nos benedixit, gratia sit spiritus sancti, ex ipso procedentis, & contra Monothelitas de mysterio illo mirabili, quod Isaac non ei, cui ipse voluit, sed ei benedixit quem Rebecca mater benedictum esse maluit. Cap. VIII.

OMnium charismatum iam supradictorum optima est odorifera fides, & hæc maximè iuuit, maximè prouexit omnes, quos spiritus sanctus secundum iam dictam similitudinem Rebeccæ donis suis, tanquam vestibus valde bonis, induere dignatus est, quem scriptura taliter commendauit, vt diceret: Statimq; vt sensit vestimentorum eius fragrantiam, benedicens ait: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus, mysterium magis placet, scilicet sacramentum fidei, quia ipsa est quæ suauiorem inter omnia charismata spiritus sancti reddere solet nostro sancto Isaac filio Dei, vt viscera sua continere non possit, quin abundantiam effundat tantæ, tamq; necessariæ benedictionis, tantæ gratiæ spiritus sancti, quæ est remissio peccatorum, quæ de ipso procedit. Factumq; est mysterio mirabili, vt benediceret ei, cui ipse voluit, sed ei quem Rebecca mater benedictum esse maluit. Nonne mysterium in hoc fuit Euangelicæ siue catholicæ veritatis, qua in vno eodemq; Domino nostro Iesu Christo, sicut duas naturas siue substantias, ita duas voluntates, duas prædicamus operationes, alteram diuinitatis, alteram humanitatis? Hoc enim fidei ratio sapit, & multa sunt experimenta in verbis ipsius Domini nostri. Exempli gratia. Cum secundum voluntatem humanæ infirmitatis dixisset: Nunc anima mea turbata est, & quid dicam? Pater saluifica me ex hora hac, protinus secundum voluntatem diuinitatis sibimet obuians dixit: Sed propterea veni in horam hanc, vt non saluificer ex ea, sed mortem patiar. Pater clarifica tuum nomen. Similiter secundum voluntatem humanitatis videns ciuitatem, fleuit super illam: voluisset enim illam saluam fieri, vnde dixit: Hierusalem Hierusalem, quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti. Secundum vero voluntatem diuinitatis, facta de restibus funiculo, omnes de templo eiecit, dicto quoq; exprimens, quid facto significaret: Amen dico vobis, ait, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Multa hic dici poterant contra errorem Eurychetis, siue Monothelitarum hæresim, sed nos, quia proposito tenemur, meminisse contenti duarum in Christo voluntatum siue operationum, pro similitudine Isaac, quia non illi cui voluit, sed illi cui noluit benedixit, cœpta prosequamur.

Fidei eminẽtia inter charismata spiritus sancti.

Duæ voluntates & operationes in Christo contra Monothelitas

Ioan. 12. Matth. 23. Matth. 23. Matth. 21.

De operatione uirtutum, quæ magna est inter charismata spiritus sancti, quod secundum illam dictum sit: Et non surrexit Propheta ultra in Israel, quem nosset Dominus facie ad faciem, & quod uirtutes operari, hoc fuerit indicare nomen Adonai. Cap. IX.

De

DE operatione virtutum, quæ gratia magna est in diuisionibus gratiarum spiritus sancti, superius loqui cœpimus, simul memores illius dicti. Ego Dominus qui apparui Abraham, Isaac, & Iacob, in Deo omnipotente, & nomen Adonai non indicaui eis. Post illa quæ hinc iã diximus
Exod. 6. adhuc dicere superest, quia secundum gratiam istam merito magnificus habetur Moyses, ita vt de illo
Deute. 14. scriptura dicat: Et nõ surrexit Propheta vltra in Israel sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciẽ. Sequitur enim: In omnibus signis atq; portentis, quę misit per eum vt faceret in terra Aegypti Pharaoni, & omnibus seruis eius, vniuersæq; terrę illius, & cunctam manum robustã, magnaq; mirabilia,
Quomodo Io. Bap. non fuit sicut Moyses. quæ fecit Moyses coram vniuerso Israel. Secundum ergo gratiam istam, scilicet secundum operationem virtutum, & nõ secundum omnimodam spiritus sancti gratiam dictum hoc intelligi oportet: Et non surrexit Propheta vltra in Israel, sicut Moyses. Alioqui repugnans esse videbitur vel illi sententiæ, quam de vno dixit Dominus: Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Proinde notandum quod non ita scriptum est: Et non surrexit vltra Propheta tantus vt Mo-
Math. 11. yses, sed sicut Moyses, determinata etiam qualitate siue modo surrectionis quo ille surrexit, dicẽdo in omnibus signis atq; portentis. Nam reuera secundum hunc modum nec ipse Ioannes, nec alius quisq̃ surrexit sic vt Moyses. De quo videlicet Ioanne, sic in Euangelio scriptum est: Et multi venerunt ad Iesum & dicebant. Quia Ioannes quidem signum fecit nullum. Omnia autem quæ dixit Ioannes de hoc,
Ioan 10. vera erant. Forte dicit aliquis: Quid agis de magno Propheta Dño nostro Iesu Christo? Nonne tal-
Deut. 18. tem ille Propheta surrexit in Israel sicut Moyses? Nonne de illo sic dixit & scripsit Moyses? Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dñs Deus tuus? Ad hæc inquam, nimirum si de
Math. 12. magnitudine quęritur, sicut veraciter plus quam Iona, & plus quã Salomon hic, ita & plus q̃ Moyses. Veruntamen apud curiosos homines, non hic sicut Moyses. Vnde cum multa mira faceret, cum etiam de paucis panibus multa millia satiasset, & diceret eis: Hoc est opus Dei vt credatis in eum quẽ ille mi-
Ioan. 6. sit. Dixerunt ei: Quod ergo tu facis signum, vt videamus & credamus tibi? Quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto. Denique quicquid fecisset, aut facere vellet, nõ esset eis sicut Moyses, nisi eorum & curiosos oculos eiusmodi miraculis pasceret, & otiosos ventres semper cibo impleret.
Quomodo Christus fuit sicut Moyses. Itaq; quod dixerat Moyses: Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dñs Deus tuus, pro veritate naturæ humanæ dictum, rectè intelligitur, quia futurum erat, & reuera sic factum est, vt filius dei secundum hanc fieret sicut Moyses, id est, verus homo, sicut in Iob scriptum est & nos meminimus longè superius, si fuerit pro eo Angelus, loquens vnum de similibus. Nã in cæ-
Iob. 33. teris longè hic plus quam Moyses. Et de charismatibus spiritus sancti cœptum sermonẽ peragamus, multa bona, secundum omnes eiusdem spiritus sancti operationes, siue ministrationes operatus est, excepto quod genera linguarum ore proprio non exercuit, quam spiritus sancti gratiam, postmodum Apostolis suis dedit, & insuper remissionẽ peccatorum, per eundẽ spiritum sanctũ solus operatus est.

Item de illa gratia spiritus sancti, quæ est operatio virtutum, quomodo illam malefici coram Pharaone æmulati sunt, & non ualentes subsistere, dixerunt: Digitus Dei est hic. Cap. X.

Aemulator miraculorũ spiritus mendacij. PRæclaram spiritus sancti gratiam, scilicet operationem virtutum, qua Moyses in veritate magnus fuit, æmulator nunc vsq; spiritus mendacij, sicut iam tunc coram Pharaone æmulatus est quoadusq; potuit, sicut scriptum est: Dum enim proiecisset virgam, & versa esset in colubrum. Et iterum. Cum percussisset virga aquam fluminis, & versa esset in sanguinem, ac: Cum tertio extendisset manum super aquas Aegypti, & ascendissent ranæ, & operuissent terram, fecerunt malefici per incantationes suas similiter, sed erat mendacium in visu, quia non erat veritas in sensu. Quando ven-
Exod. 7. 8. tum est ad cyniphes, vt percussio puluere terræ, essent cyniphes tam in hominibus, quàm in iumentis,
Confessio dæmonũ de digito & filio dei non solum importunæ visu, verumetiam mordaciter molestæ in sensu, non potuerunt stare malefici, & dixerunt: Digitus Dei est hic. Vnde miramur, quod efficaciam istam spiritus sancti, scilicet operationem virtutũ, scierunt homines eiusmodi nominare digitum Dei, sicut & illud miramur, vnde scierit Nabuchodonosor nominare filium Dei. Dixit enim: Eccè ego video viros quatuor solutos, & ambulantes in medio ignis, & species quarti similis filio Dei. Sicut illic: Operantibus magis illis, hanc potentiam digiti Dei, scilicet operationem virtutum, æmulatus est spiritus mendacij, ita & maximè in illo
2. Thess. 2. iniquo æmulabitur, cuius est aduentus, ait Apostolus secundum operationem Satanæ in omni virtute & signis & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, his qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, & ideo mittet illis Deus operationem erroris vt cre-
Roma. 1. dant mẽdacio, & iudicẽtur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Nisi enim Pharaoni illi similes fuissent, & (vt verbis vtar eiusdẽ Apostoli) nisi veritatẽ Dei in iniustitia detinuissent, quia quod notũ est, Dei, manifestũ est illis. Nisi inq̃ propositũ haberent penetrare domos, & captiuas ducere mulierculas, id est, animas miseras oneratas peccatis secundũ similitudinẽ illius Pharaonis,
Timo. 3. cui propositũ fuit dñm nescire, & Israelẽ non dimittere, non mitteret eis, non permitteret ad eos venire dñs spiritũ mẽdacij, homines mẽdaces, resistẽtes digito Dei, cõtra dicẽtes quoad possunt sancto spiritui similes magis illis, vnde & protinus dicit: Quemadmodũ aũt Iãmes & Mãbres restiterũt Moysi, ita & hi resistunt veritati. Et quid tandẽ? Insipientia, inquit, eorũ manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.

De trina

De trina benedictione nominis Domini, quam Dominus peracto tabernaculo mandauit Moysi, dicens: Sic benedicetis filijs Israel, & de eo quod ait: Inuocabunt nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis.

Cap. XI.

POst exitum Israel de Aegypto, peracto tabernaculo, & perscripta lege cerimoniarum, locutus est Dominus ad Moysen dicẽs: Loquere ad Aaron, & ad filios eius: Sic benedicetis filijs Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, & custodiat te. Ostendat Dñs faciem suam tibi, & misereatur tui. Conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem. Inuocabunt nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Hic quoq; abscondit Moyses faciem suam, & positum habet velamen super eam, sed in Christo (ait Apostolus) idipsum velamen euacuatur. Quomodo in Christo euacuatur? Euntes (inquit) docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Quidnam est præeunte doctrina baptizare gentes, nisi benedicere filios Israel. Deniq; ex quacunq; gente, siue natione in Christum credentes, propter hoc ipsum quia credunt, ipsi sunt filij Israel, sicut & filij Abrahæ. Ergo tertio hic repetitum nomen Domini in verbo benedictionis, incredulo quidem Iudęo partim velatum est, quia non sic distinctum siue expressum est: Benedicat tibi Dominus pater, ostendat tibi faciem suam Dominus filius, conuertat vultum suum ad te Dominus spiritus sanctus. Neq; enim intendere potuissent filij Israel in faciem Moysi, sic expressa gloria vultus eius, sed (vt iam dictum est) in Christo reuelatur. Filij namq; Aaron summi sacerdotis, Apostoli & sacerdotes sunt magni Pontificis, qui penetrauit cœlos Iesu Christi. Ipsorum est benedicere sub trino nomine Domini, id est, baptizare in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, sic tamen vt sciant se non datores, sed ministros esse benedictionis. Hoc est quod protinus dicit: Inuocabunt nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Quapropter prouidus Apostolus scribens ad Corinthios dicit: Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Item cum dicit quis, ego quidem sum Pauli, alius ego Apollo, alius vero ego Cephæ, nonne homines estis? Quid igitur est Apollo? Quid vero Paulus? Ministri eius cui credidistis, & vnicuiq; sicut Dominus dedit. Ego plãtaui, Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Itaq; neq; qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Nimirũ hoc sapere hæc authoritas veritatis exigit, qua dicit. Inuocabunt nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis.

Nu. 6. Benedictio filiorum Israel sub nomine trinitatis. 2. Cor. 3. Math. 28. Iudæis velamen habet Moses. Exod. 34. 2. Cor. 3. Hebr. 4. 1. Cor. 1. 1. Cor. 3.

De benedictione qua benedixit Iacob Ioseph filio suo sub trina inuocatione sancti nominis, Deus in cuius conspectu ambulauerunt patres mei, Deus qui pascis me ab adolescentia mea, Angelus qui eruit me de cunctis malis, & quod ille Angelus persona sit filij. Cap. XII.

PEnè præterijt me, & retro relictus est quidam locus agri huius, in quo thesaurum hunc absconditum esse iam sæpe diximus, id est, scripturæ huius sacrosanctæ, in qua sanctæ trinitatis mysterium mirabiliter & splendere & latere nunc vsq; prædicamus, & in inuentione eius oppido lætamur, dicentes cum Psalmista: Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Cum ægrotaret in Aegypto pater Israel, & hoc audito, ire perrexisset Ioseph, assumptis duobus filijs suis, Manasse & Ephraim, postmodum ita scriptum est: Benedixitq; Ioseph filio suo, & ait: Deus, in cuius conspectu ambulauerunt patres mei, Abraham, & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea, vsq; in præsentem diem, Angelus qui eruit me de cunctis malis benedicat pueris istis. Sic incipiens, benedixit primum duos filios, Ioseph, & deinde duodecim filios suos, singulos benedictionibus proprijs. Semel dixit: Deus in cuius conspectu ambulauerunt patres mei, & secundo: Deus qui pascit me ab adolescentia mea, tertio autem: Angelus qui eruit me de cunctis malis. Et quis est ille Angelus, qui eruit eum de cunctis malis, nisi Angelus magni cõsilij, Deus Dei filius? Ista namq; persona, ne dubites quod significetur nomine Angeli qui eruit me, ait, de cunctis malis, ista inquam persona in initio malorũ cunctorum apparuit ei, quando fugiebat Esau fratrem suum dicentem: Venient dies luctus patris mei, vt occidam Iacob fratrẽ meum. Quomodo illi apparuit? vel quibus ex indicijs dinosci potest, quod hęc persona, scilicet filius Dei, fuerit qui illi apparuit? Ait scriptura: Cumq; venisset ad quendã locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, & supponens capiti suo, dormiuit in eodem loco, viditq; in somnis scalam super terrã, angelos quoq; Dei ascendentes & descendentes per eam, & Dominum innixum scalæ dicentẽ sibi: Ego sum Dñs Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac, &c. vsq;: Et ero custos tuus quocunq; perrexeris. Deniq; magnum hic est filij Dei sacramentum si ritè scalam agnoscis, si quid sit Dominum scalę innixum ritæ perpendis. Siquidem saluo morali intellectu, quo dicere possumus, scalam esse vitæ nostræ profectum & scalæ huius latera, nostrũ corpus & animam, gradus autem eiusdem scalæ, diuersarum esse ascensiones virtutum, saluo inquã hoc morali intellectu, generatio Domini nostri Iesu Christi per scalã illam debet intelligi, cuius quasi duo latera sunt duo Patriarchę magni scribente Euangelista: Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham. Ad istos namq; patres Deus eundem Christum nasci de semine eorum cum iuramento repromisit. Quomodo supremo gradui scalæ Dominus innixus fuit? Ita nimirũ vt pupillus, id est absq; patre secundum carnem natus in hoc seculo, opus haberet optiuo patre, & nutritio Ioseph. Igitur

Gene. 48. Esa. 9. Gene. 27. Gene. 28. Scalæ Iacob in generatione Christi. Matth. 1. Gene. 48.

Angelus qui eruit me, ait Iacob, de cunctis malis, ipse est Deus Dei filius, ac proinde quia taliter orauit, tertio Deum nominans, palam constat, quia sanctam trinitatem inuocauit.

Quod oportuerit in illis antiquorum benedictionibus taceri relatiua nomina, quæ sunt pater, & filius, & spiritus sanctus, & sermonem claudi, ut non sic apertè benedicerent sicut nunc benedicimus, uel baptizamus in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, & de eo quod scriptum est in Esaia: Erit uobis uisio omnium, sicut uerba libri sigillati. Cap. XIII.

Sermo de trinitate in veteri test. clausus & signatus fuit.

CVm igitur in nomine patris, & filij & spiritus sancti baptizamur, siue benedicimur, non est hoc recens quod agitur, quia sic ferè antiquo quoque tempore in lege. imò & ante legem benedicebantur, tacitis tantummodo pro temporis necessitate relatiuis nominibus, quæ sunt pater, & filius, & spiritus sanctus. Oportebat enim, vt sermo clauderetur, imò & signaretur. Hoc etenim quidam eorum, scilicet prophetarum, vt facerent, iussum sibi fuisse testantur. Esaias cum de isto nomine dixisset: Et clamabant Seraphin alter ad alterum, & dicebant: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum Et deinde de nomine nascituri Emanuel, & de vocabulo eius: Accelera spolia detrahere, festina prædari: plura fuisset locutus, circa finem visionis hoc sibi iussum fuisse scribit: Liga testimonium, signa legem in discipulis meis. Daniel quoque post visiones multas & maximas scribit hoc sibi fuisse præceptum: Tu autem Daniel claude sermones. & signa librum vsque ad tempus statutum: Et iterum: Vade Daniel, quia clausi sunt signatique sermones vsque ad tempus præfinitum. Et quasi quæreret Daniel, vt quid sunt hæc scripta, si debent esse clausa & signata, dictum est ad eum: Pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia. Nunquid vero solis istis, & non etiam Moysi & prophetis omnibus hoc intimatum fuit, expedire, vt sub clausura & signaculo loquerentur? Nam propter vel contra illos, qui verba sacramentorum cœlestium, non sicut margaritas honorarent, sed potius conculcarent, loquitur Esaias, & pro seipso & pro omnibus: Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati. Quem cum dederint scienti literas, dicent: Lege istum, & respondebit: Non possum, signatus est enim, & cætera vsque, peribit enim sapientia à sapientibus eius, & intellectus prudentium eius abscondetur Moyses ergo hactenus de mysterio locutus sanctæ trinitatis, rectè & opportunè sermones clausit, tantummodo relatiua (sicut iam dictum est) supprimens nomina patris, & filij, & spiritus sancti. Nec vero solummodo clausit, verumetiam signauit. Quomodo signauit?

Esa. 6.
Ibidem 7.
Dan. c. 2.
Matth. 7.
Esa. 29.

De eo quod dictum est: Audi Israel: Dominus Deus tuus Deus unus est, & de eo quod protinus subiunxit hæc tria: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua, & quod dilectio trina sit & una: non tres dilectiones, sed dilectio una. Cap. XIIII.

Deut. 6.

AVdi, inquit, Israel: Dominus Deus tuus Deus vnus est. Nonne hoc dictum quasi clausi libri signaculum est scienti literas, scilicet Iudæo profitenti se scire legem & prophetas? Cum enim librum hunc ingeris illi, vt legat lectionem hanc pluraliter sonantem: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & rogas eum, vt trium personarum discretionem animaduertat, in verbis istis quæ protinus sequuntur: Et creauit Deus hominē ad imaginem suam, ad imaginē Dei creauit illum masculum & fœminā creauit eos, benedixitque illis: cum inquam, hæc & cætera, quæ iam aliqua iam peragrauimus, proponis illi ad legendum, siue ad intelligendum. dicit tibi: Non possum taliter legere librum, signatus est enim, habens signaculum hoc: Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est. Tu autem vis vt legam deos tres: Hoc ne faciam vox ista prohibet. Cum hoc dicit, signatus est: signatus est liber, verum quidem ex parte dicit, quia sic sibi clausus & signatus est. Veruntamen inexcusabilis est: Non enim vidit, aut videre voluit agnum, quem vidit Ioannes, & nos per eandem vidimus fidem, librum aperientem, & signacula eius soluentem. Ille agnus solis credentibus, sicut cætera sacramenta, ita & illud intelligibilé fecit, quod tres personæ sint, & nihilominus vnus Deus sit. Hoc audiuit verus Israel, & hoc audit semper, quia non est Deus extra Deum, non extra patrem filius, neque extra filium pater, sed ego & pater vnum sumus ait filius, & ego in patre, & pater in me est, & spiritus sanctus quem filius mittit. & qui à patre procedit, nusquam extra patrem & filium procedit, quia videlicet hæc vna substantia trinitatis nequaquam circumscripta est, aut localis, neque aliud quodlibet accidens in illam substantiam cadit, vt vel à semetipsa possit alterari. sicut alteratur homo à semetipso, verbi gratia, quondam infans, nunc autem puer aut iuuenis, dudum senex, nunc autem silicernius decrepitæ ætatis. Dicit aliquis: Vnde exemplum, quo Deus & trinitas in personis, & vnitas in substantia possit intelligi? Ad hæc inquam, nimirum ex eo quod Moyses protinus subiunxit, sub velamine vultus sui. Præmisso namque: Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est, protinus ait: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Et quidem litera ista secundum septuaginta interpretes, sicut & pleraque scripturę verba variantur, quorum translationem Apostoli & Euangelistæ interdum pro necessitate temporis assumpserunt, vt testatur beatus Hieronymus. Et hinc reor apud Lucam Euangelistam scripta esse quatuor hæc: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex tota mente tua.

Gene. 1.
Iudæi inexcusabiles sunt, quia nō crediit in agnum qui librū aperuit.
Ioan. 10.
Ibidem. 14
Ibidem 15.
Trinitas & vnitas in modo diligendi deum exprimitur.
Deute. 6.
Luc. 10.

tua. Nam ſecundum Hebraicam veritatem tantummodo tria ſunt hæc: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Hinc igitur exemplum cape ô dilector trinitatis, cultor & amator vnius Dei. Nonne & dilectio ex toto corde tuo, & dilectio ex tota anima tua & dilectio ex tota fortitudine tua. dilectio eſt trina & vna? Sic Deus tuus Iſrael, trinus in perſonis, vnus eſt in ſubſtantia. Sicut non tres dilectiones, ſed vna, ſic non tres dij, ſed vnus.

Quod tres ſint operationes unius dilectionis, quas protinus Moyſes ſubordinauit, & quod prima operatio reſpiciens ad id quod dixerat: Diliges ex toto corde tuo, ſic incipit: Eruntq; uerba hæc in corde tuo, & quod hæc operatio uita ſit contemplatiua. Cap. XV.

SEquamur hanc literam, & intendamus diligentius præſenti loco in faciem Moyſiglorioſam. Mox enim vbi dixit: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt, protinus adiunxit, hoc quod iam diximus Diliges Dominũ Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua & ex tota fortitudine tua: ſic volens intelligi tres perſonas vnius Dei, ſicut tres ſunt operationes vnius dilectionis. Sequamur ergo, quia verè hic eſt gaudium fidei, ſicut gaudium hominis pro inuentione theſauri abſconditi. Singulas quippe operationes trinę dilectionis continuò ſubordinauit, vt intelligas, quia non inaniter Iſraelem ad audiendum inuitauit, quod Dominus Deus tuus, Deus vnus ſit. Hæc denique ſequitur prima dilectionis operatio, reſpiciens ad id quod dixerat Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Eruntq; verba hæc quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo, & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atq; conſurgens, & ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntq; & mouebuntur inter oculos tuos, ſcribesq; ea in limine & oſtijs domus tuæ. & cætera vſq; : Caue diligenter ne obliuiſcaris Dominum, qui eduxit te de terra Aegypti, de domo ſeruitutis. Nonne in verbis iſtis ſplendida facies Moyſi, illam intendit operationem dilectionis quam Iſrael Dei vitam contemplatiuam nominare conſueuit? In illa namque hoc agitur quod hic dictum eſt: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. dum in corde eius ſunt verba Dei, dum meditatur & narrat ea ſpiritualibus filijs ſuis, non ſolicitus & turbatus erga plurima, ſed ſedens in domo ſua, & ambulans in itinere id eſt, gaudens in ſecreta conſcientia ſua, & de virtutem in virtute proficiens, recta intentione dormiens illa dormitione. de qua dicit in Canticis anima illa, quæ in omnibus requiem quæſiuit. Ego dormio & cor meum vigilat, & de qua Chriſtus in Euangelio: Maria (inquit) optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Si quando dilectus Dominus Deus, quem taliter diligit ex toto corde ſuo, vocem ſuam dederit, & pulſauerit ad oſtium dormientis dicens: Aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea & illa ſurrexit vt aperiat ei, id eſt, prædicando doceat aliquos, vt per fidem introeat, & ſit in illis, manusq; illius ſimul ſtillent myrrham, & digiti eius ſint pleni myrrha probatiſsima. Hoc nimirum eſt facere quod dictum eſt: Dormiens atq; conſurgens meditaberis ea, & ligabis ea quaſi ſignum in manu tua. id eſt, rectè viuendi præbebis exempla, dum verbis bonis firmiter cohærebunt, bona opera tua. Quod ſi etiam longa & aſsidua meditatione exercitatus eo vſq; profecerit iſte Iſrael, vt verba diuina non ſolum legendo & loquendo, ſed inſuper ſcribendo tractare poſsit atq; explanare ad vtilitatem commiſtæ ſibi eccleſiæ hoc nimirum eſt facere id quod ſequitur. Eruntq; & mouebuntur inter oculos tuos, ſcribesq; ea in limine & oſtijs domus tuæ. Huic operationi dilectionis, huic vitæ contemplatiuæ debentur ſumptus honorifici de domibus regum, de regionibus gentium, vt vacet agere diem feſtum, & ſanctum terere otium, & tunc maximè in illis qui in hac profeſsione ſunt, nauandum eſt, vt non obliuiſcantur, imò diligenter obſeruent propoſitum ſuum. Hoc eſt quod huic Iſraeli continuò dicitur. Cumq; introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, pro qua iurauit patribus tuis Abraham, Iſaac, & Iacob, & dederit tibi ciuitates magnas & optimas, quas non ædificaſti, domos plenas cunctarum quas non extruxiſti, ciſternas quas non fodiſti, vinea & oliueta quæ non plantaſti & comederis & ſaturatus fueris, caue diligenter, ne obliuiſcaris Dominum qui eduxit te de terra Aegypti, de domo ſeruitutis Eſt enim ſub velamine literæ ſenſus myſticus. Cum iam per fidem intraueris in terram viuentium, ad aquam prima introductio eſt ſacrarum intelligentia ſcripturarum, & propter hoc dederit tibi Dominus Deus regiones gentium, & poſſederis labores populorum, vt cuſtodias iuſtificationes eius, & legem eius requiras, caue ne ingratus ſis, caue (inquam) ne cum iuſtitię ſumptibus, quos tibi dedit Deus, peccato militare velis.

Prima dilectionis operatio. Deut. 6. Vita contẽplatiua. Luc. 10. Pſal. 85. Luc. 10. Canti. 5 Deut. 6. Contẽplatiuę vitę debẽtur ſumptus ex domibus regum, &c. Pſal. 104.

Secunda dilectionis operatio reſpiciens ad id quod dixerat: & ex tota anima tua, ipſa eſt uita actiua, quam ſic tradere incipit: Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies, ac per nomen eius iurabis. Cap. XVI.

SEquitur continuò ſecunda dilectionis operatio, reſpiciens ad id quod dixerat, & ex tota anima tua Dominum Deum tuum timebis, & ipſi ſoli ſeruies, ac per nomen illius iurabis. Non ibitis poſt deos alienos cunctarum gentium, quæ in circuitu veſtro ſunt, quoniam Deus æmulator Dominus Deus tuus in medio tui, ne quando iraſcatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de ſuperficie terræ, & cætera vſq;, præcepitq; nobis Dominus Deus noſter, vt faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum noſtrum, & benè ſit nobis cunctis diebus vitæ noſtræ, ſicut eſt hodie.

Deut. 6. Secũda dilectionis operatio.

Vita acti-ua. Nonne in verbis istis splendida (vt supra dictum est) facies Mosi illam intendit operationem dilectionis, quam Israel Dei vitam actiuam nominare consueuit. In ea namque hoc agitur quod dictum est: Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima tua, dum non vadit post deos alienos cunctarum gentium quod peccatum est animarum adulterantium, sed Dominum Deum suum tanquam virum vnicum & legitimum timet, & ipsi soli liberali seruitio seruiuit, quia timor eius non pœnalis est, quem 1 Ioan 4. perfecta charitas, ait Ioannes Apostolus, foras mittit, sed est timor religiosus ac venerabilis, timor Psal. 18. sanctus, vt Psalmista canit, permanens in seculum seculi. Proinde quod nunc dicit Dominum Deum tuum timebis, tanquam repetitionem superioris dicti, quo dixerat: diliges Dominum Deum tuum conuenienter accipis. Sicut etiam in eo quod dictum est: Initium sapientiæ timor Domini, timorem à sapientia non seiungit: imò sapientiæ coniungit, tanquam initium consummationi cuiusque rei, Psal. 110. sic & in isto dum post illud dictum: diliges Dominum Deum tuum, subiungit: Dominum Deum tuum timebis, non à dilectione sermo recedit, sed dilectionis initium siue fundamentum ponit. Alias autem & veræ animæ Deum tanquam virum diligenti vtile est, timere pœnam siue vindictam adul-Deut. 6. terij, quippe vbi præmisso, non ibitis post deos alienos, continuò subiungit: Quoniam Deus æmulator Dominus Deus tuus, in medio tui, ne quando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ. Cætera quæ sequuntur, non tentabis Dominum Deum tuum, sicut tentasti in loco tentationis, ac deinde cum interrogauerit te filius tuus cras, dicens: quid sibi volunt testimonia hæc & ceremoniæ atque iudicia, quæ præcepit nobis Dominus Deus noster, dices ei: serui eramus Pharaonis in Aegypto, eduxitque nos Dominus de Aegypto in manu forti. Hæc, inquam, & sequentia congrua sunt instrumenta diligentis animæ, tanquam castæ matrisfamilias, quam non deceat curiositas & vagatio oculorum, sed pudor & reuerentia circa intentabilem virum, & solicitudo circa domus suæ custodiam, & disciplina castitatis in ædificatione filiorum. Hæc operatio dilectionis, dignitate quidem secunda, cæterum ordine prima est, vitam exercens actiuam, illa autem supradicta, dignitate prima, ordine secunda est, vitam componens contemplatiuam. Non enim post professionem contemplatiuæ descendimus ad actiuam, sed post exercitationem actiuæ, ascendimus ad contemplatiuam. Luc. 10. Huic operationi si quid excedit, dum solicita est, & turbatur erga plurima, quinque enim sensibus corporis extracta laborat, debetur misericordia, propter hoc ipsum, quod benè satagens circa frequens Math. 25. ministerium, esurientem pauit, sitienti potum dedit, hospitem collegit, nudum operuit, infirmum visitauit, ad eum qui in carcere erat, venit. Pulchrè ergo spem suam intimans filijs suis, dicit in fine sermonis: Eritque memor nostri misericors Dominus Deus noster, si custodiemus & fecerimus omnia præcepta eius, sicut mandauit nobis.

Tertia dilectionis operatio respiciens ad id quod dixerat, & ex tota fortitudine tua, est aras subuertere, confringere statuas, & hæc operatio martyrum corona est, sed modo dissimili, quia non pugnauerunt gladio materiali. Cap. XVII.

Deute. 7. Tertia dilectionis operatio. SEquitur operationis dilectio tertia, respiciens ad id quod dixerat: Et ex tota fortitudine tua. Cum (inquit) introduxerit te Dominus Deus tuus in terram quam possessurus ingredieris, tradideritque gentes multas percuties eas vsque ad internitionem. Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum, nec sociabis cum eis coniugia. Quin potius hæc facietis eis. Aras eorum subuertite, confringite statuas, lucosque concidite, & sculptilia comburite, quia populus sanctus es Domino Deo tuo, &c. vsque, dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo & interficiet illos, donec penitus deleantur. Tradet reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub cœlo, nullusque poterit resistere tibi, donec conteras eos. Sculptilia eorum igni combures. Non concupisces aurum & argentum, de quibus facta Fortitudo prophetarum apostolorum & martyrum pro deo contra idola. sunt, neque assumes ex eis tibi quicquam ne offendas, propterea quia abominatio est Domini Dei tui, nec inferes quicquam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut & illud est. Nonne in verbis istis splendida facies Mosi illam intendit operationem dilectionis, in qua ex tota fortitudine sua decertauerunt, & ante aduentum Christi veteres sancti, scilicet, iudices inclyti, reges gloriosi, prophetæ splendidi, quorum in hoc certamine Helias notissimus extitit, memorabilesque Machabæi, & post aduentum Christi sancti Apostoli, ac tam multi martyres gloriosi? Isti nanque omnes, sicut ex toto corde suo, & ex tota anima sua, ita & ex tota fortitudine sua Dominum Deum suum diligentes, hæc fecerunt: Aras gentium subuerterunt, statuas confregerunt, lucos succiderunt, sculptilia combusserunt, & sicut ibidem dictum est inter cætera, quæ cuncta hic perscribere nimis longum fuisset, deuorabis omnes populos quos Dominus Deus tuus daturus est tibi, deuorauerunt populos multos per orbem terrarum, ad deuorandum missi, sed deuoratione dissimili. Veteres nanque sancti deuorauerunt ore gladij materialis: noui autem deuorauerunt ore gladij spiritualis. Siquidem alia fuit temporis illius, & alia est ratio temporis istius, de qua vtrorumque temporum dissimilitudine secundum causas patiendi & a-Sancti nationes iudicabunt. gendi, plenius egimus in opere quod scripsimus de victoria verbi dei. Huic operationi cum corona iustitiæ debetur sedes quoque iudicij, & authoritas iudicandi, sicut scriptum est: Iudicabunt sancti natio-Sap. 3. nes, & dominabuntur populis. Pulchrè ergo verba ista tali fine compleuit. Quasi spurcitiam detestaberis & velut inquinamentum, ac sordes abominationi habebis, quia anathema est. Quidnam est hoc, nisi ac si diceret, iudicabis siue condemnabis? Quod quidem nunc faciunt partim, vbi videntur ipsi condemnati

condemnati & plerique mortificati: facient autem vniuersaliter in die iudicij, palam ipsi iudices conspecti super omnem spurcitiam, & omne inquinamentum, & omnes sordes abominationis, vt abijciant eas in locum immundum, in profundum inferni.

Quod secundum similitudinē harum trium operationū unius dilectionis, debeamus iuuari ad intelligentiā, quod pater & filius & spiritus sanctus tres personæ & unus Deus sit. Cap. XVIII.

SPectabilem (vt arbitror) imaginem habemus hic, per quam nobis imperspicabilem speculari & ex parte cognoscere valeamus splendorem solis æterni. Eccè enim tres operationes dilectionis, nec tamen tres dilectiones, sed vna dilectio est. Et eccè tria spiramenta hominis anima & cor, & vtrorumque fortitudo. nec tamen tres spiritus vnius hominis, sed vnus spiritus est. Sic Dei tui (ô Israel) tres personæ sunt. pater, & filius, & spiritus sanctus. nec tamen tres dij, sed vnus est Deus. Nonne aliud agit anima, & aliud cor siue mens humana? Anima quippe totum corpus viuificat, & cuncta corporis officia per quinque sensus dispensat: cor autem siue mens in conspectu animæ est, & cum ea graditur, ac præscribit ei cuncta quę faciat vtilia.

Similitudo trinitatis in opere dilectionis.

Sic quodammodo Deus pater viuens in semetipso vita est sempiterna: filius autem siue verbum ipsius in ipso est, & in ipso erat, prouidēs vt faceret cuncta valdè bona. ita vt dicat ipsum verbum, ipsa sapientia: Quando præparabat cœlos aderam. quando certa lege & gyro vallabat abyssos, quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, quando circundabat mari terminum suum & legem ponebat aquis, ne transirēt fines suos, quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram, cuncta componens. Penè sic de anima architecti, qui basilicam istam siue munitionem illam ædificauit, loquatur cor siue mens ipsius, quando pręcogitabat mensuras longitudinis, latitudinis, & altitudinis ędificij huius, quando certa lege numerorum distinguebat columnas & inter columnia, siue turres & interturria eius, quando eligebat lapides quadratos siue quadrandos quos in fundamento poneret, cum ea eram, cuncta componens. Neque enim aliter ista præcogitaret, nisi cor siue mens cum ea esset, id est, nisi animal rationalis siue artificiosa existeret.

Pater & filius in diuinis sicut anima & mēs eius in homine.
Prou. 8.

Sed quid multa? Memento (ait) quidam, quod ignores opus eius, de quo cecinerunt viri: Omnes homines vidēt eum, & vnusquisque intuetur procul. Eccè Deus magnus vincens scientiā nostram, numerus annorum eius inæstimabilis. Si opus eius id est, seipsum ignorat homo: factus enim est ad imaginē Dei, & idcirco dicitur quasi proprium opus eius, quantomagis ipsum ignorat? Non enim ipsum, sed de ipso cecinerūt viri, scilicet, Moyses iste & cæteri sancti, qui maximè habuerunt scientiam Dei, hinc quidam illorum dicit: Quis vidit eum, & enarrauit, & quis magnificauit eum sicut est ab initio? Procul vident omnes, procul intuetur vnusquisque, procul (inquam) id est, per speculum & in ænigmate. Vt autem videat facie ad faciem, præsentis temporis non est, sed in futuro spes ista reposita est.

Iob. 36.
Eccl. 43
1. Cor. 13.

Quod filius Dei, & procedens ex eo spiritus sanctus, in eo assimilatus sit quod dixit Dominus Moysi: *Congrega mihi septuaginta uiros, & auferam de spiritu tuo, tradamque eis.* Cap. XIX.

LAtius secundum lectionē præscriptam tractare poterat de gloria, seu claritate vultus Moysi, siue apertione libri quondam signati, sed nos tui nominis ô trinitas Deus, in isto loco thesaurum inuenisse contēti, quod est nostri propositi, recordemur & illud de gloria eiusdē Moysi, quod pertinet ad processionē spiritus sancti. Diximus nanque superius, in quo prophetis & patriarchis quorum non confundi ut vocari Deus, scilicet, in Abrahā, Isaac, & Iacob, trinus & vnus Deus assimilatus fuerit, nunc secundum hoc mysteriū spiritus sancti, promptū est dicere, qualiter in manu Moysi quoque assimilatus sit.

Heb. 11.
Quomodo in Mose assimilata est trinitas.

Crescente gloria Moysi, creuit & inuidia populi in tantum quod Moysi intoleranda res visa est, & ait ad Dñm: Cur afflixisti seruū tuum? Quare non inuenio gratiā coram te? & cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me, &c. vsque: sin aūt aliter tibi videtur, obsecro vt interficias me, & inueniā gratiā in oculis tuis, ne tantis afficiar malis. Operęprætium est animaduertere quod dicimus, quia Moyses exemplū omnium prælatorū, qui benè præsunt, nimiā è subditis inuidiā patiebatur, ita vt videretur ei tormēti huius importabilè pondus, quia cum esset mitissimus super omnes homines qui morabātur in terra blasphemabatur à detrahentibus & murmurantibus, tanquam homo elatus & gloriæ nimis auidus inaniū, vt nec frater ipsius Aaron. nec soror Maria pepercerint illi ab huiusmodi iniuria. Dixerunt enim: Num per solū Moysen locutus est Dñs? Nonne & nobis locutus est similiter? Ex verbis ipsius dicentis ad Dñm: Sin aūt aliter tibi videtur, obsecro te vt interficias me, & inueniā gratiā in oculis tuis, ne tantis afficiar malis, pronptū est agnosci, quanta doloris tempestas in corde eius fuerit.

Nume. 11.
Moses exēplar omnium prælatorum.
Num. 12.

Et dixit dominus ad Moysen: Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint, ac magistri, & duces eos ad ostiū tabernaculi fœderis, & facies ibi stare tecum, vt descendā & loquar tibi, & auferā de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecū onus populi & non tu solus graueris. Venit igitur Moyses, & narrauit populo verba Domini congregās lxx. viros de senioribus Israel, quos stare fecit circa tabernaculum. Descenditque Dñs per nubem, & locutus est ad eum: Auferēs de spiritu, qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris. Cumque requieuisset in eis spiritus prophetarunt, nec vltra cessarunt. Mira pietas Dei, mira benignitas Moysi. Quo enim alio modo melius satis populo facere potuit, quatenus non videretur velle solus gloriari? Sed & hoc parum visum est ei, quod septuaginta viros glorię suę participes habere metuit, nisi etiam omnem populum optaret similiter posse in Domino gloriari. Cum enim currens puer, nunciasset ei, dicens: Heldad, & Medad prophetant in castris, statim Iosue filius. Num minister Moysi, & electus è pluribus diceret: Domine

Nu. 11.
LXX. viris datum de spiritu Moysi.
Moysi benignitas erga populū.

mi Moyses prohibe eos, ad hæc ille: Quid (inquit) æmularis pro me? Quis tribuat, vt omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum?

Quod partem gloriæ Moysi, scilicet, prophetiam, illi septuaginta uiri acceperint, non etiam operationem uirtutum sicut Iosue, de quo dixit Dominus: Et dabis ei partem gloriæ tuæ & quod hoc intenderit, dicendo: Auferam de spiritu tuo. Cap. XX.

Auferā de spiritu tuo quomodo rectè intelligitur.

ANtequam huius rei gestæ ingrediamur sacramentum iuxta tenorem propositi, quo glorificare proposuimus, eque de filio vt de patre procedentē spiritum sanctum, libet paulisper immorari hic in sensu literali, quia Dominus aliter dixit: Et auferam de spiritu tuo, tradamq́; eis, iterum scriptura dicit: Et locutus est ad eum, videlicet ad Moysen, auferens de spiritu qui erat in Moyse, & dās septuaginta viris. Quid enim? Non poterat illis dare spiritū suum, nisi diminueret spiritū Moysi, id est, spiritum quem dederat Moysi: Hoc rectè quæreres, si ita dixisset. Et auferā tibi. Nunc autem absolutè dixit. Et auferā, quod non est aliud, nisi ac si dixisset. Et accipiam de spiritu tuo, tradamq́; eis, id est, non quantum habes tu ex diuisionibus gratiarum spiritus sancti sed partem aliquam gloriæ tuæ dabo eis.

Dabis Iosue partē gloriæ tuę
Num. 27.
Iosue. 3.
Exod. 14.

Sic enim de nominatissimo Iosue postmodū ipse Dn̄s dicit. Et dabis ei, præcepta cunctis videntibus, & partē gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis synagoga filiorum Israel. Et ita factum est. Aquæ Iordanis diuisæ sunt, dicente Domino ad Iosue. Hodie incipiam exaltare te coram omni Israel, omnisq́; populus transiuit per arentem alueum, & hęc fuit pars gloriæ Moysi, qui glorificatus est, eleuando virgam suam, & diuidendo mare, vt graderentur filij Israel in medio mari per siccum? Pars (inquam) gloriæ fuit. Nam in ista gloria scilicet, in operatione tantę virtutis, hoc plus fecit Moyses, quod rursum extendit manum contra mare, reuersæq́; sunt aquæ, & operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, nec vnus quidem superfuit ex eis. Cętera quoq́; si memores, veraciter dictum animaduertes de Iosue. Et dabis ei partem gloriæ tuæ. Non enim talis fuit in omnibus signis atq; portentis, vt fuit Moyses, quæ fecit per eum Dominus, coram Pharaone & Aegyptijs, & corā vniuerso Israel. Igitur quod dixit Dominus. Et auferam de spiritu tuo, & dabo septuaginta viris, non aliter oportet intelligi, quam ac si dixisset, & dabo illis partem gloriæ tuæ, sicut dixit de Iosue. Pars enim glorię Moysi Prophetia fuit, extra quam nihil gloriæ viros illos accepisse scriptura meminit, dicens. Cumq́; requieuisset in eis spiritus, prophetauerunt, nec vltra cessauerunt.

Nume. 11.
Ignis habet similitudinē ad dona spiritus sancti.

Totum quod dicere molimur, per paruæ rei similitudinem demonstrare promptum est. Ecce ignis cum sit corpus, absq; sui diminutione diuiditur, & absq; sui detrimento sese diffundit, vt quantaslibet inde partes auferamus. Sed nunquid ei, videlicet igni, magno siue exiguo, luminari seu grandi, seu paruo, quippiam auferimus, dum luminaria plurima prout volumus accendendo quasi partes de vno auferimus? Nimirum quantaslibet partes indiuisus ignis, de quouis luminari, mittuat tamen luminis detrimenta non nouit. Sic de isto Dominus dicere potuit. Auferam de spiritu tuo, tradamq́; eis, ac si diceret, de pluribus gratijs tibi collatis, gratiam vnam gratiam propheticam impartiar illis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE

Trinitatis, & processione spiritus sancti. LIBER SEXTVS.

De eo quod in Michea scriptum est: Et suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines. Qui pastores, & qui sint primates, & quid sit eos super Christum suscitari, & quod Moyses sit unus de pastoribus illis. Cap. I.



Mich. 5.
Septem pastores & patriarchę
Gene. 46.
Exod. 3.
Psal 77.
Gene. 4.
Octo primates octo iudices pręcipui in Israel.

QVoties de gratia Domini nostri Iesu Christi, sermonem facientes, ad memoriam reuocamus aliquid eorū, quę magni patres & iudices Israel, in typū eius gesserunt, facimus vel facere cupimus illud, quod de ipso per Micheā Prophetam inter cętera dictū est. Et suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines. Qui nam sunt vel fuerunt septē pastores, nisi Abrahā, Isaac, & Iacob, & Ioseph, qui ad Pharaonē introducens fratres suos, hoc profiteri iussit. Viri pastores sumus, serui tui ab infantia nostra vsq; in pręsens, & nos & patres nostri. Verū quippe dixerunt, quia patres eorū Abrahā, Isaac, & Iacob, & ipse Ioseph, cum adhuc esset puer, curā habuerunt alendorū gregū. Abrahā ergo & Isaac, & Iacob, & Ioseph. Iste quoq; Moses, quē Dn̄s de rubo vocauit, cum pasceret oues Iethro soceri sui, & Dauid, quē sustulit Dn̄s de gregibus ouiū, de postfetantes accepit eū, nonne sex pastores sunt? Quibus adde Abel, qui & ipse primus fuit pastor ouiū, & septē pastores sunt. Porrò, octo primates homines, octo sunt pręcipui iudices, qui notis & memorabilibus pręlijs vicerunt hostes, & de cæde vastantium liberauerunt Israel, videlicet Iosue & Othoniel, Aiot & Barach, & Gedeon, Iephte, Samson, & Samuel. Et quid est istos septem pastores, & octo primates homines suscitare super eum, scilicet

ſcilicet, rectorem ſummumq́ iudicem Iſrael, qui ex te egreſſus eſt ô Bethleem Iudę, ſicut ibidem in eo-
dem propheta præſcriptum eſt. Quid (inquam) eſt iſtos ſuſcitare ſuper eum, niſi demonſtrare quia ty-
pum eius iſti prætulerunt, & ipſe in veritate compleuit ea, quæ iſtis in figura contigerunt? Nunc igi- 1.Cor.10.
tur paſtorem Moyſen hoc modo ſuper eum ſuſcitemus, vt ſecundum ſacramentum rei geſtæ, quam
ſcripſimus, fateamur id quod verũ, quod pium, quod catholicum eſt, quia ſicut de Deo patre, ita & de
Deo, Dei filio procedit ſpiritus ſanctus.

Item de uerbo ſuſcitationis, quoniam ſuſcitari dicitur id quod mortuum fuerat & reuiuiſcit. Cap. II.

NVſquam ſcriptura ſacra narrauit de aliquo paſtorum, ſiue primatum eiuſmodi, talè quid dictũ Nume.11.
talè quid factum eſt, vt hoc, quod dictum eſt à domino huic Moyſi. Et auferam de ſpiritu tuo,
tradamq́ eis, rurſumq́ & locutus eſt ad eum. Auferens de ſpiritu qui erat in Moyſe, & dans
ſeptuaginta viris. Eo magis hunc ſuſcitare cupimus ſuper eum, de quo ſecundum facti huius miſteri- Iohan.1.
um procedit ſpiritus ſanctus, de cuius plenitudine (ait Ioannes Baptiſta) nos omnes accepimus, & gra- Suſcitabi-
tiam pro gratia, quia lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Sed iam mus ſuper
in primis non importunè ratio queritur de verbo ſuſcitationis. Suſcitatur enim, vel ſuſcitari dicitur id eum.
quod mortuum erat, & reuiuiſcit. Num ergo quod taliter actum eſt in Moyſe, mortuum fuit. Planè Exod 34.
mortuum, propter excellentẽ vitam, quę eſt in gratia & veritate domini noſtri Ieſu Chriſti. Sicut enim 2.Cor.3.
Apoſtolus, cum loqueretur de illa literali claritate vultus Moyſi, quam videntes filij Iſrael timuerunt
dixit. Nam nec glorificatum eſt quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam i. ad compa-
rationem excellentis gloriæ, & de iſta ſpiritus Moyſi rectè dicas effuſionè, quia nec dicendũ eſt, quod
fuerit viuum aut viuidum propter excellentem vitã. i. ad comparationem excellentis vitæ. Rectæ igi-
tur dictum eſt, ſuſcitabimus. i. quod in Moyſe factum minus vitę & vtilitatis habuit, in Chriſto ve-
ram eſſe vitam monſtrabimus. Quare autem non dixit: Suſcitabimus in eo, ſed dicere maluit: Suſ-
citabimus ſuper eum? Nimirum propter minorationẽ eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti, quia non
ſolum minoratus eſt paulominus ab angelis, verumetiam minor viſus eſt Moyſe & omnibus pro- Pſal 8.
phetis. Longe ſupra formã illam, in qua ſuper terram viſus, & cum hominibus conuerſatus eſt, ſupra
formã ſerui, in qua potuit etiã crucifigi, ſunt ea quę teſtificamur de ipſo ſecundũ ſcripturas veritatis,
ſcripturas in primis huius Moyſi. Quod ſciens ipſe, cũ de aduentu ſpiritus ſancti loqueretur, dixit: Ille Iohan.6.
me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Statimq́ ſubiunxit. Omnia quę habet pater, Ille de meo
mea ſunt. Propterea dixi: Qui de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Quidnam eſt quod ait: Omnia accipiet.
quæ habet pater, mea ſunt, niſi ac ſi diceret: omnes ſcripturę quas vtiq́ cõdidit pater per nuncios ſuos
Moyſen & Prophetas alios, in me tendũt? Cum ergo ſpiritus veritatis faciet vos intelligere quippiam Lucæ.24.
eorum quæ ſcripta ſunt de me, in lege & prophetis, & Pſalmis, hoc plane erit accipere de meo, & an-
nuntiare vobis, atq́ hoc agẽdo, ille me glorificabit. ſ. apud vos & apud omnes qui credẽt ſermonibus
veſtris dum ma ora ſentietis, quã nunc de meipſo ſupra id quod nunc videtis in me, aut ex me auditis.

Quomodo ſuſcitatum fuerit ſuper Dominum Chriſtum hoc myſterium huius Paſtoris, in eo quod ſeptuaginta uiros ut de ſpiritu eius daretur eis, congregare iuſſus eſt ad oſtium tabernaculi fœderis. Cap. III.

IGitur Moyſes congregans ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſrael, quos nouerat ipſe, quod ſenes Moyſes cõ
eſſent & magiſtri, ad hoc vt de ſpiritu ſuo daretur eis in miniſterio, ſignificat Dominum noſtrum gregans
Ieſum Chriſtum, qui diſcipulos quos elegit, notos habens, quod ſenes eſſent. i. fidem haberent, in lxx. viros,
qua teſtimonium (ait Apoſtolus) conſecuti ſenes. i. ſancti patres, idcirco congregauit, vt participes typũ Chri-
eos faceret ſpiritus ſui, qui in ipſo eſt, non ad menſuram ſicut in quolibet ſanctorum, ſed (ſicut ait ſti geſsit.
Apoſtolus) quia in ipſo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter. Docet nos hoc columba illa, quæ Heb.11.
baptizato eo viſa eſt deſcendens in eum ſicut Lucas manifeſtius ſcribit, quia apertum eſt cœlum, & de- Coloſſ.2.
ſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum. Nimirum & illa corporalis ſpecies Lucæ.3.
quiddam totum, integrũ, atq́ indiuiduũ, & iſtud Apoſtoli dictum: Quia in ipſo habitat plenitudo di- Spiritus
uinitatis corporaliter, hoc aſſerunt, quia ſpiritus ſanctus huic non ad menſuram datus eſt, ſed totus in ſanctus in
ipſo eſt, totus in ipſo manet, cum omnibus donis ſuis, ſicut corporalis ſpecies columbę tota in eũ de- Chriſto
ſcendit cũ omnibus membris ſuis, non quod tunc ſpiritus ſanctus in illo eſſe vel manere cœperit, ſed pleniſsimè
quod in eo eſſet, quod in eo maneret tali ſpecie demõſtrauit. Deniq́ ſi de natura eius humana recogi- Num.11.
tet aliquis, certum eſt, quia manet in eo ſpiritus ſanctus ab initio conceptionis quippe quem de ſpiritu Exo.25.
ſancto virgo intemerata cõcepit. Si autem de diuina natura ſermo ſit, ſtultũ eſt ambigere vtrũ in filio
ſpiritus ſanctus ſit, cum & pater, & filius, & ſpiritus ſanctus vna ſubſtantia ſit, nullo loco ſeparabilis, Oſtium ta
nullis accidentibus permutabilis. Vbi iſte legiſlator & benedictionis dator, viros iſtos congregauit, bernaculi
vt de ſpiritu ſuo daret eis? Ad oſtium tabernaculi fœderis, & ibi ſtare ſecum fecit. Quod eſt oſtium ta- Chriſti la-
bernaculi, cœleſtis tabernaculi, non manufacti? Non enim ignotum eſſe debet, aliud eſſe taberna- tus eius
culum, quod fixit Deus non homo: Et aliud, quod iubente Deo, ſecundum exemplar illius fixit ho- lancea per
mo, iubente (inquam) & dicente Deo: Inſpice & fac ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtra- foratum.
tum eſt. Quod ergo eſt oſtium cœleſtis tabernaculi, niſi paſsio Dñi noſtri Ieſu Chriſti, in qua patefactũ
eſt latus eius lancea militis, vnde ſanguis & aqua profluxit? Non enim aliud nouimus oſtiũ, neq́ aliun- Pſal.41.
de, niſi per fidem huius ſacramenti eſt nobis introitus, ſiue tranſitus in locum tabenaculi admirabilis
vſq́ ad domum Dei. Ad illud quidem oſtium omnes adducimur, omnes quicunq́ in Chriſto Ieſu Roma 6.

baptizati sumus, nam in morte ipsius baptizati sumus (ait Apostolus) & ibi spiritū sanctū accepimus.
Iohan 17. Sed pulchrum est hic illos primores viros attendere, quos tunc presentialiter adduxit, dicēs inter cæ-
Lucæ.22. tera. Subleuatis in cœlū oculis, quos dedisti mihi custodiui, & nemo perijt ex eis, nisi filius perditionis.
Quomodo stare fecit eos secum? Vos estis (ait) qui permansistis mecū, & ego dispono vobis, sicut dis-
Actor.2. posuit mihi pater meus regnum. Ita steterunt cū eo ad ostium tabernaculi non dico septuaginta viri,
imo viri iam centum & viginti, quando descendit dominus, & auferēs de spiritu Christi, tradidit eis,
quando factus est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis & apparuerunt il-
lis dispartitæ linguæ tanquam ignis.

De eo quod usq; ad illud patienter sustinuerat Dominus, postquam autem tot homines acceperunt de spiritu Moysi, murmurantem populum percutere cœpit, & in cuius rei figura istud contigeret. Cap. IIII.

Murmura & tentatio nes Iudæorum cōtra Deum.
MVltum ad rem pertinet considerare, quę vel qualia contigerunt populo illi, postquam accepe-
runt de spiritu Moysi, & prophetauerūt, nec vltra cessauerunt illi septuaginta viri. Iam antea
tentauerunt dominū multis vicibus, & male locuti fuerant in ipsis beneficijs Dei nec enim sine
murmuratione quicquam petierunt, sic incipientes. Quid bibemus? Et iterū murmurantes dixerunt:
Vtinam mortui essemus per manū domini in terra Aegypti, quando sedebamus super ollas carnium,
Exod.15. & comedebamus panes in saturitate. Patienter sustinuit eos dominus murmurantes, & male loquen-
Ibidem.16 tes, cū diceret Moyses ad dominum: Quid faciam populo huic? Adhuc pauxillulum, & lapidabit me.
Exod.32. Tanta erat duritia ceruicis illorum, vt iam sic timeret Moyses, nec tamen dominus aliqua illos per se-
metipsum plaga percussit, nisi quod Moyses propter reatū vituli, quem fecit Aaron, vltro & iniussus
præcepit filijs Leui & occidit vnusquisq; fratrem, & amicū, & proximum suū, cecideruntq; in illo die
vigintitria millia. Verum illic Moyses pro domino zelatus est. Nos autem de eo nunc agimus, quod
Nume 12. dominus pro Moysę iratus est. Hoc nusquā vel dictū vel factū reperitur, antequam acceptio de spiritu
Nume.14. munere diuisiuo propheta rent, tot homines, sed extunc, quia non cessauit eorum murmuratio contra
Plagæ Iudæorum. Moysen, audiens dominus iratus est, ita vt sororem eius in primis operiret cadens lepra quasi nix, &
populum percussit furor domini plaga magna nimis: & omnes (inquit) homines qui viderunt maie-
Nume.16. statem meā, & signa quæ feci in Aegypto, & in solitudine, & tentauerūt me iam per decem vices, nec
Nume.21. obedierunt voci meæ non videbunt terrā pro qua iuraui patribus eorū, nec quisquam ex illis, qui de-
traxerunt mihi, intuebitur eam. Et ita factū est. Quosdam ex illis terra deglutiuit, quosdam ignis con-
1.Cor.10. sumpsit, quidam à serpentibus perierūt, & omnis illa generatio, quæ exierat de Aegypto à viginti an-
nis & supra, præter Iosue & Caleph filium Iephone, varijs cladibus consumpta, & in deserto prostra-
ta est. Quid hoc sibi vult, quod non ante sed post diffusionem spiritus Moysi, tam terribile fuit supra
illos iudicium siue ira Dei? Nam hæc omnia (inquit Apostolus) in figura contingebant illis, & pro-
inde diligentius quærere debemus, quid per istam dispensationem temporis, præfiguratum fuerit.

De eo quod Pharisæis dicentibus: Hic non eijcit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum, respondit Dominus: Qui autem dixerit uerbum contra spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro, & quod illa res gesta in figura contigerit huius iudicij. Cap. V.

DVm questioni siue capitulo huic intendimus, simulq; audimus Apostolum dicentem, nos au-
1.Cor. 2. tem sensum Christi habemus, ecce sensus eiusdem Christi nobis dignanter occurrit in verbis
istis, quæ Pharisæis respondit, quia dixerunt: Hic non eijcit dæmones, nisi in Beelzebub princi-
pe dæmoniorum. Et si ego (inquit) in Beelzebub eijcio dęmones, filij vestri in quo eijciunt? Ideo ipsi
Math.12. iudices vestri erunt. Paucisq; interpositis, ideo dico vobis, (ait) omne peccatum & blasphemia remit-
mittetur hominibus, spiritus autem blasphemiæ non remittetur. Et quicunq; dixerit verbum contra
Peccata Iu filium hominis, remittetur ei. Qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei, neq; in
dæorū in hoc seculo, neq; in futuro. In verbis istis sensus Christi nobis occurrit, dum præscripto intendimus
filiū minus capitulo de causa Moysi, cur non ante, sed postquam de spiritu eius datum est, lxx. viris murmuran-
punita sūt tibus atq; detrahentibus, Deus iratus est & non pepercit, sed ira eius ascendit super eos, & terribiliter
quā pecca- modis diuersis, sicut supra dictū est, cōsumpsit eos. Dicamus ergo: Quādiu Dn̄s noster Iesus Chri-
ta eorum stus solus videbatur sui met testis, quasi iure videretur paruipendi à dicētibus: Tu de teipso testimoniū
post datū perhibes, testimonium tuum non est verum: quamuis econtra veraciter respondere posset: Et si ego
Apostolis testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum verum est, quia scio, vnde veni, & quo vado,
spiritum tamdiu ista patientia peccatum eorum remissibile esse iudicauit, dicens eis: Quicunq; dixerit contra
sanctum. filium hominis, remittetur ei. Possunt enim adhuc de ignorantia excusari: idcirco cum pateretur, dixit:
Iohan.8. Pater, ignosce eis, non enim sciunt quid faciunt. Vbi autem spiritus sanctus ad testificandum venit,
Luc. 23. secundum quod ipse promisit, dicens: Cum autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis à pa-
Iohan.15. tre spiritum veritatis, qui à patre procedit. Ille testimonium perhibebit de me, & vos testimoniū per-
Math 12. hibebitis: iam extunc excusationem non habuerunt de peccato suo, & hoc prospiciens: Qui autem (in-
Figura eius quit) dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei, neq; in hoc seculo neque in futuro. Et ita
modi rerū factū est, Non enim ante, sed postquam spiritum sanctū misit discipulis suis, & illi qui fuerāt homines
præcessit sine literis & idiotæ, cœperunt loqui varijs linguis magnalia Dei, & de scripturis, quæ vtique voces
in Moyse. sunt spiritus sancti, proferre testimonia Iesu Christi filij Dei, iudicati sunt æterno iudicio, vt non re-
mittere.

mitteretur eis, neq; in hoc seculo, nec in futuro. Quin & in hoc seculo disperirent vincentibus Romanis, & in futuro trahentibus animas ad tormenta spiritibus malignis. Nimirum in figura gerendę huius rei contigit illis, qui afflixerunt, siue exacerbauerunt spiritum Moysi, vt nō ante, sed postquam datū est de spiritu eius septuaginta viris, irasceretur in eos furor spiritus Domini & deleret tot tamq; diuersis modis omnem illam generationem, quę exierat de terra Aegypti. In singulis quoq; hominibus.i.iudicium. Quàmdiu enim per ignorantiam sanæ doctrinæ contradicunt, superna suspensa tenetur super eos sententia iudicij æterni, vbi autem scientes veritatem, per superbiam contradicunt veritati, exempli gratia, vt Arrius cæteriq; hæretici, siue hæresiarchæ plurimi, extunc iudicantur esse blasphemi, & verbum dicere contra spiritum sanctum, & peccatum hoc non remittetur, neque in hoc seculo, neque in futuro.

Hæretici peccant in spiritum sanctum.

Quod septimus pastorum supra memoratorum fuerit Dauid, & quod apud istum non solum triplicatum nomen Dei sicut apud Moysen, uerumetiam relatiua inueniantur expressa nomina trinitatis, quæ sunt, pater, & filius, & spiritus sanctus, & quod hic primus spiritum sanctum nominauit, qui prius legebatur, spiritus Dei, siue spiritus Domini. Cap. VI.

SEptimus pastorum supra memoratorum extitit Dauid. quem pauisse oues patris, & sacra historia clarissime narrauit, & ipsemet canit verbis huiuscemodi. Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum de gregibus ouium, de post fetantes accepit eum. Quam multi & magni doctores pastorem istum modo supradicto suscitauerunt per eum.s.super Dominum nostrum Iesum Christum.

1.Reg.16. Psal.77.

Nos quoque postremi pro posse suscitauimus hunc super eum, cum in plerisq; alijs, tum maxime in opere quod scripsimus super duos libros regum, primum & secundum. Apud istum, quod nostri propositi est, inuenimus manifestius expressum fidei nostræ thesaurum sanctę trinitatis. Quomodo manifestius expressum? Nimirum non solum, sicut apud Moysen triplicato substantiali nomine, quod est Deus. Exempli gratia cum dicit: Benedicat nos Deus Deus noster, & benedicat nos deus, verumetiam expressis relatiuis nominibus, quæ sunt pater, & filius, & spiritus sanctus. Ait enim in ipso loquens ipse Christus: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, subauditur, natura non adoptione. Sequitur enim. Ego hodie genui te. Quod dicit hodie, sic intelligimus, ac si diceret in æternitate, in immutabilitate. Sicut enim illi est esse, & non fuisse. aut futurum esse. Vnde & ad Mosen dixit: Ego sum qui sum, & ad Iudæos: Antequam (inquit) Abraham fieret, ego sum, sic in genitura eius, neq; heri, neq; cras admittit intellectus fidei nostræ, sed solum hodie. Quod deinde sequitur Dominum patrem adhuc dixisse: Postula à me, & dabo tibi gentes hęreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Constat esse dictum pro humilitate naturæ nostræ, quia secundum serui formam & illi congruit, & nobis necessarium fuit, patrem postulare.i.pati pro nostra salute. Nihil enim aliud intelligere volumus hic in verbo postulationis, nisi obedientiam, cuius summa est sacramentum siue sacrificium sacrosanctæ eius passionis. Itidem in alio Psalmo, cum dicit idem pater, loquens in visione sanctis suis, quorum se vnum gratulabatur Dauid: Ipse inuocabit me, pater meus es tu, Deus meus, & susceptor salutis meæ, & ego primogenitum ponā illum, excelsum prę regibus terræ. Cum (inquit) hæc dicit, & relatiua exprimit nomine patris, & filij, & vtramq; exprimit naturam vnici filij. Nam secundum naturam diuinam, ipse (ait) inuocabit me, pater meus es tu, & secundū naturam humanam idem ipse (ait) inuocabit me, deus meus & susceptor salutis meæ es tu. Iuxta hunc sensum ait iste primogenitus, iam excelsus præ regibus terræ factus.i. iam à mortuis resuscitatus, iam ad dexteram maiestatis in excelsis ęterna sessione sessurus. Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum, deum meum & deum vestrum. Spiritum sanctum idem Dauid primus nominauit, dicēs: Ne proijcias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Nam eatenus scribebatur spiritus dei, siue spiritus domini. Hic autem quod sonorius est spiritum sanctum primus nominauit, de cuius dignitate vocabuli mentionem iam fecimus in primo libello pręsentis operis. Itaq; relatiua nomina sanctæ trinitatis, quæ sunt, pater, & filius, & spiritus sanctus, hic patenter edixit, quæ ante ipsum nec Moyses, nec alius sic euidenter expressit.

Dauid manifestius de trinitate locutus est quam Moyses. Psal.66. Psal.2. Exo.3. Iohan.8. Psalm.2. Filius primogenitus excelsus pręregibus terræ. Psal.88. Iohan.20. Spiritum sanctum Dauid primus nominauit. Psal.50. Acto.4.

De promissione, quæ ad eum cum iuramento facta est: Semel iuraui in sancto meo &c. de trino nomine Domini ad eum cum dicit: Requiem dabo tibi, prædicetq; tibi Dominus, quod faciet tibi domum Dominus. Cap. VII.

AD istum repromissio facta est cum iuramento, sicut ad Abraham, beati seminis quod est Christus, quod nasciturus esset de semine eius, vnde & cantans misericordias domini, dixit ex ore ipsius domini: Semel iuraui in sancto meo. Si Dauid mentiar, Semen eius in ęternum manebit. Vnde venerabiliter attendendum est, quia beata trinitas, quæ sese Abrahę exhibuit in tribus angelis pro confirmatione promissionis, siue pro magnitudine & dignitate promissi, ipsa penè sese expressit in tribus verbis ad Dauid, in promissione eiusdem seminis.i. Christi. Hæc dicit dominus exercituum: Requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis, prædicetq; tibi dominus, quod faciat domū tibi dominus. In istis namq; verbis, in isto initio tantę promissionis, quod intelligitur ex subsequentibus, dū dicit: Cumq; completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur

Psal.88. 2.Regū.7. Ibidem.

Trinitas personarũ in vna substantia ex verbis Dauid agnoscitur.

Luc. 1.

egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius, ipse ædificabit domum nomini meo. & stabiliam thronum regni eius vsq; in sempiternum, ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium. In istis (inquam) verbis patenter se ostendit per distinctionem personarum, vna diuinitas summæ & indiuiduæ trinitatis. Quis enim, vel quæ persona hæc dicit: Et requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis, nisi persona patris? Sequitur nanq; & dicit postmodum: Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium. Ergo persona illa, de qua dicit dominus pater: Prædicetq; tibi dominus, ipse est dominus spiritus sanctus, qui per os sanctorum prophetarum prædixit, quemadmodum & Zacharias dicit: Sicut locutus est per os sanctorum, qui à seculo sunt prophetarum eius. Nam de quo protinus ait: Quod faciat domum tibi dominus, ipsa persona est dominus filius. Non tres domini, sed vnus dominus. Quantum potuit vel debuit sacra hæc scriptura sacramentum hoc & futuris seruauit, & illis qui tunc erant, dum ipsa conderetur, abscondit hominibus, quia distinctionem trium personarum (sicut iam alias diximus portare non poterant, si eis palam prædicaretur.

De eo quod ubi missus est Apostolis paracletus spiritus ueritatis, imo & antequam appareret in linguis igneis (quod factum est die Pentecostes) cum aperuisset illis sensum, ut intelligerent scripturas, prima testimonia Christi sumpta fuere de Psalmis Dauid. Cap. VIII.

Iohan. 6.

QVanta putas in isto habet pater? Dixit enim filius, & nos supra meminimus: Cum autem venerit paracletus spiritus veritatis, ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Statimq; subiunxit: Omnia quæ habet pater mea sunt, propterea dixi: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Quanta ergo putas in isto habet pater? Quanta de isto accepit spiritus sanctus, & annuntiauit Apostolis, vt clarificaretur filius Dei? Delectat valde, quia postquam ascendit in cœlum Christus filius Dei, etiam antequam procederet spiritus sanctus apparens in linguis igneis, primum quod protulit de isto accepit, & Petro annunciauit vt diceret: Scriptum est enim in libro Psalmorum: Fiat habitatio eius deserta, & non sit qui habitet in ea, & episcopatum eius accipiat alter. Iam enim factum fuerat quod Euangelista Iohannes narrauit, dicens: Hoc cum dixisset, insufflauit & dixit eis, Accipite spiritum sanctum. quod Lucas eiusdem diei, & eiusdem vesperæ gesta scribens, dixit inter cætera: Tunc aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas. Vt autem impleti sunt dies Pentecostes, & procedens spiritus sanctus à throno maiestatis, atque sedit supra singulos eorum, tanquam ignis, apparuerunt enim illis dispartitæ linguæ, tanquam ignis, & repleti sunt omnes spiritu sancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis: vt (inquam) hæc vox facta est. & hac voce facta, conuenit multitudo mente cōfusa, nonne primum quod spiritus sanctus per os Petri Apostoli protulit de isto accepit? Præmisso nanq; testimonio prophetæ Iohelis, quod non essent ebrij sicut putabant illi, qui irridentes dicebãt: quia musto pleni sunt isti, protinus data propositione de resurrectione Domini nostri Iesu Christi, rationem hãc intulit Dauid enim dicit in eum, Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, & cætera vsq;: Non enim Dauid ascendit in cœlum, dicit autem ipse, Dixit Dominus domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Hoc, vt supra iam dictum est, valde delectat, quod cum dicere volumus, quia pater multa in isto habet quæ filij sunt, sicut & cætera omnia omnes enim scripturæ in filiũ tendunt, prima quæ spiritus sanctus protulit per os Petri Apostoli ipso die quo datus est, perpendimus, quia de isto accepit, in quo Deus pater testimonia fidelia quam plurima filio suo thesaurizauit.

Testimonia de Christo ex Psalmo.

Acto. 1.

Psal. 108.

Iohan. 20.

Luc. 24.

Acto. 2.

Spiritus sanctus datus Apostolis in linguis igneis.

Psal. 15.

Psal. 109.

Item de eo quod ait: Ille spiritus me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis, & de illo uersu Psalmi quarti: Signatum est super nos lumen uultus tui domine, dedisti Letitiam in corde meo. Cap. IX.

HIc in Psalmo quarto dicit, Signatum est super nos lumen vultus tui domine, dedisti lætitiam in corde meo. Quia videlicet Psalmus quartus hunc habens titulum, in finem Psalmus Cantioum Dauid, si rite consideres, in illum diem spectat quo spiritus sanctus (vt supra dictum est) procedens à throno siue maiestate patris, & filij, discipulos Christi ita lætificauit, vt musto viderentur pleni, loquentes linguis, & silere non valentes præ gaudio, quod nemo ex tunc tollere potuit ab eis. Ad hoc perspicere iuuat sensum, ordinemq; Psalmorum præcedentium Psalmi primi, secundi & tertij, simul & istius scilicet quarti: Quia videlicet quatuor sacramenta nostræ salutis (quorum in fide vita nostra consistit) prędicant auri audienti scilicet incarnationẽ, passionem, resurrectionem, atq; ascensionem Iesu Christi filij Dei, simulq; lętitiam qua spiritus sanctus, vt iam dictum est, in die Pentecostes discipulos eiusdem Domini lętificauit. Hæc enim ò fili de tuo spiritus sanctus accepit, & annuntiauit nobis vt possimus iam in ista fronte, siue vestibulo gazophylacij patris tui, demonstrare quatuor insignia hęc tuæ nobilitatis, videlicet quod homo absq; peccato natus, cũ hominibus conuersatus fueris, & quasi peccator mortem sis passus propter obedientiam paternę dilectionis, & quod à somno mortis exurrexeris per virtutem diuinitatis, & quod in cœlum ascenderis, rediturus in die iudicij, & percussurus impios qui sine causa aduersarij sunt tibi. Proinde supra scriptũ quarti psalmi versiculum: Signatũ est super nos lumen vultus tui Domine, dedisti lętitiã in corde meo, paululũ differentes, à primo incipiemus hæc demonstrare breuiter, vt perspecta fronte, siue vestibulo sanctuarij,

Quatuor primi psalmi secundum quatuor sacramenta salutis.

quod

quod intus amplissimum est, dicat quicunque rudis, & similis nostri spectator adest. O quanta pater hic habet, & quanta spiritus veritatis hinc accipere potest, vt annuntiet nobis de his, quæ filio suo thesaurizauit pater, quoniam iam in ingressu tam fulgidus, tamque ordinatus prospectus sacramentorum, in vitam habemus, ornatus est.

Quod per intellectum Psalmi primi, hoc de Christo nobis annunciet spiritus ueritatis, quia & in hunc mundum sine peccato uenit originali, & in hoc mundo sine peccato uixit actuali. Cap. X.

PRimus Psalmus, prima vox Psalterij dicit. Beatus vir, qui non abijt in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit. Quis præter vnum talis aut tantus vir? Et quidem si de peccatis actualibus agitur, vt de sanctis interim taceam maximis atque nouissimis, quis dinumerare possit multitudinẽ paruulorum innocentium, qui non abierunt in consilio impiorum & in via peccatorum nõ steterunt & in cathedra pestilentiæ non sederunt? Sed si originale recogites peccatũ, nullus omnino est pręter hunc vnum, nam in Adã (ait Apostolus) omnes peccauerunt. Hic ergo est ille vir verè beatus, cuius conceptio & natiuitas extitit secundũ operationẽ spiritus sancti, quod pulchrè insinuatur per hoc dictum: Et erit tanquam lignum quod plantatũ est secus decursus aquarum. Pluraliter namque decursus aquarum diuisiones intelligimus gratiarum spiritualium, quę omnes simul in istum deificum hominem, siue beatum virum, ab ipso conceptionis initio diffusę sunt. At in alios homines, quicunque illo digni sunt, nequaquàm sic vel tanta plenitudine, sed longè & incomparabiliter minus donis diuisiuis datę siue distributę sunt. Verum nos hac vice pedẽ retrahamus mentis de istarum profundo aquarum. Proposuimus enim demonstrare breuiter in hoc Psalmo sacrosanctam Dñi & Dei nostri Iesu Christi humanitatem, quod absque peccato fuerit tam originali quam actuali, & hoc perficere nunc sufficit ternis oppositionibus istis. Non abijt in consilio impiorũ, sed in lege Domini voluntas eius. In via peccatorum non stetit sed in lege Domini meditabitur die ac nocte. In cathedra pestilentiæ non sedit, sed est vel erit tanquam lignum quod plantatũ est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Iam ergo duo opposita demonstremus consilia quorum isti terni effectus valdè contrarij sunt. Quod fuit consilium impiorum, in quo abijt id est, à Deo recessit ille non beatus vir, ille vetus Adam? Nimirum hoc, vt qui erat puluis præsumeret velle, vt esset sicut Deus. Quod econtra consilium piorum, in quo non abijt, id est, à Deo non recessit iste beatus vir, iste nouus Adam? Nimirum, vt qui natura erat Deus, in puluerẽ nostrum descendere dignaretur. Illud fuit consilium spiritus diaboli: istud autem consilium spiritus Dei. Inde oppositiones istæ, quas diximus, ternæ sunt. quia ille secundum consilium illud abijt, & istius voluntas secundum consiliũ istud fuit in lege Domini: imò & sicut Apostolus dicit sub lege factus est, cum esset Dominus legis. Ille in via peccatorum stetit, malam quippe cogitationem tantæ ambitionis, opere demonstrauit. iste in lege Domini die ac nocte meditatus est, vt quod pręfigurabatur per legales cæremonias, verbi gratia, agni & vituli, cæterorumque huiusmodi, in veritate suæ passionis impleret. Ille in cathedra pestilentiæ sedit, id est pestilentiam mortis vtriusque, scilicet animę & corporis, posteris suis hęreditariam dereliquit: iste autem vt lignum fructiferũ hunc fructum in tempore suo dedit, vt comedentes carnem & sanguinem eius, ab illius cibi vetiti reatu simus liberati.

Beatus vir qui nõ &c hic est Christus solus.

Rom. 5. Luc. 1. Psal. 1.

Decursus aquarũ diuisiones sunt gratiarum.

Gene. 3.

Gala. 4.

Ioan. 6.

Quod per intellectum psalmi secundi, hoc de Christo nobis annunciet spiritus ueritatis, quia propter obedientiam passus sit pro peccatis nostris, scilicet obediendo patri dicenti: Postula à me, nimirum moriendo. Hoc enim fuit postulare, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Cap. XI

QVare ergo fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Dixit enim quodam loco Iudæis, & quod illis dixit omnibus & gentibus & populis dixit & dicit: Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, quare non creditis mihi? Quid aliud sibi vult percunctatio ista: quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Idcirco taliter hunc psalmum secundum primo vel præcedenti coniungimus: quia iuxta propositum, & hominem sine peccato fuisse conceptum vel natum atque conuersatum Christum Dei filium, in illo primo agnoscimus, & in isto secundo causam cur passus fuerit, quam gentes & populi meditantes inania non cognouerunt expositam intelligimus. Ait enim: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me & dabo tibi gentes hęreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Audito verbo quod dixit, postula à me, modum quoque siue qualitatẽ postulationis debemus nosse. Quomodo nisi moriendo postulauit? Humilitas proculdubio sacrosanctæ eius passionis postulatio fuit, sacrificium fuit, præter quod aliud holocaustũ & pro peccato Deus noluit. Est igitur sensus: Idcirco ego beatus vir, qui morti nihil debui, quia peccatum non feci, mortis debitum solui, idcirco quando fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania, quando astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dñm, & aduersus me Christum eius: Idcirco, inquam, tacui, semper silui, patiens fui, qui poterã vsquequaque dicere, quod semel dixi, ego sum, & abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram, quia Dominus pater dixit ad me: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.

Psal. 2. Ioan. 8.

Christus moriendo postulauit à patre gẽtes hęreditatẽ tuam.

Psal. 39.

Iohan. 18.

Ad hanc patris dictionem cum multa consonent, illud quoque pertinet quod Esaias inter cætera dixit:
Esa. 3. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum, & voluntas Domini in manu eius
dirigetur. Vnde autem mors eius tanti esset, aut tantum valeret, nisi idem ipse, qui homo in seculo na-
tus est Deus ante secula existeret? Propterea dicturus pater: Postula à me, præmisit: Filius meus es tu
Ioan. 12. ego hodie genui te. Cæterorum quæ sequuntur vsque in finem Psalmi, summa hæc est, quam dixit: Et
Matth. 28. ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me. Item dixit: Data est mihi omnis potestas in cœlo &
Psal. 2. in terra. Potestas vtraque iudiciaria à dextris & à sinistris, quæ designatur hoc breui versiculo: Reges eos
in virga ferrea, tanquam vas figuli confringes eos.

Quod per intellectum Psalmi tertij hoc de Christo nobis annuntiet spiritus ueritatis, quia resur-
rexit, & in cœlum ascendit, & hoc esse quod dicit: Ego dormiui & soporatus sum &
exurrexi, &: Tu autem Domine susceptor meus. Cap. XII.

POstquam fremuerunt gentes & populi gentiles & Iudæi, vsque dum interimerent eum, læti sunt,
& multipliciter quasi vicissent gloriati sunt, ipsam eius mortem pro magno tenentes experimen-
to, quod non fuisset à Deo, quod fuisset seductor, & idcirco nomen eius perisset, & nulla esset in
Verba re- Deo salus eius. At ille nunc mortuus per triduum loquebatur, & nunc vsque viuens loquitur ea quæ
surgentis continet sequens Psalmus: Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me? Multi insurgunt aduersum
Christi. me. Multi dicunt animæ meæ, non est salus ipsi in Deo eius, & cætera vsque: Dormiui & soporatus sum
Psal. 3. & exurrexi. Quis nisi dormiens dormitione peccati, & soporatus alto sopore fallaciæ, non agnoscit
Verba in hanc vocem resurgentis, hæc esse verba resurrectionis. Ergo quod sequitur: Non timebo millia po-
cœlū ascē- puli circundantis me, exurge Domine, saluum me fac Deus meus, vox est ascendentis & euntis sedere à
dentis. dextris Dei. Vtrunque autem, scilicet & resurrectionem & ascensionem vno versiculo breuius præstrin-
Acto. 2. xerat, dicens: Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum. Cuius versi-
culi Petrus Apostolus taliter sensum expressit gloriosum: Hunc Iesum suscitauit Deus patrum nostro-
rum, & principem ac saluatorem exaltauit dextera sua, ad dandam pœnitentiam & remissionem pec-
catorum. Fecimus quod proposuimus, scilicet demonstrare iam in initio Psalterij Dauidici quatu-
or sacramenta hæc, quorum sine fide nullus viuit, incarnationem, passionem, resurrectionem, atque a-
scensionem Iesu Christi filij Dei, vt in ordine lucido ad illum diem processionis spiritus sancti perueni-
remus, cuius gratiam sonat is qui continuò sequitur Psalmus quartus.

Quod per intellectum Psalmi quarti, qui sic incipit: Cum inuocarem exaudiuit me Deus iustitiæ
meæ, in tribulatione dilatasti mihi, hoc de Christo nobis annuntiet spiritus ueritatis,
quia fecit sicut promisit, dicens: Et gaudebit cor uestrum, & gaudium
uestrum nemo tollet à uobis. Cap. XIII.

CVm inuocarem exaudiuit me Deus iustitiæ meæ, in tribulatione dilatasti mihi. Huius quippe ver-
siculum Psalmi superius susceptum habuimus: Signatum est super nos lumen vultus Domine,
dedisti lætitiam in corde meo: & hoc dilato, paululum digressi, tetigimus Psalmos superiores, vt de-
monstraremus, quia sacramentorum salutis nostræ miro modo & latet & splendet hic in Prophetia
Vox est A- lucidus ordo. Quærimus ergo, Nonne voces quarti huius Psalmi conuenit rei gestæ, & voci illius
postolorū diei, quo spiritus sanctus de cœlo veniens, orantes discipulos Domini lætificauit, ita vt dicere congru-
accepto spi at conuentui illi, & omni ecclesiæ sequenti: In tribulatione dilatasti mihi, miserere mei, & exaudi orati-
ritu sancto onem meam? Omnes enim perseuerantes erant vnanimes in oratione, cum mulieribus, & Maria ma-
Acto. 1. tre Domini Iesu & fratribus eius. Nonne ita contigit illis, vt sonat ista vox spiritus prophetici. In tribu-
latione dilatasti mihi? Eatenus quippe non latum, imò valdè angustum fuerat eorum & cor, & os?
Quomodo angustum cor? Homines sine literis erant, & idiotæ. Quomodo angustum os? Vnius habe-
bant rusticitatem linguæ Hebraicæ, ita vt loquentes ex idiomate suæ locutionis, statim fierent mani-
festi quod essent Galilæi. Qui sic angusti fuerant cordis & oris, ita dilatati sunt, vt & scripturas intelli-
gerent, & loquerentur linguis, & quod maximū est, non in pace, sed in persecutione. Ibant enim gau-
Acto. 5. dentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Magna
& mira dilatatio illorum, qui vnanimiter perseuerantes in oratione secundum istam vocē prophети-
cam: Miserere mei, & exaudi orationem meam, sic exauditi fuerant, vt in corde scripturas, in ore lin-
guas, in vtroque adepti constantiam, loquerentur magistratibus, dicerent tam plebi quam senioribus.
Psal 4. Filij hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium. Scitote
Acto. 3. quoniam mirificauit Dominus sanctum suum. Quid enim aliud verba illa sapiunt, viri Israelitæ Deus
patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum, & cætera vsque. Pœnitemini igitur & conuertimi-
ni, vt deleantur vestra peccata. Et quàm pulchrè quod hic scriptum est in psalmo. Irascimini & nolite
peccare, & quod illic dicit Apostolus Petrus. Pœnitemini, vt deleantur vestra peccata vnum idemque si-
Mendaciū gnificat. Item per hoc quod hic scriptum est, vt quid diligitis vanitatē & quæritis mendacium, quā
quod quæ rectè illud arguitur mendaciū, quod iam ante illum diē, quo prædicare cœperunt Apostoli, diuulgatum
rebant Iu- erat apud Iudæos, mendaciū inquam, & quod quæsierant emerant data militibus pecunia copiosa, vt
dæi. dicerēt, quia discipuli eius venerunt nocte & furati eum sunt, nobis dormientibus. Sed iā omissa mul-
Matth. 28. titudine eorū, quæ hinc dici poterāt, propositū pro agnitione sanctæ trinitatis, pertractemus versiculū.

Iterum

Iterum de uersu psalmi quarti: Signatum est super nos lumen uultus tui Domine, quod uultus Domini sit filius Dei, & quod lumen uultus Domini sit spiritus patris & filij. Cap. XIIII.

Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, dedisti lętitiam in corde meo. Dominus cui hęc dicuntur, signatum est super nos lumen vultus tui Domine, ipse est pater: vultus Domini, ipse est filius patris: Lumen vultus Domini, ipse est spiritus sanctus patris & filij. Filius idcirco rectè dictus vultus Dei patris, quia sicut in vultu alicuius hominis affectio lætitiæ vel mœroris potest percipi, sic per filiũ voluntas Dei patris mundo innotuit. Lumen vultus Domini: idcirco rectè intelligimus spiritum sanctum patris & filij, quia sicut lumẽ alicuius rei valdè lucentis viam vel prospectum pandit corporalibus oculis: Verbi gratia, sicut claritas solis, depulsa caligine noctis, nobis efficit diem, sic spiritus sanctus, depulsis ignorantiæ tenebris, docet nos omnem veritatem, quia per ipsum & filium scimus, & patrem, & ipsum cognoscimus ex vtroq; procedentẽ. Quis, quando, & vbi signauit super nos hoc lumen vultus tui Domine? Dominus Iesus Christus, quando adhuc latebat vultus tuus in illa humanitate vt crucifigi posset, nisi enim latuisset, nisi se continuisset, & cessasset dicere, ego sum, omnes abirent retrorsum, & caderent in terram, nec possent comprehendere eum. Dominus (inquã) noster Iesus Christus, cum adhuc sic lateret in carne eius vultus tuus, signaturum se promisit super nos hoc lumen vultus tui, & continuò signauit, vt verè Pontifex summus pro iure officij sui, cuius est signare, non solam frontem corporis, verumetiam frontem animæ credentis. Dixit enim ipsa nocte qua tradebatur, mittã vobis paracletum spiritum veritatis, qui à patre procedit. & multa huiusmodi ad distinctionem pertinentia trium personarũ patris & filij & spiritus sancti. Et deinde ipsa qua resurrexit die, stans in medio discipulorum, præmisso bono pacis nuncio quam fecerat inter Deum & homines, insufflauit & dixit: accipite spiritum sanctum, scilicet in remissionem peccatorum. Sequitur enim, quorum remiseritis peccata remittuntur eis. Et die pentecostes misit eundem spiritum in diuisiones gratiarum multis choruscantibus miraculis. Ita signatum est habentes super se lumen vultus tui domine, cœperunt eadem die vocare alios, & adducere, vt signaretur super eos idipsum lumẽ, per ipsorum ministerium & manuum impositionẽ. Eadem quippe die, qui receperunt sermonẽ, baptizati sunt, in nomine patris & filij & spiritus sancti, & appositę sunt in illa die animę circiter tria millia.

Dñs pater, vultus eius filius lumẽ vultus spiritus sanctus.

Christus vt verè Pontifex signauit super nos lumẽ vultus Domini.

Ioan. 18.

Ioan. 15.

Ioan. 20.

De uarietate in eodem psalmo singularis & pluralis numeri, quod singularitas credentium sit, habentium unum spiritum & unam fidem: Pluralitas autem siue multitudo, illorum sit qui sunt contra uel extra hanc unitatem. Cap. XV.

Et vide, quam pulchrè credentes à non credentibus spiritus propheticus distinxit ipso modo locutionis. Nam de non credentibus dixit: Multi dicunt quis ostendit nobis bona, de multitudine vero credentium quandam vnionem factam insinuans, cum dixisset: Signatum est super nos lumen vultus tui dñe, protinus vt maluit singulari numero, dicens ex persona ipsorum dedisti lętitiam in corde meo. Et rectè, quia multitudinis credentium, erat cor vnum & anima vna. Quam videlicet vnitatem cordis & animæ, illud quoq; aduerbium pulchrè exprimit, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me. Ipse nanq; spiritus sanctus de multis efficit vnum. Qui autem hunc non habent multi, imò & econtra semetipsos sensibus diuersis, & in plerisq; contrarijs per sectas diuisi sunt. Quid ergo est, quod præmisso in pace in idipsum dormiam & requiescam, causam siue rationẽ istam subiungit, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me, nisi ac si diceret: idcirco quia nunc studeo singularitati siue vnitati huic, de qua & Apostolus dicit: Sicut enim in vno corpore multa mẽbra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus sumus in Christo, singulariautem alter alterius membra, & c. vsq; idipsum inuicem sentientes, non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Quam vnitatem facit vnus spiritus, & vna fides, idcirco, inquam, illuc me spero peruenturum, vbi dormiam & requiescam, in tanta pace, quanta intelligi vult dictio hæc, qua dixi, in idipsum. Pro huiusmodi sensu variatur modus locutionis, secundum varietatem singularis, & pluralis numeri, vt cum pluraliter dixerit: signatum est super nos lumen vultus tui domine, statim singulari dictione dicat: dedisti lętitiam in corde meo: rursumq; cum dixerit: pluraliter: à fructu frumenti, vini & olei sui multiplicati sunt, statim ex persona diuersæ multitudinis eorum quorũ est vel esse debet cor vnum & anima vna, siue vnus spiritus & vna fides, statim singulariter dixit: in pace in idipsum dormiam & requiescam. Potest quidem de reprobis siue terrenis dictum intelligi: A fructu frumenti, vini & olei multiplicati sunt, vt sit sensus vituperationis, quod gratulentur in huiusmod:, & multiplicati sunt à terrenis diuitijs, sed nihilominus econtra venerabiliter accipitur, quod ex eo multiplicati sint, quod Christus tanquam granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, & duo data spiritus sancti, de quibus iam sæpe dictum est, tanquam fructum vini, & olei. † Hæc vnitas, siue singularitas, quę in isto psalmo & in plerisq; sanctorum loquitur, ipsa est, quam postulabat ipse Dominus Christus ipsa nocte qua tradebatur: Pater sancte (inquit) serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, vt sint vnum sicut & nos. Item: Non pro his rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum sint sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint, &c. quæ ita finiuit, vt dilectio qua dilexisti me in ipsis sit, & ego in ipsis, quam videlicet dilectionem, non aliud quam spiritum sanctum oportet intelligi.

In credẽtibus cor vnũ & anima vna In nõ credẽtibus varij & cõtrarij sensus.

Psal. 4.

Acto. 4.

Rom. 12.

Ioan. 15.

Addo multiplicauerit credẽtibus in se.

Ioan. 7.

Iterum quo hæc dicit unitas: Dedisti lætitiam in corde meo, & quod ubi spiritus sanctus inhabitat illic sempiterna sit & inenarrabilis lætitia. Cap. XVI.

Lætitia patris, & filij spiritus sanctus est.

OVtinam quoniam non vacat, neq; propositum est per singula discutere, quæ hic dicta sunt ab hoc vno, saltem vnius dicti huius sensum penetrare liceat, quod dixit: Dedisti lætitiam in corde meo. Sed quis penetrare possit, nisi qui eandem lętitiam accepit? hoc interim scire & dicere possumus, quia lætitia hęc spiritus sanctus est. Planè spiritus sanctus, sicut lumen vultus Dñi, sic rectè dicitur, & est lętitia patris & filij, vbi spiritus sanctus inhabitat, illic sempiterna & inenarrabilis est lętitia, nec aliud quam ipsa est lætitia quam importat. Dauid ipse, per quem hæc dicta sunt, lætitiam

1. Reg. 6.

istam expertus fuerat, etenim pleno cornu acceperat, sicut scriptum est: Imple (ait Dominus ad Samuelem) cornu tuum oleo, & veni, vt mittam te ad Isai Bethleemitē, prouidi enim in filijs eius mihi regē. Tulit igitur Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius. Et directus est spiritus domini in Dauid, à die illa, & in reliquum. Veruntamen ad horam sibi lætitiā hanc diminuit, & (vt verbis vtar

Ephe. 4.
2. Reg. 12.
Psal. 5.
Ephe. 4.

Apostoli dicentis: Et nolite contristare spiritum sanctum Dei) tunc spiritum sanctū ipse contristauit, quando in Vriam Ethæum peccauit. Quod sciens ipse & sentiens: Redde, inquit, mihi Deus lætitiam salutaris tui. Sciunt sancti homines, quorum pectora sunt habitacula spiritus sancti, quomodo fiat illud, quod Apostolus fieri non vult, dicens: Et nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis. Est enim quidam tactus eiusdem spiritus sancti, quo interdum sensibiliter hominem tangit, dum vult eum suscitare ad operandum vt non negligat gratiam q̄ ipse contulit illi. Qui si mente quieta tunc incedit, aut in secreto secum est, siue somno indulgēs pro tempore, siue peruigil, blandū vtiq; & suauissimum tactum illum persentit, tanquam familiarē appellationē pręsentis amici. Quod si aliter est, si verbi gratia, festuca irruens mentis oculū turbauit & per hoc nondum satis fecit: tunc ille tactus & tardior accedit, & asperior est sensui, ita vt dicere conscientia nō dubitet: Eccè contristatus est spiritus sanctus Dei. Quanto magis contristatus fuerat spiritus dñi, & dicere habebat Dauid: Redde mihi lætitiā salutaris tui, propterea quia veniens peregrinus, scilicet diabolus, à regno

2. Reg 12.

ciuitate dei longè alienus ad diuitē Dauid, & ille parcens sumere de ouibus & de bobus suis, vt exhiberet conuiuium peregrino illi, tulit ouem viri pauperis, & pręparauit cibos homini qui venerat ad se.

Admiratio quam sapienter signatus fuerit liber, donec illum agnus aperiret, & de eo quod dicit beatus Iob, qui commouet terram de loco suo, qui præcipit soli & non oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Cap. XVII.

Lib. sapienter signatus ante aduentum Christi.
Apoc. 5.
Hier. 5.
Idem. 7.
Psal. 12.

ECcè dum in hoc quasi magnæ domus vestibulo, & perspecto frontis splendore, similem imò & maiorem, & interiori amplitudine prospicimus claritatem sancti nominis tui, trinitas deus, quā adoramus, cui cum isto psalterio psallimus: admiramur quam sapienter signatus fuerit liber, antequam agnus illum acciperet, & signacula eius solueret, & quam fortiter etiā nunc teneatur clausus illi qui propter incredulitatem suam intus legere indignus est. Et reuera quam sapienter cautum est, vt non diceret in istis maioribus, quod dicere solent Prophetæ in minoribus: Hæc dicit Dominus Deus exercituum, eccè ego adducam super vos gentem de longinquo, domus Israel ait Dominus. Hęc dicit Dominus Deus exercituum, Deus Israel, bonas facite vias vestras, & studia vestra. Quis enim tūc portare posset, vt iste similiter loqueretur in istis maioribus, Exempli gratia, vt diceret: Hec dicit Dominus Deus exercituum, Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti. Hæc dicit Dominus: Foderunt manus meas, & pedes meos. Hæc dicit Dominus. Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Benè ergo liber signatus est, omissis eiusmodi dictionibus, & sacramenta importabilia dicturus iste primus assumpsit personam eius, de quo loquebatur, vt interim negligenter attendentibus, de semetipso loqui videretur, cum in eo loqueretur Messias, id est, Christus,

Psal. 32.

Quem & sæpius nominat verbum quam filium quatenus eisdem trinitatis abscondat sacramentum, vt illic. Verbo domini cœlo firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorū. Cuius versiculi longè superius mentionem fecimus, cum de angelica creatura loqueremur. Hoc (inquam) admiramur, & in ipsa admiratione, quæ tanta est, vt ad eam explicandā nullus sermo noster sufficere possit, eccè op-

Iob. 6.

portunè quasi post tergum vocem audimus beati Iob dicentis. Sapiens corde est, & fortis robore. Quis resistit ei, & pacem habuit? Qui transtulit montes & nescierunt hi quos subuertit in furore suo. Qui commouet terram de loco suo, & columnę eius concutientur. Qui pręcipit soli & non oritur, & stel-

Qui trāstulit montes id est, prophetas & apostolos in omniū gentiū linguas.
Psalm. 45.

las claudit quasi sub signaculo. Hanc vocē audiuimus, dum in contemplatione claritatis, quæ in psalmis lucet, stantes miraremur. Qui nam sunt montes quos transtulit Deus, pro quorum translatione & sapiens corde, & fortis robore merito prædicetur? putas ne Apostoli, de quibus rectè intelligitur dicens alibi. Et transferentur montes in cor maris, id est, in medium gentium transibunt à Iudęis. Et quidē montes ipsi, sed non soli quos Deus transtulit. Moyses quoq; & iste Dauid, & omnes Prophetę montes sunt, non pro vlla mole corporum suorum, sed pro eminentia scripturarum, quas inspirante spiritu sancto scripserunt. Quomodo vel vnde, & quo montes istos transtulit Deus? Nimirum dido genera linguarum transtulit eos, id est scripturas eorum per interpretes suos de vna lingua hebraica, in græcā & latinā. Factum est mirabili iudicio, vt legant & sciant omnes gentes, nesciant autem hi, quos subuertit in furore suo, scilicet Iudæi, penes quos eædē scripturæ conditę sunt, quorum propter

perfidiam

perfidiam excæcauit oculos. Nec solummodo ita subuertit, verum etiam in omnes gentes captiuos Iob. 9.
dispersit ita vt iam non sit eis propheta, neq; princeps, neq; dux, Hoc benè intelligitur in eo quod protinus ait: Qui commouet terram de loco suo & columnę eius concutientur. Statimq; subiungit: Qui pręcipit soli & non oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Habent enim, & secum captiui baiulāt scripturas legis & prophetarū & psalmorum: Christum autem non habent, in quem omnes scripturę tendunt. Et quid est habere † scripturarum intentionem: nisi quodammodo habere cœlum, & non habere solem? Et quid est legere & nolle intelligere prophetas: nisi quasi sub signaculo clausas continere stellas? Hoc Deus idcirco præcipit, quod sol iste non oriatur illis, & huiusmodi stellas idcirco quasi sub signaculo claudit, quia cæcitas eorum non tam ex ignorantia descendit, quam ex inuidia: propter quod & pręcepto huic, quo præcipit soli vt non oriatur illis, securè, imò & laudabiliter concedimus, dicentes cum Psalmista ex ipsius solis persona: Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurua.

Addo, scripturas, & nō habere.

Psal. 86.

De eo quod Salomon dicit: Quis suscitauit omnes terminos terræ, quod nomen est eius, & quod nomen filij eius si nosti: itemq;, uæ soli, quia cum ceciderit non habet subleuantem, & cætera: post quæ subiungit. funiculus triplex difficilè rumpitur. Cap. XVIII.

Salomon filium patris sic manifesta voce expressit, vt dissimulare non possint supradicti veritatis inimici, qui in vnitate diuinitatis personarum distinctionem audierint. Ait enim: Quis ascendit in cœlum? aut quis descendit? Quis continuit spiritum in manibus suis? Quis colligauit aquas quasi in vestimento? Quis suscitauit omnes terminos terrę? Quod nomen est eius? & quod nomen filij eius si nosti? Statimq; subiungit: Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se. Quod idem est ac si apertius diceret: Nomen filij eius verbum est, & ab hoc fonte manans omnis sermo dei: quem locuti sunt sancti homines, spiritu sancto inspirati: protegit sperantes in se, sicut sperabat ille qui dixit: Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti. Idem Salomon volens nunquam esse hominē absq; societate, sine meditatione sermonis Dei, dixit: Væ soli, quia cum ceciderit, non habet subleuantem. Et si dormierint, duo, fouebuntur mutuo, vnus quomodo calefiet? & si quispiam pręualuerit contra vnum, duo resistunt ei. Statimq; subiunxit: Funiculus triplex difficilè rumpitur. Quæ sententia, nonne secundum scripturam supra memoratā stella est quasi sub signaculo clausa? Esto enim vt quispiam illorum qui secundum sensum eiusdē Salomonis dicunt: Stultissimus sum virorū, & sapientia hominū non est mecum, non didici sapientiā, & non noui scientiam sanctorū, ita sit homo idiota & sine literis, vt non possit habere meditationē sermonis dei, & dormire cum illo dormitione illa, de qua in Canticis dilecta, ego, inquit, dormio & cor meum vigilat? At saltem memoriter possunt tenere nomen domini in quo signatus est, nomen patris & filij & spiritus sancti. Planè hic est funiculus triplex, qui difficilè rumpitur. Dormiat ergo cum nomine isto, & non erit solus. Non dixit, de istis duobus loquens, nunq̃ cadet vnus ex istis duobus, sed dixit, si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Non inquam, dixit, funiculus triplex, nunquam rumpitur, sed dixit, funiculus triplex difficilè rumpitur. Nō enim nunquam contigerit, vt is qui habet dilectionem siue meditationē nominis Domini, cadat, oblitus ad horam triplicis de quo pendebat funiculi. Nam & Dauid cecidit, sed cum ceciderit, resurget, reparata virtute per inuocationem eiusdē nominis Domini, atq; ita fit quod hic dixit, & si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistunt ei Hinc & alibi dicit. Turris fortissima nomen dñi, ad ipsam currit iustus, & exaltabitur. Substātia diuitis, vrbs roboris eius, & quasi murus validus circundans eū.

Prou. 30. 2. Pet. 1. Psal. 118. Eccl. 4. Prou. 30. Cant. 5. Eccl. 4. Prou. 18.

Tria esse, scilicet fidem, spem, charitatem, per quæ homo perducitur ad similitudinē dei, iuxta propositum eius dicentis: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & secundum hæc tria fecisse Salomonem tres libros, Parabolas, Ecclesiasten, Cantica Canticorum. Cap. XIX.

Tria sunt per quę perducitur homo ad Dei similitudinem, iuxta propositum eius dicentis: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrā. Hęc tria sunt, fides, spes charitas. Nam ad imaginem Dei homo creatus est in eo quod rationalis est. Porrò ad eiusdem creatricis trinitatis peruenit similitudinem habendo tria hæc, fidem, spem & charitatem. Secundum hæc tria, Salomon tres fecit libros, scilicet librum Parabolarum siue Prouerbiorum, Ecclesiasten, & Cantica canticorum. Librum quippe Prouerbiorum scripsit ad instruendam fidem, Ecclesiasten ad corroborandam spem, Cantica canticorum ad dilatandam charitatē. Et omnis quidem scriptura diuinitus inspirata in hoc ipsum tendit, sed in isto trium librorum ordine hoc maximè delectat intueri, quia secundum ordinem harum virtutum trium sunt compositi siue dispositi, scilicet fidei, spei, & charitatis. A quibus primus homo excidens, amisit gloriam similitudinis Dei, tali ordine, vt amitteret charitatem, non teneret spem, non haberet fidem. Primum namq; exigebatur ab eo charitas Dei, in eo quod cunctis animantibus eum Deus dissimilem fecit. Et quia non inueniebatur ei adiutor similis eius: Faciamus (ait) ei adiutorium simile sui, videlicet ad propagandā sobolem tam multā, tantæq; beatitudinis, vt essent similes angelis, tulitq; eum & posuit in paradiso voluptatis. Pro tantis beneficijs nullū rependit officium charitatis, nullā vocem gratiarū actionis Deinde spes ab ipso exigebatur in illa positione præcepti: Ex omni ligno paradisi comede, de ligno aūt scientiæ boni & mali ne comedas. Sperare

Gene. 1.

Primus homo charitatē spemq; & fidē perdendo perdidit similitudinem Dei.

Gene. 2.

enim debuit homo rationalis, vt diceret: Si tanta Deus contulit gratis, nonne si pręcepta obseruauero
Gene. 3. maiora dabit? At ille non in domino sperauit, sed sibimet placens, quasi liber, & sicut Deus esse voluit. Nisi enim hunc tumorem intus habuisset, foris tentatus non tam facilè cederet. Fides ab illo exigebatur, dicendo. In quocunq; die comederis ex eo, morte morieris. At ille dicto huic fidē non adhibuit imo serpenti magis credidit dicenti: Nequaquam morte moriemini, & voci malæ credulę mulieris, plus quam voci Dei obediuit. Itaq; verus ille Adam à charitate, spe, fide excidens, se & posteritatem
Nouus Adam nos reparauit. suam defraudauit, & longè fecit à similitudine beatæ trinitatis. Et econtra nouus Adam, reciprocis gradibus per fidem, spem & charitatem nos reformauit, & ad eandem similitudinem Dei, & omnis (vt iam dictum est) scriptura diuinitus inspirata ad hoc intendit, maximè autem siue manifestius tres isti libri Salomonis Quod vt demonstremus, libet aliquantisper immorari.

De eo quod ait in Parabolis: Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, quodq; Dominus possedit me initio uiarum suarum, &c. usq; Cum eo eram cuncta componens &: In principio erat uerbum, Omnia per ipsum facta sunt, unum & eundem habeat sensum. Cap. XX.

Prou. 1. PRęmissis paucis, quę ad captandam attentionem, docilitatem atq; beneuolentiam pertinent Primus est actus in parabolis, mundare animam per doctrinam moralitatis, quatenus accipere possit mysterium fidei, sic incipiendo: Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Si dixe-
Ioan. 5. rint: veni nobiscum, insidiemur sanguini, &c. Quæ diligenter quis attendens, cito animaduertit, hanc eius esse intentionem, quatenus mundetur vas à cœno peccati, siue ab amore seculi, vt possit preciosam recipere substantiam fidei, aliter enim non potest fieri Hinc ipse Dominus Iudæis dixit: Quomo-
Matth. 21. do potestis vos credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quę à solo Deo est non quęritis? Quanto magis dicere poterat: quomodo potestis vos credere qui insidiamini sanguini, & absconditis tendiculas contra insontem, & dicitis: deglutiamus eum sicut infernus viuentē, & integrum quasi descendentem in lacum, omnem preciosam substantiam reperiemus, iuxta illud. Hic est hæres, venite
Ephe. 5. occidamus eum, & nostra erit hæreditas? Et alibi Euangelista dicit: Ipse autem Iesus non credebat se-
Rom. 8. metipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat, vt quis testimonium perhiberet de homine. Ipse enim sciebat quid esset in homine. Quia ergo non est locus apertus fidei, nisi prius vasa munda sint ab amore seculi, ab auaritia quæ est simulachrorum seruitus, cæterisq; vitijs criminosis. maximeq; à prudentia carnis, quę inimica est Deo, & ab æstimatione sapientiæ secularis, quæ magis
Prou. 5. garrula loquacitas, quam sapientia debet nuncupari. Pulchrè ab huiusmodi prius reuocat filium,
Ibidem. 7. quem vocare vult ad intellectum fidei, eandem sapientiam seculi fugiendam esse clamans semel & iterum sub nomine meretricis, primo sic incipiens. Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. Et iterum sic repetens. Dic sapientiæ, soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit. De fenestra enim domus meæ per cancellos prospexi, & cætera vsq; Multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quiq; interfecti sunt ab ea, viæ inferi domus eius penetrantes interiora mortis. Et quæ miro modo, & in lite adenotant mulieris meretricis odiosam procacitatem, & in mysterio maximè detestantur ambitiosam atq; ventosam mundanæ sapientiæ loquacitatem. Tunc demum semetipsam credens à quibus audita est, & quorum adquisiuit beneuolentiam, iterum exclamans inter cætera dicit: Audite quoniam de rebus magnis locutura sum, & aperientur labia mea vt recta prædicent, veritatem meditabitur guttur
Prou. 8. meum. Quibus de rebus magnis loqueris? Quę recta, quam veritatē pręclicabitis, Dominus (ait) possedit me in initio viarū suarum, antequam quicquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum &
Prouer. 9. ex antiquis, antequam terra fieret. Quando præparabat cœlos aderam, &c. vsq; Nunc ergo filij audite me. Paucisq; interpositis ait. Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septē, immolauit victimas suas, miscuit vinum & proposuit mensam. Non res iste, res eadem sunt quas Ioannes Euāgelista voce clarissima manifestius enuntiauit, dicens: In principio erat verbum, & verbū erat apud deum, & Deus erat verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil, & verbum caro factum est, & habitauit in nobis? Paululū voces siue nomina & verba differunt, sed res eędem sunt. Hic sapientia, illic verbum. Hic initium viarum, illic principium Hic ergo sapientia concepta erā, illic nō
Ioan. 1. factum est, sed erat verbū, ait Euangelista. Hic cum eo eram, inquit, cuncta componens, illic dictū est: Verbum caro factum est, omnia per ipsum facta sunt Hic taliter dictum est: Sapientia ædificauit sibi domū, illic dictum est: Verbum caro factum est, & ipsam carnē verbum incarnatū, suum nominat templum. Hic taliter dictū est: Excidit columnas septē, illic certū est, in templo corporis dominici habitare septē spiritus. Hic taliter dictū est: Immolauit victimas suas, miscuit vinū, & proposuit mensam, illic taliter factū est, sicut experti sumus, & experiūtur omnes, qui propriū corpus suū tradidit in mortē & in commemorationē mortis eiusdē quotidie proponit nobis panē & vinū, corpus & sanguinē suū.

Quod secundum similitudinem fessi uiatoris frequens intercisio librorum, fessum releuet animum scribentis. Cap. XXI.

Similitudo autoris ad viatorē. TAnquam fessus viator residere, & hunc librum finire compellor, similis illi, qui in itinere mansionem fortè propositam habuit, putas esse locum vicinum quo peruenire posset ante solis occubitum

occubitum,& esse iter vnius diei,quod erat duorum vel trium dierum, ferè sic mihi contigit, dum quærens quandam imaginationem sanctæ trinitatis in isto speculo trium virtutum,fidei, spei, & charitatis:misi pedem mentis, & cursum linguæ in tres libros Salomonis, putas quod propositum meum breuissimo posset cursu peragi. Ecce autem video quia non tam breuiter fieri potest, alioquin offendam quemlibet iudicem sapientem, boni sermonis probatorem,vt bono sapore propositionis nostræ allectus, nec plena copia saturatus, & idcirco magis irritatus, stomachetur & dicat contra me talē quid,vt est illud:Parturiunt montes,nascetur ridiculus mus. Quapropter similis,vt iam dictum est,illi,qui desperans ad propositam peruenire mansionem, accumbit in medio itineris, reseruabo quod vix reliquum est futuro diei,faciamq; hic iam finem præsentis libelli, ne antecedentibus multo prolixior sit,sanctum inuocans spiritum, cuius solennitas annua nunc recurrens nos in laudē sui aduentus excitat,& sic quoq; tanquam fluminis impetus ciuitatē,id est, ecclēsiā Dei lætificat quatenus ipso duce viator iste quo tendit,illuc perueniat vnā(mquiens)petij à domino, hanc requiram,vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitę meę vt videam voluntatem Domini,& visitem templum eius. Psal. 45. Psal. 26.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE
Trinitatis,& processione spiritus sancti.
LIBER SEPTIMVS.

Item de thesauro fidei, spei, & charitatis, in tribus libris Salomonis, quod super illo quidem thesauro sapientiæ gaudendum sit: formidandum autem, quod uir tam sapiens cecidit, uel cadere potuit. Cap. I.



Audeamus quoq; in ista parte agri super inuentione thesauri, in istis tribus libris Salomonis,super consideratione horum trium,fidei,spei,& charitatis per quę reformatur homo ad quandam similitudinem beatę trinitatis, quā, vt superius dictum est,perdidit in Adam permanente proposito eius dicentis:Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Gaudemus(inquam)sed gaudium nostrum offendit,& turbat recordatio non suauis recordatio ruinæ tanti viri, quod tantæ sapientiæ sacrarium intantum ruit,vt propter amorem mulierum seruire posset dijs alienis,iam senex,sicut scriptura dicit:Cumq; iam esset senex,deprauatum est per mulieres cor eius, vt sequeretur Deos alienos. Quid enim? Nonne formidabilē nobis reddit iudicium Dei recordatio tanti,tamq; sapientis viri, tam horribiliter in senectute sua deprauati? Et quidem est opinio quorundam consolabilis, quod pœnitentiam egerit, & post pœnitentiam libros istos fecerit, sed nihilominus terrorem facit tabulis casus iste, quo tanta columna ruit, quia videlicet non postquam ruit senex,sed antequam rueret,tantam sapientiam iuuenis accepit, dicente ad eum domino Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens, & intelligens, intantum vt nullus ante te similis tui fuerit,nec post te surrecturus sit. Quid ergo dicere possumus hic? Reuera nihil nisi tale quid, vt est illud Apostoli:Quàm incomprehensibilia sunt iudicia tua,& inuestigabiles viæ Domini,& humiliari siue curuari sub eo,sub quo curuantur,vt ait beatus Iob,qui portant orbem,quia & si quid intelligimus de altissimo,quis isto sapientior?

Casus Salomo. iam senis meritos nos omnes terret. 3.Reg. 11. 3.Reg. 3. Rom. 11. Iob. 9.

De coæternitate patris, uel filij secundum hæc uerba Sapientiæ: Antequam quicquam fieret, ego iam concepta eram, & cætera, & de incarnatione eiusdem sapientiæ, secundum hæc uerba: Sapientia ædificauit sibi domum, & reliqua. Cap. II.

Qvomodocunq; cum filio actum sit,vbicunq; tale lignum ceciderit,quemadmodum dicit: Si ceciderit lignum ad austrum,aut ad aquilonē,in quocunq; loco ceciderit,ibi erit. Qualiscunq; in extremis fuerit,& nunc vbicunq; sit,nos scimus & sapimus,quia bonus est fructus ligni huiusmodi,multum valens ad vitam fidei,ex qua iustus viuit. Claro quippe nomine sapientiæ dicentis:Ab æterno,& ex antiquis ordinata sum,& antequam quicquam fieret,ego iam concepta eram,& ante omnia ego parturiebar: filium Dei coæternum Deo patri astruit, & istud credere exigit ipsa sapientia ab omnibus filijs quos recipit,dicens post hęc. Nunc ergo filij audite me,&c. vsq; Qui autem in me peccauerit,lædet animam suam,omnes qui me oderunt,diligent mortem. Hæc enim,quę omnia perscribere longum nimis visum est,antequam & patri coæternam Iesu Christi filij Dei diuinitatem sonant,quod ante omnia secula & absq; initio natus sit,& illa quæ continuò sequuntur:Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, &c. quæ superius prælibauimus, de incarnatione eiusdem

Eccl. 11. Abacuc. 2. Rom. 1. Prou. 8.

eiusdem verbi mystice dicta sunt. Verè ergo: Qui autem, inquit, in me peccauerit, lædet animam suam siue (vt loquar) & omnes qui me oderunt, mortē diligunt. Hæretici enim sunt. Et quis ita diligit mortem, & diligendo mortem lædit animam suam, siue (vt loquar secundum Dauid, qui Salomonem præcessit) quis ita diligendo iniquitatem, odit animam suam, sicut hæreticus & Iudæus, qui tam cupidè, tam diligenter se exercet in contentione verborum, quatenus rationabiliter videatur astruere, quod Christus ex Maria initium existendi habuerit, & quod de semine Ioseph conceptus fuerit? Sunt autem inexcusabiles, quod sicut habet hic sacræ literæ series, domina sapientia, postquam ædificauit sibi domum, immolauit victimas, & miscuit vinum, & proposuit mensam missis ancillis suis, vt vocarent ad arcem & mœnia ciuitatis: non solum dixit, si quis est paruulus, id est, humilis, veniat ad me, verum & incipientibus locuta est: Venite & comedite panē meum, & bibite vinum quod miscui vobis. Relinquite infantiam & viuite, & ambulate in viis prudentiæ. Sed quid sequitur? Qui erudiuit derisorem, ipse sibi iniuriam facit. Et qui arguit impium, generat maculam sibi. Nonne hoc expertæ sunt illæ ancillæ, quas domina sapientia misit? Voluerunt erudire derisorem, scilicet populum Iudaicum, & hanc sibi iniuriam fecerunt, quam legimus, & quam eadem sapientia prædixit. Eccè ego (inquit) mitto ad vos Prophetas, & sapientes, & scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex illis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem. Voluerunt arguere impium, videlicet cœtum pharisaicum, & hanc maculam generauerunt sibi, quam abhorrent oculi nostri, quia blasphemauerunt spiritum sanctum, qui loquebatur in eis, sicut in actibus Apostolorum habemus. Exempli gratia: Et contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes. Quid ergo sequitur? Noli (ait) arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem & diliget te. Et hoc ita fecerunt, vt dicerent: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, eccè conuertimur ad gentes. Iudæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt. Curiosè hoc agebant Iudæi, dicendo: quod signum tu facis? quid operaris? & idcirco denotantur nomine derisoris, similes Herodi illi, qui Dominum Iesum videre volebat, sperans sibi signum aliquod ab eo fieri. Diligenter autem Græci sapientiam quæsierunt, & inuenerunt, & dilexerunt, & ad arcem, siue ad mœnia ciuitatis eius vocati venerunt, & eccè de mensa eius comedunt, & vinum eius bibunt, & hoc modo iustificata est sapientia à filiis suis, quia nec sapientem, id est beneuolum auditorem docere neglexit, nec derisorem ita præteriit, vt de ignorantia possit excusari.

Hæretici diligunt mortem.
Psal. 10.
Hæretici inexcusabiles.
Prouer. 9.
Matth. 23.
Acto. 13.
1. Cor. 1.
Ioan. 6.
Luc. 23.
Matth. 11.

De his quæ sequuntur in eodem libro Prouerbiorum, quomodo ferè totus sermo, quasi in conflictu fit per oppositionem iusti, & impii sibi inuicem aduersantium, & conpugnantium, secundum quod ait ipsa incarnata sapientia: Non ueni pacem mittere, sed gladium. Cap. III.

Eccè (vt arbitror) ostium apertum, & intelligentia clarificata est in istam amplitudinem, siue multitudinem Prouerbiorum Salomonis. Quantum enim, quàm mirabile spectaculum hic habes quicunque attendis: quantus hic est incursus, quantus conflictus sermonis sapientissimi, consistens in oppositione duorum sibi inuicem aduersantium, iusti & impii contra se inuicem conpugnantium, per antitheta horum ferè totus liber decurrit: Filius sapiens lætificat patrem, filius vero stultus mœstitia est matri suæ. Non proderunt thesauri impietatis, iustitia vero liberabit à morte. Non affliget Dominus fame animam iusti, & insidias impiorum subuertet. Sic incipientem opponere oppositiones tam multiplices iusti & impii, siue sapientes & stulti, specta oculis intentis & tunc demum in hoc spectaculo oppido delectaberis, si certos noueris terminos iusti & impii, siue iustitiæ & impietatis. Quænam est iustitia nostra, nisi fides nostra? siue quis est iustus, nisi qui credit? Nam iustus (ait scriptura) ex fide viuit. Nimirum infidelitas econtra iniustitia est, & infidelis derisor iusti impius est. Pulcherrimum ergo hic est post ædificationem domus, quam per incarnationis mysterium sapientia sibi ædificauit, in cunctis diuisionibus siue oppositionibus libri huius, illum intelligere gladium, de quo ipsa sapientia incarnata dixit: Non veni pacem mittere, sed gladium. Extunc enim maximè, & multo plus quam eatenus, iusti & impii, siue sapientes & stulti, contra semetipsos diuisi, ex suis studiis contrariis manifesti facti sunt. In qua nimirum rationabili consideratione illud quoque non minimè delectat, quod in initio talium oppositionum prius oppositæ consistunt. Hinc sapientia mater iustorum, & illinc stultitia mater impiorum. Ait enim: Principium sapientiæ timor Domini, & scientia sanctorum prudentia. Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ. Statimque subintulit: Mulier stulta & clamosa, plenaque illecebris, nihil omnino sciens, sedit in foribus domus suæ super sellam in excelso vrbis loco, vt vocaret transeuntes viam, & pergentes itinere suo. Quis est paruulus? decliner ad me. Et vecordi locuta est: Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior. Nomine stultæ mulieris, sine dubio denotat procacem, nimisque loquacem imò & fallacem sapientiam seculi, extollentem se aduersum sapientiam Dei, ex quo tempore, maximè illa domum (sicut iam supra dictum est) sibi ædificauit, & immolans victimis suis, misit ancillas suas, vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis. Vtriusque filiorum fines, scilicet filiorum sapientiæ, & filiorum stultitiæ, quam diuersi, imò quàm contrarii fuerint, vel sint sequētus libri ferè tota series declamare intēdit, per antitheta (sicut iā dictū est) huiusmodi Filius sapiēs lætificat

Liber prouerbiorū per antithesia iusti & impii.
Prou. 10.
Abacuc. 2.
Matth. 10.
Sapientia mater est iustorū stultitia mater impiorum
Prou. 9.
Fines diuersi iustorum & impiorum.

lætificat patrem, filius vero stultus mœstitia est matri suæ. Leuemus in directum oculos nostros per omnem mundum, siue in fines orbis terræ, quo exiuit sonus Apostolorum, vbi fusus est sanguis martyrum, vbicunq; voce & literis decertauit sapientia patrum orthodoxorum pro gloria domus, quam sibi sapientia ædificauit, septemq; eius columnarum contra stultitiam Iudæorum, aduersus impietatem paganorum, & contra nequitiam hæreticorum & palam est, quia experimentis horum, quæ ad hoc dicuntur per tot oppositiones sententiarum, omnia plena sunt. Prouer.10.

Item de oppositione iusti, videlicet ex fide viuit, & impij, id est, fidem non habentis, & qualis secundum eundem librum Parabolarum finis utrorum sit. Cap. IIII.

PRopositi nostri memores hic iterum dicemus, quia liber hic Parabolarum, siue Prouerbiorum instruit fidem, sequens Ecclesiastes roborat spem, tertius Sirasirim, id est, Cantica canticorum, † delectat charitatem, per quæ tria reformatur homo ad similitudinem illam, quam proposuit trinitas, dicens: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Et manifestè necessaria est ad æternam salutem fides, istud contidens, quia sapientia quæ hic loquitur: Cum Deo eram cuncta componens, increata est, & nunquam non fuit: & nihilominus istud sciens, quod eadem sapientia domum sibi ædificauit. Quæ alium nō habuit sensum, quam hęc Euangelistæ dicta: In principio erat verbum, omnia per ipsum facta sunt, & verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Qui hæc fideliter corde credit ad iustitiam, & ore confitetur ad salutem, ipse est filius sapiens qui lætificat patrem, filius quem iustitia liberabit à morte, cuius animam nō affliget Dominus fame, cuius manus diuitias parat, & congregat in messe, cuius super caput benedictis Domini, cuius memoria cum laudibus, cuius os vena vitæ, cuius in labijs inuenitur sapientia, cuius fides substantia diuitis & vrbs fortitudinis est cuius opus ad vitam cuius lingua argentum electum, quem benedictio Domini diuitem facit nec afflictio sociabitur ei, huic dabitur desiderium suum, & erit quasi fundamentum sempiternum. Nam econtra impius, qui propter hoc ipsum dicitur, & est impius, quia non habet, imo & odit & persequitur hanc iustitiam fidei, quasi tempestas transiens non erit, & anni eius breuiabuntur: & omnia quæ copiosissimè ex scriptura prosequitur, super eum complebuntur, quorum in hoc libro nouissimum est illud dictum de Antichristo principe stultorum siue impiorum. Et qui stultus apparuit, postquam eleuatus in sublime, si enim intellexisset, ori imposuisset manum. forte, dilatat. Prouer.8. Iohan.1. Roma.10. Prouer.8. Filius sapiens quis dicitur. Prouer.30

In tribus illis, quibus istud de vno oppositum est, consummatio est laudis iustorum dum dicit. Leo fortissimus bestiarum ad nullius pauebit occursum, in quo ipsum intelligimus Christum. Et gallus succinctus lumbis, qui est omnis ordo prædicatorum. Et aries, nec est rex qui resistat ei, in quo intelligimus prælatos omnes, qui bene præfuerunt vel præsunt Ecclesijs Christi, quorum fidei fortitudinem nullus persequutor vincere potuit, nec ille poterit, qui postquam (vt iam dictum est) eleuatus fuerit in sublime, stultus apparebit in quo consummatio est vituperationis impiorum. Consummatio laudis iustorū in tribus similibus.

Item de fide, quod ipsa sit mulier fortis, de qua in fine eiusdem libri scriptum est: Mulierem fortem quis inueniet, procul & de ultimis finibus pretium eius. Cap. V.

IOcundum sit tibi eloquium meum trinitas sancta, suauis tibi sit laudatio mea, ô sanctæ trinitatis similitudo, trina virtus, fides, spes & charitas. Gustaui & vidit anima mea, quia bona est negotiatio tua, iamq; propero ad exitum libri huius Prouerbiorum, in quo (vt iam semel & iterum dixi) documenta sunt fidei, quasi per viam istam lucem aliquam intelligentię Deus mihi sparserit, & aliquid iuxta propositum de profundis istis elucidauerim, & intrare cupio in concionem, vbi concionator sedet Ecclesiastes, habens coronam spei, scilicet librum, in quo sedens sapientissimus rex concionatur super iuuenes & adolescentes. illud maximè insistens comprobare quod adolescentia, & voluptas, & cuncta horum instrumenta vana sint, timor autem Domini, & obseruatio mandatorum eius, sit omne esse hominis, quemadmodum dicit in fine eiusdem huius voluminis: Deū time, & mandata eius obserua, hoc est enim omnis homo. Sed quid agam, tenet enim pedem mentis hic in exitu Prouerbiorum digna laudatio cuiusdam mulieris magnæ & memorabilis, quæ hoc modo incipit: Mulierem fortem quis inueniet? procul & de vltimis finibus pretium eius, confidit in ea cor viri sui, & spolijs non indigebit. Quænam rogo est ista fortis mulier? Scimus quidem quia sancta Ecclesia est. Sed quærimus adhuc. Quæ causa hic efficit, quod tot seculorum generationes, tot hominum, siue animarum multitudines dicantur vna mulier, & vna sit ex omnibus Ecclesia, Deum habēs virum, cuius cor confidat in ea? Quid (inquam) est illud per quod istud efficitur, nisi vna fides? Deniq; sicut in Ecclesiaste dictum est, & supra meminimus: Deum time, & mandata eius obserua. hoc est omnis homo, ita rectè dicas, vnam fidem Catholicam tenē. hoc est enim omnis Ecclesia. Sic ergo hic legamus, & intelligamus laudationem fortis mulieris, vt veraciter laudationem fidei quia nimirum secundum fidem vniuersa Ecclesia (sicut iam dictum est) vna mulier dicitur, & vir eius, qui laudat eā, cuius cor in ea cōfidit, ipse est dominus Deus. Quis hoc inueniet? Deniq; Ecclesiam toto orbe diffusam, nemo est qui nō inueniat, nisi talis sit, qui oculos claudat ne videat: fidei autem secretū pauci sunt qui inueniāt, nec enim aliter inuenitur, vel agnoscitur, nisi per spiritū sanctū. Propterea dixit: quis inueniet? & ptinus nobis dignā admirationē facere volēs, ait: Procul & de vltimis finibus pretii eius. Prouer.31. Argumentum libri Ecclesiast. Eccle.12. Prouer.31. Mulier fortis Ecclesia est per fidē

Quid eſt fides.

Hoc intelligens Paulus Apoſtolus dixit: Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium. O quam procul eſt ſubſtantia hæc, de qua vltimis finibus argumentum hoc profertur, quod non apparet, neq; videtur, tam multis interiacentibus montibus, ſiue collibus eorum, quæ videntur. Exempli gratia, Patres inclyti, Abraham, Iſaac & Iacob, & qui orti ſunt ex illis (ait Apoſtolus) tanquam ſydera cœli in multitudine, & ſicut harena quæ eſt ad oram maris innumerabilis, iuxta fidem defuncti ſunt omnes, non acceptis repromiſsionibus, ſed à longe eas aſpicientes, & ſalutantes, & confitentes, quia peregrini, & hoſpites ſunt ſuper terram.

1.Petri.1.

Nobis quoq; qui pro tempore quidem viciniores rei ſumus, ſed tamen rem ipſam nondũ videmus. Petrus Apoſtolus loquitur: Inueniamini in laudem, & gloriam, & honorem in reuelatione Ieſu Chriſti, quem cum non videritis, diligetis: in quem nunc quoq; non videntes, creditis, credentes autem exultatis. O igitur quam procul (vt iam dictum eſt) & de quã vltimis finibus pretium mulieris huius, pretioſitas Eccleſiæ huius, fides operatricis huius, aſpicientis non ea quæ videntur, ſed ea quæ nõ videntur.

Item pro dignitate euſdem fidei, quomodo dictum ſit: Confidit in ea cor uiri ſui, & ſpolijs non indigebit, reddet ei bonum & non malum omnibus diebus uitæ ſuæ. Cap. VI.

Cõfidit in ea cor viri ſui.

QVid proinde illi? Qualem meretur gloriam in cõſpectu Dei? ait. Confidit in ea cor viri ſui, & ſpolijs non indigebit. Manifeſtè dictum, venerabiliter audiendum Deus excelſus & immenſus vir eſt coniugis huius ſcilicet fidei, & in ea cor eius confidit. Quomodo confidit? Eo nimirum modo, vt ſecreta ſua non dubitet oſtendere huic. Plus dicam ſecundum authoritatem ſcripturæ, quia ſecreta ſua non poteſt abſcondere huic. Sic enim locutus eſt ad Abraham, in quo inuenerat fortem mulierem iſtam, fidem iſtam. Num celare potero Abraham quæ geſturus ſum? Scio enim quod præcepturus ſit filijs ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini.

Gene.18.

Magna confidentia tanti viri pro conſtantia conſtantiſsimæ coniugis, vt et ſecreta ſua celare non poſsit. Sed conſideremus adhuc vehementiam dictionis, quia non dixit: Confidit in ea vir ſuus, ſed confidit in ea cor viri ſui.

Vehemẽtia dictionis.

Denique vtiliter perpenditur dilectio hæc, maximè ſi non ignores vbi, quando & quali facto ſententia talis comprobata ſit. Etenim quidem in omnibus ſanctis Patriarchis & Prophetis hoc experta eſt fides, quod Deus vir ſuus in ea confideret: oſtendit enim illi ſecreta ſua, quæ & ipſa per os eorum, & elocuta eſt ſapienter, & ſignauit prudenter & fortiter. Sed eſt locus, & fuit tempus, de quo veraciter dicas, nõ ſolum ita confidit in ea vir ſuus, verum quod vehementius ſonat, & profundius penetrat intima mentis) confidit in ea cor viri ſui.

Fides Mariæ maxima.

Vbinam hoc inuenis? Profectò in anima ſanctæ Mariæ virginis. Ibi fides experta eſt quod de ſemetipſa hic audiuit, confidit in ea cor viri ſui: etenim ibi vir ſuus ei cor ſuum aperuit. Quali apertione? Plane magna & ineffabili, vt faceret in ea cor viri huius illud, quod prædixerat per os Dauid: Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus ſcribæ, velociter ſcribentis.

Pſal.44.

Ita cor ſuum illi aperuit, vt ipſam ſubſtantiam verbi æterni in corde ſuo concepti, de corde ſuo ante ſecula geniti, mitteret in mentem, & in vterum virginis valde fidelis. quæ per ipſam fidem, de qua nunc ſermo eſt, tanta diuina myſteria, angelo narrante concepit. Deum enim caſtis viſceribus ſuſcepit, & benedicta in æternum nobis & hominem. † O igitur ſancta fides, quam verus de te ſermo hic: Confidit in ea cor viri tui,

Addo, genitiũ. Spolijs nõ indigebit.

& ſpolijs non indigebit. Quibus vel qualibus ſpolijs, niſi eloquijs Domini, eloquijs viri tui: Sic enim per os Dauid ipſa dicebat: Lætabor ego ſuper eloquia tua, ſicut qui inuenit ſpolia multa. Ergo ſpolijs non indigebit. id eſt, ſua eloquia vir tam familiaris intelligibilia facit cognitæ ſibi fidei, certius de eo quod protinus ſequitur.

Pſal.118.

Reddet ei bonum, & non malum omnibus diebus vitæ ſuæ. Non eſt enim hæc ſicut illa ſuperius infamata mulier ſtulta & clamoſa, plenaq; illecebris, & nihil omnino ſciens: mulier (inquam) non fortis, imo contraria forti mulier huic.

Prouer.31. Prouer.9. Apoca.2.

Eſt enim impia hæreſis, & ipſa reddidit (ſicut Iudaica perfidia, ſiue ſynagoga Satanæ) malum & non bonum, omnibus diebus vitæ ſuæ, ſemper enim veritati reſiſtit dura ceruice.

Quod uel quale bonum reddat fides, ſiue Eccleſia fidelis, ut merito confidat in ea cor uiri ſui, ſecundum alphabetum Hebraicum, cuius ſingulæ literæ ſingulis uerſibus præfixæ ſunt. Cap. VII.

Alphabetũ Hebraicũ.

QVod vel quale bonum reddidit ſiue reddit fides, ſiue Eccleſia fidelis, vt merito confidat in ea cor viri ſui? Interrogemus hoc alphabetum Hebraicum, cuius ſingulæ literę ſingulis verſibus præfixæ ſunt, Aleph, Beth. Gimel, Daleth, He, Vau, Zain, Heth, Teth, Iod, Caph, Lamed, Mem, Nun, Samech, Ain, Phe, Zade, Coph, Res, Sin, Tau. Iſtæ ſunt viginti duæ literæ Hebraicæ, quibus apud eos omnis ſcriptura contexta eſt.

Cur in quibuſdã pſalmis & orationibus præponũtur literæ Hebraicę.

Quid ergo hoc nobis innuitur, quod ſingulæ literæ ſingulis præfixæ ſunt ſententijs, niſi quia omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, bonum eſt opus mulieris huius fortis, opus fidei quod viro ſuo reddidit. Non enim abſque ratione, ſed pro magnæ rationis ſignificatione præſcribuntur & in quibuſdam Pſalmis, & in Hieremiæ lamentationibus, & in oratione eius, & in iſto quoque fine Prouerbiorum Salomonis, ſingularum nomina literarum ſingulis ſententijs. Quam videlicet rationem promptum eſt agnoſci ex ipſorum nominum interpretationibus, quas interpretatus eſt vir illuſtris beatus Hieronymus, Hebraicæ linguæ peritus, Interpretatur quippe Aleph, doctrina: Beth, domus: Gimel, plenitudo: Daleth:

Daleth, tabularum: He, ista: Vau & Zain: hæc: Heth, vita: Teth, bonum: Iod, principium: Caph, manus: Lamed, cor: Mem, ex ipsis: Nun, æternum: Samech, adiutorium: Ain, fons: Phe, os, non ab osse, sed ab ore: Zade, iustitia: Coph, vocatio: Res. caput: Sin, dentes: Tau, signa. Huiusce interpretationis directam primo literaturam ponamus, & deinde eiusdem literaturę secundum sensum, qui in ipsa est, constructionem faciamus. Doctrina domus, plenitudo tabularum. Ista & hæc vita bonum principium manus cordis. Ex ipsis æternum adiutorium, fons oris iustitiæ, vocatio capitis, dentium signa. Interpretatio literarũ Hebraicarum.

Hæc est litera, quæ hoc modo construitur. Sancta scriptura, quæ est opus fidei, opus bonum, quod catholica fides viro suo Deo reddidit, ipsa est doctrina domus, doctrina Ecclesiæ, quæ domus Dei est. Ipsa est plenitudo tabularum, plenitudo legis, id est, decem pręceptorum, quę in tabulis lapideis digito Dei scripta sunt. Ista plenitudo, & hæc doctrina, quid sunt nisi vita? Sermo Dei enim est, in quo viuit homo, quemadmodum dicit: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei. Ergo vita & bonum principiũ, subauditur vitæ æternæ. Hic enim principium est vitę in scriptura sacra, vt videamus & ambulemus per fidem, nõ autem consummatio, vt iam videamus facie ad faciem. Manus cordis, id est, operatio sanctæ meditationis, hęc doctrina domus, hæc plenitudo legis. Ex ipsis æternum adiutorium. Quid isto verius? Hic enim per sacram scripturam discimus, quod in æternum sciamus. Fons oris iustitiæ sine dubio hęc ipsa scriptura nobis est. Hinc enim haurimus illud, quod ore ad salutem confitemur, & quod confitendo iustificamur. Vocatio capitis ipsa est sancta scriptura nobis, quia per ipsam vocat nos ad se caput Christus, vt membra eius effici mereamur. Dentium signa sunt hæc omnia quia non nisi dentibus, & plectro linguę formata sonant hæc elementa, vt legi vel audiri possit omnis sancta scriptura, de tam paucis elementis tam multipliciter conscripta. Sacra scriptura literarum istarũ interpretatione pulchrè commendatur. 1. Cor. 13.

De admiranda fidei potentia, maximè in hoc dicto: Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo. Cap. VIII.

INter cætera pulchræ huius laudationis capitula quoniam cuncta pertractare nostri propositi nõ est, etenim nimis longum esset, istud intactum pręterire non patior. Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananęo. Denique sunt & cætera quidem valdè splendida, & secundum Metaphoram Prophetæ & fortissimæ mulieris multum ad rem, siue mysterium pertinentia, ab eo quod ait: quæsiuit lanam & linum, & operata est cõsilio manuum suarum, vsq; ad id: Syndonem fecit & vendidit, sed longe supra Metaphoram est id, quod ait: & cingulum tradidit Chananæo. Quid enim? Nunquid proba mulier, sicut solet quærere lanam & linum, & operari consilio manuũ suarum, sicut solet de longe portare panem suum, & de nocte, id est, manè surgere, solicita vnde det prędam domesticis suis, & cibaria ancillis suis, sicut solet inopi manum suam aperire, & palmas suas ad pauperem extendere, hisq; & alijs modis circa ministerium frequens satagere: sic solet etiam Chananæo cingulum tradere? Ergo hoc supra Metaphoram est. Diligentiam adhibemus, sicut in cæteris, ita & in isto intellectum quærimus, maximè propter illud quod dictum est in anterioribus parabolis. Acceptus est, regi minister intelligens, iracundiam eius inutilis sustinebit. Dicimus itaq; cũ voce gratiarum actionis, quia totiens hęc mulier fortis Chananęo cingulum tradit, quotiens prępotens fides quempiam, qui fuerat apud homines contemptibilis, altissimo Deo regi magno acceptum reddit. Prouer. 31. Cingulum tradidit Chananęo Prouer. 14

Chananæus quippe contemptibilis, imo & execratus Deo fuit, cum adhuc esset in lumbis patris sui Cham, dicente Noe: Maledictus Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. Item secundo: Benedictus dominus Deus Sem, sit Chanaan seruus eius. Itemq; tertio. Dilatet Deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem, sitq; Chanaan seruus eius. Valdè ergo contemptibilis Chanaan, cuius septem gentes ad introitum filiorum Israel Deo iudice, terra euomere debuit, quod & fecit. Econtra fides valdè potens, & valdè nobilis, quæ Chananæo tali homini, vel cuilibet simili huic secundum ignobilitatem seculi, cingulum tradere potuit, vt præcinctus ambulet ob meritum fidei, quam suscepit: filijs regni, qui fidem non habent iacentibus & discinctis, aut etiam in captiuitatem ductis. Quemadmodum dicit sanctus Iob: Balteum regum dissoluit, & præcingit fune renes eorum. An nõ & Apostolus hoc dicit? Quæ stulta sunt mundi, ait, elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & quę non sunt, vt ea quæ sunt destrueret. Cuncta hæc & stulta, & infirma, & ignobilia, & contemptibilia, & quasi non existentia, rectè intelligis vno nomine Chananęi, quem domina fides & syndone sua vestire, & cui cingulum pro velle suo tradere potuit, & tradidit, & sola hoc fecit, vt qui seculo inhonorus habebatur, honoratus incedat coram oculis Domini, & in conspectu quoque hominum magnorum siue paruulorum, qui domestici sunt eiusdem fidei. Gene. 9. Leuit. 20. Iob. 10. 1. Cor. 1.

Quomodo ad instructionem fidei pertineat sequens liber Ecclesiastes: Vanitas uanitatum & omnia uanitas. Cap. IX.

HActenus à nobis habitus sermo intentionem Prouerbiorum spectare demonstrauit ad instructionem fidei, ex qua iustus viuit, nunc iuxta propositum demonstrandum est, intentionem libri Ecclesiastes in eo esse, vt certam præbeat rationem spei scilicet in quo non sperare, & in quo spem suam ponere debeat homo rationalis, Hoc facere ita incipit: Vanitas vanitatum dixit Ecclesia-

Eccle.1. Ecclesiastes: vanitas vanitatũ & omnia vanitas. Quid habet amplius homo de vniuerso labore suo, quo laborat sub sole, subauditur, nisi vanitatem? Sic à sole incipiens, quod pulcherrimum est opus creatoris, & excellentissimũ cunctorũ, ex quibus vita mortalium subsistit, & delicias parat sibi, cuncta vanitatis arguit, & veraci vtique redargutione. Præterit enim (ait & Apostolus) figura huius mundi. 1.Cor.7.

Tria nomina hic Salomonis ad maiorem authoritatẽ libri.

Nec semel dixisse contentus, vanitas vanitatum, iterum ac tertio repetiuit: Vanitas vanitatum & omnia vanitas, vt animaduertas, quam serio loquatur, vel agat, præmissa enim authoritate regij nominis & ciuitatis Hierusalem. Ait enim: Verba Ecclesiastes, filij Dauid regis Hierusalem. Tribus magnis nominibus pro vtilitate audientium parauit huic libro authoritatem seipsum nominans Ecclesiasten, id est, concionatorem, filium Dauid, & regem Hierusalem. Quid primum est sub sole, in quo spem suam cupidus homo posuit? Vtique terra. Et in hoc mira dementia est, quia cum habitatio terræ huius homini, propulso à felicitate paradisi data fuerit ad pœnam, scilicet vt in sudore vultus sui operaretur eam, ipse sibi eam præcipere contendit, quasi ad gloriam. Nonne hoc est vanũ, cum dicit homo natus ex terreno, & cras moriturus: Hoc tantum terræ est meũ, & mei sunt isti tractus? Benè ergo in primis cupiditatem siue possessionem terræ vanitatis arguit, dicendo: Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in æternum stat. Ac si aperte dicat: Frustra homines cupidi, terram sibi subiugare, agrum agro copulare contenderunt vsque ad terminum loci, contentione nonnunquam horribili vsque ad effusionem multi sanguinis, quia tot generationibus prætereuntibus, & & tot aduenientibus, terra hic remansit, nec illos sequuta, qui iam præterierunt: nec illos sequutura qui adueniunt, siue aduenturi sunt. Generatio præterijt, sicut nascendo in hunc mundum nihil attulit, ita moriendo nihil auferre potuit, & generatio quæ aduenit, siue nos ipsi qui nunc sumus (vt verbis vtar Apostoli) sicut nihil intulit in hunc mundum, haud dubium quin nec auferre quid possumus. Eandem intentionem & in isto quod ait: Generatio præterit, & generatio aduenit, & in cæteris quæ sequuntur, quæcunque vanitatis arguit, prudenter intellige, quia ipsa est, quam idem Apostolus, præmisso, vt iam memorauimus, nihil enim intulimus in hunc mundum haud dubium quin nec auferre quid possumus, protinus expressit, dicens: Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas. Quam quidam appetentes, errauerunt à fide & inseruerunt se doloribus multis. Quid aliud dicit Ecclesiastes, toties repetendo, vanitas & afflictio spiritus. Hoc etiam dicens inter cætera, quid enim proderit homini de vniuerso labore suo, & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est? cuncti dies eius doloribus pleni sunt, nec per noctem mente requiescit.

Gene.3. 1. Timot.6 Nihil intulimus in hunc mundum, &c. Eccle.1.

Quomodo iure vanitatis arguuntur omnia quæ fecit Deus sex diebus in comparatione diei septimi, in quo requieuit. Cap. X.

MAgnum est scripturæ huius negotium, & magnum concionis huius emolumentum, concionatore isto loquente, præ oculis habens duo opposita hæc, hinc vanitatem, & inde veritatem: & inter vtrunque clare discernas, & legitima diffinitione vtrunque diffinias. Est autem hæc diffinitio vanitatis, quam Paulus Apostolus satis breuem pene expressit dicendo: Præterit enim figura huius mundi. Vanũ quippe constat esse omne quod præterit, & prætereundo possessorem siue cupidum sui, fallit & eludit. Porro veritatis diffinitionem, quam aliam dare possumus dignam, nisi vt dicamus, veritatem illud esse quod semper idipsum est? Illud enim, quia non præterit neminem fallit, neque contingit in hac optima parte, quod euenit in parte vanitatis, his de quibus scriptum est: Dormierunt somnum suum & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Et quid est illud quod semper est idipsum? Eamus ad caput libri, ad initium scripturarum veritatis, quia illic est magnum & euidens ostium rationis, vnde possimus veritatem à vanitate certis disparare terminis. Sex quippe diebus omne opus suum cœlum & terram, & omnem ornatum eorum perfecit, & die septimo opus suum compleuit. De quo videlicet die septimo, me in alio opere dixisse memini, quia natura primus est, qui ordine septimus habetur. Vnde & de illo die, quo dixit Deus, fiat lux, & facta est lux, & diuisit lucem ac tenebras: non sic scriptum est, factumque est manè & vespere dies primus: sed, factumque est vespere & manè dies vnus. Sex quippe dies sunt omnium creaturarũ, sex primæ species, per quas creator cognosci debet. Propter quod & dicuntur dies, id est, oculos cordis nostri, ad cognoscendum creatore illuminantes: quarum videlicet creaturarũ angelica creatura prima, & humana natura sexta est. Septimus dies, vt iam dixi, natura primus est, quia sapientia est, in qua Deus omnia fecit: quia verbũ est, per quod omnia facta sunt, & in isto Deus requiescit. Et ideo quidem primus est iste dies, quia in ipso vidit omnem creaturã priusquam faceret: nobis autem septimus est, quia prius cognoscimus creaturam, & per ipsam cognoscimus, quia creator magnus est.

1.Cor.7. Psal.75. Quomodo differunt sex dies creationis a die septimo.

Gene.2. Differunt cõplere & requiescere.

Notandum ergo, quia sicut dictum est, compleuitque Deus die septimo opus suum, & non dictum est, omne opus suũ quod fecerat, dictum est autem: & requieuit die septimo, ab vniuerso opere quod patrarat. Nam ab omni quidem opere requieuit, vt nullam deinceps nouam speciem crearet, sed si rite perpendis sensum verbi huius compleuit, nõ omne opus suum, sed solam rationalem creaturam die septimo compleuit: nec ipsam vniuersam, sed solam electionem quæ per humilitatem illo die septimo dignam sese exhibuit. Quidnam est die septimo compleri, in quo Deus requieuit, nisi in-

Hebr.4.

troire in illam requiem Domini, quę plenitudo est beatitudinis: cuius & Apostolus magnificè meminit: Ingredimur enim, ait, in requiem qui credidimus, quemadmodum dixit, sicut iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meam, & cætera vsque, qui enim ingressus est in requiem eius, etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut & à suis diebus.

Quod non tam ipsa creatura quam creaturæ usus immoderatus uel amor peruersus, rectè uanitatis arguatur: quomodo dicit scriptura: Et uidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Cap. XI.

IGitur hic habemus certis disparata terminis duo opposita hæc, vanitatem & veritatem: vanitatem videlicet, in senario creaturę numero: veritatem, in requie Dei, scilicet, in die septimo Ergo ne, inquis, creatura vana est, aut opera Dei vana sunt, & ipse Deus vanitatis autor est. Nonne cuncta Dei opera potius bona sunt, sicut ibidem scriptura dicit: Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona? Ad hęc inquam, Plane vanitas est creatura omnis, in comparatione requietionis, qua Deus in die septimo requieuit, & ex eo vanitatis arguitur creatura rationalis quęcunque, quod requiem quærit in temporalibus siue visibilibus istis, & in illis æternis atque inuisibilibus bonis, requiei Domini, fundamentum spei non sibi collocauit. Veruntamen hic non tam ipsa creatura, quam creaturæ vsus vel amor immoderatus vanitatis arguitur. Exempli gratia, dum circa solis pulchritudinem ita sese impendit humana mens, vt hunc esse Deum putauerit, vt huic creaturæ potius quam creatori seruire delegerit: nec solum huic, verumetiam cæteris creaturis, maximeque quatuor elementis igni & aeri & terræ & aquæ nomina diuinitatis ascripserit. Propterea merito cuncta hæc scriptura vanitatis arguit, & in primis solem, dicens: Oritur sol & occidit, & ad locum suum reuertitur, ibique renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem. Nimirum in ortu eius, & occasu in gyro eius australi, & reflectione aquilonari, quia magna est mutabilitas, magna est & vanitas, quia nec homini laboranti satis grata est productior lux, dum sol ad aquilonem reflectitur, nec his qui in auibus ludunt, semper placet longanimitas tenebrarum, dum gyrat per austrum. Similiterque in cæteris varietatibus diei & noctis, æstatis & hyemis, veris & autumni. Sunt quidem multa humanę infirmitatis remedia, sed multa nihilominus anxietatis tędia, quia nulla in his sufficientia, imo in omnibus magna indigentia est. Propterea nec in his, nec in aliquo eorũ, quæ sub sole sunt vel fiunt, est sperandum siue confidendum, quod cuncta vana, cuncta transitoria sint. Hac intentione cuncta vanitatis arguit, tandemque ipsum hominem, cuiuscunque spes vltra vel extra hæc, pedem suum non extendit. Ait enim: Idcirco interitus vnus est hominis, & iumentorum, & æqua vtriusque conditio. Sicut moritur homo, sic & illa moriuntur. Similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumentis amplius. Cuncta subiacent vanitati, & omnia pergunt ad vnum locum. De terra facta sunt, & in terram pariter reuertentur. Non ergo sperandũ in homine, quamuis domino, quamuis potenti. An non & ante istum, pater Dauid idem senserat? Nolite (ait) confidere in principibus, in filijs hominum, in quibus non est salus. Exibit spiritus eius & reuertetur in terram suam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Nonne proinde constat, quod ipse homo sit vanitas. Hinc idem alibi dicit: Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens. Statimque duobus hoc ipsum versiculis astruit, quod hic explicatur longiori disputatione concionatoris: Veruntamen (inquit) in imagine pertransit homo, sed & frustra conturbatur. Thesaurizat & ignorat cui congregabit ea. Plane idem sensus est in plurimis horum quæ hic dicit, addens etiam hæc: Rursus deiectatus sum omnem industriam meam, & quam sub sole studiosissime laboraui, habiturus hæredem post me, quem ignoro vtrum sapiens an stultus sit futurus, & dominabitur in laboribus meis, quibus desudaui & solicitus fui, & est quicquam tam vanum?

Gene. 1.

Sol vanè pro deo habitus est.

Eccl. 1.

Cur vanitatis arguit omnia.

Eccle. 3.

Psal. 146.

Psal 38.

Eccle. 2.

De eo quod ait: Deum time, & mandata eius obserua, hoc est enim omnis homo, & quod absque timore Dei, omnis homo uiuens sit uanitas. Cap. XII.

PRo intentione libri huius Ecclesiastes, ad hoc breuiter dicendũ, quod in solo sit Deo sperandum, quoniam satis dictũ arbitramur pro eo, neque quod in homine, neque in alia creatura sperandum sit. In plerisque Psalmorũ sic fecerat & pater Dauid vbi dixit quod supra memorauimus: Veruntamen vniuersa vanitas omnis homo viuens, &c. Hoc demonstrare intendẽs, quod neque in homine, neque in thesauro hominis sperandum sit, protinus ait: Et nunc quæ est expectatio mea? Quod idem est, ac si dicat: In quo ergo sperabo? Nonne in Domino? Itemque cum dixisset: Nolite confidere in principibus, in filijs hominũ, in quibus non est salus: causam quoque subiunxit cur in illis non sit sperandum dicens: Exibit spiritus eius, videlicet hominis, & reuertetur homo in terram suam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorũ, protinus exclamauit: Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius, spes eius in domino Deo ipsius, & cętera vsque in finem Psalmi. Quibus verbis spem excitare nititur excitatione rationabili, vt bonum quod permanet pręferendum esse sentias omni quod transit. Iuxta hunc sensum concionator iste, concionis multitudinẽ ab immoderato amore rerũ transeuntiũ reuocare, & ad ęternorũ spem bonorũ excitare cupiens, & hoc multiplici ratione peragẽs, talem in vltimo facit conclusionẽ: Finẽ loquendi omnes pariter audiamus: Deũ time, & mãdata eius obserua, hoc est enim omnis homo. Et cũcta quę fiunt, adducet deus in iudiciũ, pro omni errato, siue bonũ, siue malũ.

In nulla creatura sperandũ.

Psal. 38.

Psal. 145.

Eccle. 12.

Quomodo

Hoc est omnis homo. Exod. 3. Eccle 3. Psal. 121. Eccle. 11. 1. Cor. 6. Eccle. 2.

Quomodo sapit tibi in palato cordis quod dixit: Hoc est enim omnis homo? Verbum est, qualem sensum efficit intellectui tuo? Talem nimirum efficere debet, qui pertineat ad eandem rationem, qua dixit æternus & incommutabilis Deus: Ego sum qui sum. Hæc dices filijs Israel: Qui est, misit me ad vos. Egerat enim ab initio libri de corruptione vanitatis, & cuncta corripiens siue discutiens, comprobauerat, quia omne vanum, omne quod transit, vtiq; sic est, quasi non sit. nec ipsum hominem excipiens quicunq; in vanitate ambulauit. Ait enim: Dixi in corde meo de filijs hominum, vt probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestijs. Idcirco vnus interitus est hominis & iumentorum, & æqua vtriusq; conditio. Et cætera quorum supra meminimus, cum illo Psalmi versiculo: Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens. Vt ergo sciat omnis concio, per quid fieri debeat, vt humana creatura liberetur à seruitute corruptionis. Homo iam non sit vanitas, habens esse, habens participationem in idipsum, cum æterno illo qui dicit: Ego sum qui sum. Hoc est, ait omnis homo, Deum timere, & mandata eius obseruare. Ablatiuo casu dictum grammatici intelligunt hoc, ac si diceret: Deum timendo, & mandata eius obseruando, accipit esse homo, & gratia est, adhærendo Deo, qui natura est. Nam qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Alias autem homo siue sit rex Israel in Hierusalem. siue rex in Babylone præpotens, quantiscunq; affluat delicijs, & fruatur bonis, ædificans sibi domos, & plantans vineas, faciens hortos & pomeria, & extruens aquarum piscinas, possidens seruos & ancillas. armenta quoque & magnos ouium greges, coaceruans sibi argentum, & aurum, faciens sibi cantores & cantatrices, scyphos & vrceos ad vina fundenda, quid prodest? Et hæc omnia vana sunt, & ipse vanitas est.

Quod hæc duo, fides, quæ in parabolis instruitur, & spes, quæ in Ecclesiaste roboratur, operentur per tertium, scilicet per charitatem, quæ in Canticis loquitur. Cap. XIII.

Charitas in Canticis prædicatur. Cant. 1.

HAec duo, scilicet fides, quam designauimus in parabolis, prædicari, & spes, quæ in Ecclesiaste roboratur, per multa argumenta contemnendæ vanitatis. operantur per tertium, scilicet per charitatem, quæ aperta facie loquitur, sic incipiens: Osculetur me osculo oris sui. De cunctis vocibus libri huius, non opus est nunc astruere, quod sint voces charitatis significantes affectum quatuor personarum Christi desiderabilis, & Ecclesiæ desiderantis, amicorū & adolescentularum, intendentium audire vocem sponsi dilecti, & vocem sponsæ dilectæ, & pro hoc auditu gaudio gaudere. Piget nos segnes, & fatemur, quia piget nos diutius hic immorari, præsertim quia proprium edidimus olim opusculum, de istis Canticorum Canticis, distinctum septem libellis, ad honorem Dominæ nostræ sanctę Mariæ perpetuæ virginis, quæ vera sponsa principaliter amici est æterni, scilicet Dei patris, sponsa nihilominus & mater filij eiusdem Dei patris, templum proprium charitatis, id est, spiritus sancti. de cuius operatione illum concepit: qui videlicet spiritus sanctus charitas est patris & filij. Opus illud accipiat quicunq; audierit auditor beneuolus, non sicut contrarium priscis doctoribus, qui in eisdem Canticis latius amorem exposuerunt sanctæ Ecclesiæ, sed sicut aliquid supererogatū vltra lectionem ipsorū adunando & congregando voces tam magni tamq; diffusi corporis Ecclesię in vnam animam singularis & vnicæ dilectę Christi Mariæ. Quia nihil huic disconuenit omnium eorum, quæcunq; dici vel cantari possunt de magno & sancto amore dilectæ & diligentis Christum Ecclesiæ. De ista dumtaxat scriptura hoc dicimus, quæ tota est cantabilis: nam in cæteris scripturis multa sonant lamentabilia pœnitentis Ecclesiæ, in plerisq; peccantis, pro quorum parte cum fructibus pœnitentiæ lamentatur & gemit. Et hæc infra dignitatem sunt huius beatæ virginis, cuius vita integerrima non habuit cur gemeret, nisi vulnus charitatis, propter dilationem plenæ atq; perfectę beatitudinis in tempore huius peregrinationis.

Quomodo in tribus istis, fide, spe & charitate, vtiliter speculari possumus, quomodo magis ac magis ad congregationem sanctæ trinitatis erudiamur. Cap. XIIII.

Epilogus in tres libros Salomonis. Gene. 1.

MEmores esse debemus propositi siue intentionis, qua sermonem cœpimus habere de fide, spe & charitate, secundum libros istos tres Salomonis, scilicet vt in isto quasi speculo, horum trium fidei, spei & charitatis, quandam specularemur similitudinem sanctæ trinitatis: quia per hęc tria reformauit hominem ad similitudinem suam, iuxta propositum quod proposuerat dicendo: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. In ista ergo diuinæ similitudinis claritate, in tribus istis fide, spe & charitate, est quod vtiliter speculemur, quo aliquantisper magis ac magis ad cognitionem eiusdem sanctæ trinitatis erudiamur, quam nunc in sua maiestate videre nequimus. Eccè intelligimus & scimus, quia fides per spem & per charitatem, spes quoq; per fidem & per charitatem operatur ea, quæ in istis tribus libris, Prouerbiorum, Ecclesiastis, & Canticorum continentur.

Quid operatur fides in homine. Prouer. 9.

Fides nanq; per spem & per charitatem hoc operatur in homine, vt accedat ad illam, quam sapientia ædificauit sibi domum, vt ad conuiuium victimarum quas illa immolauit, ad bibendum vinum quod illa miscuit, ad edendum panem mensæ quem illa proposuit, taliter præparata mente, vt similia retribuere velit, scilicet animam ponere pro illo, qui prior in tantum dilexit nos, vt animam suam poneret pro nobis. Spes per fidem & per charitatem hoc operatur in

homine

homine, vt, etiam si persecutor desit, qui & facultates terrenas auferre, & corpus solet occidere, ipse Ioan. 10.
intelligens, quia vana, id est, transitoria sunt omnia, relinquat vltroneus ea quæ possidet, iuxta consi- Quid operatur spes.
lium dicentis. Si vis perfectus esse, vade, vende vniuersa quæ habes, & da pauperibus, & habebis the-
saurum in cœlo, & veni sequere me. Quantum est quod speculari possumus in isto speculo siue ænig- Matth. 19.
mate de illa altissimę trinitatis claritate, cuius faciem nunc non possumus videre? Exiguum quidem
sed hoc ipsum iam aliqua vitæ æternæ scintilla nobis est. Hæc est enim vita æterna, ait ipse filius Dei,
vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Quid ergo est illud quan- Ioan. 17.
tuluncunque, quod videre nunc possumus, per hoc speculum, in isto ænigmate? Nimirum opus
illud quod necessarium nobis est ad ęternam salutem credere & scire, quia Deus pater per charita-
tem suam, id est, per spiritum sanctum, proprio filio suo mandatū hoc dedit, vt pateretur pro nobis, Rom. 8.
& ipse filius per eandem charitatem suam, id est, per eundem spiritum sanctum, mandatum hoc sus- Philip. 2.
cepit, obedire vsque ad mortem, mortem autem crucis. Quali cum spe? Illa nimirum, quam per Esa- Esa. 53.
iam nobis annunciauit spiritus sanctus dicens: Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen
longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur. Ipse autem pater quali vel quanta fide? Psal. 144.
Fidelis enim in omnibus verbis, & in isto maximè, & omnia opera eius in fide, & opus illud præ- Psal. 32.
cipue. Quali ergo vel quanta fide mandatum dedit huius obedientiæ, mandatum huius patientiæ?
Nimirum tali fide qualis est ipse: tanta fide, quantus est ipse, fide admirabili, fide inseparabili, fide
perseuerantissima, fide victoriosissima. Quantis irritatus est malis hominum, quam maximis pec-
catis? Attamen perseuerauerit in proposito, vel promissione tam bona, & quę processerant de labijs
suis, irrita non fecit. Pro quo & Dauid solicitus: Miserere mei, ait, vt iustificeris in sermonibus tuis, Psal. 88.
& vincas cum iudicaris. Quantis regibus, quantis regnis armatus diabolus, hoc propositum eius a- Psalm. 50.
uertere laborauit? Attamen euicit fortissimus Deus. & sicut proposuerat, ecce filius eius Deus & ho-
mo sedet à dextris eius. De illa perseuerantia fidelis & fortis Dei, nostrum illud opus exstat in duo-
decim libellis, quod intitulatur, De victoria verbi Dei.

Quod in scripturis antiquis nomina hæc, fidei, spei, & charitatis ferè ita raro inueniantur cum res ipsarum vbique prædicentur, sicut relatiua nomina, patris & filij & spiritus sancti, aut tacentur, aut rarißimè, & cum cautela pronunciantur. Cap. XV.

PRæclara hodie in Euangelicis & Apostolicis literis, & in ore totius Ecclesiæ prędicatio est ho- Nouū test.
rum trium, fidei, spei, & charitatis. Olim non ita. Quotus enim est locus in scripturis veteris in- longè clarius quā vetus
strumenti, vbi manifestatio luceat proprijs nominibus facierum istarum, fidei, spei, & charita- pdicat, tū
tis? Notum quidem & certum est, omnem scripturam diuinitus inspiratam, res ipsas siue virtutes in- absolutatū
tendere, quæ significantur nominibus istis, sed cum ita sit, nihilominus absoluta eadem nomina ferè relatiua nomina trinitatis.
vbique prædicet, quod iam ex parte monstrauimus. Relatiua hęc nomina, quæ sunt, Pater & Filius &
Spiritus Sanctus, aut tacuit, aut rarissimè, & cum cautela, & nusquam simul iuncta pronunciauit.
Exempli gratia. Cum (sicut superius demonstratum est) ferè cuncta, quæ dixit Salomon in para-
bolis, pertineant ad gloriam fidei, vbi hoc ipsum nomen, quod est fides, palam annunciauit? Item in
Ecclesiaste, cum ferè cuncta quæ illic per multa dicuntur argumenta, hominem prouocant ad co-
ronam spei, vbi spem ipsam nominauit? In Canticis Canticorum cum ferè cuncta pertineant ad sa- Cant. 5.
cramentum charitatis, ipsam charitatem non multis vicibus nomine proprio nominauit, dicendo: Gene. 6.
Media charitate constrauit, & alibi: Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem. Itemque alibi: Cant. 8.
Ordinauit in me charitatem. Verum hoc nomine charitatis liberius poterat annunciari, siue decla-
mari, etiam pueris illis, hominibus carnalibus illis, qui nescirent, nec scire curarent quid fides, quid
spes, quid spiritualis dilectio sit, & fortè charitatem sufficientem reputarent viri & mulieris, siue
mariti & vxoris, parentum filiorum, cæterarumque cognationum, siue affinitatum dilectionem car-
nalem. In diuinis sermonibus de illa charitate agitur, cuius est ecclesiastica diffinitio hęc, diligere Matth. 5.
Deum propter ipsum, & proximum, non qualemcunque, sed inimicum hominem diligere propter
Deum. Nunquid si huiusce dilectionis capaces esse homines, dixisset eis lex: Diliges amicum tuum, & Gene. 15.
odio habebis inimicum tuum? Similiter de fide sentiendum. Si enim fidei capaces tunc essent homi- Rom. 4.
nes, per quam Abraham iustificatus est, nunquid posita fuisset lex. Et vt per similitudinem sermo iste Gene. 16.
magis placeat, nunquid ancillam duxisset Abraham, nisi sterilis fuisset libera? Verum nos de his latius Galat. 4.
alio in opere tractauimus.

Item de fide, spe, & charitate, quod per hæc tria in sanctis scripturis aßimiletur sancta trinitas, & de capitulo Apostoli: Tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum, quid sit cognoscere uel cognosci. Cap. XVI.

HIc propositum fuit demonstrare, quod hæc tria sint, per quæ homo ad illam Dei similitudi-
nem reformetur, quod in initio proposuit dicens: Faciamus hominem ad imaginem & simili-
tudinem nostram. Vnde & Apostolus Ioannes: Scimus, ait, quia cum apparuerit, similes ei eri- 1. Ioan. 3.
mus, quoniam videbimus eum sicut est. Quantum puras iucunditatis habet demonstratio, siue intel-
ligentia hæc? Nam beati quidem sancti Prophetę pro eo quod in manu eorum Dominus assimilans

Osee.12. est, sicut in Osee dicit, & nos iam ante meminimus: Et locutus sum super Prophetas, & ego visiones multiplicaui, & in manu Prophetarum assimilatus sum, sed nihilominus sancti & electi omnes beati, quia sancta trinitas, vnus Deus, pater & filius & spiritus sanctus, per hæc tria, fidem, spem & charitatem, assimilatur eis. Hic assimilationis modus est vniuersalis. Habuerunt sancti Patriarchę, Abraham, Isaac, & Iacob (qui & ipsi Prophetæ fuerunt) quasdam proprias in semetipsis assimilatione

Materia inenarrabilis animo per spiritũ suggesta. patris, & filij, & spiritus sancti, quod & suo loco commemorauimus, sed hæc est assimilatio vniuersalis charitas, fidei, spei & charitatis, quæ videlicet assimilatio in æternum manebit. Delectiamur rei magnitudine, sed labor est in delectatione, dum sermo deficit inualidus, & quantillum in mente suggerit spiritus, fari gestiens lingua non assequitur. Capitulum quippe magnum est, in quo vel circa quod penè defessus animus iam terminare properat, sermonem habitum de his tribus. Quod capi-

1. Cor. 13. tulum: Nunc, inquit Apostolus, cognosco ex parte, tunc autem cognoscã sicut & cognitus sum. Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc. Maior autem horum est charitas. Qua enim voce, qualibus verbis, horum possumus verborum sensum consequi? Verbum quippe cognitionis, duarum quendam significat contractum siue sensum conscientiarum, nimiam nimisq́ familiarem habentem fiduciam in alterutrum, qui neq; per lectionem, neq; per auditionem, sed per solum satis anima scire potest experimentum. Multum est quod sacra scriptura de mutua cognitione spiritus Dei & spiri-

Esa. 62. tus hominis agit per similitudinem. Exempli gratia: Et gaudebit sponsus super sponsam, & gaudebit super te Deus tuus. Quod ergo dicit, nunc cognoscam sicut & cognitus sum. verbo cognitionis sempiternum insinuare volens vsum charitatis, siue torrentem voluptatis, redundantem ex secreto diuinitatis in interiora animæ diligentis, quis dignè verbis explicare possit? Absconditum est à nobis toto

Psal. 30. huius nostræ peregrinationis tempore: propter quod Psalmista suspirans dicit: Quàm magna multi-

1. Cor. 13. tudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te. Si absconditum est ab omni viuente,

Esa. 62. imò peregrinante in ista mortalitate vt rectè dicat, nunc cognosco ex parte. Quidnam est, nunc cognosco ex parte, præsertim qua subiungit: Tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum? Per supra scriptam similitudinem in hoc sensu adiuuemur, qua dictum est, & gaudebit sponsus super sponsam & gaudebit super te Deus tuus. Nunquam enim sponsa plene cognoscit sponsi affectum, nisi dum per naturalẽ commixtionẽ fiunt corpus vnum. Ibi planè dicere potest, nũc cognosco sicut & cognita sum.

Quo sensu vel qua intentione dixerit Apostolus: Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc: maior autem horum est charitas, & quod hæc tria sunt inseparabilia, sicut & ipsa trinitas. Cap. XVII.

Quæstio Tandem & illud quæsitu dignum est, quo sensu vel qua intentione dixerit Apostolus. nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hęc, maior autem horum est charitas. Nam in beata trinitate, cuius in anima hominis similitudinem per hæc tria formari iam diximus, fidem, spem & charitatem: certum nouimus quia nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus, sed totę tres per-

1. Cor. 13. sonæ coæternę sibi sunt & coęquales. Hic autem in ista imagine siue similitudine, est maius, & est minus: est prius & posterius: & non parua inęqualitas, cum & supra dixerit: Et si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatẽ autem non habeam, nihil sum. Et deinde compositis tribus istis, fide, spe & charitate, dicat, maior autem horum est charitas. Ad hæc, inquam, fides vera nunquam

Responsio Fides vera nunq̃ sine charitate est. sine charitate. Et charitas vera nunquam sine fide est. Sicut indiuisus est vnus & trinus Deus, pater, & filius & spiritus sanctus, sic indiuisa est vna & trina virtus, fides, spes & charitas, quæ respectu trinitatis in anima hominum efficitur. Verum de Apostolo scire debemus: quia est, vbi suo sensu fidẽ pręædicat, & est, vbi sensu aliorum sic de fide loquitur, vt eos, qui quasi de fide nimis præsumunt, arguat & corripiat Deni[que] suo sensu fidem prædicat, ita vt fidem, spem & charitatem, quia verè inseparabi-

Rom. 4. lia sunt hæc. simul comprehendat cum dicit: Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum simul qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam. Et subinde: Dicimus enim quia reputata est fides Abrahæ ad iustitiam. Item: Non enim per legem promissio Abrahæ, vt hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Hęc &c, cum dicit, nimirum fidem pręedicat, non mortuam aut nudam, sed feruore charitatis viuam, corona spei ornatam. Et sicut sanctam trinitatem vno interdum patris nomine

Matth. 6. inuocamus: Exempli gratia, cum dicimus: Pater noster qui es in cœlis: ita & hic fidem, spem & chari-

1. Cor. 13. tatem vno prædicat & subintelligi vult nomine fidei. Porrò illorum, quibus loquebatur, scilicet Co-

Ibidem. rinthiorum sensu, quasi fidem à charitate seiunxit, dicendo, quod supra meminimus, Et si habuero

1. Cor. 1. omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Illi namq; fidem à charitate longè seiungebant, quia cum sine charitate essent, fidem Christi se habere putabant. Quapropter & redarguit eos, sic incipiens: Obsecro autem vos per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis, & non sint in vobis schismata. Significatum est mihi de vobis, fratres mei, quod con-

Galat. 5. tentiones sint inter vos. Hoc autem ab initio non expediebat, vt primũ pręedicaretur scilicet fidẽ, nihil

Iacob. 2. prodesse nisi per dilectionẽ operetur, vel quod (sicut ait apostolus Iacobus) fides mortua sit sine operibus. Magna cum cautela & discretione prouidendũ nouerat, quatenus in primis saltem nomen [fi]dei Christi Iesu, à rudibus & catenus idololatria populis reciperetur, & deinde opera bona superędificarentur. Propter hoc sapienti architecto iurè seipsum assimilauit, dicens eisdẽ Corinthijs: Secundum

1. Cor. 3. gratiã Dei, quę data est mihi, vt sapiens architectus fundamentũ posui, alius autem superędificat &c.

Orandum

Orandum esse, ut quoniam per hæc tria reformamur ad similitudinem trinitatis, augeat in nobis fidem, augeat spem, augeat charitatem beata trinitas. Cap. XVIII.

Quoniam igitur per hæc ad similitudinem tui reformamur, auge in nobis fidem, auge spem, auge charitatem, ô beata trinitas. Hæc sunt enim diuitiæ nostræ, hic thesaurus noster, hæc vita nostra ô beata trinitas. Hæc sapientia nostra, hæc fortitudo nostra, hæc gloria nostra, ô beata trinitas: hoc desiderium nostrum, hoc fundamentum sempiternum. Hæc lux oculorum nostrorum, ô beata trinitas. Hæc iustitia nostra, hæc lætitia nostra, hoc gaudium nostrum ô beata trinitas. Hæc misericordia nostra, hæc consolatio nostra. hæc fiducia nostra ô beata trinitas. Hoc decus nostrum, hæc victoria nostra, hæc corona nostra, ô beata trinitas. Hęc igitur auge in nobis, vt in æternum viuentes benedicamus tibi. Oratio ad beatam trinitatem.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE
Trinitatis, & processione spiritus sancti.
LIBER OCTAVVS.

Confeßionem siue laudem sanctæ trinitatis canticum esse Domini, quod ad interrogationem hæreticorum non debeat cantari in terra aliena: Super flumina Babylonis. Cap. I.



Canticum Domini iam cantare gestimus, hymnum & de canticis Syon. Verba cantionũ, quibus vel qualibus sancta trinitas Deus deorum laudatur in te, ô superna Syon, sed cantum nostrum fletus intercipit, dum adhuc sedemus hic super flumina Babylonis. Quid ergo? Cessabimus cantare, & in salicibus in medio eius suspendemus organa nostra, dicentes: Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Minimè cessabimus, imò non interrogati cantabimus vltro verba cantionum Domini. Neque enim interrogamur, aut interrogari volumus ab his, qui captiuos duxerunt nos. Solent Babylonij, scilicet, filij huius seculi, confusione digni, interrogare verba cantionum, non vt ipsi capiant fidei fructum, vel vt nos pascamus, sed vt oblectemus auriculas eorum. Maximè vt pro velle ipsorum in peruersum trahamus voces scripturarum, quæ cantiones Domini sunt, qualium videlicet Babyloniorum deterrimi hostes sanctę trinitatis Arriani extiterunt. Confortemur ad cantandum, non obliti Hierusalem, id est, intentionem non terrenam, sed cœlestem, & hanc videlicet supernam Hierusalem propositam habentes, in principio lætitiæ nostræ, quod est principalem causam hanc habere cantandi, id est, prædicandi gloriam sanctæ trinitatis, vt non hominibus eiusmodi, sed ipsi vero vni ac soli Deo mereamur placere. Confortemur (inquam) & vt constantes simus recordemur quid hic acciderit, quid vel qualiter in Babylone gestum sit. Primo ipsam rem gestam siue historiam sacram ponamus, & deinde mysterium ad consolationem nostri subscribamus. Psal. 136. Cantiones dñi sacra scriptura.

De tribus pueris uictoribus in medio Babylonicæ fornacis, quod in eis sancta trinitas auxilij sui præsentiam contra caput idololatriæ demonstrauerit pariter & significauerit. Cap. II.

Nabuchodonosor Rex fecit statuam auream, altitudine cubitorum sexaginta. & latitudine cubitorum sex, & iussit præconis voce clamari. Vobis dicitur populis tribubus & linguis. In hora qua audieritis sonitum tubæ, & fistulæ, & cytharę, & sambucæ, & psalterij, & symphoniæ, & vniuersi generis musicorum, cadentes adorare statuam auream quam constituit Nabuchodonosor Rex, Si quis autem non prostratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Hoc edictum contemnentes, & hanc pœnam non metuentes tres pueri Sydrach, Misach, & Abdenago, missi sunt in caminum ignis. & nõ tetigit eos omnino ignis, neq; contristauit, nec quicquam molestiæ intulit. Tunc Nabuchodonosor Rex obstupuit, & ait optimatibus suis: Nonne tres viros missimus in medium ingnis compeditos? Quibus respondentibus: Verè Rex. Ecce (inquit) ego video viuos quatuor solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil in eis corruptionis, & species quarti similis est filio Dei. Hoc miraculum intantum apud Nabuchodonosor valuit, vt diceret Signa & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi prędicare signa eius, quia magna sunt, & mirabilia eius, quia fortia, & regnum eius, regnum sempiternum, & potestas eius in generatione & generationem. Hęc res gesta, res tam victoriosa, nonne tam gloriosè sanctam trinitatem in istis tribus pueris prædicat, sicut alia res gesta in tribus angelis, quos Abraham hospitio suscepit, eandem trinitatem significauerat? perpulchra & delectabilis est cõsideratio hęc. Si perpẽdas, siue recogites, quia beatę trinitati, & in istis tribus pueris carneis, & in illis tribus pueris angelicis, vnum idemq; negotium fuit. Quod Deut. 3. Historia triũ puerorum in camino. Gene. 18.

Negotiũ trinitatis circa Iudæos propter naſciturũ Chriſtum.

vel quale negotium? Nimirum iſtud valdè magnum negotium, & cura pergrandis, vt impleret verbum promiſsionis: illic, vt naſceretur Iſaac, principium ſeminis vel genealogię naſcituri Chriſti: hic, vt conſolationẽ haberet in illa captiuitate Babylonis, genus Abrahæ ſiue Iudęa parens naſcituri eiuſdẽ Chriſti. Intendebat enim diabolus per impios homines delere, vt non eſſet genus illud, vnde naſciturum erat hoc ſemen, id eſt, Chriſtus, ſicut Abrahę promiſſum & per Prophetas multos iam fuerat prędictũ. Idcirco & multa ſigna, & hoc ſignum maximũ fecit Deus excelſus in oculis illorũ, qui captiuauerant illum dei populũ, vt conſeruati inter gentes, tandẽ remitterentur filij peregrinationis illuc, vbi oportebat ex eis naſci Chriſtum, ſicut iamdudũ pręcinebat congratulando vox prophetica dicens: Virgo Iſrael reuertere in ciuitates tuas, vſquequo dolens auerteris? Generabis dominum ſaluatorem.

Quomodo illi hiſtoriæ ſiue rei geſtæ conueniant, & voces, & ſenſus myſtici Pſalmi. 136. Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus. Cap. III.

Hier. 31. Pſal. 136. Iudæi recordabantur Syon propter naſciturũ in Iudæa Chriſtum. Gene. 22. Gene 49. Pſal. 131. Mich. 5. Eſa. 2.

OPeræpretium eſt peruidere, quomodo huic hiſtorię, ſiue rei geſtæ conueniunt voces pſalmi ſupramemorati: Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur Syon. Videbat namq; ſpiritus propheticus iam temporibus Dauid, qui pſalmum illum cecinit, futurã captiuitatem illius populi in Babylonẽ. De quo videlicet populo implendam expectabant ſancti promiſsionem, ſcilicet, Chriſti natiuitatem, ſecundum quod dixerat deus ad Abrahã: Et in ſemine tuo benedicentur omnes gentes, & ſecundũ quod dixerat idem Deus per os Iacob: Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus eſt. Secundũ hæc verba, conſtabat naſciturum eſſe Chriſtũ ex ſemine Abrahę, de tribu Iuda. Vbi? Non vtiq; in Babylone, ſed in Syon, ſiue in Hieruſalẽ, id eſt, in terra cuius metropolis erat Hieruſalẽ, ſcilicet, in Bethleẽ. Et hoc ipſum ſpiritus propheticus præuidebat, atq; prędixerat. Ait enim idẽ Dauid: Ecce audiuimus eũ in Ephrata. Deniq; Ephrata ipſa eſt Bethleem. Poſt illum, videlicet Dauid, ſcriptũ eſt per alium Prophetã: Et tu Bethleem Ephrata, ſiue terra Iuda, paruulus es in milibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael. Medius horum Eſaias ita dixit, rem eandem per ſpiritum proſpiciens: Quia de Syon exibit lex, & verbum Dñi de Hieruſalem. Quàm iuſtum ergo deſiderium debuit eſſe hominibus illius captiuitatis, filijs illis peregrinationis reuertendi in terram Iuda? Dixit ergo tam longè aut ſpiritus propheticus in perſona

Pſal. 136.

illorum: Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur Syon. Quęnam alia cauſa digna erat, niſi iſta, quam diximus, propter quam illius terrenæ Syon recordaremur? Propter quam dicebat ſpiritus propheticus in perſona cuiuſq; illorum, quibus reuertendi licentia dabatur: Si oblitus tui fuero Hieruſalem, obliuioni detur dextera mea, adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi nõ meminero tui, ſi non propoſuero Hieruſalem, in principio lætitiæ meæ, ſubiungens: Memor eſto dñe

Filij Edom infeſti fuerunt filijs Iſrael. Exod. 15. Nume. 20. Amos. 1. Thren. 4.

filiorum Edom in die Hieruſalem, qui dicunt: Exinanite, exinanite vſq; ad fundamentum in ea. Illi namq;, ſcilicet, filij Edom, maximè execrabiles fuerunt, pro eo quod cum fratres ſecundum carnem Iſraelis exiſterent, ipſi pręcipuè aduerſati ſunt ab exitu Iſrael de Aegypto, & gentes cęteras aduerſus eos ſæpe concitauerunt, & adiuuerunt & captiuitati illorum, ſicut & cęteris caſibus inſultauerunt. Cuius furoris & indignationis perſeuerantis vſq; in finem, dicit in lamentationibus: Gaude & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus, ad te quoq; perueniet calix, inebriaberis atq; nudaberis. Quibus nimirum in verbis, eadem iuſtitiæ vindicta denuntiatur, quæ in verbis iſtis expetebatur: Memento Domine filiorum Edom in die Hieruſalem. Qui propter cauſam iam dictam, ſcilicet, propter ſpem Chriſti naſcituri recordatus eſt illius terræ Syon, non etiam recordatus eſt cœleſtis Syon? Et qui propter deſiderium tantæ ſpei, carnis appetitus, & Babylonicas contempſit delitias, vt rediret in terram illam habens reuertendi licentiam: nonne illi beatitudo hęc congruit, beatus qui tenebit, & allidet paruulos ſuos ad petram? Non vacat ſingulis horum immorari, tranſeamus ad eum qui magis ad nos pertinet myſticum ſenſum eiuſdem pſalmi, vti propoſitum eſt.

Quod non nobis æque magna ſit, ut fuit antiquis ſanctis, huiuſcemodi conqueſtionis cauſa in ſalicibus, in medio eius ſuſpendimus organa noſtra, quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena. Cap. IIII.

Nobis minor eſt flendi cauſa quam fuit antiquis.

SCiendum in primis, quia non æque magna nobis nunc eſt, vt antiquis erat, huiuſce conqueſtionis cauſa, vt dicamus: In ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Flendum quidem nobis eſt, quicunq; ſpem habemus futuri ſeculi, qui filij ſumus illius, quæ ſurſum eſt Hieruſalem, ciuitas Dei viuentis, in qua videtur gloria ſanctæ trinitatis, ſecundum hoc ipſum nomen Hieruſalem, interpretatur enim viſio pacis. Flendum (inquam) quia dum ſumus in corpore, peregrinamur ab illa viſione, & totus mundus nobis eſt Babylon, ſed in ipſo fletu hic plus habemus gaudij, & conſolationis, quia quem naſciturum expectabant flentes illi, iam natus eſt Chriſtus, ſol generis humani. Et tanta eſt flentium diſtantia, vt dicas: Quia illi fleuerunt in nocte, nos autem flemus quaſi in die, & liberius quàm illi inter ipſos fletus poſſumus oegana noſtra tangere, & canticum Domini cantare, id eſt, os noſtrum aperire, & fidem ſanctæ trinitatis palam prędicare. Hoc facere illis non licebat, neque enim talis prędicatio tunc portari poterat. Nam de ſolis dicimus filijs illius captiuitatis horum notiſsimi ſunt tres pueri ſupra memorati, quia ſuo numero præſentiam, & curam adeſſe monſtrauerunt beatæ trinitatis, dum tripudiauit

in

in camino ignis ardentis, sed & de omnibus sanctis antiquioribus, Patriarchis, & Regibus, & Prophetis, quicunque cognouerunt mysterium eiusdem sanctæ trinitatis. Salices enim erant non solum homines Babylonij, siue Assyrij siue Persę, & Medi, verumetiam homines Israelitici, siue Iudaici generis, ita vt oporteret maximè propter eos cantionis huiusce organa suspendi, id est, gloriam sanctæ trinitatis, aut reticere, aut sic loqui, vt non audiretur foris, sic scribere, vt signatus liber non posset vulgo legi. Quid tandem accidit, vel quid actum est, vt vacaret nobis cantare canticum domini, cantare siue clamare cum sanctis Seraphin, sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria tua, atque hic modo fidem nominis tui palam prædicare ô beata trinitas? Quomodo accidit, vt ita possemus cantare canticum Domini in terra aliena? Danie. 3. Saliceserāt etiā Iudęi. Esa. 6.

De magna Roma, quod ipsa fuerit magna Babylonia, quam diu persecutionem contra cultores eiusdem trinitatis, quæ apud illam priorem Babyloniam clarificata est in illis tribus pueris. Cap. V.

MIra res ipsa, quæ fuerit Babylon quædam Hierusalem facta est filia supernæ Hierusalem facta est & noua Syon, quæ fuerat Babylon: illam, quæ dicitur, vrbem Romanam dicimus, quia fuit Babylon, & nunc est quædam Syon: Est(inquam) secundum fidem beati Petri Apostoli mater ciuitatum fidelis Syon. Tunc erat ista Babylon, quando scripsit idem Petrus in Epistola sua: Salutat vos Ecclesia quæ est in Babylone electa. Romam quippe tropicè percussit ista sententia. Cum adhuc esset ista Babylon, & rex eius Nabuchodonosor, scilicet, Nero, siue Decius, aut Diocletianus, vel quiscunque talium, ipsa cum Nabuchodonosor statuam erexit magnam, & altam nimis, & populis, tribubus & linguis edixit, vt cadentes adorarent statuam, & si quis prostratus non adoraret, mitteretur in fornacem ignis ardentis. Idololatriam quippe quoad ponit illud caput orbis in sublimè extulit, ex eo simulachra sua magis æmulatum est, ex quo nouam prædicationem audiuit vnius Dei patris, & filij, & spiritus sancti. Et ex eo vniuersam ferè mundi latitudinem publicis edictis, legibusque scriptis quasi vnam fornacem ignis, velut vnum caminum multimodæ tribulationis atque ardentissimæ persecutionis, contra Christianum nomen efficit. Sed quid profecit? Sicut Angelus Domini descendens in fornacem, cum illis tribus pueris, excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis, quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristauit, nec quicquam molestiæ intulit, sic filius Dei, Angelus magni consilij. cunctis testibus suis, confessoribus sanctæ trinitatis, in illa tribulatione ita præsens interfuit, sic vel ex eo potest intelligi, quod vni ex illis Petro visibiliter occurrens, adoratusque ab eo, & interrogatus: Domine, quo vadis. Respondit, dicens: Vado Romam iterum crucifigi, & sic excussit flammam ignis de fornace, fecitque medium fornacis, quasi ventum roris flantem, sicut expertum sese ostendit ipse martyr Laurentius, qui cum assaretur, dixit: O insania vestra, infelices non cognoscitis, quia carbones vestri non ardorem mihi, sed refrigerium præstant. Quid multa? Sicut ille Nabuchodonosor, tunc quamuis instabilis & inanis, cognouit & confessus est filium Dei. Dixit enim: Ecce ego video viros quatuor solutos, & ambulātes in medio ignis, & species quarti similis est filio dei: sic & multo verius, multoque constantius, Romanum imperium tandem cognouit filium Dei, & nunc vsque firmiter tenet, tenendamque pronuntiat illam vocem confessionis B. Petri: Tu es Christus filius Dei viui, ita vt etiam ad confessionem istam compellat gentes cæteras, & quodammodo dicit: A me ergo positum est hoc decretum, vt omnis populus, & tribus, & lingua, quæcunque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sydrach, Misach, & Abdenago, siue manifestius, contra Deum patrem, & filium & spiritum sanctum, dispereat & domus eius vastetur. Neque enim est Deus alius, qui possit ita saluare.

Roma tro pice Babylon dicta. 1. Pet. 5. Danie. 3. Similitudo triū puero rūad martyres Chri sti sub Romanis Vide histo riā Egesip. lib. 5. ca. 2. Roma, Imperium ad Christū cō uersum. Matth. 16. Danie. 5.

Quàm pulchrum sit mysterium, in eo quod dictum est: Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum, & de fornace succensa septuplum, quam succendi consueuerat, quid ibi numerus septenarius ualeat. Cap. VI.

TAnguntur igitur organa, resonant verba cantionum, prædicantia Deum in vnitate trinum, in trinitate vnum, succinente voce Psalmi: Quoniam omnes dij gentium dæmonia. Hic autem Dominus cœlos fecit. Quàm pulchrum mysterium, quàm iucundum in cœlo & in terra spectaculum. Tunc (inquit) hi tres quasi ex vno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum. Etenim nos omnes homines, quorum est vna catholica fides, sumus quasi tres, & vnum os habemus omnes. Tres (inquam) sumus, quia de tribus pendemus. Quibus de tribus? Tres sunt (ait Ioannes Apostolus) qui testimonium dant in cœlo, pater, & verbum, & spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt. Canticum nostrum siue verba cantionum nostrarum, laudationes sunt, glorificationes sunt, benedictiones sunt, quasi ex vno ore trium flendo canentium, canendo flentium, canendo & flendo septenarium peccatum Babylonis, accusantium. Quomodo septenarium? ait litera sacra: Et præcepit Nabuchodonosor vt succenderetur fornax, septuplum quam succendi consueuerat. Septenarius numerus insolubilis est, neque enim in æquas partes, præter solas vnitates diuidi potest, & plerunque in scripturis vniuersitatem significat, alias malorum, alias bonorum. Malorum, vt illic de qua defecerat septem dæmonia. Bonorum, vt illic: septies in die laudem dixi tibi. Significat & cor impœnitens

Psalm. 95. Deut. 3. 1. Ioan. 5. Numerus septenarius in bonā & in malā partem accipitur.

Marc. 16. Psal. 118. Gene. 4. Dani. 3. Psal. 136.

vt illic: Septies vltio dabitur de Cain. Cum hac significatione libet hic accipere, quod dictum est: Et præcepit vt succenderetur fornax septuplum, quam succendi consueuerat, vt intelligamus irremissibile peccatum Babyloniorũ, id est, omnium impiorum, qui quoad potuerunt, sanctos persecuti sunt, & corde impœnitenti perdurauerunt. Qua voce, quibus verbis accusat nostrum Canticum peccatum illorum? Memento domine filiorũ Edom in die Hierusalem, & cętera de quibus iam supra dictum est.

De quatuor bestijs, leæna, urso, pardo, & alia sine nomine terribili atque admirabili, quod contra singulas earum oppositum fuerit auxilium trinitatis, sub sacramento numeri ternarij. Cap. VII.

Dani 7. Quatuor grãdes bestiæ, quatuor regna.

QVoniam de mysterio numeri ternarij sermonem cœpimus demonstrantes, quia sancta trinitas per hunc numerum captiuorum in fornace laudantium Deum, auxilij sui præsentiam illi populo præclarè significauit, libet adhuc longius prosequi. Sciendum quippe, quia cum quatuor fuerint grandes bestię, quę ascendebãt (ait Daniel) de mari diuersę inter se: prima, quasi leęna quod fuit regnum Babyloniorum: alia similes vrso, quod fuit regnũ Persarum atq; Mœdorum: alia quasi pardus, quod fuit regnum Græcorum: quarta sine nomine terribilis atq; mirabilis, & fortis nimis quod fuit regnum romanorum.

Auxiliũ dñi per tres homines in singulis quatuor regnorũ.

Contra singulas bestias, siue regna bestialia inuenies oppositũ ternarij numeri sacramentum, id est, auxilium dñi per tres homines impensum, ad reseruandũ siue liberandum illum tunc temporis peculiarem dei populum. Magnum quippe tunc (vt superius iam dictum est) negotium agebatur, pro quo sancta trinitas solicita esse, & solicitudinis signum tali numero, scilicet, ternario, demonstrare laudabiliter dignaretur. Nunquid enim parum quis putat, quod de populo illo Christus Deus & homo secundum promissionẽ nasciturus erat. Nimirum pro causa ista dignum se beata trinitas faciebat, in eo quod de reseruatione gentis illius curare, & solicitam esse significabat.

Alia causa Danielis, alia triũ puerorum Danie. 2.

Et vt de prima quidem bestia, quod erat regnum Babylonicum, iam dictum est, sed deest aliquid. Potest enim dicere aliquis quia non per solos tres pueros, sed & per quartum Danielem, Nabuchodonosor victus, & Deus glorificatus est. Determinãda ergo est causa trium puerorum diligentius ab illa causa Danielis, propter quam Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, & Danielem adorauit, & ab illa propter quam (iubente Deo) Balthasar indutus est Daniel purpura & circundata est torques aurea collo eius, & prædicatum est de eo & ab illa propter quam missus est idem Daniel

Dani. 5. Dani. 14.

in lacum leonum & Deus ait, misit Angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi quia coram eo iustitia inuenta est in me. Ab istis (inquam) tribus causis, in quibus vnus idemq; Deus trinus & vnus, vnum Danielem clarificauit, clarè secernenda est causa vna, propter quam tres pueros in fornacem ignis missos liberando, Deus idem semetipsum clarificauit. Hæc enim sola causa trium puerorum idololatria imò & caput idololatriæ fuit, ante quod nullus regum aut principium leges mortis legitur dictitasse pro zelo idoli sui. Nonne igitur eo magis constat, quod non casu, sed prouidentia Dei, tantummodo tres pueri sunt illi martyrio destinati, quo bestia leæna docta fuit saltem ad horam assumere vocem hominis, & Deum confiteri.

De urso, id est, regno Persarum & Mœdorum, quomodo ibi altißimus suam potentiam clarificauit sub eodem sacramento numeri ternarij, id est, trium regum, in reædificatione templi uel ciuitatis. Cap. VIII.

1. Esd. 1.

NVnc demum de alia bestia, quæ erat similis vrso, scilicet, de regno Persarum & Mœdorum, accipe quomodo altissimus suam potentiam clarificauerit, eodem sub sacramento numeri ternarij. In anno primo Cyri Regis Persarum, vt impleretur verbum Domini ex ore Hieremiæ: Suscitauit Dominus spiritum Cyri Regis Persarum, & transduxit vocem vniuerso regno suo, etiam per scripturam dicens: Cyrus Rex Persarum, Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse præcepit mihi, vt ædificarem ei domum in Hierusalem, quæ est in Iudæa. Hac voce transducta cum ascendissent omnes, quorum suscitauerat Deus spiritum, vt descenderent ad ędificandum templum Domini, cum vasis argenteis & aureis, quę tulerat Nabuchodonosor de Hierusalem, & ædificare incœpissent templum Domini: audierunt hostes, & impedierunt opus domus Domini, & intermissum est, & non fiebat vsque ad annum secundum Darij Regis Persarum. Ille videlicet Darius, confirmans decretum, quod propositum erat huiusmodi: Omnis homo, qui eam mutauerit iussionem, tollatur lignum de domo ipsius, & erigatur, & configatur in eo, domus autem eius publicetur. Deus autem qui habitare fecit nomẽ suum ibi, dissipet omnia regna, & populum, qui extenderit manum suam, vt repugnet & dissipet domum dei, illam quę est Hierusalẽ, ita subscripsit. Ego Darius statui decretũ, quod studiosè impleri volo. Post hęc verba tertius Artaxerxes idipsum corroborans, ita scripsi: Artaxerxes rex regũ Esdrę sacerdoti, scribæ legis Dei cœli doctissimo salutẽ. A me decretũ est, vt cuicunq; placuerit in regno meo de populo Israel, & de sacerdotibus eius, & de Leuitis ire in Hierusalẽ, tecum vadat, &c. vsq; sed & imperitos docere libere, & omnis qui non facit legẽ Dei tui, & legẽ regis diligenter, iudicium erit de eo siue in mortẽ, siue in exilium, siue in condemnationem substantiæ suę, vel certè in carcerẽ. Nunquid casu hoc mirabile accidit, vt quem verũ & solum Dei contra caput idololatrię Babylonicę testificata est, in camino ignis victoriosa fides trium puerorum Iudæorum, illius domum & ciuitatem, quæ destructa fuerat, reædificare iuberet concordi decreto,

1. Esdr. 6. 1. Esdr. 7. Trinitatis consilium per tres illos reges

beneuolentia

beneuolentia trium regum Paganorum? Non vtiq; casu, sed cœlesti industria, per magnum ac semper prouidum sanctæ & indiuiduę trinitatis consilium. Difficile videtur, ac penè impossibile, quod dicimus sanctam trinitatem assimilatam fuisse etiam in tribus prædictis regibus gentilibus, imo nec nos istud suspicari auderemus, nisi quia hoc ipsum primus authoritate sua per os Esaię prophetæ declamauit longè antè spiritus sanctus de Cyro, qui fuit horum trium primus. Præmisso namq;: Ego Dominus faciens omnia, extendens cœlos, & stabiliens terram, qui dico profundo, desolare, & flumina tua arefaciam, qui dico Cyro, Pastor meus es, & omnem voluntatem meam complebis, qui dico Hierusalem ædificaberis, & templo fundaberis, ita subiunxit. Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dextram, &c. vsq;: vt scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum Deus Israel, propter seruum meum Iacob & Israel electum meum, & vocaui te nomine tuo, assimilaui te, & non cognouisti me: accinxi te, & non cognouisti me. Nisi (inquam) antè tot annos istud authoritate sua signasset spiritus sanctus, dicendo illi Cyro tanto posterius nascituro, assimilaui te, & nisi ratio conduceret, conuenire vel congruere cęteris eiusdem beneuolentiæ regibus Dario & Artaxerxi, quod vni Cyro dictum est, assimilaui te. Quid auderet dicere sanctam trinitatem in tribus paganis regibus pro tali opere assimilaui fuisse?

Esa. 44. 45

Prophetia Esaiæ de Cyro & rege Persarum.

Trinitas assimulata in tribus regibus Persarum

Item, quomodo ex tribus tantum personis præuisum est auxilium sanctæ trinitatis aduersus Aman, ne deleret genus Iudæorum, unde oportebat Christum nasci. Cap. IX.

VEniam ad illam eiusdem vrsi ferocitatem, id est, eiusdem regni Persarum & Mœdorum crudelitatem ac sæuitiam plus quam bestialem, quando sub rege Assuero conatus est diabolus hoc efficere, vt salutis nostræ radix funditus extirparetur, agente Aman superbissimo, & suggerente regi Assuero, quatenus missis epistolis per omne (quod latissimum erat) regnum eius, vniuersum Iudæorum genus vna die deleretur. Quomodo vel per quantos homines econtra præuidit trinitas vnus Deus, & solicitus fuit pro gente illa, quæ arbor erat vnica, vnde salutis fructus omni mundo, & vita æterna Christus erat nasciturus? Tantummodo per istos tres, Hester & Mardochæum, & ipsum regem Assuerum. Nullatenus ergo dubitauerim illi quoq; regi Assuero in ratione ista congruere illud, quod vni Cyro, longè antequam nasceretur, Prophetica voce (vt supra memorauimus) dictum est: assimilaui te, & non cognouisti me. Quid enim? Nónne illum Deus pater quodammodo assimilauit sibi in eo maximè, quod cum diceret ei: En lignum quod parauerat Aman Mardochæo, stat in domo Aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Appendite (inquit) eum in eo, & suspensus est Aman in patibulo, quod parauerat Mardochæo? Nam vt cognoscas, quam vera, quam pulchra sit assimilatio, memento quod dixerit Apostolus de Domino Iesu Christo. Et vos (inquit) cum mortui essetis in delictis, & pręputio carnis vestræ, cõuiuificauit Deus cum Christo donans vobis omnia delicta, delens quod aduersum vos erat chyrographum decreti, quod erat contrarium vobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, expolians principatus & potestates transduxit confidenter, palam triumphans eos in semetipso. Ergo in rege Assuero Deus pater, in Mardochæo autem Deus Dei filius mirabiliter assimilatus est. Porro, in Hester gratiã spiritus sancti, siue spiritum consilij, pro tanto negotio assimilatum fuisse quis dubitet? Illa namq; mirabili vsa consilio hoc effecit vt regis animus ad gratiam & misericordiam suæ proscriptæ genti inclinaretur, & ille Aman superbissimus, in quo diabolus homicida ab initio figurabatur non vbiuis, sed in conuiuio super mensam, crapulatus & ebrius caperetur, & sententia mortis strangularetur, in eodem ipso (quod Mardochęo parauerat) patibulo appensus, nimirum secundum illius dicti mysterium, quod de diabolo ad beatum Iob dixerat Dominus: An extrahere poteris Leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius? Quasi enim captus hamo & iste fuit qui de regiſæ conuiuio magnificè gloriatus, ita vt diceret amicis suis, & lares vxori suę, regina quoq; Hester nullum alium vocauit cum rege ad conuiuium pręter me, apud quam etiam cras cum rege pransurus sum, ita prandit, ita pastillos conuiuij momordit, vt post molles edulij sapores, ferream protinus sententiam mortis exciperet,

Insidiæ diaboli per Amã contra semen Abrahæ promissũ. Hest. 3.

Auxilium per tres homines.

Esa. 45.

Coloss. 2.

Assimulatio trinitatis.

Iob. 40.

Hester. 3

Quod propter causam istam sancta Trinitas Cyrum & regem Persarum ex nomine uocauit, & assimulauit, & in corde cæterorum regum Persarum siue Mœdorum tantam benęuolentiam dedit, & quod Dominus noster Iesus Christus propter quem nascuturum illa facta sunt primus instruitur in scripturis.

Cap. X.

PRopter quid sancta Trinitas taliter & Cyrum ex nomine vocauit & assimulauit. & in corde cæterorum regem Persarum, siue Mœdorum tantam beneuolentiam dedit. Propter Iacob (ait) seruum meum & Israel electum meum. Quem propter Iacob siue quem propter Israel? Deniq; parum est si illum recipias Iacob, siue Israelem de quo scimus & legimus: Isaac autem genuit Iacob, siue illam quantulamcunq; multitudinem reliquiarum, quæ reseruatę sunt illius populi qui passim in scripturis nomine paterno vocatur Iacob, siue Israel. Et quidem nihil altius Cyrus intellexit,

Propter Christum illa omnia gesta sunt.

Esa. 45

Gene. 25.

Matth. 1.

Esa. 45

nihil supra

nihil supra quæsiuit, & hoc suffecit ad captandum eius beneuolentiam populo illi, quod Deus eo-
Esai.45 rum antè 101 annos per Prophetam suum, de ipso videlicet Cyro, tam magna prædixit, tam gloriosa
præscripsit, & ea semetipsum illi facturum promisit. Veruntamen vnus est verus Iacob seruus Do-
mini, vnus & verus est Israel electus Dei, Dominus Iesus Christus, propter quē tanta fuit cura sum-
mæ trinitati, quantam intelligimus, aut intelligere cupimus in auxilio eius, sub sacramēto numeri ter-
Christus narij. Vnde iam dictum est, & adhuc dicendum est. Dum hic attendimus, dulciter illud memoriæ
primus est, nostræ occurrit, quia iste seruus Domini primus est, qui Deo gratias egit, antè quē non facilè quem-
qui gratias piam inuenies, siue in lege, siue in prophetis, de quo manifeste scriptum sit, quod Deo gratias egerit.
in scriptu- Nondum quippe impleta fuerant beneficia Dei, quorum omnium hoc summum est, quod istum ser-
ris legitur uum suum fecit, Christum Iesum secundū formam serui, pro quo facto nimirum gratiarū actio de-
egisse Deo betur illi. Deniq; quicunq; Deo gratias agit, causam istam in ipsa gratiarum actione non habens præ
oculis, quia Deus istum seruum suum fecit, & vt faceret tanta procurauit, inter quæ gentilium quoq;
regū animos ad beneuolentiā sui nominis inclinauit: nondum intellexit, quomodo, vel propter quid
gratiæ agendæ sint. diximus, quia primus iste Deo gratias egit, etenim antè hunc nusquā in scripturis
auditam fuisse recolimus vocem gratiarum actionis, cum tot audias maxime in Psalmis voces exul-
tationis & confessionis, voces benedictionis & laudationis, voces adorationis, cantationis, iubilatio-
nis. Vox autem gratiarum actionis, vbi (quæso) prius audita est, vel audiri debuit, quam ex ore huius
serui Domini, huius electi Dei.

Gratiarum actio quid sit, & quando, & quomodo, & ubi Dominus noster Iesus Christus gratias egerit. Cap. XI.

PRimo itaq; diffiniendum est, gratiarum actio quid sit, & tūc demum demonstrandū vbi, quan-
Quid pro- do, & quomodo iste gratias egerit, non lingua tantum, sed opere & veritate, nō verbis tantum,
priè est gra sed & verbis & factis. Gratiarum actio est, diuinis beneficijs respondens digna retributio, tanta
tiarū actio videlicet, vt ei nihil ad perfectionem desit, vel qua maior esse non possit. Gratiarum (inquam) actio
Iohan.15. est, & digna retributio respondens beneficijs Dei charitas, qua maiorem nemo habet, aut habere po-
test, vt animam suam ponat pro amicis suis. Huiusce charitatis spiritus dicit in Psalmo. Quid retri-
buam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini in-
Psal.115. uocabo. Huius tantæ charitatis, quæ vera (vt iam diximus) & perfecta est gratiarum actio, conscius
sibi iste seruus Domini, gratias egit. Primo, vbi secundum Iohannem multa locuturus de sacra-
Iohan.6 mento corporis & sanguinis sui, accepit quinq; panes, & cum gratias egisset, respiciens in cœlum (vt
Matth.14. alij Euangelistæ referunt) distribuit discumbentibus. Secundo, vbi Lazarū mox suscitaturus, eleua-
Marc.6 tis sursum oculis: Pater (inquit) gratias ago tibi, quoniam audisti me, ego autem sciebam, quia sem-
Lucæ.9 per me audis, quæ videlicet suscitatio Lazari maxima inuidentibus Iudæis, vt eum interficerent, cau-
Iohan.11. sa fuit. Tertio, ipsa nocte qua tradebatur, vbi accepto panē & calice, gratias agēs dedit discipulis suis:
Matth.26 Hoc est (inquiens) corpus meum. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur.
Roma.5 Hic ergo fidelis & verax liberè profiteri poterat quod ageret gratias, quia in veritate gratias agebat,
paratus pro nobis, cum adhuc inimici essemus, calicem accipere, quem pater illi dabat. Quam ob
causam ita gratias agere patri seruus iste promptus erat? Debemus enim scire, quia gratias agere mi-
Ephe.4 noris est scilicet formæ serui, & idcirco cum dicit: Pater gratias tibi, nō vnam personam, sed tres in-
telligimus personas, patris, & filij, & spiritus sancti, qui vnus Deus est, & pater omnium, sicut Apo-
stolus dicit, cui nos quoq; orātes dicimus: Pater noster qui es in cœlis. Cæterum vbi dicit: Pater meus
vel patris mei, vel patrem meū, ipso possessiuo pronomine proprietatem suā filius vnigenitus discer-
Matth.6. nit, & vnam tantummodo personā nomine patris oportet intelligi. Quam ergo ob causam ita gra-
tias agere promptus erat? Quoniam audisti me, inquit: Ego autem sciebam, quia semper me audis.
Iohan.11. Vbi (quæso) audierit eum? Nunquid seorsum antequam accesserat ad locum, vbi posuerat Lazarū,
secretius orauerat, & responsum acceperat, quod posset suscitare eum, & idcirco dixit: Pater, gratias
ago tibi, quoniā audisti me, ego autem sciebam, quia semper me audis? Exilis est ista suspitio, nec at-
Christus tingit ipsam dignitatem gratiarum actionis, siue maiestatem ipsius gratias agentis: quia non in humi-
multifariā litate precū, sed in potestate verbi sibi insitā habeat omnē operationem virtutum. Longè aliā multo
exauditus excellentiorem, magisq; operosam auri audienti memorat semet exauditionem, quia longè antequā
est. iste seruus domini fieret secundū formam serui, aut formaretur ex vtero virginis exauditus est in cun-
ctis necessitatibus humani generis, exauditus in patriarchis, exauditus in regibus vel iudicibus iustis,
exauditus in prophetis, exauditus in filijs captiuitatis, de quibus iam supra diximus, exauditus in Ma-
Apoca.12. chabæis fratribus, de quibus adhuc dicturi sumus, exauditus in omniū clamore mulieris in vtero ha-
bentis, & pariendo clamantis, & cruciatū sustinentis, vt pareret, id est, in desiderio antiquæ Ecclesiæ
Christū ipsum in promissione habentis, & ipsum venire desiderantis, & quasi parturientis, & partu-
Psal.19. riendo dolentis, donec ille veniret. Nónne clamor ille, cum tui causa fieret, tuus erat clamor ò Iesu
Christe? Propterea tibi, quasi iam præsenti, quidam illorum dixit: Exaudiat te Dominus in die tribu-
lationis. Vera causa hæc digna gratiarum actione, vt diceres: Pater gratias ago tibi, quoniam au-
disti me, quia omni mundo aduersitatem nasci fecisti. Et ego sciebam (inquis) quia semper audis,
Deus enim eras, & nunc es, & cuncta hæc fieri causa tui noueras, antequā ex virginis vtero nascereris.
Debebat

De bestia tertia, scilicet pardo, id est, regno Græcorum, quomodo sancta trinitas contra illud auxilij sui præsentiam per uiros tres, per tres duces fratres, Iudam, & Ionathan, & Simonem demonstrauerit. Cap. XII.

Diximus de duabus bestijs, leæna & vrso, qualiter contra illas sancta trinitas præsentiam sui in numero auxiliatorem consignificauerit: nunc iam de bestia tertia, scilicet de pardo, dicendum, qualiter actum sit per auxilium eiusdem numeri. De illa bestia hoc primitus memorandum, quia non fine arcu & gladio de ore eius ille populus Dei liberatus est. Eatenus sicut euenerat, sic prædictum fuerat per Prophetam Osee: Et domui Iuda miserebor, & saluabo eos in Domino Deo suo, & non saluabo eos in arcu & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus. Denique quod Nabuchodonosor coram seruis Dei excelsi prosterneretur, & eum solum ac verum esse Deum semel & iterum, ac tertio victus confiteretur: itemque vt domus Dei in Hierusalem, quam ille destruxerat, reædificaretur, similiterque vt Aman malitia in caput eius reuerteretur, & in patibulo (quam parauerat Mardochæo) ipse appenderetur: non in arcu & gladio factum est, non in bello, neque in equis & equitibus sed in Domino Deo, qui solus habens corda regum in manu sua, inclinauit quo voluit, quatenus illius populi reliquiæ saluarentur, & propositum eius adimpleretur. Porro vt istius bestiæ ferocitas, id est regnum Græcorum cessaretur, in eo maximè, quod scripsit rex Antiochus, & misit libros per manus nunciorum in Hierusalem, & in omnes ciuitates Iudæ, vt sequerentur leges gentium: & in arcu, & in gladio, in bello factum est, attamen sicut per Danielem prædictum fuerat, auxilio paruulo. Tres fratres fuere duces bellorum, Iudas, & Ionathas, & Symon, & armis quidem paucis pugnauerunt, sed magna fide vicerunt. De istis latius à nobis tractatum est in opere, quod de victoria verbi Dei scripsimus, & idcirco nunc supersedendum est. Tantum enim ad præsens propositum hoc pertinet considerare in auxilio Domini, sacramentum numeri ternarij, quia more suo fecit trinitas Deus, vt auxiliando illis curam & solicitudinem suam præsentem adesse, per hunc numerum significaret, nimirum digne pro magnitudine negotij, scilicet propter spem promissionis positam omnibus sanctis in aduentu, qui tunc expectabatur, saluatoris Christi filij Dei.

Semē promissum in arcu & gladio defensum est à bestia tertia. Osee.1. Dan.2.4.14. 1.Esd.1.6.7. Hest.3.5.7. Prouer.21. 1.Mach.1. Daniel.8. Auxilium Dei in tribus fratribus.

De rectitudine iudicij, quo dictum fuerat per Prophetam Osee: Quia non addam ultra misereri domui Israel, & domui Iuda miserebor: & quod domus Iuda tres habuerit reges iustos, domus autem Israel ne unum quidem.

Cap. XIII.

Ad causam eandem pertinet quærere nunc, & scire rectitudinem iudicij, in eo quod paulo antè memorauimus dictum à Domino per Prophetam Osee: Et domui Iuda miserebor. Præmiserat enim: Quia non addam vltra misereri domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum, & nunc demū istud edixit: Et domui Iuda miserebor, & saluabo eos in Domino Deo suo, & ita factum est. Nam decem tribuum captiuitas permansit irreuocabilis, qua captiuauit rex Assyriorum, & transtulit Israel in Assyrios, posuitque eos in Aila, & in Abor, iuxta fluuium Gozam in ciuitatibus Medorum. Tribus autem Iuda præfinito tempore saluata in domino Deo suo, & de Babylonica captiuitate reuocata est. Istud ergo quærentibus vel scire volentibus, pro rectitudine iudicij cito respondetur, quia quamuis peccauerit tribus Iuda, regnum Dauid in multis, sicut & decem tribus, regnū Hieroboam, quas ille scidit à domo Dauid, attamen in hoc benè fuit, quod secundum sæpè dictum (quo valdè delectamur) ternarij numeri sacramentum, tribus Iuda causam decem tribuum in iudicio superauit. Tres quippe misericordiæ viros, tres reges iustos Deus iudicij Dominus, in tribu Iuda inuenit, Dauid & Ezechiam & Iosiam. Nam præter tres istos omnes peccauerunt. De regibus autem decem tribuum constat, quia omnes peccauerunt, nullusque excipi potuit, quia nullus eorū recessit à peccatis Hieroboam, idem à vitulis quos fecit Hieroboam. In tribus Iuda tres, vt iam dictum est, ab eiusmodi peccato liberi & iusti fuerunt, & de alijs nonnulli de peccato suo pœnitentiam egerunt. In regibus autem decem tribuum, vnus & idem fuit idololatriæ cultus, dumtaxat in illis vitulis: nam cultum Baal aliquis illorum deleuit, scilicet Ieheu filius Namsi. Sed quantum valuit, Baal delere, & nihilominus vitulos pro Deo colere. Propterea dictum illud propheticum valdè congruit illis regibus Samariæ: Qui optimus in eis est, quasi paliurus, & qui rectus quasi spina de sepe.

Osee.1. 4.Regū.17 Cur tribus Iuda saluata potius estquā decem tribus Israel. 4.Regū.10 Mich.7.

Epilogus saluationum, quod à uerbo promissionis usque ad natiuitatem Christi septies saluatus sit populus ille, de quo oportebat nasci Christum: & hoc pertinere ad sanctæ trinitatis mysterium, quia singulæ saluationes factæ sunt propter tres siue per tres uiros, qui inuenti sunt in medio eorum. Cap. XIIII.

Ecce quoties gens illa saluata est propter tres viros qui inuenti sunt in medio eorū, sub magno sanctæ trinitatis mysterio, sicut iam sæpè dictum est. Primo vbi seruiebant in Aegypto propter peccatum patrum suorum, qui vendiderant Ioseph fratrem suum, clamantes ad Dominū, exauditi sunt propter illos patres & maximos tres viros, Abraham, Isaac, & Iacob, dicente scriptura: Ascenditque clamor eorum ad Dominum pro operibus & audiuit gemitum eorū ac recordatus est fœderis quod pepigerat cū Abraham, Isaac & Iacob. Item cū dixisset vt disperderet eos, propter vitulū quem fe-

Gene.37. Exod.2. Exod.32.

quem fecerant, pepercit eis propter eosdem viros, stante Moyse in conspectu eius in confractione,
id est, in nimia mentis humilitate, ac dicente: Cur Domine irascitur furor tuus contra populū tuum?
2. Regū. 12. Recordare Abraham, Isaac, & Israel seruorum tuorum. Deinde cum fecissent duos vitulos, secuti
2. Para. 28. Hieroboam, & scissi à domo Dauid, & tribus quoq; Iuda coluisset Deos gentium, & proinde pars
Domus Iuda saluata. vtraq; iuste tradenda esset in captiuitatem: saluata est eadem tribus Iuda propter viros tres, qui inuenti sunt in medio eorum, Dauid, Ezechiam, & Iosiam, præter quos omnes peccatū commiserunt,
ꝓpter tres reges. ait Iesus filius Sirach: Nam reliquerunt legem potentes reges Iuda, & contempserunt timorem Domini. Deinde cum in captiuitatem ducti communem haberent luctum, iuxta illud: Super flumina
Eccle. 49. Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Sion, maximum consolationis incremen-
Psal. 136. tum adepti sunt per viros tres, qui inuenti sunt in medio, Sydrach, Misach & Abdenago: quia contempserunt iniqui regis imperium, & in medio fornacis ardentis gloriosè triumphauerunt. De-
Tres reges inde vbi placuit Deo vt solueretur captiuitas, & fundaretur templum quod destructum fuerat, &
Persarum. reædificaretur ipsa ciuitas Hierusalem. Hoc itidem per viros tres Deus effecit, per quales voluit, &
per quales fieri oportuit, scilicet non per ipsos tantum captiuos & inopes, sed per eos sub quibus captiui tenebantur reges potentes, Cyrum, Darium & Artaxerxen. Deinde vbi voluit superbissimus
Aman delere vniuersum genus Iudæorum, per istos tres salus facta est, Hester, & Mardochæum, &
Assuerus, Mardoclię us & Hester. ipsum regem Assuerum. Deinde cum idem agere conaretur diabolus sub regno Græcorum, per
trium ducum Iudæ & Ionathæ & Simonis, bellicam virtutem ac præclaram fidem, illius populi reliquiæ saluatæ sunt. Valde iucundum in istis numeris mysterium, quia septies, sicut hic enarratum
est, propter viros tres, siue per viros tres, Deus vnus & trinus, id est, quem confitemur & colimus,
pater, & filius, & spiritus sanctus, populum illum saluauit & liberauit, vsq; ad implendum verbum
promissionis per quod & nos salui facti sumus.

Non ita nunc esse populo illi post natum Christum, sed si fuerint, ait Dominus, tres uiri isti in medio eius Noe, Daniel & Iob, uiuo ego quia ipsi soli iustitia sua liberabunt animas suas. Cap. XV.

Ezech. 14. Accipe autem, quid nunc Dominus dicat per Prophetam Ezechielem, fili hominis terra, cum peccauerit mihi, vt præuaricetur præuaricans, extendam manum super eam, & interficiam
Obiectio de tribus, Noe, Daniel & Iob de ea hominem & iumenta. Et si fuerint tres isti viri in medio eius, Noe, Daniel & Iob, viuo
ego, quia ipsi soli iustitia sua liberabunt animas suas. Nec semel dixisse contentus, secundo & tertio
& quarto sententiam repetit, viuo ego, quia nec filios nec filias liberabunt, sed ipsi soli liberabuntur,
viuo ego, non liberabunt filios neq; filias, sed ipsi soli liberabuntur, viuo ego, quia filium & filiam,
non liberabunt, sed ipsi soli iustitia sua liberabunt animas suas. Quatuor iudicia sua Dominus distinguens, famem, malas bestias, gladium, & pestilentiam: de singulis eandem sententiam subscripsit: At
non omni, sed cuidam terræ, cum peccauerit: non omni inquam, sed cuidam terræ, nam post omnia
hæc, ita subiunxit: Quod & si quatuor iudicia mea pessima, gladium & famem & bestias malas &
pestilentiam misero in Hierusalem, vt interficiam de ea hominem & pecus: tamen relinquetur in ea
saluatio educentium filios & filias. Nisi istud decreuisset, nisi quandam terram in superioribus sententijs, quæ longe diuersa sit ab Hierusalem intelligi voluisset: nimirum id quod ait, Noe, Daniel &
Iob, ipsi soli iustitia sua liberabunt animas suas, contrarium videretur ei quod hactenus narratū est,
quia multoties propter viros tres & per viros tres gens illa liberata est. Quomodo ergo separationem fecit terræ ab Hierusalem, quid nisi separationem intelligere debemus terræ, id est, synagogæ,
quæ nunc vsq; blasphemat Christum, quem crucifixit, ab Hierusalem, id est, ab Ecclesia quę in Christum credit? Sed dicit aliquis: Quomodo in medio terræ illius, id est synagogæ quæ Christum cru-
Solutio. cifixit, vnquam esse potuerunt tres isti viri, Noe, Daniel, & Iob? Ad hæc inquam, isti quidem tres viri Noe, Daniel, & Iob, longe ante fuerunt, longe ante ab hac vita decesserunt, quam illa terra maledicta crucifigeret Christum Dei filium. Sed si causam illorum rite discernas, scilicet quia Noe arcā in
communi periculo erexit, & Daniel cœlibem vitam duxit, & Iob propriæ domui suæ benè præfuit,
maximè ex eo notus, quod in tentatione inuentus est fidelis, patenter intelligis, quia in medio terræ
illius fuerunt, & de medio terrę illius ad nos venerunt tres viri isti, Noe, Daniel, & Iob. Quod si pa-
1. Cor. 7. rum videtur communiter demonstrare in omnibus Apostolis Christi, qui in medio terræ illius fue-
Ephe. 2. runt, & inde venientes tres viuendi ordines supradictos nobis gentibus ordinauerunt, ecce quasi di-
1. Timot. 3. gito demonstrare possumus quosdam ex illis, videlicet Apostolis, tres viros, Petrū, & Iohannem, &
Paulū, valde similes illis, Noe, Daniel, & Iob. Deniq; Petrus pręcipuus rectorū Ecclesiæ, ipse est quasi
Noe: & Iohānes præcipuū exemplar cœlibis, seu virginalis vitæ, ipse est quasi Daniel: & Paulus qui inter cætera, in quibus plus omnibus laborauit, cōiugalem quoq; vitā bene ordinauit, ipse est quasi Iob.

Quali à gladio & fame, qualibus à bestijs, quali à pestilentia, propinquos suos secundum carnem Iudæos, Apostoli non saluauerunt, & quod ipsi fuerint in medio eorum quasi Noe, Daniel, *&* Iob. Cap. XVI.

Bestia quarta. Daniel. 7. Nunc igitur demonstrandū est, quali à gladio & fame, qualibus à bestijs, quali à pestilētia propinquos suos secundum carnem Iudæos nō saluauerint, sed ipsi soli animas suas liberauerint,
& quam

& quam ob causam iuste hoc fieri debuerit. Quod vt euidentius fiat, iam ordine accedendum est ad illam bestiam quartam sine nomine, de qua sic scriptum est: Post hæc aspiciebam in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis atq; mirabilis & fortis nimis, dentes ferreos habens magnos, cōmedens atq; comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans. Quomodocumq; regnum Romanum, bestia magna, terribiliter atq; mirabiliter dentibus magnis, dentibus ferreis cęterarum gentium robur comederit atq; comminuerit, non adeo pertinuit ad illos captiuos, quorum vni hęc reuelata, per quorum vnum hæc nobis scripta sunt. Cura enim erat illis tantum de genere suo, cura erat spiritui prophetico de illis propter Christum, qui nasciturus erat ex eodem populo. Sicut ergo de cæteris bestijs scimus, quia taliter demonstratæ sunt, verbi gratia, vt vni diceret: Surge comede carnes plurimas, propter populum Iudaicum, de quo Aman dixit regi Assuero: Si tibi placet, decerne vt pereat, ita & de ista bestia quarta, bestia terribili atq; mirabili. quod dictum est: Comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans, ad eundem populum spectat, quem, ducibus siue principibus Tito & Vespasiano, regnum illud comedit atq; comminuit, tam terribili comestione, tam mirabili comminutione, vt nulli vnquam populo, vel ciuitati ab initio seculi taliter contigerit, sicut Iosephus scriptor admirando pariter & dolendo patenter edisserit, & reliqua sic pedibus suis conculcauit, vt nunc vsq; patet, quia in omnes gentes ducti sunt captiui, qui reliqui fuerunt ex eis. Nunquid tres viri isti, Noe Daniel, & Iob, si fuissent in medio eorū liberassent eos? Fuerunt autem similes istorum aliqui in medio eorum, scilicet Apostoli, & multi credentes in Christum, sed non liberauerunt eos, imo vt ipsi soli liberarent animas suas. per diuinam iussi sunt reuelationem imminente obsidione, exire de medio eorum. Nonne hoc fuit quasi Noe, & Daniel & Iob exire de medio eorum? Remanserunt autem in medio eorum tres alij valde contrarij, Eleazarus, & Iohannes, & Simon, authores & principes nimis crudeles seditionum inenarrabilium, & ita mirabiliter euenit, vt cum in Babylone audieris, tres video viros ambulantes in medio ignis, & aspectus quarti, similitudo est filij Dei. Hic econtra in ea, quæ dicebatur Hierusalem, exclamare possis: Tres video viros obtinentes miseram Hierusalem, discindentes eam & excruciantes gladio & fame, miserabilibus modis, tres (inquam) viros principes iniquitatis, & totius latrocinij, & aspectus quarti similis est Barabbæ latronis seditiosi. Nam quia Barabbam sibi prælegerunt, Christum autem Dei filium interfici petierunt, idcirco omnis Noe, & omnis Daniel, & omnis Iob recessit ab eis. & iusto iudicio, cum foris obsiderentur à Romanis, intus dati sunt in prędam tribus illis authoribus seditiosis, qui contra semetipsos diuisi, communiter diruperunt, & certatim effoderunt viscera ieiuna & esurientia plenę ciuitatis.

Daniel.7.
Hester.3.
Iose. de bello iud. li.7.
Hist. Eccl. lib.3. cap.3
Daniel 3.
Matth.7.

Quod uel quale fuerit peccatum terræ illius, quam Noe, & Daniel, & Iob saluare non potuerunt, & quomodo Iudæi blasphemauerunt, uel dixerunt contra spiritum sanctum. Cap. XVII.

Peccatum Iudęorum grauissimum.

HOc iudicium terræ illius quæ peccauit, non quomodocumq;, sed ita quemadmodum dixit: Terra cum peccauerit mihi, vt præuaricans præuaricetur. Quidnam est pręuaricando præuaricari, nisi perseuerare in proposito præuaricationis corde impœnitenti? Hoc denique est peccatum terræ illius grauissimum, scilicet Iudæorum, quibus maximè & primo loco, & deinde hæreticis illa redargutio congruit: Filij hominum vsquequo graui corde. Quomodo illi maximè præuaricati sunt, id est, in pręuaricatione perseuerauerunt? Filium Dei Dominum Iesum Christum in pręuaricatione sua reprobauerunt & crucifixerunt. In præuaricatione inquam, id est, contra legem suam. Dixerat enim in lege Moyses: Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor existam. Ergo Dominum Christum reprobando, præuaricati sunt, præsertim cum legitimum haberent signum, per quod intelligere eum possent esse Prophetam illum, scilicet sufficiens in opere & sermone eius veritatis testimonium. Sed forte aliqui de ignorantia se excusare potuerunt dicentes eum esse magum. Proinde cum blasphemaretur ait: Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur illi. Et cum pateretur, pater, inquit, ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt. Sed quid post hæc? Quomodo terra illa inexcusabilis facta est, vel quomodo præuaricans præuaricata est, vt inexcusabilis esset? Venit spiritus sanctus super discipulos eius, quos nimirum significans dixerat illis: Et si ego in Beelzebub principe dæmoniorum ejicio dæmonia, filij vestri in quo ejiciunt? Ideo, ipsi iudices vestri erunt. Ejiciunt dixit, id est, certissimè ejicient, magis quam nunc, cum spiritus sanctus aduenerit. Venit, inquam, spiritus sanctus manifesta virtute testimonium perhibere, quod ille esset Christus, & tunc adimpletum est quod dixerat illis: Cum autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre spiritum veritatis, qui à patre procedit ille testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis. Hoc facto nihilominus in prævaricatione perseuerauerunt & blasphemare non cessauerunt, & tunc demum contra Spiritum sanctum verbum dixisse iudicati sunt, & illa sententia venit super eos: Qui autem dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro.

Ezech.14.
Psal.4.
Psal.4.
Deuter.18.
Christus vtique à Iudæis audiri debuit
Matth.12.
Luc.23.
Matth.18.
Iohan.15.

De Hierusalem quæ illa sit, de qua Dominus ibidem: Quod & si quatuor iudicia mea pessima misero in Hierusalem, tamen relinquetur in ea saluatio educentium filios & filias. Cap. XVIII.

Ezech.14. ILla autem, quæ est Hierusalem, qualem habet prouentum in medio cunctarum tribulationum. Quod & si, inquit Dominus continuo in eodem Propheta, quatuor iudicia mea pessima gladium, & famem, & bestias malas, & pestilentiam misero in Hierusalem vt interficiam de ea hominem & pecus: tamen relinquetur in ea saluatio educentium filios & filias. Mira distantia, mira

Mira distãtia inter ecclesiã & synagogam apostatricẽ. oppositio illius terræ, id est, apostatricis synagogæ & istius Hierusalem, id est fidelis & Catholicæ Ecclesiæ. In illa terra, Noe, Daniel, & Iob, si fuerint in medio eius, non possunt ab vno quolibet iudiciorum istorum liberare filios & filias, sed solas animas suas: in ista autem Hierusalem, si cuncta hæc quatuor iudicia Dominus iudicat in eam, videlicet vt probetur patientia sanctorum, quod sæpe factum est. non dico, quod minus est, Noe, Daniel, & Iob, si fuerint in medio eius, liberabunt filios & filias. Sed dico, quod plus est, relinquetur in ea saluatio educentium filios & filias. Plus namq; est moriendo educere filios & filias in vitam æternam qui nõ erant, quam orando liberare ab interfectio-

1.Iohan.5. ne corporis filios & filias qui iam erant. Audiuimus, vidimus, quanta fecerit in ista Hierusalem totus mundus, in maligno positus, & maximè eadem illa bestia superius memorata terribilis atque mirabilis, quantis, quam late diffusis persecutionibus, quasi magnis & ferreis dentibus, istam Hieru-

Iohan 12. salem comederit atq; comminuerit. Sed quid nocuit? Relicta est enim in eis saluatio educentium filios & filias: quia nimirum sicut frumentum seminatum & in terra mortuum, in multiplicem resurgit fructum: ita persæpe paucis pro testimonio fidei morientibus, multa milia rationabilem patientiam illorum considerando, in Christum crediderũt. De quibus rectè dicas, quia priores illi morientes, istorum patres siue matres fuerunt, eosq; tanquam filios & filias imo verè filios & filias suo

Osee.1. sanguine pepererunt. Ista ergo est verè Hierusalem & verè domus Iuda, cui dictum illud in Osee ve-

Zach 4. raciter congruat: Et domui Iuda miserebor & saluabo eos in Domino Deo suo, & non saluabo eos

Ro Imp. erat vt Babylon. in arcu, & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus. Item in Zacharia: Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo dicit Dominus exercituum. Spiritus tuus à te procedens Domine exercituum, & ab cœnaculo incipiens: vbi expectabatur, cum pauci homines essent congregati in vnum, venit vsq; ad illius bestię dentes magnos, dentes ferreos, quæ nimirum bestia, scilicet Romanum imperium verè erat Babylonia. & per omnem persecutionis fornacem, semetipsum exhibens piis martyribus tanquam ventum roris flantem, tam diu illos refrigerauit, & tam diu filius Dei cum illis ambulauit per medium ignis & fidem illorum illæsam custodiuit: donec illa bestia homo fieret, id est, rationem admitteret, & rationabilem esse Christianorum fidem intelligens, vexillum crucis in sua fronte susciperet, ac voce humana patrem & filium & spiritum sanctum, vnum & verum esse Deum pronuncians, etiam patronum se cultoribus eius exhiberet.

De tribus viris illis, quorum hæc propria nomina fuerunt, Noe, Daniel, & Iob, qualiter suis quisque temporibus egressi fuerunt.

Cap. XIX.

EXeant igitur de terra illa quicunq; pertinere cupiunt ad tres viros istos, Noe, Daniel, & Iob, &

Ezech.14. videant illius terræ quanta desolatio, & istius Hierusalem, quam fructuosa sit probatio, Nam ecce (inquit) ipsi egredientur ad vos. & videbitis viam eorum, & adinuentiones eorum & con-

Mira mysteria trinitatis in his tribus viris, Noe. Daniel & Iob. solabimini super malo quod induxit in Hierusalem, & omnibus quæ importaui super eam & consolabuntur super vos cum videritis viam eorum, & adinuentiones eorum, & cognoscetis quod non frustra fecerim omnia, quæ feci in ea ait Dominus Deus. Magnum & pene inenarrabile sacramentum. Quomodo de terra illa, quam supra habuimus, Noe, Daniel & Iob, toties nominati ad nos exierunt, quoniam filios & filias saluare non potuerunt? Dicamus in primis de tribus viris illis, quorum hæc propria nomina fuerunt, Noe, Daniel, & Iob, qualiter suis quiq; temporibus egressi fuerint. Primus egressus est Noe cum tribus filijs, Sem, Cham & Iaphet. Daniel vero cum tribus pueris,

Gene.7. Sidrach, Misach & Abdenago, Iob autem cum tribus amicis suis. Eliphas Themanites, Baldat Suites,

Daniel 3. & Sopharna Amathites. Qualis fuit egressus illorum? Egressus Noe de congerie mortuorum

Iob.2. fuit, ad reparationem generis humani de tribus filijs, sub trina benedictione Dei dicentis: Crescite &

Gene.9. multiplicamini. Egressus Danielis cum suis concaptiuis ad consolationem ipsorum cum tribus

Dañ.2.5.14 pueris. quos de medio Babyloniæ fornacis victores recepit, glorificatus ipse tribus gratię incrementis, in conspectu trium regum, videlicet in conspectu Nabuchodonosor, interpretatione somniorum: in conspectu Balthassar, lectione & interpretatione verborum, quæ miro modo in pariete ab inuisibili visibiliter scripta sunt: & in conspectu Darij victoria laudabili, quia misit Dominus (ait)

Iob.1.2. angelum suum, & conclusit ora leonum, & non me contaminauerunt. Egressus Iob fuit in exemplum patientiæ cunctis superuenturis seculis, tribus modis tentari atque probari, scilicet occulta po-

Iob.42. testate, quam aduersus eum satan accepit, sed aperta lingua coniugis, & nimia trium amicorum sapientia, quæ illum valde afflixit, quos non recta locutus ipse per sacrificium Deo reconciliauit. Ita ergo tres viri isti, Noe cum tribus filijs, Daniel cum tribus socijs, & Iob cũ tribus amicis, fiunt duodecim, & hic nu-

& hic numerus eorum est, qui & arcam, scilicet Ecclesiam in aquis baptismi regendam primi post Christum susceperunt, & in gentibus, quasi in Babylonia Deum clarificauerunt, & in cunctis tentationibus fortiter perstiterunt. Quod qui ritè perpendit, nimirum ipse persentit hoc dictum à Domino, & cognoscens, quod non frustra fecerim omnia quæ feci. Ezech. 14.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE
Trinitatis, & processione spiritus sancti.
LIBER NONVS.

De eo quod scriptum est: Sicut qui mel comedit multum non est ei bonum, sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria: & quod scripturas scrutari non idem sit quod scrutatorem esse maiestatis. Cap. I.



Lorificationem tuam loquentes, reuerenda trinitas vnus Deus, iamdudum sub virga timoris tui pauemus, dum & tua laude nunquam cessandum, & nihilominus multiloquium esse cauendum non ignoramus. Scriptum est enim: Sicut qui mel comedit multum, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. Et alibi: Deus enim in cœlo, & tu super terram, idcirco pauci sint sermones tui. Attamen nunquid scrutari scripturas, idem est quod scrutatorem esse maiestatis? aut ei, qui quod loquitur, non loquitur extra regulam, siue authoritatem scripturarum veritatis, nunquid rectè dicas, non pauci, sed multi sunt sermones tui? Cœptam igitur laudationem Domini adhuc loquetur os meum, & hoc opus iam octo libellis protractum, in isto nono libello concludam. Quod cum fecero, ô spiritus patris & filij, quæ merces huic operi, immò quæ gratia pro ista gratia? Liceat homini interiori suam intentionem siue expectationem breuiter & occultè significando, vti verbis B. Iob: Duo tantum, inquit ne facias mihi, & tunc à facie tua non abscondar. Manum tuam longè fac à me, & fortitudo tua non me terreat. Quod est dicere, De peccatis meis vindictam non sumas, & principes tenebrarum mihi nõ occurrant, & tunc in exitu suo dicet anima mea beneficij largitate exhilarata: Eccè quod cupiui iam video, quod speraui iam teneo, ab eius facie non sum abscondita post exuuias corporis, quem in corpore posita tota dilectione fidei dilexi. Huius igitur libri vltimi materia tu mihi esto domus sanctissima, cum tuis septem columnis, quam sapientia sibi ædificauit. Nam tui quidem in superioribus loco quodam memini, sed septẽ columnarum sacramentum, quod ferè omnibus notum est, huc vsq; distuli, notitię communi sibi vsitatæ lectioni supererogare cupiens aliquid in domo ista, quæ est templum corporis dominici, ad laudem spiritus sancti, à patre & filio procedentis.

Prou. 2. Premiũ laboris post hanc vitã Iob. 13. Argumentũ huius libri noni. Prou. 9.

Quod domus illa, quam sapientia sibi ædificauit, sit corpus Christi, & quod in istam domum processio spiritus sancti tertio celebrata sit, primo ad ædificandum, secundo ad exornandum, tertio ad dedicandum. Cap. II.

Hic ergo in primis illud memorare libet, quia in domum istam processio spiritus sancti tertio celebrata est secundũ typum domus illius siue templi manufacti, quod Salomon magna sapientia ædificauit, mira gloria decorauit, magna solennitate dedicauit. Etenim spiritus sanctus domum istam non manufactam templum dominici corporis, sapienter per semetipsum ædificauit, decenter exornauit, gloriosè ac feliciter dedicauit. Aedificauit, inquam, in ipsa verbi incarnatione exornauit in illius veri hominis manifestatione, dedicauit in eiusdem sacrosanctæ resurrectione. Quam videlicet dedicationem ille innuit psalmi xxix. titulus, psalmus cantici in dedicatione domus Dauid. Mittit enim nos titulus ad historiam, & historiæ intelligentiam sacræ, quia sicut Dauid impensa & apparatu suo per manum Salomonis templum domino ędificauit, & postea cum iucunditate & † solennitatibus verbis ad laudem Domini dedicauit: sic corpus Christi secundum singularem natiuitatẽ, & immunitatem à peccato, fuit ædificatum: post resurrectionem vero secundum impassibilitatem & immortalitatem, æterna gloria manet dedicatum. Manifestationem vero illam dicimus qua manifestauit eum spiritus sanctus in specie columbæ, Ioanne prædicante: Et ego nesciebam eum, sed vt manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans. In istis igitur tribus splendoribus gratiæ, quę diffusa est in labijs tuis, speciosa forma pręfilijs hominum, sic sanctam trinitatem laudamus & glorificamus, vt sanctum spiritum de patre & de filio procedentem pariter prædicemus opificem istius domus, quę videlicet domus es tu secundum humanitatem, in qua requiescit ipse cum omnibus quas tibi thesaurizauit, diuitijs siue thesauris sapientiæ & scientiæ.

3. Reg. 7. 8. 1. Para. 22. † alias, solennibus. Ioan. 1. Psal. 44.

De septem eiusdem domus columnis: & quis primus autor fuerit huius numeri, ut scriberet septem spiritus Dei. Cap. III.

Sepťē colūnæ templi septem spiritus Dñi. SEptem columnas, quas excidit sapientia in ista domo sua, sicut dicit scriptura: Sapientia ædificauit
sibi domum, excidit columnas septem, septem esse spiritus dei, quis non audiuit consonantibus scri-
pturis alijs? Nam, exempli gratia Propheta Esaias dixit: Et egredietur virga de radice Iesse, & flos
de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spi-
Esa. 11. ritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini.
Numerus septenarius. Multa fuit in scripturis consonantia sanctum sepriformem spiritum, sub sacramento numeri septe-
narij, videlicet septem lampades ante thronum Dei, septem cornua agni, septem eius oculi, quod nō
est aliud, quam apud Zachariam Prophetam, in vno lapide septem oculi, & in vno candelabro septē
Apoc. 4. 5. lucernæ super caput vnius candelabri. Verum nos istud quærimus, & inuenire delectabile est quis
Zach. 3. 4. primus fuerit autor numeri huius, vt scriberet septem spiritus Domini, & quam ob causam idem sep-
tem spiritus, nomine columnarum totidē debuerint significari. Non est dubium quin omnia sint di-
uinæ autoritatis quęcunque habentur in scripturis canonicis: veruntamen tunc melius placet, & abun-
dantius lætificat ipsa diuina autoritas, cum diuina quęlibet scriptura simul autoritatem siue testimo-
Zach. 3. nium habet de aliqua priore scriptura. Exempli gratia: Quod in Zacharia scriptum est, vt iam memi-
ni, quia super lapidem vnum septem sunt oculi, cum sit diuinæ autoritatis: spiritus enim sanctus per
os omnium Prophetarum locutus est, attamen amplius ex eo delectat, quod ante istum Esaias Pro-
Esa. 11. pheta, cuius iam meminimus, scripsit apertissimē septem spiritus Dñi, ita vt singulos proprijs quoque
Prou. 9. exprimeret vocabulis. Hoc igitur quærimus, vtrum & iste qui sine dubio diuina scripsit autoritate,
sapientia ædificauit sibi domum excidit columnas septem, priorem quempiam legerit, siue audierit
Libri Mosi fons scripturarum. similia loquentem. Verbi gratia, Dauid siue Mosen. Quærentes istud, cito inuenimus, quia pręcessor
huius & omnium prophetarū, in isto sacramento numeri septenarij, Moses fuit, cuius scriptura pro-
fluens, non ab homine, siue à literatura manuscripta cuiuspiam hominis, sed ab ipsius ore, quasi fons
scripturarum est, nam cæteræ omnes scripturæ propheticæ, quasi riui sunt eiusdem fontis. Hoc de-
monstrare promptum est, si tamen paucis rem tantam lingua verbis explicare potest.

De septem diebus primis, & quod spiritus Domini qui ferebatur super aquas, ex illis cognosci debeat quod sit spiritus septiformis, primum spiritus timoris, secundum diuisionem tenebrarum & lucis, & in supremo spiritus sapientiæ, secundum diem septimum, in quo Deus requieuit. Cap. IIII.

Gene. 1. IN principio spiritus Domini ferebatur super aquas, qui videlicet spiritus Dei bonitas ipsius Dei.
Pro hac bonitate sua Deus sex diebus cuncta creauit, & in septimo requieuit. Et quoniam à crea-
Rom. 1. tura cognoscitur creator, sicut Apostolus dicit: Inuisibilia ipsius enim, à creatura mundi per ea
quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque virtus eius & diuinitas, idcirco nos ma-
ximē, qui cognoscentes Deum, sicut Deum glorificare & gratias agere cupimus, à creatura ipsorum
dierum ipsum qui ante omnem diem ferebatur super aquas debemus cognoscere spiritum sanctum.
Iob. 21. Videlicet ab illo die, quod dimisit Deus lucem & tenebras, id est, angelos bonos & angelos malos,
cognoscitur spiritus iste, quia timoris est. Timorem quippe efficit credenti animæ memoria illius iu-
dicij magni & terribilis, quo angeli tenebrarum ab angelis lucis tanta diuisione diuisi sunt, vt vltra
in æternum recuperari non possint. De quo videlicet timore, siue spiritu timoris, scriptum est in
Spiritus pietatis secundo die. Iob: Potestas & terror apud illum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. A die secundo quo
fecit Deus firmamentum in medio aquarum, & diuisit aquas ab aquis, cognosci potest spiritus Dei,
quod sit spiritus pietatis, si ritē perpendas, qua intentione fecerit Deus fabricam huius mundi, cuius
initium fuit factura eiusdem firmamenti, quod cœlum vocauit. Quidnam intendebat, sic incipiens
Prou. 8. Deus, vel sapientia Dei? Quando (inquit) præparabat cœlos aderam, quando certa lege & gyro val-
labat abyssos cum eo eram cuncta componens, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe ter-
rarum, & delitiæ meæ esse cum filijs hominum. Et quid tam pium, quam idcirco præparasse cœlos,
& fecisse hunc mundum, & in eo genus humanum, quia ipsa sapientia iam delitiabatur, quandoque fi-
Spiritus scientiæ tertio die. eri homo, & esse cum filijs hominum. A die tertio quo dixit Deus: Appareat arida, quam vocauit
terram: & germinet (ait) herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fru-
ctum iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram, quod fuit initium exornationis
Gene. 5. mundi, propter quod scriptura dicit: Plantauerat autem Dominus Deus paradisum voluptatis à
Spiritus fortitudinis quarto die principio, subauditur enim ornatus, siue exornationis terræ. Ab isto (inquam) die tertio cognoscitur
spiritus sanctus quod spiritus scientiæ, imò & scientiarum sit Dominus. Quam videlicet scientiam,
quia iam in corde suo æmulabatur Adam in paradiso positus, permissus est accedere tentator qui di-
ceret: Comedite, & eritis sicut dij, id est, similes Deo, scientes bonum & malum. A die quarto, quo
dixit Deus: Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa, & in tē-
pora, & dies, & annos: cognoscitur spiritus sanctus, quod sit spiritus fortitudinis. Quis autem eccle-
siasticorum, aut gentilium philosophorum non miratus est fortitudinem, siue potestatē in istis duo-
Psal. 135. bus magnis luminaribus, sole, & luna, & stellis, quas posuit Deus in firmamēto cœli? Primus Psalmista
dicit:

dicit: Qui fecit luminaria magna, solem in potestatem diei, & lunam & stellas in potestate noctis. Post hunc inquisitores mundi, sapientes huius seculi tanta dixerunt, tanta scripserunt de ista creatura tam mirabili, de sole & luna & stellis, quę cursus suos tam certa, tamq; firma lege custodiunt, constitutione Dei ex præcepto quod ille posuit, vt ea etiam viuere, & ex eis fata hominum pendere crederent, quod recipere nec voluit, nec debuit Ecclesia Dei. Sunt alia potestatum insignia tanto intellectu sufficientia ad comprobandum, quod verè in his fortitudo magna sit. Quinq; tenent cœlum zonæ ait Poeta insignis, quarum circa positiones vel causas temperamenti siue intemperamenti, multa insignia sese expenderunt † secularium. Nec ea reprobauit discretio ecclesiasticorum, solem intelligentes diuersitatis huius esse causam principalem, secundum quod illi positum est præceptum, ascendere sursum, & descendere deorsum. Oritur enim sol & occidit (ait Ecclesiastes) & ad locum suum reuertitur, ibiq; renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem, lustrans vniuersa in circuitu, pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Nimirum gyrando & regyrando duas temperat zonas, vna quę & media, est nimium exusta, eo quod soli semper sit subiecta, duabus autem extimis, à quibus longius abest, vel quibus gyrando & regyrando non appropinquat, frigore torpentibus, & glacie perpetua. Horum hic meminisse superfluum duceremus, nisi pro fortitudine, quæ in sole est, dicere aliquid oportuisset, maximè quia Psalmista quoq; horum meminit, dicendo: Quia neq; ab oriente, neq; ab occidente, neq; à desertis montibus, subauditur, patet locus effugij, quoniam Deus iudex est. A die quinto quo dixit Deus: Producant aquę reptile animę viuentis, & volatile super terram sub firmamento cœli, & benedixit eis, dicens Crescite & multiplicamini, cognoscitur spiritus sanctus quod sit spiritus consilij. Cuius potentia, dum super aquas fertur, hoc mirabilè fecit in creatura eiusmodi, quę rationem non habet, ita consulere nouerit suæ posteritati, vt homo rationalis non sufficiat admirari, idem animantibus etiam minimis, quæ sexto die terra produxit: Vade (inquit Salomon) ad formicā o piger, & considera vias eius, & disce sapientiā. Quæ cum non habeat ducem nec præceptorē nec principē, parat æstate cibū sibi, & congregat in messe, quod comedat, deniq; in creatura humana nō adeo mirum est, quod sit consilij capax, videlicet quia in homine inter sensualitatē & moralitatē media est rationalitas, aut in eiusmodi creatura, quęcunq; est rationalitatis expers, cum quinq; fungatur sensibus, valde mirum est tantam inesse moralitatem, siue quasi consilij solicitudinem, vt pro exemplo posit esse homini, socordiam eius implerūq; redarguens. A die sexto, siue à creatura humana, quæ die sexto facta est, cognoscitur spiritus sanctus, quod sit spiritus intellectus, non solum quod rationalis cognitus, verumetiam (quod maximum est) spiritualis intelligentiæ capax. Deniq; & si tunc primus homo non intellexit, & post eum quàm plurimi (sicut scriptum est) homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Et rursus: Animalis homo non percipit ea quæ fecit Deus, attamen spirituales fuerunt, & sunt multi, magnus enim Dominus, quos voluit, multos spiritu intelligentiæ replenit. A die septimo, cui Deus benedixit, & in quo requieuit, quem sanctificauit. Propter hoc ipsum vt in ipso requieuit, inquantum iam in hac vita, vel percipi, vel gustari potest requies ipsa cuiusmodi sit, cognoscitur spiritus sanctus, quod spiritus sit sapientiæ, quia verè ad magnam sapientiam adducit illum, quem docilem facit illius dicti: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Ista requies sapientia est, quam spiritus sanctus efficit, id est, participatio sapientiæ increatæ, quæ est ipsum verbum Dei, sapientia patris.

Ver. in Georg. Oui. in Metamor. adde, ingenia. Lucan. in Phar. Eccl. 1. Psal. 74. Spiritus consilij die quinto. Spiritus intelligentiæ die sexto. Psal. 46. 1. Cor. 2. Spiritus sapientię die septimo. Matth. 11.

Quam ob causam idem sacramentum spiritus septiformis congruum fuerit septem columnarum appellatione designari, cur & Esaias ordine conuerso spiritus eosdem ornans, à spiritu sapientiæ descenderit ad spiritum timoris.

Cap. V.

IN quantum potuit sermo fidelis fontem lucidum adiuit, de quo riuus emanauit per ora multorum, dicentium similia huic, qui cum dixisset: Sapientia ædificauit sibi domum, secutus ait: Excidit columnas septem. Quam vero ob causam, iam dictum septiformis spiritus sacramentum designari conueniebat appellatione septem columnarum? Nimirum propter gloriam magnam & honorem huius altissimi filij hominis, quia videlicet templum corporis eius, ipsa est domus quam sapientia sibi ædificauit. Domus autem quæ super columnas ædificata est, profectò ex ipsis columnis firmitatem pariter & pulchritudinem habet, & alta est. Si igitur columnas aspicis, quas nunc ordine digestas demonstrauimus, nonne talis positio domus sapientiæ illa est exaltatio filij hominis, de qua scriptum fuerat iamdudum: Gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum? Deniq; & Dominus est angelorum sanctorum, & Dominus firmamenti, id est cœli, & Dominus terræ, siue paradisi, & maris, & Dominus solis & lunę & stellarum, & Dominus omnium creaturarum, quas aquæ produxerunt & quę de terra productæ sunt, & Dominus totius generis humani, & Dominus etiam sabbati, id est, patriæ cœlestis, in qua est plenitudo illius, quam speramus requiei. Verè magna domus, pulchra, & altissima domus. Ipse septiformis spiritus, in eadem domo plenariè habitat quietissimè: nullam enim vnquam passus est, ibi offensam alicuius culpę siue negligentiæ. Hoc est quod Esaias dixit: Et requiescet super eum spiritus domini. Quod autem

Prouer. 9. Cur septē spiritus dñi dicūtur columnę domus. Psal. 8. Filius hominis dñs est omniū rerum. Matth. 12. Plena requies septē spirituum in Christo.

Esa. 11. eosdem spiritus aliter subordinauit, primum ponens spiritum sapientiæ, septimum autem spiritum
Duplex or timoris, causam siue rationem hanc habet, quia Dominus noster Iesus Christus, cuius aduentus prædo septem
dicebatur de altissimo sapiente secreto, & magna requie sua, de sinu patris huc descendit, vsque ad obespirituum.
dientiam & mortem crucis. quæ videlicet obedientia, religiosus in ipso erat timor Domini: nos autem, quorum ad eruditionem siue correptionem scripta sunt opera illa, patris, & filij, & spiritus sancti, à timore incipimus, & in sapientia perficimur, sicut alia scriptura dicit: Initium sapientiæ timor
Psal. 110.
Domini.

De ædificatione huius domus Domini, & quod ibi factum sit illud quod Psalmista dixit: Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Cap. VI.

3. Reg. 6. QVomodo factum est istud? Quomodo ædificata est ista domus? Malleus & securis & omne
Spiritus ferramentum non sunt audita in domo, cum ædificaretur, sed in secreto silentio, nulla intersanctus ob
strepente humani operis inquietudine, spiritus sanctus, qui in principio ferebatur super aumbrauit
quas, in beatam virginem superuenit, eiusque vtero ineffabiliter obumbrauit, in modum volucris outerum
uum subiectum desideratissima sessione calefacientis. Qua tamen similitudine, nisi ante nos præMariæ.
sumpta fuisset, fortè nostra infirmitas in tanto mysterio vti non auderet. Tunc itaque factum est ilLuc. 1.
lud quod Psalmista canens prædixerat: Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculaPsal. 84.
tæ sunt. Veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit. Denique misericordia spiritus sanctus est
veritas verbum Dei, filius Dei est. Item, iustitia Christus Dei filius est: pax, id est, remissio peccatorum,
Multa no- spiritus est. Quomodo, vel ad quid talis misericordia, & talis veritas, & vbi obuiauerunt sibi? Quobis inexpli-
modo, vel ad quid talis iustitia & talis pax osculatæ sunt? Quis me hoc interrogabit? vel quis idonecabilia.
us, vt ad hæc respondere possit? Interrogarem & ego aliquid, quod longe minus est, & tamen neque verbis explicari, neque sensu hominis comprehendi potest. In nido volucris, ouo subiacente, quomodo & ipsum corpus volucris, & concretus ex ouo fœtus obuiant sibi? Neque enim subsidentis corporis volucris in semen conuertitur, aut à natura sua diminuitur, vt similis illi fœtus nascatur, sed calore corporis subsidentis, ouum animatur, & succus eius in volucrem similem formatur, sicque obuiant sibi, & inuicem osculantur, id est, inseparabili amore consociantur. Quis de huiusmodi disputare suf-
3. Reg. 4. ficiat? Legimus quidem, quia disputauit Salomon super lignis à cedro, quæ est in Libano, vsque ad hyssopum, qui egreditur de pariete, & disseruit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piscibus:
Incarnatio tes non legimus eum disputando, & disserendo hæc eadem comprehendisse. Quanto minus quis
Christi inef- disputare, vel disserere sufficiat, quomodo spiritu sancto in beatam virginem, & superueniente, & infabilis no-
sua natura, siue substantia permanenti, ne quis putet, quod illic ipse pro semine fuerit, verbum Dei bis.
cum semenina substantia virginei ventris obuiauerit, iuxta illud quod iam dictum est. Misericordia
Prou. 25. & veritas obuiauerunt sibi. Non ergo hæc nobis altiora quæramus, ne velut scrutatores maiestatis arguamur. Hoc scire contenti, quia sapientia domum istam, templum sacrosanctum corporis sui, spiritu suo sibi ædificauit, spiritu (inquam) suo, id est, ex operatione, non de substantia spiritus sui, & iam dictas septem columnas, non de sola patris sui persona, quasi de alio monte excidit, sed ipsa sapientia siue filius Dei & pater eiusdem filij, sicut sunt vna substantia, sic & ambo inseparabiliter septiformem spiritum suum, indiderunt huic domui, huic homini Iesu Christo, filio Dei, filio hominis.

Item de eadem re, ad quid misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, & quale consilium de saluando humano genere illic habuerint, secundum illud beati Iob: Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera. Cap. VII.

Ad quid iusti- DIximus pro posse, quomodo & vbi misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iam dicendum
tia & pax etiam ad quid, nam etiam hoc supra propositum est. Ad quid ergo misericordia & veritas siosculatæ sūt
bi obuiauerunt? Ad quid conuenerunt? Ad quid iustitia, quæ est ipsa veritas: & pax quæ est ipsa misericordia, osculatæ sunt? Nimirum ad consulendum & habendum de rebus magnis consilium, ad pertractandum magnæ rei negotium, scilicet, quomodo saluaretur genus humanum. Non
Sūma cōsi- enim leue erat pondus huius rei, quomodo salua ratione iustitiæ seu veritatis, quæ est ipsum verbum,
lij iustitiæ siue filius Dei, hominem excusaret, & saluti restitueret misericordia, quæ est spiritus sanctus. Habi-
& pacis. ergo est consilium, imò quod ante secula fuerat, consilium præfinitum, tunc ex vtero virginis productum est ad effectum, agendo scilicet, quatenus constaret ad hominem plus calamitatis esse passum, quam peccatis suis promeruisset. Hæc ergo fuit summa consilij in illa conuentione obuiantium sibi misericordiæ & veritatis, siue osculantium iustitiæ & pacis, hominem illum diuinæ benignitatis, fructum terræ nostræ, scilicet virginei ventris oportere mortalem nasci, & mori, & resurgere à mortuis, atque ita consummatum per fidem in cordibus nostris, vt essemus nos duo, videlicet homo peccator ac propter peccatum morti addictus, & in vno quoque nostrum homo absque peccato morta-
1. Cor. 6. lis factus, & mortificatus, & idcirco mortis victor effectus. Nonne ita ô mediator Dei & hominum
Eccle. 4. homo Iesu Christe, ego & tu duo sumus? Imò nonne vnus spiritus & vnum corpus sumus? Attamen alio respectu duo sumus, & de nobis duobus sapientia loquitur: Melius est duos simul esse quam vnum.

vnum. Habent emolumentum societatis suę. Si vnus ceciderit, ab altero fulcietur: & si quispiam pręualuerit contra vnum, duo resistunt ei. Vbi fit, aut fiet istud? Nimirum in ista vita incipitur, & in porta, cuius meminit Psalmista dicendo: Non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta, in porta (inquam) id est, in exitu vitæ huius perficitur. Quomodo ibi perficitur? Astando ante tribunal Christi, & parata ibi statera, quam beatus Iob suis temporibus nondum paratam suspirans, dicebat: Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Statera ista tunc parata est, quando misericordia & veritate (vt iam dictum est) obuiantibus sibi immortalis Deus mortalis homo factus est. Cum ergo venitur ad examen stateræ huius dum statur ante tribunal iudicis huius, ibi sunt duæ lances, altera misericordiæ, altera iudicij: & tamen duo sunt (vt iam diximus) scilicet homo qui peccauit & habitans per fidem in corde eius Christus, qui non peccauit, appenduntur peccata vnius tantum in statera iudicij appenditur calamitas duorum in statera misericordię, & calamitas mortis eius qui peccauit. Verbi gratia Iob aut alterius viri fidelis, & calamitas mortis eius qui non peccauit scilicet Iesu Christi. Nonne itaque calamitas in lance misericordiæ grauior appareret quam peccata in lance iudicij? Planè grauior quasi arena maris vtpotè duplum contra simplum: quia cum simus duo, & vnus tantum peccauerit, ambo soluimus debitum mortis. Quid igitur? profectò sicut scriptum est. & nos iam meminimus, si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistunt ei, id est, si princeps mundi huius contra steterit vt accuset animam egredientem à Christo, habitante in se defensionem petit. Apprehende (inquiens) arma & scutum, exurge in adiutorium mihi.

Psal. 126. *Statera iudicij in exitu huius vitæ.* *Iob. 6.* *Ephe. 3.* *Eccl. 4.* *Psal. 34.*

Item de ædificatione domus eiusdem, quid mysterij habeat dictum illud: Domus cum ædificaretur lapidibus dedolatis atque perfectis ædificata est. Cap. VIII.

Sed iam propositum de domo tua Domine, de corpore tuo Christe, quo proposuimus ordine sermonis, persoluamus. Proposuimus namque sermone fideli concelebrare tria hæc, ædificationem, exornationem, atque dedicationem domus huius. in qua inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Iam ergo de exornatione dicendum esset. nisi quod adhuc in ædificatione capitulum nos illud tenet: Domus cum ædificaretur, lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est. Huius namque capituli mysterium intactum animus præterire non patitur. Quid ergo est, huiusmodi domum ædificatam esse lapidibus dedolatis atque perfectis nisi mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum, conceptum esse ex vtero, siue concretum in vtero virginis. secundum fidem, sermonemque fidelem Patriarcharum atque Prophetarum, qui vtique fuerunt, vel sunt lapides magni, lapides perfecti. Huic etenim vnus illorum Esaias gratulatur & dicit: Et adhibui mihi testes fideles, Vriam sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ. Et accessi ad prophetissam & concepit & peperit filium Et dixit Dominus ad me: Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina prædari. Planè hic vnus dixit, cæteris quoque omnibus sanctis prophetis, quorum per os spiritus sanctus locutus est à seculo dixisse vel dicere congruit. Omnes enim ad illam prophetissam accesserunt, omnium fides, omnium prophetiæ in illam beatam virginem conuenerunt, & ipsa sciuit quid ageretur secum secundum veritatem scripturarum. Domus igitur ædificata est lapidibus dedolatis atque perfectis, id est, incarnatio dominica secundum fidem & expositionem sanctorum, & secundum scripturas prophetarum & verum ex omnibus habet testimonium sancta domus tua Domine, iuxta illud pręconium magni prophetæ: Testimonia tua credibilia facta sunt nimis, domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudine dierum. Quàm benè autem lapides isti perfecti dicuntur etiam dedolati. Quis enim illorum viam vitæ huius pertransiuit absque dolatura tribulationis? Deuique plerique illorum fuere dolati vsque ad internecionem sui corporis. Hinc ipse Deus dicit in Osee: Propter hoc dolaui in prophetis, occidi eos in verbis oris mei. Et in actibus Apostolorum protomartyr Stephanus ait: Dura ceruice, & incircumcisi cordibus & auribus, vos semper spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri & vos. Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? & occiderunt eos qui prænuntiabant de aduentu iusti.

Coloss. 2. *3. Reg. 6.* *Lapides dolati atque perfecti sunt patriarchę atque prophetæ.* *Esa. 8.* *Psal. 92.* *Osee. 6.* *Acto. 7.*

De exornatione eiusdem domus, quasi auro exornata sit, descendente ad illam super Dominum spiritu sancto in specie columbæ, cum baptizaretur à Ioanne. Cap. IX.

Aedificata domo ista, siue templo dominici corporis, quid deinde factum est? quomodo exornata siue decorata est? Domum quoque (ait scriptura mystica) ante oraculum operuit Salomon auro purissimo, & affixit laminas clauis aureis, nihilque erat in templo, quod non auro tegeretur. Sed & totum oraculi altare texit auro, & fecit in oraculo duo Cherubin de lignis oliuarum. Secundum typum illius manufactæ exornationis, quam totam hic perscribere nimis longum esset, & exornata est domus non manufacta, de qua nunc loquimur, scilicet humanitas Christi, nostri saluatoris, anno tricesimo suæ ætatis. Nam vsque ad annum illum ignotus inter homines mansit. Illo denique anno (sicut Euangelistæ manifestè dicunt) ipse autem Iesus erat incipiens quasi annorum triginta cum baptizaretur à Ioanne descendit spiritus sanctus corporali specie, sicut columba in ipsum, & ipse plenus spiritu sancto regressus à Iordane. Quid rogo est plenum spiritu sancto regressum esse

3. Reg. 6. *Exornatio domus nō manufactę apparuit anno ętatis Christi tricesimo.* *Luc. 3.*

esse à Iordane, cum sine dubio plenus spiritu sancto fuerit ab ipsa conceptione? Quid (inquam) est
vel erat plenum spiritu sancto à Iordane regredi, nisi quia iam tempus erat opere exercere, quæ pri-
1.Cor. 10. us in potestate habebat charismata spiritus sancti? Hoc autem aurum verum, aurum purissimum
Ioan. 7. est, lapides pretiosi sunt, videlicet sermo sapientiæ, sermo scientiæ, operatio virtutum, gratia sanita-
Ioan. 15. tum, prophetia, discretio spirituum, interpretatio sermonum. Huiusmodi charismata hic extunc o-
pere cœpit exercere, vt nunquam sic locutus fuerit homo sicut hic, & nemo alius vnquam talia fe-
cit opera, qualia fecit hic. Nonne igitur domus illa operta est auro purissimo, nihilq; erat in templo
quod non auro tegeretur? Tali namq; auro, siue splendore auri, delectata sponsa eius, dicit in Can-
ticis: Manus eius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis. Tornatiles, id est, ad operandum citæ, vel fa-
ciles: aureæ, id est, operantes potentia diuinæ naturæ: plenæ hyacinthis, id est, cœlestia sacramenta
spirantes in exterioribus signis. Eatenus non apparebat, quod ornata esset domus huiuscemodi or-
natu, vsq; adeo inusitatum fuerat per annos triginta, vt cum Discipulos eligeret, & illis quoq; tali-
Marc. 3. um operum faciendorum potestatem daret, fieret nimiæ admirationis stupor in eum, sicut Mar-
cus euidenter narrat. Et cum audissent (inquit) sui, exierunt tenere eum: dicebant enim, quoniam in
furorem versus est.

Quo pertinuerit, quod ad hoc opus procedens spiritus sanctus, non in qualicunq; specie, sed in specie columbæ apparuit. Cap. X.

QVo pertinuit quod ad hoc opus spiritus sanctus non in qualicunq; specie, sed in columbę spe-
cie procedens apparuit? Reuera ad magnum pietatis sacramentum, quod manifestum est
(vt ait Apostolus) in carne iustificatum est in spiritu, apparuit angelis prædicatum est
1.Tim 3. gentibus creditum est in hoc mundo assumptum est in gloria. Non enim illud solum atten-
Christus dere debes, quod extunc verbum in carne, Deus in homine, miraculis cœpit clarificari, imò
pro nobis quod tunc pœnitentiam pro nobis agendam suscepit, baptizatus baptismo Ioannis, videlicet in
pœnitenti- pœnitentiam, quam protinus à ieiunio quadraginta dierum inchoauit, & in ea perseuerauit vsq; ad
am egit. mortem, mortem autem crucis. Verè magnum pietatis sacramentum, quia Dominus posuit in eo in-
Esa. 53. iquitates omnium nostrum in pœnitentiam. Nam eiusmodi pœnitentiam, morte crucis consum-
matam, lex sacra & mystica in sacramento sacrificij signauerat dicendo: Si holocausti oblati fuerit
domino de turturibus & pullis columbæ, offerat eos sacerdos ad altare, & retorto ad collum capite,
& rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris. Non secabit, nec ferro
diuidet eam, & adolebit super altare lignis igne supposito, holocaustum est & oblatio suauissimi o-
doris Domini. Quid enim in hac oblatione turturis & columbæ, quæ pro peccato iubetur offerri,
atq; vt post mortem hostiæ caput corpori inhæreat nisi mediatoris nostri persona signatur? Redem-
ptoris enim nostri mors, ad coniunctionem sui corporis, id est, ecclesiæ, valuit, non ad separationem.
Hebr. 9. Mediator etenim Dei & hominum, id est caput omnium nostrum, est veræ mundationis hostia. Vn-
de pro nobis mortem pertulit, vnde nobis verius inhæsit. Post sectionem ergo caput columbæ suo
corpori inhęret, quia Christum & ecclesiam nec mors interueniens diuidit. Multum igitur pertinuit
ad magnum sacramentum pietatis, quod spiritus sanctus in specie columbæ super eum apparuit, de
Ioan. 1. quo Apostolus ait: Quia per spiritum sanctum semetipsum immaculatum offerens Deo, emundauit
conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti. Adde, quod ibidem Ba-
ptista Ioannes, vbi testimonium perhibuit dicens: Quia vidi spiritum sanctum descendentem de cœ-
lo quasi columbam, & mansit super eum: tali voce, taliq; iudicio mansuetudinem eius prędicauit: Ec-
cè agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Deniq; in sacrificio Domini, sacrificio odoris suauissimi, eadē
mansuetudo agni, quam simplicitas columbæ misticè significat innocentiam & pietatem Christi filij
Dei.

De die illo quem determinauit spiritus sanctus in Dauid dicendo: Hodie si vocem eius audieritis Cap. XI.

Psal. 49. EXtunc dies illa est bonæ auditionis, dies vocis audiendæ in lenitate fidei, quem spiritus sanctus
determinauit in Dauid, & populus modo meminit. Quapropter sicut dicit spiritus sanctus: Ho-
die si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundum diem
tentationis in deserto. O vox dulcis & suauis, vox dilectionis & gratiæ, vox turturis & columbæ,
Luc. 4. quam apud Lucam taliter cœpimus audire: Regressus in virtute spiritus in Galilæam, cum venisset
Esa. 16. Nazareth, & intrasset in synagogam, & traditus esset sibi liber Prophetæ Esaię, locumq; hunc statim
inuenisset: Spiritus domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, prę-
dicare captiuis remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis: Hodie (in-
quit) impleta est hæc scriptura in auribus vestris. Ab ista voce debent corda nostra hodie mollescere
siue mitescere: hodie inquam, id est, alio die, qui alius est ab illo die, quo exiuit Israel de Aegypto per
Eccè agnus mare rubrum, & per .xl. annos tentauerunt, atq; exacerbauerunt spiritum sanctum in deserto. Nun-
Dei. quid non hoc vidit Ioannes Baptista, qui in initio diei huius videns ad se Iesum venientem, dixit (vt su-
Ioan. 1. pra meminimus) Eccè agnus Dei? Deniq; talis eius dictio talem nobis sensum efficit. Eccè cuius in fi-
Exod. 12. gura immolatus est agnus in Aegypto, sumpto sanguine qui erat in limine, & posito in superliminari,

& super

& ſuper vtrunq; poſtem, vt figuram crucis exprimeret, factumq; eſt phaſe, id eſt, tranſitus: tranſiuit enim Dominus per Aegyptum, Aegyptios percutiens, & filios Iſrael ſaluans. Nunc alia percutietur Aegyptus, & aliud mare diuidetur, & aliud manna de cœlo dabitur, & alia petra ſitientibus alias dabit aquas, & in aliam terram intrabitur, & alia ciuitas Hieruſalem inhabitabibitur, & omnia in nouum reſtituentur, dicente iſto, qui ſpiritu ſancto baptizat, eccè noua facio omnia. Igitur dies ſanctæ nouitatis tunc illexit, quando deſuper in columbę ſpecie apparente ſpiritu pietatis, pontifex declaratus eſt Chriſtus filius Dei: Pontifex (inquam) ipſe, & hoſtia, & templum, ex tunc optimè ornatum (vt ſupra diximus) ſecundum figuram templi illius manufacti, auro videlicet non corruptibili, ſed auro vero ſplendidæ diuinitatis, quæ tunc in eo ſplendere cœpit per operationem virtutum, & gratiam ſanitatum, cæteraq; opera digiti Dei ſpiritus ſancti.

Eccè noua facio omnia. Apoc. 21.

De eiuſdem domus dedicatione, id eſt reſurrectione ſecundum pſalmum uiceſimum nonum cuius eſt titulus, Pſalmus Dauid cantici in dedicatione domus Dauid. Cap. XII.

AD dedicationem domus iuxta propoſitum properat animus, id eſt, ad gloriam reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qua ſine dubio dedicatum eſt templum corporis eius, ita vt omni mortalitatis ſeu paſsibilitatis paupertate deterſa, ſolennitas ęterna, feſtiuitas ſempiterna, in voce exultationis, & confeſsionis in ea celebretur ab angelis, celebretur ab hominibus quotquot ſunt vel erunt filij reſurrectionis. Hoc loco ſenſum & verba noſtra dirigat textus pſalmi. 29. cui talis pręſcriptus eſt titulus: Pſalmus cantici in dedicatione domus Dauid. Primum autem in fundamentū ſermonis illud ponere libet, quia domus illa manufacta, quæ in typū huius ædificata fuit, vt ſupra diximus, ſub trina benedictione nominis Domini dedicata eſt, ſicut habet manifeſtè ipſa ſcripturę ſeries. Primo namq; ſic ſcriptum eſt. Conuertitq; Rex faciem ſuam, & benedixit omni eccleſiæ Iſrael, & ait: Benedictus Dominus deus Iſrael, qui locutus eſt in ore ſuo ad Dauid patrem meum, & in manibus eius, perfecit, &c. Item ſecundo. Stetit autem Salomon ante altare Domini, in conſpectu eccleſiæ Iſrael, & expandit manus ſuas in cœlum, & ait: Domine Deus Iſrael, non eſt ſimilis tui Deus in cœlo deſuper, & ſuper terram deorſum. qui cuſtodiſti ſeruo tuo Dauid patri meo quæ locutus es, &c. Deinde tertio: Factum eſt cum compleuiſſet Salomon omnem orationē, ſtetit & benedixit omni eccleſię Iſrael voce magna dicens: Benedictus Dominus qui dedit requiem populo ſuo Iſrael, iuxta omnia quæ locutus eſt, &c. Itaq; ſub trina, vt iam dictum eſt, inuocatione nominis Domini, eccleſiam ſiue domum domini dedicauit, non vnq; caſu, ſed magna cum ratione ſapientiæ quam Deus dederat illi, præſertim quia talis data fuerat regula benedicendi. Sic enim ſcriptum eſt in libro Numeri: Locutusq; eſt Dominus ad Moyſen dicens: Loquere ad Aaron & filios eius. Sic benedicetis filijs Iſrael, & dicetis eis; Benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te, oſtendat Dominus faciem ſuam tibi. & miſereatur tui. Conuertat Dominus ſuum vultum ad te, & det tibi pacem. Hoc dicimus pro glorificatione trinitatis, quia (ſicut hactenus demonſtrare curauimus) ferè nihil celebre ſiue memorabilè referunt ſcripturæ veritatis abſq; ſacramento ſancti huius nominis

Dedicatio domus Chriſti in reſurrectione eius celebrata eſt. 3. Reg. 8.

Nume. 6.

Item in eodem pſalmo de trina appellatione nominis Domini: Exaltabo te Domine, Domine clamaui ad te, Domine eduxiſti ab inferno animam meam: & de titulo alterius pſalmi, in finem canticum pſalmi reſurrectionis. Cap. XIII.

NVnc igitur perperpende quod perpulchrum eſt, quia in iſto pſalmo cantici cantati ſiue cantandi, ſecundum dedicationem domus Dauid, id eſt, corporis Chriſti, ſimiliter trina præpollet appellatio eiuſdem nominis Domini. Primo namq; dicit: Exaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me, nec delectaſti inimicos meos ſuper me. Deinde ſecundo: Domine Deus meus clamaui ad te, & ſanaſti me. Deinde tertio: Domine eduxiſti ab inferno animam meam, ſaluaſti me à deſcendentibus in lacum. Continuò ſequitur, concentus multitudinis ſub admonitione huiuſcemodi: Pſallite Domino ſancti eius, & confitemini memoriæ ſanctitatis eius. Sic in dedicatione domus illius manufactæ poſt trinam adorationem nominis Domini à Salomone præmiſſam, continuò ſequitur admonitio ad multitudinem, & magnæ feſtiuitatis vniuerſalis communicatio, proſequente Salomone. ſit quoque cor noſtrum perfectum cum Domino Deo noſtro. Et ſubſequente ſcriptura: Igitur Rex & omnis Iſrael cum eo immolabant victimas coram domino. Generalis quippe feſtiuitas eſt, feſtiuitas huiuſce dedicationis, feſtiuitas reſurrectionis. Vnde non prætereundum, quia titulum pſalmi præſcripti (qui ſic ſeſe habet, pſalmus cantici in dedicatione domus Dauid) titulus alterius pſalmi, ſcilicet ſexageſimi quinti, penè exponit qui eiuſmodi eſt. In finem canticum pſalmi reſurrectionis, tali præeunte titulo: Iubilat omnis terra Deo, pſalmum dicit nomini eius, dat gloriam laudi eius, & dicit inter cætera: Introibo in domum tuam in holocauſtis, reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea, holocauſta medullata, offeram tibi cum incenſo arietum. offeram tibi boues cum hircis. Quæ omnia myſtice ſignificant combuſtionem vitiorum, purificationem ſpiritus, omnimodamq; intentionem ad deſtructionem totius repugnātię, quaſi arietum cornutorum, & totius excellentiæ quaſi boum cornupetarum, & totius fœditatis malorum operum, quaſi hircorum. Cum huiuſmodi quippe holocauſtis introitur in domū reſurrectionis, in domum q̃ ſapientiſsimus Salomon, id eſt, Chriſtus filius dei, per ſeipſum ędificauit, id eſt, immortalitatē

Pſal. 29. De reſurrectione Chriſti.

3. Reg. 6.

Alius pſalmus de reſurrectione Chriſti.

Oblatio myſtica

& impassibilitatem, quam habent iam cœlestes spiritus, in quibus plenissimè habitat maiestas sanctæ trinitatis, quo præcursor introiuit per viam, quam illi columba, id est, spiritus sanctus demonstrauit. Passus enim idem Christus, & resurgens à mortuis festiuitatem sibi & nobis inchoauit huiusce dedicationis, tanquam caput corpori, & hanc fidem tenere, atq; in hac spe per dilectionem operari, hoc nimirum est legitimè cantare canticum Psalmi resurrectionis, iamq; stare cum cantico in illa dedicatione domus Dauid.

Cur ab illa festiuitate dedicationis, id est, à gloria resurrectionis spiritus sanctus non in specie columbæ, sed in specie ignis apparuerit, & de spiritu blasphemiæ, quod peccatum non remittetur, neq; in hoc seculo, neq; in futuro.

Cap. XIIII.

Acto. 2. MAgnam quidem habet hæc dedicatio domus festiuitatis iucunditatem, sed magnum nihilominus species quæ exinde apparuit debet incutere timorem, & excitare solicitudinem. Non enim hic in columbæ specie videndum se spiritus sanctus exhibuit, sed in specie ignis super beatos Apostolos ab illa domo processit, mittente illo secundum virtutem vel naturam diuinitatis,
Ioan. 16. quemadmodum dixit ad illos: Si autem abiero, mittam eum ad vos. Quamobrem ergo non in specie columbæ, sed in specie ignis? Attendant iam iam diuersitatem specierum istarum, scilicet columbæ & ignis, quicunq; irreuerenter istam, postquam dedicata est, aspicere audent domum Domini, qualibus ipse dixit: Ideo dico vobis. Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem
Math. 12. blasphemiæ non remittetur. Et quicunq; dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro. Attendant (inquam) qui eiusmodi sunt, imò quia tales attendere nolunt, attendamus nos quanta cum ratione diuersas species, diuersis temporibus exhibuerit apparens vnus & idem spiritus. Dicendum autem in primis, quid distet inter blasphemiam, & spiritum blasphemiæ, quoniam dixit: blasphemia remittetur, spiritus autem blasphemiæ non remittetur. Blasphemia tantum, & non etiam spiritus blasphemiæ est, cum quis ignorans loquitur aliter quam se habet veritas, vel agit quippiam contra iustitiam
Acto. 9. sicut exempli gratia, Saulus ignorans & errans agebat. Porrò spiritus blasphemiæ est, vbi quispiam
1 Tim. 1. scienter & per inuidiam veritati repugnat, quod peccatum Iudæorum est, & hæreticorum quos A-
1. Tim. 3. postolus vitandos esse denunciat: Hæreticum (inquit) hominem post vnam & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit cum sit proprio iudicio condemnatus. Vtriusq; ergo reatus discretionem habens spiritus sanctus non in specie ignis, sed in specie columbæ super dominum Iesum apparuit ante glorificationem eius & econtra, non in specie columbæ, sed in specie ignis super Apostolos post glorificationem eius. Adhuc enim qui dicebant verbum contra filium hominis, de ignorantia poterant excusari, & iccirco decebat agere eum, vel pati cuncta in spiritu mansuetudinis. Verbi gratia, vt non consentiret discipulis suis dicentibus: Magister vis dicamus,
Luc. 9.
Luc. 23. vt descendat ignis de cœlo & consumat eos? Sed diceret: Filius hominis nō venit animas perdere, sed saluare. Amplius autem, vt diceret dum crucifigeretur: Pater, ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt.

Item de eodem spiritus sancti iudicio, cum illa Apostoli sententia: Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur hostia pro peccatis.

Cap. XV.

VSque illuc patientia & mansuetudo agni, quam columbam significauerat circa vos, ô oues domus Israel, ad quos missus venerat, vnde & dicebat: Non sum missus nisi ad oues quæ
Math. 15. perierant domus Israel. Extunc vobis peccantibus, peccatum vestrum in spiritu blasphemiæ reputatur, quod neq; in hoc seculo, neq; in futuro remittatur. Iam enim non est vobis hostia, quippe quibus filius Dei, cum esset agnus, in leonē conuersus est, & spiritus sanctus, qui vt columba visus fuerat, quasi ignis demonstratus est, quia nō per ignorantiā delinquitis, sed voluntariè peccatis subuersi
Hebræ. 6. & proprio iudicio condemnati. Hinc est illud Apostoli: Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiā veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia. Terribilis autem quædā expectatio
Iudæis nec hostia, nec locus immolādi relinquitur. iudicij & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Quomodo nobis, scilicet natura Iudæis non relinquitur hostia pro peccatis, si voluntariè peccamus, id est, si vocē eius audientes, & ex scripturis cum cognoscentes, corda nostra obdurare voluerimus? Nimirum taliter, vt nec hostia, siue sacrificium nec locus siue templū remaneat in quo sacrificetur. Sic enim & Danieli præmonstratū fuerat:
Dani. 9. Occidetur Christus, & non erit eius populus, qui eū negaturus est. & ciuitatē & sanctuariū dissipabit populus cum duce venturo, subauditur Vespasiano siue Tito, & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Et deficiet hostia siue sacrificium, & in templo erit abominatio desolationis, & vsq;
Luc. 15. ad consummationem, & finem perseuerabit desolatio. Eccè quomodo iam nō relinquitur hostia pro
Iudiciū seculi per ignem. peccatis voluntariè peccantibus, id est dedicationē istam odientibus, & sacrificiū vnicū, quod in ea celebratur, secundū euangelicā similitudinē illius senioris fratris, qui sciens intus celebrari conuiuiū pro iunioris fratris reuersione voluntariè foras stabat, & nolebat introire. Quæ autem est illa quæ adhuc
Deut. 32. superest terribilis expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ cōsumptura est aduersarios. Nō enim sola

est illis pœna, quam receperunt iam in hoc seculo, cadētes in ore gladij & in omnes gentes ducti captiui. Quæ ergo illa est: Ignis (ait ipse Dominus) succensus est in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima. Hæc eadem sententia est duplicis pœnæ in hoc dicto: Non remittetur ei neque in hoc seculo, neq; in futuro: & iuste, quia non habet excusationem de peccato suo quis, voluntariè, id est, scienter peccans. & (vt ait Apostolus) filium Dei conculcans, & sanguinem testamenti pollutum dicens, & spiritui gratiæ contumeliam faciens. Hebr. 6.

Quomodo psallere, & quid psallendo confiteri debeamus memoriæ sanctitatis eius, & quod ipsa memoria missio sit filij Dei dicentis apud Esaiam: Antequam fierent: ibi eram, & nunc Dominus misit me spiritus eius. Cap. XVI.

IGitur quemadmodum dicit, vt supra memorauimus, psallite domino sancti eius, & confitemini memoriæ sanctitatis eius, cuius Psalmi titulus est: Psalmus cantici in dedicatione domus Dauid: Psallamus concorditer, & confiteamur fideliter, tanquam filij resurrectionis, tanquam sacerdotes & leuitę huius dedicationis. Quid psallemus, aut quid confitebimur? Quid psallendo & confitendo dicemus? Nunquid hoc solum quod hic audiuimus eum dicentem: Exaltabo te Domine pater quoniam suscepisti me dicentem: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum? Deniq; hoc & totus ferè eiusdem psalmi textus humanitatis, siue humanæ naturæ voces sunt, cuius Deus & Dominus est, & pater & spiritus sanctus, & ipse qui illam sibi vnitatem personæ assumpsit filius. Altius psallimus & confitemur non aliud, sed idipsum quod ab ipso accepimus, quod locutus est ipse Propheta longè antequam in carne nasceretur: Accedite (inquit) ad me & audite, hoc non à principio locutus sum in abscondito, ex tempore antequam fierent ibi eram, & nunc Dominus meus misit me, & spiritus eius. Altissima namq; est hęc memoria sanctitatis eius, cui necessario ad salutem nostram confiteamur, quia ibi eram (inquit) ex tempore cuiuscunq; meminisse potes, imò & antequam fierent, subauditur cœlum & terra. Præmiserat enim paulo ante: Manus quoq; mea fundauit terram, & dextera mea mensa est cœlos, siue ex tempore cuiuscunq;, videlicet Adę, Noe vel Abrahę, vel antequam fieret ipse Abraham, vel superiorum quispiam, ibi eram, & à principio locutus sum, non in abscondito, sed palam omni mundo, siue in Mose, siue in prophetis, imò & superius ad Abraham, siue ad Noe. Nihil enim abscondi eorum quæ futura erant, testante Propheta: Quia non faciet dominus deus verbum, nisi reuelauerit Dominus secretum suum ad seruos prophetas. Ibi inquam eram antequam fierent, & nunc Dominus Deus misit me, & spiritus eius Dominus, inquā, Deus pater misit me, voluit enim me carnem induere, siue hominem assumere, qui ante secula secundum naturam diuinam generauit me, de ventre matris meę vocauit me, & iterum in Iordane vnxit me, & euangelizare pauperibus misit me. Et secundum illa prima, & secundum hæc nouissima, psallite domino, vt sitis sancti eius & memoria sanctitatis eius. Solemus basilicas martyrū appellare memorias eorum, pro eo quod ibi psallendo & confitendo memoramus martyria illorum. Benè ergo & hic memoriam sanctitatis domini istam intelligimus domum, cuius dedicationem psalmus iste secundum pręsentem titulum, quem supra scripsimus, intendit. Huic itaq; memorię sanctitatis dñi rectè confitemur, dum propter hoc opus memorabilē, sanctum dominum prædicamus, laudamus & benedicimus sanctum dominum patrē qui filium misit, sanctum spiritum eius qui virginis vterum filio præparauit, sanctum ipsum filium qui in sanctitate sua hominem assumpsit. Et quis nisi voluntariè peccans, te ô beata trinitas in verbis istis non intelligit & nunc Dominus misit me & spiritus eius. Non ergo pars illis in dedicatione domus huius, sed foris sunt extra mensuram templi siue regulam fidei, & quamuis Christum confitendo, intus esse videantur, sicut plerīq; hęretici foris sunt & cum paganis reputantur, iuxta illud: Atrium autem quod foris templum est, ejice foras, & ne metiaris illud, quoniam datum est gentibus.

Psal. 29. Canticū filiorū resurrectionis. Luc. 23. Amos. 3. Esa. 48. Esa. 49. Psal. 29. Cōfitemini memoriæ sanctitatis eius. Apoc. 11.

De processione spiritus sancti iuxta subsequens capitulum Esaiæ: Non sitierunt in deserto cum educeret eos, aquam de petra produxit eis, & scidit petram, & fluxerunt aquæ, & de voce exultationis qua istud iubemur annunciare. Cap. XVII.

LIbet aliquantulum progredi pro tenore propositi, vt principio conueniens reddatur finis huius operis de glorificatione trinitatis & processione spiritus sancti. Vbi dixit: Et nunc Dominus misit me & spiritus eius, paucis interpositis, ait: In voce exultationis annunciate, auditum hoc facite, afferte illud vsq; ad extrema terræ. Dicite: Redemit Dominus seruum Iacob. Non sitierunt in deserto cum educeret eos, aquam de petra produxit eis, & scidit petram & fluxerunt aquæ. Petra nanq; ista domus ipsa est, de qua loquebamur, templū dominici corporis est, de cuius resurrectione sermo nobis habebatur. De quo & alius Propheta: Vidi, inquit, aquam egredientē de templo à latere dextro, & omnes ad quos peruenit aqua ista, salui facti sunt. Et hic & illic, aqua singulari numero spiritus sanctus est, ea gratia qua datur in remissionē peccatorum: Et aqua plurali numero idem spiritus est, ea gratia qua datur in diuisiones gratiarū. Huiusmodi aquam siue aquas de petra, inquit, produxit eis, quia spiritus sanctus aqua viua, q̄ qui biberit, non sitiet vnquam, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitā æternā: nimirū vt de patre, sic & de filio procedit. Cuius in figura contigit, quod petra percussa in deserto, aquā sitienti populo dedit vel fudit. Vnde & Apostolus: Bibebant aūt de spirituali cōsequente eos petra, petra aūt erat Christus. Vox exultationis inq̄, annunciate, inquit, & auditū hoc facite

Esa. 46. Ezech. 47. Esa. 48. Ioan. 4. Nume. 20. 1. Cor. 10. Esai. 48

afferte

afferte illud vsque ad extrema terræ. Vox, inquam, prædicatio est exultationis Euangelij. Vnde & nomen accepit vt vocaretur Euangelium, quod interpretatur bonum nuncium, quia veraciter magna exultatio, magnum & verum in isto nuncio est gaudium, cuius videlicet nuncij summa hæc est, redemit Dominus populum.

Quod huius manufactæ domus dedicatio fuerit illius veteris & manufactæ abdicatio, secundũ illam Esaiæ visionẽ, qua clamantibus Seraphim: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus, domus impleta est fumo. Cap. XVIII.

TAndem & illud sciendum, quia huius non manufactæ domus dedicatio, illius manufactæ
est abdicatio: quemadmodum & Apostolus testatur, dicens: Reprobatio quidem est præce-
Hebræ.7. dentis mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem. Ipsam, quam dicimus abdicatio-
nem, fumus ille significabat, quem vidit Esaias: Clamabant, inquit, Seraphim alter ad alterum, &
Esa.6. dicebant: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum: plena est omnis terra gloria eius.
Et commota sunt superliminaria cardinum à voce clamantium, & domus impleta est fumo. Sic
enim futurum erat, & sic factum est, quemadmodum hæc sacra prænotauit Prophetia. Sedente Do-
mino super solium excelsum, & eleuatum, id est, postquam Dominus Dei filius ascendit in cœlum, &
sedet à dextris Dei, quod nimirum solium est excelsum. Seraphim, quod interpretatur ardentes siue
incendentes, ter sanctum Dominum clamauerunt, id est, sancti Apostoli afflati spiritu sancto per spe-
ciem ignis, vt iam supra dictum est, sanctam trinitatem prædicauerunt, & ecce gloria prædicatio-
nis huius, terra plena est. Et si sensus alius esse potest, nihilominus tamen hic verus est & ad rem
Ioan.12. magis pertinet. Dicit enim in Euangelio suo Ioannes: Propterea non poterant credere, quia iterum
Esa.6. dixit Esaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit eorum cor, vt non videant oculis, & non intel-
ligant corde, & conuertantur & sanem eos. Statimque subiungit: Hæc dixit Esaias, quando vidit glo-
riam eius, & locutus est de eo. Ecce locus vbi hæc locutus est Esaias: imò spiritus sanctus in Esaia.
Vbi enim præmissum est, & domus impleta est fumo. Postmodum sic scriptum est: Audite audien-
tes me, & nolite intelligere, & videte visionem, & nolite cognoscere. Excæca cor populi huius, &
aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forté videat oculis suis, & auribus audiat & corde suo
Psal.67. intelligat, & conuertatur & sanem eum. Ergo visio domini sedentis super solium excelsum & eleua-
Ephe.3. tum, Prophetia erat dominicæ ascensionis in cœlum. Et quod dictum est, ea, quæ sub illo erant, im-
Duo Sera- plebant templum, idem est ac diceretur, & dona gratiarum, quæ dedit hominibus, sicut scriptum est:
phim, apo Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, impleuerunt corda cre-
stoli & pro dentium, qui & ipsi templum Dei sunt, propter Christum habitantem per fidem in cordibus eorum.
phetæ. Super huiusmodi templum Seraphim stabant, id est, Apostoli & Prophetæ, ex vtroque testamento,
præeminentes principatum habent, idipsum sentientes de trinitate, quæ est vnus Deus, sicut sacræ il-
Hebræ 4. lorum literæ testantur, quod est alterum clamare ad alterum & dicere: Sanctus, sanctus, sanctus do-
Esa.6. minus Deus, vtriusque testamenti pagina, vtraque scriptura prophetica & euangelica. idem de vno cre-
Ad qd sex atore consonat qui senario dierum numero creauit omnia, & in septimo sabbatizat, illud idem sab-
alæ vni. batum fidelibus suis, maximéque prædicatoribus veritatis largiturus, vt cum compleuerit opera sua re
quiescant & ipsi ab operibus suis (ait Apostolus) sicut & à suis Deus. Sex ergo alæ vni, & sex alæ alteri.
Quot alis volabãt, totidẽ velabant faciẽ eius, & totidẽ scilicet velabãt pedes eius: quia videlicet quanta
ex vtroque testamento sanctam trinitatem testificantur intentione, tanta & claritatẽ diuinitatis Christi
filij Dei, & sacramentum humanitatis siue incarnationis eius abscondunt discretione, vel his qui non
possunt capere, vel maximé his qui non possunt audire præ tormento inuidiæ. Commota sunt enim,
Cõmota ait, superliminaria cardinum à voce clamantium, & domus impleta est fumo. Seditionẽ quippe exci-
super limi- tauerunt principes & seniores populi Iudæorũ, & missos ad se prophetas & sapientes & scribas quos-
naria quid dã occiderunt, quosdam flagellauerunt, & de ciuitate in ciuitatẽ persecuti sunt, & idcirco relicta est eis
significãt. domus sua deserta, fumo impleta præ cæcitate cordis eorum abiecta. Compuncti sunt corde aliqui ex
Matth.23. eis, & dixerunt ad Apostolos: Quid faciemus viri fratres? Eorum in persona congrué dixit Propheta:
Acto.2. Væ mihi quia tacui, quia vir pollutus labijs ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego
Esa. 6. habito, & regem dñm exercituum ego vidi oculis meis. Hoc enim fuit dicere vnumquemque illorum:
Matth.27. Væ mihi, quia clamando, & consentiendo clamantibus, crucifige, crucifige, labia mea pollui, & regem
Iohan.19. meum Christum, quem vidi oculis meis, qui venit in diebus meis, vt promissum fuerat in lege &
prophetis, negaui ante faciem Pilati. Et volauit ad me (inquit) vnus de Seraphin, & in manu eius cal-
culus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum. Petrus namque ait ad illos. Pœnitentiã agite &
baptizetur vnusquisque in nomine Iesu Christi in remissionẽ peccatorũ, & accipietis donũ spiritus san-
cti. Recté enim Petrus hic intelligitur vnus de Seraphim, ipse est enim apostolorũ primus. & ipsi præ
cæteris dictũ est: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris in-
Matth. 16. per terram, erit solutum & in cœlis. Hoc est quod hic audimus: In manu eius calculus, quia potestas ei
data est præcipua post Christum, vt credentibus remissionem peccatorum operetur, quem videlicet
calculum idem spiritus sancti gloriã forcipe tulerat de altari, id est, de maiestate Christi, forcipe (in-
quam) id est, per egregiã fidem vnius eiusdemque dei & hominis Iesu Christi. Et audiui (inquit) vocem
Domini: